

Намрик
Ромфусс

М'я
Вітру

Patrick
Rothfuss

A NOVEL

Намрік
Ромфусс

РОМАН

ХАРКІВ **КЛУБ**
2019 **СІМЕЙНОГО**
ДОЗВІЛЯ

УДК 821.111(73)
Р79

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:
Rothfuss P. The Name of the Wind : A Novel / Patrick
Rothfuss. — New York : DAW Books, 2008. — 722 p.

Переклад з англійської *Марії Пухлій*

Карти виконав *Натан Тейлор*
www.king-sheep.com

Дизайнер обкладинки *Іван Дубровський*

ISBN 978-617-12-6431-1 (PDF)
ISBN 978-617-12-6307-9
ISBN 978-0-7564-0474-1 (англ.)

© Patrick Rothfuss, 2007
© Nemiroltd, видання українською мовою, 2019
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2019

Моїй матері, яка навчила мене любити книжки
та відчинила мені двері до Нарнії, Перна та Середзем'я

І моєму батькові, який навчив мене: якщо вже щось
робити, то робити це треба правильно й без поспіху

Подяки

Дякую...

...усім, хто читав мої ранні чернетки. Ім'я вам — легіон, вас надто багато, щоб назвати поіменно, але не надто багато, щоб усіх вас любити. Завдяки вашому заохочуванню я не кидав писати. Завдяки вашій критиці я безупинно вдосконалювався. Якби не ви, я б не переміг у...

...конкурсі «Письменники майбутнього». Якби не його семінар, я б ніколи не зустрівся зі своїми чудовими товаришами по антології, які теж опублікувались у 18 томі, і...

...Кевіном Дж. Андерсоном. Якби не його поради, я б ніколи не зустрівся з...

...Меттом Бялером, найкращим серед агентів. Якби не його керівництво, я б ніколи не продав книжку...

...Бетсі Воллгейм, любій редакторці та президентці видавництва DAW. Якби не вона, ви б не тримали в руках оцю книжку. Подібну книжку — можливо, але ця книжка б не існувала.

І нарешті, містерові Богеджу, моему вчителеві історії в старшій школі. 1989 року я сказав йому, що згадаю його у своєму першому романі. Я свої обіцянки виконую.

Пролог

Тиша в трьох частинах

Знову настала ніч. У шинку «Путь-камінь» запала тиша, і це була тиша в трьох частинах.

Найочевиднішою частиною була порожня лунка тиша від того, чого не вистачало. Якби був якийсь вітер, він би зітхав поміж дерев, від нього вивіска шинку гойдалася б, порипуючи, на гаках, і він вимів би тишу на дорогу, наче запізніле осіннє листя. Якби всередині шинку були відвідувачі, бодай жменька людей, вони б заповнили тишу розмовами та сміхом, стукотом і гамором, яких очікують від корчми в темні вечірні години. Якби була музика... Але ні, звісно, ніякої музики не було. Власне, нічого з цього там не було, а тому тиша залишалася.

Всередині «Путь-каменя» біля одного кутка шинквасу скоцюбилися двоє чоловіків. Вони пили з мовчазною рішучістю, уникаючи серйозних обговорень тривожних новин. Таким чином вони додавали до більшої, пустотілої тиші маленьку, похмуру. Виходив своєрідний сплав, контрапункт.

Помітити третю тишу було нелегко. Ймовірно, послухавши годинку, її можна було б відчутти в дерев'яній долівці під ногами та в дебелих барилах за шинквасом, які ледь трималися купи. Вона була у вазі чорного кам'яного каміна, в якому зберігався жар давно померлого вогню. Вона була в повільному ковзанні білої лляної ганчірки вздовж волокон деревини, з якої було зроблено шинквас. А ще вона була в руках чоловіка, який стояв там і полірував шматок червоного дерева, який і без того виблискував у світлі ламп.

Цей чоловік мав по-справжньому руде волосся, полум'яно-руде. Очі в нього були темні й відсторонені, а рухався він із непомітною певністю, яка приходить із чималими знаннями.

«Путь-камінь» належав йому, так само, як і третя тиша. Так і годилося, бо це була найбільша тиша з трьох, яка огортала інші. Вона була глибока й широка, як кінець осені. Вона була важка, як великий обточений річкою камінь. Вона була терплячим звуком людини, що чекає власної смерті, схожим на той, який видає зрізана квітка.

Розділ перший

Місце для демонів

Був вечір повалка, і в шинку «Путь-камінь» зібралися звичні відвідувачі. П'ятеро відвідувачів — не бозна-яка клієнтура, але тепер більше п'яťох до «Путь-каменя» одразу й не заходило: такі вже були часи.

12

Старий Коб виконував свою роль оповідача та роздавача порад. Чоловіки біля шинквасу сьорбали потроху свою випивку та слухали. За дверима підсобки стояв молодий шинкар, який усміхався, вислуховуючи подробиці знайомої історії.

— Прокинувшись, Таборлін Великий довідався, що його замкнули у високій вежі. У нього забрали меч і відібрали все: ключ, монета, свічка. Ці речі зникли. Але розумієте, це було ще не найгірше... — Коб помовчав, щоб справити враження, — ...бо лампи на стіні горіли синім!

Грем, Джейк і Шеп кивнули самим собі. Ці троє друзів вирости разом, слухаючи Кобові оповідки та не дослухаючись до його порад.

Коб уважно придивився до найновішого, найуважнішого слухача зі своєї нечисленної аудиторії — ковальчука.

— Знаєш, що це означало, хлопчиську? — ковальчука всі називали хлопчиськом попри те, що він був на п'ядь вищий за всіх інших місцевих мешканців. Зважаючи ж на звичаї, прийняті в маленьких містечках, він, найімовірніше, лишатиметься «хлопчиськом», доки в нього не виросте добряча борода чи поки він не роз'юшить комусь через це носа.

Хлопчисько повільно кивнув.

— Чандріяни.

— Правильно, — схвально проказав Коб. — Чандріяни. Усі знають, що синій вогонь — одна з їхніх ознак. Тепер він...

— Але як вони його знайшли? — втрутився хлопчисько. — І чом вони його не вбили, як мали змогу?

— Ану цить, усі відповіді матимеш іще до кінця, — сказав Джейк. — Просто дай йому розповісти.

— Не треба, Джейку, — озвався Грем. — Хлопчиськові просто цікаво. Пий собі.

— Я своє вже видудлив, — пробурчав Джейк. — Мені б ще випити, та шинкар і досі білує щурів у підсобці. — Він підвищив голос і лунко застукав порожнім кухлем по шинквасу з червоного дерева. — Гов! Тут люди пити хочуть!

З'явився шинкар із п'ятьма мисками печені та двома теплими круглими хлібинами. Рухаючись зі жвавою вправністю, він налив іще пива Джейкові, Шепові та Старому Кобові.

Поки чоловіки займалися вечерею, про оповідку тимчасово забули. Старий Коб розправився зі своєю мискою печені з хижою вправністю запеклого холостяка. Коли він доїв свою хлібину та повернувся до оповідки, інші ще здували пару зі своїх мисок.

— Тепер Таборлін мусив тікати, але, озирнувшись довкола, побачив, що в його камері жодних дверей. Жодних вікон. Довкола нього був тільки гладенький твердий камінь. Із цієї камери не тікав іще ніхто.

Але Таборлін знав імена всіх речей, а тому міг порядкувати всіма речами. Він сказав каменю: «Трісни!» — і камінь тріснув. Стіна порвалася, мов папірець, а крізь утворену дірку Таборлін зміг побачити небо та вдихнути солодке весняне повітря. Він підійшов до краю, глянув униз і без жодних сумнівів вийшов просто в повітря...

Хлопчисько вибалушив очі.

— Та невже?!

Коб серйозно кивнув.

— Тож Таборлін полетів униз, але у відчай не впав. Бо він знав ім'я вітру, а тому вітер його слухався. Він заговорив до вітру, і той заходився його колисати й ніжити. Вітер

приніс його на землю лагідно, мов пушинку, та поставив на ноги з м'якістю материнського поцілунку.

А діставшись землі та відчувши біль у боці, в тому місці, де його штрикнули, він побачив, що там навіть подряпинки не було. Ну, може, то йому просто поталанило. — Коб багатозначно постукав себе по носі збоку. — А може, тут якось був замішаний амулет, який був у нього під сорочкою.

— Який амулет? — нетерпляче запитав хлопчисько з повним ротом печені.

Старий Коб відкинувся назад на табуреті, радий можливості розповісти більше.

— За кілька днів до цього Таборлін зустрів на дорозі мідника. І хоч харчів у Таборліна було небагато, він поділився вечерею зі стариганом.

— Так, власне, і треба, — тихенько сказав хлопчиськові Грем. — Усі ж бо знають: «Мідник платить за добро двічі».

14

— Ні, ні, — забурчав Джейк. — Скажи правильно: «Від мідника порада — за добро подвійна відплата».

Вперше за вечір подав голос шинкар.

— Насправді ти пропустив більше половини, — сказав він, стоячи у дверях за шинквасом.

Мідник завше платить хутко.

Раз — за всяку обладку.

Двічі — як поможеш зразу.

Тричі — за тяжку образу.

Коли чоловіки біля шинквасу побачили, що там стоїть Коут, їхні обличчя набули майже здивованого виразу. Вони вже не один місяць приходили до «Путь-каменя» шоповалка ввечері, і Коут досі не прохопився жодним словом із власної волі. Утім, сподіватися на щось інше насправді було марно. Він прожив у містечку лише рік чи щось таке. Він іще був чужим. Ковальчук жив тут з одинадцяти років, а його досі називали «тим хлопчиськом із Ранніша», так, наче Ранніш — це якась чужа країна, а не містечко менш ніж за тридцять миль звідси.

— Просто чув якось таке, — явно знітившись, промовив Коут, щоб заповнити тишу.

Старий Коб кивнув, а тоді прокашлявся й повернувся до оповідки.

— Отже, за його амулет можна було віддати ціле відро золотих ноблів, але з Таборліна мідник узяв лише залізний гріш, мідний гріш і срібний гріш, бо той зробив йому ласку. Амулет був чорний як зимова ніч, а на дотик — холодний як лід, але поки він був у Таборліна на шиї, йому не треба було боятися ніяких злих сил. Демонів і тому подібного.

— Я б чимало дав зараз за таку штуку, — похмуро заявив Шеп. Він увесь вечір пив найбільше та говорив найменше. Усі знали: минулого запалка проти ночі на його фермі сталося щось лихе, але вони були добрими друзями й тому розуміли, що не треба вимагати від нього подробиць. Принаймні зараз, у таку ранню годину і в настільки тверезому стані.

— Атож, хто б не дав? — розважно промовив Старий Коб і зробив добрячий ковток.

— Я, тойво, не знав, що чандріяни — демони, — сказав хлопчисько. — Я чув...

— Ніякі то не демони, — твердо відповів Джейк. — То були перші шестеро людей, які відмовилися обрати шлях Тейлу, і він їх прокляв — прирік на блукання світом...

— То ти розказуєш цю оповідку, Джейкобе Вокер? — різко заговорив Коб. — Бо якщо так, то я просто дозволю тобі розповідати далі.

Двоє чоловіків на одну довгу мить уп'ялися один в одного поглядами. Зрештою Джейк відвів очі, пробурмотівши якусь фразу, що цілком могла бути вибаченням.

Коб знову повернувся до хлопчиська.

— Це таємниця чандріян, — пояснив він. — Звідки вони взялися? Куди вони йдуть, зробивши свої криваві справи? Це люди, що продали душі? Демони? Духи? Ніхто не знає. — Коб кинув на Джейка безмежно зневажливий погляд. — Хоча кожен йолоп і твердить, ніби знає...

Тут оповідка перейшла у сварку про природу чандріян, знаки, які попереджали обачних людей про їхню присутність, і те, чи захистить амулет Таборліна від розбійників, скажених собак або падіння з коня. Пристрасті вже розпалювались, аж тут розчахнулися парадні двері.

Джейк позирнув на них.

— Ти вчасно прийшов, Фурмане. Скажи-но цьому клятому дурневі, чим демон відрізняється від собаки. Усі ж зна... — Джейк зупинився посеред речення та кинувся до дверей. — Тіло Господнє, що з тобою сталося?

Фурман вийшов на світло; обличчя в нього було бліде й вимазане кров'ю. До грудей він притиснув старий чапрак. Той мав дивну, незграбну форму, неначе в нього загорнули купу хмизу на розпал.

Побачивши Фурмана, його друзі зіскочили з табуретів і поквапилися до нього.

— Зі мною все гаразд, — запевнив він, неквапом увійшовши до загальної зали. Очі в нього були дикуваті, як у норавливого коня. — Усе гаразд. Зі мною все гаразд.

16

Зв'язаний вузликом чапрак він кинув на найближчий стіл; чапрак важко грюкнув об дерево, наче в ньому було повно каміння. Одяг Фурмана був посічений довгими прямими розрізами. Сіра сорочка звисала з нього клаптями, але подекуди, там, де були зловісні темно-червоні плями, вона прилипла до тіла.

Грем спробував посадити його на стілець.

— Матінко Божа. Сядь-но, Фурмане. Що з тобою таке? Сядь.

Фурман уперто хитнув головою.

— Та кажу ж вам, у мене все гаразд. Я не так уже й постраждав.

— Скільки їх було? — запитав Грем.

— Один, — сказав Фурман. — Але це — не те, що ви думаєте...

— От холера. Я ж казав тобі, Фурмане, — випалив Старий Коб із тим переляканим гнівом, на який здатні лише родичі та близькі друзі. — Я тобі вже кілька місяців казав. Не можна виїздити самому. Навіть до Бедна. Бо небезпечно. — Джейк поклав долоню старому на зап'ясток, щоб той замовк.

— Просто сядь, — мовив Грем, досі намагаючись всадити Фурмана на стілець. — Треба зняти з тебе цю сорочку й відмити тебе.

Фурман хитнув головою.

— У мене все гаразд. Я трохи порізався, але кров на мені здебільшого Неллі. Воно стрибнуло на Неллі. Убило її милі за дві від містечка, за Старокам'яним мостом.

Після цих новин на мить запала серйозна тиша. Ковальчук співчутливо поклав руку Фурманові на плече.

— Трясця. Це кепсько. Вона ж була лагідна, мов ягнятко. Ніколи не норovala вкусити чи хвицнути, коли ти приводив її по підкови. Найкраща коняка в містечку. Трясця. Я... — Він поступово затих. — Трясця. Не знаю, що й сказати. — Він безпорадно роззирнувся довкола.

Нарешті Коб зумів звільнитися від Джейка.

— Я ж тобі казав, — повторив він, замахавши пальцем на Фурмана. — Тут ниньки такий люд вештається, що забив би тебе за пару грошів, а за коня та віз — і поготів. Що ти тепер робитимеш? Сам його тягтимеш?

На мить запала ніякова тиша. Джейк і Коб уп'яли один в одного гнівні погляди, тим часом як усі інші наче язики проковтнули — не знали напевне, як утішити друга.

Шинкар обережно пройшов крізь тишу. З повними руками спритно обігнув Шепа та заходився розкладати на столі неподалік якісь речі — миску з гарячою водою, ножиці, чисте полотно, кілька скляних пляшок, голку та кишку.

— От якби він мене слухав, цього б ніколи не сталося, — пробурчав Старий Коб. Джейк спробував його зацитькати, але Коб від нього відмахнувся. — Я просто кажу як є. За Неллі збіса сумно, але хай краще послухає зараз, щоб не загинути. З таким людом двічі не таланить.

Фурман стиснув уста тонкою рисою. Сягнув рукою та потягнув скривавлений чапрак за краєчок. Те, що було середині, перекинулось один раз і зачепилося за тканину. Фурман потягнув сильніше, і пролунав стукіт — наче на поверхню стола висипали мішок обточеної гальки.

Там був павук завбільшки з колесо фургона, чорний, як грифель.

Ковальчук відстрибнув назад і наскочив на стіл, перекинув його й мало не впав на підлогу сам. У Коба відвисла шелепа. Грем, Шеп і Джейк приголомшено скрикнули без слів і відсунулися, затуливши обличчя руками. Фурман

зробив крок назад, який добряче нагадував нервове сіпання. Тиша заповнила кімнату, наче холодний піт.

Шинкар насупився.

— Вони ще не могли просунутися так далеко на захід, — тихо мовив він.

Якби не тиша, його, мабуть, ніхто б не почув. Але його почули. Очі відвідувачів відірвалися від істоти на столі та мовчки витріщилися на рудого чоловіка.

Джейк здобувся на якісь слова першим.

— Ти знаєш, що це таке?

Шинкар задивився кудись удалину.

— Скрель, — відсторонено промовив він. — Я думав, що гори...

— Скрель? — втрутився Джейк. — Почорніле тіло Господне, Коуте. Ти таких уже бачив?

— Що? — Рудий шинкар різко підняв очі, неначе раптово згадав, де він. — О. Ні. Ні, звісно, що ні, — зрозумівши, що він може дотягнутися до темного створіння рукою, він обережно відступив назад. — Просто чув про таке. — Відвідувачі витріщилися на нього. — Пам'ятаєте торговця, який приїхав сюди витки зо два тому?

Усі закивали.

— Той падлюка спробував злупити з мене десять грошів за півфунта солі, — бездумно промовив Коб, повторивши свою скаргу, мабуть, усоте.

— Якби ж то я купив трохи тієї солі, — пробурмотів Джейк. Грем мовчки кивнув на знак згоди.

— Шим він зачуханий, — сплюнув Коб, якому знайомі слова неначе приносили втіху. — У скрутний час я, може, і заплатив би два, але десять — це вже грабіж.

— Як на дорозі більш нікого немає, то ні, — похмуро озвався Шеп.

Усі погляди знову перейшли до істоти на столі.

— Він казав мені, що чув про них біля Мелкома, — хутко розповів Коут, спостерігаючи за обличчями всіх відвідувачів, поки вони оглядали істоту на столі. — Гадаю, він просто старався нагнати ціну.

— Що ще він казав? — запитав Фурман.

Шинкар на якусь мить неначе замислився, а тоді знизав плечима.

— Усього я не почув. Він пробув у містечку всього пару годин.

— Не люблю павуків, — сказав ковальчук. Він досі сидів по інший бік столу футів за п'ятнадцять. — Накрийте його.

— Це не павук, — заперечив Джейк. — У нього очей нема.

— І рота теж, — відзначив Фурман. — Як він їсть?

— Що він їсть? — похмуро запитав Шеп.

Шинкар продовжив зацікавлено роздивлятися істоту. Нахилився ближче, простягнув руку. Усі відсунулися від столу ще далі.

— Обережно, — промовив Фурман. — Лапи в нього гострі, як ножі.

— Радше як бритви, — відповів Коут. Він легенько провів довгими пальцями по чорному, абсолютно рівному тілу скреля. — Гладенький і твердий, як череп'я.

— Не займай його, — сказав ковальчук.

Шинкар обережно взяв одну довгу гладеньку ніжку та спробував зламати її, як хворостину, обома руками.

— Не череп'я, — виправився він. Притиснув до краю стола й наліг на неї всією своєю вагою. Вона зламалася, різко тріснувши. — Радше як камінь. — Він поглянув на Фурмана. — Звідки на ньому взялися всі ці тріщини? — Показав на тоненькі розколини, якими була вкрита гладенька чорна поверхня тіла.

— На нього впала Неллі, — пояснив Фурман. — Він зіскочив із дерева й заходився по ній лазити, ріжучи лапами. Рухався дуже швидко. Я навіть не зрозумів, що відбувається. — Нарешті Фурман опустився на стілець, підкорившись Гремовій наполегливості. — Вона заплуталась у збруї та впала на нього, зламала йому кілька ніг. Потім він кинувся до мене, заліз на мене — і ну повзати. — Він схрестив руки на скривавлених грудях і здригнувся. — Я зумів струсити його з себе й потоптався по ньому як міг. Тоді він знову на мене заліз... — Фурман поступово затих. Його обличчя стало мертвотно-блідим.

Шинкар, тицяючи у створіння й далі, кивав самому собі.

— Крові немає. Органів немає. Усередині він просто сірий. — Тицьнув у нього пальцем. — Наче гриб.

— Тейлу великий, та облиш ти його, — заблагав ковальчук. — Буває ж так, що павука вб'єш, а він ще сіпається.

— Послухайте самі себе, — в'їдливо промовив Коб. — Павуки не бувають завбільшки, як свині. Ви знаєте, що це. — Він роззирнувся довкола, поглянувши у вічі кожному з них. — Це демон.

Вони подивилися на скалічену істоту.

— Ой, та ну тебе, — відповів Джейк, не погоджуючись головню за звичкою. — Це ж наче... — Він невиразно змахнув рукою. — Не може ж це просто...

Його думку вловили всі. Звісно, на світі є демони. Але вони — як янголи Тейлу. Вони — як герої та королі. Їм місце в оповідках. Їм місце десь там. Таборлін Великий закликав вогонь і блискавку, щоб нищити демонів. Тейлу ламав їх голіруч і кидав у безіменну порожнечу, а вони вили. Не може бути так, щоб твій друг дитинства затоптав демона на дорозі до Бедн-Бріта. Це просто смішно.

20

Коут провів пальцями крізь руде волосся, а тоді порушив тишу.

— Перевірити можна лише в один спосіб, — промовив він і сягнув собі в кишеню. — Залізо чи вогонь. — Він дістав грубий шкіряний гаманець.

— А ще ім'я Боже, — нагадав Грем. — Демони бояться трьох речей: холодного заліза, чистого вогню та святого імені Божого.

Шинкар не те щоб насупився, але стиснув уста в ризку.

— Звісно, — сказав він, висипав увесь вміст гаманця на стіл, а тоді перебрав купу монет — важких срібних талантів і тоненьких срібних бітів, мідних йотів, ламаних півгрошів і залізних драбів. — Є в когось шим?

— Просто скористайся драбом, — відповів Джейк. — У ньому добре залізо.

— Не треба мені доброго заліза, — пояснив шинкар. — У драбі забагато вугілля. Це майже сталь.

— Він має рацію, — озвався ковальчук. — От тільки це не вугілля. Для виготовлення сталі беруть кокс. Кокс і вапно.

Шинкар кивнув хлопчиськові на знак поваги.

— Кому, як не вам, знати, юначе? Це ж усе-таки ваша справа. — Його довгі пальці нарешті намацали серед купи монет шим. Коут показав його. — А ось і він.

— Що від нього буде? — запитав Джейк.

— Залізо вбиває демонів. — Кобів голос звучав непевно, — але цей уже мертвий. Мабуть, від нього нічого не буде.

— Є лише один спосіб перевірити. — Шинкар ненадовго зазирнув у вічі кожному з відвідувачів, неначе оцінюючи їх. Тоді цілеспрямовано повернувся до столу, а вони відсунулися ще далі.

Коут притиснув залізний шим до чорного боку істоти, і пролунав короткий різкий тріск, наче репнулось в жаркому полум'ї соснове поліно. Усі стрепенулись, а тоді розслабилися: чорна істота так і не ворухнулася. Коб та інші обмінялися непевними посмішками, наче хлопчаки, яких налякала жахачка про привида. Коли зала наповнилася солодким їдким запахом гниття квітів і горілого волосся, їхні посмішки скисли.

Шинкар притиснув шим до столу, різко клацнувши.

— Що ж, — промовив він, витираючи руки об фартух. — Гадаю, тут усе зрозуміло. Що нам робити тепер?

Кілька годин по тому шинкар у дверях «Путь-каменя» розслабив очі, пристосовуючись до темряви. Сліди світла ламп із вікон шинку падали на ґрунтову дорогу та двері кузні навпроти. Дорога була невелика, та й їздили нею мало. Вона, здавалося, нікуди не вела, як це буває з деякими дорогами. Шинкар добряче вдихнув осіннього повітря та бентежно роззирнувся довкола, ніби чекаючи, що зараз щось станеться.

Він називав себе Коутом. Він ретельно обрав собі це ім'я, прибувши сюди. Нове ім'я він узяв із більшості звичних причин, а також із кількох незвичних, не останньою серед яких було те, що імена були для нього важливими.

Піднявши очі, він побачив, як у темному оксамиті безмісячної ночі виблискують тисячі зірок. Він знав їх усі, їхні історії та їхні імена. Він знав їх близько, як власні руки.

Опустивши погляд, Коут непомітно для самого себе зітхнув і повернувся всередину. Замкнув двері та закрив широку вікна шинку віконницями, неначе відсторонюючись від зірок та їхніх різноманітних імен.

Він методично замів підлогу, не оминувши жодного куточка. Помив столи та шинквас, рухаючись зі старанною вправністю. Коли він пропрацював годину, вода в його відрі ще була достатньо чистою, що там могла б помити руки дама.

Нарешті він притягнув за шинквас табурет і заходився начищати величезне зібрання пляшок, які притупилися між двома величезними барилами. Цю роботу він виконував далеко не так спритно та вправно, як інші, і невдовзі стало очевидно, що це чищення — лише привід для того, щоб їх помацати й потримати. Він навіть трішки щось мугикав, хоч і не усвідомлював цього, а якби він це знав, то зупинився б.

22

Він обертав пляшки довгими граційними руками, і завдяки цьому знайомому руху з його обличчя зникло кілька зморщок втоми, через що він став молодшим на вигляд: тепер стало очевидно, що йому ще немає тридцяти. І близько немає тридцяти. Він видавався замолодим як на шинкаря. Замолодим як на людину з такою кількістю зморщок від втоми на обличчі.

Коут піднявся сходами до кінця та відчинив двері. Кімната в нього була проста, майже чернеча. Посередині кімнати стояв чорний кам'яний камін, два крісла і невеличкий письмовий стіл. З інших меблів було лише вузьке ліжко з великою темною скринєю в ногах. На стінах — жодних прикрас, дерев'яна підлога була голою.

З коридора долинули кроки, і в кімнату ввійшов молодик із мискою печені, яка парувала й пахла перцем. Молодик був смаглявий і чарівний, зі жвавою усмішкою та хитрими очима.

— Ви вже кілька тижнів так не затримувалися, — сказав він, передавши миску. — Сьогодні, певно, були гарні оповідки, Реші.

Реші — то було ще одне шинкареве ім'я, майже прізвисько. Коли він почув його, опустившись у глибоке крісло перед вогнищем, один кутик його рота піднявся в кривому усміху.

— То що ти сьогодні дізнався, Басте?

— Сьогодні, пане, я дізнався, чому у видатних коханців кращий зір, ніж у видатних учених.

— І чому ж, Басте? — запитав Коут із веселою ноткою в голосі.

Баст зачинив двері, а повернувшись, сів у друге крісло, розвернувши його до свого вчителя та до вогню. Рухався він із дивною делікатністю та грацією, наче готовий за-танцювати.

— Ну, Реші, усі розкішні книжки стоять у приміщеннях, де зі світлом кепсько. А от гарні дівчата здебільшого бувають надворі, на сонечку, а отже, їх значно легше вивчати, не ризикуючи нашкодити очам.

Коут кивнув.

23

— Але винятково розумний учень міг би винести книжку надвір і таким чином самовдосконалюватися без небезпеки погіршити милу своєму серцю здатність бачити.

— Я подумав те ж саме, Реші. Я ж, звісно, винятково розумний учень.

— Звісно.

— Але коли я знайшов на сонечку місце, де міг би почитати, підійшла гарна дівчина й віднадила мене від будь-яких подібних занять, — театралью закінчив Баст.

Коут зітхнув.

— Я правильно думаю, що тобі сьогодні не вдалося прочитати нічого з «Целум Тінтуре»?

Баст спромігся зобразити щось схоже на сором.

Вдивляючись у вогонь, Коут спробував надати своєму обличчю суворого виразу й не зумів.

— Ах, Басте, сподіваюся, що вона була гарною, як теплий вітерець у затінку. Якщо я так кажу, я поганий учитель, але я радий. Зараз я не відчуваю охоти вести багато уроків.

На мить запала тиша.

— На Фурмана сьогодні ввечері напав скрель.

Легка Бастова усмішка злетіла, наче тріснута маска; його приголомшене обличчя зблідло.

— Скрелі? — Він наполовину зіп'явся на ноги, ніби готовий вискочити з кімнати, а тоді зніяковіло насупився та змусив себе сісти назад у крісло. — Звідки ви знаєте? Хто знайшов труп?

— Фурман ще живий, Басте. Він приніс скреля. Скрель був лише один.

— Один скрель? Такого не буває, — категорично відповів Баст. — Ви це знаєте.

— Я знаю, — сказав Коут. — Але він усе ж таки був лише один.

— І Фурман його вбив? — перепитав Баст. — Це не міг бути скрель. Може...

— Басте, це був один зі скрелів. Я його бачив. — Коут серйозно на нього поглянув. — Фурманові просто поталанило, та й годі. Все одно він сильно постраждав. Сорок вісім стібків. Я витратив майже всі кишки. — Коут підняв свою миску з печенею. — Якщо хтось поцікавиться, скажи, що мій дід охороняв валки та навчив мене промивати й зашивати рани. Сьогодні вони були надто вражені, щоб питати про це, але завтра хтось із них може зацікавитись. Я цього не хочу. — Він подув у миску — і довкола його обличчя утворилася хмаринка з пари.

— Що ви зробили з трупом?

— Я нічого з ним не зробив, — з притиском відповів Коут. — Я — просто шинкар. Таке мені геть не до снаги.

— Реші, ви не можете просто звалити це на їхні плечі.

Коут зігхнув.

— Вони віднесли його до священика. Він зробив усе, що треба, і зовсім не для того, для чого це треба.

Баст роззявив рота, але Коут повів далі, перш ніж той встиг щось сказати.

— Так, я подбав про те, щоб яма була достатньо глибокою. Так, я подбав про те, щоб у багатті була горобина. Так, я подбав про те, щоб воно горіло довго та жарко, поки його не поховають. І так, я подбав про те, щоб ніхто не залишив кавалка трупа собі на згадку. — Він насупився, звівши брови докупи. — Ти ж знаєш, я не ідіот.

Баст явно розслабився та знову влаштувався в кріслі.

— Знаю, що ви не ідіот, Реші. Але я сумніваюся, що половина цих людей могла б посцяти проти вітру без допомоги. — На якусь мить він неначе замислився. — Навіть не уявляю собі, чому там був лише один.

— Можливо, вони перемерли під час переходу через гори, — припустив Коут. — Усі, крім цього.

— Можливо, — знехотя визнав Баст.

— Можливо, річ була в тій бурі, що сталася кілька днів тому, — зауважив Коут. — Така й фургон перекине, як казали в нас у трупі. На такому вітрі та в такий дощ один міг відбитися від зграї.

— Ваша перша думка мені більше до вподоби, Реші, — збентежено промовив Баст. — Троє-четверо скрелів пройшли б цим містечком, як... Як...

— Як розжарений ніж крізь масло?

— Швидше як кілька розжарених ножів крізь кількадесят фермерів, — сухо відказав Баст. — Ці люди нездатні захищатися. Б'юсь об заклад, що в усьому цьому містечку не набереться й шести мечів. Утім, мечі — не бозна-який захист від скрелів.

На якийсь час запала вдумлива тиша. За мить Баст почав соватися.

— Якісь новини є?

Коут хитнув головою.

— Сьогодні вони до новин не дійшли. Фурман перервав усе, ще коли вони розповідали байки. Гадаю, це вже щось. Завтра ввечері вони повернуться. Тоді в мене буде якась робота.

Коут бездумно встромив ложку в печеню.

— Я мав купити того скреля у Фурмана, — почав міркувати він. — За ті гроші він міг би купити нового коня. Люди приходили б звідусіль, щоб його побачити. У нас нарешті могли б з'явитись якісь клієнти.

Баст нажахано поглянув на нього без жодного слова.

Коут заспокійливо змахнув рукою, якою тримав ложку.

— Басте, я жартую. — Він кволо всміхнувся. — Та все одно було б добре.

— Ні, Реші, це однозначно не було б добре, — з притиском вимовив Баст. — «Люди приходили б звідусіль, щоб його побачити», — глузливо повторив він. — Атож.

— Клієнти — це було б добре, — роз'яснив Коут. — Обслуговувати когось було б добре. — Він знову встроїв ложку в печеню. — Що завгодно було б добре.

Вони посиділи якийсь час. Коут насуплено вдивлявся в миску печені в себе в руках, думками, судячи з погляду, перебуваючи десь далеко.

— Ти, напевно, почувашся тут жахливо, Басте, — нарешті промовив він. — Певно, геть знудився.

Баст знизав плечима.

— У містечку є кілька молодичь. Чимало дівок. — Він усміхнувся на повен рот, як дитина. — Зазвичай я весело себе сам.

— Це добре, Басте, — знову запала тиша. Коут відправив до рота ще ложку, пожував, проковтнув. — Знаєш, вони думали, що це — демон.

Баст знизав плечима.

— По-своєму слушно, Реші. Мабуть, така думка для них найкраща.

— Я знаю. Власне, я їх сам до неї підводив. Але ти знаєш, що це означає. — Він зазирнув Бастові у вічі. — Наступні кілька днів справи в коваля йтимуть жваво.

Бастове обличчя стало насторожено-непроникним.

— Ой.

Коут кивнув.

— Я не гніватимуся на тебе, якщо ти захочеш піти, Басте. Є й кращі місця, в яких тебе приймуть.

Судячи з виразу обличчя, Баст був вражений.

— Я б не зміг піти, Реші. — Він кілька разів відкрив і закрив рота, не знаючи, що й казати. — Хто б ще мене навчав?

Коут посміхнувся, і на якусь мить його обличчя відобразило, який він насправді молодий. Без зморщок і шинкарської сумирності на обличчі він здавався не старшим за свого темноволосого товариша.

— А й справді, хто? — Він показав ложкою на двері. — Тоді піди почитай щось або позаймай чийось доньку. Не

сумніваюся, що ти можеш знайти собі краще заняття, ніж спостерігати, як я їм.

— Насправді...

— Геть звідси, демоне! — вигукнув Коут і, незважаючи на печеню в роті, перейшов на темічну з сильним акцентом. — Тегус антауса ега!

Баст ошелешено розсміявся та зробив однією рукою непристойний жест.

Коут ковтнув і перейшов на іншу мову.

— Арой те денна-леян!

— Ой, та ну вас, — дорікнув Баст; з його обличчя зникла усмішка. — Це просто образливо.

— Землею та каменем відрікаюся від тебе! — Коут занурив пальці в чашку, що стояла біля нього, та невимушено струсив кілька краплин у бік Баста. — Згинь, mano!

— Від сидру? — змахнувши намистинку рідини з переднього боку сорочки, Баст зумів одночасно зобразити втіху та роздратування. — Хоч би плям не лишилося.

Коут проковтнув іще трохи вечері.

— Піді замочи. Якщо ситуація стане безнадійною, рекомендую тобі скористатися з численних формул розчинників, наявних у «Целум Тінтуре». Здається, у розділі тринадцятому.

— Гаразд. — Баст підвівся та пішов до дверей, крокуючи з дивною невимушеною грацією. — Як щось знадобиться, кличте. — Він зачинив двері за собою.

Коут їв повільно, а останні залишки печені вимочив шматочком хліба. Доїдаючи (чи то намагаючись доїсти), він визирав із вікна, поверхня якого на тлі темряви через світло лампи стала схожою на дзеркало.

Його очі невпинно блукали кімнатою. Камін тут був виготовлений із того ж чорного каменю, що й унизу. Він, невеличке досягнення інженерії, яким Коут певною мірою пишався, стояв посеред кімнати. Ліжко було маленьке, лише трохи більше за койку, а дотик до нього одразу показував: матраца на ньому майже немає.

Уважний спостерігач міг би помітити, що його погляд чогось унікав. Так само, як унікають погляду давнього

кохання на офіційній вечері або погляду давнього ворога, що сидить на іншому кінці зали, у людній пивниці серед ночі.

Коут спробував розслабитися, не зумів, пововтузився, зітхнув, змінив положення в кріслі, і його очі мимохіть зупинилися на скрині в ногах ліжка.

Вона була виготовлена з роа, рідкісного важкого дерева, темного, мов вугілля, та гладенького, мов поліроване скло. За шматочок цієї деревини, яку високо цінували парфумери та алхіміки, завбільшки з великий палець, цілком могли заплатити золотом. Замовити ж із нього скриню було більш ніж марнотратством.

Скриня була запечатана тричі. Вона мала залізний замок, мідний замок і невидимий замок. Цього вечора деревина наповнювала кімнату майже невлотимим ароматом цитрусових і заліза під час гартування.

Зупинившись на скрині, Коутові очі не відскочили від неї. Не ковзнули хитро вбік — так, ніби він удавав, що її взагалі немає в кімнаті. Але за ту мить, яку він на неї дивився, на його обличчя повернулися всі зморшки, які мало-помалу розгладили прості задоволення того дня. Утіха від пляшок і книжок стерлася за мить, не залишивши по собі в його очах нічого, крім порожнечі та болю. Якусь мить на його обличчі боролися між собою шалена туга й жаль.

Потім вони зникли, а на їхньому місці з'явилося втомлене обличчя шинкаря, чоловіка, що називав себе Коутом. Він іще раз зітхнув непомітно для самого себе та зіп'явся на ноги.

Минуло чимало часу, перш ніж він пройшов повз скриню до ліжка. Коли ж він опинився в ліжку, минуло чимало часу, перш ніж він заснув.

Як і здогадувався Коут, вони повернулися до «Путь-каменя» наступного вечора заради вечері та випивки. Було кілька нерішучих спроб щось розповісти, але вони швидко закінчилися. Відповідного настрою не було ні в кого.

Тож коли дискусія перейшла до важливіших питань, був іще ранній вечір. Вони обговорили чутки, що дійшли до міста, здебільшого тривожні. Король-Покаянник мав

неприємності з повстанцями в Ресавеку. Це дещо турбувало, але не надто сильно. Ресавек був далеко, і навіть Кобові, найбувалішому серед них, було б важко знайти його на мапі.

Війну вони обговорювали з власної точки зору. Коб передікав третій податок на солдатів після збору врожаїв. Із цим ніхто не сперечався, хоч ніхто з нині живих і не пам'ятав жодного року, коли податок здирали тричі.

Джейк припускав, що врожай буде незлий, тож третій збір не розорить більшості родин. Окрім Бентлі, в яких усе одно були тяжкі часи. Та ще Оріссонів, у яких усе зникали вівці. Та ще Вар'ята Мартіна, який цьогоріч посіяв самий тільки ячмінь. Усі фермери з сякою-такою клепкою в голові посадили квасолю. Ось вона, єдина користь від усіх боїв: солдати їдять квасолю, і ціни будуть високі.

Вони випили ще по кілька разів і підняли серйозніші питання. На дорогах було повно солдатів-дезертирів та інших охочих поживитися, тож навіть коротенькі мандрівки стали ризикованими. Звісно, на дорогах завжди було лячно, так само, як узимку завжди холодно. Дбають як слід про безпеку, а тоді живуть далі.

Але тут усе було інакше. За останні два місяці на дорогах стало так лячно, що люди перестали скаржитися. В останній валці було два фургони та четверо охоронців. Купець із неї правив десять грошів за півфунта солі та п'ятнадцять — за цукрову голову. Ні перцю, ні кориці, ні шоколаду в нього не було. Був один мішечок кави, але за нього він правив два срібні таланти. Попервах люди сміялися з його цін. Згодом, коли він не став поступатися, народ почав на нього плюватися й лаятися.

Відтоді минуло два витки — двадцять два дні. Після нього не було більше жодного серйозного торговця, незважаючи на те, що пора була підхожа. Тож попри те, що всі добре пам'ятали про третій податок на солдатів, люди дивилися в гаманці та шкодували, що не купили трішки чогось, просто на той випадок, якщо сніг випаде зарано.

Ніхто не говорив про минулу ніч, про істоту, яку вони спалили та поховали. Інші люди, звісно, говорили. Пліток

у містечку було повно. Завдяки Фурмановим ранам до цих історій ставилися наполовину серйозно, але не більше. Звучало слово «демон», але вимовляли його, наполовину прикривши рукою усмішку.

Ту істоту бачили до спалення тільки шестеро друзів. Один з них був поранений, а інші перед цим пили. Священик теж її бачив, але бачити демонів — його робота. Демони сприяли його справам.

Шинкар, вочевидь, теж її бачив. Але ж він нетутешній. Він не міг знати ту істину, яка очевидна всім, хто народився та виріс у цьому маленькому містечку: історії тут розповідають, але відбуваються вони десь-інде. Тут демонам не місце.

30 До того ж усе було достатньо кепсько й без демонів. Коб та всі інші знали, що говорити про це безглуздо. Спробувавши переконати людей, вони б лише стали посміховиськом, як Вар'ят Мартін, який уже кілька років намагався викопати криницю у власній хаті.

Однак кожен з них купив у коваля шмат холоднокутого заліза, найважчий, яким тільки міг змахнути, і ніхто з них не сказав, про що думав. Натомість вони поскаржилися, що на дорогах страшно та стає дедалі страшніше. Вони говорили і про купців, і про дезертирів, і про рекрутів, і про те, що солі не вистачить на зиму. Вони згадували, що три роки тому нікому й на думку не спало б замикати двері на ніч, тим паче на засув.

Опісля розмова почала ставати смурнішою, і хоча жоден із них не казав, про що думає, вечір завершився на похмурій ноті. Тепер так завершувалася більшість вечорів: такі вже були часи.

Розділ другий

Прекрасний день

Був один із тих досконалих осінніх днів, яких так багато в оповідках і так мало в реальному світі. Погода була тепла й суха, ідеальна для дозрівання пшениці чи кукуру-

дзи. Обабіч дороги міняли забарвлення дерева. Високі тополі стали маслянисто-жовтими, тим часом як крячаний су-мах, який насувався на дорогу, набув яскравого червоно-го відтінку. Лише старі дуби, здавалося, не хотіли проща-тися з літом, і їхнє листя залишалося однорідною сумішшю золота з зеленню.

Словом, годі було сподіватися на кращий день для роз-луки з усім майном з волі півдюжини колишніх солдатів, які мали мисливські луки.

— Та то не бозна-яка кобила, пане, — сказав Хроніст. — Лише трішки краща за ломовичку, а в дощ вона...

Чолов'яга перебив його різким жестом.

— Послухай, друже, королівська армія добре платить за все, що має чотири ноги та бодай одне око. Якби ти геть з'їхав із глузду та скакав дорогою на дерев'яному конику, я б і його в тебе забрав.

Їхній ватажок поводився владно. Хроніст здогадувався, що він не так давно був невисоким офіцерським чином.

— Просто зіскакуй, — серйозно промовив він. — Розбе-remoся з цим, а тоді можеш іти собі куди хочеш.

Хроніст зліз із коня. Його вже грабували, і він розумів, коли суперечками нічого не можна добитися. Ці хлопці знали своє діло. Ніхто не витрачав сил на браваду чи пусті погрози. Один із них оглянув кобилу, перевіrivши копи-та, зуби та збрую. Двоє інших по-військовому вправно пере-брали сакви та виклали на землю всі його пожитки. Дві ковдри, плащ із каптуром, пласку шкіряну сумку та важку, добре наповнену дорожню торбу.

— От і все, командире, — промовив один з чоловіків. — Окрім вівса, його фунтів із двадцять.

Командир став навколішки та, відкривши пласку шкі-ряну сумку, зазирнув усередину.

— Там тільки папір із перами, та й усе, — сказав Хроніст. Командир озирнувся через плече.

— Ти писар чи шо?

Хроніст кивнув.

— Заробляю цим на життя, пане. І вам це геть не зна-добиться.

Чолов'яга оглянув сумку, зрозумів, що це правда, і відклав її набік. Тоді витрусив вміст дорожньої торби на розстелений Хроністів плащ і ліниво перебрав витрушене.

Він забрав у Хроніста більшу частину солі та пару шнурків для взуття. Потім добряче засмутив Хроніста, узявши сорочку, яку той купив іще в Лінвуді. Вона була з тонкого полотна, пофарбованого в темну королівську синь, надто добра, щоб у ній мандрувати. Хроністові ще навіть не випадало нагоди її вдягнути. Він зітхнув.

Командир полишив усе інше, що лежало на плащі, та звівся на ноги. Інші по черзі оглянули Хроністові речі.

Командир заговорив.

— У тебе ж тільки одна ковдра, так, Дженнсе? — Один з чоловіків кивнув. — Тоді візьми одну в нього, тобі до кінця зими знадобиться ще одна.

— Плащ у нього в кращому стані, ніж у мене, пане.

— Візьми його плащ, але залиш свій. Те ж саме стосується тебе, Віткінсе. Залиш своє старе кресало, якщо візьмеш кресало в нього.

— Я своє загубив, — повідомив Віткінс. — Інакше я б так і зробив.

Увесь процес був напрочуд цивілізованим. Хроніст втратив усі свої голки, крім однієї, обидві запасні пари шкарпеток, вузлик сушених фруктів, цукрову голову, півпляшки спирту та пару гральних костей зі слонової кістки. Залишили йому решту одягу, сушене м'ясо та наполовину з'їдений буханець неймовірно черствого житнього хліба. Його пласка шкіряна сумка залишилася неторканою.

Поки ватага заново вкладала все в його дорожню торбу, командир повернувся до Хроніста.

— Тоді візьмімо гаманець.

Хроніст передав його.

— І перстень.

— Срібла в ньому — кіт наплакав, — пробурмотів Хроніст, здираючи його з пальця.

— Що то в тебе на шиї?

Хроніст розстебнув сорочку та показав тьмяне металеве кільце, підвішене на шкіряному шнурі.

— Просто залізо, пане.

Командир наблизився та потер його пальцями, а тоді відпустив; воно впало Хроністові на груди.

— То залиш собі. Я не стаю між людиною та її релігією, — сказав він, а тоді висипав вміст гаманця в одну руку та з вигуками, які виражали приємний подив, заходився перебирати одним пальцем монети. — Писарям платять краще, ніж я думав, — промовив він, почавши відраховувати частки своїх підлеглих.

— Ви, бува, не залишите мені гріш чи два з цієї суми? — запитав Хроніст. — Стільки, щоб можна було пару разів поїсти гарячого, та й усе.

Шестеро чоловіків повернулися до Хроніста так, ніби геть не вірили своїм вухам.

Командир розсміявся.

— Тіло Господнє, та в тебе явно міцні горішки! — у його голосі відчувалася несподівана для нього самого повага.

— Ви ж ніби маєте клепку в голові, — відказав Хроніст, знизавши плечима. — А людині треба їсти.

Їхній ватажок уперше всміхнувся.

— З цим я можу погодитися. — Він дістав два гроші та помахав ними, а тоді поклав назад до Хроністового гаманця. — То ось тобі два грошики за горішки, — кинув Хроністові гаманець і запах гарну сорочку королівського синього кольору в сакву.

— Дякую, пане, — озвався Хроніст. — Вам, мабуть, незайве буде знати, що в тій пляшці, яку взяв один з ваших людей, міститься деревний спирт, яким я промиваю свої пера. Якщо він його вип'є, буде біда.

Командир усміхнувся й кивнув.

— Бачите, що буває, як поводитися з людьми добре? — сказав він своїм підлеглим, видершись на коня. — Радий знайомству, пане писарю. Якщо ви зараз підете своєю дорогою, то ще зможете дістатися Абатового Броду до темна.

Коли до Хроніста перестав долимати стукіт кінських копит, він заново наповнив дорожню торбу, подбавши про те, щоб усе було гарно складено. Потім стягнув один чобіт,

вийняв устілку й дістав щільно закутаний вузлик із монетами, запаханий углиб носака. Кілька з них він перекинув у гаманець, а тоді розв'язав штани, дістав із-під кількох шарів одягу ще один вузлик із монетами й доклав трохи грошей звідти до гаманця.

Секрет був у тому, щоб носити в гаманці саме таку суму, як треба. Буде замало — і вони засмутяться та, швидше за все, шукатимуть іще. Буде забагато — і вони прийдуть у захват, а тоді ними може заволодіти жадібність.

Третій вузлик із монетами був запечений у черству хлібину, яка б зацікавила хіба що найголодніших злочинців. Поки що він лишав її у спокої, так само, як і цілий срібний талант, який заховав у баночці чорнила. З роками він почав сприймати останній швидше як талісман на удачу. Його ще ніхто ніколи не знаходив.

34 Він мусив визнати: мабуть, це було найввічливіше пограбування в його житті. Грабіжники були гречні, вправні та не надто тямущі. Втратити коня та сідло було сумно, але він міг купити інших в Абатовому Броді, і тоді в нього все одно залишиться вдосталь грошей, щоб жити спокійно, доки він не покінчить із цією дурістю та не зустрінеться зі Скарпі в Треї.

Відчувши настирливий поклик природи, Хроніст продерся крізь криваво-червоний сумах край дороги. Коли він застібав штани знову, у підліску щось раптово ворухнулося — з кущів неподалік вирвалася якась темна постать.

Хроніст невпевнено позадкував, збентежено скрикнувши, аж тут до нього дійшло: це ж лише ворона злітає, б'юючи крилами. Захихотівши з власної дурості, він розправив одяг і попрямував назад до дороги крізь сумах, змахуючи з себе невидимі нитки павутиння, що липли до його обличчя й лоскоталися.

Закинувши на плечі дорожню торбу й сумку, Хроніст усвідомив, що почувається надзвичайно безтурботно. Найгірше вже сталося, і це було не так уже й страшно. Крізь дерева пронісся вітерець, від якого тополеве листя, кружляючи, полетіло на заїжджену ґрунтову дорогу, наче золоті монети. День був прекрасний.

Розділ третій

Дерево і слово

Коут знічев'я гортав книжку, намагаючись ігнорувати тишу порожнього шинку, аж тут відчинилися двері і до зали ввійшов, задкуючи, Грем.

— Оце тільки зараз упорався. — Грем із перебільшеною обережністю пропетляв лабіринтом столів. — Хтів занести її вчора ввечері, але тоді подумав: «Іще разочок намашу, потру, а тоді хай сохне». Не можу сказати, що про це шкодую. Пане й пані, це — найгарніше з усього, що створили ці руки.

У шинкаря між бровами утворилася невеличка зморшка. Далі, побачивши в Гремових руках плаский згорток, він посвітлішав.

— Ах-х-х! Підставка! — Коут натомлено всміхнувся. — Вибач, Греме. Дуже багато часу минуло. Я вже майже забув.

Грем кинув на нього трохи дивний погляд.

— Для дерева аж із самого Ар'єну, як дороги такі кепські, як ниньки, чотири місяці — то небагато часу.

— Чотири місяці, — повторив Коут. Він побачив, що Грем дивиться на нього, та квапливо додав: — Це може бути цілим життям, якщо на щось чекаєш. — Він спробував підбадьорливо всміхнутись, але усмішка вийшла хворобливою.

Насправді Коут і сам мав доволі хворобливий вигляд. Не те щоб нездоровий, але якийсь порожній. Кволий. Як у рослини, яка після пересадки не в той ґрунт почала в'янути через нестачу чогось життєво важливого.

Грем помітив різницю. Жести шинкаря були не такі чудні. Голос не такий глибокий. Навіть очі були не такі ясні, як місяць тому. У них наче колір потьмянів. Вони менше скидалися на морську піну, на зелену траву, ніж раніше. Тепер вони були схожі на річкову ряску, на дно зеленої скляної пляшки. Волосся ж у нього колись було яскраве, полум'яне. Тепер воно здавалося... рудим. Просто такого кольору, як руде волосся, та й усе.

Коут прибрав полотно та зазирнув під нього. Деревина мала темний вугільно-сірий колір із чорними зернятами

й була важкою, наче лист заліза. Над вирізаним у деревині словом було вбито три темних гачки.

— «Примха», — прочитав Грем. — Дивне ім'я для меча.

Коут кивнув, стараючись не виказувати обличчям жодних почуттів.

— Скільки я тобі завинив? — тихо спитав він.

Грем на мить замислився.

— Після того, що ти мені дав за деревину... — Його очі хитро зблиснули. — Десь один і три.

Коут дав йому два таланти.

— Решту залиш собі. Працювати з цією деревиною не легко.

— Так і є, — відповів Грем із певним задоволенням. — Під пилкою наче камінь. Під різцем — як залізо. Скільки я не старався, не зміг його обпалити.

— Я помітив, — сказав Коут, зацікавившись на мить, і провів пальцем по темнішій борозні, яку літери утворювали в дереві. — Як це тобі вдалося?

— Ну, — самовдоволено заговорив Грем, — згаявши півдня, я поніс його до кузні. Ми з хлопчиною зуміли обпалити його розпеченою залізкою. Поки воно в нас почорніло, минуло дві години з гаком. Диму зовсім не було, зате смерділо від нього старою шкірою й конюшиною. Ще та холера. Шо то за дерево, що не горить?

Грем зачекав якусь хвилю, але шинкар нічим не показав, що його почув.

— То куди мені цю штуку повісити?

Пожвавішавши, Коут оглянув залу.

— Гадаю, можеш залишити це мені. Я ще не визначився, куди її примостити.

Грем залишив жменьку залізних цвяхів і попрощався з шинкарем. Коут стояв біля шинквасу, знічев'я погладжуючи дерево й слово на ньому. Незабаром вийшов із кухні Баст і зазирнув учителеві за плече.

На якийсь час запала тиша, наче вони вшановували загиблих.

Врешті-решт Баст подав голос.

— Можна дещо спитати, Реші?

Коут лагідно всміхнувся.

— Завжди можна, Басте.

— Дещо каверзне?

— Інших запитань, мабуть, і ставити не варто.

Вони ще якусь мить мовчки повитріщалися на предмет на шинквасі, неначе стараючись його запам'ятати. «Примха».

Баст на мить завагався, відкрив рота, а потім закрив його з засмученим виглядом. Опісля повторив процес.

— Питай уже, — нарешті сказав Коут.

— Про що ви думали? — вимовив Баст із дивною сумішшю сум'яття й тривоги.

Коут відповів далеко не одразу.

— Назагал, я думаю забагато, Басте. Найбільший успіх приходив до мене завдяки рішенням, прийнятим, коли я переставав думати й просто чинив так, як здавалося доцільним. Навіть якщо мої дії не мали гарного пояснення. — Він журливо всміхнувся. — Навіть якщо в мене були добрі причини не робити того, що я робив.

Баст провів рукою по обличчю збоку.

— То ви намагаєтеся не передбачати власних дій?

Коут завагався.

— Можна й так сказати, — визнав він.

— Я міг би так сказати, Реші, — самовдоволено відказав Баст. — Ви ж, навпаки, ускладнювали все без потреби.

Коут знизав плечима та знову поглянув на підставку.

— Гадаю, робити нічого — хіба що знайти для цього місце.

— Тут? — На Бастовому обличчі відобразився жах.

Коут лукаво посміхнувся; його обличчя при цьому дещо ожило.

— Звісно, — сказав він, ніби насолоджуючись Бастовою реакцією. Він задумливо поглянув на стіни та стиснув губи. — Куди ти його, власне, подів?

— До себе в кімнату, — зізнався Баст. — Під ліжко.

Коут неухважно кивнув, не зводячи погляду зі стін.

— То піди принеси його. — Він ледь помітно змахнув однією рукою, наче відганяючи когось, і Баст із нещасним виглядом побіг геть.

Шинквас уже був прикрашений блискучими пляшками, а Коут стояв біля порожньої вже стільниці між двома важкими дубовими барилами, аж тут до зали повернувся Баст. З однієї його руки вільно звисали, гойдаючись, чорні піхви.

Коут, який саме ставив підставку на одне барило, зупинився й розпачливо скрикнув:

— Обережно, Басте! Ти ж несеш даму, а не крутиш якоюсь дівулею на сільських танцях.

Баст зупинився й сумлінно взявся за них обома руками, а тоді дійшов до шинквасу.

Коут вбив у стіну пару цвяхів, скрутив трохи дроту й надійно повісив на стіні підставку.

— Передай-но його, будь ласка, — попросив він із якимось дивним надривом у голосі.

Баст подав їх йому обома руками, на мить ставши схожим на зброєносця, що подає меч якомусь лицареві в осяйних латах. Але ніякого лицаря не було — тільки шинкар, тільки чоловік у фартусі, який називав себе Коутом. Він узяв меч у Баста й випростався на стільниці за шинквасом.

38

Він без вихиласів витягнув меч. В осінньому світлі зали той зблиснув тьмяною сіруватою білизнаю. На вигляд меч був як новенький. Жодної щербинки, ніякої іржі. Уздовж його тьмяно-сірого боку не тягнулися яскраві подряпини. Але він був старий, хоч і неушкоджений. І хоча це явно був меч, форма в нього була дивна. Принаймні вона б не видалася знайомою жодній людині в цьому містечку. Наче якийсь алхімік перегнав десяток мечів, а коли тигель охолонув, на дні лежав цей предмет — меч у чистому вигляді. Він був тонкий і граційний. Він був смертоносний, як гострий камінь під бистою водою.

Коут якусь мить потримав його. Його рука не затремтіла.

Далі він поклав меч на підставку. На тлі темного дерева роа його сіро-білий метал засяяв. Його руків'я було видно, але воно було таке темне, що майже губилося на тлі дерева. Слово під ним, чорне на чорному тлі, неначе дорікало: «Примха».

Коут зліз, і якусь мить вони з Бастом стояли пліч-о-пліч, мовчки дивлячись угору.

Тишу порушив Баст.

— Це дійсно справляє чимале враження, — промовив він, неначе шкодюючи, що це так. — Але... — Він поступово затих, намагаючись дібрати влучні слова. Здрігнувся.

Коут із дивною бадьорістю поплескав його по спині.

— Не мороч собі голову, не турбуйся про мене. — Тепер він видавався жвавішим, неначе активність надала йому сил. — Мені подобається, — сказав він з раптовою певністю та повісив чорні піхви на один із кілків підставки.

Далі треба було зробити ще дещо. Начистити пляшки та поставити їх назад. Приготувати обід. Прибрати після обіду. Якийсь час довкола панувала приємна жвава безтурботність. За роботою парочка обговорювала всякі дрібниці. І хоча вони чимало рухалися, було очевидно, що їм не хотілося закінчувати ту справу, яку вони невдовзі мали закінчити, неначе їх обох жахала мить, коли робота скінчиться і в залі знову запанує тиша.

Потім сталося дещо дивне. Двері відчинились, і в «Путь-камінь» лагідною хвилею влився гамір. Розмовляючи та кидаючи вузлики з пожитками, усередину ввірвалися люди. Вони обирали столики та кидали кожухи на спинки стільців. Один чолов'яга, який був у важкій кольчuzі, зняв меч і приставив його до стіни. У двох-трьох при поясах були ножі. Четверо чи п'ятеро стали вимагати випивки.

Коут і Баст поспостерігали якусь мить, а тоді спокійно взялися за роботу. Коут усміхнувся й заходився розливати випивку. Баст кинувся надвір — подивитися, чи нема там коней, яких треба поставити в стійло.

За десять хвилин шинок повністю переродився. На шинквасі задзвеніли монети. На тарелях розклали сир і фрукти, а на кухні тихенько кипів великий мідний казан. Чоловіки пересували столи та стільці так, як було зручніше їхній компанії душ із десяти.

Коут визначив, хто вони такі, шойно вони зайшли. Двоє чоловіків і двоє жінок, фургонники, згрубілі за багато років надворі та усміхнені, бо раді провести ніч не на вітрі. Троє охоронців із жорстокими очима, від яких відгонило залізом. Мідник зі здоровезним пузом, який показував у легкій усмішці останні свої зуби. Двоє молодиків, один

із пісочним волоссям, один чорнявий, гарно вдягнені та з гарною мовою — мандрівники, яким вистачило тьми при-
стати до більшої групи, щоб мати захист у дорозі.

Влаштувалися всі годину чи дві. Був завзятий торг че-
рез вартість кімнат. Почалися дружні суперечки про те, хто
з ким спатиме. Заносили всілякі потрібні дрібниці з фур-
гонів або сакв. Хтось вимагав ванну, грілася вода. Коням
несли сіно, а Коут долив олії в усі лампи.

Мідник квапливо вийшов надвір, щоб скористатись
останніми світлими хвилинами. Прогнав свого двоколіс-
ного возика з мулом вулицями містечка. Довкола нього
з'юрмилися діти, випрошуючи цукерок, оповідок і шимів.

Коли стало очевидно, що роздавати нічого не будуть,
більшість із них втратила інтерес. Діти стали колом, ото-
чивши якогось хлопчину, і заплескали в долоні, відбиваю-
чи ритм дитячої пісеньки, яка була стародавньою, ще як її
наспівували їхні бабусі й дідусі:

40

Посинів вогонь умить.
Що робить? Що робить?
Драла дай. Мерщій тікай.

Хлопчина посередині, сміючись, спробував вирватися
з кола, тим часом як інші діти заштовхали його назад.

— Мідник, — задзвенів дзвоном голос старого. — Каза-
ни латаю. Гострю ножі. Воду шукаю. Різаний корок. Ненько-
лист. Хустки міські шовкові. Писальний папір. Солодощі
чудові.

Це привернуло увагу дітей. Вони знову рушили за мід-
ником невеличкою процесією, тим часом як він ішов ву-
лицею, співаючи:

— Чорний перець. На паски шкіра. Тонке мереживо,
яскраве пір'я. Мідник сьогодні тут, завтра вже не буде. Та
дотемна не піде. Підходьте, дівчата. Підходьте, молодиці,
купуйте білизну і трояндову водицю. — Хвилини за дві він
зупинився біля «Путь-каменя», встановив гострильне ко-
лесо та заходився точити ніж.

Коли довкола старого почали збиратися дорослі, діти
повернулися до своєї гри. Дівчинка посеред кола, прикрив-

ши однією рукою очі, намагалася ловити інших дітей, а вони тим часом тікали, плескаючи в долоні та наспівуючи:

Очі кольору п'їтьми.
Де сховаємося ми?
Там і тут. Вони нас ждуть.

Мідник говорив з усіма по черзі, часом — із двома-трьома людьми одночасно. Він міняв гострі ножі на тупі з невеликою доплатою. Продавав ножиці та голки, мідні казанки та маленькі пляшечки, які жінки, купуючи, швидко ховали. Торгував гудзиками й торбинками кориці та солі. Лаймами з Тінуе, шоколадом із Тарбієна, полірованим рогом із Аеруе...

Діти тим часом не припиняли співати:

Хай безликий чоловік
Нас не відшука повік.
Як довідатися нам,
Що за план у чандріян?

41

Коут здогадувався, що подорожні провели разом десь із місяць, — достатньо довго, щоб при звичаїтись одне до одного, але недостатньо, щоб гризтись через дрібниці. Від них пахло дорожньою курявою та кіньми. Він вдихав цей запах, як парфуми.

Найкращим у всьому цьому був шум. Рипіння шкіри. Чоловічий сміх. Вогонь тріщав і плювався. Жінки кокетували. Хтось навіть перекинув стілець. У шинку «Путь-камінь» уперше за тривалий час не було тиші. А якщо й була, то надто слабка, щоб бути помітною, а може, вона надто добре сховалася.

У центрі всього цього був Коут, який постійно перебував у русі, наче людина, що працює з великою складною машиною. Він послужливо ставив випивку, щойно її хтось просив, говорив і слухав саме стільки, скільки треба. Сміявся з жартів, тиснув руки, всміхався та хутко забирав монети з шинквасу — так, наче справді потребував цих грошей.

Потім, коли настав час для пісень і всі вже проспівали свої улюблені, але хотіли ще, Коут заспівав першим голосом із-за шинквасу, плескаючи в долоні, щоб не збитися

з ритму. З блиском вогню у волоссі він проспівав «Мідника-гарбаря», більше куплетів, ніж хто-небудь до цього чув, і всі аж ніяк не були проти.

Кілька годин по тому в загальній залі стало тепло й радісно. Коут стояв навколішки біля вогнища, розпалюючи вогонь, аж тут у нього за спиною хтось заговорив.

— Квоут?

Шинкар повернувся з дещо спантеличеною усмішкою.

— Прошу?

Це був один із добре вдягнених мандрівників. Він трохи похитувався.

— Ти — Квоут.

— Коут, пане, — відповів Коут тим поблажливим тоном, яким матері говорять із дітьми, а шинкарі — з п'яницями.

42 — Квоут Безкровний. — Чолов'яга пер уперед з упертою наполегливістю. — Ти видавався знайомим, але я не міг зрозуміти, чому саме. — Він гордовито всміхнувся й торкнувся пальцем носа. — Тоді я почув, як ти співаєш, і зрозумів, що це ти. Я якось чув тебе в Імрі. Потім усі очі виплакав. Ніколи не чув нічого подібного — ні до цього, ні опісля. Ти мені серце розбив.

Репліки молодика ставали чимраз плутанішими, але обличчя залишалося серйозним.

— Я знав, що ти не можеш ним бути. Але думав, що це ти. Все одно. Але в кого ще таке волосся, як у тебе? — Він захитав головою, марно намагаючись її очистити. — Я бачив те місце в Імрі, де ти його вбив. Біля фонтана. Там уся бруківка протрошена. — Він насупився й зосередився на слові. — Потрошена. Кажуть, її ніхто не може полагодити.

Чоловік із пісочним волоссям знову замовк. Він припружився, щоб навести різкість, неначе дивуючись шинкаревій реакції.

Рудий усміхався на весь рот.

— Маєш на увазі, що я схожий на Квоута? Того Квоута? Я й сам завжди так думав. У мене в підсобці є гравюра з ним. Мій помічник мене через це дражнить. Чи не сказав би ти йому те, що зараз сказав мені?

Коут кинув у вогонь останнє поліно й підвівся. Але коли він відійшов від вогнища, у нього підігнулася одна нога, і він важко звалився на підлогу, перекинувши стілець.

Кілька подорожніх кинулися до нього, та шинкар уже був на ногах і махав руками, щоб люди посідали назад.

— Ні, ні. У мене все добре. Вибачте, якщо когось налякав. — Хоч він і всміхався, було очевидно, що він постраждав. Його обличчя напружилось від болю, а ще він навалився на стілець, щоб не впасти.

— Зловив стрілу в коліно дорогою через Елд три літа тому. Воно час від часу відмовляє. — Він скривився й журливо промовив: — Тому я й покинув гарне життя на дорогах, — потягнувшись униз, ніжно торкнувся свого коліна, яке дивно зігнулося.

Подав голос один з найманців.

— Я б на нього припарку поклав, бо ж розпухне — страх.

Коут торкнувся його ще раз і кивнув.

— Гадаю, ви мудро мислите, пане. — Він повернувся до чоловіка з пісочним волоссям, який стояв біля вогнища, злегка погойдуючись. — Не зробиш ласку, синку?

Чолов'яга тупо кивнув.

— Закриєш заслінку. — Коут показав на камін. — Басте, відведи-но мене нагору!

Хутко підбіг Баст і закинув Коутову руку собі на плечі. Вони пройшли крізь двері й піднялися сходами; увесь цей час Коут що два кроки спирався на нього.

— Стрілу в ногу? — стиха перепитав Баст. — Вам справді так ніяково, що ви трохи впали?

— Дякувати Богові, що ти такий само наївний, як і вони, — різко промовив Коут, щойно їх перестало бути видно. Пройшовши ще кілька сходинок, він почав лягтися під носа; коліно в нього явно було цілісіньке.

Бастові очі округлилися, а тоді примружилися.

Коут зупинився на вершині сходів і потер очі.

— Один з них знає, хто я. — Коут насупився. — Підозрює.

— Хто саме? — запитав Баст з острахом і гнівом водночас.

— У зеленій сорочці, з пісочним волоссям. Той, який був найближче до мене біля каміна. Дай йому щось таке, щоб

він заснув. Він і без того вже пив. Якщо він раптом знепритомніє, ніхто нічого не запідозрить.

Баст ненадовго замислився.

— Нічна грива?

— Менка.

Баст підняв брову, але кивнув.

Коут випростався.

— Послухай тричі, Басте.

Баст кліпнув один раз і кивнув.

Коут говорив рішуче і ясно.

— Я був провідником із Ралієна з міською ліцензією. Був поранений під час успішної оборони валки. Стріла в правому коліні. Три роки тому. Влітку. Вдячний шалдійський купець дав мені грошей на шинок. Звати його Деолан. Ми їхали з Пурвіса. Згадуй про це мимохідь. Зрозуміло?

— Чую вас тричі, Реші, — офіційно відповів Баст.

— Іди.

44

Півгодини по тому Баст заніс до кімнати господаря миску та запевнив його, що внизу все добре. Коут кивнув і наказав не турбувати його до кінця ночі.

Баст зі збентеженим виразом обличчя зачинив за собою двері. Трохи постояв біля них, намагаючись зрозуміти, що він може вдіяти.

Важко сказати, що так сильно турбувало Баста. Коут неначе не зазнав жодних помітних змін. Хіба що, може, рухався трохи повільніше, а маленька іскорка, що запалала в його очах завдяки вечірній активності, уже потьмяніла. Власне кажучи, вона була ледь помітною. Власне кажучи, її, можливо, там і не було.

Коут сів перед вогнищем і машинально поїв, неначе просто знаходячи в собі місце для їжі. Прокотнувши останню порцію, він посидів, витріщившись невідомо на що, не пам'ятаючи, що він їв і яким це було на смак.

Тріснув вогонь; він кліпнув й оглянув кімнату. Опустив погляд на руки, які лежали в нього на колінах (одна долоня згорнулася в іншій). За мить він підняв і розправив їх, неначе зігриваючи біля вогню. Вони були граційні, з довгими

тендітними пальцями. Він мляво спостерігав за ними, ніби чекаючи, що вони зроблять щось самі собою. Потім опустив їх на коліно, частково охопивши одну руку другою, та знову почав дивитися на вогонь. Він просидів там нерухомо, з невиразним обличчям, доки не лишилося нічого, крім сірого попелу та тьмяного світла від вугілля.

Він уже роздягався, щоб лягти, аж тут спалахнув вогонь. Червоне світло осявало ледь помітні лінії по всьому його тілу, на спині та на руках. Усі шрами були гладенькими й сріблястими, проходили ним, наче блискавиці, наче обриси тихих спогадів. Вогонь спалахнув і на якусь мить осяяв їх усі, як давні рани, так і нові. Усі шрами були гладенькими та сріблястими, крім одного.

Вогонь замерехтів і згас. Сон зустрів його в порожньому ліжку, наче кохана людина.

Мандрівники поїхали наступного дня на світанку. Їхні потреби задовольнив Баст, пояснивши, що в його господаря добряче розпухло коліно і він не був готовий долати сходи в таку ранню годину. Його зрозуміли всі, крім купецького сина з пісочним волоссям, який був надто п'яний, щоб узагалі щось добре зрозуміти. Охоронці всміхнулись один одному та закотили очі, тим часом як мідник виголосив імпровізовану проповідь на тему тверезості. Баст порекомендував кілька малоприємних засобів від похмілля.

Після того як вони поїхали, Баст подбав про шинок; це виявилось не надто важко, тому що клієнтів не було. Більшу частину часу він провів у спробах знайти собі якусь розвагу.

Десь після полудня Коут спустився сходами та побачив, як він чавить горіхи на шинквасі важкою книжкою в шкіряній палітурці.

— Доброго ранку, Реші.

— Доброго ранку, Басте, — відповів Коут. — Є якісь новини?

— Заходив оррісонівський хлопчина. Цікавився, чи треба нам баранини.

Коут кивнув так, наче здогадався, що почує цю новину.

— Скільки ти замовив?

Баст скривився.

— Я ненавиджу баранину, Реші. Вона на смак як мокрі рукавиці.

Коут знизав плечима та почимчикував до дверей.

— Мені потрібно зробити кілька справ. Приглянь тут за всім, гаразд?

— Аякже.

За стінами шинку «Путь-камінь» повітря над порожньою дорогою, що проходила центром містечка, було нерухомим і важким. Небо вкрилося безликими сірими хмарами, які мали такий вигляд, наче з них мав би піти дощ, але йому на це бракувало сил.

Коут перейшов вулицю та наблизився до відкритого фасаду кузні. Коваль мав коротко підстрижене волосся та густу кошлату бороду. На очах у Коута він обережно вбив кілька цвяхів у наперсток коси, міцно закріплюючи її на вигнутому дерев'яному держаку.

— Здоров, Калебе.

Коваль приставив косу до стіни.

— Що я можу для вас зробити, пане Коуте?

— Оррісонівський хлопчина і в тебе зупинявся? — Калеб кивнув. Коут запитав: — Вони й досі гублять овець?

— Власне, деякі з тих, які загубилися, нарешті знайшлися. Страшенно подерті, практично на клапті.

— Вовки? — запитав Коут.

Коваль знизав плечима.

— Не та пора року, але хто ще це міг бути? Ведмідь? Гадаю, вони просто розпродують те, чого не можуть як слід пильнувати, — у них же рук не вистачає і все таке.

— Рук не вистачає?

— Вони мусили розпрощатися з наймитом через податки, а найстарший їхній син на початку літа спокусився королівськими грішми. Б'ється тепер із повстанцями в Менаті.

— У Менерасі, — обережно виправив Коут. — Якщо знову побачиш їхнього хлопчину, передай йому, що я був би радий купити десь із три половинки.

— Так і зроблю. — Коваль багатозначно поглянув на шинкаря. — Щось іще?

— Ну... — Коут, раптом знітившись, відвів очі. — Мені було дуже цікаво, чи не залежався в тебе який-небудь залізний прут, — сказав він, не дивлячись ковалеві у вічі. — Зауваж, що мені не треба ніяких витребеньок. Звичайний старий чавун цілком підійде.

Калєб гикнув.

— Я не знав, чи ви зайдете взагалі. Старий Коб і всі інші прийшли позавчора. — Він підійшов до верстака й підняв шмат парусини. — Я зробив парочку запасних — так, про всяк випадок.

Коут підняв залізний прут завдовжки фути зо два та невимушено змахнув ним, тримаючи в одній руці.

— Розумник.

— Я своє діло знаю, — самовдоволено промовив коваль. — Може, щось іще?

— Власне кажучи, — заговорив Коут, прилаштувавши залізяку на плечі, — є ще одна проблема. У тебе є зайвий фартух і пара ковальських рукавиць?

— Може, і так, — невпевнено відповів Калєб. — А що?

— За шинком є старі зарості ожини. — Коут кивнув у бік «Путь-каменя». — Я думаю, чи не викорчувати їх, щоб наступного року можна було закласти садок. Але я не хочу при цьому втратити половину шкіри.

Коваль кивнув і жестом запросив Коута у віддалений кінець майстерні.

— У мене є старі, — сказав він, витягнувши пару важких рукавиць і жорсткий шкіряний фартух: і те, і те місцями обгоріло та було заляпане жиром. — Негарні, але, гадаю, уберезуть вас від найгіршого.

— Скільки за них попросиш? — запитав Коут, сягаючи по гаманець.

Коваль захитав головою:

— Йота більш ніж вистачило б. Вони не потрібні ні мені, ні хлопчиськові.

Шинкар передав монету, а коваль запхав їх у старий полотняний мішок.

— Ви точно хочете зробити це зараз? — поцікавився коваль. — Дошу в нас уже давненько не було. Навесні, як розтане сніг, земля буде м'якішою.

Коут знизав плечима.

— Дідо мені завжди казав, що викорчовувати те, з чим не хочеш мати мороки потім, треба восени. — Коут зобразив тремтіння старечого голосу. — «У весняні місяці все надто сповнене життя. Влітку все надто сильне і не піддається. А восени... — Він оглянув листя на деревах, яке саме перемінювалося. — Восени й треба це робити. Восени все стомлене й готове помирати».

Того ж дня Коут відправив Баста виспатися. Потім мляво походив шинком, виконуючи дрібну роботу, що залишилася з попереднього вечора. Клієнтів не було. Коли нарешті настав вечір, він запалив лампи та заходився байдужо гортати книжку.

48

Осінь начебто мала б бути найжвавішою порою року, але подорожніх останнім часом було дуже мало. Коут із похмурою впевненістю усвідомлював, наскільки затягнеться зима.

Він зачинив шинок завчасно, чого ще не робив жодного разу. Замітати він не став. Підлога цього не потребувала. Він не мив столів і шинквасу: ні тим, ні іншим ніхто не користувався. Він начистив одну чи дві пляшки, замкнув двері та пішов спати.

Довкола не було нікого, хто міг би помітити різницю. Нікого, крім Баста, який спостерігав за господарем, хвилювався та чекав.

Розділ четвертий

На півдорозі до Крайсвіту

Хроніст ішов. Учора він шкутильгав, але сьогодні стопи йому боліли від кінчиків пальців до п'яток, тож від шкутильгання користі не було. Він уже пошукав коней в Аба-товому Броді та Ранніші, пропонуючи неймовірні ціни навіть за найвиснаженіших тварин. Але в таких маленьких

містечках зайвих коней не бувало ні в кого, тим паче тепер, коли на носі врожайна пора.

Коли настала ніч і зритою коліями дорогою почали рухатися ледь помітні силуети, він іще був на дорозі, хоч і намучився, проходивши весь день. Дві години проблукавши у темряві навпомацки, Хроніст побачив, як між дерев мерехтить світло, і розпрощався з будь-якими думками про прибуття до Крайсвіту тієї ночі: вирішив, що хутірської гостинності йому цілком вистачить.

Він зійшов з дороги та незграбно пішов крізь дерева на світло. Але вогонь, як з'ясувалося, був далі, ніж він думав, і він був більшим. Це було не світло лампи в оселі, це навіть не були іскри від ватри. Це було багаття, що ревлло посеред руїн старого будинку, від якого лишилися хіба що дві кам'яні стіни, та й ті обсіпалися. У куточку, утвореному цими двома стінами, скоцюбився якийсь чоловік. Він був одягнений у важкий плащ із каптуром, закутаний так, неначе раз був розпал зими, а не приємний осінній вечір.

49

Коли Хроніст побачив, що над невеличким багаттям висить казанець, в якому щось вариться, надія в ньому зросла. Але наблизившись, він відчув огидний запах, який змішувався з димом від дерева. Тхнуло смаленим волоссям і напівгнилими квітами. Хроніст швидко вирішив, що геть не хоче куштувати те, що той чолов'яга готує в залізному казанку. Та все ж навіть місце біля вогню краше, ніж лежання калачиком край дороги.

Хроніст увійшов у коло світла від багаття.

— Я побачив ваше ба...

Він зупинився: постать швидко скочила на ноги, тримаючи обома руками меч. Ні, не меч — якийсь довгий темний дрючок, що мав надто правильну форму для дровиняки.

Хроніст зупинився як укопаний.

— Я просто шукав, де поспати, — швидко пояснив він; його рука несвідомо схопилася за залізне кільце, що висіло в нього на шиї. — Я не хочу нічого злого. Піду від вас — вечеряйте. — Він відступив на крок.

Постать розслабилася, а дрючок опустився, металево дзенькнувши об камінь.

— Обпалене тіло Господнє, що ви тут робите в таку пізню годину?

— Я прямував до Крайсвіту і побачив ваше багаття.

— Ви просто пішли до лісу вночі на хтозна-який вогонь? — Постать у каптурі хитнула головою. — Тоді можете підійти сюди. — Вона жестом запросила Хроніста підійти ближче, і писар побачив, що на цьому чолов'язі товсті шкіряні рукавиці. — Тейлу з вами, вам усе життя не щастило чи ви все безталання відкладали на сьогоднішній вечір?

— Я не знаю, на кого ви чекаєте, — відповів Хроніст, відступивши на крок. — Але я впевнений, що ви б воліли робити це на самоті.

— Стуліть пельку та послухайте, — різко промовив чоловік. — Я не знаю, скільки в нас часу. — Він опустил очі та потер обличчя. — Боже, я ніколи не знаю, як багато вам можна розповісти. Якщо ви мені не повірите, то подумайте, що я божевільний. Якщо ви мені повірите, то запанікуєте й від вас буде сама шкода. — Знову піднявши очі, він побачив, що Хроніст не ворухнувся. — Ходіть-но сюди, щоб вас. Повертайтеся назад — і ви, вважайте, труп.

Хроніст озирнувся через плече на пільму лісу.

— Чому? Що там таке?

Чоловік коротко, гірко розсміявся та роздратовано хитнув головою.

— Чесно? — Він недбало провів рукою крізь волосся, разом скинувши каптур. У світлі вогню його волосся було неправдоподібно рудим, а очі вражали яскравою зеленню. Він подивився на Хроніста, оцінюючи його поглядом. — Демони, — промовив він. — Демони в подібні великих чорних павуків.

Хроніст розслабився.

— Демонів не буває, — з його тону було ясно, що він кавав те ж саме вже дуже-дуже багато разів.

Рудий недовіжливо засміявся.

— Що ж, гадаю, тоді можна розходитися! — Він нагородив Хроніста божевільною посмішкою. — Послухайте, я здогадуюся, що ви — людина освічена. Я це поважаю, і в основному ви маєте рацію. — Його обличчя набуло серйозного

виразу. — Але тут і тепер, цього вечора, ви помиляєтеся. Страшенно помиляєтеся. Коли ви про це здогадаєтеся, краще буде не стояти по той бік вогню.

Від однозначної впевненості в голосі чоловіка в Хроніста по спині пробіг холодок. Почуваючись доволі дурнувато, він сторожко обійшов багаття, щоб опинитися на іншому боці.

Чоловік швидко оглянув його.

— Зброї у вас, як я розумію, немає? — Хроніст захитав головою. — Насправді це не має значення. Від меча вам би особливої користі не було. — Він дав Хроністові важку дровиняку. — Ви, мабуть, не зможете влучити в жодного, але спробувати варто. Вони швидкі. Якщо один з них на вас кинеється, просто падайте. Спробуйте впасти на нього, розчавити вагою свого тіла. Покачайтеся по ньому. Якщо спіймаєте якогось, кидайте його у вогонь.

Він знову насунув каптур на голову та швидко заговорив.

— Якщо маєте запасний одяг, накиньте його. Якщо маєте ковдру, в яку можете закутати...

51

Він раптом замовк і глянув на інший бік кола, утвореного світлом від вогню.

— Станьте спиною до стіни, — різко сказав він, піднявши свій залізний дрючок обома руками.

Хроніст глянув за багаття. Між деревами рухалося щось темне.

Вони вийшли на світло, пригнувшись до землі; це були чорні постаті з безліччю ніг, великі, завбільшки з колесо від воза. Одна, швидша за інших, без вагань побігла на світло від вогню, рухаючись із підозрілою гнучкістю квапливої комахи.

Не встиг Хроніст занести свою дровиняку, як істота хутко оббігла багаття та скочила на нього, швидка, як цвіркун. Хроніст різко здійняв руки, і саме тієї миті чорна істота вдарила його в обличчя та груди. Її холодні тверді ноги відчайдушно шукали, за що зачепитись, і він відчув, як його руки з зовнішнього боку перетнули яскраві смуги болю. Незграбно позадкувавши, писар відчув, як його підбор зачепився за нерівну землю, а тоді почав валитися назад, безладно розмахуючи руками.

Падаючи, Хроніст востаннє побачив коло світла довкола багаття. З темряви квапливо виходили нові чорні істоти, відбиваючи лапами об коріння, каміння й листя швидкий уривчастий ритм. По інший бік вогню чоловік у важкому плащі обома руками тримав свій залізний дрючок наготові. Він стояв в очікуванні, геть не рухаючись, не видаючи жодного звуку.

Ще падаючи назад, Хроніст, з якого так і не злізла темна істота, відчув притлумлений темний вибух — ударився потилицею об кам'яну стіну за спиною. Світ сповільнився, його контури розмились, а потім він почорнів.

52

Розплющивши очі, Хроніст побачив незрозумілу мішанину з темних постатей і світла, яке відкидав вогонь. Голова в нього пульсувала від болю. Його руки з зовнішнього боку перетинало кілька ліній сильного чистого болю, а лівий бік тупо поболоував від кожного вдиху.

Минула довга мить зосередження, і світ набув нечітких обрисів. Закутаний чолові'яга сидів неподалік. Рукавиць на ньому вже не було, а важкий плащ звисав з його тіла клаптями, але поза тим він видавався неушкодженим. Обличчя він сховав у каптурі.

— Прокинулися? — з цікавістю запитав чоловік. — Добре. З пораненням у голову ніколи не можна бути впевненим. — Каптур трохи нахилився вбік. — Говорити можете? Знаєте, де ви?

— Так, — ледве вимовив Хроніст. Здається, вимовити одне слово було надто важко.

— Ще краще. Отже, на третій раз має пощастити. Як ви думаєте, зможете встати й допомогти мені? Нам потрібно спалити й поховати трупи.

Хроніст трохи ворухнув головою й раптом відчув запаморочення та нудоту.

— Що сталося?

— Можливо, я зламав вам кілька ребер, — пояснив чоловік. — Один з них ніяк не хотів вас відпускати. Особливого вибору я не мав. — Він знизав плечима. — Хай там як,

вибачте. Порізи у вас на руках я вже зашив. Вони мають добре загоїтися.

— Їх уже нема?

Каптур кивнув один раз.

— Скрелі не відступають. Вони — як оси з гнізда. Нападають і нападають, поки не гинуть.

На Хроністовому обличчі відобразився жах.

— У них є гніздо?

— Боже мій милий, ні. Були тільки ці п'ятеро. Однак ми маємо їх спалити й поховати, просто для певності. Я вже нарубав дров, які нам знадобляться, — з ясена та з горобини.

Хроніст засміявся. Смішок прозвучав дещо істерично.

— Як у дитячій пісеньці:

«Ось що треба нам робить —
Яму два на десять рити.
Горобина, ясен, в'яз...»

— Так, справді, — сухо відказав закутаний. — У дитячих пісеньках заховано стільки всякої всячини, що вас би це здивувало. Та хоч я й не думаю, що нам потрібно рити вглиб аж на десять футів, я б не відмовився від невеличкої підмоги... — Він багатозначно замовк.

Хроніст однією рукою обережно помацав собі потилицю, а тоді глянув на пальці, дивуючись, що вони не були закривавлені.

— Гадаю, я в порядку, — сказав він, обережно сперся на один лікоть, а тоді сів. — А немає... — Його очі зблиснули, і він обм'якнув та мішком упав назад. Голова стукнулася об землю, підскочила один раз і завмерла, трохи схилившись на один бік.

Коут терпляче просидів кілька довгих секунд, спостерігаючи за непритомним чоловіком. Жодного поруху, крім повільного підняття та опускання грудної клітки. Тоді він незграбно звівся на ноги та вклякнув біля Хроніста. Коут підняв одну повіку, тоді другу, а тоді, не надто здивувавшись побаченому, загарчав.

— Я так розумію, ти вже точно більше не прокинешся? — запитав він без особливої надії в голосі. Злегка поплескав Хроніста по блідій щоці. — Точно не... — У Хроніста на чолі з'явилася краплинка крові, а невдовзі — ще одна.

Коут випрямився, щоб не хилитися над непритомним, і витек кров як міг, а зміг він не надто добре, тому що в нього самого руки були скривавлені.

— Вибач, — розгублено промовив він.

Він тяжко зітхнув і знову натягнув каптур. Його руде волосся прилипло до голови, а на половині обличчя засихала смугами кров. Він неквапом почав знімати з себе пошарпані залишки плаща. Під ними був шкіряний ковальський фартух, страхітливо подертий. Його він теж зняв, відкривши просту сіру сорочку з домотканого полотна. Обидва плеча та ліва рука в нього були темні та мокрі від крові.

Коут якусь мить помацав гудзики в себе на сорочці, а тоді вирішив її не знімати. Обережно зіп'явшись на ноги, він підняв лопату й повільно, з болем заходився копати.

54

Розділ п'ятий

Записки

Коли Коут повернувся до Крайсвіту, закинувши на порізаних плечі безвільне тіло Хроніста, уже давно минула північ. У будинках і крамницях міста було темно й тихо, але «Путь-камінь» був залитий світлом.

У дверях стояв Баст, який мало не танцював від роздратування. Розгледівши постать, що наближалася, він помчав вулицею, гнівно розмахуючи папірцем.

— Записка? Ви крадькома тікаєте й лишаєте мені записку? — Він гнівно засичав. — Я вам що, якась портова повія?

Коут розвернувся та скинув безвільне Хроністове тіло Бастові на руки.

— Я знав, що ти зі мною просто сперечатимешся, Басте. Баст, не напружуючись, тримав Хроніста перед собою.

— Записка навіть не була добре написана. «Якщо ти це читаєш, я, напевне, мертвий». Що це за записка така?

— Ти мав знайти її лише вранці, — стомлено відповів Коут, коли вони пішли назад до шинку.

Баст опустил очі на чоловіка, якого ніс, неначе вперше його помітивши.

— Хто це? — потрусив його трохи, оглянув із цікавістю, а тоді легко закинув його на одне плече, як полотняний мішок.

— Якийсь горопашний п'яниця, що опинився на дорозі, коли не слід, — зневажливо пояснив Коут. — Не труси його надто сильно. Можливо, у нього не все гаразд із головою.

— Та від чого ви, в біса, крилися? — поцікавився Баст, коли вони ввійшли в шинок. — Якщо вже лишати записку, вона має принаймні пояснювати мені, що... — Бастові очі збільшилися: він побачив Коута у світлі шинку, блідого й перемазаного кров'ю та грязюкою.

— Можеш іти далі та хвилюватись, якщо хочеш, — сухо промовив Коут. — Усе настільки ж погано, як здається.

— Ви пішли на них полювати, так? — просичав Баст, а тоді в нього округлились очі. — Ні. Ви зберегли шматочок від того, якого вбив Фурман. Не можу вам повірити. Ви мені збрехали. Мені!

Коут зітхнув і посунув нагору сходами.

— Тебе засмучує брехня чи те, що ти не спіймав мене на гарячому? — спитав він, розпочавши підйом.

Баст плюнув.

— Мене засмучує те, що ви думали, ніби не можете мені довіряти.

Вони перестали розмовляти, відчинили двері до однієї з численних порожніх кімнат на другому поверсі, роздягнули Хроніста й зручно вклали його в ліжку. Його сумку й дорожню торбу Коут поклав на підлозі неподалік.

Зачинивши за собою двері до кімнати, Коут сказав:

— Я довіряю тобі, Басте, але я хотів тебе вберегти. Я знав, що можу з цим упоратись.

— Я міг би вам допомогти, Реші, — у Бастовому голосі вчувалася образа. — Ви ж знаєте, що я б допоміг.

— Ти ще можеш допомогти, Басте, — сказав Коут, пройшовши до своєї кімнати й важко сівши на край вузького

ліжка. — Мені треба дещо зашити. — Він почав розстібати сорочку. — Я б і сам міг це зробити. Але до верху плечей і до спини дотягнутися важко.

— Дурниці, Реші. Я про це подбаю.

Коут показав на двері.

— Усе потрібне я зберігаю в підвалі.

Баст зневажливо пирхнув.

— Дуже дякую, але я скористаюся власними голками. Зі старої доброї кістки. Не треба мені вашої забуленої залізної гидоти, що коле, як ненависть. — Він затремтів. — Потік і камінь, людська примітивність — це щось страшне. — Баст вилетів з кімнати, не зачинивши за собою дверей.

Коут повільно зняв із себе сорочку, кривлячись і важко дихаючи крізь зуби; засохла кров липнула й тягнула за рани. Коли Баст повернувся до кімнати з тазом води й заходився його відмивати, його обличчя знову стало мужнім.

56

Коли засохлу кров було змито, відкрилося безліч довгих прямих порізів. Вони яскраво червоніли на тлі шинкаревої світлої шкіри, неначе він порізувався циркульниковою бритвою чи шматком битого скла. Усього порізів було, мабуть, із десятків, більшість із них на плечах, а кілька перетинали спину й тягнулися вздовж рук. Один поріз у нього на голові починався на маківці й закінчувався за вухом.

— Я гадав, що з вас не має точитися кров, Реші, — сказав Баст. — Ви ж Безкровний і все таке.

— Не вір усьому, що чуєш в оповідках, Басте. Вони брешуть.

— Ну, вам і близько не так кепсько, як я думав, — промовив Баст, витерши руки. — Хоча ви, взагалі-то, мали б позбутися шматка вуха. Вони були поранені, як той, що напав на Фурмана?

— Я такого не помітив, — відповів Коут.

— Скільки їх було?

— П'ятеро.

— П'ятеро? — повторив нажаханий Баст. — Скількох убив інший хлопака?

— Він тимчасово відвернув увагу одного з них, — великодушно заявив Коут.

— Анпауен, Реші, — промовив Баст, хитнувши головою, та засилив у кістяну голку щось тонше й ніжніше за кишку. — Ви б мали померти. Ви б мали двічі померти.

Коут низив плечима.

— Це не перший раз, коли я мав би померти, Басте. Я добре вмю від цього рятуватися.

Баст схилився над своєю роботою.

— Зараз трохи пощипає, — попередив він, орудуючи руками з дивовижною ніжністю. — Правду кажучи, Реші, я не можу зрозуміти, як ви зуміли так довго протриматися в живих.

Коут низив плечима знову й заплющив очі.

— Я теж, Басте, — озвався він. Його голос був стомленим і сірим.

Кілька годин по тому двері до Коутової кімнати прочинилися й Баст зазирнув усередину. Не почувши нічого, крім повільного розміреного дихання, молодик тихцем підійшов до ліжка, зупинився та схилився над сплячим. Баст подивився, якого кольору в нього щоки, понюхав його дихання та злегка торкнувся його чола, зап'ястка і ямки на шиї над серцем.

Потім Баст підсунув до ліжка крісло й сів, спостерігаючи за господарем і слухаючи його дихання. За мить він потягнувся та по-материнськи прибрав з його обличчя неслухняне руде пасмо. Тоді неголосно заспівав — мелодія була ніжною і дивною, дуже схожою на колискову:

Смертні душі — справжнє диво,
Гаснуть швидко, день за днем,
Палахкотять, як трут правдивий,
А з вітром їхня смерть іде.
Чом твій вогник мерехтить?
І як тобі мого вділить?

Бастів голос поступово затих, і врешті-решт він застиг і просидів довгі передсвітанкові години нерухомо, дивлячись, як груди його господаря здіймаються та опускаються від тихих подихів.

Розділ шостий

Ціна спогадів

Хроніст спустився сходами до загальної зали шинку «Путь-камінь» аж увечері наступного дня. Він був блідий, похитувався й ніс під пахвою своєю пласку шкіряну сумку.

Коут сидів за шинквасом, гортаючи книжку.

— А, наш випадковий гість. Як там голова?

Хроніст підняв руку, щоб торкнутися потилиці.

— Трохи поболює, коли я надто швидко рухаюсь. Але все-таки працює.

— Радий це чути, — сказав Коут.

— Це... — Хроніст завагався, озираячись довкола. — Ми в Крайсвіті?

Коут кивнув.

58

— Так, ви досягли Крайсвіту. — Він театральнісно змахнув однією рукою. — Квітучої столиці. Домівки десятків людей.

Хроніст витріщився на рудого чоловіка за шинквасом. Сперся на один зі столів, щоб не впасти.

— Обпалене тіло Господне, — приголомшено вимовив він. — Це справді ви, чи не так?

Шинкар неначе спантеличився.

— Прошу?

— Я знаю, що ви будете це заперечувати, — сказав Хроніст. — Але те, що я бачив минулої ночі...

Шинкар підняв руку, наказуючи йому мовчати.

— Поки ми не обговорили можливість того, що вам отим ударом по голові вибило з неї клепку, скажіть мені: як дорога до Тінуе?

— Що? — роздратовано перепитав Хроніст. — Я прямував не до Тінуе. Я... ой. Ну, навіть якщо не брати до уваги минулої ночі, дорога була ще та. Біля Абатового Броду мене пограбували, і відтоді я йшов пішки. Але все це виправдалося, бо ви справді тут. — Писар глянув на меч, який висів над шинквасом, і глибоко вдихнув: на його обличчі відобразилося щось схоже на тривогу. — Прошу зауважити: я сюди прийшов не для того, щоб нашкодити. Я тут не через

ціну, призначену за вашу голову. — Він кволо всміхнувся. — Я, звісно, не мав би жодних шансів вам нашкодити...

— Гаразд, — урвав його шинкар, діставши шматок білого полотна й заходившись начищати шинквас. — То хто ви такий?

— Можете звати мене Хроністом.

— Я не питаю, як мені можна вас називати, — сказав Коут. — Як вас звати?

— Деван. Деван Локіс.

Коут перестав чистити шинквас і підняв очі.

— Локіс? Ви — родич герцога... — Коут затих і кивнув самому собі. — Так, аякже. Не просто хроніст, а Хроніст. — Він пильно подивився на лисуватого чолов'ягу, змірюючи його поглядом. — Оце так... Сам великий викривач.

Хроніст дещо розслабився — йому, вочевидь, було приємно, що його слава бігла поперед нього.

— Я й раніше не намагався критися. Я вже багато років не сприймаю себе як Девана. Давно залишив це ім'я позаду. — Він промовисто глянув на шинкаря. — Гадаю, ви й самі дещо про це знаєте...

Коут пропустив запитання повз вуха.

— Я багато років тому читав вашу книжку. «Шлюбні ігри дракуса звичайного». Вона непогано відкриває очі юнакові з головою, забитою оповідками, — опустивши погляд, він знову заходився терти шинквас білою ганчіркою вздовж волокон деревини. — Зізнаюся, довідавшись, що драконів не існує, я був розчарований. Для хлопчиська це гіркий урок.

Хроніст усміхнувся.

— Правду кажучи, я й сам був трохи розчарований. Пішов шукати легенду, а знайшов ящірку. Дивовижну ящірку, та все ж таки ящірку.

— А тепер ви тут, — сказав Коут. — Ви прийшли довести, що я не існую?

Хроніст нервово засміявся.

— Ні. Розумієте, до нас дійшла чутка...

— «До нас»? — втрутився Коут.

— Я подорожував із вашим давнім другом. Скарпі.

— Він узяв вас під крило, так? — промовив Коут собі під ніс. — Оце так. Учень Скарпі.

— Насправді швидше колега.

Коут кивнув, досі не виражаючи жодних почуттів.

— Я міг би здогадатися, що він знайде мене першим. Ви обидва пліткарі.

Хроністова усмішка скисла, і він проковтнув слова, які першими опинились у нього на вустах. Заспокоївся він лише за мить і не без зусилля.

— То чим я можу вам прислужитися? — Коут відклав чистий шматок полотна і всміхнувся своєю найкращою шинкарською усмішкою. — Чогось поїсти, випити? Кімнату на ніч?

Хроніст завагався.

— У мене тут є все, — Коут завзято змахнув рукою, показуючи за шинквас. — Старого вина, м'якого й красивого? П'яного меду? Темного пива? Чогось плодового! Слив'янки? Вишнівки? З зеленого яблука? Чи афінівки? — Коут показав на кожна з пляшок по черзі. — Ну ж бо, ви ж точно чогось бажаєте! — Він усе говорив, а його усмішка ставала дедалі ширшою, відкриваючи забагато зубів для привітного шинкарського усміху. Очі ж його водночас холоднішали, в них зростали жорстокість і гнів.

Хроніст опустив погляд.

— Я думав, що...

— Ви думали, — насмішкувато промовив Коут; від його усмішки не лишилось і сліду. — Дуже сильно в цьому сумніваюся. Інакше ви могли б подумати, — це слово він вимовив різко, — на яку небезпеку мене наражаєте, їдучи сюди.

Хроніст почервонів на виду.

— Я чув, що Квоут — безстрашний, — енергійно промовив він.

Шинкар знизав плечима.

— Безстрашними бувають лише священики й дурні, а мої стосунки з Богом ніколи не були ідеальними.

Хроніст насупився, розуміючи, що його провокують.

— Послухайте, — спокійно повів він далі, — я був надзвичайно обережним. Про те, що я їду, не знав ніхто, крім

Скарпі. Я нікому про вас не казав. Власне, я й не сподівався вас знайти.

— Мені стало набагато легше, — саркастично відказав Коут.

Явно засмутившись, Хроніст заговорив:

— Я першим визнаю, що моє прибуття сюди, можливо, було помилкою. — Він замовк, надаючи Коутові можливість йому заперечити. Коут не заперечив. Хроніст тихенько натужно зітхнув і продовжив: — Але що зроблено, те зроблено. Ви навіть не подумаете...

Коут хитнув головою.

— Це було давно...

— Ще й двох років не минуло, — заперечив Хроніст.

— ...а я вже не той, — продовжив Коут, не зупиняючись.

— А яким саме ви були?

— Я був Квоутом, — просто сказав він, не бажаючи, щоб від нього домоглися ще якогось пояснення. — Тепер я — Коут. Я дбаю про свій шинок. Це означає, що пиво коштує три шими, а кімната на одного — один мідяк. — Він із шаленим завзяттям знову заходився чистити шинквас. — Як ви сказали, «що зроблено, те зроблено». Історії подбають про себе самі.

— Але ж...

Коут підняв очі, і на якусь мить Хроніст розгледів дещо за гнівом, який виблискував на поверхні в його очах. Якусь мить він бачив за ним біль, свіжий і кривавий, схожий на рану, надто глибоку, щоб загоїтися. Тоді Коут відвів погляд, і залишився тільки гнів.

— Що б ви могли мені запропонувати такого, аби покрити ціну спогадів?

— Усі вважають, що ви мертвий.

— Ви не розумієте, так? — Коут чи то втішено, чи то роздратовано хитнув головою. — У цьому ж і річ. Коли люди на мертва, її не шукають. З нею не намагаються розквитатися давні вороги. До неї не приходять із проханнями щось розповісти, — ущипливо сказав він.

Хроніст не став відступатися.

— Інші ж кажуть, що ви — вигадка.

— Я і є вигадка, — невимушено сказав Коут із театральним жестом. — Дуже незвична вигадка, яка створюється сама собою. Найкращі побрехеньки про мене — ті, які розпустив я.

— Кажуть, що ви ніколи не існували, — обережно виправив його Хроніст.

Коут байдужо знизав плечима. Його усмішка трішечки, непомітно пригасла.

Відчувши слабке місце, Хроніст повів далі.

— У деяких оповідках вас зображають простим убивцею із закривавленими по лікоть руками.

— За мною водиться й таке. — Коут повернувся, щоб почистити стільницю за шинквасом. Іще раз знизав плечима, тепер уже не так легко. — Я вбивав людей та істот, які були більше ніж людьми. Усі вони це заслужили.

Хроніст повільно хитнув головою.

— В оповідках вас називають убивцею, а не героєм. Квоут Таємничий і Квоут Королевбивця — це двоє абсолютно різних людей.

62

Коут перестав чистити шинквас і повернувся спиною до зали. Кивнув один раз, не дивлячись.

— Дехто навіть каже, ніби з'явився новий чандріянин. Новий жах серед ночі. Волосся в нього червоне, наче кров, яку він проливає.

— Ті, хто має значення, можуть їх розрізнити, — сказав Коут так, ніби намагався переконати самого себе, але голос у нього був стомлений і непереконливий, із нотками відчаю.

Хроніст притишено розсміявся.

— Звісно. Поки що. Але кому, як не вам, розуміти, наскільки тонкою є межа між правдою та захопливою брехнею? Між історією та цікавою оповідкою? — Хроніст замовк на хвилину, щоб його слова засвоїлися. — Ви знаєте, що переможе з часом.

Коут не зводив погляду з задньої стіни, поклавши руки на стільницю. Його голова була трохи опущена, ніби на нього наліг великий тягар. Він нічого не сказав.

Хроніст завзято ступив уперед, відчуваючи близьку перемогу.

— Дехто каже, що була одна жінка...

— Та що вони знають? — Коутів голос звучав пронизливо, як пилка, що проходить крізь кістку. — Що вони знають про те, що сталося? — Він заговорив так тихо, що Хроністові довелося затамувати подих, щоб розчути.

— Кажуть, вона... — Хроністові слова застрягли в нього в горлянці, яка раптово пересохла; у залі стало неприродно тихо. Коут стояв спиною до зали, застигнувши й затиснувши між зубами жакливу тишу. Його права долоня, що заплуталася в чистій білій ганчірці, повільно стиснулася в кулак.

За вісім дюймів від нього розбилася пляшка. Повітря наповнив запах полуниць і звук трощення скла. Це був негучний шум усередині величезної тиші, але його вистачило. Вистачило, щоб розбити тишу на маленькі гострі скалки. Хроніст відчув, що холоде: до нього раптом дійшло, в яку небезпечну гру він грає. «То ось що відрізняє оповідача від героя оповідки, — ошелешено подумав він, — страх».

Коут повернувся.

63

— Що вони можуть про неї знати? — тихо спитав він. Коли Хроніст побачив Коутове обличчя, йому перехопило дух. На обличчі шинкаря наче розбилася маска умиротворення. Коутове обличчя під нею було якимось неземним — його очі були наполовину в цьому світі, а наполовину деінде, згадували щось.

Хроніст усвідомив, що думає про одну історію, яку чув. Одну з багатьох. Історію про те, як Квоут пішов шукати те, чого бажало його серце. Щоб здобути це, йому довелось обдурити демона. Але коли воно лягло йому в руку, йому довелося боротися за це з янголом. «Я цьому вірю, — мимохіть подумав Хроніст. — Раніше це було просто історією, але тепер я можу в це повірити. Це — обличчя людини, що вбила янгола».

— Що вони можуть знати про мене? — запитав Коут із притлумленим гнівом у голосі. — Що вони можуть знати про будь-що з цього? — Він коротко, люто змахнув рукою, неначе обводячи нею все — розбиту пляшку, шинквас, увесь світ.

Хроніст ковтнув, намагаючись позбутися сухості в горлі.

— Лише те, що їм кажуть.

«Кап-кап, кап-кап». Напій із розбитої пляшки почав відбивати на підлозі неправильний ритм.

— Ах-х-х-х, — протяжно видихнув Коут. «Кап-кап, кап-кап, кап». — Розумно. Ви б використали проти мене мій найкращий трюк. Ви б узяли мою історію в заручниці.

— Я б розповів правду.

— Мене не зламати нічим, окрім правди. Хіба є щось жорстокіше за правду? — на його обличчі промайнула хвороблива, глузлива посмішка. Одну довгу мить тишу стримувало лише постукування краплин об підлогу.

Нарешті Коут пройшов крізь двері за шинквасом. Хроніст ніяково стояв у порожній залі, не знаючи напевне, вільний він чи ні.

Кілька хвилин по тому Коут повернувся з відром мильної води. Не дивлячись у бік оповідача, він заходився обережно, методично мити свої пляшки. Коут по черзі стер із денця кожної полуничне вино та поставив їх на шинквас між собою та Хроністом, ніби вони могли його захистити.

— Отже, ви пішли шукати вигадку, а знайшли людину, — сказав він без емоцій, не підводячи очей. — Ви чули оповідки, а тепер хочете дізнатись, як усе було насправді.

Хроніст, усім своїм виглядом виражаючи полегшення, поклав свою сумку на один зі столів і здивувався, відчувши легкий дроз у руках.

— Ми почули про вас досить давно. Дуже сумнівну чутку. Я насправді не очікував... — Хроніст зупинився: йому раптом стало ніяково. — Я думав, ви будете старшим.

— Я старший, — відповів Коут. Хроніст, судячи з вигляду, був збитий з пантелику, але перш ніж він зміг щось сказати, шинкар повів далі. — Що привело вас у цей нікчемний куточок світу?

— Призначена зустріч із графом Бедн-Бритським, — сказав Хроніст, злегка надувшись. — За три дні, у Треї.

Шинкар зупинився, не дочистивши пляшки.

— Ви сподіваєтесь дістатися графського маєтку за чотири дні? — тихо запитав він.

— Я запізнююся, — визнав Хроніст. — Біля Абатового Броду в мене вкрали коня. — Він визирнув з вікна на дедалі

темніше небо. — Але я готовий пожити трохи без сну. Вранці я виїду й більше вам не докучатиму.

— Що ж, я б зовсім не хотів позбавляти вас сну, — саркастично промовив Коут; його очі знову стали жорстокими. — Я можу розповісти все одним духом. — Він прокашлявся. — «Я виступав у мандрівній трупі, мандрував, кохав, втрачав, довіряв і був зраджений». Запишіть це та спаліть, бо від цього вам не буде жодної користі.

— Не треба це так сприймати, — швидко сказав Хроніст. — Якщо бажаєте, ми можемо відвести на це всю ніч. І кілька годин уранці на додачу.

— Як милостиво, — буркнув Коут. — Ви змусите мене розповісти свою історію за один вечір? Не давши можливості зібратися з думками? Не давши часу на підготовку? — Його вуста стиснулись у тонку риску. — Ні. Йдіть розважатися зі своїм графом. Я так не граю.

Хроніст поспіхом заговорив:

— Якщо ви впевнені, що вам знадобиться...

— Так. — Коут різко, з брязкотом поставив на шинквас пляшку. — Можна впевнено твердити, що мені знадобиться більше часу. А сьогодні ви геть нічого не почувете. До справжньої історії треба довго готуватися.

Хроніст збентежено насупився та провів пальцями крізь волосся.

— Я міг би приділити вашій історії завтрашній день... — побачивши, як Коут хитає головою, він поступово затих. Помовчавши трохи, він розпочав знову, заговоривши майже собі під ніс. — Якщо я знайду коня в Бедні, то зможу приділити вам увесь завтрашній день, більшу частину ночі й трохи наступного дня. — Він потер собі лоба. — Ненавиджу їздити верхи вночі, але...

— Мені знадобляться три дні, — заявив Коут. — Я в цьому абсолютно впевнений.

Хроніст зблід.

— Але ж... граф.

Коут зневажливо махнув рукою.

— Не буває так, щоб людина розповідала про себе три дні, — твердо відказав Хроніст. — Я розпитував Орена

Велсітера. Орена Велсітера, на хвилиночку. Йому вісімдесят років, а пожив він так, що вистачило б на двісті. Якщо взяти до уваги побрехеньки, то п'ятсот. Він шукав мене, — сказав Хроніст із особливим притиском. — Йому знадобилося всього два дні.

— Така моя пропозиція, — просто сказав шинкар. — Я або зроблю це як слід, або не зроблю взагалі.

— Стривайте! — Хроніст раптом просяяв. — Я думав про все це задом наперед, — заявив він і хитнув головою, засуджуючи власну дурість. — Я просто відвідаю графа, а тоді повернуся. Тоді ви зможете витратити стільки часу, скільки заманеться. Я б міг навіть привезти з собою Скарпі.

Коут поглянув на Хроніста з глибокою зневагою.

— Чому ви взагалі гадаєте, ніби я був би тут після вашого повернення? — вражено промовив він. — До речі, чому ви вирішили, ніби можете так просто вийти звідси, знаючи те, що знаєте?

66

Хроніст застиг.

— Ви... — Він глитнув і заговорив знову. — Ви маєте на увазі, що...

— На цю історію знадобиться три дні, — перебив його Коут. — Починаючи від завтра. Ось що я маю на увазі.

Хроніст заплющив очі та провів рукою по обличчю. Граф, звісно, розлютиться. Хто його зна, як йому тоді повернути собі його ласку. І все ж...

— Якщо це — єдиний для мене спосіб її добути, то я згоден.

— Радий це чути, — шинкар розслабився достатньо, щоб наполовину всміхнутися. — А що, три дні — це справді така вже дивовижа?

Хроністове обличчя знову стало серйозним.

— Три дні — це доволі незвично. Але знов-таки... — Він неначе почасті втратив почуття власної значущості. — Знов-таки, — махнув рукою, ніби показуючи, наскільки безглузді тут слова. — Ви ж Квоут.

Той, хто називав себе Коутом, підняв очі та подивився з-за своїх пляшок. На його повних устах грала усмішка. В очах розпалювалась іскорка. Він неначе підір.

— Так, гадаю, це я, — сказав Квоут, і в його голосі пролунали залізні нотки.

Розділ сьомий

Про початки та імена речей

У «Путь-камінь» лилося сонячне світло. Це було прохолодне свіже світло, годяще для початків. Воно пронеслося повз мірошника, поки він запускав своє водяне колесо на прийдешній день. Освітило горно, яке коваль розпалював заново після чотирьох днів холодної обробки металу. Торкнулося тяглових коней, запряжених у фургони, і лез серпів, які саме гострили перед початком осінньої днини.

У стінах «Путь-каменя» світло впало на Хроністове обличчя й торкнулося початку на ньому, чистої сторінки, що чекала на перші слова історії. Потік світла перетнув шинквас, заграв тисячами крихітних веселок на кольорових пляшках і поліз стіною до меча, ніби шукаючи ще один, останній початок.

Але після того як світло торкнулося меча, не було видно жодного початку. Власне кажучи, світло, відбите мечем, було тьмяним, шліфованим і древнім. Дивлячись на нього, Хроніст згадав, що зараз не лише починається день, а й добігає кінця осінь і холоднішає. Меч сяяв знанням про те, що світанок — невеликий початок, як порівняти з кінцем пори року — кінцем цілого року.

Хроніст відвів очі від меча, розуміючи, що Квоут щось сказав, але не знаючи, що саме.

— Прощу?

— Як люди зазвичай розповідають свої історії? — запитав Квоут.

Хроніст знизав плечима.

— Більшість просто розповідає мені те, що пам'ятає. Згодом я записую події в належному порядку, прибираю непотрібні уривки, роз'яснюю, спрощую, усе в такому дусі.

Квоут насупився.

— Я не думаю, що так буде добре.

Хроніст нагородив його сором'язливою усмішкою.

— З оповідачами завжди інакше. Вони воліють, щоб їхні оповідки не чіпали. Але вони також воліють мати уважних слухачів. Я зазвичай слухаю, а вже потім записую. У мене майже ідеальна пам'ять.

— Майже ідеальна мені зовсім не підходить. — Квоут притиснув палець до губ. — Як швидко ви можете писати?

Хроніст багатозначно всміхнувся.

— Швидше, ніж людина може говорити.

Квоут підняв брову.

— Хотів би я це побачити.

Хроніст відкрив сумку. Дістав стос гарного білого паперу та каламар із чорнилом. Обережно їх розставивши, занурив перо та вичікувально глянув на Квоута.

Квоут сів на стілець, нахилившись уперед і швидко заговорив:

68

— Я. Ми. Вона є. Він був. Вони будуть. — Хроністове перо на очах у Квоута затанцювало, шкрябаючи сторінку. — Я, Хроніст, засвідчую цим, що не можу ні читати, ні писати. Бездіяльний. Нешанобливий. Галич. Кварц. Політура. Еголіант. Лїн та Лу сорен геа. «У Фейтоні жила вдовиця, молода, та тверда, наче криця. На сповідь прийшла, бо з ума вже зійшла...» — Квоут іще трохи нахилився вперед, щоб подивитись, як пише Хроніст. — Цікаво... ой, можете припинити.

Хроніст іще раз усміхнувся й витер перо об ганчірку. На аркуші перед ним був один-єдиний рядок незрозумілих символів.

— Якийсь шифр? — замислився Квоут уголос. — До того ж дуже економний. Б'юсь об заклад, що ви не псуєте багато сторінок. — Він перевернув аркуш, щоб придивитися до написаного.

— Я ніколи не псую сторінки, — бундючно відповів Хроніст. Квоут кивнув, не здійснюючи очей.

— Що означає «еголіант»? — запитав Хроніст.

— Гм-м-м... Та нічого. Я це слово вигадав. Хотів побачити, чи не загальмує вас незнайоме слово. — Він потягнувся та притягнув стілець до Хроністового стільця. — Покажіть мені, як це читати, і можна починати.

Хроніст, здавалося, засумнівався.

— Це дуже складний... — побачивши, як Квоут насупився, він зітхнув. — Я спробую.

Хроніст глибоко вдихнув і заходився, говорячи, виводити рядок символів.

— У мовленні ми використовуємо близько п'ятдесяти різних звуків. Я позначив кожен з них символом, який складається з одного-двох розчерків пера. Тут лише звучання. Я цілком міг би затранскрибувати мову, якої взагалі не розумію. — Він показав пальцем. — Це — різні голосні звуки.

— Лише вертикальні риси, — промовив Квоут, вдвляючись у сторінку.

Вибитий з колії Хроніст зупинився.

— Ну... так.

— Отже, приголосні мають бути горизонтальними? А сполучатися вони мають отак? — узявши перо, Квоут сам зробив на сторінці кілька позначок. — Розумно. На одне слово ніколи не знадобиться більше двох-трьох рисок.

Хроніст мовчки спостерігав за Квоутом.

Квоут цього не помічав — зосередив увагу на папері.

— Якщо це «я», то оце, напевно, звуки «а», — показав він на скупчення символів, записаних Хроністом. — «А», «ай», «ае», «ау». У такому разі це — «о». — Квоут кивнув самому собі та повернув перо Хроністові. — Покажіть мені приголосні.

Хроніст мляво записав їх, при цьому вимовляючи відповідні звуки. За мить Квоут узяв перо та дописав перелік сам, попросивши ошелешеного Хроніста виправити його, якщо він помилиться.

Квоут дописував перелік, а Хроніст дивився та слухав. Увесь процес від початку до кінця зайняв близько п'ятнадцяти хвилин. Він не припустився жодної помилки.

— Дивовижно продуктивна система, — з повагою в голосі сказав Квоут. — Дуже логічна. Ви самі її створили?

Хроніст доволі довго мовчав, витріщившись на ряди символів на сторінці перед Квоутом. Нарешті, проігнорувавши Квоутове запитання, він поцікавився:

— Ви справді вивчили темську за день?

Квоут злегка всміхнувся та опустив погляд на стіл.

— Це давня історія. Я вже майже забув. Насправді на це пішло півтора дня. Півтора дня без сну. А чому ви питаєте?

— Я чув про це в Університеті. У принципі, я ніколи в це не вірив. — Він опустил погляд на сторінку свого шифру, записаного Квоутовим почерком. — Повністю?

Квоут неначе спантеличився.

— Що?

— Ви вивчили мову повністю?

— Ні. Звісно, що ні, — досить різко відповів Квоут. — Лише частково. Частка, звісно, була чималою, але я не думаю, що можна взагалі вивчити щось повністю, тим паче мову.

Квоут потер руки.

— То ви готові?

Хроніст захитав головою, неначе очищуючи її, виклав новий аркуш паперу й кивнув.

Квоут витягнув руку, щоб Хроніст не розпочав писати, і заговорив:

— Я ще ніколи не розповідав цю історію і сумніваюся, що розповім її ще хоч раз. — Квоут нахилився вперед, не встаючи зі стільця. — Перш ніж ми почнемо, неодмінно запам'ятайте, що я з едема ру. Ми розповідали історії ще до спалення Калуптени. Ще як не було книжок, у яких можна було б писати. Ще як не було музики, яку можна було б грати. Коли зажеврив перший вогонь, ми, ру, сиділи в колі його непевного світла й вигадували історії.

Квоут кивнув писареві.

— Я знаю, що ви відомі своїм чудовим умінням збирати історії та фіксувати події. — Квоутові очі стали твердими, мов креміль, гострими, мов бите скло. — Однак навіть не думайте змінити хоч одне моє слово. Якщо здасться, ніби я заплутався, ніби я відхилився, пам'ятайте, що правдиві історії рідко йдуть навпростець.

Хроніст серйозно кивнув, намагаючись уявити собі розум, здатний менш ніж за годину розкусити його шифр. Розум, здатний вивчити мову за день.

Квоут лагідно всміхнувся та оглянув залу, неначе фіксує її в пам'яті. Хроніст вмокнув перо, а Квоут опустил

погляд на свої складені руки й підняв його лише за три гли-
бокі вдихи.

Тоді він заговорив.

— У певному розумінні це почалося, коли я почув її спів. Коли її голос сплівся, змішався з моїм. Її голос був наче портретом її душі — буйний, як вогонь, гострий, як розбите скло, солодкий і чистий, як гвоздика.

Квоут хитнув головою.

— Ні. Це почалося в Університеті. Я пішов учитися такої магії, про яку розповідають у переказах. Такої магії, як у Таборліна Великого. Я хотів дізнатись ім'я вітру. Я хотів вогню та блискавки. Я хотів відповідей на десять тисяч запитань і доступу до тамтешніх архівів. Але те, що я знайшов в Університеті, мало скидалося на казку, і я сильно засмутився.

Але справжній початок, як мені здається, в тому, що привело мене до Університету. Несподівані вогні в сутінках. Людина з очима, схожими на лід на дні криниці. Запах крові та підпаленого волосся. Чандріяни. — Він кивнув самому собі. — Так. Гадаю, саме там усе й починається. Багато в чому це історія про чандріян.

Квоут хитнув головою, неначе силкуючись звільнитися від якоїсь похмурої думки.

— Але я гадаю, що мушу повернутися ще далі в минуле. Якщо це має стати якоюсь подобою книги моїх діянь, то я можу не поспішати. Якщо мене пам'ятатимуть, нехай і не в приємному світлі, але принаймні з дрібною достовірністю, це виправдає себе.

Та що сказав би мій батько, якби почув, що я так розповідаю історію? «Починай з початку». Чудово, якщо вже щось розповідати, то розповідати як годиться.

Квоут нахилився вперед, не полишаючи стільця.

— На початку, наскільки я знаю, світ витягнув із безіменної порожнечі Алеф, який дав усьому ім'я. Або, залежно від версії легенди, знайшов імена, які вже мали всі речі.

Хроніст мимоволі гигикнув, при цьому не відірвавши очей від сторінки та не припинивши писати.

Квоут повів далі, теж усміхаючись.

— Я бачу, як ви смієтеся. Чудово, заради простоти припустімо, що я — центр світобудови. Тоді пропустімо незчисленні нудні оповідки: звеличення та падіння імперій, саги про героїзм, балади про трагічне кохання. Мерщій уперед, до єдиної по-справжньому важливої історії. — Його усмішка стала ширшою. — Моєї.

Мене звати Квоут. Звучить майже як «квота». Імена важливі, тому що чимало розповідають про людину. Я мав більше імен, ніж можна.

Адеми називають мене Мейдре. Залежно від вимови це може означати «Полум'я», «Грім» або «Зламане Дерево».

Варіант «Полум'я» очевидний, якщо ви мене хоч раз бачили. У мене руде волосся, яскраво-руде. Якби я народився кілька століть тому, мене б, мабуть, спалили, як демона. Я коротко його стрижу, але воно неслухняне. Якщо про нього не дбати, воно стає дибки, а я тоді маю такий вигляд, ніби мене підпалили.

72

Варіант «Грім» я пояснюю своїм сильним баритоном і ґрунтовною сценічною підготовкою в ранньому віці.

«Зламаному Дереву» я ніколи не надавав великого значення. Хоча, озируючись назад, я гадаю, що цей варіант можна вважати щонайменше почасти пророчим.

Мій перший наставник звав мене Е'лір, тому що я був розумним і знав це. Моя перша справжня кохана звала мене Дулатор, тому що їй подобалось, як це звучить. Мене називали Шадікаром, Легкоперстим і Шестиструнним. Мене називали Квоутом Безкровним, Квоутом Таємничим і Квоутом Королевбивцею. Я заслужив ці імена. Придбав їх і розплатився.

Проте виростили мене під іменем Квоут. Батько якимось сказав мені, що це ім'я означає «знати».

Звісно, мене називали багатьма іншими іменами. Здебільшого негарними, хоч і дуже рідко незаслуженими.

Я викрадав принцес у сплячих курганних королів. Я спалив містечко Требон. Я провів ніч із Фелуріан і не розпрощався ні з розумом, ні з життям. Мене виключили з Університету в тому віці, в якому туди зазвичай не допускають.

Я при світлі місяця ходжу такими шляхами, про які інші бояться говорити вдень. Я говорив з Богами, кохав жінок і писав такі пісні, від яких ридали менестрелі.

Можливо, ви про мене чули.

Розділ восьмий

Злодії, еретики і повії

Якщо ця історія має стати якоюсь подобою книги моїх діянь, то необхідно почати з початку. З моєї істинної сутності. Для цього потрібно запам'ятати, що передусім я був одним з едема ру.

Всупереч поширеній думці, до ру належать не всі мандрівні артисти. Моя трупя не була якоюсь жалюгідною ватагою скоморохів, яка кривлялася на роздоріжжях за копійки, співаючи, щоб повечеряти. Ми були придворними артистами, Людьми лорда Грейфоллов. Наше прибуття в більшості містечок було набагато значущішою подією, ніж Маскарад Середзим'я та Солінадські ігри разом узяті. У нашій трупі зазвичай було щонайменше вісім фургонів і близько трьох десятків артистів: акторів і акробатів, музикантів і фокусників, жонглерів і блазнів. Це були мої рідні.

Такого чудового актора й музиканта, як мій батько, ви ніколи не бачили. Моя мати від природи мала дар слова. Вони обоє були вродливі, темноволосі та сміхотливі. Вони були справжнісінькими ру, і, в принципі, більш нічого казати їм не треба.

Хіба що, можливо, ще додати, що моя мати, перш ніж стати артисткою, була шляхтянкою. Вона розповідала мені, що мій батько зманив її з «нешасного понурого пекла» солодкою музикою та ще солодшими словами. Я міг лише здогадуватися, що вона мала на увазі Три Переправи, куди ми їздили в гості до родичів, коли я був дуже малий. Один раз.

Мої батьки так і не одружилися по-справжньому, і тут я маю на увазі, що вони ніколи не морочилися з оформленням своїх стосунків у якійсь церкві. Мені за це не соромно. Вони вважали себе одруженими й не бачили великого

сенсу в тому, щоб заявляти про це якійсь державі чи Богові. Я це поважаю. Правду кажучи, вони здавалися більш задоволеними та вірними одне одному, ніж багато офіційно одружених пар, які я згодом побачив.

Нашим покровителем був барон Грейфоллов, і його ім'я відчиняло багато дверей, які за звичайних обставин були б зачиненими перед едема ру. За це ми носили його кольори, зелений та сірий, а також повсюди розносили про нього добру славу. Раз на рік ми проводили два витки в його маєтку, розважаючи його самого та його родину.

Моє дитинство було щасливим: я ріс посеред нескінченного ярмарку. Під час тривалих переїздів фургонами від одного містечка до іншого батько читав мені уривки з видатних монологів. Зачитував він здебільшого з пам'яті, і його голос розходився дорогою так, що було чути за чверть милі. Пам'ятаю, як я читав разом з ним, подаючи голос на другорядних фразах. Батько заохочував мене спробувати особливо добрі уривки самотужки, і я навчився любити відчуття, які приносить гарне слово.

74

Ми з матір'ю разом складали пісні. Бувало й так, що мої батьки розігрували романтичні діалоги, тим часом як я відстежував їх за книжками. Тоді вони здавалися схожими на ігри. Я й гадки не мав, як хитро мене навчають.

Я був допитливим малим — щедрим на розпити та охочим до навчання. Моїми вчителями були акробати й актори, тож не дивно, що я так і не став боятись уроків, як більшість дітей.

У ті часи на дорогах було безпечніше, але люди обачні все одно заради безпеки подорожували з нашою трупкою. Вони доповнювали мою освіту. Я здобув уривчасті знання союзного права від мандрівного адвоката, чи то надто п'яного, чи то надто бундючного, щоб усвідомити, що він читає лекцію восьмирічній дитині. Ліс я пізнав завдяки мисливцеві на ім'я Лакліт, який подорожував з нами майже цілий сезон.

Бруд за лаштунками королівського двору Модегу я вивчив завдяки... куртизанці. Як казав мій батько: «Осла називай ослом. Лопату називай лопатою. Але повію завжди

називай дамою. Їм і так нелегко живеться, а ввічливість зайвою не буває».

Від Гетери злегка пахло корицею, і мені в дев'ять років вона здавалася чарівною, хоч я й не знав, чому саме. Вона навчила мене, що ніколи не треба робити на самоті нічого такого, про що, на мою думку, не можна було б говорити на людях, а також застерегла, що не слід говорити уві сні.

А ще був Абенті, мій перший справжній учитель. Він навчив мене більшого, ніж усі інші разом узяті. Якби не він, я б ніколи не став тим, ким є сьогодні.

Прошу не ставити це йому на карб. Він хотів як краще.

— Доведеться вам вшитися, — сказав бургомістр. — Отаборіться за містом, і вас ніхто не зачепить, якщо ви тільки не зчинятимете бійок і не накладете руку на чуже. — Він багатозначно глянув на мого батька. — А завтра їдьте собі спокійно далі. Жодних виступів. Від них більше клопоту, ніж користі.

— У нас є ліцензія, — відповів мій батько й витягнув з внутрішньої кишені куртки складений шматок пергаменту. — Ба більше, ми зобов'язані виступати.

Бургомістр хитнув головою й навіть не спробував поглянути на лист, який засвідчував нашу протекцію.

— Народ від цього починає колобродити, — твердо сказав він. — Останнього разу під час п'єси зчинився страшенний гвалт. Забагато випивки, забагато збудження. Люди зірвали двері в трактирі й потрошили столи. Трактир належить місту, розумієте? Місто несе витрати на ремонт.

Наші фургони тим часом уже почали привертати увагу. Тріп потроху жонглював. Маріон та його дружина влаштували імпровізовану лялькову виставу. Я спостерігав за батьком із задньої частини нашого фургона.

— Ми, звісно, не хочемо образити ні вас, ні вашого покровителя, — запевнив бургомістр. — Однак місто аж ніяк не може дозволити собі ще один подібний вечір. Я готовий зробити жест доброї волі, запропонувавши вам по мідяку на кожного, скажімо, по двадцять грошів, щоб ви просто поїхали собі та не баламутили тут у нас.

Тут необхідно усвідомити, що двадцять грошів, можливо, і були б непоганими грішми для якоїсь маленької трупи обірванців, якій ледь вистачає на харчі. Але для нас це було справжнісінькою образою. Він мав запропонувати нам сорок за гру впродовж вечора, безкоштовне користування трактиром, добру їжу та ліжка в заїзді. Від останніх ми б гречно відмовилися, бо в тамтешніх ліжках, без сумніву, водилися воші, а в наших фургонах — ні.

Якщо батько й здивувався чи образився, то він цього не показав.

— Збирайте манатки! — крикнув він за плече.

Тріп порозпихував камінці, якими жонглював, по кишенях, навіть не змахнувши рукою на завершення. Ляльки зупинилися посеред жарту та були прибрані, і кількадесят містян невдоволено загули. Бургомістру, здавалося, полегшало; він дістав гаманець і витяг з нього два срібні гроші.

76

— Я неодмінно розповім про вашу щедрість баронові, — обережно промовив батько, коли бургомістр поклав ці гроші йому в руку.

Бургомістр різко зупинився.

— Баронові?

— Баронові Грейфоллов. — Батько зупинився, шукаючи на бургомістровому обличчі якогось натяку на те, що він здогадався. — Володареві східних боліт, Гудумбрана-на-Тірені та Вайдеконтських пагорбів. — Мій батько оглянув виднокрай. — Ми ж досі у Вайдеконтських пагорбах, чи не так?

— Ну, так, — відповів бургомістр. — Але сквайр Семелан...

— О, то ми у володіннях Семелана! — вигукнув батько, озираючись довкола так, ніби він лише зараз зрозумів, де перебуває. — Худого пана з охайною борідкою? — Він провів пальцями по підборіддю. Бургомістр приголомшено кивнув. — Премілий хлопака, чудово співає. Бачився з ним минулого Середзим'я, коли ми розважали барона.

— Звісно, — бургомістр багатозначно замовк. — Можна глянути на ваш лист?

Бургомістр прочитав його в мене на очах. Це йому вдалося доволі швидко, тому що батько не став згадувати більшість баронових титулів, як-от віконт Монтронський і володар

Треллістона. Суть була от у чому: сквайр Семелан дійсно володів цим маленьким містечком і землями довкола нього, але був безпосереднім васалом Грейфоллов. Кажучи конкретніше, Грейфоллов був капітаном корабля, а Семелан драїв палуби й віддавав йому честь.

Бургомістр згорнув пергамент і повернув його моєму батькові.

— Зрозумів.

От і все. Пам'ятаю, як мене вразило, що бургомістр не вибачився та не запропонував моєму батькові більше грошей.

Батько також помовчав, а тоді повів далі:

— Місто підпорядковане вам, пане. Але ми виступимо в будь-якому разі. Або тут, або просто за межами міста.

— Нізя вам до трактиру, — твердо сказав бургомістр. — Не хочу, щоб його знову розгромили.

— Ми можемо грати тут. — Мій батько показав на ринкову площу. — Місця буде достатньо, і всі залишаться тут, у містечку.

Бургомістр завагався, хоча мені в це майже не вірилося. Часом ми вирішували грати на травичці, бо місцеві будівлі були недостатньо великими. Два наші фургони були збудовані так, щоб у таких випадках з них можна було робити сцени. Але на моїй пам'яті — за цілих одинадцять років — випадків, коли ми були змушені грати на травичці, було стільки, що ледве можна було полічити на пальцях обох рук. За межами міста ми не грали ще ніколи.

Але ця доля нас минула. Бургомістр нарешті кивнув і жестом прикликав батька до себе. Я вислизнув із фургона та підійшов достатньо близько, щоб розчути його останні слова:

— ...народ тут богобоязливий. Нічого вульгарного чи еретичного. Ми мали доста клопоту з останньою трупкою, яка тут проїздила: дві бійки, де в кого пропала білизна, а одна з Бренстонових доньок стала покриткою.

Я обурився. Я чекав, коли батько покаже бургомістрові гостроту свого язика, пояснить різницю між простими мандрівними артистами та едема ру. Ми не крали. Ми ніколи не втрачали контролю над усім настільки, щоб гурт п'яничок розвалив залу, в якій ми грали.

Але батько не зробив нічого подібного — лише кивнув і пішов назад, до нашого фургона. Замахнув рукою, і Тріп знову заходився жонглювати. Ляльки знову вийшли зі скриньок.

Обійшовши фургон, він побачив, що я стою, наполовинну сховавшись за кіньми.

— Судячи з твого обличчя, ти все чув, — сказав він із сухою посмішкою. — Забудь про це, мій хлопчику. Він хоч і не бездоганно гречний, зате бездоганно чесний. Просто говорить уголос те, що інші мовчки приховують у своєму серці. Чому, на твою думку, я змушую всіх триматися парами, коли ми займаємося своїми справами у більших містах?

Я знав, що це так. Але маленькому хлопчикові все одно було важко це проковтнути.

— Двадцять грошів, — в'їдливо промовив я. — Він наче милостиню нам пропонував.

Це й було найважче в дитинстві едема ру. Ми повсюди чужі. Багато хто сприймає нас як волоцюг і жебраків, тим часом як інші вважають нас простими злодіями, еретиками та повіями. Тяжко, коли тебе несправедливо звинувачують, але ще гірше, коли на тебе дивляться згори вниз телепні, які ніколи не читали книжок і не від'їздили від того місця, де народилися, більш ніж на двадцять миль.

Батько засміявся та скуйовдив мені волосся.

— Просто пошкодуй його, мій хлопчику. Завтра ми поїдемо собі геть, але йому доведеться перебувати у власному неприємному товаристві аж до смерті.

— Він неосвічений довбень, — ображено промовив я.

Батько поклав тверду руку мені на плече, показуючи, що я сказав достатньо.

— Мабуть, так буває, коли занадто близько під'їхати до Атура. Завтра ми попрямуємо на південь — туди, де пасовиська зеленіші, народ добріший, а жінки гарніші. — Він приклав долоню до вуха, повернувши його до фургона, та штурхнув мене ліктем.

— Я чую все, що ти кажеш, — мило гукнула моя мати зсередины. Батько широко всміхнувся та підморгнув мені.

— То яку п'єсу покажемо? — запитав я батька. — Май на увазі: нічого вульгарного. Народ тут богобоязливий.

Він поглянув на мене.

— Що б обрав ти?

Я добряче над цим замислився.

— Я б показав щось із циклу про Яснополе. «Творення Шляху» чи щось таке.

Батько скривився.

— Не надто добра п'єса.

Я знизав плечима.

— Вони й не здогадаються. До того ж у ній повно Тейлу, тож ніхто не поскаржиться, що вона вульгарна. — Я поглянув на небо. — Я тільки сподіваюся, що на нас посеред вистави не полетиться дощ.

Батько поглянув на хмари.

— Поллеться. Однак є й дещо гірше, ніж грати під дощем.

— Скажімо, коли граєш під дощем, а тебе за це обводять круг пальця? — запитав я.

До нас швидким кроком поспішав бургомістр. На чолі в нього виблискував тонкий шар поту, і він трохи пихав, неначе перед цим біг.

— Я обговорив справу з кількома райцями, і ми вирішили, що ви б цілком могли скористатися трактиром, якби забажали.

Міміка й жести в мого батька були бездоганні. Було абсолютно очевидно, що він образився, але був надто ввічливим, щоб щось сказати.

— Я, звісно, не хотів би вас обтяжувати...

— Ні, ні. Це зовсім не клопітно. Власне, я на цьому наполягаю.

— Якщо наполягаєте, то чудово.

Бургомістр усміхнувся та квапливо пішов геть.

— Що ж, так трохи краще, — зітхнув батько. — Поки не треба затягувати паски.

— По півгроша з носа. Так, так. Ті, хто носа не має, проходять задарма. Дякую, пане.

Тріп стояв біля дверей і стежив за тим, щоб усі заплатили за перегляд п'єси.

— По півгроша з носа. Щоправда, судячи з рожевого рум'янцю на щоках вашої дами, я б мав узяти з вас як за півтора носа. Утім, мені до цього ніякого діла.

Тріп був найшвидший на язик у всій трупі, завдяки чому міг найкраще подбати про те, щоб ніхто не спробував пробитися всередину лестощами чи грубощами. У своєму зелено-сірому блазнівському костюмі Тріп міг безкарно говорити майже все, що заманеться.

— Здоровенькі були, матусю, за малого платити не треба, але якщо він запищить, найкраще або хутко дати йому цицьки, або надвір. — Тріп усе ще теревенив без угаву. — Саме так, півгріш. Так, пане, за кирпатий ніс теж платити повну ціну.

Хоча дивитись, як Тріп працює, завжди було весело, основну увагу я зосередив на фургоні, який десь за чверть години до цього приїхав на інший кінець містечка. Бургомістр полаявся зі старим, який ним правив, а тоді втік. Тепер я бачив, як бургомістр повертається до фургона в супроводі високого хлопа з довгим кийком — якщо я правильно вгадав, констебля.

Цікавість узяла наді мною гору, і я попрямував до фургона, з усієї сили стараючись нікому не потрапляти на очі. Поки я підійшов достатньо близько, аби щось розчути, бургомістр і старий знову почали лаятися. Констебль стояв неподалік із роздратованим і стривоженим виглядом.

— ...тобі казав. Я не маю ліцензії. Мені не потрібна ліцензія. Хіба крамареві потрібна ліцензія? Мідникові потрібна ліцензія?

— Ти не мідник, — промовив бургомістр. — Не намагайся видати себе за нього.

— Я ні за кого не намагаюся себе видати, — різко відказав старий. — Я і мідник, і крамар, і значно більше, ніж перше або друге. Я — арканіст, недоумку ти дурно-головий.

— Я про це й кажу, — уперто провадив бургомістр. — У нас тут народ богобоязливий. Ми не хочемо ніякого загравання з темними силами, які краще не чіпати. Ми не хочемо тієї біди, яку можуть принести такі, як ти.

— Такі, як я? — перепитав старий. — Що ти знаєш про таких, як я? У цих місцях, мабуть, уже років із п'ятдесят не було жодного арканіста.

— І це нам подобається. Просто розвернись і рушай туди, звідки приїхав.

— Не буду я ночувати під дощем через твою дурість, — з жаром вимовив старий. — Я не потребую твого дозволу, щоб орендувати кімнату чи вести справи на вулиці. Тепер геть від мене, а то покажу тобі особисто, які біди бувають від таких, як я.

На бургомістровому обличчі промайнув страх, а потім на ньому відобразилось обурення. Він показав на констебля через плече.

— Тоді просидиш ніч у тюрмі за волоцюство та загрозову поведінку. Ми випустимо тебе вранці, якщо навчишся чемно тримати язика за зубами. — Констебль посунув до фургона, обережно тримаючи збоку свій кийок.

Старий, не відступаючись, підняв одну руку. З передніх кутків його фургона здійнялося насичене червоне світло.

— Досить, — лиховісно промовив він. — Інакше може стати кепсько.

Здивувавшись на мить, я усвідомив, що дивне світло ллється з пари симпатичних ламп, які старий встановив на своєму фургоні. Я вже бачив одну таку в бібліотеці лорда Грейфоллов. Вони були яскравіші за газове освітлення, стійкіші за свічки або лампи, а працювали майже вічно. Також вони були страшенно дорогі. Я був готовий побитись об заклад, що ніхто в цьому маленькому містечку про них не чув і тим паче не бачив хоч одну.

Коли світло почало розростатися, констебль зупинився. Та коли начебто не сталося більш нічого, він зціпив зуби й попрямував до фургона далі.

На обличчі старого відобразилася тривога.

— А тепер заждіть секундочку, — сказав він, коли червоне світло з фургона почало тьмяніти. — Не треба...

— Писок стули, фігляре старий, — промовив констебль. Він схопив арканіста за руку так, неначе засунув долоню в пічку. Далі, коли нічого не сталося, він усміхнувся

і набрався впевненості. — Не думай, ніби я не намну тобі боки, щоб ти більше не вдавався до своєї чортівні.

— Гарна робота, Томе, — похвалив бургомістр, аж засяявши від полегшення. — Візьми його з собою, а по фургон ми когось пошлемо.

Констебль вишкірився та скрутив старому руку. Арканіст зігнувся в талії й коротко, болісно охнув.

Я зі своєї схованки побачив, як вираз обличчя арканіста за якусь секунду зі збентеженого перетворився на зболений, а тоді — на гнівний. Побачив, як заворушилися його вуста.

Хтозна-звідки повіяв лютий порив вітру, неначе раптово, без попередження, розігралася буря. Вітер ударив по фургону старого, і він встав на два колеса, а тоді з грюкотом знову встав на чотири. Констебль захитався і впав, неначе його вразила Божа рука. Навіть майже за тридцять футів звідти, там де ховався я, вітер був такий сильний, що мені довелося зробити крок уперед, неначе мене грубо пхнули ззаду.

82

— Відчепися! — розгнівано прокричав старий. — Не докучай мені більше! Я підпалю твою кров і наповню крижаним, залізним страхом! — у його словах було щось знайоме, але я не міг сказати напевне, що саме.

І бургомістр, і констебль кинулися навтьоки, вибалушивши дикі очі, як сполохані коні.

Вітер затих так само швидко, як і прийшов. Увесь цей раптовий порив, напевне, протривав не більше п'яти секунд. Оскільки більшість містян зібралися довкола трактиру, я сумнівався, що це побачив іще хтось, окрім мене, бургомістра, констебля та віслюків старого, які мирно стояли у своїй запряжці, нітрохи не збентежені.

— Не заплямовуй це місце своєю мерзенною присутністю, — пробурмотів арканіст собі під носа, дивлячись на їхню втечу. — Силою свого імені наказую: хай буде так.

Нарешті до мене дійшло, чому його слова видавалися такими знайомими. Він цитував рядки зі сцени екзорцизму в «Деоніці». Мало хто знав цю п'єсу.

Старий повернувся до свого фургона та заходився імпровізувати.

— Я оберну тебе на масло літнього дня. Я оберну тебе на поета з душею священика. Я наповню тебе лимонним кремом і вишттовхну тебе з вікна. — Він сплюнув. — Падлюки.

Роздратування його, здавалося, покинуло, і він тяжко, стомлено зітхнув.

— Що ж, значно гірше й бути не могло, — пробурмотів старий, потираючи плече тієї руки, яку скрутив констебль. — Як гадаєте, вони повернуться та приведуть із собою юрбу?

Якусь мить я гадав, що старий говорить до мене. Потім дійшло, що насправді він звертається до своїх віслюків.

— Я теж так не думаю, — сказав він їм. — Але мені вже доводилося помилятися. Залишімося на околиці містечка й подивімося, скільки в нас вівса. Гаразд?

Він забрався в задню частину фургона та зліз із широким відром і майже порожнім полотняним мішком. Висипав вміст мішка у відро; результати його, судячи з усього, засмутили. Він узяв жменю собі, а тоді підсунув відро ногою до віслюків.

— Не дивіться на мене так, — сказав він їм. — Усім доводиться туго затягувати паски. До того ж ви можете пастися. — Він погладив одного віслюка, поїдаючи свою жменю неочищеного вівса та вряди-годи зупиняючись, щоб виплюнути лушпайку.

Це здалося мені дуже сумним: цей старий сам-самісінький на дорозі й поговорити йому ні з ким, окрім віслюків. Нам, едема ру, живеться важко, але ми принаймні мали одне одного. У цього ж чолов'яги не було нікого.

— Ми надто далеко відійшли від цивілізації, малята. Ті, хто мене потребує, мені не довіряють, а ті, хто мені довіряє, не можуть дозволити собі мої послуги. — Старий зазирнув у свій гаманець. — У нас є півтора гроша, тож варіантів мало. Чого ми хочемо: намокнути сьогодні чи голодувати завтра? Клієнтів у нас зовсім не буде, тож, мабуть, або те, або інше.

Я тихцем обійшов будівлю скраю та врешті-решт розгледів напис збоку фургона старого. Він був таким:

АБЕНТИ: ПЕРШОКЛАСНИЙ АРКАНІСТ.

Писар. Лозоходець. Аптекарь. Зубодер.

Рідкісний крам. Елькісир від усіх хвороб.

Знаходжу загублене. Залатаю що завгодно.
Ніяких гороскопів. Ніякого приворотного зілля.
Ніякого лиходійства.

Абенті помітив мене, щойно я вийшов зі своєї схованки за будівлею.

— Здоров. Можу чимось допомогти?

— Ви неправильно написали «еліксир», — зауважив я. Він неначе здивувався.

— Насправді це жарт, — пояснив він. — Я трохи броварюю.

— А, точно. Ель, — сказав я, кивнувши. — Зрозумів. — Я дістав руку з кишені. — Можете продати мені що-небудь за гріш?

Він неначе завис між утіхою та цікавістю.

— Що тобі треба?

— Мені б трохи лацилію. — За останній місяць ми з десятків разів показали «Фарієна Прекрасного», і ця п'єса забила мою юну голову інтригами й замовними вбивствами.

84

— Очікуєш, що тебе хтось отруїть? — запитав він, дещо спантеличившись.

— Та ні. Але мені здається, що, якщо нічого не зробити, поки не зрозумієш, що тобі потрібна протиотрута, шукати її потім, напевно, буде пізно.

— Гадаю, я міг би продати тобі лацилію на один гріш, — сказав він. — Вийшла б приблизно така доза, яка потрібна людині твого розміру. Але ця штука небезпечна само собою. Вона рятує лише від деяких отрут. Випивши його не тоді, коли треба, можна нашкодити собі.

— Ого, — промовив я. — А я й не знав, — у п'єсі він був надійною панацеєю.

Абенті задумливо постукав себе по губах.

— Можеш поки що відповісти на одне запитання? — Я кивнув. — Чия то трупа?

— У певному розумінні — моя, — відповів я. — Але в іншому — мого батька, тому що він нею порядкує та вказує, куди їхати фургонам. Але вона також належить баронові Грейфоллов, оскільки він — наш покровитель. Ми — його люди.

Старий весело на мене глянув.

— Чував про вас. Гарна трупа. З доброю репутацією.

Я кивнув, не вбачаючи жодного сенсу в удаваній скромності.

— Як гадаєш, твій батько не захоче собі якоїсь підмоги? — запитав він. — Я не кажу, що з мене бозна-який актор, але я багато чим можу прислужитися. Я міг би виготовляти вам грим і рум'яна, в яких не було б повно свинцю, ртуті та миш'яку. Ще я можу робити освітлення нашвидкоруч, чисте та яскраве. Різнокольорове, якщо захочете.

Мені не треба було дуже над цим замислюватися: свічки були дорогі й беззахисні перед протягами, смолоскипи — брудні та небезпечні. А про небезпечність косметики кожен учасник трупи дізнавався змалечку. Важко стати бувалим артистом і дожити до старості, якщо раз на три дні розмалюєшся отрутою і до двадцяти п'яти років перетворюєшся на буйного божевільного.

— Можливо, я трохи забагато на себе беру, — сказав я, простягнувши йому руку для потиску. — Але дозвольте мені першим ласкаво запросити вас до трупи.

85

Якщо вже складати зараз повну та чесну оповідь про моє життя й діяння, мені, мабуть, слід згадати, що я запросив Бена до нашої трупи не лише з альтруїстичних міркувань. Справді, якісна косметика та чисте освітлення були дуже приємним доповненням до нашої трупи. А ще мені дійсно стало шкода самотнього старого на дорозі.

Але якщо глянути ще глибше, то мною керувала цікавість. Я побачив, як Абенті робить те, чого я не міг пояснити, щось чудне й дивовижне. Ішлося не про фокус із симпатичними лампами — я розгледів його суть: фіглярство, блеф для того, щоб справити враження на темних міщан.

Опісля він зробив дещо інше. Він покликав вітер, і вітер прийшов. Це була магія. Справжня магія. Така магія, про яку я чув в історіях про Таборліна Великого. Така магія, в яку я не вірив із шести років. Тепер я не знав, чому вірити.

Тож я запросив його до нашої трупи, сподіваючись знайти відповіді на свої запитання. Хоч я тоді й не знав цього, я шукав ім'я вітру.

Розділ дев'ятий

Подорожі у фургоні з Беном

Абенті був першим арканістом, з яким я зустрівся; маленькому хлопчикові він здавався дивною, захопливою постаттю. Він був обізнаний з усіма науками: ботанікою, астрономією, психологією, анатомією, алхімією, геологією, хімією...

Він був підтоптаний і мав блискучі очі, що швидко переходили від одного предмета до іншого. Його потилицю обрамляла смужка темно-сивого волосся, але брів він не мав (і це запам'яталося мені в ньому найбільше). Точніше, вони в нього були, але постійно перебували в процесі відростання після згоряння під час занять алхімією. Через це він видавався здивованим і насмішкуватим водночас.

86

Він говорив ласкаво, часто сміявся та ніколи не вправлявся в дотепності, кепкуючи з інших. Лаявся він, як п'яний моряк зі зламанною ногою, але лише на своїх віслюків. Звали їх Альфа та Бета, й Абенті, коли гадав, що його ніхто не бачить, частував їх морквою та грудками цукру. Хімію він любив особливо сильно, і мій батько казав, що ніколи не бачив, щоб хтось переганяв щось краще за нього.

Коли він був у нашій трупі другий день, я вже майже звик їздити в його фургоні. Я ставив йому запитання, а він відповідав. Потім він просив пісень, а я бренькав їх для нього на взятій у батьковому фургоні лютні.

Він навіть співав час від часу. У нього був яскравий, відчайдушний тенор, який завжди фальшивив, шукаючи потрібних нот там, де їх не було. Тоді він, як правило, зупинявся та сміявся з самого себе. Він був добрим чолов'ягою, і в ньому не було ні крихти пихи.

Невдовзі після того як Абенті долучився до нашої трупи, я спитав його, як воно — бути арканістом.

Він задумливо на мене глянув.

— Знався коли-небудь з арканістом?

— Ми якось заплатили одному, щоб він полагодив на дорозі тріснуту вісь у колесі. — Я зупинився, замислившись. — Він прямував углиб суходолу з валкою, яка везла рибу.

Абенті зневажливо махнув рукою.

— Ні, ні, хлопче. Я кажу про арканістів. Не про якогось жалюгідного заклинача холоду, який тиняється туди-сюди слідом за валками, намагаючись уберегти свіже м'ясо від гниття.

— А в чому різниця? — запитав я, відчуваючи, що цього від мене й чекають.

— Ну... — почав він. — Тут, можливо, доведеться дещо пояснити...

— Я нікуди не поспішаю.

Абенті глянув на мене оцінним оком. Цього я й чекав. Цей погляд казав: «А ти говориш розважливо як на свої роки». Я сподівався, що він дійде до цього доволі швидко. Коли з тобою говорять як із дитиною, це починає втомлювати, навіть якщо ти справді дитина.

Він глибоко вдихнув.

— Те, що людина знає фокус чи два, ще не означає, що вона — арканіст. Може, вона й уміє вправити кістку чи читати елдо-вінтською. Можливо, вона навіть трохи знає симпатію. Але...

— Симпатію? — перебив я якомога чемніше.

— Ти, певно, назвав би її магією, — знехотя пояснив Абенті. — Насправді це не магія. — Він знизав плечима. — Проте арканістом не робить навіть знання симпатії. Справжній арканіст — це той, хто пройшов підготовку в Арканумі в Університеті.

Коли він сказав про Арканум, у мене з'явилося зо два десятки нових запитань. Можливо, вам здасться, що це не так і багато, але вкупі з тією півсотнею запитань, які я повсюди носив із собою, мене від них аж розпирало. Змовчати й зачекати, поки Абенті заговорить далі сам, мені вдалося лише завдяки величезному зусиллю волі.

Однак Абенті помітив мою реакцію.

— Отже, ти чув про Арканум, чи не так? — Він, здавалося, розвеселився. — Тоді розкажи мені, що ти чув.

Цієї невеличкої підказки мені й було треба.

— Я чув від одного хлопчини з Темпер-Глена, що в Університеті можуть пришити людині відтятую руку. Це справді

так? За деякими переказами, Таборлін Великий пішов туди вивчати імена всіх речей. Там є бібліотека з тисячею книжок. Їх справді так багато?

Він відповів на останнє запитання — інші прозвучали надто стрімко, щоб він на них відреагував.

— Насправді їх більше, ніж тисяча. Десять разів по десять тисяч книжок. Навіть більше. Ти стільки книжок і не прочитаєш. — У голосі Абенті з'явилася тужлива нотка.

Більше книжок, ніж я можу прочитати? Чомусь я в цьому засумнівався.

Бен повів далі.

— Люди, які їздять із валками, — заклиначі, що бережуть харчі від псування, лозоходці, ворожбити, пожирачі жаб, — не є справжніми арканістами, так само, як не всі мандрівні артисти — едема ру. Вони можуть трохи знатися на алхімії, трохи на симпатії, трохи на медицині. — Він хитнув головою. — Але вони — не арканісти.

88

Безліч людей ними прикидаються. Вони ходять у мантиях і гнуть кирпичу, користаючись із невігласів і дурників. Але справжнього арканіста можна пізнати ось по цьому.

Абенті зняв через голову тоненький ланцюжок і передав його мені. Так я вперше в житті побачив гілдер Аркануму. На вигляд він був доволі непоказний — просто плаский шматочок свинцю, на якому були викарбувані якісь невідомі мені письмена.

— Це правдивий «гілте». Або, якщо хочеш, гілдер, — пояснив Абенті не без вдоволення. — Це — єдиний певний спосіб точно знати, хто арканіст, а хто — ні. Твій батько, перш ніж дозволити мені їздити з вашою трупкою, попросив мене показати гілдер. Це свідчить про те, що він — людина бувала. — Він спостерігав за мною з лукавою байдужістю. — Неприємно, еге ж?

Я зціпив зуби й кивнув. Щойно я його торкнувся, моя рука заніміла. Мені хотілося вивчити позначки на передньому та задньому його боках, але за два подихи рука мені заніміла до плеча, ніби я всю ніч на ній проспав. Я замислився, чи не заніміє в мене все тіло, якщо я достатньо довго потримаю гілдер.

Розвідати це мені не вдалося: фургон наскочив на горбок і гіддер Абенті мало не вилетів з моєї зацікавленої руки на приступок фургона. Він підхопив його та знову надів через голову, посміюючись.

— Як ти його витримуєш? — запитав я, намагаючись сяк-так розтерти собі кисть руки.

— Він здається таким лише іншим людям, — пояснив він. — Для свого власника він просто теплий. Саме так можна розрізнити арканіста й того, хто має дар знаходити воду чи передбачати погоду.

— Тріп має подібний дар, — сказав я. — У нього випадають сімки на гральних костях.

— Це трохи інше, — засміявся Абенті. — Це не така непояснима штука, як дар. — Він трохи згорбився, не встаючи з місця. — Мабуть, воно й добре. Кілька століть тому, якщо народ помічав у когось дар, ця людина була все одно що мертва. Тейлінці називали дари знаками демонів і спалювали людей за них. — Настрій у Абенті, вочевидь, почав погіршуватися.

— Нам раз чи два доводилося визволяти Тріпа з тюрми, — сказав я, намагаючись пожвавити розмову. — Але спалити його ніхто не намагався.

Абенті стомлено всміхнувся.

— Думаю, що Тріп має пару хитрих гральних кубиків або таке ж хитре вміння, що, ймовірно, поширюється й на карти. Дякую тобі за вчасне попередження, але дар — це дещо зовсім інше.

Я не терплю зверхнього ставлення до себе.

— Тріп не може змахлювати навіть під страхом смерті, — сказав я трохи різкіше, ніж хотів. — І відрізнити добрі кості від зіпсутих може будь-хто в трупі. У Тріпа випадають сімки. Хоч чиїми кубиками він користується, у нього випадають сімки. Якщо він на когось ставить, у цієї людини випадають сімки. Якщо він просто штовхає стіл, на якому вільно лежать кості, виходить сімка.

— Гм-м-м, — кивнув самому собі Абенті. — Перепрошую. Це справді скидається на дар. Мені було б цікаво це побачити.

Я кивнув.

— Візьми власні кості. Ми вже не один рік не даємо йому грати. — У мене з'явилася думка. — Можливо, це вже не спрацює.

Він знизав плечима.

— Дари не зникають так просто. В юності в Стаупі я знав одного молодика, який мав дар. Напрочуд добре справлявся з рослинами. — Абенті дивився на щось невидиме мені, і його усміх зник. — Помідори в нього червоніли, ще як у всіх інших виростали лози. Гарбузи в нього були більші й солодші, виноград обертався на вино, ще не опинившись у пляшці. — Він поступово замовк; погляд у нього був відсутній.

— Його спалили? — запитав я з нездоровою цікавістю, властивою юні.

— Що? Ні, звісно, ні. Я не настільки старий. — Він насупився на мене, вдаючи строгість. — Була посуха, і його виростили з міста. Його бідолашна мати була невтішна.

90

На мить запала тиша. За два фургони попереду нас я почув, як Терен і Шанді репетирують репліки зі «Свинопаса і соловейка».

Абенті неначе теж їх слухав, хоч і не прислухався. Після того як Терен загубився посеред монологу Фейна в садку, я повернувся до Абенті.

— В Університеті навчають акторської майстерності? — запитав я.

Абенті хитнув головою. Це запитання його трохи розвеселило.

— Там навчають багато чого, але не цього.

Я поглянув на Абенті й зрозумів, що він спостерігає за мною веселим поглядом.

— А ти не міг би навчити мене дечого з цього? — запитав я.

Він усміхнувся, та й по всьому.

Далі Абенті побіжно ознайомив мене з кожною з наук. Хоча його головною любов'ю була хімія, він був прихильником всебічної освіти. Я навчився працювати з секстантом,

компасом, логарифмічною лінійкою, рахівницею. Ще важливішим було те, що я навчився обходитися без них.

За один виток я вже міг розпізнати будь-яку хімічну речовину в його фургоні. За два місяці я міг переганяти спиртне доти, доки воно не ставало надто міцним для пиття, перев'язати рану, вправити кістку та визначити сотні недугів за симптомами. Я знав технологію виготовлення чотирьох різних афродизіаків, трьох протизапідних засобів, дев'яти засобів від імпотенції та двох видів зілля, які називалися просто «дівочими помічниками». Призначення останніх Абенті пояснював доволі нечітко, але в мене були певні серйозні підозри.

Я вивчив формули десятка отрут і кислот, а також сотні ліків і панацей, які часом навіть спрацьовували. Я вдвічі розширив свої знання трав якщо не на практиці, то в теорії. Абенті почав називати мене Рудим, а я його — Беном, спершу — щоб помститися, далі — по-дружньому.

Лише тепер, коли це давно минуло, я усвідомлюю, наскільки ретельно Бен готував мене до того, що мало настати в Університеті. Він робив це непомітно. Раз чи двічі на день посеред моїх звичних лекцій Бен влаштовував мені невеличку руханку для розуму, і ми переходили до чогось іншого лише після того, як я досконало її опановував. Він змушував мене грати в тірані без дошки, відстежуючи камінці подумки. Бувало й так, що він зупинявся посеред розмови та змушував мене дослівно повторити все сказане за останні кілька хвилин.

Це було значно складніше за просте запам'ятовування, в якому я вправлявся для сцени. Мій розум навчався працювати по-різному й набирався сили. Почувався він при цьому так, як відчувається тіло після дня рубання дров, плавання чи статевої близькості. Людина тоді відчувається виснаженою, млявою і майже богоподібною. Тоді відчуття були схожими, тільки в мене стомлювався та розширювався саме інтелект, млявий і сповнений прихованої сили. Я відчував, як мій розум починає пробуджуватися.

Просуваючись уперед, я неначе набирав силу, як це буває тоді, коли водою починає зносити піщану греблю. Я не знаю,

чи уявляєте ви собі, що таке геометрична прогресія, але найкраще описати це саме так. При цьому Бен не припиняв навчати мене руханки для розуму, яку він, як я був майже певен, вигадував лише для того, щоб позбиткуватися.

Розділ десятий

Алар та кілька каменів

Бен підняв брудний кругляк, трохи більший за свій кулак.

— Що станеться, якщо я відпущу цей камінь?

Я трохи замислився. Прості запитання на уроках дуже рідко бували простими. Нарешті я озвучив очевидну відповідь.

— Мабуть, він упаде.

Він підняв брову. Я не давав йому відпочити останні кілька місяців, і йому було ніколи випадково спалити собі брови.

— Мабуть? Ти говориш як софіст, хлопче. Хіба він не падав до цього завжди?

Я показав йому язика.

— Не намагайся перемогти тут нахрапом. Це — софізм. Ти сам мене цього навчив.

Він широко всміхнуся.

— Гарзд. Чи можна було б сказати, що ти вважаєш, ніби він упаде?

— Цілком.

— Я хочу, щоб ти повірив, що, коли я його відпущу, він упаде вгору. — Його усмішка стала ще ширшою.

Я спробував. Це було схоже на розумову гімнастику.

За якийсь час я кивнув.

— Добре.

— Наскільки сильно ти в це віриш?

— Не дуже сильно, — зізнався я.

— Я хочу, щоб ти повірив, що цей камінь попливе геть. Повір у це такою вірою, яка рухає гори й хитає дерева, — трохи помовчавши, він пішов іншим шляхом: — Ти віриш у Бога?

— Тейлу? У певному розумінні.

— Цього недостатньо. Віриш у своїх батьків?

Я злегка всміхнувся.

— Часом. Зараз я їх не бачу.

Він пирхнув і зняв із гачка батіг, яким поганяв Альфу й Бету, коли вони лінувалися.

— Віриш ось у це, Е'ліре? — Він називав мене Е'ліром лише тоді, коли вважав, що мені заманулося проявити особливу впертість. Він простягнув батіг, щоб я його оглянув.

У його очах був лихий блиск. Я вирішив не спокушати долю.

— Так.

— Добре. — Він ударив батогом по стінці фургона, різко тріснувши. Альфа розвернула одне вухо на звук, не знаючи напевне, був він адресований їй чи ні. — Отака віра мені й потрібна. Вона називається «алар» — віра в батіг. Коли я впущу цей камінь, він попливе геть, вільний, як птах.

Він трохи помахав батогом.

— І ніякої дурнуватої філософії, бо інакше пошкодуєш, що взагалі зацікавився цією маленькою грою.

Я кивнув. Очистив розум за допомогою одного з тих прийомів, які вже вивчив, і почав завзято вірити. На мені виступив піт.

Хвилини, мабуть, за десять я кивнув іще раз.

Бен відпустив камінь. Він упав.

У мене почався головний біль.

Він підняв камінь.

— Ти віриш, що він поплив?

— Ні! — Я надувся, потираючи скроні.

— Добре. Він не поплив. Ніколи не обманюй себе, думаючи, ніби відчув те, чого не існує. Межа тут тонка, але симпатія — мистецтво не для слабкодушких.

Він простягнув камінь знову.

— Ти віриш, що він попливе?

— Він же не поплив!

— Байдуже. Спробуй ще. — Він потрусив каменем. — Алар — наріжний камінь симпатії. Якщо хочеш нав'язувати свою волю світові, то мусиш керувати своєю вірою.

Я старався і старався. Я ніколи не робив нічого настільки складного. Я займався цим від обіду майже до вечора.

Нарешті Бен зміг упустити камінь, а я зберіг тверду віру в те, що він не впаде, попри докази на користь протилежного.

Я почув, як камінь гепнув, і поглянув на Бена.

— Є, — спокійно промовив я, неабияк задоволений собою.

Він зиркнув на мене краєчком ока, наче зовсім мені не вірив, але не хотів у цьому зізнаватися. Він байдужо потицяв у камінь нігтем одного пальця, а тоді знизав плечима та підняв його знову.

— Я хочу, щоб ти повірив, що, коли я відпущу камінь, він упаде й не упаде.

Він усміхнувся на весь рот.

94

Тієї ночі я ліг спати пізно. З носа мені потекла кров, а вуста вдоволено всміхались. Я сяк-так утримав у голові два окремі переконання й дозволив їхній співучій суперечності заколисати себе до безтями.

Здатність одночасно думати про дві дуже різні речі не лише була дивовижно продуктивною, а й чимось скидалася на спів на кілька голосів із самим собою. Це стало моєю улюбленою грою. За два дні тренувань я навчився співа-ти тріо. Невдовзі я все одно що ховав у рукавах карти та жонглював ножами.

Було й багато інших уроків, хоча жоден з них не був таким важливим, як вивчення алару. Бен навчив мене Кам'яного Серця, розумової вправи, за допомогою якої можна відкинути емоції та упередження і спокійно думати про все що завгодно. Бен казав, що той, хто справді опанував Кам'яне Серце, може піти на похорон рідної сестри й не пролити жодної сльозинки.

Також він навчив мене гри, що називалася «шукай камінь». У цій грі було потрібно зробити так, щоб одна частина розуму гравця сховала уявний камінь в уявній кімнаті. Тоді друга, окрема частина його розуму намагалася його знайти.

З практичної точки зору це навчає важливого розумового самоконтролю. В людини, що справді може грати

в «шукай камінь», розвивається твердий, просто залізний алар — саме такий, який потрібен для симпатії.

Однак, хоча вміти думати про дві речі одночасно страшенно зручно, необхідне для цього навчання в найкращому разі дратує, а часом доволі сильно бентежить.

Пам'ятаю, якось я витратив на пошуки каменя майже годину й погодився спитати другу половину себе, де я його сховав, а тоді довідався, що взагалі не ховав каменя. Я просто чекав, щоб дізнатись, як довго я шукатиму, перш ніж здамся. Ви коли-небудь дратували й тишили самі себе одночасно? Це, дуже м'яко кажучи, цікаве почуття.

Іншим разом я попросив якось натякнути і врешті-решт почав глумитися з самого себе. Не дивно, що арканісти часто бувають трохи чудними або й зовсім без клепки в голові. Як казав Бен, симпатія не для слабких розумом.

Розділ одинадцятий

95

Зв'язування заліза

Я сидів у фургоні Абенті ззаду. Це було чудове місце для мене: там зберігалася сотня пляшечок і згортків, воно було просякнуте тисячею запахів. Моєму юному розуму воно зазвичай видавалося цікавішим за візок мідника, але не сьогодні.

Попередньої ночі був сильний дощ, і дорога перетворилася на густе болото. Позаяк конкретного графіка трупа не мала, ми вирішили зачекати день або два, щоб дороги просохли. Таке бувало доволі часто, і саме тоді Бенові випадала ідеальна можливість удосконалити мою освіту. Тож я сидів за дерев'яним робочим столом у задній частині Бенового фургона та мучився через необхідність змарнувати день, слухаючи його лекції про те, що я вже розумію.

Мої думки, напевно, були очевидними, тому що Абенті зітхнув і сів біля мене.

— Не зовсім те, чого ти очікував, еге ж?

Я трохи розслабився, знаючи, що цей його тон віщує тимчасовий перепочинок від лекції. Він зібрав жменьку

залізних драбів, які лежали на столі, та задумливо подзеленчав ними, не випускаючи з долоні.

Він поглянув на мене.

— Ти навчився жонглювати одразу? П'ятьма кульками одночасно? І ножами на додачу?

Згадавши, як це було, я трохи зашарівся. Тріп попервах не давав мені спробувати навіть із трьома кульками. Змусив мене жонглювати двома. Я навіть упустив їх кілька разів. Так і сказав Бенові.

— Отож, — відповів Бен. — Опануй цей фокус — і зможеш вивчити інший. — Я гадав, що він підведеться та повернеться до уроку, але цього не сталося.

Натомість він простягнув ту жменьку залізних драбів.

— Що ти про них знаєш? — Він побряжчав ними, тримаючи в руці.

— В якому розумінні? — запитав я. — З погляду фізики, хімії, історії...

96

— З погляду історії, — широко всміхнувся він. — Приголомши мене своїм розумінням історичних подробиць, Е'ліре. — Я вже якось питав його, що означає «Е'лір». Він заявив, що це означає «мудрий», але я в цьому сумнівався, бо бачив, як при цьому скривились його вуста.

— Колись давно люди, які...

— Наскільки давно?

Я з удаваною суворістю насупився на нього.

— Близько двох тисяч років тому. Кочовий народ, який блукав неподалік від гір Шалду, згуртувався під владою одного вождя.

— Як його звали?

— Гелдред. Його синами були Гелдім і Гелдар. Тобі зачитати весь його родовід чи переходити до суті? — Я гнівно подивився на нього.

— Вибачте, пане. — Бен випрямився та зобразив таку захоплену уважність, що ми обидва мимоволі всміхнулися на весь рот.

Я почав знову.

— Гелдред врешті-решт узяв під контроль передгір'я Шалду. Це означало, що він узяв під контроль і самі гори. Народ

почав засівати землю, його кочовий спосіб життя був забутий, і він потроху почав...

— Ближче до суті, — попросив Абенті. Він кинув драби на стіл переді мною.

Я проігнорував його як зумів.

— Він контролював єдине велике та легкодоступне джерело металу на великій території, і невдовзі його представники також навчилися найбільш вправно обробляти ці метали. Вони скористалися цією перевагою та здобули чималі статки і владу.

До цього часу найпоширенішим способом торгівлі був бартер. Деякі великі міста створювали власну валюту, але за межами цих міст їхні гроші оцінювалися лише на вагу металу, з якого були зроблені. Металеві зливки краще підходили для бартеру, але цілі металеві зливки було незручно носити.

Бен блискучо зобразив вираз обличчя змученого учня. Ефект трішечки псувало лише те, що він днів зо два тому знову спалив собі брови.

— Ти, сподіваюся, не будеш розводитися про переваги репрезентативної валюти?

Я глибоко вдихнув і вирішив не мучити Бена так сильно під час його лекцій.

— Колишні кочівники, які тепер звалися шалдим, першими запровадили стандартизовану валюту. Якщо порізати один невеличкий злинок на п'ять шматочків, виходять п'ять драбів. — Я заходився складати драби до купи — у два ряди по п'ять штук, — щоб унаочнити сказане. Вони скидалися на маленькі металеві зливки. — Десять драбів дорівнюють мідному йоту; десять йотів...

— Непогано, — втрутився Бен, сполохнувши мене. — Отже, ці два драби. — Він простягнув мені парочку драбів для огляду. — Вони могли б походити з одного зливка, так?

— Насправді їх, мабуть, викарбували окремо... — відчуючи на собі сердитий погляд, я поступово замовк. — Звісно.

— Отже, їх і досі щось поєднує, так? — Він зиркнув на мене ще раз.

Я з цим не дуже погоджувався, але розумів, що його краще не перебивати.

— Так.

Він поклав обидві монети на стіл.

— Отже, якщо посунути один, має ворухнутись і другий, так?

Я погодився суто для годиться, а тоді простягнув руку, щоб посунути один. Але Бен перехопив мою руку й хитнув головою.

— Їм спершу треба нагадати. Власне кажучи, їх треба переконати.

Він дістав миску та вилив у неї тягучий згусток соснової живиці. Занури в живицю один з драбів і приліпив до нього інший, вимовив кілька слів, які я не розпізнав, і поволі розділив монети; між ними потягнулися ниточки живиці.

Одну монету він поклав на стіл, а другу залишив у руці. Тоді пробурмотів щось іще та розслабився.

Він підняв руку, і драб на столі повторив його рух. Він покрутив рукою навсібіч, і брунатна залізочка заскакала в повітрі.

98

Він перевів погляд із мене на монету.

— Закон симпатії — один із найосновніших складників магії. Він твердить: що більше подібності між двома предметами, то сильніший симпатичний зв'язок. Що сильніший зв'язок, то легше їм впливати один на одного.

— Твоє визначення тавтологічне.

Він поклав монету. Спробував витерти живицю з рук ганчіркою, майже безуспішно, і його лекторська маска поступилася місцем широкій усмішці. Він замислився.

— Здавалося б, від цього жодної користі, чи не так?

Я невпевнено кивнув; каверзні запитання під час уроків аж ніяк не були рідкістю.

— Ти б волів замість цього навчитися кликати вітер? — Він хитро позирнув на мене. Пробурмотів якесь слово, і довкола нас зашурхотіла полотняна стеля фургона.

Я відчув, як по моєму обличчю розповзається хижий усміх.

— Кепсько, Е'ліре. — Його усміх теж був хижим і диким. — Перш ніж навчитися писати, треба завчити алфавіт. Перш ніж грати та співати, треба вивчити положення пальців на струнах.

Він дістав папірець і начеркав на ньому кілька слів.

— Штука в тому, щоб міцно тримати в голові алар. У їхній зв'язок потрібно вірити. Про їхній зв'язок потрібно знати. — Він передав папірець мені. — Ось фонетичний запис. Це називається «Симпатичне зв'язування паралельного руху». Попрактикуйся. — Старий, сивий, безбровий, він став нагадувати вовка ще більше, ніж до цього.

Він пішов мити руки. Я очистив розум за допомогою Кам'яного Серця. Невдовзі я дрейфував у морі безпристрасного спокою. Два шматочки металу я склеїв сосною живицею. Закріпив у думках алар, віру в батіг, стосовно зв'язку між двома драбами. Проказав слова, розділив монети, промовив останнє слово і став чекати.

Ніякого припливу сили. Ніякого вибуху жару чи холоду. Мене не осяяв ясний промінь світла.

Я серйозно засмутився. Ну, наскільки можна було засмутитись у стані Кам'яного Серця. Я підняв монету, яку тримав у руці, а монета на столі піднялася подібно до неї сама собою. Це була магія — жодних сумнівів. Але я почувався доволі розчарованим. Я очікував... не знаю чого. Але не цього.

Решта того дня минула в експериментах із простим симпатичним зв'язуванням, якого навчив мене Абенті. Я дізнався, що пов'язати між собою можна майже все. Залізний драб і срібний талант, камінь і шматочок плоду, дві цеглини, грудку землі та одного з віслюків. Години за дві я зрозумів, що можна обійтись і без соснової живиці. Коли я запитав про це Бена, він зізнався, що вона — лише допоміжний засіб для концентрації. Здається, його здивувало те, що я здогадався про це сам.

Дозвольте мені дуже швидко розповісти про симпатію в загальних ризах, оскільки вам, напевно, знадобиться лише приблизне розуміння цих механізмів.

По-перше, енергію не можна створювати чи знищувати. Коли людина піднімає один драб, а другий здіймається зі столу, той, що в руці, здається таким важким, ніби людина підіймає обидва, тому що, у принципі, так і є.

Це теоретично. На практиці ж людині здається, що вона підіймає три драби. Ідеального симпатичного зв'язку не існує. Що більше несхожості між предметами, то більші

втрати енергії. Вважайте, що це — все одно що акведук із течєю, який тягнеться до водяного колеса. Добрий симпатичний зв'язок протікає дуже мало, і в ньому використовується більша частина енергії. У поганому зв'язку безліч дірок; дуже мало з тих сил, які на нього витрачають, ідуть на бажаний ефект.

Наприклад, я спробував пов'язати шматочок крейди зі скляною пляшкою води. Подібності між ними було дуже мало, тож, хоча пляшка води важила фунти зо два, коли я спробував підняти крейду, здалося, ніби я піднімаю шістьдесят фунтів. Найкращий зв'язок на моїй пам'яті був між половинками гілки дерева, яку я переламав надвоє.

100 Після того як я осягнув цю маленьку часточку симпатії, Бен навчив мене інших. Десятка десятків симпатичних зв'язувань. Сотні маленьких хитрощів для направлення сили. Кожне з них було окремим словом у величезному словнику, який я тільки почав опановувати. Це доволі часто втомлювало, і це я ще не розповідаю вам про найскладніше.

Бен і надалі потроху навчав мене інших галузей знань — історії, арифметики та хімії. Проте я хапався за все, чого він міг навчити мене про симпатію. Своїми таємницями він ділився потроху, змушуючи мене довести, що я опанував одну, перш ніж розкрити мені іншу. Але я, здається, мав до цього хист, який значно перевершував мою природну схильність до засвоєння знань, тож чекати ніколи не доводилося довго.

Я не намагаюся натякнути, буцімто мій шлях завжди був рівним. Та ж цікавість, яка диктувала мені пристрасне бажання вчитися, також цілком регулярно доводила мене до біди.

Якось увечері, коли я розпалював батьківське багаття для готування їжі, мати помітила, що я наспівую віршик, який почув напередодні. Я не знав, що вона стоїть позаду мене, і вона підслухала, як я, стукаючи поліном об поліно, з відсутнім виглядом бубоню:

— Леді Леклесс сім надбань
Сховала в сукні без вагань:
Перстеник, що не вдягають,

Слово зле, що не вживають.
Там, де мужа її свічка,
Двері є, без ручки вічно.
Без замків і кришки скриня,
Де лежить його каміння.
Має леді таємницю:
Їй без сну усяке сниться,
Дивину знайдеш таку
На непрохіднім шляху.

Перед цим я чув, як це наспівувала маленька дівчинка, граючись у скакалки. Ці рядки я чув лише двічі, але вони врізалися мені в пам'ять. Як і більшість дитячих віршиків, вони добре запам'ятовувалися.

Проте мати почула мене й підійшла до вогню.

— Що ти зараз сказав, сонечко? — Голос у неї був не гнівний, але я здогадувався, що вона все ж не була задоволена.

— Чув це у Фолловс, — спробував викрутитись я. Бігати кудись із міськими дітьми, як правило, було заборонено. «Недовіра швидко перетворюється на нелюбов, — казав мій батько новачкам нашої трупи, — тож у місті тримайтеся разом і будьте ввічливими». Я доклав у багаття кілька важеньких хворостин і дав полум'ю їх облизати.

Мати якийсь час помовчала, і в мене вже з'явилася надія, що вона махне на це рукою, аж тут вона сказала:

— Негарно таке співати. Ти не замислювався, про що ця пісенька?

Насправді ні. У цілому цей віршик здавався абсурдним. Але подумки розібравши його, я помітив доволі очевидні сексуальні натяки.

— Оце зараз замислився. Раніше я про це не думав.

Її обличчя стало трохи лагіднішим, і вона опустила руку, щоб пригладити мені волосся:

— Завжди думай, що співаєш, сонечко.

Я начебто був у безпеці, але не втримався й запитав:

— А чим це відрізняється від деяких уривків «Хоч скільки він ждав»? Скажімо, того, де Фейн питає леді Періаль про її капелюх? «Я чув про нього від стількох чоловіків, що

захотів його побачить і примірить». Цілком ясно, про що він говорить насправді.

Її вуста стиснулися в мене на очах; вона не гнівалася, проте й задоволеною не була. Тоді у виразі її обличчя щось змінилося.

— Скажи-но мені сам, у чому відмінність, — попросила вона.

Я ненавидів провокаційні запитання. Відмінність була очевидною: одне доведе мене до біди, а інше — ні. Я трохи зачекав, показуючи, що як слід замислився над цим питанням, а тоді хитнув головою.

Мати спритно опустила на коліна перед вогнем, щоб зігріти руки.

— Відмінність у... принеси-но мені, будь ласка, триногу. — Вона м'яко мене підштовхнула, і я чкурнув до задка фургона, щоб дістати триногу, а вона тим часом вела далі: — Відмінність тут між словами, зверненими до людини, та словами про людину. Перші можуть бути нечемними, але друге — це завжди плітки.

102

Я приніс триногу й допоміг матері поставити її над вогнем.

— До того ж леді Періаль — лише персонаж. Леді Леклесс — реальна людина, з почуттями, які можна образити. — Вона підняла на мене погляд.

— Я не знав, — винувато оборонився я.

Мабуть, я набув достатньо жалюгідного вигляду, оскільки вона згребла мене в обійми й поцілувала:

— Не треба над цим плакати, сонечко. Просто ніколи не забувай обдумати свої дії. — Вона погладила мене по голові і сонячно всміхнулася. — Гадаю, ти міг би загладити провину як перед леді Леклесс, так і переді мною, якби знайшов трохи солодкої кропиви для сьогоднішньої печені.

Я був радий будь-якій можливості уникнути осуду та погратися в заростях дерев на узбіччі. Не встигла вона доказати, як я вже зник.

Також мені слід пояснити, що здебільшого я проводив з Абенті свій вільний час.

Від звичних обов'язків у трупі мене ніхто не звільняв. Я за потреби грав роль юного пажа. Допомогає розмальовувати декорації й шити костюми. Чистив коней увечері та гримів бляшаним листом за сценою, коли на сцені виникала потреба в громі.

Проте я не сумував за втраченим дозвіллям. Завдяки властивій усім дітям нескінченній енергії та властивій особисто мені невситимій жадобі знань наступний рік став чи не найщасливішим часом на моїй пам'яті.

Розділ дванадцятий

Головоломка складається докупи

Наприкінці літа я випадково підслухав розмову, яка вивела мене зі стану блаженного незнання. У дитинстві ми рідко думаємо про майбутнє. Ця невинність дозволяє нам насолоджуватися життям так, як це вміє мало хто з дорослих. Того дня, коли ми починаємо бентежитися через майбутнє, ми прощаємося з дитинством.

Був вечір, і трупа отаборилася край дороги. Абенті дав мені повправлятися в новому прийомі симпатії, що звався «Максима переведення змінного тепла в постійний рух» — чи якось так, словом, якось пафосно.

Було складно, але все стало на свої місця, наче в головоломці. Я витратив на нього хвилин із п'ятнадцять; Абенті ж, як я здогадався з його тону, розраховував, що я витрачу щонайменше три-чотири години.

Тож я пішов його шукати. Почасти для того, щоб отримати наступний урок, а почасти, щоб просто трішечки погнути кирпу.

Я знайшов його біля фургона своїх батьків. Я почув їх, усіх трьох, задовго до того, як побачив. Їхні голоси були геть незрозумілими, були далекою музикою, на яку перетворюється розмова, коли слів не розібрати. Але я, наближаючись, чітко почув одне слово: «чандріяни».

Почувши його, я різко зупинився. Уся трупа знала, що мій батько працює над піснею. Він уже рік із гаком хитро

виманював із містян давні перекази та віршики щоразу, коли ми зупинялися десь пограти.

Кілька місяців його цікавили перекази про Ланре. Далі він також почав збирати старі історії про фей, легенди про домовиків і блукальців. Потім він заходився розпитувати про чандріян...

Це було кілька місяців тому. Останні півроку він питав більше про чандріян і менше про Ланре, Ліру та всіх інших. Здебільшого пісні, за які брався мій батько, створювалися за один сезон, тим часом як робота над цією тривала вже другий рік.

Вам варто знати й таке: мій батько ніколи не розголошував ані словечка з пісні, поки її не можна було зіграти. Доступ до його творчої кухні був лише в моєї матері, позаяк вона докладала рук до будь-якої пісні, яку він створював. Талановита музика належала йому. Найкращі слова належали їй.

104

Коли на те, щоб почути готову пісню, чекаєш кілька витків чи місяць, очікування додає гостроти. Але за рік захват починає затьмарюватися. На той час минуло вже півтора року, і люди аж нетямалися з цікавості. Це часом доводило до сварки, якщо когось ловили надто близько від фургона, коли мої батько з матір'ю працювали.

Тож я тихо підійшов до батьківського вогнища. Звичка підслуховувати ганебна, але в мене відтоді з'явилися й гірші.

— ...про них багато, — почув я Бенові слова. — Але я готовий.

— Я радий поговорити на цю тему з освіченою людиною. — Сильний баритон мого батька контрастував із Беновим тенором. — Мені обридли ці забобонні селяни, а...

Хтось підкинув хмизу до вогню, і його тріск заглушив для мене батькові слова. Ступаючи якнайшвидше, я перейшов у довгу тінь батьківського фургона.

— ...наче я з цією піснею ганяюся за примарами. Намагатися зібрати цю історію до купи — марна справа. Якби ж то я так за це й не взявся.

— Дурниці, — сказала моя мати. — Це буде твоєю найкращою роботою, і ти це знаєш.

— То ти вважаєш, що є якась початкова історія, від якої походять усі інші? — запитав Бен. — Ланре має історичну основу?

— На це все вказує, — відповів батько. — Це все одно що поглянути на дванадцятьох онуків і побачити, що в десятих із них блакитні очі. Зрозуміло, що їхня бабуся теж мала блакитні очі. Я вже цим займався, це в мене добре виходить. «Під стінами» я написав у цей же спосіб. Але... — Я почув, як він зітхнув.

— То в чому проблема?

— Історія старша, — пояснила мати. — Він швидше дивиться на правнуків.

— І вони розсіяні по всьому світу, — пробурчав батько. — А ще, коли я нарешті знаходжу одного з них, виявляється, що в нього п'ять очей — два зелені, одне блакитне, одне каре, а одне — зелено-жовтувате. У наступного ж лише одне око, і воно змінює колір. Як мені робити з цього якісь висновки?

Бен прокашлявся.

— Неприємна аналогія, — промовив він. — Але можеш розпитувати мене про чандріян скільки завгодно. За багато років я почув безліч історій.

— Передусім мені необхідно знати, скільки їх насправді, — сказав батько. — У більшості історій їх семеро, але навіть це сумнівно. Дехто каже, що їх троє, інші — що їх п'ятеро, а в «Падінні Феліора» їх аж тринадцятеро — по одному на кожен понтифет Атуру та ще один для столиці.

— На це я можу відповісти, — запевнив Бен. — Семеро. У цьому можна бути цілком упевненим. Це, власне кажучи, міститься в їхній назві. «Чен» означає «сім». «Чен-діан» означає «їх семеро». Чандріяни.

— Я цього не знав, — зізнався батько. — «Чен». Це з якої мови? Іллійської?

— Звучить схоже на темську, — сказала мати.

— У тебе добрий слух, — сказав їй Бен. — Насправді це — темічна. Вона існувала десь за тисячу років до темської.

— Ну, це все спрощує, — почув я батьків голос. — Шкода, що я не спитав тебе місяць тому. Ти, мабуть, не знаєш,

чому вони займаються тим, чим займаються? — з батькового тону мені було зрозуміло, що відповіді він насправді не очікує.

— У цьому й полягає таємниця, чи не так? — захихотів Бен. — Гадаю, саме через це вони лякають більше за будь-яких інших страховищ, про яких можна почути в переказах. Примара бажає помсти, демон хоче забрати душу, блукальцеві дошкуляють голод і холод. Це робить їх не такими грізними. Якщо ми щось розуміємо, то можемо спробувати це контролювати. Але чандріяни приходять, як грім з ясного неба. Звичайна руйнація. Без приводу й без причини.

— У моїй пісні буде і те, й інше, — сказав мій батько з похмурою рішучістю. — Здається, я нарешті довідався, яка в них причина. Виснував її з різних подробиць історії. Ось що дратує в цій ситуації: найскладніше вже зроблено, а голова мені болить через усякі дрібні деталі.

106

— Думаєш, ти знаєш? — зацікавився Бен. — Яка твоя теорія?

Батько притишено засміявся.

— О, ні, Бене, доведеться тобі почекати разом з іншими. Я надто довго мучився над цією піснею, щоб розголошувати її суть, коли вона ще не завершена.

У Беновому голосі відчувалося незадоволення.

— Не сумніваюся, що все це — лише хитрий обман для того, щоб я й далі їздив із вами, — пробурчав він. — Я не зможу піти, доки не почую цю пісню, хай вона горить.

— То допоможи нам її закінчити, — попросила мати. — Ще одна дуже важлива деталь, яку ми не можемо визначити точно, — це ознаки чандріян. Усі погоджуються з тим, що про їхню присутність попереджають певні знаки, але стосовно того, які вони, одностайності немає.

— Дайте-но подумати... — заговорив Бен. — Синє полум'я, звісно, очевидне. Але я б не став однозначно приписувати це саме чандріянам. У деяких переказах це — ознака демонів. У інших — ознака фейрі або якоїсь магії.

— Також воно вказує на забруднене повітря в шахтах, — зауважила мати.

— Та невже? — перепитав батько.

Вона кивнула.

— Якщо лампа горить каламутним синім полум'ям, очевидно, що в повітрі є копальневий газ.

— Господи милосердний, копальневий газ у вугільній шахті, — сказав батько. — Або загасити світло й загубитися в чорноті, або залишити його й рознести все довкола на друзки. Це страшніше за будь-якого демона.

— Також зізнаюся, що окремі арканісти періодично по-слугуюються обробленими свічками або смолоскипами, щоб справити враження на наївних містян, — заявив Бен і соромливо прокашлявся.

Мати засміялася.

— Не забувай, з ким ти говориш, Бене. Ми б ніколи не поставили комусь на карб невеличке фіглярство. Власне, коли ми наступного разу покажемо «Деоніку», сині свічки можуть виявитися дуже доречними. Ну, тобто, якби ти раптом знайшов парочку десь у сховку.

— Я подивлюся, що можу зробити, — сказав Бен із втіхою в голосі. — Інші ж ознаки... Один з них повинен чи то мати козлячі очі, чи то не мати очей, чи то бути чорнооким. Про це я чув чимало. Я чув, що в присутності чандріян гинуть рослини. Дерево гние, метал іржавіє, цегла кришиться... — Він зупинився. — Щоправда, я не знаю, чи це кілька знаків, чи лише один.

— Ти починаєш розуміти мої проблеми, — понуро сказав батько. — І все одно лишається запитання: про них усіх сповіщають однакові знаки чи в них по парочці знаків на кожного?

— Я ж тобі казала, — роздратовано промовила мати. — По одному знаку на кожного. Це найлогічніше.

— Улюблена теорія моєї дружини, — сказав батько. — Але тут щось не сходиться. У деяких переказах єдина ознака — це синє полум'я. В інших казяться тварини, а синього полум'я немає. У третіх є і чорноокий чоловік, і тварини, що казяться, і синє полум'я.

— Я ж тобі казала, як це можна пояснити, — відповіла вона; її роздратований тон вказував на те, що вони вже обговорювали цю тему. — Вони не конче мають бути разом. Вони

можуть ходити по троє або четверо. Якщо з появою одного з них тьмяніє вогонь, то здаватиметься, ніби вогонь тьмяніє в присутності їх усіх. Це пояснювало б розбіжності в переказах. Розбіжності в кількості та ознаках залежно від того, якими групами вони ходять.

Батько щось пробурчав.

— Розумна в тебе дружина, Арле, — заговорив Бен і зняв напругу. — За скільки віддаси?

— На жаль, вона мені потрібна для роботи. Але якщо тебе цікавить короткострокова оренда, не сумніваюся, що ми могли б домовитися про роз... — Пролунав м'ясистий удар, а тоді — трохи болісний смішок батьковим баритоном. — Не спадають на думку ще якісь ознаки?

— Вони начебто холодні на дотик. Щоправда, я поняття не маю, як про це можна довідатися. Чув, що біля них не горять вогні. Хоча це безпосередньо суперечить синьому полум'ю. Можливо...

108

Здійнявся вітер, який потривожив дерева. Беніві слова заглушив шурхіт листя. Я скористався цим шумом, підібравшись іще на кілька кроків.

— ...«прип'яті до тіні», хоч що це означає, — почув я батькові слова, коли вітер стих.

Бен забурчав.

— Я теж не знаю точно. Чув один переказ, в якому їх виказали власні тіні, які падали не в той бік, до світла. А в іншому одного з них називали «уярмлений тінню». «Хтось там уярмлений тінню» — так там було. От тільки ніяк не згадаю те ім'я, хай йому грець...

— До речі, про імена — з цим у мене теж клопіт, — зізнався батько. — Я зібрав зо два десятки імен, щодо яких був би радий почути твою думку. Най...

— Властиво, Арле, — втрутився Бен, — я був би радий, якби ти не вимовляв їх уголос. Тобто не вимовляв імена. Можеш, якщо хочеш, нашкрябати їх в багні, або я міг би принести табличку, але мені було б спокійніше, якби ти не вимовляв жодного з них. Як то кажуть, береженого Бог береже.

Запала глибока тиша. Я зупинився посеред кроку, затримавши одну ногу над землею: боявся, що мене почують.

— От тільки не дивіться на мене так, ви обоє, — пробурчав Бен.

— Ми просто здивовані, Бене, — пролунав лагідний материн голос. — Ти ж наче не забобонний.

— Я не забобонний, — відповів Бен. — Я обережний. Це інше.

— Звісно, — сказав батько. — Я б ніколи...

— Прибережи це для клієнтів, які платять, Арле, — урвав його Бен з явним роздратуванням у голосі. — Ти надто добрий актор, щоб це показати, але я чудово розумію, коли хтось має мене за дурника.

— Я цього просто не очікував, Бене, — винувато промовив батько. — Ти освічений, а мені страх як обридли люди, які мацають залізо та виливають своє пиво, варто мені лише згадати чандріян. Я просто реконструюю історію, а не лізу в темні мистецтва.

— Ну, вислухайте мене. Я надто прихильний до вас обох, щоб дозволити вам вважати мене старим дурнем, — сказав Бен. — До того ж мені треба обговорити дещо з вами згодом, а тоді мені буде потрібно, щоб ви сприймали мене всерйоз.

Вітер ставав дедалі сильнішим, і я, скориставшись його шумом, зробив останні кроки. Я тихцем зайшов за ріг батьківського фургона та глянув крізь запану з листя. Вони сиділи втрьох довкола ватри. Бен сидів на пеньку, закутавшись у свій потертий брунатний плащ. Мої батьки були навпроти нього; вони накрилися ковдрою, і мати спиралася на батька.

Бен налив щось із глиняного глека в шкіряний кухлик і передав його матері. Коли він заговорив, його дихання зачубочилося парою.

— Як ставляться до демонів в Атурі? — спитав він.

— Бояться. — Батько постукав по скроні. — У них там від релігії мізки розм'якають.

— А як щодо Вінтасу? — запитав Бен. — Там чимало тейлінців. Там ставлення таке ж?

Мати хитнула головою.

— Там вважають, що це трохи дурнувато. Звикли до демонів у переносному значенні.

— Чого ж тоді бояться вночі у Вінтасі?

— Фейрі, — сказала мати.

Батько заговорив одночасно з нею.

— Драугарів.

— Ви обоє маєте рацію, залежно від того, про яку частину країни йдеться, — сказав Бен. — А тут, у Союзі, люди тихенько посміюються й з того, і з іншого. — Він показав на навколишні дерева. — Але тут, щойно починається осінь, починають поводитись обачно, щоб не привернути уваги блукальців.

— Таке життя, — відповів батько. — Для доброго мандрівного артиста половина діла — знати, до чого схильні його глядачі.

— Ти й досі вважаєш, що в мене вавка в голові, — весело промовив Бен. — Послухай, якби ми завтра приїхали до Бірена та хтось сказав тобі, що в лісах водяться блукальці, ти б йому повірив? — Батько хитнув головою. — А якби сказали двоє? — Він хитнув головою знову.

Бен нахилився вперед, не встаючи з пенька.

— А якби десяток людей цілком серйозно сказав тобі, що блукальці гуляють полями та їдять...

— Звісно, я б їм не повірив, — сердито відповів батько. — Це просто смішно.

— Безперечно, — погодився Бен, піднявши палець. — Але насправді питання ось у чому: чи пішов би ти в ліси?

Батько на мить зачкав у глибокій задумі.

Бен кивнув.

— Ти був би дурнем, якби не звернув уваги на те, про що попереджає півміста, навіть не поділяючи вірувань місцевих. Чого ти боїшся, якщо не боїшся блукальців?

— Ведмедів.

— Розбійників.

— Гарні, розумні страхи для мандрівного артиста, — сказав Бен. — Містянам такі страхи не близькі. Усюди є свої маленькі забобони, і всі сміються з того, що думає народ на другому березі річки. — Він серйозно на них глянув. — Але чи чули ви коли-небудь кумедну пісню чи історію про чандріян? Ставлю гріш на те, що не чули.

Подумавши якусь мить, мати хитнула головою. Батько добряче випив, а тоді хитнув головою й собі.

— Я зараз не кажу, ніби чандріяни десь поруч і з'являються, наче грім серед ясного неба. Але їх усюди бояться. Зазвичай так буває неспроста.

Бен усміхнувся на весь рот і перекинув свій глиняний кухоль, виливаючи останні краплини пива на землю.

— А імена — це дивна штука. Небезпечна. — Він пильно на них глянув. — Це я знаю напевне, тому що я — людина освічена. Якщо ж я ще й трішечки забобонний... — Він знизав плечима. — То що ж, це мій вибір. Я старий. Змиріться зі мною.

Мій батько задумливо кивнув.

— Дивно, що я ніколи не помічав, що до чандріян усі ставляться однаково. Я мав це побачити. — Він потрусив головою, наче приводячи думки до ладу. — Гадаю, до імен ми можемо повернутися згодом. Про що ти хотів поговорити?

Я приготувався нищечком утекти, доки мене не спіймали, але через наступні Бенові слова завмер, не ступивши й кроку.

— Це, мабуть, важко помітити — ви ж його батьки і все таке. Але ваш малий Квоут доволі кмітливий. — Бен знову наповнив собі кухлик і простягнув глек батькові, а той від нього відмовився. — Якщо чесно, «кмітливий» — це ще м'яко сказано, дуже м'яко.

Мати дивилася на Бена з-за вінця свого кухля.

— Це помічають усі, хто проводить трохи часу з хлопчиком, Бене. Не розумію, навіщо зосереджувати на цьому увагу. Тим паче тобі.

— Здається, ви не розумієте ситуації, — відповів Бен, витягнувши ноги аж до вогню. — Наскільки легко йому було опанувати лютню?

Батько, здається, трохи здивувався зміні теми.

— Доволі легко, а що?

— Скільки йому було?

Батько якусь мить задумливо посмикав себе за бороду. Материн голос пролунав у тиші, наче флейта.

— Вісім.

— Згадайте, як ви навчалися грати. Пам'ятаєте, скільки було вам? Пам'ятаєте, з чим вам було важко? — Мій батько досі смакав себе за бороду, але тепер його обличчя стало задумливішим, а погляд — відстороненим.

Абенті повів далі.

— Б'юсь об заклад, що він вивчив усі акорди, усі аплікатури, побачивши їх лише раз, не запинаючись і не жаліючись. А якщо він і помилявся, то більше не повторював цю помилку, так?

Мій батько неначе трохи збентежився.

— Зазвичай так, але труднощі в нього такі були, так само, як і в усіх інших. Акорд для «мі». У нього були великі проблеми зі збільшеним і зменшеним «мі».

Неголосно втрутилася мати.

— Я теж це пам'ятаю, любий, але гадаю, що то в нього просто були невеличкі ручки. Він був надто малий...

112

— Б'юсь об заклад, що це затримало його ненадовго, — тихо сказав Бен. — Руки в нього й справді дивовижні; моя мати сказала б, що в нього пальці чарівника.

Батько всміхнувся.

— Вони в нього від матері — тендітні, але сильні. Чудово підходять для чищення горщиків, еге ж, жінко?

Мати ляснула його, а тоді спіймала одну його долоню та розправила перед Беном.

— Вони в нього від батька, граційні й лагідні. Чудово підходять для зваблення юних шляхетських дочок. — Батько запротестував, але вона не звернула на нього уваги. — У нього такі очі й руки, що жодна жінка на світі не буде в безпеці, коли він почне бігати за дамами.

— Залицятися, люба, — лагідно виправив батько.

— Не будь буквоїдом. — Вона знизала плечима. — Це — лови, і шкода мені вродливиць, яких не дожене повік мисливець. — Вона сперлася на мого батька, тримаючи його руку в себе на колінах. Вона злегка схилила голову, і він зрозумів її натяк — нагнувся й поцілував кутик її вуст.

— Амінь, — проголосив Бен, шанобливо піднявши кухоль.

Батько обняв її другою рукою і міцно стиснув в обіймах.

— Я досі не розумію, на що ти натякаєш, Бене.

— Він усе так робить, блискавично, майже без помилок. Б'юсь об заклад, що він знає всі пісні, які ви йому хоч раз заспівали. Він знає про вміст мого фургона більше, ніж я.

Він нахилив глека.

— Утім, річ тут не лише в запам'ятовуванні. Він розуміє. Половину з того, що я хотів йому показати, він допетрав самотужки.

Бен знову наповнив материн кухлик.

— Йому одинадцять. Ви знали хоч одного хлопчика його віку, який би так розмовляв? Значною мірою це пов'язано з тим, що він живе в такій просвіченій атмосфері. — Бен змахнув рукою, показавши на фургони. — Але більшість одинадцятирічних дітей думає щонайбільше про те, як пускати камінці по воді чи як розкрутити kota, узявши його за хвіст.

Мати дзвінко розсміялася, проте обличчя Абенті було серйозним.

— Це справді так, пані. Я мав старших за нього учнів, які були б раді й половині його успіхів. — Він усміхнувся на весь рот. — Якби мені його руки та чверть його кмітливості, я б менш ніж за рік почав їсти зі срібних тарілок.

Ненадовго запала тиша. Мати неголосно промовила:

— Пам'ятаю, як він був зовсім малим і дибав туди-сюди. Він спостерігав, постійно спостерігав. Чистими, ясними очима, які неначе хотіли ввібрати весь світ. — Її голос злегка тремтів. Батько обняв її однією рукою, а вона поклала голову йому на груди.

Тиша, що запала опісля, була довшою. Я вже замислився, чи не втекти нищечком, аж тут батько порушив цю тишу.

— І як ти думаєш, що нам робити? — в його голосі легка тривога змішалася з батьківською гордістю.

Бен лагідно всміхнувся.

— Нічого — тільки подумайте, який вибір ви зможете йому запропонувати, коли настане час. Він увійде в історію, як один із найкращих.

— Найкращих кого? — пробурчав батько.

— Кого він захоче. Не сумніваюся: якщо він залишиться тут, то стане новим Іллієном.

Батько всміхнувся. Іллієн — герой мандрівних артистів. Єдиний дійсно знаменитий едема ру в усій історії. Усі наші найстаріші та найкращі пісні створив він.

Ба більше: якщо вірити переказам, Іллієн за своє життя заново винайшов лютню. Іллієн майстерно виготовляв струнні інструменти й перетворив давню, крихку, громіздку придворну лютню на ту чудову, різнопланову семи-струнну артистичну лютню, якою ми користуємося зараз. Ті ж такі перекази стверджують, що лютня самого Іллієна мала аж вісім струн.

— Іллієн. Ця думка мені до вподоби, — сказала мати. — Королі долають багато миль, щоб послухати, як грає мій маленький Квоут.

— Його музика зупиняє бійки в шинках і прикордонні війни, — усміхнувся Бен.

— Дикунки сидять у нього на колінах, — з ентузіазмом промовив батько, — і кладуть перста йому на голову.

114

На мить запала приголомшена тиша. Тоді повільно, з загрозою в голосі заговорила мати.

— Здається, ти хотів сказати «дикі звірі кладуть голови йому на коліна».

— Та невже?

Бен кашлянув і продовжив.

— Якщо він вирішить стати арканістом, б'юся об заклад, що він здобуде королівське призначення раніше, ніж йому виповниться двадцять чотири. Якщо йому закортить стати купцем, то я не сумніваюся, що до кінця життя він заволодіє половиною світу.

Батько звів брови до купи. Бен усміхнувся й сказав:

— Щодо останнього не хвилюйтеся. Він надто допитливий, щоби бути купцем.

Бен ненадовго замовк, ніби дуже обережно обдумуючи наступні свої слова.

— Знаєте, його прийняли б до Університету. Звісно, лише за кілька років. Раніше сімнадцяти туди не вступають, але я не маю сумнівів у...

Решту Бенових слів я пропустив повз вуха. Університет! Я вже звик думати про нього так, як більшість дітей думає

про двір фейрі, легендарне місце, яким можна тільки мари-ти. Навчальний заклад завбільшки з маленьке містечко. Де-сять разів по десять тисяч книжок. Люди, які знають відпо-віді на будь-яке запитання, яке я тільки можу поставити...

Коли я знову звернув на них увагу, уже було тихо.

Батько дивився згори вниз на матір, яка зручно вмести-лася під його рукою.

— Що думаєш, жінко? Чи не довелося тобі лягти в ліжко з якимось мандрівним богом років із дванадцять тому? Тут, можливо, і криється розгадка нашої маленької таємниці.

Вона грайливо його вдарила, а на її обличчі промайну-ла задума.

— Якщо подумати, то була така ніч років із дванадцять тому, коли до мене прийшов чоловік. Він поневолив ме-не цілунками й путами гармонійної пісні. Він украв у ме-не честь, а тоді умикнув мене. — Вона ненадовго спини-лася. — Тільки волосся в нього було не руде. Це точно був не він.

Вона пустотливо всміхнулася моєму батькові, який, зда-ється, трохи знітився. Потім вона його поцілувала. Він по-цілував її у відповідь.

Ось такими я й волю згадувати їх сьогодні. Я тихенько втік із повною головою думок про Університет.

115

Розділ тринадцятий

Інтерлюдія: Плоть, а під нею — кров

У шинку «Путь-камінь» запала тиша. Вона оточувала двох чоловіків, які сиділи на самоті за столом у залі. Квоут перестав говорити, і хоча здавалося, ніби він пильно дивить-ся вниз, на свої складені руки, насправді його погляд був спрямований кудись далеко. Нарешті він підняв очі і, зда-валося, мало не здивувався, побачивши, що по той бік сто-лу сидить Хроніст, який заніс перо над каламарем.

Квоут присоромлено видихнув і жестом наказав Хроні-стові опустити перо. За мить Хроніст виконав наказ — ви-тер кінчик пера об чисту ганчірку, а тоді поклав його.

— Мені б випити, — раптом, неначе здивувавшись, оголосив Квоут. — Я мало що розповідав останнім часом, і в мене все несподівано пересохло. — Він легко встав із-за столу та попетляв лабіринтом порожніх столів до вільного шинквасу. — Можу запропонувати вам майже будь-який напій: темний ель, світле вино, сидр зі спеціями, шоколад, каву...

Хроніст підняв брову.

— Шоколад був би дуже доречним, якщо він у вас є. Я б не очікував чогось подібного так далеко від... — Він гречно прокашлявся. — Ну, взагалі так далеко.

— У нас у «Путь-камені» є все, — заявив Квоут, обвівши змахом руки порожню залу. — Безперечно, крім клієнтів. — Він дістав із-під шинквасу глиняний глек, а тоді, злегка стукнувши, поставив його на шинквас. Зітхнув, а тоді гукнув: — Басте! Принеси, будь ласка, сидру!

Із дверей у віддаленому кінці зали долинула нерозбірлива відповідь.

116

— Басте, — докірливо промовив Квоут — здавалося б, надто тихо, щоб його почули.

— Чапай сюди та візьми його сам, халявнику! — гукнув голос із підвалу. — Я саме дечим зайнятий.

— Наймит? — поцікавився Хроніст.

Квоут сперся ліктями на шинквас і поблажливо всміхнувся.

За мить із дверей залунали кроки: хтось підіймався дерев'яними сходами в черевиках із твердими підошвами. До зали ввійшов Баст, який бурмотів щось собі під ніс.

Одягнений він був просто: чорна сорочка з довгими рукавами, заправлена в чорні штани, та чорні штани, заправлені в м'які чорні черевики. Обличчя в нього було гостре й тендітне, майже красиве, з неймовірними блакитними очима.

Він доніс до шинквасу глек, ідучи з дивною й доволі приємною грацією.

— Один клієнт? — сказав він із докором у голосі. — А самі ви його взяти не могли? Ви мене відірвали від «Целум Тінтуре». Ви ж уже майже місяць мене гризете: почитай її та почитай.

— Басте, ти знаєш, що в Університеті роблять зі студентами, які підслуховують розмови викладачів? — лукаво запитав Квоут.

Баст приклав руку до грудей і почав доводити свою невинуватість.

— Басте... — Квоут суворо на нього глянув.

Баст закрив рота й на мить набув такого вигляду, наче він ось-ось спробує озвучити якесь пояснення, а тоді в нього згорбилися плечі.

— Як ви здогадалися?

Квоут гикнув.

— Ти цілу вічність уникав цієї книги. Ти або раптом перетворився на неймовірно сумлінного учня, або займався чимось негарним.

— А що роблять в Університеті зі студентами, які підслуховують? — з інтересом запитав Баст.

— Поняття зеленого не маю. Мене жодного разу не зловили. Гадаю, тобі вистачить такої кари: я тебе посаджу й змушу дослухати мою історію до кінця. Утім, я забуваюся, — промовив Квоут, показавши на загальну залу. — Ми занедбали свого гостя.

Хроніст, судячи з вигляду, аж ніяк не нудгував. Щойно Баст увійшов до зали, Хроніст почав із цікавістю за ним стежити. Поки розмова тривала, Хроністове обличчя стало дедалі більш спантеличеним і напруженим.

Взагалі-то, про Баста треба дещо сказати. На перший погляд він здавався звичайним молодиком, нехай і привабливим. Але в ньому щось було не так. Наприклад, він носив чоботи з м'якої чорної шкіри. Принаймні саме це можна було побачити, глянувши на нього. Але якщо зуміти зиркнути на нього краєчком ока, у тому разі, якщо він стояв у потрібній тіні, можна було побачити дещо зовсім інше.

А маючи відповідний склад розуму, такий, що розум справді бачить те, що споглядає, можна було б помітити, що в нього дивні очі. Якщо ж цей розум має рідкісний дар не дозволяти туманити себе власним очікуванням, можна було б помітити в них іще дещо — дещо незвичне й дивовижне.

Тому Хроніст пильно дивився на юного учня Квоута, намагаючись зрозуміти, що в ньому не так. Хроністів погляд ще до закінчення їхньої розмови можна було б вважати щонайменше напруженим, а швидше — нечемним. Коли Баст нарешті відвернувся від шинквасу, у Хроніста помітно округлились очі, а його обличчя, і без того бліде, геть побіліло.

Хроніст сягнув рукою під сорочку і стягнув якийсь предмет, який висів у нього на шиї. Поклав його на стіл на відстані витягнутої руки між собою й Бастом. Усе це відбулося за півсекунди, і при цьому він не зводив очей із темноволосого молодика біля шинквасу. Хроніст зі спокійним обличчям міцно притиснув металевий диск до столу двома пальцями.

— Залізо, — сказав він. Голос у нього був напрочуд звучний, неначе це був наказ, якому слід було підкоритися.

118 Баст зігнувся так, неначе його вдарили в живіт, показавши зуби й чи то загарчавши, чи то скрикнувши. Рухаючись із неприродною легкою швидкістю, він підніс одну руку до скроні й напружився, приготувавшись до стрибка.

Усе це сталося за час, протягом якого можна хіба що один раз уривчасто вдихнути. Однак Квоутові довгі пальці якимось робом схопили Баста за зап'ясток. Баст, чи то не усвідомлюючи цього, чи то не переймаючись цим, кинувся до Хроніста, але тут його різко зупинили — так, неначе Квоутова долоня була наручником. Баст шалено запручався, намагаючись звільнитись, але Квоут стояв за шинквасом, витягнувши руку, нерухомий, як сталь або камінь.

— Стійте! — владно пролунав Квоутів голос, запала тиша, і в ній його слова зазвучали різко й гнівно. — Я не допущу бійок між моїми друзями. Я й без того втратив їх удогаль. — Він поглянув на Хроніста. — Скасуй це, бо інакше я зламаю цю штуку.

Хроніст вражено завмер. Тоді його вуста беззвучно заворушилися, і він із легким тремтінням відвів руку від кружала з тьмяного металу, що лежало на столі.

Баст розслабився і на мить безвільно, наче ганчір'яна лялька, повис на зап'ястку, який Квоут досі не відпускав, стоячи за шинквасом. Баст здобувся на кілька непевних

кроків і сперся на шинквас. Квоут зміряв його довгим поглядом, а тоді відпустив зап'ясток.

Баст повалився на табурет, не зводячи очей із Хроніста. Рухався він обережно, як людина з незагоєною раною.

А ще він змінився. Очі, що стежили за Хроністом, не втратили своєї приголомшливої морської блакиті, але тепер вони були забарвлені рівномірно, як коштовне каміння або глибокі лісові озерця, а на місці його м'яких шкіряних чобіт з'явились елегантні роздвоєні копита.

Квоут жестом наказав Хроністові вийти вперед, а тоді повернувся й ніби навмання взяв два гранчаки й пляшку. Він поставив склянки, а тим часом Баст і Хроніст тривожно розглядали один одного.

— Отже, — розгнівано заговорив Квоут, — можна зрозуміти, чому ви обидва повелися саме так, але це аж ніяк не означає, що хтось із вас повівся добре. Тож ми цілком можемо почати заново.

Він глибоко вдихнув.

— Басте, дозволь мені відрекомендувати тебе Деванові Локісу, також відомому як Хроніст. Він, як визнають усі, чудовий оповідач, запам'ятовувач і записувач історій. А ще, якщо я раптом не з'їхав з глузду, успішний член Аркануму, щонайменше ре'лар, і один із, мабуть, сорока людей на світі, які знають ім'я заліза.

— Однак, — продовжив Квоут, — попри ці досягнення він, здається, не надто добре розуміється на житейських справах. Це показує те, що він украй нерозважливо здійснив майже безнадійний для себе напад на, як я здогадуюся, першого представника народу, якого йому пощастило побачити в житті.

Хроніст незворушно вистояв це представлення, дивлячись на Баста, як на змію.

— Хроністе, прошу вас познайомитися з Бастасом, сином Реммена, принцом Сутінків і Телвіт Мел. Найрозумнішим, себто єдиним учнем, якого я мав нещастя вчити. Чародієм, працівником шинку і, не в останню чергу, моїм другом.

За сто п'ятдесят років свого життя, якщо не згадувати про майже два роки під моєю особистою опікою, він

примудрився не дізнатися кілька важливих речей. Ось перша з них: напад на члена Аркануму, якому вистачає майстерності зв'язати залізо, — це глупство.

— Він на мене напав! — із запалом промовив Баст.

Квоут холодно на нього поглянув.

— Я не казав, що це було без причини. Я сказав, що це було глупством.

— Я б переміг.

— Цілком можливо. Але ти постраждав би, а він би або постраждав, або загинув. Ти не забув, що я відрекомендував його як свого гостя?

Баст мовчав. Його обличчя залишилося агресивним.

— Отже, — заговорив Квоут із холодною веселістю. — Ви представлені один одному.

— Радий знайомству, — дуже холодно сказав Баст.

— Навзаєм, — відповів Хроніст.

120

— Ви просто не можете не бути друзями, — повів далі Квоут; у його голосі з'явилися загрозливі нотки. — А друзі так не вітаються.

Баст і Хроніст витріщились один на одного; жоден з них не ворухнувся.

Квоутів голос стих.

— Якщо ви не припините це глупство, можете негайно йти, обидва. Одному з вас залишиться маленький кавалок історії, а другий зможе пошукати собі нового вчителя. Я геть не терплю хіба що одного — примх свавільної гордині.

У стишеній напрузі Квоутового голосу було щось таке, що змусило їх відвести погляди один від одного. А коли вони повернулися до нього, за шинквасом уже наче стояла зовсім інша людина. Життерадісний шинкар зник, а на його місці стояв хтось похмурий і лютий.

«Він такий молодий, — зачудувався Хроніст. — Явно не старший за двадцять п'ять років. Чому я не помітив цього раніше? Він міг би зламати мене голіруч, наче хворостинку. Як так сталося, що я прийняв його за шинкаря, хай навіть і на мить?»

Тоді він побачив Квоутові очі. Їхня зелень потьмяніла настільки, що вони були майже чорними. «Ось кого я прийшов

побачити, — мовчки подумав Хроніст, — ось той, хто був радником королів і ходив старими шляхами, керуючись лише власним розумом. Ось той, чиє ім'я в Університеті стало і похвалою, і прокляттям».

Квоут пильно глянув спершу на Хроніста, а потім на Баста; обидва дивились йому у вічі не надто довго. Після ніякової паузи Баст простягнув руку. Хроніст трохи завагався, а тоді швидко потягнувся, неначе суючи руку в багаття.

Нічого не сталося. Обидва, здавалося, були помірно здивовані.

— Неймовірно, чи не так? — ущипливо звернувся до них Квоут. — П'ять пальців, плоть, а під нею — кров. Так можна й повірити, що на іншому кінці цієї руки перебуває якась особистість.

Обличчя в обох набули винуватого виразу. Вони відпустили руки один одного.

Квоут налив у склянки рідини з зеленої пляшки. З цим простим жестом він змінився. Неначе поступово обернувся на самого себе, так, що від темноокого чоловіка, який секунду тому стояв за шинквасом, не лишилося майже нічого. Дивлячись на шинкаря, який сховав одну руку в шматку полотна, Хроніст із болем відчув, що щось втратив.

— Отже. — Квоут підсунув склянки до них. — Візьміть оце, сядьте за той стіл і поговоріть. Коли я повернуся, жоден із вас не має бути мертвим, а шинок не має горіти. Гаразд?

Баст знічено всміхнувся, а Хроніст підняв склянки та повернувся до столу. Баст пішов за ним і мало не сів, а тоді повернувся й узяв пляшку.

— Не перепийте, — попередив Квоут, зайшовши до підсобки. — Я не хочу, щоб ви прохихотіли до кінця моєї історії.

Парочка за столом, запинаючись, розпочала напружену розмову, тим часом як Квоут перейшов до кухні. Він вийшов кілька хвилин по тому, винісши сир і буханець темного хліба, холодну курку й ковбасу, масло й мед.

Вони пересіли за більший стіл, а Квоут тим часом виніс тарелі; він метушився як справжнісінький шинкар. Хроніст крадькома стежив за ним — йому ледве вірилося,

що ця людина, яка мугикає собі під носа й ріже ковбасу, і той, хто стояв за шинквасом якихось кілька хвилин тому, темноокий і страхотливий, можуть бути однією й тією ж особою.

Поки Хроніст збирав свій папір і перо, Квоут із задумливим виразом обличчя дивився у вікно, оцінюючи висоту сонця над обрієм. Урешті-решт він повернувся до Баста.

— Скільки тобі вдалося підслухати?

— Більшу частину, Реші, — усміхнувся Баст. — У мене гарний слух.

— Це добре. У нас немає часу на повернення до вже сказаного. — Він глибоко вдихнув. — Тоді повернімося до історії. Готуйтеся, зараз буде сюжетний поворот. Падіння. Історія стане похмурішою. На обрії збираються хмари.

Розділ чотирнадцятий

122

Ім'я вітру

Для мандрівної трупи зима тягнеться повільно, але Абенті правильно нею скористався й нарешті заходився навчати мене симпатії всерйоз. Однак, як це часто буває, особливо в дітей, очікування виявилось незмірно захопливішим за реальність.

Було б неправильно сказати, що симпатія мене розчарувала. Але я, якщо чесно, таки був розчарований. Я не очікував, що магія буде такою.

Вона була корисною. Це було незаперечно. За допомогою симпатії Бен забезпечував освітлення для наших вистав. Симпатією можна було запалити вогонь без кресала чи підняти щось важке без громіздких канатів і блоків.

Але коли я побачив Бена вперше, він якимось робом прикликав вітер. Це була не проста симпатія. Це була магія, така, як у книжках казок. Цю таємницю я хотів розгадати найбільше.

Відлига вже давно минула, і трупа їхала лісами й полями західного Союзу. Я, як це зазвичай і бувало, їхав на передку

Бенового фургона. Літо тільки лаштувалося заявити про себе знов, і все зеленіло й росло.

Десь із годину було тихо. Бен дрімав, неміцно тримаючи віжки однією рукою, аж тут фургон наскочив на камінь і грубо висмикнув нас обох із мрій.

Бен випрямився й звернувся до мене тоном, який я подумки називав «у мене є для тебе головолонка».

— Як би ти довів до кипіння казан із водою?

Роззирнувшись навкруги, я побачив край дороги велику брилу. Показав на неї.

— Цей камінь, певно, нагрівся, лежачи на сонці. Я прив'язав би його до води в казані, а теплом каменя довів би воду до кипіння.

— Зв'язок каменю з водою не надто дієвий, — закинув мені Бен. — На нагрівання води піде лише близько однієї п'ятнадцятої тепла.

— Це спрацювало б.

— Тут я погоджуся. Але це неохайно. Ти здатен на більше, Е'ліре.

Далі він нагримав на Альфу з Бетою; це свідчило про те, що він у справді гарному настрої. Вони ж сприйняли це, як завжди, спокійно, попри те, що він звинуватив їх у такому, до чого б, я певен, не вдався з власної волі жоден віслук, а тим паче Бета, яка відзначалася бездоганною мораллю.

Зупинившись посеред тиради, він спитав:

— Як би ти збив того птаха? — Він показав на яструба, що летів над пшеничним полем обіч дороги.

— Мабуть, ніяк. Він мені нічого не зробив.

— Гіпотетично.

— То я й кажу: гіпотетично я б цього не робив.

Бен захихотів.

— Гарно сказано, Е'ліре. Як саме ти б цього не робив? Будь ласка, детальніше.

— Я попросив би Терена його застрелити.

Він задумливо кивнув.

— Добре, добре. Однак це ваша особиста справа — твоя і птаха. Цей яструб, — він обурено змахнув рукою, — сказав дещо нечемне про твою матір.

— А. Тоді честь вимагає від мене особисто захистити її добре ім'я.

— Так, справді.

— Чи є в мене пір'їна?

— Ні.

— Хай Тейлу милує і... — помітивши його несхвальний погляд, я притримав при собі решту того, що збирався сказати. — Ти постійно все ускладнюєш.

— Це неприємна звичка, якої я навчився від одного учня, що був надто розумним для власного добра. — Він усміхнувся. — Що ти міг би зробити, навіть маючи пір'їну?

— Я прив'язав би її до птаха й намилив би лужним милом. Бен наморщив безброве чоло.

— Яким зв'язуванням?

— Хімічним. Мабуть, другим каталітичним.

Задумлива пауза.

— Другим каталітичним... — Він почухав підборіддя. —

124 Щоб розчинити жир, завдяки якому пір'я стає гладеньким?

Я кивнув.

Він глянув на птаха.

— Я ніколи про це не думав, — зізнався він зі своєю негласною пошаною в голосі. Я сприйняв це як комплімент.

— Однак, — він знову глянув на мене, — пір'їни в тебе немає. Як ти його зіб'єш?

Я думав кілька хвилин, але нічого не зміг придумати. Я вирішив спробувати змінити тему уроку.

— Я просто, — невимушено промовив я, — прикликав би вітер і примусив би його збити птаха з неба.

Бен зміряв мене розважливим поглядом, який показав мені: він чудово розуміє, куди я хилю.

— А як би ти це зробив, Е'лїре?

Я відчув, що зараз, можливо, настав час нарешті розкрити для мене таємницю, яку він беріг усі зимові місяці. Водночас мене раптово осінило.

Я глибоко вдихнув і вимовив слова, потрібні для того, щоб прив'язати повітря в моїх легенях до повітря назовні. Твердо закріпив алар у голові, приклав до стиснених губ великий і вказівний пальці та подув між ними.

Мені в спину повіяв легкий вітерець, який скуйовдив мені волосся й напнув на мить брезент, яким був накритий фургон.

Можливо, це був звичайнісінький збіг, але я все ж відчув, як моє обличчя розтягується в триумфальній усмішці. Якусь мить я тільки шкірився, мов божевільний, на Бена, який спохмурнів від недовіри.

Тоді я відчув, як щось стиснуло мені груди, неначе я був глибоко під водою.

Я спробував вдихнути, але не зміг. Трохи спантеличений, я пробував знову й знову. Я неначе щойно впав на спину так, що мені вибило дух.

Раптом я усвідомив, що накоїв. Моє тіло вкрилося холодним потом, і я знавісніло схопився за Бенову сорочку, показуючи на свої груди, свою шию, свої розтулені уста.

Бен подивився на мене, і його вражене обличчя аж побіліло.

Я зрозумів, як довкола спокійно. Не ворухилася жодна травинка. Навіть звук фургона здавався притишеним, неначе він долинав десь іздалеку.

Усі мої думки заглушив панічний жах. Я задряпав собі горло, розірвав на собі сорочку. Серце в мене гупало так, що було чутно крізь дзвін у вухах. Я силкувався вдихнути повітря, а мої напружені груди пройняв різкий біль.

Рухаючись так швидко, як він іще не рухався на моїй пам'яті, Бен схопив мене за розідрану сорочку та зіскочив зі свого місця у фургоні. Приземлившись у траві обіч дороги, він жбурнув мене на землю з такою силою, що, якби в моїх легенях було хоч трохи повітря, воно б вилетіло з мене.

Я метався наосліп, а по моєму обличчю текли сльози. Я знав, що скоро помру. Очі в мене запалали й почервоніли. Я шалено грібся в землі руками, які заніміли й були холодними як лід.

Я чув, як хтось кричить, але здавалося, що це десь дуже далеко. Бен став навколішки наді мною, але небо в нього за спиною тьмяніло. Він, здавалося, майже не зважав на мене, неначе прислухався до чогось нечутного мені.

Тоді він подивився на мене; з тієї миті я запам'ятав лише його очі — вони здавалися далекими й сповненими грізної сили, байдужою й холодною.

Він подивився на мене. Його вуста заворушилися. Він покликав вітер.

Я затрусився, наче листочок у світлі блискавки. Пролунав грім, і все почорніло.

Далі я пам'ятаю, як Бен допоміг мені зіп'ятися на ноги. Я неясно усвідомлював, що інші фургони зупиняються, а на нас дивляться зацікавлені обличчя. Моя мати відійшла від нашого фургона, а Бен перехопив її на півдорозі, захихотів і сказав щось підбадьорливе. Слів я розібрати не міг, оскільки зосередився на глибокому диханні: вдих — видих.

126 Інші фургони посунули далі, і я мовчки пішов з Беном назад до його фургона. Він демонстративно заходився вовтузитися, перевіряючи шнури, які підтримували натяг брезенту. Я оговтався та взявся допомагати як міг, аж тут нас проминув останній фургон трупи.

Піднявши очі, я побачив лютий погляд Бена.

— Що ти собі думав? — прошипів він. — Ну? Що? Що ти собі думав?

Я ще ніколи не бачив його таким: усе його тіло обернулося на тугий вузол гніву. Він аж трусився від нього. Він заніс руку, щоб мене вдарити... а тоді зупинився. За мить рука безвільно опустилася.

Він методичними рухами перевірів останню пару канатів і заліз назад у фургон. Не знаючи, що ще робити, я поліз за ним.

Бен смикнув за віжки, й Альфа з Бетою потягнули фургон уперед. Тепер ми були останніми у валці. Бен дивився просто вперед. Я обмацував розірваний перед сорочки. Запала напружена тиша.

Тепер я розумію: те, що я зробив, було відвертою дурістю. Прив'язавши своє дихання до повітря назовні, я позбавив себе можливості дихати. Моїм легеням не ставало сил пересунути стільки повітря. Для цього мої груди мали б

бути як залізні міхи. Я досяг би такого ж успіху, спробувавши випити річку чи підняти гору.

Години зо дві ми їхали в ніяковому мовчанні. Коли сонце злегка торкнулося вершечків дерев, Бен нарешті глибоко вдихнув й оглушливо зітхнув. Передав віжки мені.

Глянувши на нього, я вперше усвідомив, наскільки він старий. Я завжди знав, що йому вже майже шістьдесят, але я ще ніколи не бачив, щоб він виглядав на цей вік.

— Там я збрехав твоїй матері, Квоуте. Вона бачила, як закінчилося те, що сталося, і хвилювалася за тебе. — Говорячи, він не зводив очей із фургона попереду нашого. — Я сказав їй, що ми працюємо над дечим для вистави. Вона — хороша жінка. Вона заслуговує на дещо краще за брехню.

Далі ми їхали в нескінченних муках мовчання, але ще за кілька годин до заходу сонця я почув на віддалі голоси, які гукали:

— Сірокамінь!

Наш фургон трусонуло від переходу на траву, і Бен різко вийшов зі своїх роздумів.

Він роззирнувся довкола й побачив, що сонце досі в небі.

— Чому ми так рано зупиняємося? Дерево поперек дороги?

— Сірокамінь. — Я показав уперед, на кам'яну брилу, яка височіла над дахами фургонів попереду нас.

— Що?

— Час від часу ми натрапляємо на такий край дороги. — Я знову показав на сірокамінь, який виглядав над вершечками невеликих дерев на узбіччі. Як і більшість сірокаменів, він був грубо обтесаним прямокутником десь із дюжину футів заввишки. Порівняно з масивним каменем, фурғони, що скупчувалися довкола нього, здавалися доволі крихкими. — Я чув, як їх називали стоячими каменями, але бачив дуже багато таких, які не стояли, а тільки лежали на боці. Знайшовши один такий, ми не зупиняємося до кінця дня, хіба тільки тоді, коли страшенно поспішаємо.

Усвідомивши, що верзу казна-що, я зупинився.

— Я знав їх під іншою назвою. Путь-камені, — тихо промовив Бен. При цьому він здавався старим і втомленим. За

мить він спитав: — Чому ви зупиняєтеся, знайшовши такий камінь?

— Ми просто завжди так робимо. Це перепочинок від дороги. — Я замислився на мить. — Гадаю, вони мають приносити удачу. — Я шкодував, що не можу сказати більш нічого, щоб підтримати розмову, бо він зацікавився, але мені більш нічого не спадало на думку.

— Гадаю, це можливо. — Бен відвів Альфу та Бету в місце з віддаленого боку каменя, на віддалі від більшості інших фургонів. — Повернися на вечерю або невдовзі після вечері. Нам треба поговорити. — Він повернувся, не глянувши на мене, і заходився розпрягати Альфу.

Я ще ніколи не бачив Бена в такому настрої. Побоюючись, що я зіпсував наші стосунки, я повернувся й побіг до батьківського фургона.

128 Я побачив, що моя мати сидить перед щойно розпаленим багаттям і неквапливо підкладає туди галузки. Батько сидів за нею й потирив їй шию та плечі. Почувши, як я біжу до них, вони обоє підняли очі.

— Можна я сьогодні їстиму з Беном?

Мати поглянула на батька, а тоді знову на мене.

— Не докучай йому, сонечко.

— Він мене запросив. Якщо я піду зараз, я зможу допомогти йому влаштуватися на ніч.

Вона знизала плечима, а батько знову почав їх терти. Вона всміхнулася мені.

— Добре, але не позбавляй його сну до світання. — Вона всміхнулася мені. — Поцілуй мене. — Мати витягнула руки, і я обняв і поцілував її.

Батько теж мене поцілував.

— Давай сюди свою сорочку. Так мені буде що робити, поки твоя мати дбатиме про вечерю. — Він здер з мене сорочку та обмацав рвані краї. — На ній купа дірок, більше, ніж має бути.

Я почав виправдовуватися, затиноючись, але він відмахнувся від цього.

— Знаю, знаю, це все було заради вищого блага. Постарайся бути обережнішим, бо інакше зашиватимеш її сам.

У твоїй скрині є чиста. Заразом принеси мені, будь ласка, голку й нитку.

Я метнувся в задню частину фургона й натягнув на себе чисту сорочку. Порпаючись у пошуках голки з ниткою, я почув материн спів:

— Надвечір, коли сонцю час іти,
Я пильнуватиму тебе
З небес, бо, хоч і не вернувся ти,
Моє кохання не помре.

Мій батько відповів:

— Як світло навкруги згасає,
Домів нарешті я вертаю,
У вербах вітерець зітхає,
Молю, нехай тепло в хаті не зникає.

Коли я виліз із фургона, він цілував її, театральніо нахиливши. Я поклав голку з ниткою біля своєї сорочки й зачехкав. Поцілунок, здається, був добрий. Я спостерігав за ним оцінним поглядом, неясно усвідомлюючи, що колись, можливо, настане така мить, коли мені закортить поцілувати даму. Тоді ж мені хотілося впоратися з цим як слід.

За мить батько помітив мене й поставив матір на ноги.

— З вас півгріш за виставу, пане Підглядайку, — засміявся він. — Чому ти досі тут, хлопче? Ставлю той-таки півгріш на те, що тебе загальмувало якесь запитання.

— Чому ми зупиняємося біля сірокаменів?

— Така традиція, мій хлопчику, — пафосно сказав він, широко розкинувши руки. — І забобон. Утім, це — одне й те саме. Ми зупиняємося заради удачі, а ще — тому що неочікувані вихідні до вподоби всім.

Він ненадовго замовк.

— Колись я знав про них один віршик. Як же там було?..

Як тягни-камінь, навіть уві сні,
Стоячий камінь там, де битий шлях,
Жене у Фей, і йде за ним усяк.
Ляж-камінь — у яру чи на горі,
А сірокамінь нас веде до... чогось там на «рі».

Батько постояв мить чи дві, дивлячись кудись уперед і потягуючи нижню губу. Нарешті він хитнув головою.

— Ніяк не згадаю кінець того останнього рядка. Господи, страх як не люблю поезії. І як його запам'ятовувати слова, не покладені на музику? — Він вимовив ці слова про себе, самими губами, і його чоло зморщилося від зосередження.

— Що таке тягни-камінь? — запитав я.

— Це стара назва приваб-каменів, — пояснила мати. — Це шматки зоряного заліза, що притягують до себе все інше залізо. Я бачила один такий багато років тому в кабінеті див. — Вона поглянула на батька, який і досі мугикав собі під ніс. — Ми ж бачили приваб-камінь у Пелересіні, так?

— Гм-м-м... Що? — запитання висмикнуло його з мрій. — Так. У Пелересіні. — Він знову потягнув за губу та насупився. — Пам'ятай це, сину, навіть як забудеш усе інше. Поет — це музикант, який не вміє співати. Перш ніж торкнутися серця, слова мають дістатися розуму, а в деяких людей розум — це до прикрасі маленька мішень. Музика безпосередньо торкається їхніх сердець, хоч який маленький чи впертий розум у того, хто її слухає.

Мати дещо нежіночно пирхнула.

— Сноб. Ти просто старієш. — Вона театральнісінько зітхнула. — Справді, це ще трагічніше: другою людину полишає пам'ять.

Батько прибрав обурену позу, але мати проігнорувала його та сказала мені:

— До того ж єдина традиція, що затримує трупи біля сірокамня — це лінь. Цей віршик має бути таким:

«В усякую днину,
Коли я в дорозі,
Шукаю причину,
Лежачу чи сіру,
Спочити по змозі».

Батько зайшов їй за спину, похмуро виблискуючи очима.

— Я? Старію? — Він стишено заговорив, знову почавши терти їй плечі. — Жінко, я збираюся показати тобі, що ти помиляєшся.

Вона сухо всміхнулася.

— А я, шановний, збираюся дозволити це вам.

Я вирішив їх залишити — хай собі сперечаються — і дре-
менував до Бенового фургона, аж раптом почув, як батько
гукає в мене за спиною:

— Гами завтра після обіду? І другий акт «Тінбертіна»?

— Гаразд. — Я побіг підтюпцем.

Коли я повернувся до Бенового фургона, він уже роз-
пріг Альфу з Бетою та чистив їх. Я заходився ладнати ба-
гаття, викладаючи довкола сухого листа піраміду з чимраз
більших сучків і гілля. Закінчивши, я повернувся до того
місця, де сидів Бен.

Знову мовчання. Коли він заговорив, я чудово відчув, як
він добирає слова.

— Як багато тобі відомо про нову пісню твого батька?

— Ту, що про Ланре? — спитав я. — Небагато. Ти ж зна-
єш, що він за людина. Її ніхто не почує, поки вона не буде
готова. Навіть я.

— Я не про саму пісню, — відповів Бен. — Я про історію
в її основі. Історію Ланре.

Я згадав десятки історій, які мій батько, як я чув, зібрав
за останній рік, намагаючись знайти спільні мотиви.

— Ланре був князем, — заговорив я. — Чи королем. Ки-
мось важливим. Він хотів бути могутнішим за всіх на світі.
Він продав душу за владу, але потім щось пішло не так,
а опісля він, здається, чи то з'їхав з глузду, чи то втратив
здатність спати, чи то... — побачивши, як Бен хитає голо-
вою, я зупинився.

— Він не продавав душі, — заперечив Бен. — Це просто
нісенітниця. — Він тяжко зітхнув і неначе здувся від цього
зітхання. — Тут я дію зовсім не так, як треба. Забудьмо про
пісню твого батька. Поговоримо про неї після того, як він
її завершить. Знання історії Ланре могло б забезпечити то-
бі певний контекст.

Бен глибоко вдихнув і спробував ще раз.

— Уявімо собі, що з тобою — необачний шестирічний
хлопчик. Якої шкоди він може наробити?

Я помовчав, не знаючи напевне, якої відповіді він хоче.
Мабуть, найкраще буде відповісти прямо.

— Не надто великої.

— Уявімо собі, що йому двадцять, а він і досі необачний.

Наскільки він небезпечний?

Я вирішив триматися очевидних відповідей.

— Усе одно не надто небезпечний, але значно небезпечніший, ніж раніше.

— А якщо дати йому меч?

До мене почало доходити, і я заплющив очі.

— Небезпечніший, значно небезпечніший. Я розумію, Бене. Справді розумію. Сила — це нормально, а дурість зазвичай нешкідлива. Поєднання сили з дурістю небезпечне.

— Я взагалі не говорив про дурість, — виправив мене Бен. — Ти розумний. Ми обидва це знаємо. Але ти буваєш необачним. Немає майже нічого страшнішого за розумну необачну людину. Що ще гірше, я навчав тебе дечого небезпечного.

132

Бен поглянув на багаття, яке я виклав, тоді підняв листочок, пробурмотів кілька слів і подивився, як посеред гілочок і хмизу спалахнув невеличкий вогник. Тоді повернувся до мене.

— Ти міг би вбитися, займаючись чимось настільки ж простим. — Він кволо всміхнувся. — Або шукаючи ім'я вітру.

Він почав вимовляти щось інше, а тоді зупинився й потер обличчя руками. Тяжко зітхнув і неначе здувся. Коли він прибрав руки, його обличчя було стомленим.

— Нагадай-но: скільки тобі років?

— Наступного місяця буде дванадцять.

Він хитнув головою.

— Це так легко забувається. Ти поводишся не на свій вік. — Він потицяз у багаття хворостою. — Коли я вступив до Університету, мені було вісімнадцять, — розповів він. — Коли я знав стільки, скільки ти зараз, мені вже минуло двадцять. — Він витріщився на багаття. — Вибач, Квоуте. Мені сьогодні треба побути на самоті. Треба подумати.

Я мовчки кивнув. Пішов до його фургона, узяв триногу й казан, води та чаю. Приніс їх і тихенько поставив неподалік від Бена. Коли я відвернувся, він іще вдивлявся у вогонь.

Знаючи, що батьки не чекатимуть на мене ще доволі довго, я попрямував до лісу. Мені самому треба було подумати. Я мусив зробити для Бена бодай це. Було шкода, що я не міг зробити більше.

Бен повернувся до своєї звичної життєрадісності аж за виток. Але навіть тоді наші стосунки вже не були такими, як раніше. Наша дружба лишалася міцною, але між нами щось стояло, і я здогадувався, що він свідомо тримається на віддалі.

Уроки практично застрягли. Він припинив навчати мене алхімії, за яку я нещодавно взявся, натомість обмеживши мене хімією. Навчати мене сигалдрії він узагалі відмовився, а на додачу до всього цього почав навчати мене симпатії лише потроху, у дозах, які вважав для мене безпечними.

Ці затримки були мені глибоко неприємні, але я зберігав спокій, бо вірив: якщо я продемонструю відповідальність і обережність навіть у дрібницях, він врешті-решт розслабиться, і все стане як зазвичай. Ми були рідні один одному, і я знав, що будь-які проблеми в наших стосунках рано чи пізно владнаються. Мені потрібен лише час.

Я й гадки не мав, що наш час швидко збігав.

Розділ п'ятнадцятий

Розваги та прощання

Те містечко називалося Геллофелл. Ми зупинилися на кілька днів, оскільки там був добрий стельмах, а майже всі наші фургони потребували якогось обслуговування чи ремонту. Поки ми чекали, Бен одержав пропозицію, від якої не міг відмовитися.

Вона була вдовою, доволі заможною, доволі молодою, а моїм недосвідченим очам здавалася доволі привабливою. За офіційною версією вона потребувала вчителя для свого маленького сина. Однак усякий, хто бачив, як вони ходять разом, здогадувався, яку правду приховує ця версія.

Вона була дружиною броваря, але бровар потонув за два роки до цього. Вона як могла старалася керувати броварнею,

але насправді не мала знань, потрібних для того, щоб добре це робити...

Як ви бачите, я вважаю, що вигадати кращу пастку на Бена було б неможливо.

Плани змінилися, і трупа залишилась у Геллофеллі ще на кілька днів. Мій дванадцятий день народження перенесли на день урочистого прощання з Беном.

Щоб дійсно зрозуміти, як це було, потрібно усвідомити, що на світі немає нічого величнішого за артистів у трупі, що хизуються одне перед одним. Добрі артисти стараються, щоб кожна вистава здавалась особливою, але не треба забувати, що ту виставу, яку вони показують для вас, вони вже сотні разів показали іншим глядачам. Навіть найпрацьовитіші трупи вряди-годи виступають мляво, особливо тоді, коли знають, що їм за це нічого не буде.

134

Маленькі містечка, сільські шинки — там не вміють відрізняти добрі розваги від поганих. Зате вміють ваші товариші за сценою.

Тоді подумайте: як розважити людей, які вже тисячу разів бачили ваш номер? Згадуйте колишні трюки. Випробуйте нові. Сподівайтесь на найкраще. А великі провали, звісно, розважають так само, як і блискучі успіхи.

Той вечір запам'ятався мені прекрасною мішаниною теплих почуттів з гірким присмаком. Скрипки, лютні, барабани, усі грали, танцювали й співали як хотіли. Насмілюся сказати, що в нас було не гірше, ніж на будь-якому гулянні фей, яке можна собі уявити.

Мені дісталися подарунки. Тріп подарував мені ножа зі шкіряним чохлам для носіння на поясі, заявивши, що всім хлопчикам потрібен якийсь предмет, яким можна собі нашкодити. Шанді подарувала мені гарний плащ, який зшила сама, всіяний кишеньками для хлопчачих скарбів. Батьки подарували мені прекрасну лютню з гладенького темного дерева. Звісно, я мусив зіграти якусь пісню, а Бен заспівав зі мною. На струнах незнайомого інструмента в мене трохи ковзали пальці, а Бен раз чи два збився з нот, але вийшло незле.

Бен відкрив невеличке барильце меду, яке беріг «якраз на такий випадок». Пам'ятаю, що його смак, солодкий, гіркий і похмурий, відповідав моїм почуттям.

Кілька людей разом попрацювали над створенням «Балади про Бена, незрівнянного броваря». Мій батько зачитав її з такою серйозністю, наче це був модеганський королівський родовід, акомпануючи собі на напіварфі. Усі сміялися до кольок, а Бен — удвічі сильніше за всіх інших.

Якось тієї ночі мати підхопила мене й закружляла у величезному колі танцю. Вона мелодійно сміялася — наче то вітер доносив якусь музику. Вона кружляла, а її волосся та спідниця крутилися довкола мене. Пахла вона втішно, так, як пахнуть тільки матері. Цей запах, а також те, що вона швидко поцілувала мене, сміючись, утамувало тупий біль від прощання з Беном більшою мірою, ніж усі розваги разом узяті.

Шанді запропонувала виконати особливий танок для Бена, але тільки за умови, що він для цього прийде до її намету. До цього я ще ніколи не бачив, щоб Бен шарівся, але зашарівся він гарно. Він завагався, а коли відмовився, було очевидно: йому чи не легше було б вирвати з себе душу. Шанді запротестувала й гарненько набурмосилася, сказавши, що довго його репетирувала. Нарешті вона затягнула його в намет; коли вони зникли, уся трупа підбадьорливо загукала.

Тріп і Терен поставили вдаваний двобій на мечях, який рівною мірою складався з приголомшливого фехтування, драматичного монологу (виголошеного Тереном) і буфонати, до якої Тріп, як я не сумніваюся, додумався експромтом. Двобій пройшов увесь табір. Під час двобою Тріп примудрився зламати собі меч, сховатися під сукнею однієї жіночки, пофехтувати ковбасою та показати таку фантастичну акробатику, що серйозних ушкоджень він уникнув лише дивом. Утім, у нього таки порвалися ззаду штани.

Дакс підпалив себе, намагаючись показати видовищний трюк із диханням вогнем, і його довелося гасити. Відбувся він дешево: у нього була трохи обпалена борода й де-що постраждала гордість. Він швидко відновився завдяки

лагідній турботі Бена, кухлю меду та нагадуванню про те, що не всім на роду написано мати брови.

Мої батьки заспівали «Пісню про сера Сав'єна Траліярда». «Сера Сав'єна», як і більшість чудових пісень, написав Іллієн, і цю пісню зазвичай вважали його вершинним твором.

Це прекрасна пісня, а те, що я чув її до цього в батьковому виконанні всього кілька разів, робило її ще прекраснішою. Вона збіса складна, а з усієї трупи віддати їй належне, мабуть, міг тільки мій батько. Хоч він особливо цього не показував, я знав: навіть йому з нею важко. Моя мати тихим мелодійним голосом проспівала контр-гармонію. Коли вони зупинилися, щоб перепочити, здавалося, ніби навіть вогонь пригас. Я відчув, як на серці в мене полегшало, а тоді стало тяжко. Я рівною мірою ридав через розкіш двох голосів, які так досконало переплелись, і через трагізм пісні.

136

Так, наприкінці пісні я плакав. Плакав тоді й плакав відтоді щоразу. Мені на очі навертаються сльози, навіть якщо цю історію просто зачитують уголос. Як на мене, усякий, кого вона не зворушує, всередині не зовсім людина.

Після того як вони закінчили, на мить запала тиша, в якій усі витирали собі очі та сякалися. Потім, коли минув належний для відновлення час, хтось гукнув:

— Ланре! Ланре!

Крик підхопило ще кілька людей.

— Так, Ланре!

Батько сухо всміхнувся й хитнув головою. Він ніколи не виконував пісню частково, поки вона не була готова.

— Ну ж бо, Арле! — гукнула Шанді. — Вона вже давненько готується на твоїй творчій кухні. Принеси вже звідти дещицю.

Він знову захитав головою, досі усміхнений.

— Вона ще не готова. — Він нагнувся та обережно вклав лютню у футляр.

— Скуштуймо її, Арлідене, — це вже заговорив Терен.

— Так, заради Бена. Несправедливо, що він має так довго слухати, як ти щось про неї мимриши, і не почути...

—...думаю: що ж ти там робиш із дружиною у своєму фургоні, як не...

— Заспівай!

— Ланре!

Тріп хутко згуртував усю трупу, перетворивши її на величезний натовп, який скандував і ревів; батько витримав майже хвилину, а тоді нахилився та взяв лютню з футляра. Усі радо загукали.

Щойно він сів назад, юрба принишкла. Він настроїв одну чи дві струни, хоч і щойно поклав інструмент на місце. Розім'яв пальці та взяв кілька тихих нот на пробу, а тоді перейшов до пісні з такою обережністю, що я зрозумів, що слухаю її, ще навіть не усвідомивши, що вона почалася. Тоді під музику, яка здійснювалась та опускалася, залунав голос мого батька.

— Послухайте, бо проспівую я
Вам оповідку зі старих часів
Про чоловіка, що в часи ті жив.
Був Ланре гордий, сильний, як весна,
Мечем із легкістю він завжди бив.
Ось яким був кінець його борінь —
Упав він, як його накрила тінь.
Надміру батьківщину він любив
І жінку Ліру, за чиїм бажанням,
Із того світу, кажуть, він прийшов
І враз згадав її, свою любов.

137

Батько вдихнув і зупинився, не закриваючи рота — так, наче він був готовий продовжити. Тоді його обличчям розпливлася широка капосна посмішка, він нахилився та сховав лютню. Здійнявся галас, багато хто почав виражати незадоволення, проте всі знали, що почути навіть стільки — вже удача. Хтось інший загравав пісню до танців, і протести поступово вщухли.

Мої батьки танцювали разом; мати поклала голову батькові на груди. Обоє заплющили очі. Вони здавались абсолютно задоволеними. Якщо ви зможете знайти таку людину, яку можна обняти, заплющивши очі на весь світ разом з нею, то вам пощастило. Навіть якщо так триватиме лише

хвилину або день. Навіть тепер, коли минуло стільки років, думаючи про кохання, я уявляю собі, як вони злегка погойдуються під музику.

Опісля з матір'ю потанцював Бен; його рухи були впевненими й величними. Мене вразило, який гарний вигляд вони мали разом. Бен, старий, сивий, підтоптаний, зі зморшкуватим обличчям і наполовину спаленими бровами. Моя мати, струнка, свіжа та яскрава, з блідою гладенькою шкірою у світлі вогню. Вони доповнювали одне одного завдяки контрасту. Від усвідомлення того, що я, можливо, більш ніколи не побачу їх разом, мені було боляче.

На той час небо на сході вже почало світлішати. Усі зібралися для остаточного прощання.

138 Не пам'ятаю, що я сказав йому, перш ніж ми пішли. Я знаю, що здавалося, ніби цього до болю мало, але я знав, що він усе розуміє. Він змусив мене пообіцяти не лізти ні в яку шкоду, граючись із тим, чого він мене навчив.

Він трохи зігнувся та обняв мене, а тоді скуйовдив мені волосся. Я навіть не заперечував. Ніби на знак помсти я спробував пригладити йому брови (мені завжди хотілося спробувати це зробити).

Бенове здивоване обличчя було просто чарівне. Він ще раз закріпив мене в обійми. А тоді пішов геть.

Мої батьки пообіцяли повести трупу в бік містечка, коли ми знову опинимося в цій місцині. Усі артисти сказали, що їх і вести особливо не доведеться. Але я, попри свою юність, знав правду. Нагоди побачити його знову мені доведеться чекати ще дуже довго. Роками.

Я не пам'ятаю, як ми поїхали того ранку, але пам'ятаю, як намагався заснути й почувався зовсім самотнім — моїм єдиним супутником був тупий гірко-солодкий біль.

Прокинувшись згодом, по обіді, я побачив, що біля мене лежить пакунок. Він був загорнутий у мішковину та перев'язаний шпагатом, а вгорі до нього був прикріплений яскравий папірець з моїм іменем, який майорів на вітрі маленьким прапорцем.

Розгорнувши його, я побачив палітурку знайомої книжки. Це була «Риторика і логіка», книжка, за якою Бен навчав мене аргументації. Це була єдина книжка в його маленькій, на десяток книжок, бібліотеці, яку я не прочитав від початку до кінця. Я її ненавидів.

Я розгорнув її й помітив на форзаці якийсь напис. Ось що там було написано:

Квоуте!

Добре захищайся в Університеті. Зроби так, щоб я тобою пишався.

Пам'ятай батькову пісню. Стережися примх.

*Твій друг
Аденті*

Ми з Беном ніколи не обговорювали моє навчання в Університеті. Звісно, я мріяв коли-небудь туди вступити. Але розповісти про ці мрії своїм батькам я побоювався. Для того, щоб навчатися в Університеті, потрібно було залишити батьків, трупу, усіх і все, кого та що я коли-небудь знав.

Буду відвертим: ця думка мене жахала. Як це — осісти в одному місці, не всього на вечір чи на виток, а на кілька місяців? На кілька років? Більше не виступати? Не виконувати кульбтів разом із Тріпом і не грати вередливого шляхетського синка в «Трьох грошах за бажання»? Забути про фургони? Не мати з ким заспівати?

Я жодного разу не говорив про це вголос, але Бен, певно, здогадувався. Я перечитав його дедикацію, трохи поплакав і пообіцяв йому, що постараюся з усіх сил.

Розділ шістнадцятий

Надія

Наступні кілька місяців мої батьки докладали всіх зусиль, аби заповнити порожнечу, що залишилася від Бена, залучаючи інших артистів для того, щоб заповнити мій час чимось корисним і щоб я не киснув.

Розумієте, у трупі вік майже ні на що не впливав. Якщо людині вистачало сил на сідлання коней, то вона сідала коней. Хто мав достатньо спритні руки, той жонглював. Хто був гладенько поголений і влізав у сукню, той грав леді Рейтіель у «Свинопасі й соловейку». Отак просто все загалом було.

Отже, Тріп навчив мене блазнювання й акробатики. Шанді показала мені придворні танці півдесятка країн. Терен виміряв мене руків'ям меча й вирішив, що я достатньо виріс, щоб узятися за основи фехтування. Не в достатньому обсязі, щоб битися насправжки, підкреслив він. Але в достатньому, щоб добре зображати це на сцені.

О цій порі року дороги були добрі, тож ми їхали Союзом на північ, шукаючи містечок, в яких ще не виступали, в чудовому темпі — долаючи по п'ятнадцять-двадцять миль на день. Тепер, коли Бена вже не було, я частіше їздив з батьком, і він почав офіційно готувати мене до сцени.

140

Звісно, я вже знав чимало. Але те, чого я на той час навчився, було безладною мішаниною. Батько ж крок за кроком показував мені справжню механіку акторського ремесла. Як, трохи змінивши акцент або позу, видатися грубим, хитрим або дурним.

А мати почала вчити мене поводитись у пристойному товаристві. Я знав дешицію завдяки нашим нечастим гостинам у барона Грейфоллов і гадав, що вже достатньо вихований, щоб не мати потреби запам'ятовувати форми звертання, правила поведження за столом і розлогу, заплутану ієрархію знаті. Врешті-решт я так і сказав матері.

— Кого цікавить, чи вищий модеганський віконт за вінтського спара-тана? — обурився я. — І кого цікавить, чи треба до одного звертатися «ваша світлосте», а до іншого — «мій пане»?

— Їх цікавить, — твердо відповіла мати. — Виступаючи для них, ти маєш поводитися з гідністю й уміти не лізти ліктями в суп.

— Батька не обходить, якою виделкою користуватись і хто кого вищий, — пробурчав я.

Мати насупилася, примруживши очі.

— Хто за кого вищий, — з неохотою виправився я.

— Твій батько знає більше, ніж показує, — сказала мати. — А якщо він чогось не знає, то це сходить йому з рук завдяки чималій харизмі. Отак він і тримається на плаву. — Вона взяла мене за підборіддя й повернула моє обличчя до свого. Очі в неї були зелені, з золотистими обідками довкола зіниць. — Ти хочеш просто триматися на плаву? Чи хочеш, щоб я тобою пишалася?

Відповідь була тільки одна. Варто мені було лише як слід взятися за вивчення цього, як це стало просто ще одним різновидом акторської майстерності. Черговим сценарієм. Мати складала віршики, щоб допомогти мені запам'ятати найбезглуздіші компоненти етикету. А ще ми разом написали досить непристойну пісеньку під назвою «Понтифік завжди нижчий за королеву». Ми сміялися над нею щонайменше місяць, і мати суворо заборонила мені співати її перед батьком, щоб він, бува, не зіграв її якось перед тими, хто не мав її почути, і не довів нас усіх до серйозної біди.

141

— Дерево! — пронісся стишений крик валкою. — Триваговий дуб!

Мій батько зупинився посеред монологу, який декламував мені, і роздратовано зітхнув.

— Тоді ми сьогодні далі не проїдемо, — буркнув він, звівши очі до неба.

— Ми зупиняємося? — гукнула моя мати зсередини фургона.

— Знову дерево поперек дороги, — пояснив я.

— На Бога, — промовив батько, вивівши фургон на порожнє місце край дороги. — Це королівська дорога чи як?! Можна подумати, ніби нею, крім нас, більш ніхто не їздить. Скільки часу минуло від тієї бурі? Два витки?

— Менше, — сказав я. — Шістнадцять днів.

— А дорогу й досі перегороджують дерева! Я думаю, чи не надіслати консульству рахунок за всі дерева, які нам довелось порубати й відтягнути з дороги. Тепер ми відстанемо від графіка ще на три години. — Фургон зупинився, і батько зіскочив на землю.

— Як на мене, це непогано, — заявила мати, обійшовши фургон ззаду. — Хоч якась надія на дещо гаряче, — вона багато-значно поглянула на батька, — на вечерю. Аж зло бере, як задовольняєшся абичим наприкінці дня. Тіло бажає більшого.

Батьків настрій, здається, серйозно поліпшився.

— А й справді, — промовив він.

— Сонечко, — звернулася до мене мати. — Не можеш знайти мені трохи шавлії?

— Я не знаю, чи росте вона тут, — сказав я з належною невпевненістю в голосі.

— Можна й подивитися, — розсудливо зауважила вона. Поглянула краєчком ока на батька. — Якщо зможеш знайти достатньо, принеси цілий оберемок. Засушимо її про запас.

Зазвичай те, вдавалося мені знайти те, чого я шукав, чи ні, не мало великого значення.

142 Увечері я часто відходив від трупи. Зазвичай я мусив виконувати якесь доручення, поки мої батьки готувалися до вечері. Але це було лише приводом для нас відпочити одне від одного. У дорозі з особистим простором сутужно, а їм він був потрібен не менше, ніж мені. Тож вони не драгувались, якщо я цілу годину збирав оберемок хмизу. А якщо, коли я повертався, виявлялося, що вони ще не бралися за вечерю, то це було тільки справедливо, чи не так?

Сподіваюся, що ті останні кілька годин вони провели добре. Сподіваюся, що вони не згаяли їх на всілякі дурниці — на розпалювання вечірнього багаття та різання овочів на вечерю. Сподіваюся, вони поспівали разом, як це дуже часто бувало. Сподіваюся, вони пішли до нашого фургона й побували в обіймах одне одного. Сподіваюся, вони опісля полежали поруч і тихенько поговорили про які-небудь дрібнички. Сподіваюся, вони були разом, зайняті любов'ю одне до одного, поки не настав кінець.

Надія невелика, та й насправді безглузда. Вони ж усе одно мертві, як не крути.

Однак я сподіваюся.

Пропустімо час, який я провів сам у лісах того вечора, граючи в такі ігри, які діти вигадують задля власної розваги.

Останні безтурботні години мого життя. Останні миттєвості мого дитинства.

Пропустімо моє повернення до табору тоді, коли сонце тільки почало сідати. Видиво, що являли собою тіла, розкидані довкола, наче поламані ляльки. Запах крові та горілого волосся. Те, як я безцільно валандався туди-сюди, надто розгублений для повноцінної паніки, отетерілий від потрясіння й жаху.

Власне, я пропустив би весь той вечір. Я зовсім не став би обтяжувати вас ним, якби одна його часточка не була необхідною для історії. Вона вкрай необхідна. Це петля, на якій історія повертається, наче двері, коли їх відчиняють. У певному розумінні історія починається саме тут.

Тож покінчімо з цим.

У нерухомому вечірньому повітрі зависли окремі латки диму. Було тихо, неначе вся трупа до чогось прислухалася. Неначе вся трупа затримала дихання. Лінивий вітерець поворошив листя на деревах і повіяв на мене латкою диму, схожою на низьку хмаринку. Я вийшов з лісу та пройшов крізь дим, попрямувавши до табору.

Я вийшов з димової хмари та потер очі, які від цього стало менше пощипувати. Роззирнувшись довкола, я побачив, що намет Тріпа лежить, наполовину розвалившись, у його багатті та тліє. Оброблене полотно уривчасто горіло, а їдкий сірий дим у тихому вечірньому повітрі низько повиснув над землею.

Я побачив, що труп Терена лежить біля його фургона, а в руці в нього — зламаний меч. Його звична зелено-сіра одіж була мокрою та червоною від крові. Одна нога в нього була неприродно зігнута, а з-під шкіри визирала розколота кістка — дуже-дуже біла.

Я стояв і не міг відвести погляд від Терена, від сірої сорочки, від червоної крові, від білої кістки. Я витріщився так, наче це була схема в книжці, яку я намагався зрозуміти. У мене застигло все тіло. Думки неначе пробивалися до мене.

Якось маленька розважлива частинка мого «я» усвідомила, що я глибоко вражений. Вона нагадувала мені про

це знов і знов. Мені ледь вистачило всього, чого навчив мене Бен, щоб перестати про неї думати. Я не хотів думати про побачене. Я не хотів знати, що тут сталося. Я не хотів знати, що це означає.

Не знаю, скільки часу минуло, але зрештою в мене просто перед очима протягнулася цівка диму. Я, ошелешений, сів біля найближчого багаття. Воно належало Шанді, і над ним висів, киплячи, невеличкий казанок, в якому варилася картопля; посеред цього хаосу він здавався дивовижно знайомим.

Я зосередився на казані. Хоч щось нормальне. Потицяв паличкою в його вміст і побачив, що картопля вже зварилася. Нормально. Я зняв казан з вогню та поставив його на землю поруч із трупом Шанді. Одяг висів на ній клаптями. Я спробував прибрати волосся з її обличчя, і моя рука стала липкою від крові. У її скляних порожніх очах відбивалося світло від багаття.

144

Я стояв і безцільно дивився навсібіч. Тепер Тріпів намет уже був повністю охоплений полум'ям, а фургон Шанді одним колесом стояв у Маріоновій ватрі. Усе полум'я мало синюватий відтінок, через що пейзаж видавався фантастичним, наче уві сні.

Я почув голоси. Зазирнувши за ріг фургона Шанді, я побачив кількох незнайомих чоловіків і жінок, які сиділи довкола багаття. Багаття моїх батьків. Мені запаморочилося в голові, і я потягнувся до колеса фургона, щоб не впасти. Коли я схопився за нього, залізні смуги, що надавали колесу міцності, покришилися від мого дотику, відпадаючи жорсткими шматками брунатної іржі. Коли я прибрав руку, колесо зарипіло й почало тріскатися. Я відступив, а воно тим часом не витримало, і фургон розколовся так, неначе дерево, з якого він був зроблений, було гнилим, як старий пеня.

Тепер мені було чудово видно багаття. Один із чоловіків перекинувся назад і підвівся з оголеним мечем. Дивлячись, як він рухається, я згадав, як ртуть викочується з банки на стільницю — невимушено та м'яко. Обличчя в нього було напружене, а тіло, навпаки, розслаблене, ніби він шойно підвівся й потягнувся.

Меч у нього був світлий і вишуканий. Рухаючись, він розсікав повітря з різким звуком. Я мимоволі згадав тишу, яка западає в найхолодніші дні зими, коли дихати боляче і все завмирає.

Він стояв за два десятки футів від мене, але мені чудово було його видно в дедалі тьмянішому світлі призахідного сонця. Я пам'ятаю його не менш чітко, ніж рідну матір, а часом навіть краще. Обличчя в нього було вузьке й гостре, відзначалося бездоганною порцеляною красою. Волосся сягало його пліч та обрамляло лице вільними кучерями кольору інію. Він був блідий, як зима. Усе в ньому було холодним, гострим і білим.

Окрім очей. Вони були чорні, як у козла, але без райдужних оболонки. Його очі були схожими на його меч, і ні вони, ні меч не відбивали світла призахідного сонця.

Побачивши мене, він розслабився. Опустив кінець меча й усміхнувся, показавши бездоганні зуби кольору слонов'ячої кістки. Це було обличчя нічного кошмару. Я відчув, як крізь розгубленість, в яку я загорнувся, наче в товсту ковдру для захисту, проникло гостре відчуття. Щось глибоко занурило обидві руки мені в груди і вчепилося. Можливо, тоді я вперше в житті по-справжньому злякався.

Біля багаття захихотів лисий чоловік з сивою бородою.

— Здається, ми впустили кроленятко. Обережно, Попеле, у нього можуть бути гострі зубки.

Чоловік, який звався Попелом, повернув меч у піхви зі звуком, з яким тріскається дерево під вагою зимового льоду. Тримаючись на відстані, він став на коліна. Мені знову здалось, як рухається ртуть. Тепер, коли він дивився мені просто у вічі, у його матово-чорних очах з'явилася тривога.

— Як тебе звати, хлопче?

Я стояв і нічого не казав. Застиг, як наполохана олениця.

Попіл зітхнув і на мить опустив погляд на землю. Коли він поглянув на мене знову, я побачив, як на мене порожніми очима пильно дивиться жаль.

— Юначе, — промовив він, — де ваші батьки? — Якусь мить він дивився мені у вічі, а тоді озирнувся за плече на багаття, коло якого сиділи інші.

— Хтось знає, де його батьки?

Дехто з них усміхнувся, жорстоко й холодно, ніби втішившись особливо добрим жартом. Один чи двоє розсміялися вголос. Попіл знову повернувся до мене, і жаль спав із його обличчя, наче тріснута маска, залишивши по собі тільки кошмарну усмішку.

— Це багаття твоїх батьків? — запитав він із жакливою насолодою в голосі.

Я отетеріло кивнув.

Його усмішка поволі стухла. Він незворушно зазирнув углиб мене. Голос у нього був тихий, холодний і різкий.

— Чийсь батьки, — промовив він, — співали дуже поганих пісень.

— Попеле, — долинув спокійний голос від багаття.

Він роздратовано примружив чорні очі.

— Що? — прошипів він.

146

— Ти ось-ось спровокуєш моє невдоволення. Цей не зробив нічого. Накрий його м'якою, безболісною ковдрою сну. — На останньому слові спокійний голос трохи здригнувся, неначе його важко було вимовити.

Цей голос належав чоловікові, який сидів осторонь від решти, оповитий тінню, край багаття. Хоча небо ще осявав захід сонця й між багаттям і місцем, де сидів він, не було нічого, тінь зібралася довкола нього густою олією. Вогонь тріщав і танцював, жвавий і теплий, трохи синюватий, але жоден спалах його світла не наближався до цього чоловіка. Біля його голови тінь була густішою. Мені було трохи видно глибокий каптур, як у деяких священнослужителів, але під ним тіні були настільки густими, що вдивлялись у них було все одно що зазирати до криниці опівночі.

Попіл глянув на затіненого, а тоді відвернувся.

— А ти, можна сказати, спостерігач, Галіаксе, — огризнувся він.

— А ти, здається, забуваєш нашу мету, — сказав темний; його спокійний голос набув різкості. — Чи твоя мета просто не збігається з моєю? — Останні слова він вимовив обережно, неначе вони були особливо значущими.

Нахабство Попела негайно зникло, як вилита з відра вода.

— Ні, — заперечив він, знову повернувшись до вогню. — Ні, звісно, що ні.

— Це добре. Мені дуже не хочеться думати, що наше три-
вале знайомство добігло кінця.

— Мені теж.

— Нагадай-но мені ще раз, який характер мають наші
стосунки, Попеле, — мовив затінений; у його терплячому
голосі пролунала відчутна нотка гніву.

— Я... я служу вам... — Попіл зробив заспокійливий жест.

— Ти — знаряддя в моїй руці, — лагідно урвав його заті-
нений. — Не більше.

На Попеловому обличчі відобразилося щось схоже на
непокору. Він замовк.

— Я не...

М'який голос став твердим, наче прут з рамстонської
сталі.

— Ферула.

Попелова ртутна грація зникла. Він заточився, його ті-
ло раптово задерев'яніло від болю.

— Ти — знаряддя в моїй руці, — повторив спокійний го-
лос. — Скажи це.

Попіл на мить гнівно зціпив зуби, а тоді його зсудо-
мило, і він закричав, швидше як поранена тварина, ніж
як людина.

— Я — знаряддя у вашій руці, — видихнув він.

— Пане Галіаксе.

— Я — знаряддя у вашій руці, пане Галіаксе, — випра-
вився Попіл і повалився, тремтячи, на коліна.

— Хто знає твоє ім'я зсередини, Попеле? — Ці слова він
вимовляв із неспішною терплячістю, наче шкільний учи-
тель, який читає забутий школярем урок.

Попіл обхопив себе за стан тремтливими руками і ско-
цюбився, заплющивши очі.

— Ви, пане Галіаксе.

— Хто оберігає тебе від амірів? Співців? Сітів? Від усіх
на світі, хто готовий тобі нашкодити? — Галіакс питав зі
спокійною гречністю, неначе йому й справді було цікаво,
якою може бути відповідь.

— Ви, пане Галіаксе, — Попелів голос був тихим, змученим і зболеним.

— А чийм цілям ти служиш?

— Вашим цілям, пане Галіаксе. — Ці слова він видушив із себе. — Вашим. І більше нічийм, — напруга в повітрі зникла, і Попелове тіло раптом обм'якло. Він повалився вперед, на руки, і з його обличчя на землю дощем закрапав піт. Біле волосся мляво повисло довкола його обличчя. — Дякую, пане, — задихаючись, широко промовив він. — Я більше не забуду.

— Забудеш. Тобі надто милі твої маленькі жорстокості. Слухайте всі, — Галіаксове обличчя, приховане каптуром, рвучко роззирнулося довкола, подивившись на кожну з постатей, які сиділи довкола багаття. Вони ніяково заворушилися. — Я радий, що вирішив піти з вами сьогодні. Ви збиваєтеся зі шляху, потураєте своїм примхам. Дехто з вас неначе забув, чого саме ми шукаємо, чого бажаємо досягти. — Інші постаті, що сиділи довкола багаття, тривожно заворушилися.

Каптур знову повернувся до Попела.

— Проте я тобі прощаю. Можливо, якби не ці нагадування, я забувся б сам. — Останні слова він вимовив якимось різко. — А тепер закінчи те... — Його спокійний голос затих, а затінений каптур повільно нахилився: він поглянув на небо. Запала вичікувальна тиша.

Ті, хто сиділи круг багаття, заціпеніли з напруженими обличчями.

Усі одночасно схилили голови набік, ніби дивлячись в одну точку на присмерковому небі. Вони ніби силкувалися занюхати щось на вітрі.

Я раптом усвідомив, що почуваюся так, ніби за мною стежать. Відчув якусь напруженість, ледь помітну зміну в повітрі. Зосередився на ній, радіючи можливості переключити увагу, радіючи будь-якій можливості не думати чітко ще якихось кілька секунд.

— Вони йдуть, — тихо промовив Галіакс. Він підвівся, і від нього наче розійшлася темною імлою кипуча тінь. — Хутко. До мене.

Інші підвелися зі своїх місць довкола багаття. Попіл незграбно звівся на ноги та зробив півдесятка непевних кроків до вогню.

Галіакс розкинув руки, і тінь довкола нього розпустилася, наче квітка, що розкривається. Потім кожен з інших повернувся з вишуканою невимушеністю й наблизився на крок до Галіакса, входячи в тіні довкола нього. Але коли їхні стопи опускалися на землю, вони сповільнювались і мало-помалу розпливалися, неначе були зроблені з піску, а на них віяв вітер. Озирнувся тільки Попіл, у кошмарних очах якого можна було помітити гнів.

Тоді вони зникли.

Не буду обтяжувати вас подальшими подіями. Не буду розповідати, як я бігав від трупа до трупа, гарячково шукаючи ознак життя, як навчив мене Бен. Про свою марну спробу викопати могилу. Про те, як я рився в землі, доки не роздер собі пальці до крові. Про те, як я знайшов батьків...

149

Наш фургон я знайшов у найтемніші години ночі. Наш кінь протягнув його дорогою майже сто ярдів, а тоді помер. Усередині все здавалося цілком звичним, було дуже чисто і спокійно. Мене вразило, наскільки сильно в задній частині фургона пахло батьками.

Я запалив усі лампи та свічки у фургоні. Світло мене не втішало, але воно палало чесним золотом справжнього життя, без синяви. Я зняв батьків футляр із лютнею. Ліг у батьківське ліжко, поклавши лютню біля себе. Материна подушка пахла її волоссям, обіймами. Я не збирався спати, але мене зборов сон.

Прокинувся я з кашлем; усе довкола мене горіло. Звісно, винні були свічки. Досі отетерілий від потрясіння, я закинув у торбу кілька речей. Діючи повільно й безцільно, без страху витягнув Бенову книжку з-під свого матраца, хоч він і палав. Чим мене тепер міг налякати простий вогонь?

Батькову лютню я поклав у футляр. Здавалося, ніби я краду, але я не знав, що ще могло б мені про них нагадувати. Вони обоє торкалися її дерева тисячу тисяч разів.

Тоді я пішов. Зайшов до лісу й пішов, не зупиняючись, доки на східному краю неба не зажеврів світанок. Коли заспівали птахи, я зупинився та поклав торбу. Дістав батькову лютню та притиснув її до себе. Потім заграв.

Пальці мені боліли, але я все одно грав. Грав, доки з моїх пальців не потекла на струни кров. Грав, доки крізь дерева не пробилось сонячне світло. Грав, доки мені не заболіли руки. Я грав, намагаючись нічого не згадувати, доки не заснув.

Розділ сімнадцятий

Інтерлюдія: Осінь

Квоут простягнув руку Хроністові, а тоді, насупившись, повернувся до свого учня.

— Перестань так на мене дивитися, Басте.

150

Баст, здавалося, був готовий заплакати.

— Ох, Реші, — видушив із себе він. — Я ж і гадки не мав.

Квоут змахнув рукою, неначе ріжучи повітря долонею.

— А ти й не мусив, Басте, і не треба робити з цього проблеми.

— Але ж, Реші...

Квоут суворо поглянув на учня.

— Що, Басте? Я повинен ридати та рвати на собі волосся? Проклинати Тейлу і його янголів? Бити себе в груди? Ні. Це дешева театральщина. — Його обличчя дещо пом'якшало. — Я високо ціную твою турботу, але це — лише частина історії, навіть не найгірша, і я розповідаю її не для того, щоб домогтися співчуття.

Квоут відсунув стілець від столу та звівся на ноги.

— До того ж усе це сталося давно. — Він змахнув рукою — мовляв, дрібниці. — Час — видатний цілитель і таке інше.

Він потер руки.

— Зараз я принесу дров — стільки, щоб нам вистачило на ніч. Якщо я хоч трохи розуміюся на погоді, буде зимно. Можеш поставити пектися кілька буханців хліба, поки я буду надворі, і спробувати опанувати себе. Я не стану розпо-

відати цю історію до кінця, якщо ти дивитимешся на мене крізь сльози.

Після цього Квоут зайшов за шинквас і пішов через кухню до чорного ходу шинку.

Баст грубо потер собі очі, а тоді провів поглядом свого господаря.

— Поки він чимось зайнятий, він у порядку, — тихо промовив Баст.

— Прошу? — задумливо перепитав Хроніст. Він збентежено посунувся на стільці, неначе хотів звестись на ноги, але не знав, який привід вигадати, щоб це було гречно.

Баст тепло йому всміхнувся; його очі знову стали по-людськи блакитними.

— Я так зрадів, почувши, хто ви такий і що він розповість свою історію. Останнім часом він був у дуже похмурому настрої, і цей настрій нічим не розвіяти, бо робити нічого — можна лише сидіти й роздумувати. Я не сумніваюся, що, згадавши добрі часи, він... — Баст скривився. — У мене не надто добре виходить це висловити. Вибачте за те, що сталося. Я не думав як слід.

— Н... ні, — поспіхом, затинаючись, відповів Хроніст. — Це я... це я винен, вибачте.

Баст хитнув головою.

— Ви просто були заскочені зненацька, але всього-на-всього спробували мене зв'язати. — Його обличчя набуло дещо зболеного виразу. — Зауважте, це було аж ніяк не приємно. Це наче удар між ногами, але по всьому тілу. Від цього стає зле, знаходить слабкість, але це — лише біль. Ви ж мене не поранили насправді. — Баст, судячи з вигляду, зняковів. — Я ж хотів не просто зробити вам боляче. Можливо, я убив би вас, навіть не замислившись.

Поки не запала ніякова тиша, Хроніст промовив:

— Чому б нам не повірити йому на слово, що ми обидва були засліплені ідіотизмом, і не закрити тему на цьому? — Хроніст вичавив із себе кволу усмішку, щирі попри обставини. — Мир? — Він простягнув руку.

— Мир. — Вони потиснули один одному руки зі значно більшою щирою теплотою, ніж раніше. Коли Баст витягнув

руку над столом, у нього задерся рукав і відкрив свіжий си-
нець довкруг його зап'ястка.

Баст присоромлено повернув манжет на місце.

— Це він мене схопив, — швидко пояснив він. — Він
сильніший, ніж здається. Не кажіть йому про це. Йому тіль-
ки соромно стане.

Квоут вийшов з кухні й зачинив за собою двері. Роззира-
ючись навкруги, він неначе здивувався тому, що довкола —
м'яка осінь, а не весняний ліс із його історії. Він узявся за
ручки тачки й покотив її в ліс за шинком; під його ногами
захрустіло опале листя.

152 Неподалік від дерев лежав запас дров на зиму. В'язки ду-
ба та ясена були складені між стовбурами дерев у високі
нерівні стіни. Квоут вкинув два поліна в тачку, і вони вда-
рили по її дну наче по приглушеному барабану. За ними
впали ще два. Його рухи були точними, обличчя — порож-
нім, а очі — відстороненими.

Продовжуючи навантажувати тачку, він рухався чимраз
повільніше, наче машина, що поступово вимикається.
Врешті-решт він остаточно зупинився та простояв одну
довгу хвилину, нерухолий, мов камінь.

Лише тоді його покинуло самовладання. І хоча там цьо-
го не міг побачити ніхто, він закрив обличчя руками й ти-
хо заривав. Його тіло розбивали все нові й нові хвилі тяж-
ких мовчазних схлипів.

Розділ вісімнадцятий

Дороги до безпеки

Можливо, найвидатніше вміння нашого розуму — це здат-
ність долати біль. Класичні вчення розповідають нам про
четверо дверей розуму, крізь які проходять усі відповідно
до своїх потреб.

Першими є двері сну. Сон надає нам схованку від світу
та всього його болю. Сон допомагає скоротати час, відда-
ляючи нас від того, що завдало нам болю. Діставши пора-

нення, людина часто-густо падає непритомна. Так само й людина, що чує звістку, яка травмує, часто-густо мліє чи непритомніє. Так розум захищає сам себе від болю, проходячи крізь перші двері.

Другими є двері забуття. Деякі рани надто глибокі, щоб загоїться, або ж надто глибокі, щоб загоїтися швидко. До того ж багато спогадів просто болючі, і гоїтися нема чому. Прислів'я «час лікує всі рани» хибне. Час лікує більшість ран. Усі решта сховані за цими дверима.

Третіми є двері божевілля. Бувають випадки, коли розум зазнає такого удару, що ховається в безумстві. Хоча це може й не видаватися корисним, це корисно. Бувають випадки, коли реальність — це самий тільки біль, а щоб урятуватися від цього болю, розум має покинути реальність.

Останніми є двері смерті. Це — крайній засіб. Після того як ми помираємо, нам не може завдати болю ніщо — чи принаймні нам так казали.

153

Після того як мою родину було перебито, я забрів углиб лісу й заснув. Цього вимагало моє тіло, а мій розум скористався першими дверима, щоб притлумити біль. Рану було прикрито тимчасово — доки не настане слухний час для загоєння. Захищаючись, чимало частина мого розуму просто припинила роботу — лягла спати, якщо хочете.

Доки мій розум спав, чимало болючих деталей попереднього дня було виведено крізь другі двері. Не остаточно. Я не забув, що сталося, проте цей спогад потьмянів; я ніби бачив його крізь щільну марлю. За бажання я міг би пригадати обличчя загиблих, згадати чоловіка з чорними очима. Проте я не хотів згадувати. Я відштовхнув ці думки — хай припадають пилом у тому куточку мого розуму, який використовується нечасто.

Я снів — не про кров, скляні очі та запах горілого волосся, а про дещо ніжніше. І поволі рана почала німіти...

Мені наснилося, що я йду лісом з негарним із лиця Лаклітом, мисливцем, який подорожував із нашою трупом, коли я був менший. Він ішов крізь підлісок тихо, тим часом

як я здіймав більше шуму, ніж поранений віл, який тягне перекинутого воза.

Після тривалого приємного мовчання я зупинився, щоб поглянути на одну рослину. Він тихенько підійшов до мене ззаду.

— Борода мудреця, — пояснив. — Це видно по його краю. — Він потягнувся за мене і злегка погладив відповідну частину листка. Вона дійсно скидалася на бороду. Я кивнув.

— Це — верба. Її кору можна жувати, щоб притлумлювати біль. — Вона була гіркою і дещо жорсткою. — Це — черемиця, не торкайся її листків. — Я не став їх торкатися. — Це — воронець, його маленькі плоди спокійно можна їсти, поки вони червоні, але в жодному разі — коли вони зелено-жовто-помаранчеві.

154

— Ось так треба ступати, як хочеш іти тихо. — Тут мені заболіли литки. — Ось так тихо розсувають куші, нічим не виказуючи свій шлях. Отут можна знайти сухе дерево. Отак ховаються від дощу, не маючи полотна. Це — отець-корінь. Їсти його можна, але смак у нього кепський. Це, — він показав рукою, — прямопрут, рижкосмуг, ніколи їх не їж. Той, що з маленькими шишечками, — це реп'яшець. Їсти його варто лише тоді, як ти щойно з'їв щось подібне до прямопрута. Від нього виблювують усе, що є в шлунку.

— Отак треба ставити пастку, яка не вб'є кролика. А ця пастка його вб'є. — Він скрутив зі шпагату петлю — спершу в один спосіб, а потім в інший.

Дивлячись, як його руки орудують шпагатом, я усвідомив, що він — уже не Лакліт, а Абенті. Ми їхали фургоном, і він навчав мене зав'язувати морські вузли.

— Вузли — цікава штука, — говорив Бен, працюючи. — Вузол — це або найміцніша частина мотузки, або найслабша. Це залежить виключно від того, наскільки добре впоратися зі зв'язуванням. — Він підняв руки, розтягнувши переді мною між пальцями неймовірно складний візерунок.

Його очі виблискували.

— Запитання є?

— Запитання є? — сказав мій батько. Ми зупинилися на вечір зарано через сірокамінь. Він сидів, налаштував

лютною та нарешті збирався зіграти матері й мені свою пісню. Ми так довго на це чекали.

— Якісь запитання є? — повторив він, сидючи й притулившись спиною до великого сірокамня.

— Чому ми зупиняємося біля сірокамнів?

— Здебільшого за традицією. Але дехто каже, що вони позначали старі дороги... — батьків голос змінився й перетворився на голос Бена, — ...безпечні дороги. Часом — дороги до безпеки, часом — безпечні дороги, що вели до небезпеки. — Бен витягнув до нього одну руку, неначе відчуваючи тепло багаття. — Але вони мають певну силу. Це став би заперечувати лише дурень.

Тут Бен зник, а стоячий камінь уже був не один — їх було багато. Більше, ніж я бачив до цього в одному місці. Вони оточували мене подвійним колом. Один камінь лежав на двох інших, утворюючи величезну арку, під якою залягла густа тінь. Я потягнувся, щоб до неї доторкнутись...

І прокинувся. Мій розум прикрив свіжий біль назвами сотні коренів і ягід, чотирма способами запалити вогонь, дев'ятьма пастками, для яких достатньо лише молодого доревця та шпагату, і місцями, де можна знайти прісну воду.

Про інші теми сну я майже не думав. Бен ніколи не навчав мене зав'язувати морські вузли. Мій батько так і не закінчив своєї пісні.

Я переглянув речі, які мав при собі: полотняна торба, невеличкий ніжик, клубок шпагату, трохи воску, мідний гріш, два залізні шими, а також «Риторика і логіка», книжка, яку мені подарував Бен. Окрім одягу та батькової лютні, я не мав більше нічого.

Я пішов шукати питну воду. «Вода понад усе, — казав мені Лакліт. — Без будь-чого іншого можна обходитися по кілька днів». Я вивчив рельєф місцевості й походив звириними стежками. Перш ніж знайти сховане посеред беріз невеличке озерце, що живилося з джерела, я помітив, як небо за деревами багряніє: наставали сутінки. Мені страшенно хотілося пити, але обачність перемогла, і я випив лише трішки.

Затим я назбирав сухого хмизу під деякими деревами. Прилаштував просту пастку. Пошукав і знайшов кілька

стеблин ньєколиста й намазав їхнім соком пальці в тих місцях, де вони були скривавлені й подерті. Пошдипування дещо відвернуло мою увагу від спогадів про те, як я їх пошкодив.

Чекаючи, доки сік засохне, я вперше спокійно роззирнувся довкола. Дуби й берези воювали між собою за простір. З їхніх стовбурів під запоною з гілок утворювалися візерунки, в яких світло чергувалося з птьмою. З озерця біг камінням на схід невеличкий струмочок. Може, це й було гарно, але я цього не помітив. Не міг помітити. Для мене дерева були прихистком, підлісок — джерелом харчування, а озерце, яке відбивало місячне світло, лише нагадувало мені про власну спрагу.

Ще біля озерця лежав на боці великий прямокутний камінь. За кілька днів до цього я впізнав би в ньому сірокамінь. Тепер я бачив у ньому зручний вітролом, до якого можна притулятися спиною під час сну.

156

Крізь крони дерев я побачив, що зірки згасли. Це означало, що я скуштував води кілька годин тому. Оскільки мені не стало від неї зле, я вирішив, що вона, напевно, безпечна, і попив.

Попивши, я не освіжився, а лише усвідомив силу власного голоду. Я сів на камінь край озерця. Зірвав листя зі стеблин ньєколиста та з'їв один листок. Він був грубий, схожий на папір і гіркий. Я з'їв усі інші, але це не допомогло. Я попив води ще раз, а тоді ліг спати, не переймаючись тим, що камінь холодний і твердий, чи принаймні вдаючи, що мені байдуже.

Я прокинувся, попив і пішов глянути на пастку, яку поставив. Здивувався, побачивши, що там уже силкується звільнитися від шнура кролик. Дістав маленький ніжик і згадав, як Лакліт показав мені, як оббілювати кролика. Тоді подумав про кров і про те, якою відчуватиму її в себе на руках. Мені стало зле, і я виблював. Звільнив кролика й повернувся до озерця.

Я ще раз попив води та сів на камінь. Відчув легке запаморочення й замислився: чи, бува, не від голоду?

За мить мені прояснилося в голові, і я вилаяв себе за дурість. Знайшов трохи чаги, що росла на мертвому дереві, і з'їв її, помивши в озерці. Вона була жорсткою і на смак нагадувала грязюку. Я з'їв усі гриби, які спромігся знайти.

Я поставив нову пастку, таку, що вб'є. Потім, занюхавши у повітрі дощ, повернувся до сірокамня, щоб зробити схованку для своєї лютні.

Розділ дев'ятнадцятий

Пальці та струни

Спершу я був майже як машина — бездумно виконував дії, що збережуть мені життя.

Я з'їв другого кролика з тих, яких упіймав, а також третього. Знайшов ягідник із суницями. Порився в пошуках корінців. Наприкінці четвертого дня я мав усе, чого потребував для виживання: обгороджене камінням кострище, схованку для лютні. Я навіть зібрав невеличкий запас харчів, на який міг покластись у надзвичайній ситуації.

А ще я мав те, чого не потребував, — час. Подбавши про нагальні потреби, я усвідомив, що мені нічого робити. Гадаю, саме тоді почала пробуджуватися маленька часточка мого розуму.

Не сумнівайтесь: я був сам не свій. Принаймні я вже був не тим, ким був за виток до цього. Я повністю зосереджувався на всьому, що робив, не залишаючи вільною для спогадів жодну частину себе.

Я ставав дедалі худішим та обірванішим. Спав під дощем або на сонці, на м'якій травичці, вологій землі або гострому камінні з такою глибокою байдужістю, яку може викликати лише скорбота. На своє оточення я зважав лише тоді, коли йшов дощ, оскільки тоді я не міг дістати лютню, щоб пограти, і від цього мені було боляче.

Звісно, я грав. Це було моєю єдиною втіхою.

До кінця першого місяця на моїх пальцях утворилися тверді, мов каміння, мозолі, і я міг грати годину за годиною. Я грав і перегравав усі пісні, які знав напам'ять.

Потім грав іще й ті пісні, які знав сьак-так, по змозі заповнюючи забуті уривки.

Зрештою я навчився грати від пробудження до сну. Я кинув грати пісні, які знав, і почав придумувати нові. Я вже придумував пісні, навіть допоміг батькові скласти куплет чи два. Але тепер я приділяв увагу лише цьому. Деякі з тих пісень залишаються зі мною до сьогодні.

Невдовзі я почав грати... як це мені пояснити?

Я почав грати дещо відмінне від пісень. Коли сонце зігріває траву, а вітерець вас обвіває, це викликає певні відчуття. Я грав доти, доки не передавав ці відчуття правильно. Грав, поки звуки музики не починали нагадувати про теплу траву й прохолодний вітерець.

Грав лише для себе, але я був суворим слухачем. Пам'ятаю, як я витратив майже три дні на спроби передати, як вітер перевертає листок.

158

До кінця другого місяця я навчився грати подібні речі майже з такою легкістю, з якою бачив і відчував їх: «Сонце заходить за хмари», «Пташка п'є», «Роса в орляку».

Десь на третій місяць я перестав визирати назовні й почав шукати теми для гри всередині. Я навчився грати «Подорожі у фургоні з Беном», «Співи з батьком біля вогню», «Спостереження за танцями Шанді», «Розтирання листя за гарної погоди надворі», «Усмішку матері»...

Безумовно, грати це мені було боляче, але це був такий біль, який виникає тоді, коли торкаєшся струн лютні незагоєними пальцями. З мене витекло трохи крові, і я став сподіватися, що скоро закрубію.

Наприкінці літа одна зі струн порвалася так, що полагодити її було неможливо. Більшу частину того дня я провів у німому заціпенінні, не знаючи напевне, що робити. Розум мій досі був заціпенілий, і більша частина його спала. Я зосередився на своїй проблемі з примарною тінню колишньої тямущості.

Усвідомивши, що я не можу ні виготовити струну, ні придбати нову, я знову сів і заходився навчатися гри всього на шести струнах.

За один виток я навчився давати раду шістьом струнам майже так само добре, як колись сімом. За три витки я вже намагався грати «Очікування під час дощу», аж тут порвалася друга струна.

Цього разу я не став вагатись — я прибрав непотрібну струну й почав учитися знову.

Третя струна порвалася в середині жнив. Витративши на спроби майже півдня, я усвідомив, що три порвані струни — це забагато. Тож я поклав у обтріпану полотняну торбу невеличкий тьмянний ніжик, півклубка шпагату та Бенову книжку. Тоді закинув на плечі батькову лютню й пішов.

Я пробував мугикати «Снігопад під час листопаду пізньої осені», «Зашкарублі пальці та лютню з чотирма струнами», але це було не те саме, що грати ці речі.

Мій план був таким: знайти дорогу та дійти нею до якогось містечка. Я й гадки не мав, наскільки далеко мені до першої чи до другого, в якому напрямку вони можуть бути розташовані та як вони можуть називатись. Я знав, що перебуваю десь на півдні Союзу, але точне місце забулося, переплівшись із іншими спогадами, які мені не надто хотілося розкопувати.

Визначитися мені допомогла погода. Прохолодна осінь перетворювалася на зимову стужу. Я знав, що південніше погода тепліша. Тож я, не маючи кращого плану, став так, щоб сонце було ліворуч від мене, і спробував подолати якнайбільшу відстань.

Наступний виток був справжнім випробуванням. Невеликий запас їжі, який я взяв із собою, невдовзі закінчився, і мені, коли я відчував голод, доводилося зупинятись і щось збирати. Бували дні, коли я не міг знайти воду, а коли я її знаходив, у мене не було в чому її нести. Невеличка колія від фургона вливалась у більшу дорогу, яка вливалась у ще більшу. Моїм ногам було тісно в черевиках, і вони вкривалися пухирями. Часом уночі стояв лютий холод.

Шинки траплялись, але я зазвичай оминав їх десятою дорогою й тільки іноді крадькома пив із корит для коней. Було й кілька малих містечок, але я потребував чогось більшого. Фермерам не потрібні струни для лютні.

Спершу, почувши, що наближається фургон або кінь, я мимохіть кульгав убік і ховався край дороги. Я жодного разу не говорив з якоюсь іншою людиною від того вечора, коли перебили мою родину. Я був подібнішим до дикого звіра, ніж до дванадцятирічного хлопчика. Але врешті-решт дорога стала завеликою, на ній стало забагато мандрівників, і мені доводилося більше часу ховатися, ніж іти. А тому я вирішив кинути виклик дорожньому руху, а тоді з полегшенням усвідомив, що на мене практично не звертають уваги.

Якось уранці, не пройшовши ще й годину, я почув, що до мене ззаду наближається віз. Дорога була достатньо широкою, щоб на ній могли проїхати бік у бік два фургони, але я все одно відійшов на траву на узбіччі.

— Агов, хлопче! — крикнув грубий чоловічий голос за мною. Я не повернувся. — Здоров, хлопако!

160

Я, не озираючись, відійшов від дороги в траву ще далі. Не зводив очей із землі в себе під ногами.

Віз повільно їхав поруч зі мною. Голос заревів удвічі гучніше, ніж до цього:

— Хлопче! Хлопче!

Я підняв очі й побачив обвітреного старого, який мружився на сонці. Йому могло бути як сорок років, так і всі сімдесят. Біля нього на возі сидів плечистий юнак із негарним обличчям. Я здогадався, що це — батько та син.

— Ти шо, глухий, хлопче? — у старого вийшло «глуфий».

Я хитнув головою.

— А шо, німий?

Я знову хитнув головою.

— Ні, — розмовляти з кимось було дивно. Мій голос звучав чудно — загубів і заіржавів через брак використання.

Він примружено поглянув на мене.

— До города чешеш?

Я кивнув: говорити знову не хотілося.

— То лізь сюди. — Він кивнув на задок воза. — Сем спокійно потягне такого задохлика, як оце ти. — Він погладив свого мула по крупу.

Погодитися було легше, ніж утекти. А пухирі в мене на ногах пощипувало від поту в черевиках. Я пішов до задньої частини відкритого воза й поліз, затагнувши за собою лютню. Ззаду відкритий віз був десь на три чверті заповнений великими полотняними мішками. З одного з них викотилося кілька круглих вузлуватих гарбузів, які безцільно перекочувалися дном.

Старий трусонув віжками.

— Вйо! — І мул знехотя набрав швидкість. Я підняв кілька випалих гарбузів і запхав їх у розв'язаний мішок. Старий фермер усміхнувся мені через плече.

— Дякую, хлопче. Я — Сет, а це — Джейк. Мо, тобі присісти? Як сильно трусоне, можеш вивалицца. — Я сів на один з мішків, напружившись не знати з якої причини та не знаючи, чого очікувати.

Старий фермер передав віжки синові й дістав із торби між ними великий темний буханець хліба. Невимушено відірвав чималий шмат, щедро намазав його маслом і передав мені.

Від цієї несподіваної доброти мені заболіло в грудях. Я вже півроку не їв хліба. Він був м'який і теплий, а масло було солодке. Я залишив шматочок на потім, сховавши його у свою полотняну торбину.

Провівши чверть години в тиші, старий напівобернувся.

— Граєш на цій штуці, хлопче? — показав на футляр із лютнею.

Я притиснув його до себе.

— Вона зламана.

— А, — розчаровано промовив він. Я думав, він скаже мені злізти, але він замість цього всміхнувся й кивнув чоловікові поруч із собою. — Тоді нам просто доведеться тебе розважати.

Він заспівав «Мідника-гарбаря», застільну пісню, старшу за самого Бога. За мить до нього долучився син, і їхні грубі голоси утворили просту гармонію, від якої в мене всередині щось заболіло: згадалися інші вози, інші пісні, напівзабута домівка.

Розділ двадцятий

На руках — кров, кулаки пече

Десь опівдні віз звернув на іншу дорогу, тепер уже широку, мов річка, і вимощену бруківкою. Попервах там було зовсім трохи подорожніх й один-два фургони, але мені після такої тривалої самотності це здавалося величезним натовпом.

Ми заглибились у місто, і низькі будівлі поступилися місцем вищим крамницям і шинкам. На зміну деревам і садкам прийшли провулки та продавці з возиками. На величезній річці-дорозі ставало чимраз тісніше від усякої всячини, яку несло її течією, — сотень возів і пішоходів, десятків фур і фургонів, а також поодиноких вершників.

Було чути стукіт кінських копит і людські крики, одго-нило пивом, потом, сміттям і дьогтем. Я замислився, що це за місто та чи не був я тут раніше, перш...

162

Я зціпив зуби й змусив себе думати про інше.

— Майже приїхали, — перекричав гамір Сет. Врешті-решт дорога вийшла на ринок. Фургони котилися бруківкою, видаючи звук, схожий на віддалений грім. Торгувалися та сварилися чиїсь голоси. Десь удалині пронизливим високим голосом плакала дитина. Ми поїздили трохи туди-сюди, поки він не знайшов вільний куток перед книгарнею.

Сет зупинив воза, і я вистрибнув, тим часом як вони розтягувалися, засидівшись у дорозі. Далі я за своєюрідною мовчазною домовленістю допоміг їм зняти з задньої частини воза гулясті мішки та скласти їх з одного боку.

Півгодини по тому ми вже спочивали посеред куп мішків. Сет поглянув на мене, прикривши очі рукою.

— Що будеш сьогодні робить у городі, хлопче?

— Мені потрібні струни для лютні, — сказав я. Лише тоді до мене дійшло, що я не знаю, де батькова лютня. Я дико роззирнувся навкруги. Вона не була у возі там, де я її залишив, не тулилася до стіни й не лежала на купах гарбузів. У мене всередині все аж стиснулося, поки я не помітив її серед розкритих полотняних мішків. Підійшов до неї та взяв тремтливими руками.

Старший фермер усміхнувся мені й простягнув пару вузлуватих гарбузів, які ми перед цим вивантажували.

— Що подумала б твоя матуся, якби ти приніс додому парочку найчудовіших жовтогарячих масляних гарбузів по цей бік Елду?

— Ні, я не можу, — затинаючись, відмовився я і водночас відігнав від себе спогад про роздерті пальці, що риють-ся в землі, та запах горілого волосся. — Т... тобто ви вже... — Я поступово замовк, ще дужче притиснувши лютню до грудей і відійшовши на пару кроків.

Він придивився до мене так, наче бачив уперше. Раптом знитившись, я уявив, який вигляд, напевне, маю — обідраний і замучений голодом. Я обняв лютню й відступився ще далі. Фермер опустил руки, а його усмішка згасла.

— Ех, хлопче, — тихо промовив він.

Він поклав гарбуз, а тоді знову повернувся до мене й заговорив з лагідною серйозністю:

— Ми з Джейком тут торгуватимемо десь до смеркання. Як знайдеш до того часу те, що шукаєш, можеш їхати з нами на ферму. Бувають дні, коли нам із жінкою точно не завадить підмога. Ми будемо тобі дуже раді. Так, Джейку?

Джейк теж дивився на мене; його чесне обличчя виражало жаль.

— Та звісно, тату. Вона ж так сказала тоді, як ми їхали.

Старий фермер не зводив з мене серйозних очей.

— Це — Приморська площа, — сказав він, показавши на свої ступні. — Ми тут будемо дотемна, може, ще трохи побудемо, як стемніє. Як хочеш проїхання, вертайся. — Його погляд став збентеженим. — Чуєш? Можеш поїхати з нами.

Я крок за кроком задкував далі, не знаючи напевне, чому це роблю. Лише знаючи, що, поїхавши з ним, я буду змушений пояснювати, буду змушений згадувати. Що завгодно, аби не відчиняти ті двері...

— Ні. Ні, дякую, — затинаючись, відповів я. — Ви мені дуже допомогли. Я буду в порядку. — Мене штурхнув ззаду чоловік у шкіряному фартуху. Переполохавшись, я розвернувся й побіг.

Я чув, як один з них гукнув у мене за спиною, але їхні голо-
си заглушив натовп. Я побіг, а серце обтяжувало мені груди.

Тарбієн настільки великий, що пройти його з кінця в кі-
нець за один день неможливо. Навіть якщо не губитись і до
вас не чіплятимуться в заплутаному павутинні звивистих
вулиць і глухих провулків.

Власне кажучи, він був надто великий. Він був величезний,
безмежний. Людські моря, ліси з будівель, широкі, як річки,
дороги. Він відгонив сечею, потом, вугільним димом і дьог-
тем. Якби я був при своєму розумі, то туди б не подався.

З часом я заблукав. Звернув чи то зарано, чи то запізно,
а тоді спробував компенсувати це, пішовши навпростець
провулком, який скидався на вузьке провалля між двома
високими будівлями. Він звивався, наче яр, який залишив-
ся після річки, що перейшла до чистішого русла. Сміття
злітало вгору уздовж стін і заповнювало щілини між будів-
лями й дверима в нішах. Після кількох поворотів я відчув
згірклий запах мертвечини.

164

Я завернув за ріг і хитнувся до стіни, осліпнувши від зі-
рочок болю в очах. Відчув, як мене хапають за зап'ястки
якісь грубі руки.

Розплющивши очі, я побачив старшого за себе хлопчи-
ну. Він був удвічі більший за мене, мав темне волосся й ди-
кі очі. Через розмазаний по обличчю бруд він здавався бо-
родатим, тому його юне обличчя дивувало жорстокістю.

Ще двоє хлопчаків відірвали мене від стіни. Один з них
скрутив мені руку, і я зойкнув. Старший хлопчина, почув-
ши цей звук, усміхнувся й провів рукою крізь волосся.

— Шо ти тут робиш, Налте? Загубився? — Його усміш-
ка стала ширшою.

Я спробував відсторонитись, але один із хлопців скру-
тив мені зап'ясток, і я охнув:

— Ні.

— Здається, він загубився, Піко, — сказав хлопчина пра-
воруч від мене. Той, що був ліворуч, різко вдарив мене лік-
тем у скроню, і провулок шалено захитався довкола мене.

Піка засміявся.

— Я шукаю теслярню, — промимрив я, трохи приголомшений.

Обличчя Піки набуло кровожерливого виразу. Він схопив мене обома руками за плечі.

— Я тебе питаю? — прокричав він. — Я казав, що тобі можна говорити? — Він буцнув мене лобом в обличчя, і я відчув, як щось різко тріснуло, а далі відчув вибух болю.

— Чуєш, Піко. — Голос, здавалося, долинав звідти, звідки долимати не міг. Чиясь нога потицяла в мій футляр із лютнею й перекинула його. — Чуєш, Піко, глянь-но на це.

Піка опустил погляд на лунке «гуп». То впав просто на землю футляр із лютнею.

— Що ти вкрав, Налте?

— Я це не крав.

Один із хлопчаків, які тримали мене за руки, засміявся.

— Атож, це тобі дядько дав, щоб ти це продав і купив ліків хворій бабці. — Він засміявся ще раз, тим часом як я намагався, кліпаючи, позбутися сліз на очах.

165

Я почув, як тричі клацнуло — то відмикали засуви. Далі пролунало характерне гармонійне бренькання — лютню дістали з футляра.

— Ох і сумно буде твоїй бабці, що ти це згубив, Налте. — Піка говорив тихо.

— Побий нас Тейлу! — вибухнув хлопчина праворуч від мене. — Піко, знаєш, кілька коштує така штука? Та за таку золотом платять, Піко!

— Не вимовляй отак ім'я Тейлу, — попросив хлопчина зліва від мене.

— Шо?

— «Не поминай Тейлу без наглої потреби, бо він усі думки й діяння судить із неба», — продекламував він.

— Та хай Тейлу з його великою блискучою цюцюркою мене обісцить, якщо ця штука не коштує двадцять талантів. Отже, ми можемо отримати в Дайкена принаймні шість. Знаєш, що можна зробити з такою силою грошей?

— Тобі взагалі не випаде нагода щось із ними зробити, якщо ти не перестанеш так говорити. Тейлу нас глядить, але він мстивий. — Другий хлопчина говорив поштиво й боязко.

— Ти, певно, знову спав у церкві? Релігія до тебе чіпляється, як до мене блохи.

— Я тобі руки у вузол зав'яжу.

— Твоя мамця — курва, віддається за гріш.

— Не говори про мою маму, Ліне.

— Залізний гріш.

На той час я вже зумів, покліпавши, прибрати з очей сльози, і побачив, що Піка сидить у провулку навпочіпки. Здавалося, моя лютня, моя прекрасна лютня, його зачарувала. Він тримав її з замріяними очима, знов і знов обертаючи її брудними руками. Крізь імлу страху та болю до мене неквапом приходив жах.

Коли два голоси в мене за спиною стали гучнішими, я почав відчувати всередині палкий гнів. Я напружився. Битися з ними я не міг, але знав: якщо заволодію своєю лютнею та вирвуся в натовп, я зможу від них відірватись і знову опинитись у безпеці.

166

— ...та вона все одно трахалася далі. Тільки тепер їй давали всього по півгроша за раз. Тим-то в тебе така м'яка голова. Тобі пощастило, що вм'ятини немає. Тож не журися — ось чому тебе так тягне на релігію, — переможно закінчив перший хлопчина.

Я відчув лише якесь напруження праворуч від себе. Напружився й сам, готовий до стрибка.

— Але дякую, що попередив. Я чув, що Тейлу любить ховатися за великими купами кінського лайна і щ...

Раптом обидві мої руки звільнились: один хлопчина втиснув іншого в стіну.

Я притьмом подолав три кроки до Піки, схопив лютню за гриф і потягнув.

Але Піка був чи то прудкішим, ніж я очікував, чи то сильнішим. Лютня не пішла мені до рук. Мене різко зупинили, а Піку — зіп'яли на ноги.

Наді мною взяли гору роздратування й гнів. Я відпустив лютню й кинувся на Піку. Сказано задряпав йому обличчя й шию, але він пережив надто багато вуличних бійок, щоб дозволити мені наблизитися до чогось життєво важливого. Одним нігтем я провів по його обличчю криваву

риску від вуха до підборіддя. Тоді він кинувся на мене, відтісняючи, поки я не врізався в стіну провулка.

Я вдарився головою об цеглу й не впав лише завдяки тому, що Піка заходився гамселити мною об блаґеньку стіну. Я судомно вдихнув і лише тоді зрозумів: увесь цей час я репетував.

Від нього відгонило задавненим потом і згірколю олією. Його долоні прип'яли мої руки до боків, і він ще сильніше втиснув мене в стіну. Я нечітко усвідомлював, що він, напевно, впустив мою лютню.

Я знову судомно вдихнув і заходився гамселити наосліп, а тоді ще раз ударився головою об стіну. Зрозумів, що моє обличчя втиснулося йому в плече, і добряче гризонув. Відчув, як його шкіра рветься під моїми зубами, а тоді з'явився смак крові.

Піка закричав і відсахнувся від мене. Я вдихнув і скрикнув від надривного болю в грудях.

Не встиг я ворухнутися чи подумати, як Піка знову за мене схопився. Він гепнув мною об стіну раз, потім іще раз. Моя голова гойдалася вперед-назад, відскакуючи від стіни. Потім він схопив мене за горло, крутнув мною й кинув на землю.

Саме тоді я почув шум, і все неначе зупинилося.

Після того як мою трупу перебили, бувало так, що мені снилися батьки; вони були живі й співали. У моєму сні їхня смерть була помилкою, непорозумінням, новою п'есою, яку вони репетирували. А я кілька секунд відпочивав від величезної скорботи, що огортала мене й невинно чавила. Я обнімав їх, і ми сміялися з моєї дурнуватої тривоги. Я співав з ними, і якусь мить усе було чудово. Чудово.

Але я завжди прокидався сам у темряві біля лісового озерця. Що я тут роблю? Де мої батьки?

Тоді я згадував усе — наче відкривалася рана. Вони загинули, а я був страшенно самотній. А та величезна вага, що зникла всього на мить, знову навалювалася на мене, сильніше, ніж до цього, бо я не був до неї готовий. Тоді я лежав на спині, вдивляючись у п'їтьму з болем у грудях,

ледве дихаючи; у глибині душі я розумів: усе вже ніколи не буде гаразд, ніколи.

Коли Піка кинув мене на землю, моє тіло вже заніміло настільки, що я ледве відчув, як піді мною ламається батькова лютня. Вона видала такий звук, наче то помирала мрія, і з ним до моїх грудей повернувся той-таки нездоровий біль, який спиняв дихання.

Я роззирнувся довкола й побачив, як Піка важко дихає й тримається за плече. Один з хлопчаків поставив коліна на груди іншому. Вони вже не борюкалися: обидва приголомшено дивилися в мій бік.

Я ошелешено витріщився на свої руки, закривавлені в тих місцях, де шкіру прокололи шматки дерева.

— Малий гівнюк мене вкусив, — тихо сказав Піка, ніби йому геть не вірилося в те, що сталося.

— Злізай з мене, — промовив хлопчисько, що лежав на спині.

168

— Я сказав, що так говорити не можна. І диви, що сталося. Піка скривився й побагровів на виду.

— Вкусив! — скрикнув він і з усієї сили замахнувся на мою голову ногою.

Я спробував забратися геть, більше не нашкодивши лютні. Його копняк влучив мені в нирку, і я знову полетів на рештки інструмента, розстрошивши його ще більше.

— Бачиш, що буває, якщо насміхатися з імені Тейлу?

— Та облиш уже свого Тейлу. Злізай з мене й хапай оту штуку. Може, для Дайкена вона ще буде чогось варту.

— Диви, що ти наробив! — не припиняв вити наді мною Піка. Я дістав копняка в бік і перекотився на інший бік. Моє поле зору почало темніти по краях. Я мало не радів цьому — хоч якась можливість забути. Проте глибший біль нікуди не дівався й залишився неторканим. Я стиснув закривавлені руки в кулаки, і їх аж запекло.

— Ці балабушки наче й досі нічого. Вони якісь сріблясті, б'юсь об заклад, що за них можна щось виручити.

Піка знову відвів ногу назад. Я спробував підняти долоні, щоб захиститися від неї, але мої руки лише засіпались, а Піка копнув мене в живіт.

— Хапай оту дрібничку...

— Піко. Піко!

Піка знову копнув мене в живіт, і я кволо виблював на бруківку.

— Ану стійте! Міська варта! — гукнув іще один голос. Мить тиші, а тоді — шаркання й миготіння швидких ніг. За мить важкі чоботи прогупали повз нас і затихли на віддалі.

Пам'ятаю, як мені боліло в грудях. Я знепритомнів.

Із п'їтьми мене витрусила якась людина, що вивертала мені кишень. Я марно спробував розплющити очі.

Почув, як якийсь голос бурмоче собі під носа:

— Оце й усе, що я маю за те, що врятував тобі життя? Мідяк і пару шимів? Випивку на вечір? Нікчемний малий негідник. — Він зайшовся глибоким грудним кашлем, і мене накрило перегаром. — Так волав. Якби не твій дівчачий голос, я б не біг аж сюди.

169

Я спробував щось сказати, але замість слів із мене вилітнув стогін.

— Ну, ти живий. Гадаю, це вже щось. — Я почув, як він, підводячись, рикнув, а потім важке гупання його чобіт розчинилося в тиші.

За якийсь час я зрозумів, що можу розплющити очі. У мене перед очима все розпливалось, а ніс видавався більшим за решту голови. Я обережно в нього потицяв. Зламаний. Згадавши Бенову науку, я поставив долоні обабіч носа та вправив його різким рухом. Я зціпив зуби, щоб не закричати від болю, а очі в мене наповнилися слізьми.

Я позбувся їх, покліпавши, і мені відлягло від серця: я побачив вулицю без тієї болісної розмитості, яка була мить тому. Вміст моєї торбинки лежав біля мене на землі: півклубка шпагату, маленький тьмяний ніжик, «Риторика і логіка» та ще залишок того шматка хліба, який дав мені на обід фермер. Здавалося, відтоді минула ціла вічність.

Фермер. Я подумав про Сета і Джейка. М'який хліб із маслом. Пісні під час їзди на возі. Вони запропонували мені безпечне місце, нову домівку...

За раптовим спогадом прийшов раптовий панічний жах, від якого стало зле. Я оглянув провулок; від раптового поруху мені заболіла голова. Перебираючи сміття руками, я знайшов кілька жакливо знайомих скалок дерева. Мовчки витріщився на них, і світ довкола мене непомітно потемнів. Я кинув погляд на тоненьку смужку неба, яку було видно над головою, і побачив, що вона багровіє: настають сутінки.

Котра зараз година? Я квапливо зібрав пожитки, повівшись із Беновою книжкою лагідніше, ніж з усім іншим, і пошкандибав, як я сподівався, у напрямку Приморської площі.

Доки я знайшов площу, на небі остаточно згасли сутінки. Між нечисленними пізніми покупцями ліниво котилося кілька фургонів. Я дико шкандибав від одного кута площі до іншого, знавісніло розшукуючи старого фермера, який мене підвіз. Намагаючись знайти якийсь із тих потворних вузлуватих гарбузів.

170

Коли я нарешті знайшов книгарню, біля якої зупинився Сет, я задихався й хитався. Сета і його воза не було видно ніде. Я опустився на порожнє місце, що лишилося від його з сином воза, і відчув біль від десятка ушкоджень, який примусив себе ігнорувати.

Я обмацав їх одне за одним. Мені боліли кілька ребер, хоч я й не міг зрозуміти, чи це вони зламані, чи це порвався хрящ. Надто швидко ворухнувши головою, я відчув запаморочення й нудоту — мабуть, через струс мозку. У мене був зламаний ніс, а свої синці та подряпини я взагалі не міг спокійно підрахувати. До того ж я був голодний.

Оскільки я міг щось вдіяти лише з останнім, то взяв залишок отриманого раніше шматка хліба та з'їв його. Цього було недостатньо, але це було краще, ніж нічого. Я попив з корита для коней, а пити мені хотілося досить сильно, щоб не зважати на те, що вода солонувата й кисла.

Я подумав, чи мені, бува, не забратися геть, але в моєму нинішньому стані довелося б іти кілька годин. До того ж на околицях міста на мене не чекало нічого, крім багатьох миль фермерських угідь, на яких уже зібрали врожай.

Жодних дерев, які захищали б від вітру. Жодного хмизу, щоб розвести багаття. Жодних кроликів, на яких можна ставити пастки. Жодних корінців, які можна викопувати. Жодного вересу, на якому можна влягтися.

Я був настільки голодний, що мій шлунок перетворився на тугий вузол. Тут я принаймні відчував запах курчати, якого десь готували. Я пішов би на цей запах, але мені паморочилось у голові, а ще боліли ребра. Можливо, завтра хтось дасть мені поїсти. Наразі я був надто втомлений. Найбільше мені хотілося спати.

З бруківки виходили останні залишки тепла від сонця, а вітер посилювався. Я повернувся до дверей книгарні, щоб сховатися від вітру. Я вже мало не заснув, аж тут власник крамниці відчинив двері та копнув мене, сказавши забиратися геть, бо інакше він покличе варту. Я якнайшвидше подався геть.

Опісля я знайшов у провулку кілька порожніх ящиків. Скрутився калачиком під ними, побитий і втомлений. Заплющив очі й постарався не згадувати, як воно — спати в теплі й ситості, серед людей, які тебе люблять.

Це була перша ніч із майже трьох років, які я провів у Тарбієні.

171

Розділ двадцять перший

Підвал, хліб і відро

Щойно минув обідній час. Правильніше сказати, обідній час щойно минув би, якби я мав що поїсти. Я жебракував у Купецькому кільці й поки що здобув за день два копняки (один від констебля, один від найманця), три стусани (два від фургонників, один від моряка), один новий лайливий вислів про малоймовірну анатомічну конфігурацію (теж від моряка), а також бризки слини від малосимпатичного літнього чоловіка без чітко визначеного заняття.

А ще — один залізний шим. Щоправда, це я більше списував на закони ймовірності, ніж на якусь людську доброту. Навіть сліпа свиня вряди-годи знаходить жолудь.

Я прожив у Тарбієні вже майже місяць і напередодні вперше спробував щось украсти. Це був не бозна-який початок. Мене спіймали тоді, як я запустив руку в кишеню різника. За це я дістав такий сильний удар у скроню, що цього дня відчував запаморочення, коли намагався швидко підводитись або рухатись. Аж ніяк не зацікавившись крадіжками після першої спроби, я вирішив, що цього дня жебракуватиму. У цьому плані день вийшов посереднім.

Мені скрутило живіт від голоду, а черствий хліб, якого можна було б купити на один шим, мене б не порятував. Я вже замислився, чи не піти на іншу вулицю, аж тут побачив, як якийсь хлопчина підбіг до молодшого жебрака на протилежному боці. Вони трохи збуджено поговорили, а тоді дременули.

172 Звісно, я пішов за ними, продемонструвавши бліду тінь своєї колишньої цікавості. До того ж те, що змусило їх посеред дня покинути людний ріг вулиці, у будь-якому разі мало бути вартим мого часу. Може, тейлінці знову роздають хліб. Або перекинувся віз із фруктами. Або констеблі когось вішають. На це мені варто витратити півгодини часу.

Я йшов звивистими вулицями слідом за хлопчачками, поки не побачив, як вони завернули за ріг і побігли сходами до підвалу згорілої будівлі. Я зупинився: бліду іскру моєї цікавості загасив здоровий глузд.

За мить вони вийшли; кожен ніс по шматку плаского темного хліба. Я подивився, як вони пробрели повз мене, сміючись і штурхаючи один одного. Менший, щонайбільше шестирічний, побачив, що я на них дивлюсь, і помахав рукою.

— Ще є трохи, — гукнув він із повним ротом хліба. — Але краще поквапся.

Мій здоровий глузд раптово передумав, і я сторожко попрямував донизу. Там, де сходи закінчувалися, було кілька прогнилих дощок — усе, що лишилося від поламаних дверей. Усередині я побачив короткий коридор, який виходив у тьмяно освітлену кімнату. Повз мене пропхалася, не піднявши очей, маленька дівчинка. Вона теж міцно тримала шматок хліба.

Я переступив через розбиті шматки дверей і опинився в студеній вологій темряві. За десяток кроків я почув тихий стогін, від якого заляк на місці. Звук був майже тваринний, але слух підказував мені, що виходив він з людської горлянки.

Я не знаю, чого очікував, але знайшов я дещо зовсім інше. Горіли дві наповнені риб'ячим жиром старезні лампи, що відкидали на темні кам'яні стіни нечіткі тіні. У кімнаті було шість ліжок, і всі були зайняті. Двоє дітей, ще майже немовлят, лежали під однією ковдрою на кам'яній підлозі, а ще одна дитина скрутилася калачиком у купі ганчір'я. Хлопчина мого віку сидів у темному кутку, притиснувши голову до стіни.

Один із хлопчиків трохи ворухнувся на ліжку, неначе уві сні. Але цей порух був якийсь неправильний. Надто вже напружений, надто вже напружений. Я придивився й побачив, що там насправді. Він був прив'язаний до ліжка. Вони всі були прив'язані.

Він наліг на мотузки й видав той звук, який я почув у коридорі. Тепер він був чіткішим. Це був протяжний жалісний крик.

— А-а-а-а-а-а-ба-а-а-а-а-а-а.

Якусь мить мені думалося лише про всі почуті в житті історії про герцога Гібеанського. Про те, як він і його люди двадцять років викрадали й мучили людей, поки не втрутилася церква і не поклала цьому край.

— Що, що, — пролунав голос із іншої кімнати. Голос мав дивну інтонацію, наче він насправді нічого не питав.

Хлопчина на ліжку смикнувся, вириваючись зі своїх пут.

— А-а-а-а-бе-е-е-е.

Крізь двері пройшов чоловік, який витирав руки об довгу пошарпану одіж.

— Що, що, — повторив він тим самим непитальним тоном. Голос у нього був старий і дещо втомлений, але передусім терплячий. Терплячий, як важкий камінь або мати-кішка в поведженні з кошенятами. Не той голос, якого я чекав від такої людини, як герцог Гібеанський.

— Що, що. Тихо, тихо, Тані. Я нікуди не подівся, просто відійшов. Тепер я тут. — Його ноги тьопали по голій

кам'яній підлозі. Він був босий. Я відчув, як мене повільно покидає напруга. Хоч що тут відбувалося, це й близько не видавалося таким моторошним, як я спершу подумав.

Побачивши, що чоловік наближається, хлопчина перестав налягати на мотузки.

— І-і-і-а-а, — промовив він і потягнув за мотузки, які його стримували.

— Що? — тепер це вже було запитанням.

— І-і-і-а-а.

— Гм-м-м? — старий роззирнувся довкола і вперше побачив мене. — Ох. Здоров, — знову поглянув на хлопчика на ліжку. — Ну хіба ти сьогодні не розумничок? Тані покликав мене, бо в нас відвідувач! — обличчя Тані розпливлось у широчезній посмішці, і він різко, гугняво захекав. Хоча звук вийшов зболеним, було ясно, що він сміється.

Повернувшись до мене, босоногий чолов'яга сказав:

— Я тебе не впізнаю. Ти тут уже бував?

174

Я хитнув головою.

— Ну, у мене є трохи хліба, йому всього два дні. Якщо принесеш мені води, можеш узяти його стільки, скільки можеш з'їсти. — Він подивився на мене. — Все гаразд?

Я кивнув. Окрім ліжок, у кімнаті з урядження були тільки стілець, стіл і відкрита бочка біля одних із дверей. На столі лежали стосом чотири великі круглі хлібини.

Він теж кивнув, а тоді обережно попрямував до стільця. Ішов він боязко, неначе йому було боляче ставити ноги.

Діставшись стільця та опустившись на нього, він показав на бочку біля дверей.

— За дверима є насос і відро. Спішити не тре, тут тобі не перегони. — Говорячи, він із відсутнім виглядом схрестив ноги й заходився терти одну босу стопу.

«Неефективний кровообіг, — подумала та частина мене, яка вже давно лишалася без діла. — Підвищений ризик інфекції та помітний дискомфорт. Ноги треба піднімати, масажувати та обтирати теплою настоянкою вербової кори, камфори та маранти».

— Не набирай у відро забагато. Я не хочу, щоб ти нашкодив собі чи нахлопав. Там і без того досить мокро. — Він

повернув стопу на підлогу та нагнувся, щоб підібрати одного з малих, який неспокійно заворушився на ковдрі.

Наповнюючи бочку, я крадькома поглядав на чолов'ягу. Волосся він мав сиве, але попри це та повільну нездорову ходу, він був не дуже старий. Мав років із сорок, а може, і трохи менше. На ньому була довга одіж, стільки разів перелатана й перештопана, що я й не здогадувався, який колір і фасон вона спершу мала. Він був майже такий само обірваний, як і я, зате чистіший. Тобто не зовсім чистий, а просто чистіший за мене. Це було неважко.

Звали його Трапіс. Він не мав у що вдягнутися, крім тієї латаної одежини. Майже весь час, коли не спав, він проводив у тому вогкому підвалі, доглядаючи безнадійних людей, з якими не хотів мати клопоту більше ніхто. Здебільшого це були маленькі хлопчики. Декому, як-от Тані, доводилося обмежувати рухи, щоб вони не нашкодили собі чи не викотилися з ліжка. Іншим, як-от Джаспінові, який за два роки до цього збожеволів від гарячки, доводилось обмежувати рухи, щоб вони не нашкодили іншим.

Паралітики, каліки, нерухомі, зсудомлені — до всіх них Трапіс виявляв однакову нескінченну терплячість. Я жодного разу не чув, щоб він скаржився, або що, навіть на боці ноги, які завжди були розпухлими і, напевно, постійно завдавали йому болю.

Він по змозі допомагав нам, дітям, давав трохи поїсти, коли мав зайві харчі. Щоб заробити якусь дрібницю, ми носили воду, мили йому підлогу, виконували доручення й тримали немовлят, щоб вони не плакали. Ми робили все, про що він просив, а коли харчів не було, ми завжди могли попити води, побачити втомлену усмішку та зустрітися з тим, хто дивився на нас як на людей, а не тварин у лахмітті.

Часом здавалося, ніби Трапіс сам-один намагався піклуватися про всіх безнадійних створінь у нашому куточку Тарбієна. У відповідь ми любили його з таким мовчазним завзяттям, дорівнятися до якого можуть хіба що тварини. Якби хтось коли-небудь здійняв руку на Трапіса, його з виттям розірвали б на криваві кавалки посеред вулиці сто дітей.

Ті перші кілька місяців я частенько заходив до його підвалу, а потім, з плином часу, дедалі менше. Трапіс і Тані були чудовим товариством. Жоден з нас не відчував потреби багато говорити, і це чудово мені підходило. Але інші вуличні діти неймовірно діяли мені на нерви, тож заходив я нечасто, лише тоді, коли страшенно потребував допомоги, або тоді, коли мав чим поділитися.

Попри те, що я бував там нечасто, приємно було знати, що в місті є таке місце, де мене не копатимуть, не ганятимуть і не обплюють. Коли я був на дахах сам-один, добре було знати, що на світі є Трапіс і підвал. Це була майже домівка, до якої можна повертатися. Майже.

Розділ двадцять другий

Час демонів

176 У ті перші місяці в Тарбієні я багато чого дізнався.

Я дізнався, в яких шинках і ресторанах викидають найкращу їжу і наскільки їжа має прогнати, щоб від неї стало зле.

Я дізнався, що обнесений стіною комплекс будівель біля доків — це Храм Тейлу. Тейлінці часом роздавали хліб, змушуючи нас проказувати молитви, а вже потім дозволяючи взяти собі буханець. Я не заперечував. Це було легше, ніж жебракувати. Часом священики в сірих одіннях намагалися заманити мене проказати молитви до церкви, але до мене доходили чутки, і я завжди тікав від таких прохань, незалежно від того, узяв я вже буханець чи ні.

Я дізнався, як треба ховатися. У мене було таємне місце на старій дубильні, де змикалися три дахи, утворюючи прихисток від вітру й дощу. Бенову книжку я заховав під кроквами, загорнувши в полотно. Брався я за неї дуже рідко, як за святу реліквію. Це була остання значна частина мого минулого, і я вживав усіх заходів, щоб тільки вберегти її.

Я дізнався, що Тарбієн не має кінця-краю. Якщо ви не бачили його на власні очі, вам не зрозуміти. Це як з океаном. Я можу розповісти вам про його хвилі й воду, але ви й гадки не матимете про його розмір, поки не опинитеся

на березі. Зрозуміти океан по-справжньому можна, лише опинившись посеред нього, коли навколо тільки океан, який нескінченно тягнеться на всі боки. Лише тоді стає зрозуміло, які ви маленькі, які безсилі.

Почасти Тарбієн такий величезний через те, що він поділяється на тисячу невеличких частинок, кожна з яких має власний характер. Були там Низовини, Гуртоправська площа, Мийниця, Середмістя, Жировик, Бочки, Доки, Смоляний шлях, Шовний провулок... Можна було все життя прожити в Тарбієні й так і не вивчити всі його частини.

Але з практичної точки зору Тарбієн зазвичай поділявся на дві частини — Надбережжя та Узвишшя. Надбережжя — це там, де люди бідні. Тому вони — жебраки, злодії та повії. Узвишшя — це там, де люди багаті. Тому вони — повірені, політики та куртизанки.

Провівши в Тарбієні два місяці, я вперше замислився про те, чи не спробувати пожебракувати на Узвишші. Зима міцно вчепилась у місто, а через Маскарад Середзим'я на вулицях стало небезпечніше, ніж зазвичай.

Це мене вразило. Усе моє молоде життя наша трупа щозими організовувала Маскарад Середзим'я для якого-небудь містечка. Надягнувши маски демонів, ми тероризували місцевих сім днів Високої Жалоби, що неабияк усіх радувало. Мій батько грав Енканіса так переконливо, що можна було подумати, ніби ми його прикликали. А найважливішим було те, що він міг бути страхітливим та обачним водночас. Коли всім заправляла наша трупа, ніхто жодного разу не постраждав.

Але в Тарбієні все було інакше. О, складники маскараду були такі ж самі. Люди в кричущо розмальованих масках демонів усе одно вешталися містом, лізучи в шкоду. Був там і Енканіс у традиційній чорній масці, який завдавав серйозніших клопотів. І хоча я його не бачив, я не сумнівався, що кращими районами крокував Тейлу в срібній масці, який грав свою роль. Як я вже сказав, складники карнавалу були такі ж самі.

Але спрацьовували вони інакше. По-перше, Тарбієн був надто великий, щоб одна трупа забезпечила йому достатньо демонів. Тут би не вистачило б і сотні труп. Отож, замість

оплачувати послуги професіоналів, що було б розважливо й безпечно, церкви Тарбієна йшли більш прибутковим шляхом продажу масок демонів.

Через це в перший день Високої Жалоби в місті вирвалися на свободу десять тисяч демонів. Десять тисяч демонів-аматорів, яким було дозволено робити будь-які капо-сті, які спадуть на думку.

Може здатися, ніби це — ідеальна ситуація для юного злодюжки, якою той може скористатись, але насправді все було зовсім навпаки. Демонів завжди було найбільше в Надбережжі. І хоча переважна більшість демонів поводитись як годиться, тікала, почувши ім'я Тейлу, і тримала свою чортівню в розумних межах, чимало з них були не такі. У перші кілька днів Високої Жалоби було небезпечно, і я здебільшого коротав час, просто переховуючись від гріха подалі.

178 Але з наближенням Середзим'я все вляглося. Кількість демонів стабільно зменшувалася: люди губили маски або втомлювалися від цієї гри. Тейлу, безсумнівно, теж знищив чимало — от тільки срібна маска срібною маскою, а він був один. Він навряд чи міг обійти весь Тарбієн усього за сім днів.

Для мандрівки на Узвиштя я обрав останній день Жалоби. У день Середзим'я настрої у всіх завжди гарний, а гарний настрої — це успіх у жебракуванні. Найкращим же було те, що лави демонів помітно порідшали, а це означало, що ходити вулицями знову стало більш-менш безпечно.

Я вийшов невдовзі після полудня, зголоднілий, тому що не зумів знайти, де вкрасти хліба. Пам'ятаю, що, попрямувавши до Узвиштя, я відчував легке збудження. Можливо, якась частина мене згадала, яким було Середзим'я в колі родини: тепла їжа, а потім — теплі ліжка. Можливо, мене заразили пахощі вічнозелених гілок, які збирали на купи та підпалювали на честь торжества Тейлу.

Того дня я дізнався дві речі. Я дізнався, чому жебраки тримаються Надбережжя, а ще дізнався, що, хоч що вам там казатимуть церковники, Середзим'я — це час демонів.

Я вийшов із провулка, і мене негайно вразила несхожість атмосфери в цій частині міста й там, звідки я прибув.

У Надбережжі купці підлизувалися й підлещувалися до покупців, сподіваючись заманити їх до своїх крамниць. Якщо в них не виходило, вони не соромилися нападів войовничості — кляли чи навіть відверто залякували покупців.

Тут крамарі нервово заламували руки. Вони кланялися, розшаркувалися й були бездоганно ввічливими. Ніхто ніколи не підвищував голосу. Після жорстокої реальності життя в Надбережжі мені здавалося, ніби я випадково потрапив на офіційний бал. Усі були одягнені в нове вбрання. Усі були чисті, і всі, здавалося, брали участь у якомусь заплутаному соціальному танці.

Але були тут і тіні. Оглядаючи вулицю, я помітив двох чоловіків, які переховувались у провулку навпроти мене. Маски в них були непогані, криваво-червоні й люті. В одного була роззявлена паща, а в другого скалилися гострі білі зуби. Обидва були в традиційному чорному одязі з каптурами, і я це схвалював. Дуже багато демонів у Надбережжі не переймалися правильними костюмами.

Двоє тих демонів вислизнули з провулка й подалися за гарно вбраною молодою парою, яка спокійно прогулювалася вулицею попід руку. Демони обережно пройшли за ними назирці майже сотню футів, а тоді один з них схопив капелюх молодика і шпурнув його в сніговий замет неподалік. Другий схопив жінку в грубі обійми та підняв її над землею. Вона зарепетувала, тим часом як чоловік, явно розгубившись через те, що так сталося, почав виривати в демона свій ціпок.

На щастя, його дама не розгубилася.

— Тегус! Тегус! — закричала вона. — Тегус антауса ега!

Почувши ім'я Тейлу, дві постаті з червоними масками зіщулились, а тоді розвернулися й побігли вулицею геть.

Усі радо загукали. Один із крамарів допоміг молодикові повернути собі капелюх. Мене доволі сильно здивувало, як чемно все відбулося. Вочевидь, у гарній частині міста ввічливими були навіть демони.

Осмівивши від побаченого, я оглянув натовп, думаючи, хто тут найперспективніший. Підійшов до однієї молодої жінки. Вона була в пудрово-блакитній сукні та білому

хутрянному палантині. Волосся в неї було довге й золотаве та обрамляло її обличчя вміло накрученими кучерями.

Коли я вийшов уперед, вона опустила на мене погляд і зупинилась. Я почув приголомшений вдих; вона піднесла одну руку до вуст.

— Дріб'язку не знайдеться, пані? — Я витягнув руку й змусив її трішечки задрижати. Голос у мене теж дрижав. — Прошу. — Я намагався видаватися таким само малим і безнадійним, як почувався. При цьому я переминався з ноги на ногу в неглибокому сірому сніжку.

— Біднятко, — зітхнула вона так тихо, що я ледве почув. Вона незграбно взялася за гаманець на поясі, не маючи чи то змоги, чи то бажання відвести від мене погляд. За мить вона зазирнула в гаманець і щось дістала. Огорнувши це пальцями, я відчув холодну, надійну вагу монети.

— Дякую, пані, — машинально сказав я. Опустив на мить очі та побачив, як між пальцями в мене виблискує срібло. Розкривши руку, я побачив срібний гріш. Цілий срібний гріш.

180

Мені відвисла щелепа. Срібний гріш дорівнював десятком мідним грошам або ж п'ятдесятьом залізним. Ба більше, він дорівнював ситому череву щовечора впродовж половини місяця. За один залізний гріш я міг поспати одну ніч на підлозі в «Червоному оці», за два — поспати біля каміна, неподалік від жаринок, що залишилися від вечірнього вогню. Я міг купити ганчір'яну ковдру, яку сховав би на дахах, і вона зігрівала б мене всю зиму.

Я підняв очі на жінку, яка й досі дивилася на мене знизу вгору з жалем у погляді. Вона не могла знати, що це означає.

— Дякую, пані. — У мене затремтів голос. Я згадав один вираз, який ми вживали ще тоді, як я жив у трупі. — Хай усі ваші історії будуть радісними, а дороги — рівними й короткими.

Вона усміхнулася мені та, мабуть, приготувалася щось сказати, але в мене виникло дивне відчуття біля карку. За мною хтось стежив. На вулиці або стаєш чутливим до певних речей, або живеш нещасливо й недовго.

Я роззирнувся довкола й побачив, як один крамар розмовляє з констеблем і показує в мій бік. Це був не якийсь

там надбережний констебль. Він був ретельно поголений і мав рівну поставу. Він був одягнений у чорну шкіряну куртку з металевими заклепками й ніс окутий латунню кийок завдовжки з власну руку. До мене долинула дешиця з крамаревих слів.

— ...покупців. Хто купуватиме шоколад, коли... — він знову змахнув рукою в мій бік і сказав щось, чого я не розібрав. — ...тобі платить? Отож-бо. Може, мені варто згадати...

Констебль повернув голову в мій бік. Я зустрівся з ним поглядом. Повернувся й побіг.

Я взяв курс на перший провулок, який побачив; мої тонкі черевики ковзали по тонкому шару снігу, що вкривав землю. Звернувши в другий провулок, який відходив від першого, я почув, як у мене за спиною гупають його важкі чоботи.

Я шукав, куди піти, де сховатись, а груди мені горіли від власного дихання. Але цієї частини міста я не знав. Тут не було жодних куп сміття, в які можна було б пробратися, жодних згорілих будівель, якими можна було б пролізти. Я відчув, як тоненьку підосху одного мого черевика прорізають гострі замерзлі камінці. Я змусив себе не припиняти бігу, і мою стопу пройняв лютий біль.

Після третього повороту я опинився в глухому куті. Видершись на одну стіну до половини, я відчув, як чиясь рука хапає мою щиколотку й стягує мене на землю.

Я вдарився головою об бруківку, і світ запаморочливо закрутився довкола мене — констебль підняв мене з землі, схопивши за один зап'ясток і за волосся.

— А ти розумний хлопчик, еге ж? — засапано вимовив він, жарко дихаючи мені в обличчя. Від нього несло вичиненою шкірою й потом. — Ти ж уже дорослий, ти вже маєш знати, що бігти не треба. — Він розгнівано трусонув мене й скрутив мені волосся. Я скрикнув; провулок довкола мене нахилився.

Він грубо притиснув мене до стіни.

— А ще ти маєш розуміти, що не треба йти на Узвиштя. — Він трусонув мене. — Чи ти дурний, хлопче?

— Ні, — ошелешено промовив я, намагаючи холодну стіну вільною рукою. — Ні.

Здається, моя відповідь його розлютила.

— Ні? — слово різко зірвалося з його вуст. — Хлопче, я через тебе вскочив у халепу. На мене, може, заяву напишуть. Якщо ти не дурний, то тебе, певно, треба провчити. — Він крутнув мною й кинув мене. Я впав у брудний сніг провулка. Вдарився ліктем об землю, і в мене зааніміла рука. Долоня, що стискала місячний запас харчів, теплих ковдр і сухих черевиків, розкрилася. Щось дорогоцінне вилетіло і впало, навіть не дзенькнувши з доторком до землі.

Я цього практично не помітив. Повітря загуділо, і кийок констебля вривався мені в ногу. Він вишкірився на мене:

— Не ходи на Узвиштя, ясно?! — Кийок влучив по мені знову, цього разу — між лопаток. — Далі Буланої вулиці вам, малим скурвим синам, зась. Ясно? — Він ударив мене по обличчю тильним боком долоні, і я відчув смак крові, а моя голова відскочила від засипаної снігом бруківки.

182

Я скрутився клубочком, а він засичав на мене.

— А я працюю на Млиновій вулиці та Млиновому ринку, тож ніколи. Більше. Туди. Не. Вертайся. — Кожне слово він супроводжував ударом кийка. — Ясно?

Я лежав там, трусячись, у збуреному снігу і сподівався, що це скінчилося. Сподівався, що він просто піде.

— Ясно? — Він копнув мене в живіт, і я відчув, як у мене всередині щось порвалося.

Я закричав і, напевно, щось пробелькотів. Коли я не встав, він копнув мене знову, а тоді пішов геть.

Здається, я чи то знепритомнів, чи то лежав у заціпенінні. Коли я нарешті очутився, вже сутеніло. Я захолов до самісінького нутра кісток. Я поповзав у брудному снігу та вологому смітті, шукаючи срібний гріш пальцями, які так закоцюбли від холоду, що ледве ворушилися.

Одне око в мене було закрите набряком, і я відчував смак крові, але я шукав, поки не зник останній промінчик вечірнього повітря. Навіть після того, як у провулку стало зовсім темно, я не припиняв просіювати сніг руками, хоч і знав у глибині душі, що пальці в мене надто зааніміли, щоб намацати монету, навіть якщо я на неї натраплю.

Спираючись на стіну, я зіп'явся на ноги й пішов. Через поранену стопу я просувався повільно. З кожним кроком мою ногу пронизував біль, і я намагався користуватися стіною як костуром, аби дещо розвантажити кінцівку.

Я перейшов до Надбережжя, найіріднішої мені частини міста. Стопа в мене зацімила й задерев'яніла від холоду, і хоча це турбувало розважливу частину мого «я», мій практичний бік просто радів, що мені боліло на одну частину тіла менше.

До мого таємного місця була ще не одна миля, а накульгував я повільно. Якоїсь миті я, напевно, впав. Я цього не пам'ятаю, зате пам'ятаю, як лежав у снігу й розумів, наскільки там чудово й затишно. Я відчув, як мене огортає сон, схожий на товсту ковдру, схожий на смерть.

Я заплющив очі. Пам'ятаю глибоку тишу безлюдної вулиці довкола себе. Я надто задубів і втомився, щоб боятись. У своєму маренні я уявив смерть у вигляді великого птаха з крилами з вогню й тіні. Він завис вгорі, терпляче спостерігаючи, очікуючи на мене...

Я спав, а великий птах накрив мене палаючими крилами. Я уявив собі солодке тепло. Потім він вгородив у мене кігті, роздираючи мене...

Ні, це мені просто заболіли потрошені ребра — хтось перекотив мене на спину.

Я розплющив одне око й нечітко побачив, що наді мною стоїть демон. Тоді я був збитий з пантелику й довірливий, а тому, побачивши людину в масці демона, прокинувся від переляку; звабливе тепло, що його я відчував за мить до того, зникло, а моє тіло залишилося слабким і свинцево-важким.

— Так. Я тобі казав. Тут малий у снігу лежить! — демон зіп'яв мене на ноги.

Уже прокинувшись, я помітив, що маска в нього була чисто чорною. Це був Енканіс, Володар Демонів. Він сяк-так поставив мене на ноги й заходився струшувати з мене сніг, яким я вкрився.

Здоровим оком я побачив, що неподалік стоїть постать у синювато-зеленій масці.

— Ну ж бо... — настирливо промовив інший демон, тобто демониця; її голос, який долинав із-за рядів гострих зубів, видавався лунким.

Енканіс на неї не зважав.

— Ти в порядку?

Я не знав, що відповісти, тож зосередився на тому, щоб не втратити рівноваги, тим часом як він продовжив зчищати сніг рукавом своєї темної одежі. Я почув, як на віддалі сурмлять у роги.

Демониця нервово глянула на дорогу.

— Якщо ми не залишимося попереду них, то нам буде непереливки, — нервово просичала вона.

Енканіс прибрав з мого волосся сніг пальцями в темних рукавичках, а тоді зупинився і нагнувся, щоб поглянути на моє обличчя. Позаяк бачив я нечітко, його темна маска якось дивно нависла наді мною.

184

— Тіло Господнє, Голлі, з цього малого хтось мало душу не вибив. Та ще й на Середзим'я.

— Констебль, — ледь проскреготів я. Вимовивши це слово, я відчув смак крові.

— Ти ось-ось замерзнеш, — сказав Енканіс і почав розтирати мені долонями руки й ноги, намагаючись знову запустити кровообіг у моєму тілі. — Доведеться тобі піти з нами.

Роги засурмили ще раз, уже ближче. Вони змішалися з нечітким гамором юрби.

— Не дуркуй, — промовила демониця. — Він не годен побігти містом.

— Йому нема чого залишатися тут, — різко відказав Енканіс. Він продовжив грубо масажувати мені руки й ноги. Вони поступово набували чутливості, передусім відчуваючи жалюче тепло, яке скидалося на болісну насмішку над заспокійливим теплом, яке я відчував хвилину тому, поступово засинаючи. Щоразу, коли він торкався синця, я відчував укол болю, але моє тіло було надто втомлене, щоб від нього сахатися.

Демониця в зеленій масці підійшла ближче та поклала руку другому на плече.

— Нам уже час іти, Герреку! Про нього подбає хтось інший. — Вона спробувала відтягнути друга й нічого не добилася. — Якщо нас знайдуть тут, з ним, то подумують, що це наша робота.

Чоловік у чорній масці вилаявся, а тоді кивнув і заходився щось шукати під своєю одіжжю.

— Більше не лягай, — наполог він, звертаючись до мене. — І зайди кудись. Туди, де можна зігрітися. — Звуки юрби були достатньо близько, щоб я чув окремі голоси, змішані зі стукотом кінських копит і рипінням дерев'яних коліс. Чоловік у чорній масці простягнув руку.

Лише за мить я зосередився на тому, що він тримав. Срібний талант, товщий і важчий за гріш, який я загубив. Таке багатство, що в мене в голові ледве вкладалося.

— Ну ж бо, бери.

Він був уособленням п'їтьми: чорний плащ із каптуром, чорна маска, чорні рукавички. Енканіс стояв переді мною, тримаючи в простягнутій руці яскравий шматочок срібла, від якого відбивалося місячне світло. Мені згадалася та сцена в «Деоніці», де Тарсус продає душу.

Талант я взяв, але рука в мене так зацімліла, що я його не відчував. Мені довелось опустити погляд, щоб упевнитися в тому, що мої пальці його тримають. Я уявив собі, ніби відчуваю, як моєю рукою підіймаються промені тепла; відчув себе сильнішим. Широко всміхнувся чоловікові в чорній масці.

— І рукавички мої бери. — Він стягнув їх і притиснув до моїх грудей. Тоді жінка в зеленій масці демона потягнула мого благодійника геть, перш ніж я встиг якось йому подякувати. Я провів цю пару поглядом. На вугільно-сірому тлі залитих місяцем тарбієнських вулиць вони у своїй темній одежі скидалися на тіні, що відступають.

Не минуло й хвилини, коли я побачив, як світло маскарадних смолоскипів завертає за ріг і наближається до мене. Голоси сотні чоловіків і жінок, які співали й кричали, навалювалися на мене хвилями. Я відступив і зрештою відчув, як моя спина притиснулася до стіни, а тоді кволо поклав убік, поки не знайшов якісь двері в заглибленні.

За маскарадом я спостерігав зі свого зручного сховку. Люди юрбою йшли повз мене з криками й сміхом. Тейлу гордо височів у задній частині фургона, який тягли четверо білих коней. Його срібна маска виблискувала у світлі смолоскипів. Його біле одіння було бездоганним, а манжети й комір були оздоблені хутром. Священики в сірому чимчикували поряд із фургоном, дзвонячи в дзвоники й співаючи. Багато хто з них був у важких залізних ланцюгах священиків-покаянників. Звуки голосів і дзвіночків, співів і ланцюгів змішувалися у своєрідну музику. Усі дивилися тільки на Тейлу. Ніхто не бачив, як я стою в затінку під дверима.

186 Поки всі вони пройшли, минуло майже десять хвилин; лише після цього я вийшов та обережно поплентався додому. Йшов я повільно, але почувався сильнішим завдяки монеті, яку тримав. Я поглядав на талант десь кожен десяток кроків, щоб упевнитися в тому, що моя заціпеніла рука й досі міцно тримає його. Мені хотілося вдягти подаровані рукавички, але я боявся впустити монету й загубити її в снігу.

Не знаю, як довго я вертався назад. Під час переходу я трохи зігрівся, хоча стопи все одно здавалися дерев'яними й заціпенілими. Озираючись за плече, я побачив у кожному другому своєму сліді криваву пляму. Це мене якось дивно підбадьорило. Краще нога, що кровоточить, аніж замерзла до невразливості.

Я зупинився біля «Веселуна», першого шинку, який я впізнав. Він був наповнений музикою, співами та святкуванням. Я оминув парадні двері та обійшов будівлю, попрямувавши на задвірок. Там теревенили у дверях кухні, ухилиючись від роботи, двійко молодих дівчат.

Я пошкунтильгав до них, спершись на стіну, як на костур. Вони помітили мене аж тоді, коли я мало на них не наскочив. Молодша підняла на мене погляд і охнула.

Я підійшов ще на крок.

— Чи не могла б одна з вас принести мені поїсти й ковдру? Я можу заплатити. — Я витягнув руку і з жахом усвідомив, як сильно вона тремтить. Вона була вимазана кров'ю через те, що я торкнувся обличчя. Рот у мене був неначе роздертий ізсередини. Говорити було боляче. — Прошу.

Вони на мить витріщилися на мене в приголомшеному мовчанні. Тоді презирнулись, і старша змахнула рукою, наказуючи іншій іти всередину. Молодша дівчина зникла у дверях без жодного слова. Старша дівчина, якій було, мабуть, років шістнадцять, наблизилася до мене й витягнула руку.

Я передав їй монету й відчув, як моя рука важко опустилася. Вона поглянула на гроші і зникла всередині, кинувши на мене ще один довгий погляд.

Крізь відчинені двері я почув теплі жваві звуки, звичні для велелюдного шинку: притишене бурмотіння розмов, у яке час від часу втручався сміх, ясний дзенькіт пляшкового скла та глухий стукіт дерев'яних кухлів об стільниці.

А ще крізь усе це обережно пробиралися звуки лютні, на якій хтось грав на задньому плані. Чути було погано, музику майже заглушували інші звуки, але я почув її так, як мати може вловити плач своєї дитини, коли їх розділяє десяток кімнат. Музика була наче спогадом про родину, про дружбу й теплу близькість. Від неї мені скрутило нутрощі й заболіли зуби. На мить у руках зник біль від холоду, замість якого з'явилася жага того знайомого відчуття, коли ними проходить музика.

Я зробив один повільний крок, човгнувши ногою. Невапом, ковзаючи вздовж стіни, відсунувся від дверей, так, щоб більше не чути музики. Тоді зробив ще один крок, а потім мені знову заболіли від холоду руки, а в грудях зостався біль лише від поламаних ребер. Ці болі були простішими, витерпіти їх було легше.

Не знаю, скільки часу минуло, перш ніж дівчата повернулися. Молодша простягнула ковдру, в яку було щось загорнуто. Я притиснув її обома руками до зболілих грудей. Предмет видавався надміру важким як на свій розмір, але руки в мене тремтіли й самі по собі, тож сказати напевно було важко. Старша дівчина простягнула невеличкий, серйозний на вигляд гаманець. Я взяв і його, схопивши так міцно, що аж заболіли обморожені пальці.

Вона подивилася на мене.

— Якщо хочеш, можеш зайняти тут куток біля вогню. Молодша дівчина швидко закивала.

— Нетті не заперечуватиме. — Вона зробила один крок і потягнулася до моєї руки.

Я відсахнувся від неї й мало не впав.

— Ні! — захотів крикнути я, але вийшов лише кволий скрегіт. — Не торкайся мене, — голос у мене тремтів, хоч я й не знав напевно, сердився я чи боявся. Я, хитаючись, відступив до стіни. Нечітко почув власний голос. — Зі мною нічого не станеться.

Молодша дівчина заплакала, безсило опустивши руки.

— Мені є куди піти. — У мене зірвався голос, і я відвернувся. Якнайшвидше кинувся геть. Я не знав точно, від чого тікаю — хіба що від людей. Ось іще один урок, який я, можливо, засвоїв надто добре: люди — це біль. Я почув за спиною кілька приглушених схлипів. До рогу я, здавалося, йшов довго.

188

Я дістався свого сховку, де торкались один одного дахи двох будинків, над якими нависав третій. Не знаю, як мені вдалося туди залізти.

У ковдрі була ціла фляга вина зі спеціями та буханець свіжого хліба, притулений до індічої грудки, більшої за обидва мої стиснені кулаки разом. Я закутався в ковдру та сховався від вітру, тим часом як сніг почав танути просто в повітрі. Цегла комина в мене за спиною була теплою і чудовою.

Перший ковток вина обпалив порізи в моєму роті вогнем. Але другий і близько так не пік. Хліб був м'який, а індічка — досі тепла.

Прокинувся я опівночі, коли задзвонили всі дзвони в місті. Люди на вулицях бігали та кричали. Ми пережили сім днів Великої Жалоби. Середзим'я було позаду. Розпочався новий рік.

Розділ двадцять третій

Охоплене вогнем колесо

Я до кінця тієї ночі сидів у своєму таємному місці, а наступного дня прокинувся пізно і зрозумів, що моє тіло

здерев'яніло, ставши тугим вузлом болю. Позаяк у мене ще була їжа і трохи вина, я залишився там, де був, замість того, щоб ризикувати падінням, спробувавши злізти на вулицю.

Стояв день без сонця і з вологим вітром, який, здавалося, віяв без упину. Під покров навислого даху залітав мокрий сніг. Комин за мною був теплий, але цього було не досить, щоб по-справжньому висушити мою ковдру чи знищити студену вологу, якою був просякнута мій одяг.

З вином і хлібом я впорався швидко, а після того більшу частину свого часу обгризав індичі кістки й намагався зігріти сніг у порожній флязі з-під вина, щоб його можна було пити. Ні те, ні інше особливої користі не принесло, і врешті-решт я наївся брудного снігу, від якого мені залишилися дрижаки й смак дьогтю в роті.

Попри ушкодження я по обіді занурився в сон, а прокинувся пізно ввечері, наповнений пречудовим теплом. Я відсунув ковдру й відкотився від надміру вже розігрітого комина, а тоді прокинувся майже на світанку, з дрижаками й змоклий до нитки. Почувався я дивно — у голові паморочилось, і я неначе сп'янів. Я знову зіщулювався біля комина й до кінця дня то поринав у неспокійний гарячковий сон, то виринав з нього.

Я не пам'ятаю, як зліз із даху, марячи в гарячці, майже скалічений. Не пам'ятаю, як пройшов три чверті милі крізь Жировик і Ящики. Пам'ятаю лише, як полетів сходами, що вели до Трапісового підвалу, міцно стискаючи в руці свій гаманець із грішми. Лежачи там, тремтячи й пітніючи, я почув негучне тьопання його босих ніг по каменю.

— Що, що, — лагідно промовив він, піднявши мене. — Тихо, тихо.

Трапіс доглядав мене, поки довгі дні моєї гарячки не закінчилися. Він кутає мене в ковдри, годував, а коли стало очевидно, що моя гарячка не мине сама собою, він купив на принесені мною гроші гірко-солодкі ліки. Він пильнував, щоб моє обличчя й руки залишалися вологими й холодними, водночас бурмочучи своє терпляче, лагідне «Що, що. Тихо, тихо», тим часом як я кричав, без упину марячи

померлими батьками, чандріянами та чоловіком із порожніми очима.

Прокинувся я холодним і з ясною головою.

— А-а-а-аку-у, — голосно промовив прив'язаний до ліжка Тані.

— Що, що. Тихо, тихо, Тані, — озвався Трапіс, поклавши одного з немовлят і взявши іншого. Малий по-совиному роззирався довкола великими темними очима, але, здавалося, не міг тримати голову. У кімнаті було тихо.

— А-а-а-а-а-аку-у, — знову сказав Тані.

Я спробував прокашлятися.

— На підлозі біля тебе стоїть чашка, — сказав Трапіс, погладивши по голівці немовля, яке тримав.

— А-А-А-А-А-А-К-К-К-К-У-У-У-У-Е-Е! — заревів Тані; його крик перемежався дивним напівоханням. Цей гамір збудив кількох інших дітей, які неспокійно завовтузилися в ліжках. Старший хлопчик, який сидів у кутку, притиснув руки до скронь і застогнав. Він заходився хитатися вперед-назад, попервах несильно, а далі — чимраз енергійніше, так, що, нахилиючись уперед, стукався головою об голе каміння стіни.

Трапіс опинився біля хлопчика, перш ніж він устиг заподіяти собі якусь реальну шкоду. Він обняв хлопчину, який хитався, обома руками.

— Тихо, тихо, Лоні. Тихо, тихо. — Хлопчикове хитання сповільнилось, але не припинилось остаточно. — Тані, ти ж надто розумний, щоб так шуміти. — Голос у нього був серйозний, але не суворий. — Чому ти колобродиш? Лоні міг би й нашкодити собі.

— И-и-б-а-а, — тихо вимовив Тані. У його голосі я, здається, вловив нотку жалю.

— Здається, він хоче казку, — сказав я, здивувавшись, що подав голос.

— А-а-а-а, — сказав Тані.

— То ти її хочеш, Тані?

— А-а-а-а.

На мить запала тиша.

— Я не знаю казок, — зізнався він.

Тані вперто мовчав далі.

«Якусь казку знають усі, — подумав я. — Усі знають хоч одну».

— А-а-а-а-а-а-ку-у!

Трапіс оглянув тиху кімнату, неначе шукаючи виправдання.

— Ну, — знехотя промовив він. — Давненько в нас уже не було казочок, чи не так? — Він опустив погляд на хлопчину, якого тримав у обіймах. — Хочеш казку, Лоні?

Лоні відчайдушно закивав на знак згоди, мало не врізавши Трапісові по щоці потилицею.

— Будеш гарно поводитися, посидиш тихенько, щоб я зміг розповісти казку?

Лоні майже негайно перестав гойдатися. Трапіс повільно прибрав руки й відступив. Після довгого погляду на хлопчика, коли він пересвідчувався, що той не нашкодить собі, Трапіс обережно повернувся до свого стільця.

— Ну, — тихенько пробурмотів він собі під носа, зігнувшись і піднявши малого, якого був відклав. — Чи є казка про мене? — говорив він дуже тихо, дивлячись у великі очі дитини. — Ні. Ні, нема. Чи можу я згадати якусь? Гадаю, що мав би.

Якусь довгу мить він посидів, мугикаючи щось дитині, яку тримав на руках, із задумливим виразом обличчя.

— Так, звісно. — Він випрямився, не встаючи зі стільця. — Готові?

Давно те діялося. Ще тоді, як ми всі й не народилися. І наші батьки теж іще не народилися. Давно те діялося. Може... може, чотириста років тому. Ні, більше. Мабуть, тисячу років тому. Але, може, і зовсім не так давно.

У світі були кепські часи. Люди були голодні й недужі. Були голодні мори та великі пошесті. Було в той час багато воєн та іншої погані, бо зупинити це було нікому.

Але найгіршим у ті часи було те, що землею ходили демони. Деякі з них були малі й капосні; ці істоти пошкоджували ноги коням і псували молоко. Але було чимало й гірших.

Були такі демони, які ховалися в людських тілах і доводили людей до хвороб чи божевілля, але й ці були не найстрашніші. Були демони, схожі на великих звірів, які ловили та їли людей живцем, поки ті ще кричали, але й ці були не найстрашніші. Були такі демони, які крали в людей шкури й носили їх як одіж, але навіть вони не були найстрашнішими.

Був один демон, який стояв вище за інших. Енканіс, закланна п'їтьма. Хоч де він ходив, його обличчя приховували тіні, а скорпіони, які його жалили, помирали від зарази, якої торкалися.

А тим часом Тейлу, який створив світ і який над усім панує, стежив за світом людей. Він побачив, що демони з нас потішаються, убивають нас і з'їдають наші тіла. Декого він рятував, але зовсім небагатьох. Бо Тейлу справедливий і рятує тільки достойних, а в ті часи мало хто робив щось навіть для власного добра, не кажучи вже про добро інших.

192

Через це Тейлу був нещасний. Бо він створив світ таким, щоб людям було добре на ньому жити. Але його церква прогнила. Церковники крали в бідарів і не жили за законами, які він дав...

Ні, зачекайте. Церкви ще не було, і священників теж не було. Тільки чоловіки й жінки, і дехто з них знав, хто такий Тейлу. Але навіть вони були погані, тож коли вони кликали Господа Тейлу на поміч, він не відчував бажання їм допомагати.

Але за багато років спостережень та очікування Тейлу побачив жінку, чисту серцем і духом. Звалася вона Періаль. Мати виховала її так, що вона знала Тейлу, і вона шанувала його, як тільки дозволяло її жалюгідне становище. Хоч їй самій жилося тяжко, Періаль молилася лише за інших, а за себе — ніколи.

Тейлу довгі роки стежив за нею. Він бачив, що життя в неї важке, сповнене нещастя і мук від рук демонів і лихих людей. Але вона ніколи не проклинала його ім'я й не переставала молитись, а до інших людей ставилася лише з добром і повагою.

Тож якось пізно вночі Тейлу прийшов до неї уві сні. Він став перед нею, весь неначе зроблений з вогню чи сонячного світла. Він прийшов до неї у величі й запитав її, чи знає вона, хто він такий.

— Звісно, — відповіла вона. Розумієте, вона сприймала це дуже спокійно, бо гадала, ніби їй просто сниться щось дивне. — Ти — Господь Тейлу.

Він кивнув і запитав її, чи знає вона, чому він до неї прийшов.

— Ти зробиш щось для моєї сусідки Дебори? — запитала вона. Бо саме за неї Періаль молилася, перш ніж лягти спати. — Ти накладеш руку на її чоловіка Лозеля і зробиш його кращим? Неправильно він з нею поводить. Чоловік ніколи не має здимати руку на жінку — хіба тільки з любові.

Тейлу знав її сусідів. Він знав, що вони — лихі люди, які чинять лихі справи. У тому селі лихими були всі, крім неї. Лихими були всі на світі. Так він їй і сказав.

— Дебора була зі мною дуже люб'язною й доброю, — відказала Періаль. — Та й навіть Лозель, який мені байдужий, усе одно мій сусід.

Тейлу сказав їй, що Дебора проводить час у ліжках багатьох різних чоловіків, а Лозель щодня п'є, навіть у жалобок. Ні, зачекайте — ніяких жалобків іще не було. Але він усе одно пив дуже багато. Часом він розлючувався настільки, що бив жінку так, що вона аж не могла ні стояти, ні хоч закричати.

Якийсь час у своєму сні Періаль мовчала. Вона знала, що Тейлу каже правду, але Періаль була аж ніяк не дурна, хоч і чиста серцем. Вона вже підозрювала, що її сусіди займаються тим, про що розповів Тейлу. Навіть тепер, знаючи напевне, вона все одно переймалася сусідами.

— Ти їй не допоможеш?

Тейлу сказав, що в тій парі чоловік і дружина — гідна кара одне одному. Вони були лихі, а лихих слід карати.

Періаль висловилася чесно, можливо, тому що гадала, ніби вона снить, але, можливо, вона сказала б те саме, якби не спала, бо Періаль говорила від широкого серця.

— Вони не винні, що світ — це постійний важкий вибір, голод і самотність, — мовила вона. — Що можна очікувати від людей, коли з ними сусідять демони?

Але Тейлу, хоч і почув її мудрі слова на власні вуха, сказав їй, що людство лихе, а лихих слід карати.

— Гадаю, ти дуже мало знаєш про те, як воно — бути людиною, — заявила вона. — А я б усе одно допомогла їм, якби могла, — рішучо сказала вона йому.

— І ТИ ЇМ ДОПОМОЖЕШ, — відповів Тейлу, простягнув руку й поклав її Періаль на серце. Коли він її торкнувся, їй здалося, ніби вона — величезний золотий дзвін, який щойно видзвонив свою першу ноту. Розплющила очі й усвідомила, що це — не звичайний сон.

Тим-то вона й не здивувалася, коли довідалася, що вагітна. За три місяці вона народила досконалого темноокого хлопчика. Вона назвала його Менда. Наступного дня після свого народження Менда вже міг повзати. За два дні — ходити. Періаль здивувалась, але не збентежилась, оскільки знала, що це дитя — дар Божий.

Однак Періаль була мудрою. Вона знала, що люди можуть цього не зрозуміти. Тож вона тримала Менду біля себе, а коли до неї приходили в гості друзі й сусіди, завертала їх.

194

Але так могло тривати зовсім недовго, бо в маленькому містечку таємниць не буває. Народ знав, що Періаль незаміжня. І хоча діти, народжені поза шлюбом, у ті часи були повсюди, дітей, які досягали зрілості менш ніж за два місяці, було небагато. Народ боявся, що вона, може, спала з демоном і що її дитя — це дитя демона. У ті темні часи таке аж ніяк не було нечуваним, і люди боялися.

Тож у перший день сьомого витка всі зібралися докупи й попрямували до крихітної хатинки, де Періаль жила сама з сином. Вів їх місцевий коваль, який звався Ренген.

— Покажи нам хлопця, — заволав він. Але з хати не пролунало жодної відповіді. — Винось хлопця й покажи нам, що він — просто людська дитина.

У хаті все одно було тихо, і хоча їх було багато, ніхто не хотів заходити до оселі, в якій може сидіти демонове дитя. Тож коваль знову прокричав:

— Періаль, винось малого Менду, бо інакше спалимо твою хату разом з тобою.

Двері відчинились, і вийшов чоловік. Жоден із них його не впізнав, бо Менда, хоч і вийшов з утроби всього сім витків тому, на вигляд був як сімнадцятирічний юнак.

Був він статечний і високий, із вугільно-чорним волоссям і очима.

— Це я — той, кого ви вважаєте Мендою, — сказав він потужним і водночас глибоким голосом. — Чого ви від мене хочете?

Від звуку його голосу Періаль у хатині аж охнула. Менда не лише вперше в житті заговорив — вона впізнала в його голосі той самий голос, який говорив із нею вві сні кілька місяців тому.

— Це як — ми вважаємо тебе Мендою? — спитав коваль, міцно тримаючи свій молот. Він знав, що бувають демони, які зовні скидаються на людей або носять людські шкури, наче костюми, так, як людина може ховатися під овечою шкурою.

Дитя, що не було дитям, заговорило знову.

— Я — син Періаль, але я не Менда. І я не демон.

— Тоді торкнися заліза мого молота, — сказав Ренген, бо знав, що всі демони бояться двох речей — холодного заліза й чистого вогню. Він простягнув свій важкий ковальський молот. Молот трусився в нього в руках, але ніхто через це не подумав про нього погано.

Той, хто не був Мендою, вийшов уперед і поклав обидві руки на залізну головку молота. Нічого не сталося. Періаль, спостерігаючи за цим у дверях хати, розридалася, бо вона, хоч і довіряла Тейлу, частково по-материнськи турбувалася за сина.

— Я не Менда, хоч мати й назвала мене так. Я — Тейлу, пан над усім. Я прийшов звільнити вас від демонів і від зла у власних серцях. Я — Тейлу, син самого себе. Хай лихі почують мій голос і затремтять.

І вони таки затремтіли. Але дехто з них відмовився повірити. Вони називали його демоном і погрожували йому. Говорили з переляку жорстокі слова. Дехто кидався камінням і проклинав його, та ще й плювався в нього та його матір.

Тоді Тейлу розлютився і, може, повбивав би їх усіх, але Періаль кинулася вперед і поклала руку йому на плече, стримуючи його.

— Чого ще тобі сподіватися? — тихо запитала вона його. — Від людей, які сусідять із демонами? Навіть найкращий пес кусатиметься, як його вдосталь поштурхати.

Тейлу подумав над її словами і зрозумів, що вона мудра. Тож він поглянув з-над своїх рук на Ренгена, зазирнув йому вглиб серця та сказав:

— Ренгене, сину Енгена, ти маєш коханку, якій платиш за те, щоб вона з тобою спала. До тебе приходять працювати, а ти дуриш цих людей або крадеш у них. А ще ти голосно молишся, та не віриш. Я, Тейлу, створив світ і наглядаю за всіма, хто тут живе.

Почувши це, Ренген поблід і впустив молот на землю. Бо те, що сказав Тейлу, було правдою. Тейлу поглянув на всіх чоловіків і жінок, які там були. Зазирнув у їхні серця й заговорив про те, що побачив. Усі вони були лихі, такі лихі, що Ренген був серед них одним із найкращих.

Тоді Тейлу провів у дорожній багнуці лінію — так, щоб вона пролягла між ним і всіма, хто прийшов.

196 — Ця дорога — як звивистий шлях життя. Є дві стежки, і йдуть вони пліч-о-пліч. Кожен з вас уже мандрує з того боку. Ви мусите обрати. Залишитися на своїй стежці чи перейти на мою.

— Але ж дорога одна й та сама, чи не так? Вона все одно веде до одного місця, — зауважив хтось.

— Так.

— Куди веде дорога?

— До смерті. Усі життя закінчуються смертю, крім одного. Такий порядок.

— То яке тоді значення має, з якого боку людина? — це все питав Ренген. Він був великим чолов'ягою, одним із небагатьох, хто був вищий за темноокого Тейлу. Але все, що він побачив і почув за останні кілька годин, його вразило. — Що з нашого боку дороги?

— Біль, — сказав Тейлу голосом, жорстким і холодним, як камінь. — Кара.

— А з твого боку?

— Зараз — біль, — сказав Тейлу таким самим голосом. — Зараз — кара, за все, що ви накоїли. Цього не уникнути. Але тут є і я, це мій шлях.

— Як мені перейти?

— Пошкодуй, покайся та перейди до мене.

Ренген переступив через ризик і став біля свого Бога. Тоді Тейлу нахилився й підняв молот, який впустив коваль. Але замість віддати його Тейлу вдарив ним Ренгена, наче батою. Один раз. Другий. Третій. А від третього удару Ренген повалився на коліна, схлипуючи й волаючи від болю. Але після третього удару Тейлу відклав молот і вкляк, поглянувши Ренгенові в обличчя.

— Ти перейшов першим, — сказав він — тихо, так, щоб почув тільки коваль. — Це було сміливо, це було важко. Я тобою пишаюся. Ти вже не Ренген, тепер ти — Верет, творець шляху. — Опісля Тейлу обняв його обома руками, і його дотик забрав у Ренгена, який тепер був Веретом, чимало болю. Але не весь, бо Тейлу не збрехав, коли сказав, що кари не уникнути.

Вони переходили одне за одним, і Тейлу збивав їх одно-го за одним з ніг молотом. Але після того як кожен чи кожна з них падали, Тейлу вклякав і говорив з ними, даючи нові імена та частково зцілюючи їхні болі.

У багатьох чоловіках і жінках ховалися демони, які тікали з криками, коли їх торкався молот. Із цими людьми Тейлу говорив трохи довше, але врешті-решт завжди обіймав їх, і всі вони були вдячні. Дехто з них танцював, радіючи, що звільнився від таких страховищ усередині.

Врешті-решт по інший бік від ризику залишилося семеро. Тейлу тричі запитав їх, чи перейдуть вони, і вони тричі відмовилися. Після третього запитання Тейлу перескочив через ризик і сильно вдарив кожного з них — так, що вони попадали на землю.

Але не всі вони були людьми. Коли Тейлу вдарив четвертого, пролунав звук, який видає залізо під час гартування, і запахло горілою шкірою. Бо четвертий чоловік узагалі був не людиною, а демоном у людській шкурі. Коли це відкрилося, Тейлу схопив демона і зламав його голіруч, прокляв його ім'я та відправив його назад, до зовнішньої п'ятки, домівки його кодла.

Ті троє, що залишилися, дозволили позбивати себе з ніг. Демонів серед них не було, але демони втекли з тіл деяких людей, які падали. Упоравшись, Тейлу не став говорити

з тими шістьма, які не перейшли, і не вкляк, щоб обняти їх і подбати про їхні рани.

Наступного дня Тейлу взявся доробляти розпочате. Він ходив від поселення до поселення, пропонуючи кожному селу на своєму шляху той самий вибір, який дав раніше. Завжди виходило одне й те саме: дехто переходив, дехто залишався, деякі люди взагалі виявлялися демонами, а таких він знищував.

Але був один демон, який уникав Тейлу. Енканіс, чие обличчя повністю ховалося в тіні. Енканіс, чий голос врізався в людський розум ножем.

Хоч де Тейлу зупинявся, щоб запропонувати людям обрати шлях, виявлялося, що Енканіс був там зовсім недавно — нищив посіви й отруював криниці. Енканіс, який підбурював людей убивати одне одного і крав дітей з ліжок уночі.

198 Коли минуло вже майже сім років, Тейлу обійшов увесь світ. Він вигнав демонів, які нас мучили. Усіх, окрім одного. Енканіс бігав на свободі й трудився за тисячу демонів, руйнуючи та плондруючи все на своєму шляху.

Тож Тейлу гнався, а Енканіс тікав. Невдовзі Тейлу відділяв від демона один виток шляху, потім — два дні, потім — півдня. Нарешті він підійшов так близько, що відчував холодний слід Енканіса й помічав ті місця, яких він торкався руками й ногами, бо вони були позначені студеним чорним інеєм.

Знаючи, що за ним женуться, Енканіс прийшов до великого міста. Володар Демонів прикликав свою силу, і місто було зруйноване. Він зробив це, сподіваючись, що Тейлу затримається й він зможе втекти, але Бродячий Бог зупинився лише для того, щоб призначити священників, які б піклувалися про людей зруйнованого міста.

Енканіс тікав шість днів і зруйнував шість великих міст. Але на сьомий день Тейлу підійшов до нього, перш ніж Енканіс зумів застосувати свою силу, і сьоме місто було врятоване. Саме тому сім — щасливе число, і саме тому ми веселимося в кенін.

Тепер Енканіс опинився в тяжкому становищі та зосередив усі думки на втечі. Але на восьмий день Тейлу не зупи-

нився, щоб поспати чи поїсти. І тому наприкінці повалка Тейлу спіймав Енканіса. Скочив на демона і вдарив його своїм ковальським молотом. Енканіс упав каменем, але молот Тейлу розбився й залишився лежати в поросі на дорозі.

Тейлу ніс обм'якле демонове тіло цілісіньку ніч, а на ранок дев'ятого дня прийшов до міста Атура. Побачивши, як Тейлу несе непритомного демона, люди подумали, що Енканіс мертвий. Але Тейлу знав, що той так просто не помре. Його не можна було вбити звичайним клинком або ударом. Не можна було втримати за ґратами в жодній камері.

Тож Тейлу відніс Енканіса до кузні. Наказав принести заліза, і люди поприносили все, яке тільки мали. Тейлу, хоч і не відпочив перед цим і не мав навіть рiски в роті, трудився до кінця дев'ятого дня. Десятеро чоловіків орудували міхами, а Тейлу кував велике залізне колесо.

Тейлу працював усю ніч, а коли його на ранок десятого дня торкнулися перші промені світла, він ударив по колесу востаннє і воно було готове. Колесо було повністю виготовлене з темно-сірого чавуну й вище за людину. Воно мало шість спиць, кожна з яких була грубшою за держак молота, а всередині його обода могла розкинути руки людина. Важило воно як сорок чоловіків і було холодне на дотик. Ім'я його звучало жакливо, і його ніхто не міг вимовити.

Тейлу зібрав людей, які за цим стежили, та обрав серед них священика. Тоді загадав їм викопати в середмісті велику яму, п'ятнадцять футів завширшки та двадцять футів завглибшки.

Коли сонце зійшло, Тейлу поклав демонове тіло на колесо. Ледве торкнувшись заліза, Енканіс заворушився вві сні. Але Тейлу міцно прикував його до колеса ланцюгами, з'єднавши ланки молотом і закріпивши надійніше за будь-який замок.

Опісля Тейлу відступив, і всі побачили, як Енканіс знову совається, ніби його тривожить неприємний сон. Тоді він здригнувся і прокинувся остаточно. Енканіс напружився, рвучи ланцюги; коли він налягав на них, його тіло вигиналося вгору. Торкаючись його шкіри, залізо неначе штрикало його ножами, голками та цвяхами, пекло його,

як мороз, жало, як укуси сотні мух. Енканіс заборсався на колесі й завив, тим часом як залізо пекло його, кусало й морозило.

Тейлу ці звуки видавалися солодкою музикою. Він ліг на землю біля колеса та заснув глибоким сном, оскільки дуже стомився.

Коли він прокинувся, був вечір десятого дня. Енканіс і досі був прив'язаний до колеса, проте більше не вив і не пручався, наче тварина в пастці. Тейлу нагнувся і з великим зусиллям підняв один край колеса, а тоді поставив його, притуливши до дерева, яке росло неподалік. Щойно він наблизився, Енканіс заходився клясти його мовами, яких не знав ніхто, дряпатися й кусатися.

— Ти сам це на себе накликав, — сказав Тейлу.

Тієї ночі було святкування. Тейлу послав людей зрубати десяток вічнозелених дерев і розпалити ними багаття на дні глибокої ями, яку вони вирили.

200

Усю ніч городяни танцювали й співали довкола розпаленого вогню. Вони знали, що останнього та найнебезпечнішого демона на світі нарешті спіймано.

І всю ніч Енканіс висів на своєму колесі та спостерігав за ними, нерухомий, мов змія.

Коли настав ранок одинадцятого дня, Тейлу пішов до Енканіса втретє й востаннє. Демон мав змучений і здичавілий вигляд. Шкіра в нього була жовтувато-бліда, а кістки випирали під шкірою. Але сила й досі огортала його темною мантією, ховаючи його обличчя в тіні.

— Енканісе, — промовив Тейлу. — Це твоя остання можливість заговорити. Зроби це, бо я знаю, що це тобі під силу.

— Пане Тейлу, я не Енканіс, — тієї короткої миті голос демона був жалюгідний, і всім, хто його почув, стало його шкода. Але опісля пролунав такий звук, наче гартували залізо, а колесо задзвеніло, як залізний дзвін. У відповідь на цей звук Енканісове тіло зболено вигнулось, а тоді безвільно повиснуло на зап'ястках, тим часом як дзвін колеса затих.

— Без витівок, темний. Не бреш, — суворо промовив Тейлу; очі в нього були темні й тверді, як залізо колеса.

— А що тоді? — прошипів Енканіс; говорив він так, наче шкрябав каменем по каменю. — Що? Побий тебе вража сила, що ти від мене хочеш?

— Твоя дорога дуже коротка, Енканісе. Але ти ще можеш обрати, з якого боку йти.

Енканіс засміявся.

— Даси мені такий вибір, який даєш худобі? Тоді так, я перейду на твій бік шляху, шкодую та ка...

Колесо ще раз задзвеніло, протяжно, глибоко, як великий дзвін. Енканіс знову завзято кинувся на ланцюги, і звук його крику струсив землю та потрощив каміння на півмилі в усіх напрямках.

Коли звуки колеса й крик ущухли, Енканіс повиснув на ланцюгах, задихаючись і трусячись.

— Я ж казав тобі не брехати, Енканісе, — сказав Тейлу без жодного жалю.

— Тоді мій шлях! — заверещав Енканіс. — Я не шкодую! Якби я знову міг зробити вибір, я б тільки побіг з іншою швидкістю. Твої люди — як худоба, якою годуються такі, як я! Так тебе й перетак, якби ти дав мені півгодини, я б такого наробив, що ці нещасні селяни з вибалушеними очима знавісніли б зі страху. Я пив би кров їхніх дітей і купався б у жіночих сльозах. — Він, може, сказав би ще щось, але дихання йому швидко забракло: він налягав на ланцюги, які його утримували.

— Отже, — заговорив Тейлу та наблизився до колеса. Якусь мить здавалося, що він обійме Енканіса, проте він лише тягнувся до залізних спиць колеса. Тоді, напружившись, Тейлу підняв колесо над головою. Поніс його, витягнувши руки вгору, до ями, та й закинув туди Енканіса.

Вогонь живився десятком вічнозелених дерев усю довгу ніч. Полум'я згасло рано вранці, залишивши по собі глибоке кострище з похмурим вугіллям, яке виблискувало від легкого дотику вітру.

Колесо впало плазом; Енканіс опинився вгорі. Воно приземлилося серед моря іскор і попелу та вгрузло в розжарене вугілля на кілька дюймів. Енканіса тримало над вугіллям залізо, яке пекло, кусало й морозило його.

Хоча сам вогонь Енканіса не торкався, жар був такий сильний, що його одяг почорнів і почав кришитися, не спалахуючи. Демон пручався, намагаючись визволитися з пут, а колесо від цього ще більше вгрузало у вугілля. Енканіс кричав, бо знав, що від вогню чи заліза можуть гинути навіть демони. А ще він, попри свою могутність, був спутаний і горів. Він відчував, як під ним розжарюється метал колеса, обвуглюючи плоть його рук і ніг. Енканіс кричав, і хоча шкіра в нього задиміла й почала чорніти, його обличчя ще ховалося в тіні, яка здійснювалася від нього, наче язик дедалі тьмянішого полум'я.

Потім Енканіс затих; лишився тільки один звук — шипіння поту й крові, що скапували з напружених демонових кінцівок. На одну довгу мить усе завмерло. Енканіс наліг на ланцюги, якими був прип'ятий до колеса, і здавалося, ніби він налягатиме доти, доки його м'язи не відірвуться і від кісток, і від сухожилків.

202

Далі пролунав різкий звук, наче зламався якийсь дзвін, і демонова рука відірвалася від колеса. Ланки ланцюга, уже розпечені полум'ям, полетіли вгору й попадали, димлячи, до ніг тих, хто стояв над ним. Було чути лише раптовий дикий сміх Енканіса — наче то розбивалося скло.

Мить — і звільнилася друга демонова рука, але більше він зробити не встиг: Тейлу кинувся в яму та приземлився з такою силою, що аж залізо задзвеніло. Тейлу схопив демона за руки і притиснув їх назад до колеса.

Енканіс вражено й люто закричав, бо, хоч його і прип'яли назад до палаючого колеса і хоча він відчував, що сила Тейлу більша за міцність ланцюгів, які він порвав, демон побачив, що Тейлу охоплений полум'ям.

— Дурню! — завив він. — Ти помреш тут зі мною. Відпусти мене — і житимеш. Відпусти мене — і я тобі більше не докучатиму, — колесо ж не задзвеніло, бо Енканіс і справді був наляканий.

— Ні, — відказав Тейлу. — Твоя кара — смерть. Ти її приймеш.

— Дурню! Безголовий! — Енканіс заборсався, але марно. — Якщо ти палатимеш разом зі мною, то помреш так, як я!

— Усе — попіл і попелом стане, тому й ця плоть запалає. Але я — Тейлу. Син самого себе. Батько самого себе. Я був раніше й буду потому. Якщо мене й приносити в жертву, то лише мені самому. А якщо в мені буде потреба і якщо покликати мене, то я прийду знову, щоб судити й карати.

Тож Тейлу не відпустив його від палаючого колеса, і ніякі демонові погрози чи крики не зворушили його ні на йоту. Отак Енканіс і покинув світ, а з ним покинув світ Тейлу, який був Мендою. Вони обидва згоріли дощенту в Атурі. Саме тому тейлінські священики носять одіння попелясто-сірого кольору. І завдяки цьому ми знаємо, що Тейлу любить нас, стежить за нами та оберігає від...

Трапіс зупинив свою оповідь: Джаспін завив і почав вириватися зі своїх пут. Я тишком-нишком повернувся до неприємного стану, щойно відпала потреба зосереджуватися на історії.

Після того мене почала мучити підозра, яка так і не покинула мене остаточно. Чи не був Трапіс тейлінським священиком? Одіж його була подертою і брудною, але колись давно вона могла мати відповідний сірий колір. Подекуди його оповідь була неоковирною, він затинався, але інколи вона була величною і розкішною, неначе він зачитував її з якихось віддалених куточків пам'яті. Може, то була пам'ять про проповіді? Або читання з «Книги Шляху»?

Я так і не запитав. І хоча протягом наступних місяців часто зупинявся біля Трапісового підвалу, я більше не чув, щоб він розповідав якусь історію.

Розділ двадцять четвертий

Самі тіні

Я не припиняв навчатися до кінця перебування в Тарбієні — щоправда, більшість тамтешніх моїх уроків були болючими й неприємними.

Я навчився жебракувати. Це було дуже практичним застосуванням акторської майстерності з дуже складною

аудиторією. Виходило в мене добре, але грошей у Надбережжі було негусто, а порожня миска для милостині — це холодна голодна ніч.

Шляхом небезпечних спроб і помилок я довідався, як правильно розрізати гаманці й вичищати кишені. Особливо добре мені вдавалось останнє. Мені швидко виказували свої таємниці найрізноманітніші замки й засуви. Мої вправні пальці знайшли собі таке застосування, до якого батьки чи Абенті не додумалися б ніколи.

Я навчився тікати від будь-якої людини з неприродно білою посмішкою. Глей дерева денер повільно відбілює зуби, тож якщо солодкожер доживає до того часу, коли його зуби остаточно біліють, він, цілком імовірно, уже продав усе своє майно, яке можна було продати.

204 У Тарбієні безліч небезпечних людей, але нікому з них не дорівнятися до солодкожера, сповненого відчайдушного прагнення скуштувати ще глею. Вони готові вбити людину за пару грошів.

Я навчився справляти сам собі черевики з ганчір'я. Справжні черевики стали для мене мрією. Перші два роки здавалося, ніби моїм ногам весь час холодно, вони порізані або й те, й інше. Але на третій рік мої стопи стали як стара шкіра, і я міг годинами бігати босоніж грубою бруківкою міста й геть її не відчувати.

Я навчився ні від кого не очікувати допомоги. У поганих районах Тарбієна крик про допомогу приваблює хижаків, наче запах крові, який несе вітром. Я спав на даху, зручно влаштувавшись у своєму потаємному місці на стику трьох дахів. З глибокого сну мене збудив звук грубого сміху й гупання ніг у провулку піді мною.

Лункі кроки припинилися, судячи зі звуку, порвався одяг, а тоді знову пролунав сміх. Я, прослизнувши на край даху, опустив погляд на провулок. Побачив кількох дебелих хлопців, майже чоловіків. Вони були одягнені, як я — саме ганчір'я та бруд. Їх було душ із п'ять, а може, й шість. Вони зникали в тінях і виходили з них так, наче й самі були тінями. Груди в них важко здіймалися від бігу, і мені на даху було чути їхнє дихання.

Посеред провулка була жертва гонитви — маленький хлопчик, щонайбільше восьмирічний. Один зі старших хлопців утримував його. Оголена шкіра малого виблискувала блідістю в місячному світлі. Знову, судячи зі звуку, порвався одяг, і хлопчик видав притишений крик, який закінчився здавленим схлипом.

Інші дивилися й перемовлялися притишеними завзятими голосами; на обличчях у них був жорстокий голодний вищир.

Мене вже кілька разів ганяли вночі. За кілька місяців до того ще й зловили. Глянувши вниз, я з подивом побачив у себе в руці важкий шматок червоної черепиці, готовий до кидка.

Тут я зупинився, озирнувся на своє потаємне місце. У мене там була ганчір'яна ковдра й півбуханця хліба. Тут були сховані мої гроші на чорний день — вісім залізних грошів, які я відклав на той час, як не таланитиме. А найціннішою там була Бенова книжка. Тут я був у безпеці. Навіть якщо я влучу в одного з них, усі решта опиняться на даху за дві хвилини. Тоді, навіть якщо я врятуюся, мені буде нікуди йти.

Я опустив шматок черепиці. Повернувся до місця, що стало моєю домівкою, і скрутився калачиком у затишній ніші під навислим дахом. Зіжмакав обома руками ковдру та зціпив зуби, намагаючись відмежуватися від приглушеного гомону розмови, що переменявся грубим сміхом і тихим безнадійним риданням знизу.

205

Розділ двадцять п'ятий

Інтерлюдія: Палке бажання дізнатися причини

Квоут змахнув рукою, наказуючи Хроністові покласти перо, і потягнувся, переплівши пальці над головою.

— Давно я вже цього не згадував, — сказав він. — Якщо ви палко бажаєте знайти причину, через яку я став тим Квоутом, про якого розповідають історії, гадаю, можна пошукати там.

Хроніст наморщив лоба.

— Що саме ви маєте на увазі?

Квоут на довгу мить замовк, роздивляючись свої руки.

— Ви знаєте, скільки разів у житті мене били?

Хроніст захитав головою.

Піднявши очі, Квоут усміхнувся й байдужо низав плечима.

— Я теж не знаю. Здавалося б, таке забутися не може. Здавалося б, я мав би пам'ятати, скільки в мене було зла-мано кісток. Здавалося б, я мав би пам'ятати ті шви та по-в'язки. — Він хитнув головою. — Їх я не пам'ятаю. Пам'я-таю, як той малий ридав у темряві. Стільки років минуло, а я й досі чітко це чую.

Хроніст насупився.

— Ви ж самі казали, що нічого не могли там зробити.

— Міг би, — серйозно промовив Квоут, — і не зробив. Я зробив свій вибір і шкодую про нього до сьогодні. Кіст-ки зростаються. Жаль лишається з людиною назавжди.

206

Квоут відштовхнувся від столу.

— Гадаю, темної сторони Тарбієна вже досить. — Він звів-ся на ноги й від душі потягнувся, піднявши руки над головою.

— Чому, Реші? — Слова вирвалися в Баста раптово. — Чому ви залишались, якщо там було настільки жахливо?

Квоут кивнув самому собі, наче сподівався на це за-питання.

— А куди мені ще було йти, Басте? Усі, кого я знав, за-гинули.

— Не всі, — наполегливо заперечив Баст. — Ще був Абен-ті. Можна було піти до нього.

— До Геллофелла були сотні миль, Басте, — натомлено сказав Квоут, побрівши на інший бік кімнати та зайшов-ши за шинквас. — Сотні миль без підказок із батькових мап. Сотні миль — і ніякої їзди чи сну у фургонах. Без будь-якої допомоги, без грошей, без взуття. Гадаю, така подо-рож не є неможливою. Але для малої дитини, ще заціпені-лої від потрясіння після втрати батьків...

Квоут хитнув головою.

— Ні. Принаймні в Тарбієні я міг жебракувати чи крас-ти. Мені вдалося успішно пережити літо в лісі, ледь-ледь.

Але перезимувати? — Він хитнув головою. — Я помер би з голоду чи замерз на смерть.

Стоячи біля шинквасу, Квоут наповнив собі кухоль і почав засипати туди потроху спеції з кількох невеличких ємностей, а тоді з задумливим виразом обличчя пішов до великого кам'яного каміна.

— Звісно, ти маєш рацію. Що завгодно було б краще, ніж Тарбієн.

Ставши обличчям до вогню, він знизав плечима.

— Та всіма нами керують звички. Надто вже легко залишатись у звичних коліях, які ми прокладаємо самі собі. Можливо, я навіть вважав це справедливим. Своєю карою за те, що не був поруч і не допоміг, коли прийшли чандріяни. Своєю карою за те, що не помер, коли мусив, разом із рештою своєї родини.

Баст роззявив рота, а тоді закрив його й насуплено опустив погляд на стільницю.

Квоут глянув за плече й лагідно всміхнувся.

— Я не кажу, що це раціонально, Басте. Емоції за самою своєю природою не є раціональними. Зараз я так не думаю, але тоді думав. Я пам'ятаю. — Він знову повернувся до вогню. — Завдяки Беновій науці моя пам'ять стала такою ясною й гострою, що мені часом доводиться бути обережним, щоб об неї не порізатися.

Квоут дістав з вогню камінець для нагрівання вина та опустив його у свій дерев'яний кухоль. Він потонув, різко зашипівши. Залу наповнив запах пекучої гвоздики та мускатного горіха.

Квоут, вертаючи до столу, розмішав свій сидр ложкою з довгою ручкою.

— Також не забувай, що я був не при своєму розумі. Значною мірою я ще був приголомшений, спав, якщо хочеш. Мені було потрібно, щоб мене щось збудило — або хтось збудив.

Він кивнув Хроністові. Той невимушено помахав рукою, якою писав, щоб її розслабити, а тоді відкупорив свій каламар.

Квоут відкинувся на спинку стільця.

— Мені потрібно було нагадати про те, що я забув. Мені була потрібна причина піти. Лише за кілька років я зустрів людину, здатну мені з цим допомогти. — Він усміхнувся Хроністові. — Зустрів Скарпі.

Розділ двадцять шостий

Ланре повернувся

На той час я вже пробув у Тарбієні не один рік. Три дні народження промайнули непоміченими, і мені щойно минуло п'ятнадцять. Я знав, як вижити в Надбережжі. Я став досвідченим жебраком і злодієм. Від мого дотику відмикалися замки й розкривалися кишень. Я знав, у яких ломбардах купують товари «від дядька», не ставлячи жодних запитань.

208

Я досі був обірваний і часто голодував, але смерть від голоду мені насправді не загрожувала. Я вже потихеньку збирав гроші на чорний день. Навіть після важкої зими, коли я частенько бував змушений платити за теплий нічліг, у моєму сховку було понад двадцять залізних грошів. Для мене це був усе одно що скарб дракона.

Мені там стало зручно. Але мені було нічим жити, крім бажання назбирати ще грошей на чорний день. Мене нічого не мотивувало. Не було на що чекати. Я щодня тільки й шукав, що б його поцупити і як би його розважитись.

Але за кілька днів до цього в Трапісовому підвалі ситуація змінилася. Я почув, як якась маленька дівчинка зачудованим голосом розповідає про казкаря, що постійно сидить у Доках, у корчмі, яка називається «Приспущений прапор». Судячи з усього, він розповідав якусь історію щоразу після шостого дзвону. Яку історію в нього не попросиш, він знає. Ба більше, за її словами, він оголосив про парі. Якщо попросити в нього історію, а він її не знатиме, то він дасть прохачеві цілий талант.

Я до кінця дня думав про те, що розповіла дівчинка. У правдивості цього я сумнівався, та не переставав думати про те, що міг би зробити з цілим срібним талантом. Я міг би купити

собі взуття, та ще, можливо, ніж на додачу, дати грошей Трапівсові й усе одно подвоїти свій фонд «на чорний день».

Навіть якщо про парі дівчинка брехала, мені все одно було цікаво. На вулицях розваги траплялися рідко. Час від часу яка-небудь обідрана трупа показувала якусь п'єску на розі вулиці або ж я слухав у корчмі скрипала. Та більшість справжніх розваг коштувала грошей, а мої тяжко зароблені грошики були надто цінними, щоб їх розтринькувати.

Але була одна проблема. Для мене Доки були небезпечними.

Тут я маю пояснити. Більш ніж за рік до цього я побачив, як Піка йде вулицею. Тоді я вперше побачив його від свого першого дня в Гарбієні, коли він і його друзі заскочили мене зненацька в тому провулку й розтрошили лютю мого батька.

Я обережно йшов за ним назирці більшу частину дня, тримаючись на віддалі й не виходячи з тіні. Врешті-решт він пішов додому — до маленького глухого провулка в Доках, де в нього було потаємне місце, як у мене. У нього це було гніздо з поламаних ящиків, які він сьак-так скріпив, щоб погода не дошкуляла.

Я всю ніч просидів на даху, чекаючи, коли він піде наступного ранку. Потім спустився до його гнізда з ящиків і роззірнувся довкола. Воно було затишне, повне нагромаджених за кілька років дрібниць. Була в нього і пляшка пива, яке я випив. Ще була половинка сиру, яку я з'їв, і сорочка, яку я вкрав, оскільки вона була дещо менш поширпана за мою.

Подальші пошуки виявили різноманітні дрібниці, свічку, клубок шпагату, кілька скляних кульок для гри. Найбільше мене здивували кілька шматків парусини з намальованим вуглинкою жіночим обличчям. Те, чого я шукав насправді, мені вдалося знайти майже за десять хвилин. За всім іншим була захована маленька дерев'яна скринька з явними ознаками частого використання. У ній лежав жмуток засушених фіалок, перев'язаний білою стрічкою, іграшковий коник, який уже втратив більшу частину своєї гриви з ниток, і пасмо кучерявого білявого волосся.

Я кілька хвилин запалював вогонь кременем і кресалом. З фіалок вийшов гарний розпал, і невдовзі в повітря високо здійнялися брудні хмари диму. Я стояв поруч і дивився, як усе, що любив Піка, згоряє.

Та я, насолоджуючись моментом, затримався надто довго. Піка прибіг глухим провулком разом з другом, зацікавившись димом, і я опинився в пастці. Розлютившись, Піка кинувся на мене. Він був на шість дюймів вищий і на п'ятдесят фунтів важчий. А ще гірше було те, що в нього була скалка скла, з одного кінця обмотана шпагатом так, що вийшов неоковирний ніж.

Він уколів мене один раз у стегно просто над коліном, а тоді я ударом втиснув його руку в бруківку, розтрощивши “ніж”. Опісля він усе одно поставив мені синець під оком і зламав кілька ребер, перш ніж мені вдалося копнути його просто між ніг і вирватись. Я дременув геть, а він пошкандибав за мною, кричачи, що вб'є мене за те, що я зробив.

210

Я йому повірив. Залатавши ногу, я взяв геть усі гроші, які відклав на чорний день, і купив п'ять пінт каламуті, дешевого, мерзотного спиртного напою, достатньо міцного, щоб рот від нього зсередини вкривався пухирями. Тоді я пошкандибав до Доків і став чекати, коли мене помітять Піка та його друзі.

Довго чекати не довелося; я дозволив йому та двом його друзям пройти за мною півмилі, проминувши Шовний провулок і зайшовши до Жировика. Я тримався основних доріг — знав, що вони не наважаться кинутися на мене серед білого дня, коли довкола люди.

Але коли я кинувся до бічного завулка, вони поквапилися за мною, підозрюючи, що я намагаюся накивати п'ятами. Однак, коли вони завернули за ріг, там не виявилось нікого.

Піка додумався підняти голову тоді, коли я вже лив на нього відро каламуті з краю низького даху вгору. Напій омив його повністю, оббризкавши йому лице та груди. Опустившись на коліна, він закричав і схопився за очі. Тоді я черкнув украденим фосфорним сірником і кинув

сірник на нього; сірник упав у мене на очах, бризнувши іскрами та спалахнувши.

Сповнений чистої жорстокої дитячої ненависті, я сподівався, що Піка вибухне полум'яним стовпом. Із цим не вийшло, але він таки запалав. Він закричав ще раз і почав кидатися туди-сюди, тим часом як друзі лупили по ньому, намагаючись загасити. Я пішов, поки вони ще не звільнилися.

Відтоді вже минуло більше року, і Піку я більше не бачив. Він не намагався мене знайти, а я обходив Доки десятою дорогою, часом роблячи гак у кілька миль, щоб тільки не йти неподалік від них. Це було своєрідним перемир'ям. Однак я не сумнівався, що Піка та його друзі запам'ятали, який я на вигляд, і готові зрівняти рахунок, побачивши мене.

Обміркувавши цю проблему, я вирішив, що це надто небезпечно. Навіть перспектива безкоштовно послухати історії та можливість одержати срібний талант не вартували того, щоб знову спровокувати Піку. До того ж яку історію я попросив би?

Це запитання не йшло мені з голови наступні кілька днів. Яку історію я попросив би? Я заліз у кишеню доковому робітнику, і мене схопили за руку, перш ніж я встиг бодай просунути руку до дна. Яку історію? Я жебрав на розі вулиці навпроти тейлінської церкви. Яку історію? Я поцупив три хлібини і дві з них відніс Трапісові в подарунок. Яку історію?

Потім, коли я лежав на даху у своєму потаємному місці на стику трьох дахів і вже майже поринув у сон, до мене дійшло. Ланре. Звісно. Я міг би попросити в нього правдиву історію Ланре. Ту історію, яку мій батько...

У мене в грудях ненадовго зупинилося серце — я раптом згадав те, чого уникав роками: мій батько знічев'я бренькає на лютні у фургоні, мати співає біля нього. Я несвідомо почав відсторонюватися від цих спогадів, так, як прибирають руку від вогню.

Та я з подивом усвідомив, що ці спогади завдають зовсім незначного болю, а не тієї глибокої муки, якої я очікував. Натомість, подумавши про те, що почую історію, яку

розвідав би мій батько, я відчув, як у мені поступово зростає відчуття захвату. Цю історію він міг би розповісти сам.

Однак я знав, що бігти до Доків заради історії — справжнісінька примха. Уся жорстка практичність, якої навчив мене за кілька років Тарбієн, спонукувала мене залишатись у знайомому куточку світу, де я був у безпеці...

Зайшовши до «Приспущеного прапора», я найперше побачив Скарпі. Це був старий зі схожими на діаманти очима й тілом складеного з плавнику опудала, який сидів на високому табуреті біля шинквасу. Він був худий і обвітрений; на руках, обличчі та голові в нього було густе сиве волосся. Воно виділялося своєю білістю на тлі темної засмаги; здавалося, ніби він обхлюпаний піною з хвиль.

212

Біля його ніг сиділа зграйка з двадцяти дітей; кілька з них були моїми однолітками, а більшість — молодшими. Дивно було бачити настільки розмаїту компанію — від таких зачуханих, невзутих безхатків, як я, до відносно добре одягнених, ретельно вимитих діточок, які, певно, мали батьків та домівки.

Ніхто з них не видавався мені знайомим, але я ніяк не міг здогадатися, чи немає тут можливих друзів Піки. Я знайшов місце біля дверей, став спиною до стіни та сів навпочіпки.

Скарпі раз чи двічі прокашлявся так, що мені закортіло пити. Тоді він, наче проводячи якийсь ритуал, тужливо зазирнув у глиняний кухоль, який стояв перед ним, і обережно поставив його на шинквасі догори дригом.

Кинувшись уперед, діти почали завзято викладати на шинквас монети. Я швидко порахував: два залізних півгроші, дев'ять шимів і драб. Загалом трішечки більше трьох залізних грошів у валюті Союзу. Можливо, він уже відмовився від парі на срібний талант. Ще ймовірніше, що чутка, яка до мене дійшла, неправдива.

Старий майже непомітно кивнув шинкареві.

— Фолловського червоного. — Голос у нього був глибокий, грубий і майже гіпнотизував. Лисий чолов'яга за шинквасом зібрав монети і вправно налив вина в широкий глиняний кухоль Скарпі.

— То про що всі хотіли б почути сьогодні? — прогуркотів Скарпі. Його глибокий голос нагадував гуркіт далекого грому.

На мить запала тиша, що теж видалася мені ритуальною, майже шанобливою. Тоді всі діти затеревенили одночасно.

— Я хочу історію про фей!

— ...Орена та битву під Мнатовим...

— Так, про Орена Велсітера! Ту, де барон...

— Лартам...

— Мір Тарініель!

— Про Іллієна та ведмедя!

— Ланре, — майже ненароком вирвалось у мене.

Скарпі трохи надпив, і кімната знову затихла. Діти стежили за ним зі знайомою напругою, якій я не міг дати точного визначення.

Скарпі спокійно сидів посеред цієї тиші.

— Здається, я, — його голос полився неквапливо, як темний мед, — почув, як хтось сказав «Ланре»? — Він спрямував свої ясні й гострі блакитні очі просто на мене.

Я кивнув, не знаючи, чого очікувати.

— Я хочу почути про сухі землі над Штормвалем, — запхниськала одна з молодших дівчаток. — Про піщаних змій, які вилазять із землі, наче акули. І про сухих людей, які ховаються під дюнами й п'ють людську кров замість води. І... — Її швидко зацитьнув зусібч десяток дітей.

Коли Скарпі надпив іще, раптово запала тиша. Дивлячись на дітей, поки вони дивилися на Скарпі, я зрозумів, кого вони мені нагадують — людину, що стривожено дивиться на годинник. Мені подумалося, що, коли в старого закінчиться випивка, закінчиться й історія, яку він розповідатиме.

Скарпі надпив іще, цього разу зовсім трохи, а тоді поставив кухоль і розвернувся на табуреті обличчям до нас.

— Хто хотів би почути історію про чоловіка, який позбувся ока й здобув кращий зір?

Щось чи то в його тоні, чи то в реакції інших дітей підказало мені, що це запитання — суто риторичне.

— Отже, про Ланре й Війну Творення. Стара-престара історія. — Він обвів поглядом дітей. — Сидить тихо й слухайте, бо я розповім про осяйне місто, яке було колись, багато років тому, за багато миль звідси...

Колись давно й далеко був собі Мір Тарініель. Осяйне місто. Серед високих гір світу він був схожий на коштовний камінь на королівській короні.

Уявіть собі місто завбільшки з Тарбієн, тільки на розі кожної вулиці там або був яскравий фонтан, або росло зелене дерево, або стояла така прекрасна статуя, що, подивившись на неї, заплакав би й гордій. Будівлі там були високі й тендітні, витесані з самої гори, витесані з яскраво-білого каменю, який довго затримував сонячне світло вечорами.

214 Панував у Мір Тарінієлі Селітос. Він міг побачити приховане ім'я будь-якої речі та зрозуміти її, лише поглянувши на неї. У ті дні було чимало людей, здатних на таке, але Селітос був наймогутнішим іменувачем з усіх, хто жив у ту епоху.

Народ, який Селітос захищав, дуже його любив. Присуди його були строгими і справедливими, і ніхто не міг вплинути на нього, збрехавши чи про щось змовчавши. Сила його зору була такою, що він міг читати людські серця, наче книжки з великим шрифтом.

Отже, у ті дні тривала страхітлива війна, що велася по всій величезній імперії. Вона звалася Війною Творення, а імперія називалась Ергенською. І незважаючи на те, що світ ніколи не бачив ані такої величної імперії, ані такої страхітливої війни, і та, й інша нині живуть лише в переказах. Навіть книжки з історії, що говорили про них як про сумнівні чутки, уже давно розсипалися на порох.

Війна вже тривала так довго, що народ майже не пам'ятав часу, коли небо не було темним від диму охоплених вогнем поселень. Колись по всій імперії були розкидані сотні гордих міст. Тепер лишилися тільки руїни, завалені тілами мерців. Голод і пошесті були всюди, а подекуди відчай був таким, що матерям уже не ставало надії, щоб давати своїм дітям імена. Але вісім міст залишилися. Це були

Белен, Антус, Верет, Тінуса, Емлен, а також міста-близнята, Мурілла та Мурелла. Останнім був Мір Тарініель, найвеличніше з усіх цих міст і єдине, що не постраждало від довгих століть війни. Його захищали гори та хоробрі вояки. Але насправді мир у Мір Тарініелі забезпечував Селітос. Користуючись силою свого зору, він наглядав за гірськими перевалами, що вели до його любого міста. Його покої були в найвищих вежах міста — так він мав змогу побачити будь-яку атаку ще задовго до того, як вона ставала загрозою.

Інші сім міст, які не мали Селітосової сили, добивалися безпеки іншими способами. Вони довіряли грубим мурам, каменю і сталі. Вони довіряли військовій потузі, відвазі, хоробрості та крові. А отже, вони довіряли Ланре.

Ланре бився, відколи міг підняти меч, а коли в нього почав ламатися голос, він уже був вартий десятка старших чоловіків. Одружився він із жінкою на ім'я Ліра, і його кохання до неї було пристрастю, шаленішою за лють.

Ліра була грізною й мудрою, а ще володіла такою ж великою силою, як він. Бо якщо Ланре мав фізичну силу та владу над вірними людьми, то Ліра знала імена речей, і сила її голосу могла вбити людину або зупинити грозу.

Минали роки, Ланре та Ліра билися пліч-о-пліч. Вони захистили Белен від раптової атаки, врятувавши місто від супостата, який мав би їх здолати. Вони збирали армії та змушували міста визнати необхідність у присязі на вірність. Довгі роки вони тіснили ворогів імперії. Люди, що вже заціпеніли з відчаю, відчували, як усередині в них починає жевріти надія. Вони сподівалися на мир і покладали ці примарні надії на Ланре.

Тоді відбувся Блак під Дроссен Тором. Слово «блак» тогочасною мовою означало «битва», а під Дроссен Тором відбулася найбільша й найжахливіша битва тієї великої та страшної війни. Вояки без упину билися три дні при світлі сонця й три ночі при світлі місяця. Жодна зі сторін не могла збороти іншу, і жодна не бажала відступати.

Про саму битву я можу сказати лише одне: під Дроссен Тором загинуло більше людей, ніж сьогодні живе на світі.

Ланре завжди був там, де бій був найзапеклішим, де він був потрібен найбільше. Меч ніколи не полишав його руки й не спочивав у піхвах. Насамкінець Ланре, залитий кров'ю серед поля трупів, сам-один вийшов проти страхітливого ворога. Це був великий звір із лускою з темно-сірого чавуну, який дихав задушливою для людей питьмою. Ланре бився зі звіром і вбив його. Ланре приніс перемогу своїм, але здобув її ціною власного життя.

Після того як битва завершилася, а ворога вигнали за кам'яні двері, ті, хто вижили, знайшли тіло Ланре, що лежало холодне й бездиханне біля звіра, якого він умертвив. Звістка про смерть Ланре розійшлася швидко, укривши поле пеленою відчаю.

Вони виграли бій і змінили хід війни, але всередині кожен з них відчував холод. Маленький вогник надії, який плекав кожен з них, почав мерехтіти й тьмяніти. Вони поклали надії на Ланре, а Ланре загинув.

216

Посеред тиші Ліра встала біля тіла Ланре та вимовила його ім'я. Її голос був велінням. Її голос був сталлю і каменем. Її голос наказав йому повернутися до життя. Проте Ланре лежав нерухомий і мертвий.

Посеред страху Ліра вклякла біля тіла Ланре й видихнула його ім'я. Її голос був закликком. Її голос був любов'ю і тугою. Її голос покликав його назад до життя. Проте Ланре лежав холодний і мертвий.

Посеред відчаю Ліра впала поперек тіла Ланре та проридала його ім'я. Її голос був шепотом. Її голос був луною та порожнечею. Її голос благав його повернутися до життя. Проте Ланре лежав бездиханний і мертвий.

Ланре був мертвий. Ліра судомно заридала й торкнулася його обличчя тремтячими руками. Усі, хто стояв довкола, відвернулися, тому що скривавлене поле було не таким жахливим видовищем, як Лірина скорбота.

Але Ланре почув її поклик. Ланре обернувся на звук її голосу та прийшов до неї. Ланре повернувся з-за дверей смерті. Він вимовив Лірине ім'я та обняв її, втішаючи. Він розплющив очі й широко постарався витерти її сльози тремтячими руками. А тоді він зробив глибокий живий вдих.

Ті, хто пережив битву, побачили, як Ланре рухається, і зачудувалися. Непевна надія на мир, яку кожен з них так довго плакав, розгорілася всередині них палючим вогнем.

— Ланре й Ліра! — закричали вони; їхні голоси нагадували грім. — Любов нашого пана сильніша за смерть! Голос нашої пані прикликав його назад! Разом вони здолали смерть! Разом ми не можемо не перемогти!

Тож війна продовжилася, але, оскільки Ланре й Ліра билися пліч-о-пліч, майбутнє видавалося не таким похмурим. Невдовзі всі знали історію про те, як Ланре помер і як його повернули до життя власне кохання та Лірина сила. Уперше на пам'яті живих люди могли відкрито говорити про мир, не видаючись дурнями чи божевільними.

Минали роки. Лави ворогів імперії рідшали, їхній розпач зростав, і навіть найбільші циніки бачили, що закінчення війни стрімко наближається.

Тоді почали ширитися чутки. Ліра хвора. Ліру викрадено. Ліра померла. Ланре втік з імперії. Ланре збожеволів. Дехто навіть казав, що Ланре вкоротив собі віку й пішов у край мертвих шукати свою дружину. Історій було вдосталь, але ніхто не знав, як усе насправді.

Поки ці чутки ширилися, Ланре прибув до Мір Тарінієля. Прибув він сам, зі своїм срібним мечем і в нагруднику з лусочок із темно-сірого чавуну. Обладунок сидів на ньому щільно, наче друга шкіра з тіні. Він викував її з луски звіра, якого вбив під Дроссен Тором.

Ланре попросив Селітоса вийти разом із ним за межі міста. Селітос погодився, бо сподівався дізнатися, що ж за біда трапилася в Ланре, та запропонувати йому дружню втіху. Вони часто радились один з одним, бо обидва панували над своїми людьми.

Селітос уже ознайомився з чутками, і він був збентежений. Він боявся за Лірине здоров'я, але ще більше боявся за Ланре. Селітос був мудрим. Він розумів, що скорбота може нашкодити серцю, а пристрасті підштовхують гідних людей до дурниць.

Вони разом пішли гірськими стежками. Ланре йшов попереду. Так вони дійшли до такого місця в горах на великій

висоті, з якого можна було оглядати місцевість. Горді вежі Мір Тарінієля яскраво сяяли в останніх променях призахідного сонця.

Минуло чимало часу, і Селітос промовив:

— До мене дійшли жахливі чутки про твою дружину.

Ланре не сказав нічого, і з його мовчання Селітос зрозумів, що Ліра померла.

Після ще однієї тривалої паузи Селітос спробував знову.

— Хоч я й не знаю всіх обставин справи, Мір Тарінієль до твоїх послуг, і я надам тобі будь-яку дружню допомогу, яку тільки можна.

— Ти вже дав мені достатньо, давній друже. — Ланре повернувся й поклав руку Селітосові на плече. — Сіланксі, я зв'язую тебе. Іменем каменю — будь нерухомим, як камінь. Аеру, наказую я повітря. Лежи в нього на язичку свинцем. Селітос, називаю я тебе. Хай тебе зрадять усі сили, крім зору.

218

Селітос знав, що в усьому світі є лише троє людей, так само вправних з іменами, як і він: Алеф, Аякс і Ліра. Ланре не мав хисту до імен — його міць була у фізичній силі. Якби він спробував зв'язати Селітоса його іменем, це було б марно — усе одно що хлопчикові з вербовою лозиною напасти на солдата.

Однак сила Ланре налягла на нього великим тягарем, стиснула його залізними лещатами, і Селітос зрозумів, що не може ні рухатися, ні говорити. Він стояв, нерухомий, як камінь, і міг лише чудуватися: звідки ж у Ланре така сила?

Селітос зі спантеличенням і розпачем дивився, як у горах настає ніч. Він із жахом побачив, що почасти темрява, яка наближається, — це велика армія, що прямує до Мір Тарінієля. Навіть гірше — не звучали тривожні дзвони. Селітос міг лише стояти й дивитися, тим часом як армія тишком-нишком наближалася.

Мір Тарінієль було спалено й вирізано; що менше про це розповідати, то краще. Білі стіни обвуглились, аж почорніли, а з фонтанів біла кров. Селітос простояв одну ніч і один день безпорадним біля Ланре й нічого не міг вдіяти — лише стояти й слухати крики тих, хто помирав, дзенькіт заліза та тріскання каменю, що розбивався.

Коли почорнілі вежі міста осяяв світанок наступного дня, Селітос зрозумів, що може рухатися. Він повернувся до Ланре, і цього разу зір його не зрадив. Він побачив у Ланре велику пітьму та бентежну душу. Але Селітос досі відчував, що його сковують кайдани чарів. Лють боролася в ньому зі спантеличенням, і він заговорив.

— Ланре, що ти зробив?

Ланре й далі дивився на руїни Мір Тарінієля. Плечі в нього зігнулися, ніби він ніс великий тягар. Коли він заговорив, у його голосі була якась втома.

— Чи вважався я доброю людиною, Селітосе?

— Ти вважався чи не найкращим серед нас. Ми вважали тебе бездоганим.

— Однак я зробив це.

Селітос не міг змусити себе поглянути на своє зруйноване місто.

— Однак ти зробив це, — погодився він. — Чому?

Ланре помовчав.

— Моя дружина мертва. До цього мене довели обман і зрада, але її смерть — справа лише моїх рук. — Він ковтнув і повернувся, щоб оглянути місцевість.

Селітос простежив за його поглядом. Зі зручного місця високо в горах він побачив, як із землі внизу здіймаються струмені темного диму. Селітос із упевненістю та жахом зрозумів, що Мір Тарінієль став не єдиним зруйнованим містом. Союзники Ланре зруйнували останні бастіони імперії.

Ланре повернувся.

— А я ж вважався чи не найкращим. — На обличчя Ланре було страшно глянути. Його спотворили скорбота й відчай. — Я, що вважався мудрим і добрим, зробив усе це! — Він дико змахнув рукою. — Уяви собі, яка мерзота має критися в потаємних куточках серця менш доброчесної людини. — Ланре став обличчям до Мір Тарінієля, і до нього прийшов своєрідний спокій. — Принаймні для них усе скінчилося. Вони в безпеці. У безпеці від тисячі щоденних зол. У безпеці від болю несправедливої долі.

Селітос тихо сказав:

— У безпеці від радості й дива...

— Радості немає! — прокричав Ланре жакливим голосом. Від його звуку розтрощилося каміння, і до них докотилося нестерпно різке відлуння. — Будь-яку радість, яка тут зростає, швидко душать бур'яни. Я — не якийсь там чудовисько, що руйнує заради безумного задоволення. Я сію сіль, тому що обирати доводиться між бур'янами й нічим. — У його очах Селітос побачив саму тільки порожнечу.

Селітос нагнувся й підняв забулений шматок гірського скла, загострений на одному кінці.

— Ти вб'єш мене каменем? — Ланре лунко розсміявся. — Я хотів, щоб ти зрозумів, усвідомив: я зробив це аж ніяк не через божевілья.

— Ти не божевільний, — погодився Селітос. — Я не бачу в тобі божевілья.

220 — Я сподівався, що ти, можливо, візьмешся разом зі мною за те, що я хочу зробити, — промовив Ланре з відчайдушною тугою в голосі. — Цей світ — наче друг зі смертельною раною. Швидко давши йому якогось гіркого зілля, можна лише притлумити біль.

— Знищити світ? — тихо вимовив Селітос. — Ти не божевільний, Ланре. Тобою заволоділо щось страшніше за божевілья. Мені тебе не вилікувати. — Він помацав гостре, мов голка, вістря каменя, який тримав.

— Чи вб'єш ти мене, щоб вилікувати, давній друже? — Ланре розсміявся знову, страхітливо й дико. Тоді поглянув на Селітоса з раптовою відчайдушною надією в порожніх очах. — Ти ж можеш? — запитав він. — Можеш мене вбити, давній друже?

Селітос, якому спала полуда з очей, поглянув на друга. Він побачив, як Ланре, мало не збожеволівши зі скорботи, шукав сили, щоб повернути до життя Ліру. З любові до Ліри Ланре шукав знань там, де знання краще не чіпати, і здобув їх жакливою ціною.

Але він не зміг прикликати Ліру назад навіть у всій повноті своєї тяжко здобутої сили. Без неї життя Ланре було лише тягарем, а сила, якої він набув, залягла в його душі розпеченим ножем. Тікаючи від відчаю та муки, Ланре вкоротив

собі віку. Вдався до останнього порятунку всіх людей, спробував зникнути за дверима смерті.

Але Лірине кохання вже повертало його з-за останніх дверей; так само й цього разу сила Ланре змусила його повернутися з солодкого забуття. Новоздобута сила грубо повернула його до власного тіла і змусила жити.

Селітос поглянув на Ланре й усе зрозумів. Перед силою його зору це висіло в повітрі темними гобеленами довкола постаті Ланре, яка аж трусилася.

— Я можу тебе вбити, — промовив Селітос, а тоді відвернувся; на обличчі Ланре раптово засяяла надія. — На годину або на день. Але ти б повернувся, тебе б тягнуло назад, як залізо до приваб-каменя. Твоє ім'я палає твоєю силою. Я не можу його загасити — так само, як не можу кинути камінь і збити ним місяць.

Ланре згорбив плечі.

— Я сподівався, — просто сказав він. — Але я знав правду. Я вже не той Ланре, якого ти знав. У мене нове жакливе ім'я. Я — Галіакс, і мене не спинити жодним дверям. Для мене все втрачено — ні Ліри, ні солодкого порятунку вві сні, ні блаженного забуття, навіть божевілля мені недоступне. Сама смерть — відчинені двері для моєї сили. Порятунку немає. Я можу сподіватися лише на забуття після того, як усе зникне й Алеу попадають з неба безіменними, — сказавши ж це, Ланре закрив обличчя руками, і його тіло затрусилося від тихих болісних ридань.

Селітос глянув на землю вниз і відчув, як у ньому зажеврила слабенька надія. З землі вниз здіймалися шість струменів диму. Мір Тарініель загинув, а шість міст було зруйновано. Але це означало, що не все втрачено. Ще залишалось одне місто...

Попри все, що сталося, Селітос подивився на Ланре з жалем, а коли він заговорив, у його голосі було чути смуток.

— Отже, немає нічого? Жодної надії? — Він поклав одну долоню на руку Ланре. — У житті є насолода. Навіть після всього цього я допоможу тобі її відшукати. Якщо ти спробуєш.

— Ні, — відповів Ланре. Він випростався на весь зріст; за скорботними зморшками було видно, що обличчя він

мав королівське. — Немає нічого солодкого. Я засію все сіллю, щоб не вирости гіркі трави.

— Вибач, — промовив Селітос і теж випростався.

І тут Селітос заговорив гучним голосом:

— Ще ніколи мій зір не був затьмарений. Я не зміг побачити, що насправді у твоєму серці.

Селітос глибоко вдихнув.

— Обмануло мене власне око, ніколи більше... — Він підняв камінь і вгородив його подібне на голку вістря собі в око. Його крик відбився луною від каміння, тим часом як він, задихаючись, упав на коліна. — Нехай я більше не буду таким сліпим.

Запала велика тиша, і з Селітоса спали кайдани чарів. Він кинув камінь до ніг Ланре і сказав:

— Зв'язую тебе силою власної крові. Будь ти проклятий власним іменем.

222

Селітос вимовив довге ім'я, що крилося в серці Ланре; від його звуку сонце потемніло, а вітер вирвав каміння з гірського схилу.

Тоді Селітос мовив:

— Ось мій присуд тобі. Хай твоє обличчя завжди буде затінене, чорне, як повалені вежі мого любого Мір Тарінієля.

Ось мій присуд тобі. Твоє ж ім'я обернеться проти тебе, і не буде тобі спокою.

Ось мій присуд тобі та всім, хто йде за тобою. Хай буде так, поки світ не загине, а Алеу не впадуть безіменними з неба.

На очах Селітоса Ланре огорнула пільма. Невдовзі гарні риси його обличчя стало неможливо розгледіти — лишилися тільки нечіткі обриси носа, вуст та очей. Усе решта було суцільною чорною тінню.

Тоді Селітос підвівсь і сказав:

— Одного разу ти здолав мене обманом, але більше так не буде. Тепер я бачу краще, ніж раніше, і до мене повернулася сила. Убити тебе я не можу, але можу відіслати звіди. Геть! Знаючи, що раніше ти був прекрасний, бачити тебе ще гидкіше.

Але вже тоді, коли він вимовляв ці слова, вони здавалися йому гіркими. Ланре, чиє обличчя було сховане в тіні, темніший за беззоряну ніч, зник, наче звіяний вітром дим.

Відтак Селітос схилив голову й заридав, кроплячи землю гарячими кривавими сльозами.

Лише тоді, коли Скарпі замовк, я помітив, наскільки занурився в історію. Він закинув голову назад і вихилив залишки вина зі свого широкого глиняного кухля. Перевернувши його догори дригом і поставив на шинквас, глухо стукнувши на знак завершення.

Здійнявся невеликий гамір: діти, які всю історію просиділи тихо, ставили запитання, коментували, благали й дякували. Скарпі злегка махнув рукою шинкареві, що виставив кухоль пива, тим часом як діти почали мало-помалу виходити на вулицю.

Я зачекав, поки піде останній з них, а вже тоді підійшов до нього. Він поглянув на мене своїми діамантово-блакитними очима, і я зам'явся.

— Дякую. Я хотів вам подякувати. Моєму батькові ця історія дуже сподобалася б. Це... — Я замовк. — Я хотів дати вам оце. — Я дістав залізний півгріш. — Я не знав, що відбувається, тому не заплатив. — Мій голос неначе заіржавів. Тоді я, мабуть, вимовив більше, ніж за попередній місяць.

Він придивився до мене.

— Правила такі, — заговорив він, рахуючи їх на скрючених пальцях. — Перше: не говори, поки говорю я. Друге: давай дрібну монету, якщо в тебе є зайва.

Він поглянув на півгріш на шинквасі.

Не бажаючи визнавати, наскільки він мені потрібен, я подумав, що ще можна сказати.

— А ви багато історій знаєте?

Він усміхнувся, і сітка зі зморщок, які перетинали його обличчя, стала частиною цієї усмішки.

— Я знаю лише одну історію. Але часто-густо її маленькі часточки видаються окремими історіями. — Він трюхи

надпив. — Вона росте повсюди довкола нас. В особняках шалдим і в майстернях шалдарів, над Штормвалем у великому піщаному морі. У приземкуватих кам'яних будинках адемів, повних мовчазних розмов. А часом... — Він усміхнувся. — Часом історія росте в убогих наливайках у тарбієнських Доках. — Його ясні очі зазирнули вглиб мене, наче я був книжкою, яку він міг прочитати.

— Не буває добрих історій, які не торкаються правди, — сказав я, повторивши те, що колись казав мій батько, головню для того, щоб заповнити тишу. Говорити з кимось знову було дивно; дивно, але приємно. — Тут, гадаю, не менше правди, ніж у будь-чому іншому. Це кепсько, світові б не завадило трохи менше правди й трохи більше... — Я поступово затих, не знаючи, чого мені хочеться більше. Опустив погляд на руки і зрозумів, що волів би, щоб вони були чистішими.

224

Він підсунув півгріш до мене. Я взяв його, і він усміхнувся. Його груба рука легко, мов пташка, опустилася мені на плече.

— Щодня, крім жалобка. Десь близько шостого дзвону. Я почимчикував геть, а тоді зупинився.

— Вона правдива? Тобто історія. — Я невиразно змахнув рукою. — Та її частина, яку ви розповіли сьогодні?

— Усі історії правдиві, — відповів Скарпі. — Але ця відбулася насправді, якщо ти маєш на увазі це. — Він ще раз повільно надпив, а тоді знов усміхнувся; його ясні очі затанцювали. — Більш-менш. Щоб розповісти історію як годиться, треба бути трішки брехуном. Надмір правди створює плутанину у фактах. Надто багато чесності — і твої слова видаються нещирими.

— Мій батько казав так само, — шойно я згадав його, у мені здійнялася дивна мішанина почуттів. Лише помітивши, як за мною стежать очі Скарпі, я усвідомив, що збентежено задкую до виходу. Я зупинився і змусив себе повернутись та вийти за двері. — Буду тут, якщо зможу.

Його голос пролунав у мене за спиною, і я почув у ньому усмішку.

— Я знаю.

Розділ двадцять сьомий

Полуда з очей

Я пішов із корчми усміхнений, не усвідомлюючи, що й досі перебуваю в Доках і в небезпеці. Мені було легко на душі від усвідомлення того, що мені невдовзі випаде нагода послухати ще одну історію. Я вже давно не очікував нічого зі значним інтересом. Я повернувся до свого рогу вулиці й змарнував наступні три години за жебракуванням, не здобувши за свої труди навіть тоненького шима. Навіть це не зіпсувало мого настрою. Завтра жалобок, але післязавтра будуть історії!

Проте, сидячи там, я відчув, як мене охоплює якесь незрозуміле занепокоєння. Мое щастя, що приходило до мене надто рідко, почало затьмарювати таке відчуття, ніби я про щось забуваю. Я спробував не звертати на нього уваги, але воно залишалося зі мною весь день і навіть наступного дня, наче комар, якого я й побачити не міг, а прибити — тим паچه. Наприкінці дня я вже не сумнівався, що про щось забув. Це було пов'язано з історією, яку розповів Скарпі.

Вам, без сумніву, легко це зрозуміти — ви ж почули історію в такому вигляді, гарно впорядковану й розказану. Не забувайте, що я майже три роки прожив у Тарбієні, як тварина. Деякі частки мого розуму ще спали, а болючі спогади припадали пилом за дверима забуття. Я вже звук їх уникати, так само, як каліка не переносить ваги на пошкоджену ногу.

Наступного дня мені всміхнулась удача, і я спромігся вкрасти з фургона ззаду вузлик із ганчір'ям і продати його лахмітникові за чотири залізних гроші. Надто голодний, щоб турбуватися про наступний день, я купив товстий кавалок сиру і теплу ковбасу, а тоді ще цілий буханець свіжого хліба й теплий яблучний пиріг. Врешті-решт я ні сіло ні впало пішов до задніх дверей розташованого неподалік шинку та витратив свій останній гріш на кухоль міцного пива.

Я сидів на сходах пекарні навпроти шинку й, насолоджуючись найкращою своєю трапезою за багато місяців, дивився, як люди входять туди й виходять звідти. Невдовзі сутінки змеркнули, стало темно, а мені почало приємно

крутитися в голові від пива. Але коли їжа вляглася в мене в шлунку, дошкульне почуття повернулося, сильніше, ніж до цього. Я насупився — мене дратувало те, що щось псує ідеальний у всьому іншому день.

Ніч темнішала, поки шинок на другому боці вулиці не опинився посеред плями світла. Біля входу до шинку з'юрмилося кілька жінок. Вони бурмотіли стихшеними голосами та кидали багатозначні погляди на чоловіків, які проходили повз них.

Я допив пиво та вже зібрався перейти вулицю й повернути кухоль, аж тут побачив, що до мене наближається непевне світло смолоскипа. Глянувши вздовж вулиці, я побачив характерний сірий одяг тейлінського священника й вирішив зачекати, доки він пройде. Я був п'яний у жалобок і зовсім недавно здійснив крадіжку, тож здогадувався: що менше я зв'язуватимуся з духовенством, то краще для мене.

226

Він був у каптурі, а смолоскип, який він ніс, був між нами, тож його обличчя я не бачив. Він наблизився до гурту жінок поблизу, і стихшено загуділа розмова. Я почув характерний дзвін монет і відступив далі в тінь дверного прорізу.

Тейлінець повернувся й попрямував назад, туди, звідки прийшов. Я не рухався й далі, не бажаючи привертати його уваги, щоб, бува, не довелося рятуватися втечею, поки мені макітриться в голові. Однак цього разу смолоскип був не між нами. Коли він повернувся в мій бік, я геть не побачив його обличчя — лише темряву під його каптуром, лише тінь.

Він пішов далі своєю дорогою, чи то не знаючи, чи то не переймаючись моєю присутністю. Але я залишився там, де був, не маючи змоги ворухнутись. Образ чоловіка в каптурі з захованим у тіні обличчям розчахнув двері в моїй голові, і з них посипалися спогади. Я згадував чоловіка з порожніми очима й кошмарну посмішку, згадував кров на його мечі. Попела з голосом, схожим на студений вітер: «Це багаття твоїх батьків?»

Не він, а людина за ним. Той тихий, який сидів біля вогню. Чоловік, обличчя якого було сховане в п'їтьмі. Галіакс. Саме це висіло на краю моєї свідомості наполовину згаданим, відколи я почув історію Скарпі.

Я побіг на дахи й закутався у свою ганчір'яну ковдру. Части історії та пам'яті повільно склалися до купи. Я почав визнавати перед самим собою неможливі істини. Чандріяни реальні. Галіакс реальний. Якщо історія, яку розповів Скарпі, правдива, то Ланре і Галіакс — одна й та ж особа. Чандріяни вбили моїх батьків, усю мою трупку. Чому?

На поверхню мого розуму спливали інші спогади. Я побачив, як чоловік із чорними очима, Попіл, стає переді мною на коліна. Його обличчя нічого не виражає, голос різкий і холодний. «Чийсь батьки, — сказав він, — співали дуже поганих пісень».

Вони вбили моїх батьків за те, що вони збирали про них історії. Вони перебили всю мою трупку через пісню. Я всю ніч просидів без сну, а в голові в мене сновигали тільки ці думки. Я поволі усвідомив, що вони правдиві.

Що ж я тоді зробив? Заприсягся, що знайду їх, уб'ю їх усіх за те, що вони зробили? Можливо. Але навіть якщо це сталося, у глибині душі я знав: це неможливо. Тарбієн навчив мене суворої практичності. Убити чандріян? Убити Ланре? Як мені взагалі за це взятися? Спроба вкрасти місяць — і та була б успішнішою. Принаймні я знав, де шукати місяць уночі.

Але я міг зробити одне. Завтра я спитаю в Скарпі про реальну основу його історій. Це небагато, але більше нічого в мене не було. Можливо, помста мені недоступна, принаймні поки що. Та я все одно сподівався дізнатися правду.

Я міцно тримався за цю надію всі темні нічні години, поки сонце не зійшло, а я не заснув.

Розділ двадцять восьмий

Пильне око Тейлу

Наступного дня я прокинувся сонним під звук дзвонів, які вибивали якусь годину. Я нарахував чотири дзвони, але не знав, скільки міг проспати. Закліпав, проганяючи сон з очей, і спробував приблизно визначити час за положенням сонця. Десь близько шостого дзвону. Скарпі зараз, напевно, починає свою історію.

Я побіг вулицями. Мої голі ступні ляскали по грубій бруківці, хлюпали по калюжах і зрізали шлях провулками. Усе довкола мене розпливлося, тим часом як я вдихав вологе затхле міське повітря на повні легені.

Я практично влетів до «Приспущеного прапора» на шаленій швидкості та зупинився під задньою стіною біля дверей. Неясно усвідомив, що в шинку більше людей, ніж зазвичай у таку ранню годину вечора. Тоді мене затягнула оповідь Скарпі, і в мене виходило лише слухати його глибокий розкотистий голос і стежити за його блискучими очима.

— ...Селітос Одноокий вийшов уперед і сказав: «Пане, якщо я зроблю це, то чи дістану силу для помсти за втрату осяйного міста? Чи можу я завадити задумам Ланре та його чандріян, які вбили невинних і спалили мій любий Мір Тарініель?»

228

Алеф відповів: «Ні. Усе особисте необхідно відкинути, а ти віднині й надалі маєш карати чи нагороджувати лише за те, що побачиш на власні очі».

Селітос схилив голову: «Даруйте, але серце каже мені, що я мушу постаратися перешкодити цьому, поки це ще не зроблено, а не чекати й карати згодом».

Дехто з руах забурмотів, погоджуючись із Селітосом, і долучився до нього, бо вони пам'ятали Мір Тарініель, а зрада Ланре викликала в них гнів і біль.

Селітос пішов до Алефа й укляк перед ним. «Я мушу відмовитися, бо не можу забути. Але я протистоятиму йому за допомогою цих вірних руах. Я бачу, що їхні серця чисті. Ми зватимемося амірами в пам'ять про зруйноване місто. Ми поборемо Ланре та будь-кого з тих, хто за ним піде. Ніщо не завадить нам добитися вищого блага».

От тільки більшість руах трималися на віддалі від Селітоса. Вони боялись, і їм не хотілося втручатись у великі справи.

Але Тейлу вийшов уперед і сказав: «Справедливості в моєму серці належить чільне місце. Я покину цей світ, щоб краще служити йому та служити вам». Він укляк перед Алефом, схиливши голову та розкривши долоні по боках.

Уперед вийшли інші. Високий Кірел, якого палили, але залишили живим на згарищі Мір Тарінієля. Деа, що втратила в боях двох чоловіків, з ликом і вустами, твердими й холодними як камінь. Енлас, який не носив меча й не їв плоті тварин і з вуст якого жодна людина ніколи не чула грубого слова. Прекрасна Гейса, що мала в Белені до падіння стін сотню шанувальників. Перша жінка, яка пізнала непроханий дотик чоловіка.

Лесельт, що сміявся легко й часто, навіть коли його оточувало страшне горе. Імет, ще майже хлопчисько, який ніколи не співав і вбивав швидко, без сліз. Ордал, наймолодша з них усіх, яка ще не бачила, як хтось помирає, сміливо стала перед Алефом; її золоте волосся було переплетене яскравими стрічками. А разом з нею прийшов Андан, чиє лице було маскою з вогненними очима; його ім'я означало «гнів».

Вони прийшли до Алефа, і він торкнувся їх. Він торкнувся до їхніх рук, очей і сердець. Від його останнього доторку їм стало боляче, і з їхніх спин вирвалися крила, щоб вони могли прямувати туди, куди забажають. Крила з вогню й тіні. Крила з заліза та скла. Крила з каменю та крові.

Тоді Алеф вимовив їхні довгі імена, і їх охопив білий вогонь. Цей вогонь затанцював у них на крилах, і вони стали швидкими. Цей вогонь замерхтів у їхніх очах, і вони зазирали в самісіньку глибину людських сердець. Цей вогонь наповнив їхні уста, і вони заспівали пісень про силу. Тоді вогонь ліг їм на чоло срібними зірками, і вони негайно стали праведними, мудрими й грізними на вигляд. Далі вогонь зжер їх, і вони навіки стали невидимими для смертних очей.

Їх не може побачити ніхто, крім наймогутніших, та й ті лише з величезними труднощами та ризиком. Вони вершать правосуддя у світі, а Тейлу — найвеличніший серед них усіх...

— Я почув достатньо, — слова пролунали неголосно, але це було рівнозначно крику. Коли Скарпі розповідав якусь історію, чути, як його перебивають, було все одно що наскочити зубом на піщинку, набивши рота хлібом.

Із віддаленої частини зали до шинквасу рушило двоє чоловіків у темних плащах: один — високий і гордий, другий — низенький і в каптурі. Поки вони йшли, я побачив, як під їхніми плащами промайнули сірі одіння. Тейлінські священики.

Навіть гірше — я побачив ще двох чоловіків, у яких під плащами були обладунки. Поки вони сиділи, я їх не бачив, але тепер, коли вони рухалися, було до болю очевидно, що вони — церковні головорізи. Обличчя в них були похмурі, а під їхніми плащами я помітив обриси мечів.

Це побачив не лише я. Діти потроху виходили з дверей. Розумніші намагалися видатися спокійними, але дехто переходив на біг, ще не вийшовши на вулицю. Троє дітей залишилися всупереч здоровому глузду. Зосталися якийсь шалдійський хлопчик із мереживом на сорочці, маленька босонога дівчинка і я.

230

— Здається, ми всі почули достатньо, — сказав вищий священик із тихою суворістю. Він був худорлявий, із запаленими очима, що слабо горіли, як наполовину сховані вуглинка. Грані його схожого на ніж обличчя загострювала охайно підстрижена борода кольору сажі.

Він передав свій плащ нижчому на зріст священикові, тому, що був у каптурі. Під плащем у нього було блідо-сіре одіння тейлінця. На шиї висіли срібні терези. Серце мені пішло в п'яти. Не просто священик, а Суддя. Інші двоє дітей вислизнули з дверей у мене на очах.

Суддя заговорив:

— Під пильним оком Тейлу звинувачую тебе в ересі.

— Засвідчую, — промовив другий священик із каптура.

Суддя махнув рукою найманцям.

— Зв'яжіть його.

Найманці виконали наказ із грубою вправністю. Скарпі витерпів усе це спокійно, не промовивши жодного слова.

Суддя подивився, як його охоронець почав зв'язувати Скарпі зап'ястки, а тоді трохи відвернувся, неначе викидаючи оповідача з голови. Він ретельно оглянув залу; врешті-решт його погляд зупинився на лисому чолові'язі у фартуху за шинквасом.

— Б... Благослови вас Тейлу! — поспіхом, затинаючись, вимовив власник «Приспущеного прапора».

— Еге ж, — просто озвався Суддя. Він іще раз ретельно оглянув залу. Врешті-решт повернув голову до другого священика, який тримався на віддалі від шинквасу. — Ентоні, чи став би такий вишуканий заклад, як цей, переховувати єретиків?

— Можливо все що завгодно, Судде.

— Ех-х-х, — тихо вимовив Суддя й неквапом оглянув залу, ще раз закінчивши огляд на чолов'язі за шинквасом.

— Можна запропонувати вашій честі випити? Ну, якщо ви не проти? — швидко спитав власник.

У відповідь — тільки мовчання.

— Тобто... і вам випити, і вашим братам. Добру бочку парового білого? На знак моєї подяки. Я дав йому залишитися, тому що в нього були цікаві оповідки — попервах. — Він важко ковтнув і поспіхом додав: — Але далі він почав говорити всляку гидоту. Я боявся його витурити, бо він явно божевільний, а всі знають: ті, хто здіймає руку на безумців, тяжко потерпають від Божої неласки... — Його голос зірвався, і в кімнаті раптово запала тиша. Він ковтнув, і я почув, як його горло сухо клацнуло, хоч і стояв біля дверей.

— Щедра пропозиція, — нарешті промовив Суддя.

— Дуже щедра, — озвався нижчий на зріст священик. — Однак міцні напої часом спокушають на злі діяння.

— Злі, — прошепотів священик.

— А дехто з наших братів дав обітницю проти спокусу плоті. Я мушу відмовитись. — У голосі Судді добре вчувався благочестивий жаль.

Мені вдалося привернути увагу Скарпі; він нагородив мене ледь помітною напівусмішкою. Мене почало нудити. Старий оповідач, здавалося, і гадки не мав, у яку халепу втрапив. Але водночас у глибині моєї душі щось егоїстичне питало: «Якби ти прийшов раніше та дізнався те, що тобі потрібно знати, тепер було б не так сумно, еге ж?»

Тишу порушив шинкар.

— То чи не могли б ви взяти грошей, панове, — стільки, скільки коштує ця бочка? Якщо вже не саму бочку.

Суддя трохи помовчав, неначе думаючи.

— Заради дітей, — благав лисий. — Я знаю, що гроші ви витратите на них.

Суддя стиснув губи.

— Чудово, — сказав він за мить, — заради дітей.

У голосі меншого на зріст священика вчувалася якась неприємна інтонація.

— Дітей.

Власник здобувся на слабеньку посмішку.

Скарпі закотив очі, подивившись на мене, і підморгнув.

— Здавалося б, — голос Скарпі потік, як густий мед, — такі достойні люди церкви, як ви, могли б знайти собі краще заняття за арешти оповідачів і вимагання грошей у чесних людей.

Клацання шинкаревих монет поступово затихло, і зала неначе затамувала подих.

232

Суддя з напускною невимушеністю повернувся спиною до Скарпі і звернувся через плече до меншого на зріст священика.

— Ентоні, здається, ми знайшли гречного єретика — яка дивовижа, яка чудасія! Треба його продати до трупи ру — він чимось схожий на балакучого пса.

Скарпі заговорив йому в спину.

— Я аж ніяк не сподіваюся, що ви побіжите геть шукати Галіакса й Сімох самостійно. «Малим людям — малі діла», — завжди кажу я. Гадаю, проблема в тому, щоб знайти достатньо малу справу для таких людей, як ви. Але ви винахідливі. Ви могли б підбирати сміття або шукати в ліжках у борделях вошей, коли там буваєте.

Повернувшись, Суддя підходив із шинквасу глиняний кухоль і розбив його сильним ударом об голову Скарпі.

— Не говори в моїй присутності! — затріщав він. — Ти нічого не знаєш!

Скарпі трохи потрусив головою, неначе для того, щоб у ній прояснилося. По його обличчю, неначе складеному з плавнику, текла червона цівочка, що ховалася в морській піні однієї його брови.

— Гадаю, це може бути правдою. Тейлу завжди казав...

— Не вимовляй його ім'я! — заволав Суддя з червоним від люті обличчям. — Твої вуста його бруднять. На твоєму язичку це — богохульство.

— Та ну тебе, Ерлусе, — дорікнув Скарпі, неначе говорячи з малою дитиною. — Тейлу ненавидить тебе ще більше, ніж решта світу, а це немало.

Зала неприродно застигла. Суддя поблід на виду.

— Помилуй тебе Господь, — промовив він холодним тремтливим голосом.

Скарпі на мить мовчки поглянув на Суддю. Тоді засміявся. Гучним, лунким, безпорадним сміхом із глибини душі.

Суддя швидко позирнув на одного з тих, хто зв'язав оповідача. Чолов'яга з похмурим обличчям без прелюдій ударив Скарпі міцно стисненим кулаком. Один раз по нирці, один раз по карку.

Скарпі повалився на землю. У залі було тихо. Звук, із яким його тіло торкнулося дерев'яного настилу на підлозі, здавалося, стих раніше за відлуння його сміху. Суддя змахнув рукою, і один з охоронців підняв старого за карк. Той теліпався, як ганчір'яна лялька; його ноги волочилися по землі.

Але Скарпі був не непритомний, а лише приголомшений. Оповідач повів очима, зосереджуючись на Судді.

— Помилуй мою душу. — Він кволо прохрипів; кращого дня це хрипіння, можливо, було б хихотінням. — Ти не знаєш, як кумедно це звучить із твоїх вуст.

Скарпі неначе звертався до повітря перед собою.

— Тобі треба бігти, Квоуте. Водячись із такими людьми, нічого не доб'єшся. Прямуй на дахи. Побудь трохи там, де тебе не бачитимуть. У мене є друзі в церкві, які можуть мені допомогти, але ти тут нічого не вдієш. Іди.

Позаяк він, говорячи, не дивився на мене, усі на мить заплуталися. Суддя змахнув рукою ще раз, і один з охоронців ударив Скарпі по потилиці. У нього закотилися очі, а голова повалилася вперед. Я прослизнув крізь двері на вулицю.

Я послухав Скарпі й побіг по даху, перш ніж вони пішли з корчми.

Розділ двадцять дев'ятий

Двері мого розуму

Видершись на дах і повернувшись до свого потаємного місця, я закутався в ковдру й заплакав. Я плакав так, наче все-редині мене щось прорвало і все стрімко текло назовні.

Коли я замучив себе риданнями, уже настала глуха ніч. Я лежав там і дивився в небо, стомлений, але нездатний заснути. Думав про батьків і про трупу, а тоді з подивом усвідомив, що спогади вже не такі гіркі, як були.

Уперше за багато років я скористався однією штукаю, якої навчив мене Бен, для заспокоєння й загострення розуму. Це було важче, ніж пам'яталось, але мені це вдалося.

234

Якщо ви коли-небудь спали всю ніч, не рухаючись, а тоді вранці прокидалися з затерпим від бездіяльності тілом. Якщо ви можете згадати, як чудово, приємно та водночас боляче тоді вперше потягнутися, то ви, можливо, зрозумієте, як почувався мій розум, прокинувшись і потягнувшись на одному з тарбієнських дахів стільки років по тому.

Решту тієї ночі я відчиняв двері свого розуму. За ними я знаходив те, що давно забув: як моя мати складала докупи слова для пісні, сценічне мовлення, три рецепти чаю для заспокоєння нервів і покращення сну, гами для лютні.

Моя музика. Невже я й справді кілька років не тримав у руках лютні?

Тривалий час я думав про чандріян, про те, що вони зробили з моєю трупою, що вони в мене забрали. Я згадав кров і запах горілого волосся та відчув, як у моїх грудях палає глибокий, зловісний гнів. Зізнаюся: тієї ночі в мене були темні, мстиві думки.

Але за роки, проведені в Тарбієні, я навчився непохитної практичності. Я знав, що помста — це лише дитяча фантазія, та й усе. Мені було п'ятнадцять. Що я взагалі міг зробити?

Я знав одне. Це спало мені на думку, коли я лежав і згадував. Це сказав Галіакс Попелові. «Хто оберігає тебе від амірів? Співців? Сітів? Від усього на світі, що готове тобі нашкодити?»

Чандріяни мали ворогів. Якби я зумів їх знайти, вони б мені допомогли. Я й гадки не мав, хто такі ті співці або сіти, але всі знали, що аміри — це лицарі церкви, сильна права рука Атурської імперії. На жаль, усі також знали, що амірів уже триста років як немає. Їх розпустили, коли Атурська імперія впала.

Але Галіакс говорив про них так, ніби вони досі існували. А історія Скарпі вказувала на те, що аміри з'явилися завдяки Селітосу, а не Атурській імперії, як мене завжди вчили. У цій історії явно було щось більше, ще щось таке, що я мусив знати.

Чим більше я про це думав, тим більше запитань з'являлося. Чандріяни, вочевидь, не вбивали всіх, хто збирав історії чи співав пісні про них. Одну чи дві історії про них знав кожен, а дурнувату пісеньку про їхні ознаки хоч раз співала кожна дитина. Чим так вирізнялася пісня моїх батьків?

У мене були запитання. Звісно, дорога мені була лише в одне місце.

Я оглянув своє вбоге майно. У мене була ганчір'яна ковдра й полотняний мішок із соломою, який правив мені за подушку. У мене була пляшка на одну пінту з корком, наполовину повна чистої води. Шмат грубої парусини, який я притиснув цеглою і яким прикривався від вітру холодними ночами. Трохи солі й один пошарпаний черевик, який був мені замалий, але який я сподівався обміняти на щось інше.

А ще — двадцять сім залізних грошів звичайними монетами. Мої гроші на чорний день. Кілька днів тому це здавалося величезним скарбом, але тепер я знав, що цього в жодному разі не вистачить.

Поки сонце сходило, я дістав «Риторику і логіку» зі схованки під кроквою. Розгорнув шмат обробленого полотна, яким я її захищав, і мені полегшало на душі — я побачив, що вона суха й ціла. Я відчув у руках гладеньку вичинену шкіру. Підніс книжку до обличчя й відчув запах Бенового фургона, прянощів і дріжджів із домішками гострої гіркоти кислот і хімічних солей. Це був останній матеріальний шматочок мого минулого.

Я розгорнув її на першій сторінці й прочитав напис, залишений Беном понад три роки тому.

Квоуте!

Добре захищайся в Університеті. Зроби так, щоб я тобою пишався.

Пам'ятай батькову пісню. Стережися примх.

Абенті

Я кивнув самому собі й перегорнув сторінку.

Розділ тридцятий

Зламана палітурка

236

На вивісці над одвірком був напис: «ЗЛАМАНА ПАЛІТУРКА». Я вирішив, що це пророчий знак, і зайшов усе-рєдину.

За письмовим столом сидів якийсь чоловік. Я вирішив, що то власник закладу. Він був високий, худорлявий і лисуватий. Він підняв погляд від облікової книги з дещо роздратованим виразом обличчя.

Вирішивши звести люб'язності до мінімуму, я підійшов до його столу й передав йому книжку.

— Скільки б ви дали мені за це?

Він зі знанням справи погортав її, обмацуючи папір пальцями й перевірюючи палітурку. Знизав плечима.

— Два йоти.

— Вона варта більшого! — обурено промовив я.

— Вона варта стільки, скільки ти можеш за неї отримати, — спокійно відповів він. — Я дам тобі півтора.

— Два таланти — і в мене буде можливість викупити її протягом місяця.

Він коротко, грубо розсміявся.

— Це не ломбард. — Він пересунув книжку однією рукою на інший кінець столу, до мене, другою водночас узявшись за перо.

— Двадцять днів?

Він завагався, а тоді ще раз побіжно оглянув книжку й дістав гаманець. Витягнув два важкі срібні таланти. Я вже дуже, дуже давно не бачив у одному місці стільки грошей.

Він пересунув їх на інший кінець столу. Я придушив у собі бажання негайно їх схопити і сказав:

— Мені знадобиться розписка.

Цього разу він так довго й суворо дивився на мене, що я почав трохи нервувати. Лише тоді до мене дійшло, який вигляд я, напевно, маю: весь забрьохався за рік у вуличній грязюці й намагаюсь отримати розписку на книжку, яку явно вкрав.

Врешті-решт він ще раз сумирно знизав плечима і нашкрябав на аркушику паперу записку. Внизу накреслив риску і зробив розчерк пером.

— Підпишися тут.

Я поглянув на папірець. Там був такий напис:

Цим я, підписавшись нижче, засвідчую, що не можу ні читати, ні писати.

237

Я поглянув на власника закладу. Його обличчя лишалося незворушним. Я вмочив перо в чорнило та обережно накреслив літери «К К», наче то були ініціали.

Він висушив чорнило й відсунув мою «розписку» на інший кінець стола, до мене.

— Що означає «К»? — запитав він, майже непомітно всміхаючись.

— Канцелювання, — пояснив я. — Це коли щось визнають недійсним, зазвичай контракт. Друга «К» означає «кремація». Це коли когось кидають у вогнище. — Він глянув на мене порожніми очима. — Кремацією карають за підробку в Юнпуй. Гадаю, фальшиві розписки належать до цієї категорії.

Я навіть не спробував торкнутися грошей чи розписки. Запала напружена тиша.

— Тут не Юнпуй, — сказав він, ретельно зберігаючи спокійний вираз обличчя.

— А й справді, — визнав я. — Ви гостро відчуваєте крутість. Можливо, мені слід дописати третю літеру «К».

Він знову різко, грубо розсміявся й усміхнувся.

— Ви мене переконали, молодий пане. — Він дістав чистий папірець і поклав його переді мною. — Напишіть мені розписку, а я її підпишу.

Я взяв перо і написав. «Я, нижчепідписаний, погоджуюся повернути примірник книжки «Риторика і логіка» з написом «Квоутові» пред'явникові цього документа в обмін на два срібні гроші за умови пред'явлення цієї розписки до такої дати...»

Я підвів очі.

— Який сьогодні день?

— Шуден. Тридцять п'яте.

Я вже позбувся звички стежити за датою. На вулицях дні мало чим відрізняються один від одного — хіба що в гептен люди трохи п'яніші, а в жалобок — трохи щедріші.

Але якщо вже настало тридцять п'яте, то в мене лишалося всього п'ять днів на дорогу до Університету. Я знав від Бена, що прийом триває тільки до запалка. Якщо я його пропущу, мені доведеться чекати два місяці до початку нового семестру.

238

Я записав дату на розписці та провів ризику для підпису книготорговця. Коли я підсунув папірець до нього, він, здавалося, був трохи спантелечений. Ба більше, він не помітив, що в розписці написано не «таланти», а «гроші». Таланти мали значно вищу цінність. Це означало, що він щойно погодився віддати мені книжку за меншу суму, ніж та, за яку він її купив.

Моє вдоволення згасло саме собою, коли я зрозумів, яка все це дурість. Хоч із грошами, хоч із талантами мені все одно забракне коштів викупити книжку за два витки. Якщо все піде як слід, то наступного дня мене взагалі не буде в Тарбієні.

Ця розписка, хоч і була непотрібною, дещо притлумила біль від розлуки з останньою річчю, що залишилася мені від дитинства. Я подмухав на папір, обережно згорнув його й поклав у кишеню, а тоді забрав свої два срібні таланти. Коли чолов'яга простягнув мені руку, я здивувався.

Той винувато всміхнувся.

— Вибач за розписку. Але твій вигляд вказував на те, що ти вже не повернешся. — Він злегка знизав плечима. — Ось. — Він втиснув мені в долоню мідний йот.

Я вирішив, що він — хлопець не зовсім поганий. Я всміхнувся йому у відповідь, і на мить мені мало не стало соромно через те, як я написав розписку.

Ще мені було соромно через три пера, які я вкрав, але лише якусь мить. А оскільки зручного способу повернути їх не було, я, перш ніж піти, поцупив пляшечку чорнила.

Розділ тридцять перший

Природа шляхетності

Два таланти надавали впевненості своєю вагою, яка не мала нічого спільного з їхньою масою. Що я маю на увазі, зрозуміє кожен, у кого тривалий час не було грошей. Першим моїм вкладенням став добрий шкіряний гаманець. Я сховав його під одягом, міцно притуливши до себе.

Далі був справжній сніданок. Ціла тарілка гарячої яєчні та шмат шинки. Свіжий і м'який хліб, удосталь меду й масла, щоб присмачити їжу, та склянка коров'ячого молока, надоєного менш ніж два дні тому. Обійшовся він мені в п'ять залізних грошів. Можливо, це була найкраща трапеза в моєму житті.

Дивно було сидіти за столом, їсти ножем і виделкою. Дивно було перебувати поруч із людьми. Дивно було, що хтось приносить мені їжу.

Підбравши залишки сніданку крайцем хліба, я усвідомив, що в мене є проблема.

Навіть у цьому трохи зачуханому шинку в Надбережжі я привертав до себе увагу. За сорочку мені правив звичайнісінький старий полотняний мішок з дірками для рук і голови. Штани в мене були парусинові й відверто завеликі. Від них тхнуло димом, жиром і застоюною водою з провулка. Трималися вони на мені завдяки мотузці, яку я випорпав із якогось сміття. Я був брудний, босий і смердів.

Мені купити одягу чи спробувати знайти лазню? Якщо я спершу помиюся, то опісля доведеться вдягти старий одяг. Однак якщо я у своєму теперішньому вигляді спробую купити одяг, мене, можливо, і в крамницю не пустять.

А ще я сумнівався, що хтось захоче обміряти мене, аби щось пошити.

По мою тарілку прийшов шинкар, і я вирішив спершу помитися, головню тому, що мені до смерті обридло тхнути, наче пацюк, який уже тиждень як здох. Я всміхнувся йому.

— Де в цих місцях можна помитися?

— Тут, якщо маєш пару грошів. — Він оглянув мене. — Або ж попрацюєш на мене годинку, добре так, важко. Камін не завадило б почистити.

— Мені знадобиться дуже багато води та мило.

— Тоді дві години. У мене ще й тарілки є. Спершу камін, тоді купання, потім тарілки. Згода?

Десь за годину мені боліли плечі, а камін був чистий. Шинкар провів мене до підсобки з великими дерев'яними ночвами та решіткою на підлозі. На стінах були кілочки для одягу, а лист бляхи, прибитий до стіни цвяхами, правив за неоковирне дзеркало.

240

Шинкар приніс мені шітку, відро води, що аж парувала, та брусок лужного мила. Я мився, доки не розтер себе до болю та не порожевів. Шинкар приніс мені ще одне відро гарячої води, а тоді — ще одне. Я подумки проказав вдячну молитву за те, що вошей у мене начебто не було. Можливо, я був надто брудний, щоб на мені поселилася хоч одна воша, яка себе поважає.

Обмившись востаннє, я поглянув на свій старий одяг. Я вже кілька років не був таким чистим, а тому не хотів не те що в нього вдягатись, а й навіть торкатися. Якби я спробував його випрати, він би просто розпався.

Я витерся насухо і розчесав грубою шіткою ковтуни у волоссі. Воно було довшим, ніж видавалося, коли було брудним. Я стер крапельки, що осіли на імпровізованому дзеркалі, і здивувався. Я видавався старим — ну, принаймні старшим. Та ще й скидався на якогось юного шляхетського сина. Обличчя в мене було худорляве і світле. Волосся треба було трохи обрізати, але воно доходило до пліч і було прямим, як тоді було модно. Не вистачало тільки одягу як у шляхтича.

І тут у мене з'явилася ідея.

Досі не вдягнувшись, я загорнувся в рушник і пішов через задні двері. Узяв гаманець, але сховав його від чужих очей. Майже настав полудень, і люди були повсюди. Звичайно ж, чимало очей були звернені до мене. Я проігнорував їх і хутко побіг, не намагаючись сховатися. Скривив обличчя в байдужу гнівну гримасу без сліду ніяковості.

Я зупинився біля батька з сином, які вантажили на віз полотняні мішки. Син був роки на чотири старший за мене і набагато вищий.

— Хлопче, — грубо звернувся я. — Де тут можна купити одягу? — демонстративно поглянув на його сорочку. — Пристойного одягу, — виправився я.

Він поглянув на мене з виразом чи то спантеличення, чи то гніву на обличчі. Його батько квапливо зняв капелюха та став перед своїм сином.

— Ваша світлість може звернутися до крамниці Бентлі. Товар там простий, але вона всього за вулицю чи дві звідси. Я насупився.

— Більш ніяких закладів тут немає?

Він роззявив рота.

— Ну... може... є один...

Я нетерпляче махнув йому рукою, щоб замовк.

— Де це? Просто покажи, бо клепки в голові ти позбувся.

Він показав, і я попрямував геть. Дорогою я згадав одну з ролей юних пажів, які грав у трупі. Того пажа звали Дансті, і він був нестерпно свавільним маленьким хлопчиком із високопоставленим батьком. Він підходив ідеально. Я владно схилив голову набік, трохи змінив положення пліч і трохи налаштував розум.

Я розчахнув двері та увірвався всередину. Там був чоловік у шкіряному фартусі; я можу лише припускати, що то був Бентлі. Йому було років сорок, він був худий і лисуватий. Коли двері грюкнули об стіну, він підскачів. Повернувся до мене і, судячи з виразу обличчя, не повірив власним очам.

— Принеси-но мені одіж, недоумку. Мені остогидло, що ти та всі інші довбні, які вирішили сьогодні побазарювати, на мене витріщаються. — Я зігнувся, сівши в крісло, і надувся.

Коли він і не поворухнувся, я гнівно на нього подивився. — Я що, затинався? Можливо, мої потреби не очевидні? — Я потягнув за краєчок свого рушника для демонстрації.

А він стояв із роззявленим ротом.

Я загрозово притишив голос:

— Якщо ти не принесеш мені якогось одягу... — Я підвівся й закричав: — Я рознесу цей заклад! Я попрошу твої яйця у свого батька в подарунок на Середзим'я. Його собаки залазитимуть на твій здохлий труп. ТИ ВЗАГАЛІ ЗНАЄШ, ХТО Я ТАКИЙ?

Бентлі щез, і я звалився назад у крісло. Клієнтка, яку я досі не помічав, квапливо вийшла — тільки ненадовго зупинилася для реверансу переді мною, перш ніж піти.

Я ледве втримався від сміху.

Далі було напрочуд легко. Він бігав туди-сюди за моїми наказами десь із півгодини, приносячи один предмет одягу за іншим. Я насміхався з матерії, крою та якості пошиття всього, що він виносив. Словом, я був ідеальним маленьким гадом.

Насправді ж я був цілком задоволений. Одяг був простий, але добре зроблений. Ба більше, порівняно з тим, що було на мені за годину до цього, чистий полотняний мішок уже був би величезним покращенням.

Якщо ви не провели багато часу при дворі чи у великих містах, то не зрозумієте, чому мені було так легко цього досягти. Дозвольте це пояснити.

Шляхетські сини — це одна з великих руйнівних сил природи, на кшталт повеней або торнадо. Зіткнувшись із однією з цих катастроф, пересічна людина може лише зціпити зуби і спробувати звести шкоду до мінімуму.

Бентлі знав це. Він залишив позначки на сорочці та штанах і допоміг мені їх зняти. Я знову вбрався в халат, який він мені дав, і він заходився шити так, ніби йому в потилицю дихав сам диявол.

Я кинувся назад у крісло.

— А міг би й запитати. Я ж бачу, що ти вмираєш від цікавості.

Він ненадовго підняв погляд від стібків.

— Прошу?

— Я про обставини, пов'язані з моєю поточною оголеністю.

— А, так. — Він обрізав нитку та взявся за штани. — Зізнаюся, що відчуваю певну цікавість. Не більшу, ніж годиться. Я не з тих, хто пхає носа в чийсь справи.

— А, — кивнув я, вдаючи розчарування. — Гідний похвали принцип.

Якийсь час після цього було тільки й чутно, як проходить нитка крізь тканину. Я завовтузився. Врешті-решт я повів далі так, ніби він мене запитав:

— У мене вкрала одяг повія.

— Справді, пане?

— Так, вона спробувала змусити мене обміняти його на гаманець. Сучка.

Бентлі ненадовго підняв очі; на його обличчі відобразилася щира цікавість.

— Невже ваш гаманець лежав окремо від одягу, пане?

Я вдав шок.

— Звісно, що так! «Рука джентльмена ніколи не віддаляється від гаманця». Так каже мій батько. — На доказ я помахав йому гаманцем.

Я помітив, як він спробував придушити смішок, і від цього мені стало трохи краще. Я майже годину промучив цього чоловіка, і я принаймні міг би поділитися з ним історією, яку можна розповісти друзям.

— Вона мені сказала, що я, якщо хочу зберегти гідність, мушу віддати їй гаманець і піти додому в одязі. — Я на-смішкувато захитав головою. — «Розпуснице, — сказав їй, — джентльменська гідність не в одязі. Якби я віддав свій гаманець, просто щоб урятуватися від сорому, то віддав би й свою гідність».

Я на мить зобразив задуму, а тоді тихо заговорив, ніби думаючи вголос.

— Отже, цілком закономірно, що джентльменська гідність у гаманці. — Я поглянув на гаманець, який тримав у руках, і зробив тривалу паузу. — Здається, я нещодавно чув, як мій батько сказав щось таке.

Бентлі засміявся та обернув цей сміх на кашель, а тоді підвівся та обтрусив сорочку й штани.

— Ось, пане, тепер сидітимуть на вас як вліті. — На його губах, коли він передав мені одяг, заграло щось схоже на усмішку.

Я вислизнув із халата й натягнув на себе штани.

— Гадаю, додому я в них дійду. Скільки з мене за твій клопіт, Бентлі? — запитав я.

Він замислився на мить.

— Один і два.

Я заходився шнурувати сорочку, нічого не говорячи.

— Вибачте, пане, — швидко промовив він. — Забувся, з ким маю справу. — Він ковтнув. — Рівно одного цілком вистачить.

Діставши гаманець, я поклав йому в руку срібний талант і зазирнув йому в очі.

— Мені знадобиться трохи дріб'язку.

244

Його вуста стиснулись у тонку риску, але він кивнув і віддав мені два йоти.

Я заховав монети й міцно прив'язав гаманець під сорочкою, а тоді багатозначно глянув на Бентлі та погладив гаманець.

Я побачив, як його вуст знову торкнулася усмішка.

— На все добре, пане!

Я взяв свій рушник, вийшов із крамниці й пішов назад, тепер уже значно непримітніше, до шинку, в якому знайшов сніданок і купіль.

— Що вам принести, паничу? — запитав шинкар, коли я підійшов до шинквасу. Він усміхнувся та обтер руки об фартух.

— Стос брудних тарілок і ганчірку.

Він примружено глянув на мене, а тоді всміхнувся та розсміявся.

— Я думав, що ти втік голим на вулицю.

— Не зовсім голим. — Я поклав на шинквас його рушник.

— До цього бруду в тобі було більше, ніж хлопчака. І я б цілком побився об заклад на марку, що волосся в тебе чорне. Ти справді змінився зовні. — На мить він мовчки зачудувався. — Не хочеш узяти свій старий одяг?

Я хитнув головою.

— Викинь його — ні, взагалі спали, і подбай про те, щоб ніхто випадково не вдихнув дим. — Він розсміявся знову. — Утім, у мене було й дещо інше, — нагадав я йому.

Він кинув і постукав себе по носі збоку.

— Саме так. Секундочку. — Він повернувся і зник за двома поза шинквасом.

Я дозволив собі розслабитись, оглянувши залу. Тепер, коли я не приваблював ворожі погляди, вона здавалася інакшою. Бутовий камін, у якому повільно закипав чорний чайник. Кислуваті запахи лакованого дерева та розлитого пива. Стишене гудіння розмов...

Мені завжди були до вподоби корчми. Гадаю, так буває, коли виростаєш у дорозі. Корчма — це безпечне місце, свого роду прихисток. Тієї миті я почувався дуже затишно, і мені спало на думку, що було б непогано жити, володіючи таким закладом.

— Ну, то ось. — Шинкар розклав три пера, каламар із чорнилом і мою розписку з книгарні. — Над ними я поламав голову майже стільки ж, як над тим, чому ти втік без одягу.

— Я їду до Університету, — пояснив я.

Він підняв брову.

— Ти ж трохи замалий, хіба ні?

Почувши його слова, я відчув бентежний холодок, але проігнорував його.

— Туди приймають усяких.

Він гречно кивнув, ніби це пояснювало, чому я прийшов босим і від мене смерділо глухими провулками. Трохи почекавши, щоб побачити, чи не розповім я більше, шинкар налив собі випити.

— Не ображайся, але вигляд у тебе все ж такий, що мити тарілки тобі вже не варто.

Я відкрив рота, щоб заперечити: я сумнівався, що варто відмовлятися від такої пропозиції, як залізний гріш за годину роботи. Два гроші — це все одно що буханець хліба, а я б і полічити не зміг, скільки разів голодував за останній рік.

Тоді побачив свої руки, що лежали на шинквасі. Вони були рожеві й чисті — я ледь допетрав, що вони мої.

Тут до мене дійшло, що я не хочу мити посуд. У мене є важливіші справи. Я відійшов від шинквасу й дістав із гаманця гріш.

— Де найлегше знайти валку, що їде на північ? — запитав я.

— На Гуртоправській площі, на Узвишші. За чверть милі від млина, на Зеленій вулиці.

Почувши про Узвишшя, я нервово здригнувся. Я проігнорував це як зумів і кивнув.

— Гарний у вас тут шинок. Virісши, я вважав би себе щасливчиком, якби мав такий гарний шинок. — Я віддав йому гріш.

Він усміхнувся на весь рот і повернув гріш мені.

— З такими гарними похвалами вертайся коли завгодно.

Розділ тридцять другий

Мідяки, чижмарі та натовпи

246

Коли я вийшов на вулицю, до полудня залишалося близько години.

Світило сонце, і бруківка в мене під ногами була теплою. Коли гамір ринку перетворився на уривчасте гудіння довкола мене, я спробував насолодитися приємними відчуттями від повного шлунка та чистого тіла.

Але під ложечкою в мене якимось посмоктувало, як буває тоді, коли хтось вдивляється вам у потилицю. Це відчуття не зникало, аж поки мене не здолала інтуїція і я не прослизнув швидко, мов рибина, в якийсь завулок.

Поки я стояв, притиснувшись до стіни й чекаючи, відчуття вщухло. Кілька хвилин по тому я став почуватися дурнем. Своїй інтуїції я довіряв, але час від часу вона здійсмила фальшиву тривогу. Я зачекав ще кілька хвилин просто для певності, а тоді повернувся на вулицю.

Відчуття незрозумілого занепокоєння повернулося майже миттєво. Я не звертав на нього уваги, водночас намагаючись з'ясувати, звідки воно береться. Але за п'ять хвилин я злякався, звернув у завулок і почав розглядати натовп, щоб зрозуміти, хто за мною стежить.

Ніхто не стежив. Лише за півгодини хвилювання та ще два провулки я нарешті зрозумів, у чому річ.

Дивно було йти разом із натовпом.

За останні кілька років натовпи стали для мене частиною міського пейзажу. Я міг сховатися в натовпі від констебля чи крамаря. Я міг пройти крізь натовп, щоб потрапити туди, куди йшов. Я міг навіть іти в одному напрямку з натовпом, але ніколи до нього не належав.

Я настільки звик до непомітності, що мало не втік від першого купця, який спробував щось мені продати.

Коли я зрозумів, що мене бентежить, моє занепокоєння майже зникло. Страх здебільшого походить від незнання. Щойно я дізнався, у чому проблема, він перетворився на звичайну проблему — і боятися стало нічого.

Як я вже казав, Тарбієн має дві основні частини: Узвишшя й Надбережжя. Надбережжя було бідним. Узвишшя було багатим. Надбережжя смерділо. Узвишшя було чистим. У Надбережжі були злодії. На Узвишші були банкіри — перепрошую, бандити.

Я вже розповідав про свою злочасну вилазку на Узвишшя. Тож ви, можливо, зрозумієте, чому, коли натовп переді мною раптом розійшовся на мить, я побачив те, що шукав. Констебля. Я під гупання власного серця кинувся за найближчі двері.

Якусь мить я нагадував собі, що я — уже не той брудний малий босяк, якого побили багато років тому. Я був добре вбраний і чистий. Зовні я видавався тут своїм. Але давні звички вмирають повільно. Я ледь-ледь опанував лютий гнів, але не міг сказати, на кого гніваюся — на себе, на констебля чи на світ загалом. Мабуть, на все й усіх потроху.

—Доброго дня, — пролунав бадьорий голос з-поза завіси, що замінювала двері.

Я оглянув крамницю. Світло з переднього вікна падало на захарачений верстак і кількадесят пар взуття на полицях. Я вирішив, що забрів не в найгірший заклад.

—Дай-но вгадаю... — знову пролунав голос ззаду. З-поза завіси вийшов сивий, як дід, чолов'яга, що ніс довгий шматок шкіри. Він був малий на зріст і згорблений, але його обличчя

всміхнулося мені крізь зморшки. — ...тобі потрібне взуття. — Він боязко всміхнувся, наче цей жарт був парою старих чобіт, які вже давно зносились, але були надто зручними, щоб від них відмовитися. Він поглянув на мої ноги. Я мимоволі теж.

Звісно, я був босий. У мене так давно не було взуття, що я вже й зовсім про нього не думав. Принаймні влітку. Взимку я мріяв про взуття.

Я підняв погляд. Очі старого бігали туди-сюди, ніби він не міг зрозуміти, позбудеться він клієнта, розсміявшись, чи ні.

— Здається, мені потрібне взуття, — визнав я.

Він засміявся та посадовив мене, а тоді виміряв мої босі ноги руками. На вулицях, на щастя, було сухо, тож ноги в мене були вкриті лише пилом із бруківки. Якби пройшов дощ, вони б були страхотливо брудними.

248

— Подивимося, що тобі до вподоби й чи є в мене щось твого розміру. Якщо ні, я можу виготовити або перешити якусь пару під тебе за годину-дві. Отже, для чого тобі потрібне взуття? Для ходіння? Для танців? Для їзди верхи? — Він відкинувся, сидячи на табуреті, і взяв пару черевиків з полиці в себе за спиною.

— Для ходіння.

— Я так і думав. — Він вправно натягнув мені на ноги пару панчіх, неначе всі його клієнти заходили до нього босоніж. Запах мої ноги в пару якогось чорного взуття з пряжками. — Як тобі ці? Наступи трохи, щоб упевнитись.

— Я...

— Тиснуть. Я так і думав. Що може дратувати більше, ніж черевик, який тисне? — Він зняв їх і миттю взув мене в іншу пару. — Як щодо цих? — Вони були темно-багряні й виготовлені чи то з оксамиту, чи то з фетру.

— Вони...

— Не зовсім такі, як ти шукаєш? Не можна сказати, що ти помиляєшся: вони страх як швидко зношуються. А от колір гарний, у таких добре ганятися за дамами. — Він ніжно взув мене в нову пару. — Як тобі ці?

Вони були з простої брунатної шкіри й сиділи в мене на ногах так, наче він, перш ніж їх виготовити, виміряв мої

ступні. Я притиснув ногу до землі, і черевик щільно охопив її. Я вже й забув, як приємно буває в добрих черевиках.

— Скільки з мене? — дещо боязко запитав я.

Замість відповіді він підвівся й почав обшукувати поглядом полиці.

— Про людину можна дуже багато дізнатися з її ніг, — замислився він. — Дехто заходить сюди, усміхаючись і сміючись, у бездоганно чистому, начищеному взутті, у напудренных шкарпетках. Але коли взуття знято, ноги в них тхнуть просто страхотливо. Це люди, які щось ховають. Вони мають таємниці з поганим запахом і намагаються їх приховати, так само, як намагаються приховати свої ноги.

Він повернувся до мене.

— От тільки це ніколи не спрацьовує. Вберегти ноги від смороду можна, лише трохи їх провітрюючи. З таємницями, можливо, та ж сама історія. Щоправда, я про це нічого не знаю. Знаю тільки про взуття.

Він заходився перебирати численні речі на своєму верстаку.

— Часом ці молодики з двору приходять, обмахуються віялами і стогнуть про останню трагедію. Але ноги в них дуже рожеві та м'які. Зрозуміло, що вони ніколи нікуди не ходили самі. Зрозуміло, що справжнього болю їм ніколи не завдавали.

Нарешті він знайшов те, що шукав, і простягнув пару черевиків, схожих на ті, які були на мені.

— Ось. У них ходив мій Джейкоб, коли був такий, як ти.

Він сів на табурет і розшнурував черевики, які були на мені.

— А в тебе, — повів він далі, — старі підошви як на такого юного хлопчиська: зі шрами, мозолями. Такі ноги могли б цілий день бігти по камінню без взуття. У хлопців твого віку такі ноги з'являються лише одним шляхом.

Він підняв на мене очі, показуючи, що це було запитанням. Я кивнув.

Він усміхнувся й поклав руку мені на плече.

— Як вони?

Я підвівся, щоб їх випробувати. Вони однозначно були зручнішими за новішу пару, бо були трохи розтоптані.

— Послухай, ця пара, — він помахав черевиками, які тримав у руках, — нова. У них не проходили й милі, і за такі нові черевики я беру талант чи, може, талант і два. — Він показав на мої ноги. — Ці ж черевики вживані, а вживаних черевиків я не продаю.

Він повернувся до мене спиною і почав абсолютно безцільно прибирати в себе на верстаку, мугикаючи щось під носа. За мить я впізнав мелодію — «Іди з міста, міднику».

Я знав, що він намагається зробити мені ласку, і за тиждень до цього я б радо скористався можливістю роздобути черевики задарма. Але це чомусь не видавалося мені правильним. Я тихцем зібрав свої пожитки та, перш ніж піти, залишив на його табуреті парочку мідних йотів.

Чому? Тому що гордість — річ дивна, і тому що на щедрість варто відповідати щедрістю. Але передусім тому, що це видавалося правильним, а цієї причини вже достатньо.

250

— Чотири дні. Шість, якщо буде дощ.

Рьонт був третім фургонником, у якого я запитав про поїздки на північ, в Імрі, найближчого до Університету міста. Він був кремезним шалдійцем зі страхітливою чорною бородою, що приховувала більшу частину його обличчя. Рьонт відвернувся та грубим голосом вилаявся сіаруською на чоловіка, який вантажив у фургон рулони тканини. Коли він говорив рідною мовою, його голос нагадував сердитий обвал.

Коли він повернувся до мене знову, його грубий голос стишився.

— Два мідяки. Йоти. Не гроші. Можеш поїхати у фурго-ні, якщо буде місце. Як захочеш, уночі можеш спати вниз. Їстимеш увечері з нами. На обід тільки хліб. Якщо фургон застрягне, помагатимеш штовхати.

Настала ще одна пауза — він заходився кричати на робітників. Три фургони саме напихали крамом, а четвертий видався мені до болю знайомим: більша частина мого дитинства минула в мандрах у такому домі на колесах. На передку того фургона сиділа Рьонтова дружина, Рета. Її лице ставало то сурорим, коли вона дивилась, як робітники за-

вантажують фургони, то усміхненим, коли вона розмовляла з дівчиною, що стояла неподалік.

Я вирішив, що ця дівчина — така ж пасажирка, як і я. Вона була моєю ровесницею, а може, на рік старшою, але в такому віці один рік — це чимала різниця. У талів є прислів'я про дітей нашого віку: «Хлопчик росте, а дівчинка виростає».

На ній було практичне вбрання для подорожей, штани та сорочка, і вона була якраз достатньо юною, щоб це не видавалося недоречним. Поводилася дівчина так, що, якби вона була на рік старшою, я б мимоволі побачив у ній даму. Власне кажучи, під час розмови з Ретою дівчина вільно переходила від благородної грації до дитячої енергійності й навпаки. Вона мала довге темне волосся і...

Простіше кажучи, вона була прекрасною. Я вже давно не бачив нічого прекрасного.

Рьонт простежив за моїм поглядом і заговорив далі:

— Отаборитися на ніч допомагають усі. Усі по черзі стоять на варті. Як заснеш на варті, тебе покинуть. Їстимеш з нами все, що готуватиме моя дружина. Як жалітимешся, тебе покинуть. Як ітимеш надто повільно, тебе покинуть. Якщо займатимеш дівчину... — Він провів рукою крізь густу чорну бороду. — Буде погано.

Сподіваючись відвернути його думки в інше русло, я заговорив:

— Коли фургони закінчать вантажити?

— За дві години, — сказав він із похмурою впевненістю, ніби кидаючи виклик робітникам — хай спробують з ним посперечатися.

Один з них випростався на фургоні, прикриваючи очі рукою. Він гукнув, перекичавши звуки, які видавали коні, фургони та люди, що ними була заповнена площа.

— Не лякайся його, малий. Він непоганий, як перестася гарчати.

Рьонт суворо тицьнув пальцем, і чолов'яга повернувся до роботи.

Переконувати мене було не потрібно. Чоловікові, який подорожує зі своєю дружиною, зазвичай варто довіряти. До того ж ціна була справедливою, і відїздив він того самого

дня. Я скористався цією можливістю дістати з гаманця пару йотів і простягнути їх Рьонтові.

Він повернувся до мене.

— Дві години. — Він підняв товсті пальці для наочності. — Як запізнишся, тебе покинуть.

Я серйозно кивнув.

— Рієуса, ту кіалус А'іша туа.

«Дякую, що наблизили мене до своєї родини».

Рьонт підняв товсті волохаті брови. Швидко оговтався і кивнув — так, що мало не вийшов невеличкий поклін. Я оглянув площу, намагаючись зорієнтуватися.

— Дехто повний сюрпризів. — Я розвернувся й побачив робітника, який кричав до мене з фургона. Він простягнув руку. — Деррік.

Я потис її, почувуючись ніяково. Відколи я просто розмовляв з людиною, минуло стільки часу, що я почувався дивно й непевно.

252

— Квоут.

Деррік завів руки за спину і потягнувся, скривившись. Він був високий і білявий, набагато вищий за мене, і мав років із двадцять.

— Оце ти встругнув. — Рьонт аж захвилювався. — Де ти навчився говорити сіаруською?

— Мене арканіст трохи навчив, — пояснив я. Я провів очима Рьонта, який пішов поговорити з дружиною. Темноволоса дівчина глянула в моєму напрямку й усміхнулась. Я відвів погляд, не знаючи, як це сприймати.

Він знизав плечима.

— То я тебе покину — бери свої пожитки. Рьонт не дуже злий, хоч і любить погиркати, але не чекатиме, коли фургони будуть заповнені.

Я кивнув, хоч «пожитків» як таких у мене й не було. Втім, мені слід здійснити деякі покупки. Кажуть, у Тарбієні, маючи вдосталь грошей, можна знайти все. Загалом кажуть правильно.

Я зійшов сходами до Трапісового підвалу. Дивно було йти ними у взутті. Я вже звик, заходячи до нього, відчувати прохолодну вологу каменю під ногами.

Поки я чимчикував недовгим коридором, із внутрішніх кімнат вийшов хлопчина в лахмітті, який тримав маленьке зимове яблуко. Побачивши мене, він різко зупинився, а тоді насупився, примруживши підозрілі очі. Опустивши погляд, він грубо проштовхнувся повз мене.

Я, навіть не замислюючись, ляпасом прибрав його руку зі свого гаманця та повернувся до нього, приголомшений настільки, що не знав, що й сказати. Він чкурнув надвір, залишивши мене спантеличеним і збентеженим. Там ми ніколи не крали один в одного. На вулицях кожен сам за себе, але Трапісів підвал був для нас майже прихистком, як церква. Ми всі уникали ризику це спалюжити.

Я пройшов останні кілька кроків до головної зали і з полегшенням побачив, що з усім іншим усе гаразд. Трапіса там не було — він, мабуть, пішов збирати милостиню, щоб йому легше було піклуватися про своїх дітей. Там стояло шість ліжок, усі були зайняті, і на підлозі теж лежали діти. Кілька зачуханих босяків обступили велику корзину на столі, міцно тримаючи в руках зимові яблука. Вони повернулися й уп'ялись у мене своїми суворими й насмішкувати-ми поглядами.

253

Тоді до мене дійшло. Жоден із них мене не впізнав. Чистий і добре вбраний, я скидався на якогось звичайного хлопчиська, який випадково сюди забрів. Мені тут було не місце.

Тут якраз повернувся Трапіс; під однією пахвою він ніс кілька пласких буханців хліба, а під другою — дитину, яка голосно верещала.

— Арі, — покликав він одного з хлопчиків, які стояли біля корзини. — Піди поможи. У нас нова відвідувачка, і її треба перевдягнути.

Хлопчик поквапився до Трапіса й узяв дитину в нього з рук. Він поклав хліб на стіл біля корзини, і всі діти зосередили на ньому пильні погляди. У мене всередині все обірвалося. Трапіс на мене й не глянув. А що, як він мене не впізнає? А що, як він скаже мені йти геть? Я не знав, чи могу це витримати, і почав тихцем просуватися до дверей.

Трапіс по черзі показав на дітей.

— Ану заждіть. Девіде, звільни та почисть бочку для пиття. Вода там стає солонуватою. Коли він закінчить, Нейтан може наповнити її з насоса.

— А можна мені дві порції? — запитав Нейтан. — Мені для брата треба.

— Твій брат може прийти по хліб сам, — лагідно мовив Трапіс, а тоді придивився до хлопчика — щось відчув. — Йому зле?

Нейтан кивнув, втупившись у підлогу.

Трапіс поклав руку хлопчикові на плече.

— Приведи його сюди. Ми про нього подбаємо.

— У нього нога, — кинув Нейтан, неначе готовий заплакати. — Вона вся гаряча, і він не може ходити!

Трапіс кивнув і показав на наступну дитину.

— Джен, допоможи Нейтанові принести брата. — Вони поквапилися надвір. — Теме, раз Нейтана вже немає, принеси води замість нього.

254

— Квоуте, побіжи по мило. — Він простягнув мені півгріш. — Піди в Мийницю, до Марни. Вона дасть тобі кращий товар, якщо скажеш, для кого це.

Я відчув, як у горлі в мене раптом виник клубок. Він мене впізнав. Я й не сподіваюся пояснити вам, наскільки легше мені від цього стало. Трапіс найбільше нагадував мені рідну людину. Думка про те, що він мене не впізнає, просто жахала.

— Мені ніколи виконати доручення, Трапісе, — невпевнено відповів я. — Я їду. Прямою вглиб суходолу, до Імрі.

— Та невже? — перепитав він, а тоді, зупинившись, оглянув мене вдруге, пильніше. — Ну, то й добре, гадаю, що так.

Звісно, Трапіс ніколи не бачив одягу, а бачив лише дитину в цьому одязі.

— Я зайшов сказати тобі, де мої пожитки. На даху свічкової майстерні є таке місце, де сходяться три дахи. Там дещо лежить — ковдра, пляшка. Мені все це вже не потрібне. Там добре спати, якщо потрібен нічліг, сухо. Туди ніхто не ходить... — Я поступово замовк.

— Це люб'язно з твого боку. Я відправлю туди одного з хлопців, — відповів Трапіс. — Ходи сюди. — Він вийшов

уперед і незграбно обійняв, лоскочучи бородою моє обличчя. — Я завжди радію, коли бачу, як один з вас виривається, — тихо сказав він мені. — Знаю, ти й сам чудово проживеш, але за потреби можеш завжди повернутися.

Одна з дівчаток на ліжку неподалік почала борсатись і стогнати. Трапіс відірвався від мене й повернувся, щоб глянути на неї.

— Що, що, — промовив він і квапливо наблизився до неї, щоб їй допомогти, лясаючи ногами по підлозі. — Що, що. Тихо, тихо.

Розділ тридцять третій

Море зірок

Я повернувся на Гуртоправську площу з дорожньою торбою на одному плечі. У ній лежав запасний одяг, буханець дорожнього хліба, трохи в'ялого м'яса, бурдюк з водою, голка з ниткою, кремій і кресало, пера й чорнило. Словом, усе, що розумна людина бере з собою в подорож про всяк випадок.

Однак найбільше серед своїх покупок я пишався темно-синім плащем, який купив у шматяра всього за три йоти. Він був теплий, чистий і, якщо я не помилився в здогадах, мав до мене лише одного власника.

Тут дозвольте мені сказати ось що: у дорозі добрий плащ вартий більше за все інше майно разом узяте. Якщо вам ніде спати, він може стати вам за постіль і ковдру. Він прикриватиме вашу спину від дощу, а очі — від сонця. Якщо ви людина розумна, під ним можна ховати всіляку цікаву зброю, а якщо ні, то не зовсім усіляку.

Але поза всім цим залишаються ще два аргументи на користь плаща. По-перше, мало що може вразити більше за добряче зношений плащ, який злегка здіймається у вас за спиною на вітерці. А по-друге, у найкращих плащах є безліч маленьких кишеньок, до яких я відчуваю непояснений і непереборний потяг.

Як я вже казав, це був добрий плащ, і таких кишеньок у ньому було кілька. У них я заховав нитку й віск, трохи

сушенини з яблук, кресало, скляну кульку в маленькій шкіряній торбинці, вузлик солі, гачкову голку й кишку.

Я твердо вирішив витратити всі свої союзні гроші, які ретельно збирав, а тверду шалдійську валюту приберегти на дорогу. Грошики можна було спокійно витратити тут, у Тарбієні, але шалдійські гроші були твердою валютою будь-де на світі.

Коли я прийшов, там відбувались останні гарячкові приготування. Рьонт обходив фургони, як неспокійна тварина, перевіряючи все знову й знову. Рета наглядала за робітниками, винагороджуючи строгим поглядом і швидким слівцем усе, що робилося не так, як хотілося їй. На щастя, на мене не звертали уваги, поки ми не поїхали з міста, до Університету.

256

Минала миля за милею, і з моїх плеч ніби повільно зникав величезний тягар. Я радів, відчуваючи землю крізь взуття, радів смаку повітря, тихому шуму вітру в яровій пшениці на полях. Я зрозумів, що широко всміхаюся без причини — хіба що від щастя. Ми, ру, не такі люди, щоб так довго сидіти на одному місці. Я глибоко вдихнув і мало не розсміявся.

Дорогою я тримався самотою, бо не звик до товариства. Рьонт і найманці самі не хотіли мене чіпати. Деррік час від часу жартував зі мною, але загалом вважав мене надто стриманим як на свій смак.

Отже, залишалась інша пасажирка, Денна. Ми заговорили лише тоді, коли майже закінчилася їзда першого дня. Я їхав разом з одним із найманців і з відсутнім виглядом здирав кору з вербової лозини. Поки мої пальці працювали, я оглядав її обличчя збоку, захоплюючись обрисами підборіддя, вигином між шиєю та плечем. Я замислився, чому ця дівчина їде сама. Поки я роздумував, вона повернулася до мене й помітила, що я на неї витріщився.

— Про що думаєш? — запитала Денна, пригладивши неслухняне пасмо волосся.

— Я просто думав, що ти тут робиш, — не зовсім чесно відповів я.

Вона всміхнулася, продовживши дивитися мені у вічі.
— Брехун.

Я скористався давнім сценічним трюком, щоб не зашарітися, якомога байдужіше низав плечима та опустив погляд на лозину, яку обдирав. За кілька хвилин я почув, як вона повернулася до розмови з Ретою. Зрозумів, що відчуваю якість дивне розчарування.

Після того як ми отаборилися, коли вже варився обід, я почав знічев'я тинятися довкола фургонів, роздивляючись вузли, якими втримував на місці свій вантаж Рьонт. Почув, як у мене за спиною хтось ступає, а повернувшись, побачив, що наближається Денна. У мене в животі все перевернулось, я коротко вдихнув і видихнув, щоб опанувати себе.

Вона зупинилася за десяток футів від мене.

— Уже зрозумів? — спитала вона.

— Прошу?

— Чому я тут. — Вона лагідно всміхнулася. — Розумієш, більшу частину свого життя я роздумувала про те ж саме. Гадала, якщо в тебе є якісь думки... — Вона кинула на мене сповнений надії погляд.

Я хитнув головою, надто невпевнений у ситуації, щоб знайти в ній щось кумедне.

— Мені лише вдалось здогадатися, що ти кудись прямуєш.

Вона серйозно кивнула.

— Я теж здогадалася лише про це. — Денна зупинилася й поглянула на коло виднокраю, що нас оточувало. Вітер підхопив її волосся, і вона пригладила його назад. — Ти, бува, не знаєш, куди я прямую?

Я відчув, як на моєму обличчі поволі почала з'являтися усмішка. Це було дивно. Я вже розучився всміхатися.

— А ти хіба не знаєш?

— Маю певні підозри. Наразі думаю, що до Аніліна. — Хитнувшись, вона стала навшпиньки, а тоді повернулася, ставши на всю стопу. — Але я вже помилялася.

Нашу розмову урвала тиша. Денна опустила погляд на свої руки й заходилася крутити перстень у себе на пальці.

Я мигцем побачив срібло й світло-блакитний камінь. Раптом вона опустила руки по боках і глянула на мене.

— А ти куди прямуєш?

— До Університету.

Вона вигнула брову, видавшись при цьому старшою на десять років.

— Так упевнено. — Дівчина всміхнулася й раптом помолодшала навспак. — Як воно — знати, куди ти прямуєш?

Вигадати якусь відповідь я не зміг, але мене звільнила від потреби в ній Рета, яка покликала нас вечеряти. Ми з Денною разом пішли до ватри.

Початок наступного дня минув у коротких незграбних залицяннях. Я був дуже зацікавлений, але не хотів видатися надто надокучливим, тому поволі обійшов круг Денни, перш ніж знайти-таки якийсь привід побути з нею.

258

Дівчина натомість почувалася цілком невимушено. Решту дня ми провели, наче давні друзі, жартуючи й розповідаючи історії. Я показував різні види хмар і розповідав, яку погоду вони віщують. Вона показала, яку вони мають форму: троянда, арфа, водоспад.

Так минув день. Згодом, коли було кинуте жереб, щоб дізнатися, кому коли стояти на варті, нам із Денною випали перші дві зміни. Не обговорюючи цього, ми провели чотири години на варті разом. Розмовляючи тихо, щоб не побудити інших, ми сиділи біля самісінького вогнища й не пильнували майже нічого, крім одне одного.

Третій день був приблизно такий самий. Ми приємно провели час — не в тривалій розмові, а здебільшого роздивляючись пейзаж і говорячи все, що раптом спало на думку. Тоді ми зупинилися на ніч у придорожньому шинку, в якому Рета купила корму для коней і ще деяких припасів.

Рета пішла спочивати рано, і її чоловік теж; вона сказала кожному з нас, що домовилася з шинкарем про нашу вечерю й постіль. Перша була незлецька й складалася з шинки та картопляного супу зі свіжим хлібом із маслом. Друга була в стайнях, але це все одно значно краще за те, до чого я звик у Тарбієні.

У загальній залі чулося димом, потом і розлитим пивом. Коли Денна запитала, чи не хочу я прогулятись, я зрадив. Надворі панувала тепла тиша безвітряної весняної ночі. Ми розмовляли, неквапом пробираючись крізь невеликі лісові зарості за шинком. За якийсь час ми прийшли до широкої галявини довкола ставка.

Край води стояло два путь-камені: їхня поверхня виблискувала сріблом на чорному тлі неба та води. Один стояв прямо, наче палець, який тицяє в небо. Другий лежав плазом, входячи у воду коротким кам'яним хвилерізом.

Поверхню води не тривожив навіть легенький вітерець. Тож коли ми видерлися на повалений камінь, зірки було видно у двох місцях: що вгорі, те й унизу. Ми неначе сиділи посеред моря зірок.

Ми проговорили кілька годин, до пізньої ночі. Жоден з нас не згадував про своє минуле. Я відчував: є дещо таке, про що вона воліла б не говорити, а судячи з того, як Денна старалася не розпитувати мене, вона, думаю, здогадувалася про те ж саме. Натомість ми говорили про самих себе, про приємні вимрїйки й про неможливе. Я показував на небо й називав їй зорі та сузір'я. Вона розповідала мені про них історії, яких я ще ніколи не чув.

Мій погляд завжди повертався до Денни. Вона сиділа біля мене, охопивши руками коліна. Шкіра в неї сяяла ясніше за місяць, очі були більшими за небо, глибшими за воду й темнішими за ніч.

До мене поволі стало доходити, що я вже неймовірно довго мовчки на неї витріщаюся. Загубився в думках, загубився в спостереженні за нею.

Проте на її обличчі не було видно ні образи, ні насмішкватості. Майже здавалося, що дівчина вивчає обриси мого обличчя, що вона чекає.

Я захотів узяти її за руку. Захотів легенько погладити її по щоці кінчиками пальців. Захотів сказати їй, що до неї я три роки не бачив нічого прекраснішого. Що варто мені лишень побачити, як вона позіхає, прикривши рота тильним боком долоні, як мені спирає дух. Що через солодку мелодію її голосу я часом не вловлюю сенсу її слів. Я захотів

сказати, що якщо вона буде зі мною, то у мене чомусь завжди все буде гаразд.

Тієї бездиханної миті я мало не запитав її. Я відчув, як запитання рветься з моїх грудей. Пам'ятаю, як я вдихнув, а тоді завагався: що я можу сказати? «Тікай зі мною»? «Лишайся зі мною»? «Приїдь до Університету»? Ні. В грудях у мене раптом стиснулася холодним кулаком упевненість. Що я можу в неї спитати? Що я можу запропонувати? Нічого. Хоч що я сказав би, це прозвучало б як дурість, дитяча фантазія.

Я закрив рота й глянув на воду. За кілька дюймів від мене те ж саме зробила Денна. Я відчував її тепло. Вона пахла дорожнім пилом, медом, а ще — так, як пахне повітря за кілька секунд до сильного літнього дощу.

Жоден з нас не заговорив. Я заплющив очі. Її близькість була найсолодшим і найгострішим враженням у моєму житті.

Розділ тридцять четвертий

Лише згодом

Наступного ранку я прокинувся з запаленими очима після двох годин сну, видерся на один із фургонів, а тоді продрімав увесь ранок. Коли я усвідомив, що минулої ночі ми взяли в шинку ще одного пасажира, уже майже настав полудень.

Його звали Джосн, і він заплатив Рьонтові за проїзд до Аніліна. Він невимушено поведився й чесно всміхався. Він здавався серйозною людиною. Мені він не сподобався.

Причина була проста. Він увесь день проїздив біля Денни. Він страшенно їй лестив і жартував з нею — мовляв, вона стане однією з його дружин. Здавалося, наші посиденьки допізна минулої ночі зовсім на неї не вплинули: вона була така ж ясна й свіжа, як завжди.

Через це я весь день дратувався й ревнував, поводячись при цьому так, ніби мене це геть не бентежило. Будучи надто гордим, щоб долучитися до їхньої розмови, я залишився сам. Я провів увесь день у похмурих думках, намагаючись не звертати уваги на звук його голосу та час від часу

згадуючи, який вигляд мала Денна минулої ночі, коли у воді за нею віддзеркалювався місяць.

Того вечора я планував запросити Денну прогулятися після того, як усі полягають спати. Але не встиг я підійти до неї, як Джосн пішов до одного з фургонів і приніс звідти великий чорний футляр із рядом латунних застібок збоку. Коли я його побачив, серце в мене в грудях застрибало.

Відчуваючи, що все товариство (але не сам я) на щось чекає, Джосн повільно розстібнув латунні застібки та з напускною байдужістю дістав свою лютню. Це була лютня мандрівного артиста; її довгий граційний гриф і круглий корпус були мені до болю знайомі. Не сумніваючись, що всі звернули на нього увагу, він схилив голову набік і бренькнув по струнах, а тоді зупинився, щоб прислухатися до звуку. Тоді, кивнувши самому собі, почав грати.

Джосн мав прекрасний тенор і доволі вправні пальці. Він зіграв баладу, тоді — легку, швидку застільну пісню, а далі — повільну сумну пісню мовою, яку я не розпізнав, хоч і здогадувався, що це може бути іллійська. Наостанок він зіграв «Мідника-гарбаря», а на приспіві йому хором підспівали всі. Усі, крім мене.

Я сидів нерухомо, наче скам'янілий, відчуваючи біль у пальцях. Мені хотілося грати, а не слухати. Власне, тут і слова «хотілося» замало. Я жадав цього, умирав без цього. Я не пишаюся тим, що думав, чи не вкрасти, бува, у нього лютню й не втекти в нічній пітьмі.

Він пафосно закінчив пісню, і Рьонт кілька разів плеснув у долоні, щоб привернути до себе загальну увагу.

— Час спати. Як проспите...

Втрутився Деррік, трохи дражнячись.

— «...нас покинуть». Ми знаємо, пане Рьонте. Будемо готіві їхати, шойно розвидниться.

Джосн засміявся й відкрив ногою футляр для лютні. Але не встиг він її сховати, як я гукнув до нього:

— Можна трішки глянути? — Я постарався не виказати голосом відчаю, постарався, щоб це прозвучало як вияв цікавості знічев'я.

Мені було соромно за своє запитання. Попросити в музиканта дозволу потримати інструмент — це приблизно те ж саме, що й попросити в чоловіка дозволу поцілувати його дружину. Немузикантам не зрозуміти. Інструмент — це як товариш і як кохана людина. Просто дратує, наскільки регулярно чужі люди просять дозволу їх торкнутися чи потримати. Я розумів, що так не можна, але стриматися не зміг.

— На секундочку?

Я побачив, як він трохи напружився, не бажаючи цього робити. Але вдавана доброзичливість — це для менестреля така ж робота, як і музика.

— Звісно, — промовив він жартівливим тоном; я побачив, що ця жартівливість фальшива, але іншим вона, мабуть, видавалася переконливою. Він підійшов до мене й простягнув її. — Обережно...

262

Джосн відступив на крок-два і дуже добре зобразив спокій. Але я помітив, що він стоїть, трохи зігнувши руки, готовий за потреби кинутися вперед і висмикнути лютьню в мене з рук.

Я покрутив її в руках. Об'єктивно кажучи, нічого особливого в ній не було. Мій батько сказав би, що з неї мало що може вийти, крім дров. Я торкнувся її дерева. Ніжно пригорнув її до грудей.

Я заговорив, не підіймаючи очей.

— Вона прекрасна, — тихо сказав я охриплим від почуттів голосом.

Вона була прекрасною. Вона була найпрекраснішим з усього, що я бачив за попередні три роки. Прекраснішою за весняне поле, яке я побачив, три роки проживши в тій чумній помийній ямі, себто в тому місті. Прекраснішою за Денну. Майже.

Можу чесно сказати, що я ще був сам не свій. Якихось чотири дні тому я ще жив на вулиці. Я не був тією людиною, якою був за часів трупи, але й не був тим, про кого розповідають історії. Завдяки Тарбієну я змінився. Я навчився багато чого такого, без чого було б легше жити.

Але сидючи біля вогню, зігнувшись над лютьнею, я відчував, як те жорстоке, неприємне, що з'явилося в мені

в Тарбієні, тріскається. Воно відпадало, наче глиняна форма довкола остиглого шматка заліза, а на його місці залишалося щось чисте й тверде.

Я торкнувся струн — кожної окремо. Коли я торкнувся третьої, виявилось, що вона звучить трішечки невлad, і я, не замислюючись, зовсім трохи підкрутив один з кілочків.

— Ану стій, не чіпай їх, — Джосн постарався говорити невимушено, — бо розстроїш.

Але я його й не чув. Співець і все інше опинилися від мене безмежно далеко — мабуть, навіть дно Сентського моря було ближче.

Я торкнувся останньої струни та настроїв ще й її, зовсім трішечки. Зіграв простий акорд і вдарив по ній. Вона прозвучала тихо й правильно. Я пересунув палець, й акорд став мінорним — таким, що мені завжди здавалося, ніби люття так каже «сумно». Пересунув пальці ще раз — і люття зашепотіла двома акордами водночас. Далі, не розуміючи, що я роблю, я почав грати.

Торкатися пальцями струн було дивно, наче то возз'єдналися друзі, які забули, що в них спільного. Я грав тихо й повільно, так, щоб ноти не виходили за межі кола, яке утворювало світло нашого багаття. Пальці та струни сторожко перемовлялися, так, ніби їхній танець зображав пристрасну закоханість.

Потім я відчув, як у мені щось зламалось, і в тишу почала виливатися музика. Мої пальці затанцювали, вигадливо і швидко вводячи в коло світла від нашого багаття щось тоненьке, ніжне й тремтливe. Музика рухалася павутинкою, яку ворухить ніжне дихання, змінювалася, наче листок, що крутиться, падаючи на землю, і нагадувала про три роки в тарбієнському Надбережжі, коли всередині мене була порожнеча, а руки боліли від лютого холоду.

Я не знаю, як довго грав. Може, десять хвилин, а може, і годину. Але до такої напруги мої руки не звикли. Вони здригнулись, і музика розпалася на друзки, наче сон після пробудження.

Я підняв очі й побачив, що всі повністю застигли, а їхні обличчя виражають різні почуття — від шоку до зачудування.

Тоді, неначе мій погляд зруйнував якийсь закляття, усі заворушилися. Засовався на місці, не підводячись, Рьонт. Двоє найманців повернулись і перезирнулися, здійнявши брови. Деррік поглянув на мене так, ніби ще ніколи мене не бачив.

Рета й далі сиділа нерухомо, тримаючи руку біля рота. Денна опустила обличчя на руки й заплакала, тихо, розпачливо схлипуючи.

Джосн просто підвівся. Обличчя в нього було вражене й безкровне, ніби його закололи.

Я простягнув лютню, не знаючи, дякувати йому чи вибачитися. Він отетеріло її взяв. За мить, не знаючи, що сказати, я залишив їх біля вогнища й пішов до фургонів.

264 Отак Квоут і провів свою останню ніч перед прибуттям до Університету; власний плащ правив йому й за ковдру, й за постіль. Коли він ліг, за ним лежало коло вогню, а перед ним — тінь, подібна до зібраної мантії. Очі в нього були розплющені, це вже точно, але хто з нас може сказати, що знає, *що* він бачив?

Натомість погляньте за нього, на коло світла, утворене багаттям, і поки що залиште Квоута самого. Усі заслуговують на мить чи дві на самоті за власним бажанням. А якщо й було пролито якісь сльози, то вибачмо йому. Він усе ж таки був лише дитиною і лише згодом мав дізнатися, що таке смуток насправді.

Розділ тридцять п'ятий

Розлука

Трималася гарна погода, а тому фургони вкотилися в Імрі якраз на заході сонця. Мені було тяжко на душі й боляче. Денна весь день їхала в одному фургоні з Джосном, а я здуру та з гордоштів тримався осторонь.

Щойно фургони зупинилися, усі заходилися жваво щось робити. Рьонт, ще не зупинивши остаточно свій фургон, затіяв суперечку з гладенько поголеним чоловіком в оксамитовому капелюсі. Вони поторгувались, а далі десяток

робітників заходився вивантажувати рулони тканини, бочки з мелясою та полотняні мішки з кавою. Рета дивилася на них суворим оком. Джосн бігав туди-сюди, намагаючись уберегти свій багаж від ушкоджень і крадіжки.

Мені ж було легше впоратися зі своїм багажем, оскільки в мене з собою була тільки дорожня торба. Я дістав її з-поміж рулонів тканини й відійшов від фургонів. Закинув її на одне плече та роззирнувся в пошуках Денни.

Замість неї я знайшов Рету.

— Ти став у великій нагоді в дорозі, — чітко промовила вона. Її атурська була значно краща за Рьонтову, майже без сліду сіаруського акценту. — Добре, коли поруч є хтось, здатний без сторонньої допомоги розпрягти коня. — Вона простягнула мені монету.

Я взяв її, не замислюючись. Це був рефлекс, який виробився в мене за роки жебракування. Усе одно що відсмикувати руку від вогню, але навпаки. Лише після того як монета опинилася в моїй руці, я придивився до неї пильніше. Це був цілий мідний йот, рівно половина тієї суми, яку я заплатив за проїзд із ними до Імрі. Коли я підняв очі, Рета вже верталася до фургонів.

Не знаючи напевне, що й думати, я побрів туди, де на краєчку корита для коней сидів Деррік. Поглянувши на мене, він прикрив очі рукою від вечірнього сонця.

— То ти йдеш? Я вже мало не подумав, що ти, може, побудеш трохи з нами.

Я хитнув головою.

— Рета шойно дала мені йот.

Він кивнув.

— Я не надто здивований. Більшість людей — це звичайнісінький баласт. — Він знизав плечима. — А вона високо оцінила твою гру. Ти не думав спробувати себе в ролі мєнєстрєля? Кажуть, Імрі добре для цього підходить.

Я знову перевів розмову на Рету.

— Я не хочу, щоб Рьонт на неї злився. Здається, він доволі серйозно ставиться до грошей.

Деррік розсміявся.

— А вона хіба ні?

— Я давав гроші Рьонту, — роз'яснив я. — Якби він хотів повернути мені частину, то, гадаю, зробив би це сам.

Деррік кивнув.

— У них так не прийнято. Чоловік грошей не віддає.

— От і я про це, — сказав я. — Я не хочу, щоб вона через мене вскочила в халепу.

Деррік урвав мене, замахавши руками вперед-назад.

— Я погано все пояснюю, — відповів він. — Рьонт знає. Можливо, він навіть послав її з цією метою. Але дорослі шалдійські чоловіки грошей не віддають. Вважається, що це по-жіночому. Вони навіть не купують нічого, якщо є така можливість. Ти хіба не помітив, що саме Рета торгувалася за наші кімнати та харчі в шинку кілька вечорів тому?

Тепер, коли він сказав про це, я таки згадав.

— Але чому? — запитав я.

Деррік знизав плечима.

— Нема тут ніяких причин. Вони просто так роблять. Саме тому в стількох шалдійських валках їдуть разом чоловіки та дружини.

— Дерріку! — пролунав Рьонтів голос із-за фургонів.

Підвівшись, він зітхнув.

— Обов'язок кличе, — пояснив він. — Побачимось.

Я запхав йот собі в кишеню й подумав про те, що розповів Деррік. Річ була в тому, що моя трупа ніколи не просувалася так далеко на північ, щоб дістатися Шалду. Думка про те, що я не такий бувалий, як гадав, неабияк бентежила.

Я закинув дорожню торбу на плече й роззирнувся востаннє, думаючи, що, можливо, найкраще було б піти без жодних важких прощань. Денни ніде не було видно. Отже, все ясно. Я розвернувся, щоб піти...

...і побачив, що вона стоїть за мною. Вона трохи ніяково всміхнулася, зчепивши руки за спиною. Вона була гарна, як квітка, і зовсім цього не усвідомлювала. Раптом мені перехопило дихання, і я забувся — забув своє роздратування, свій біль.

— Усе-таки йдеш? — запитала вона. Я кивнув.

— Ти міг би поїхати з нами до Аніліна, — запропонувала вона. — Кажуть, вулиці там вимощені золотом. Ти міг

би навчити Джосна грати на тій лютні, яку він із собою возить. — Вона всміхнулася. — Я його питала, і він сказав, що був би не проти.

Я замислився про це. Якихось півсекунди я був готовий покинути весь свій план лише заради того, щоб побути з нею ще трохи. Але мить минула, і я хитнув головою.

— Не дивися так, — усміхнено дорікнула вона мені. — Якщо в тебе не складеться тут, то я побуду там якийсь час. — Вона поступово замовкла, явно на щось сподіваючись.

Я не знав, що зможу зробити, якщо в мене не складеться тут. Я покладав на Університет усі свої надії. Та й до Аніліна звідси було кількасот миль. Зі свого в мене був хіба що одяг, який я носив. Як би я її знайшов?

Денна, певно, побачила, як мої думки відобразилися в мене на обличчі. Вона грайливо всміхнулася.

— Гадаю, мені тоді просто доведеться піти шукати тебе.

Ми, ру, мандрівники. Наші життя складаються з зустрічей і розлук, та ще коротких яскравих знайомств між ними. Тому я знав правду. Я відчував її нутром, важку й певну: я більше ніколи не побачу Денни.

Перш ніж я зміг щось сказати, вона нервово озирнулася.

— Мушу йти. Чекай на мене. — Вона ще раз зблиснула своєю бісівською усмішкою, а тоді повернулася й пішла геть.

— Я чекатиму, — гукнув я їй услід. — Побачимося на перехресті.

Вона ненадовго озирнулася й завагалася на мить, а тоді помахала рукою і зникла в ранніх сутінках.

Розділ тридцять шостий

Таланти з мінусом

Тієї ночі я спав за межами Імрі на м'якому ложі з вересу. Наступного дня я прокинувся пізно, помився в струмку неподалік і попрямував на захід, до Університету.

Дорогою я вишукував на обрії найвищу будівлю Університету. З Бенових описів я знав, який вигляд вона матиме: безлика, сіра й схожа формою на цеглину. Більша за чотири

амбари вкупі. Без вікон, без прикрас і лише з одними великими кам'яними дверима. Десять разів по десять тисяч книжок. Архіви.

Я прийшов до Університету з багатьох причин, але ця була найсуттєвішою. В Архівах містилися відповіді, а в мене було багато, дуже багато запитань. Передусім я хотів знайти правду про чандріян і амірів. Мені потрібно було знати, наскільки правдивою була оповідь Скарпі.

У тому місці, де дорогу перетинала річка Ометі, був старий кам'яний міст. Не сумніваюся, що ви такі знаєте. Це був один з тих величезних стародавніх витворів архітектури, які розкидані по всьому світу, настільки старих і надійно збудованих, що вони злилися з ландшафтом і жодна душа не замислюється про те, хто й чому їх побудував. Цей справляв особливо сильне враження — він був двісті з лишком футів завдовжки й достатньо широким, щоб ним одночасно могли проїхати два фургони, та тягнувся над каньйоном, який Ометі вирізала в камені. Діставшись вершини мосту, я вперше в житті побачив Архіви, які здіймалися над деревами на заході, скидаючись на великий сірокамінь.

268

Університет стояв у серці невеликого міста. Втім, правду кажучи, я взагалі сумніваюся, що його можна було б назвати містом. Воно зовсім не було схожим на Тарбієн з його звивистими провулками та запахом сміття. Це швидше було невеличке містечко з широкими дорогами й чистим повітрям. Між маленькими будиночками та крамницями лежали галявини та сади.

Але оскільки містечко виросло для обслуговування специфічних потреб Університету, пильний спостерігач міг би помітити невеличкі відмінності в послугах, які надавалися тут. Наприклад, там були дві майстерні складувів, три повноцінні аптеки, дві палітурні майстерні, чотири книгарні, два борделі та справді невідповідна його розміру кількість корчем. До дверей однієї з них була прибита велика дерев'яна табличка, що попереджала: «СИМПАТІЯ ЗАБОРОНЕНА!» Я замислився, що можуть думати про це попередження невтаємничені відвідувачі.

Сам Університет складався десь із півтора десятка будівель, які були мало схожі одна на одну. Гнізда мали круглу середину, від якої променями відходили в усіх напрямках вісім крил, і тому нагадували розу вітрів. Порожнина була простою й квадратною і мала вітражі з зображенням Теккамія в класичній позі: він стояв босоніж на вході своєї печери, звертаючись до групи учнів. Основа була найпримітнішою з-поміж усіх будівель — вона займала майже півтора акра та мала такий вигляд, ніби її с'як-так зібрали з кількох менших будівель, несхожих одна на одну.

Коли я наблизився до Архівів, їхня сіра, позбавлена вікон поверхня нагадала мені величезний сірокамінь. Після стількох років очікування важко було повірити, що я нарешті туди дістався. Я ходив довкола них, поки не знайшов вхід — масивні кам'яні двері, що були широко розчахнуті. Над ними були добре вирізьблені в камені слова «Ворфелан Ріната Моріє». Мови я не розпізнав. Це була не сіаруська... може, іллійська або темічна. Ще одне запитання, на яке я потребував відповіді.

269

За кам'яними дверима був невеликий передпокій, у середині якого виднілися простіші дерев'яні двері. Я відчинив їх, потягнувши, і відчув, як мене обвіяло прохолодним сухим повітрям. Стіни склалися з голого сірого каменю й були залиті характерним червонястим світлом симпатичних ламп, яке не коливалося. Стояв великий дерев'яний письмовий стіл, на якому лежало кілька великих розгорнутих книжок, щось на кшталт книг обліку.

За столом сидів якийсь молодик, зовні схожий на чистокровного шалда, з характерним рум'яним обличчям, темноволосий і темноокий.

— Чим можу допомогти? — запитав він; у його голосі була добре помітна грубуватість, властива сіаруському акценту.

— Я прийшов заради Архівів, — здуру бовкнув я. Живіт у мене аж ходуном ходив від метеликів. Долоні в мене спітніли.

Він оглянув мене — явно замислився, скільки мені років.

— Ти студент?

— Скоро ним буду, — відповів я. — Я ще не склав вступний іспит.

— Спершу склади його. — Серйозно порадив він. — Я не можу впускати людей, не занесених до книги. — Він показав на облікові книги, що лежали на столі перед ним.

Метелики повмирили. Я навіть не спробував приховати невдоволення.

— Ви впевнені, що я не можу подивитися кілька хвилин? Я приїхав дуже-дуже здалеку... — Я подивився на двоє подвійних дверей, які вели з приміщення. На одних була табличка «ФОЛІАНТИ», а на других — «СХОВИЩЕ». За столом були менші двері з вивіскою «ТІЛЬКИ ДЛЯ КАНЦЕЛЯРІВ».

Вираз його обличчя дещо пом'якшився.

— Мені не можна. Була б біда. — Він оглянув мене знову. — Ти справді складатимеш вступний іспит? — Навіть його сильний акцент не заважав зрозуміти, що йому не віриться.

Я кивнув.

270

— Я просто спершу прийшов сюди, — пояснив я, оглядаючи порожнє приміщення, роздивляючись зачинені двері та намагаючись вигадати якийсь спосіб умовити його мене впустити.

Він заговорив, перш ніж я зумів щось вигадати.

— Якщо ти справді туди підеш, то поквапся. Сьогодні останній день. Часом там закінчують невдовзі після полудня.

Серце швидко загупало в мене у грудях. Я ж гадав, що вступні іспити триватимуть увесь день.

— Де це?

— У Порожнині. — Він показав рукою на зовнішні двері. — Прямо, а тоді ліворуч. У низькій будівлі з... кольоровими вікнами. Попереду два великі... дерева. — Він зупинився. — Клен? Дерево ж так називається?

Я кивнув і поквапився надвір. Невдовзі я вже нісся дорогою.

Дві години по тому я був у Порожнині, боровся з неприємним відчуттям у шлунку і йшов на сцену порожнього театру. У залі було темно, якщо не брати до уваги широкого кола світла, в якому стояв стіл майстрів. Я підійшов до краю

цього світла й почав чекати. Дев'ятеро майстрів поволі закінчили перемовлятися між собою й повернулися до мене.

Вони сиділи за величезним столом у формі півмісяця. Він стояв на помості, тож вони дивилися на мене згори вниз навіть сидячи. Це були серйозні на вигляд люди — від зрілих мужів до древніх старців.

Минула довга мить тиші, і той, хто сидів посередині півмісяця, жестом наказав мені вийти вперед. Я здогадався, що це — Ректор.

— Підійди-но, щоб ми тебе побачили. Так. Здоров. То як тебе звати, хлопче?

— Квоут, пане.

— А чому ти тут?

Я поглянув йому в очі.

— Я хочу навчатися в Університеті. Хочу стати арканістом. — Я по черзі глянув на кожного з них. Декому, здається, було весело. Особливого подиву не було помітно ні в кого.

— Ти розумієш, — промовив Ректор, — що в Університеті продовжують освіту. А не починають, так?

— Так, Ректоре. Я знаю.

— Дуже добре, — сказав він. — Можна поглянути на твій рекомендаційний лист?

Я не завагався.

— Боюся, у мене його немає, пане. Він конче необхідний?

— Перед вступом варто знайти поручителя, — роз'яснив він. — Бажано арканіста. Його лист розповідає нам, що ти знаєш. Які сфери даються тобі добре, а які — погано.

— Той арканіст, у якого я навчався, звався Абенті, пане. Але він ніколи не давав мені рекомендаційного листа. Можна розповісти вам особисто?

Ректор серйозно кивнув.

— На жаль, ми ніяк не можемо перевірити, чи справді ти навчався в арканіста, не маючи якихось доказів. Ти маєш чим підтвердити свою оповідь? Ще якусь кореспонденцію?

— Перед нашою розлукою він подарував мені книжку, пане. Зробив у ній дарчий напис для мене й підписався своїм іменем.

Ректор усміхнувся.

— Цього цілком має вистачити. Вона в тебе з собою?

— Ні. — Я відчув, як у моєму голосі з'явилася щира гір-
кота. — Мені довелося заставити її в Тарбієні.

У відповідь на мої слова Майстер-Ритор Гемм, який си-
дів зліва від Ректора, видав невдоволений звук, через що
Ректор роздратовано на нього зиркнув.

— Та ну, Гермо, — промовив Гемм, ляснувши рукою по
столу. — Хлопчисько явно бреше. Я ж сьогодні по обіді ще
муситиму вирішувати важливі справи.

Ректор поглянув на нього з відвертим роздратуванням.

— Я не давав вам дозволу говорити, майстре Гемм. —
Вони довгу мить пильно дивились один на одного, а тоді
Гемм, насупившись, відвів очі.

Ректор повернувся до мене, а тоді помітив якийсь порух
іншого майстра.

— Так, майстре Лоррен?

272

Високий худий майстер байдуcho глянув на мене.

— Як називалася ця книжка?

— «Риторика і логіка», пане.

— І де ти її заставив?

— У «Зламаний палітурці», на Приморській площі.

Лоррен повернувся до Ректора.

— Я завтра поїду до Тарбієна по необхідні матеріали для
наступного семестру. Якщо вона там, то я її привезу. Тоді
й можна вирішити питання претензії цього хлопчини.

Ректор ледь помітно кивнув.

— Дякую, майстре Лоррен. — Він відкинувся на спинку
крісла й склав руки перед собою. — То чудово. Що б роз-
повів нам лист Абенті, якби він написав листа?

Я зробив добрячий вдих.

— Він розповів би, що я знаю напам'ять перші дев'яно-
сто симпатичних зв'язувань. Що я можу виконувати по-
двійну дистиляцію, титрування, вапнування, сублімацію та
утворювати осад у розчині. Що я добре обізнаний з історією,
полемікою, граматики, медициною та геометрією.

Ректор від душі постарався не показувати, що йому
смішно.

— Незлецький список. Ти впевнений, що нічого не пропустив?

Я помовчав.

— Він би, мабуть, також згадав мій вік, пане.

— Скільки тобі років, хлопче?

— Мене звати Квоут, пане.

Ректорових вуст торкнулася усмішка.

— Квоуте.

— П'ятнадцять, пане.

Залунав шурхіт: усі майстри трохи заворушилися, обмінюючись поглядами, здіймаючи брови, хитаючи головами. Гемм звів очі до неба.

Тільки Ректор не зробив нічого.

— Як саме він сказав би про твій вік?

Я ледь помітно всміхнувся.

— Він би наполегливо попросив вас не зважати на нього.

Ненадовго запала тиша. Ректор глибоко вдихнув і відкинувся на спинку крісла.

— Чудово. У нас до тебе кілька запитань. Ви не проти розпочати, майстре Брандер? — Він змахнув рукою, показуючи на один кінець стола-півмісяця.

Я повернувся до Брандера. Він, огрядний і лисуватий, був Майстром-Арифметиком Університету.

— Скільки гранів у тринадцяти унціях?

— Шість тисяч двісті сорок, — негайно сказав я.

Він трохи підняв брови.

— Якби в мене було п'ятдесят срібних талантів і я обміняв би їх на вінтські гроші й назад, скільки б у мене лишилося, якби шалдим щоразу брав у мене по чотири відсотки?

Я взявся за складне переведення однієї валюти в іншу, а тоді усміхнувся, зрозумівши, що в ньому немає потреби.

— Сорок шість талантів і вісім драбів, якщо він чесний. Сорок шість, якщо ні.

Він знову кивнув, дивлячись на мене пильніше.

— Перед тобою трикутник, — неквапом заговорив він. — Одна його сторона завдовжки сім футів. Друга — три фути. Один із кутів — шістдесят градусів. Яка довжина третьої сторони?

— Кут між двома відомими сторонами? — Він кивнув. Я заплющив очі на півсекунди, а тоді розплющив їх. — Шість футів шість дюймів. Рівно.

Він важко пихнув, і на його обличчі відобразився подив.

— Непогано. Майстре Арвіл?

Арвіл поставив своє запитання, перш ніж я встиг повернутися до нього.

— Які лікарські властивості має чемерник?

— Протизапальні, антисептичні, помірні заспокійливі, помірні знеболювальні. Також він очищує кров, — відповів я, дивлячись знизу вгору на приємного старого в окулярах. — Токсичний у надмірних дозах. Небезпечний для вагітних жінок.

— Назви частини, з яких складається кисть руки.

Я назвав усі двадцять сім кісток за алфавітом. Потім — м'язи від найбільшого до найменшого. Перелічив я їх швидко, невимушено, показуючи, де вони розташовані, на власній піднятій руці.

274

Швидкість і точність моїх відповідей їх вразила. Дехто з них це приховував, а в деякого це вільно відображалося на обличчі. Насправді ж мені було необхідно їх вразити. Зі своїх попередніх дискусій з Беном я знав: щоб потрапити до Університету, потрібні гроші або мізки. Що більше в людини одного, то менше потрібно іншого.

Тож я махлював. Пробрався в Порожнину крізь чорний вхід, прикинувшись попихачем. Тоді відімкнув два замки відмичками та годину з лишком простежив за співбесідами інших студентів. Почув сотні запитань і тисячі відповідей.

Також я почув, яку плату за навчання встановлюють іншим студентам. Найменша сума становила чотири таланти й шість йотів, але в більшості випадків плата була удвічі вищою. З одного студента за навчання взяли понад тридцять талантів. Мені було б легше роздобути шматочок місяця, ніж таку силу грошей.

У мене в кишені було два мідні йоти, а взяти ще хоч гнучий гріш було нізвідки. Тож я мусив їх вразити. Навіть більше. Я мусив приголомшити їх своїм розумом. Засліпити їх.

Я завершив перелік м'язів кисті руки та взявся за зв'язки, аж тут Арвіл змахнув рукою, наказуючи мені замовкнути, і поставив наступне запитання.

— Коли пацієнту пускають кров?

Це запитання мене спантеличило.

— Коли хочуть, щоб він помер? — невпевнено запитав я.

Він кивнув, передусім самому собі.

— Майстре Лоррен?

Майстер Лоррен був блідий і навіть у сидячому положенні здавався неприродно високим.

— Кого першим оголосили королем Тарвінтасу?

— Посмертно? Фейду Калантіса. Інакше це був би його брат, Джарвіс.

— Чому занепала Атурська імперія?

Я тимчасово замовк, вражений масштабом запитання. Жодному іншому студенту не ставили таких широких запитань.

— Ну, пане, — повільно вимовив я, забезпечуючи собі секунду-дві на впорядкування думок. — Почасти через те, що володар Налто був недолугим себелюбцем. Почасти через те, що в церкві відбувся переворот і вона розпустила Орден амірів, який становив значну частину потуги Атуру. Почасти через те, що військо одночасно билосся в трьох різних загарбницьких війнах, а через високі податки спалахували повстання в землях, що вже належали імперії.

Я стежив за виразом обличчя майстра, сподіваючись, що він подасть якийсь знак, коли почує достатньо.

— Також атурани знецінили власну валюту, скасували повсюдну дію залізного закону та вступили в конфлікт із адемами. — Я знизав плечима. — Але все, звісно, було складніше.

Вираз обличчя майстра Лоррена так і не змінився, але він кивнув.

— Хто був найвидатнішою людиною всіх часів?

Ще одне незвичне запитання. Я замислився на хвилину.

— Іллієн.

Майстер Лоррен кліпнув один раз, нічого не виказуючи обличчям.

— Майстре Мандраг?

Мандраг був чисто поголений, мав гладеньке обличчя та руки в плямах півсотні різних кольорів і, здавалося, складався з самих лише суглобів і кісток.

— Якби тобі був потрібен фосфор, де б ти його дістав?

На мить його тон так сильно нагадав мені Абенті, що я забувся й заговорив, не думаючи.

— В аптеці?

Один з майстрів на іншому боці столу гигикнув, і я прикусив собі швидкого язика.

Він злегка мені всміхнувся, і я трохи вдихнув.

— За відсутності доступу до аптеки.

— Я міг би отримати його з сечі, — швидко промовив я. — Маючи піч і вдосталь часу.

— Скільки її тобі знадобилося б, щоб отримати дві унції чистої речовини? — Він відсторонено захрустів пальцями.

Я мовчки замислився: це запитання теж було новим.

276

— Щонайменше сорок галонів, майстре Мандраг, залежно від якості матеріалу.

Минула тривала пауза, під час якої він хрустів кожним пальцем окремо.

— Три найважливіші правила хіміка?

Їх я знав від Бена.

— Ставити чітко зрозумілі написи. Відмірювати двічі. Їсти не на робочому місці.

Він кивнув, досі злегка всміхаючись.

— Майстре Кілвін?

Кілвін був шалдійцем і через кремезні плечі та жорстку чорну бороду нагадував мені ведмедя.

— Гаразд, — прогуркотів він, склавши перед собою товсті руки. — Як би ти виготовив лампу, що горить вічно?

Кожен з інших восьми майстрів виразив роздратування якимось звуком чи жестом.

— Що таке? — пробурчав Кілвін, оглянувши їх. — Це мое запитання. Що хочу, те й питаю. — Він знову зосередив увагу на мені. — Отже. Як би ти її виготовив?

— Ну, — повільно заговорив я, — я б, мабуть, почав з якогось маятника. Потім прив'язав би його до...

— Краєм. Ні. Не так. — Кілвін прогарчав пару слів і загупав кулаком по столу; кожен удар, коли його рука опускалася, супроводжувався вибухом непевного червонястого світла, що виходило з його руки. — Ніякої симпатії. Мені потрібна така лампа, що не світить вічно, а горить вічно. — Він поглянув на мене знову, шкірячи зуби так, наче ось-ось мене з'їсть.

— Літієва сіль? — не замислюючись, спитав я, а тоді відступився. — Ні, натрієва олія, що горіла в замкненому... ні, тряся. — Я побелькотів і поступово зупинився. Іншим вступникам не доводилося мати справу з такими запитаннями.

Він урвав мене, коротко махнувши рукою вбік.

— Досить. Поговоримо згодом. Елкса Далє.

Лише за мить я згадав, що Елкса Дал — це наступний майстер. Я повернувся до нього. Він скидався на стереотипного зловісного чарівника, без якого, здається, не обходиться безліч поганих атурських п'єс. Суворі темні очі, худорляве обличчя, коротка чорна борода. Попри все це, вираз обличчя в нього був доволі привітний.

277

— Слова першого паралельного кінетичного зв'язування?

Я жваво їх відтарабанив.

Він, судячи з усього, не здивувався.

— Яким зв'язуванням майстер Кілвін скористався лише секунду тому?

— «Ємнісна кінетична світність».

— Скільки триває синодичний період?

Я кинув на нього здивований погляд.

— Місяця? — запитання сильно виділялося на тлі інших двох.

Він кивнув.

— Сімдесят два цілих й одну третину дня, пане. Плюс-мінус.

Він знизав плечима й криво мені всміхнувся, ніби сподіваючись упіймати мене на останньому запитанні.

— Майстре Гемм?

Гемм поглянув на мене з-над складених докупи пальців.

— Скільки ртуті знадобилося б, щоб відновити два джигли білої сірки? — зарозуміло спитав він — так, ніби я вже відповів неправильно.

За годину тихих спостережень я, з-поміж іншого, дізнався й таке: у цій компанії майстер Гемм — найжахливіший падлюка. Він насолоджувався неприємними відчуттями студентів і робив усе що міг, аби їм дошкулити та вибити з колії. Він полюбляв каверзні запитання.

На щастя, я бачив, як він ловить на цьому інших студентів. Річ у тому, що білу сірку не можна відновлювати за допомогою ртуті.

— Ну, — протягнув я, вдаючи, ніби обдумую запитання. Геммова самовдоволена усмішка з кожною секундою ставала ширшою. — Якщо припустити, що ви маєте на увазі червону сірку, то потрібно було би близько сорока однієї унції. Пане. — Я жваво йому всміхнувся. Показав усі зуби.

— Назви дев'ять основних логічних помилок, — гарикнув він.

278 — Спрощення. Узагальнення. Обтічність. Редукція. Аналогія. Хибний причинний зв'язок. Семантизм. Безвідносність... — Я замовк, бо не міг згадати офіційну назву останньої. Ми з Беном називали її «Налт», на честь імператора Налто. Мене бісило, що в мене не виходило згадати її справжню назву, позаяк я вчитав її в «Риториці і логіці» всього кілька днів тому.

Роздратування, напевно, відобразилося в мене на обличчі. Поки я мовчав, Гемм зло на мене подивився і сказав:

— То ти все ж таки не знаєш усього?

Він відкинувся на спинку крісла з задоволеним виразом обличчя.

— Якби я не думав, що мені є чого повчитися, то мене б тут не було, — ущипливо відказав я, перш ніж спромігся знову опанувати свій язик. На іншому кінці столу пролунав низький смішок Кілвіна.

Гемм роззявив рота, але Ректор змусив його замовкнути поглядом, поки він не сказав іще щось.

— Отже, — заговорив Ректор, — на мою думку...

— Я б теж хотів дещо запитати, — промовив чоловік праворуч від Ректора. Він мав акцент, який я зовсім не міг визначити. А може, річ була в тому, що його голос мав

певний резонанс. Коли він заговорив, усі, хто сидів за столом, трохи заворушилися, а тоді застигли, наче листочки, яких торкнувся вітер.

— Майстре-Іменувачу, — промовив Ректор з повагою та острахом водночас.

Елодін був молодшим за інших щонайменше на десяток років. Він був чисто поголений і мав глибокі очі. Середнього зросту, середньої статури — в ньому не було нічого особливо примітного, крім того, як він сидів за столом: то напружено за чимось стежить, то, уже знудившись, неуважно дивиться на високі балки стелі вгорі. Він страшенно нагадував дитину, яку змусили посидіти з дорослими.

Я відчув на собі погляд майстра Елодіна. Справді відчув — придушив у собі дрож.

— Согекет ка Сіару крема'тут ту? — запитав він. «Як добре ти володієш сіаруською?»

— Ріеуса, та крелар деала ту.

«Не дуже, дякую».

279

Він підняв руку, тицьнувши вказівним пальцем угору.

— Скількома пальцями я показую вгору?

Я помовчав якусь мить, замислившись над запитанням довше, ніж начебто годилося.

— Щонайменше одним, — сказав я. — Певно, не більше, ніж шістьма.

Він широко всміхнувся та дістав другу руку з-під столу; на ній два пальці показували вгору. Він помахав ними вперед-назад, привертаючи увагу інших майстрів, і при цьому неуважно, по-дитячому захитав головою з боку в бік. Тоді поклав руки на стіл перед собою й раптом посерйознішав.

— Знаєш сім слів, які закохають у тебе жінку?

Я подивився на нього, намагаючись зрозуміти, чи немає у запитанні якоїсь каверзи. Не прозвучало більш нічого, і я просто відповів:

— Ні.

— Вони існують, — запевнив він мене й вдоволено відкинувся на спинку крісла. — Майстре-Лінгвісте? — Він кивнув Ректорові.

— Здається, це охоплює більшість наук, — промовив Ректор майже собі під ніс. Мені здавалося, що його щось збентежило, але не міг здогадатися, що саме: надто вже він був зібраний. — Вибачиш мені, якщо я поставлю кілька запитань менш наукового характеру?

Не маючи справжнього вибору, я кивнув.

Він обдарував мене довгим поглядом, який, здавалося, розтягнувся на кілька хвилин.

— Чому Абенті не надіслав із тобою рекомендаційного листа?

Я завагався. Не всі мандрівні артисти такі поважні, як наша трупа, тож їх, звісно, поважали не всі. Але я сумнівався, що тут найкраще збрехати.

— Він покинув мою трупу три роки тому. Відтоді я його не бачив.

Я побачив, як на мене дивиться кожен майстер. Я мало не чув розрахунки в них у голові: вони відлічували мій вік назад.

— Отакої, — гидливо промовив Гемм і ворухнувся так, ніби зібрався підвестися.

Ректор зацитьнув його суворим поглядом.

— Чому ти бажаєш навчатися в Університеті?

Я аж стуманів. Ось до цього запитання я був зовсім не готовий. Що я міг сказати? «Десять тисяч книжок. Ваші Архіви. Я колись, як був малим, мріяв, що читатиму тут». Це правда, але надто по-дитячому. «Я хочу помститися чандріанам». Надто театральню. «Стати таким могутнім, щоб мене більш ніхто й ніколи не міг скривдити». Надто страхіливо.

Я підняв очі на Ректора й усвідомив, що вже давно мовчу. Не маючи змоги вигадати щось іще, я знизав плечима і сказав:

— Не знаю, пане. Гадаю, це мені також доведеться дізнатися.

Ректорові очі на той час уже виражали цікавість, але він відкинув її й запитав:

— Чи не хотів би ти сказати ще щось?

Це запитання він ставив й іншим вступникам, але ним не скористався жоден з них. Воно здавалося майже рито-

ричним, ритуалом, після якого майстри обговорять плату за навчання для вступника.

— Так, дякую, — відповів я і здивував його. — Я мушу попросити не лише прийняти мене, а й зробити мені послугу. — Я глибоко вдихнув, даючи їм час зосередитися на мені. — Я йшов сюди майже три роки. Може, я й здаюся юним, але я маю не менше, а може, і більше право перебувати тут, ніж який-небудь багатий панич, який не може відрізнити сіль від ціаніду на смак.

Я ненадовго замовк.

— Однак наразі в мене в гаманці два йоти й жодної можливості знайти ще грошей. Я вже продав усе, що тільки міг продати.

Прийміть мене більш ніж за два йоти — і я не зможу навчатися. Прийміть мене за меншу суму — і я буду тут щодня, а щоночі буду робити все потрібне для того, щоб вижити під час навчання тут. Я спатиму в провулках і стайнях, митиму посуд за недоїдки з кухні, випрошуватиму гроші на пера. Я робитиму все, що потрібно. — Останні слова я вимовив відчайдушно, мало не прогарчав їх.

— Але прийміть мене задарма й дайте мені три таланти, щоб я міг жити й купувати собі все потрібне для належного навчання. — І я буду таким студентом, яких ви ще ніколи не бачили.

На півсекунди запала тиша, а потім залунав громовий сміх Кілвіна.

— ХА! — проревів він. — Якби в кожному десятому студенті була половина цього вогню, то я б навчав не крейдою й дошкою, а батоном і стільцем. — Він гепнув рукою по столу перед собою.

Тут усі, мов по команді, одночасно заговорили на різні голоси. Ректор трохи змахнув рукою в мій бік, і я скористався можливістю та сів на стілець, який стояв скраю кола світла.

Дискусія, здавалося, тривала доволі довго. Але поки я там сидів, а компанія старих обговорювала моє майбутнє, видалися б вічністю навіть дві чи три хвилини. Не те щоб там хтось кричав, але руками вимахували чимало — здебільшого

майстер Гемм, якому я, здається, не сподобався так само, як і він мені.

Якби я міг розуміти, що вони кажуть, було б не так погано, але розібрати те, що говорилося, не могли навіть мої уважні вуха, звиклі до підслуховування.

Раптом їхня балаканина стихла, а тоді Ректор поглянув на мене й жестом покликав уперед.

— Хай буде записано, — офіційно проголосив він, — що Квоута, сина... — Він зупинився, а тоді запитливо поглянув на мене.

— Арлідена, — підказав я. Тепер, коли минуло стільки років, це ім'я звучало для мене дивно. Майстер Лоррен повернувся до мене й кліпнув один раз.

— ...сина Арлідена, прийнято до Університету для продовження освіти сорок третього кайтеліна. До Аркануму його буде прийнято в разі доведення опанування основних принципів симпатії. Офіційний поручитель — Кілвін, Майстер-Рукотворець. Плату за навчання встановлено в розмірі мінус трьох талантів.

282

Я відчув, як у мене всередині заліг великий темний тягар. Зважаючи на мої шанси заробити ці гроші до початку семестру, мені було все одно — що три таланти, що всі гроші на світі. Працюючи на кухнях, виконуючи доручення за гроші, я, можливо, і зумів би зібрати стільки за рік, якби мені пощастило.

Мене не полишала відчайдушна надія, що можна набирати стільки вчасно кишеньковими крадіжками. Але я розумів: це спало мені на думку саме з відчаю. Люди з такими грішми зазвичай надто розумні, щоб носити їх у гаманці на поясі.

Я усвідомив, що майстри встали з-за столу лише тоді, коли один з них підійшов до мене. Підвівши очі, я побачив, що до мене йде Майстер-Архівіст.

Лоррен був вищий, ніж мені здавалося, — понад шість із половиною футів на зріст. Через видовжене обличчя та довгі руки він здавався майже розтягнутим. Побачивши, що я звернув на нього увагу, він запитав:

— Ти сказав, що твого батька звали Арліден?

Це запитання він поставив дуже спокійно, без натяку на жаль чи винуватість у голосі. Раптом це мене дуже роздратувало: спершу він убиває моє честолюбне бажання потрапити до Університету, а тоді підходить і просто, наче бажаючи доброго ранку, цікавиться моїм покійним батьком!

— Так, — напружено промовив я.

— Арліден-бард?

Мій батько завжди вважав себе мандрівним артистом. Він ніколи не називав себе ані бардом, ані менестрелем. Почувши, як його так називають, я роздратувався ще більше, якщо це взагалі було можливо. Відповідати я не став — лише різко кивнув один раз.

Якщо він і вирішив, що моя відповідь була короткою, то не показав цього.

— Мені стало цікаво, в якій трупі він виступав.

Моє слабеньке самовладання не витримало.

— Ой, вам стало цікаво, — сказав я так в'їдливо, як тільки дозволяв мені нагострений у трупі язик. — Що ж, можете, мабуть, поцікавитися ще трішки. Я ж тепер застряг у невігластві. Гадаю, ви самі можете трішечки потерпіти власне невігластво. Коли я повернуся, заробивши свої три таланти, то ви, можливо, зможете спитати мене знову. — Я люто на нього глянув, неначе сподіваючись спопелити його очима.

Він не відреагував практично ніяк. Лише згодом я дізнався, що домоглись якоїсь реакції від майстра Лоррена приблизно так само легко, як і побачити, як підморгує кам'яний стовп.

Попервах він видавався дещо спантеличеним, потім — дещо враженим, а тоді, коли я зиркнув на нього знизу вгору, він ледь помітно, нешироко всміхнувся й мовчки передав мені папірець.

Я розгорнув і прочитав його. Там було написано: «Квоут. Весняний семестр. Плата за навчання: —3 тлн». Мінус три таланти. Ну звісно.

Мені стрімко полегшало. Я раптом, неначе мої ноги підкосила велика хвиля, сів на підлогу й заридав.

Розділ тридцять сьомий

Ясноокий

Лоррен ішов подвір'ям першим.

— Здебільшого обговорювалося саме це, — пояснив майстер Лоррен байдужим, мов камінь, голосом. — У тебе мала бути якась плата за навчання. Вона є в усіх.

Я знов опанував себе й вибачився за жакливі манери. Він спокійно кивнув і запропонував провести мене до кабінету скарбника, щоб уже напевне уникнути непорозуміння щодо моєї «плати» за вступ.

— Після того як ухвалили рішення прийняти тебе так, як ти запропонував... — Лоррен зробив коротеньку, але значущу паузу, натякаючи мені, що це було зовсім не так просто, — ...з'явилася проблема: не було прецеденту видачі коштів вступникам. — Він помовчав знову. — Це доволі незвично.

Лоррен завів мене в іншу кам'яну будівлю, провів коридором, а потім — одним сходовим маршем.

— Здоров, Ріеме.

Скарбник був немолодим дратівливим чоловіком, який почав дратуватися ще більше, дізнавшись, що він мусить дати грошей мені, а не навпаки.

Після того як я отримав свої три таланти, майстер Лоррен вивів мене з будівлі.

Я згадав дещо й занурив руку в кишеню, радіючи можливості змінити тему розмови.

— У мене є розписка зі «Зламаної палітурки». — Я передав йому папірець, гадаючи, що може подумати власник крамниці, коли Майстер-Архівіст Університету прийде по книжку, яку йому продав брудний вуличний хлопчисько. — Майстре Лоррен, я щиро вдячний за те, що ви на це погодились, і сподіваюся, що ви не вважатимете мене невдячним, якщо я попрошу ще про одну послугу...

Лоррен позирнув на розписку, запхав її в кишеню, а тоді напружено на мене подивився. Ні, не напружено. Не запитливо. Його обличчя не виражало взагалі нічого. Жодної

цікавості. Жодного роздратування. Нічого. Якби не те, що він уп'явся в мене очима, я б подумав, що він уже й забув про мою присутність.

— Преси на здоров'я, — сказав він.

— Та книжка. Це все, що в мене лишилося від... від того періоду мого життя. Мені б дуже хотілося викупити її у вас коли-небудь, коли в мене будуть гроші.

Він кивнув, досі нічого не виражаючи обличчям.

— Про це можна домовитися. Не переймайся її безпекою. Вона зберігатиметься не менш ретельно, ніж будь-яка книжка в Архівах.

Піднявши руку, Лоррен махнув студентові, який проходив повз.

Хлопчина з волоссям пісочного кольору різко зупинився й боязко підійшов. З очевидною повагою кивнув Майстрові-Архівісту так, що мало не вийшов поклін.

— Так, майстре Лоррен.

Лоррен однією довгою рукою показав на мене.

— Сіммон, це Квоут. Йому треба показати, де тут що, записати на заняття й таке інше. Кілвін хоче, щоб він займався рукотворством. Усе інше — на твій смак. Подбаеш про це?

Сіммон знову кивнув і прибрав волосся з очей.

— Так, пане.

Не промовивши більше жодного слова, Лоррен повернувся й пішов геть; від довгих кроків у нього за спиною здіймалася чорна мантія майстра.

285

Сіммон був юний як на студента, але все одно старший за мене на кілька років. Він був вищий за мене, але обличчя в нього ще було хлопчаче, а поведився він по-хлопчачому сором'язливо.

— Тобі вже є де жити? — запитав він, коли ми пішли. — Якась кімната в шинку абощо?

Я хитнув головою.

— Я сьогодні тільки вступив. Думав здебільшого про те, як пройти вступ.

Сіммон гигикнув.

— Я знаю, як це буває. Досі весь пітнію на початку кожного семестру. — Він показав ліворуч, де тягнулася широка вулиця, обсаджена деревами. — Тоді спершу ходімо до Гнізд.

Я зупинився.

— Грошей у мене небагато, — зізнався я. Я не збирався винаймати собі кімнату. Я звик спати надворі й знав, що свої три таланти мені доведеться залишити на одяг, їжу, папір та оплату навчання в наступному семестрі. Не можна було сподіватися на великодушність майстрів два семестри поспіль.

— Вступ минув не так добре, еге ж? — співчутливо промовив Сіммон, узявши мене за лікоть і потягнувши до однієї з сірих будівель Університету. Ця мала три поверхи, багато вікон і кілька крил, які розходилися з середини. — Не мучся через це. Першого разу я занервував та обісцявся. У переносному розумінні.

— У мене все було не так погано, — сказав я, раптом дуже гостро усвідомивши, що в моєму гаманці лежить три таланти. — Але я, здається, образив майстра Лоррена. Він видавався дещо...

— Холодним? — запитав Сіммон. — Відстороненим? Наче незворушний кам'яний стовп? — Він розсміявся. — Лоррен завжди такий. Ходять чутки, що Елкса Дал готовий заплатити десять золотих марок тому, хто зможе його розсмішити.

— О. — Я трохи розслабився. — Це добре. Мені аж ніяк не можна бити з ним горшки. Я збираюся дуже багато часу проводити в Архівах.

— Просто обережно поводься з книжками, і ви будете чудово ладнати. Він зазвичай доволі відсторонений, але будь обережний поряд з його книжками. — Він підняв брови й хитнув головою. — Поряд з ними він лютіший за ведмедицю, що захищає своїх ведмежат. Власне, я вважаю: хай краще мене спіймає мати-ведмедиця, ніж Лоррен побачить, як я загинаю сторінку.

Сіммон копнув камінець, і той поскакав бруківкою.

— Гарзд. У Гніздах є варіанти. За талант тобі дадуть ліжко та розписку на їжу на семестр. — Він знизав плечима. — Ніяких витребеньок, але під дощем мокнути не будеш.

Можна винаймати кімнату з кимось іншим за два таланти або самостійно за три.

— Як це — розписка на їжу?

— Їжу подають тричі на день в Їдальні. — Він показав на довгу будівлю під низьким дахом з другого боку галявини. — Їжа непогана, якщо не надто замислюватися, звідки вона могла взятися.

Я хутко зробив підрахунки. Один талант за два місяці харчування та сухе місце для сну? На кращі умови й сподіватися не можна. Я всміхнувся Сіммонові.

— Здається, саме те, що треба.

Відчинивши двері до Гнізд, Сіммон кивнув.

— Отже, ліжка. Ходімо, знайдемо стюарда й запишемо тебе.

Ліжка студентів не з Аркануму стояли на четвертому поверсі східного крила Гнізд, найдалі від купалень на першому поверсі. Умови були саме такі, як розповідав Сім, без витребеньок. Але на вузькому ліжку була чиста постільна білизна, а ще стояла скриня з замком, у якій я міг зберігати свої нечисленні речі.

287

Усі нижні ліжка вже були зайняті, тож я влаштувався на горішньому у віддаленому кутку кімнати. Лежачи на своєму ліжку й визираючи з вузького вікна, я мимохіть згадав своє потаємне місце на високих тарбієнських дахах. Ця схожість, як не дивно, тішила.

На обід була миска гарячого (він аж парував) картопляного супу, квасоля, тоненько порізаний жирний бекон і свіжий темний хліб. Великі дощаті столи в Їдальні вже були майже наполовину заповнені; за ними сиділо душ із двісті студентів. Приміщення було наповнене стихлим гудінням розмов, у які періодично втручався сміх і металеве дряпання ложок і виделок об бляшані таці.

Сіммон відвів мене до віддаленого кутка довгої зали. Коли ми підійшли ближче, підняли голови ще двоє студентів.

Поставивши свою тацю, Сіммон махнув у мій бік однією рукою.

— Народ, знайомтеся, це Квоут. Наш новісінький, зелененький першачок. — Він показав спершу на одну людину,

а потім — на другу. — Квоуте, це найгірші студенти, що тільки є в Арканумі: Манет і Вілем.

— Ми вже знайомі, — сказав Вілем. Він був тим темно-волосим шалдимом з Архівів. — Ти й справді йшов вступа-ти, — зазначив він, дещо здивувавшись. — Я гадав, що ти мені фальшиве залізо тицяєш. — Він простягнув мені ру-ку для потиску. — Вітаю.

— Тейлу з вами, — пробурчав Манет, оглядаючи мене. Йому було щонайменше п'ятдесят, волосся в нього було скуйовджене, а борода — сива. Він мав дещо неохай-ний вигляд, ніби прокинувся лише кілька хвилин тому. — Я такий старий, як почуваюся? Чи це він такий юний, як здається?

— І те, й інше, — весело промовив Сіммон, сівши. — Квоуте, Манет пробув в Арканумі довше за всіх нас разом узятих.

Манет пирхнув.

288

— Віддай мені належне. Я пробув в Арканумі довше, ніж будь-хто з вас прожив на світі.

— І ти досі — простий е'лір, — зауважив Вілем; через його сильний сіаруський акцент важко було сказати, сар-казм це чи ні.

— Бути е'ліром чудово, — серйозно відказав Манет. — Ви, хлопці, пошкодуєте, як хоч трохи просунетеся далі. По-вірте мені. Тоді просто більше мороки й більше доводить-ся платити за навчання.

— Ми ж хочемо собі гідери, Манете, — промовив Сім-мон. — Бажано до власної смерті.

— Гідери теж переоцінені, — заявив Манет, відірвавши шматочок хліба і вмокнувши його в суп. Діалог видавався невимушеним, і я здогадувався, що це розмовляють між собою близькі люди.

— Що в тебе? — зацікавлено спитав Сіммон Вілема.

— Сім і вісім, — пробурчав Вілем.

Сіммон, здається, здивувався.

— На Бога, що сталося? Ти що, ударив когось із них?

— Заплутався з шифром, — похмуро зізнався Вілем. — А Лоррен спитав мене про вплив субінфудації на модеганську

валюту. Кілвінові довелося перекласти. Я їй тоді не зміг відповісти.

— Сумую за тебе всією душею, — безжурно промовив Сім. — Ти клав мене на лопатки останні два семестри, і мені рано чи пізно неодмінно мало поталанити. Навіть цього семестру в мене п'ять талантів. — Він простягнув руку. — Ану плати.

Вілем занурив руку в кишеню й передав Сімові мідний йот. Я поглянув на Манета.

— А ти в цьому участі не береш?

Чоловік зі скуйовдженим волоссям натужно розсміявся й хитнув головою.

— Шанси були б дуже нерівні, — сказав він із наполовину напханим ротом.

— Послухаймо, що там, — запропонував, зітхнувши, Сіммон. — Скільки цього семестру?

— Один і шість, — відповів Манет, по-вовчому вишкірившись.

Я подав голос, перш ніж комусь спало на думку спитати мене, скільки я заплатив за навчання.

— Чув, із когось за навчання правили тридцять талантів. Така висока плата — це нормально?

— Ні, якщо вистачає клепки в голові залишатися на нижчих рангах, — пробурчав Манет.

— Лише для шляхти, — пояснив Вілем. — Краемлевих негідників, яким нічого тут навчатися. Гадаю, вони навмисне платять за навчання багато, просто аби було на що скаржитися.

— Я їй не проти, — сказав Манет. — Хай у них гроші беруть. А з мене за навчання беруть мало.

Я підскочив: на стіл із другого боку з дзенькотом опустилася таця.

— Гадаю, ви зараз про мене. — Власник таці був блакитно-оким красенем із ретельно підрівняною борідкою та високими модеганськими вилицями. Одяг у нього був забарвлений у насичені стримані кольори. При його боці був ніж із руків'ям з кутого дроту. Я вперше побачив, щоб хтось у Університеті носив зброю.

— Совой? — Сіммон, здається, був ошелешений. — Що ти тут робиш?

— Я в себе питаю те ж саме. — Совой поглянув на лаву згори вниз. — Тут що, жодного пристойного стільця? — Він сів, рухаючись із дивним поєднанням граційної вишуканості та напруженої ображеної гідності. — Чудово. Далі я їстиму з дерев'яної дошки та кидатиму кістки собакам через плече.

— За етикетом це потрібно робити через ліве плече, ваша високосте, — промовив Манет із повним ротом хліба й широко всміхнувся.

У Совой гнівно спалахнули очі, але не встиг він щось сказати, як подав голос Сіммон:

— Що сталося?

— Моя плата за навчання склала шістьдесят вісім стреламів, — обурено промовив він.

Сіммон і оком не змигнув.

290

— Це дуже багато?

— Так. Це дуже багато, — саркастично відповів Совой. — І без жодної притомної причини. Я відповів на їхні запитання. Це просто особиста образа, та й усе. Мандрагові я не подобаюся. Геммові теж. До того ж усі знають, що зі шляхти луплять удвічі більше, ніж із вашого брата, — просто обдирають як липку.

— Сіммон — шляхтич. — Манет показав на нього ложкою. — Здається, у нього все гаразд.

Совой різко видихнув через ніс.

— Сіммонів батько — герцог тільки на папері й служить бляшаному королю в Атурі. У коней мого батька родоводи довші, ніж у половини цих атурських шляхтичів.

Сіммон дещо напружився, але не відірвав погляду від їжі.

Вілем повернувся до Совой; його темні очі посуворішали. Але перш ніж він устиг щось сказати, Совой згорбився, потираючи обличчя однією рукою.

— Вибач, Сіме, ввіряю тобі свої дім та ім'я. Просто... цього семестру все мало бути краще, але тепер, — навпаки, гірше. Мого утримання не вистачить навіть на оплату навчання, а збільшувати мені кредит далі ніхто не буде. Знаєш, як

це принизливо? Мені довелося відмовитися від кімнат у «Золотому поні». Я на третьому поверсі Гнізд. Мені мало не довелося розділити з кимось кімнату. Що сказав би мій батько, якби дізнався?

Сіммон, рот у якого був повний, знизав плечима й махнув ложкою — здається, показуючи, що він не ображається.

— Можливо, справи в тебе йшли б краще, якби ти не ходив туди як павич, — припустив Манет. — Ідучи на іспити, не вдягайся в шовк.

— Отже, так і треба? — обурився Совой, знову роздратовавшись. — Мені що, принижуватися? Втирати у волосся попіл? Рвати на собі одяг? — Що більше він гнівався, то помітнішим ставав його співучий акцент. — Ні. Там же нема вищих за мене. Мені не треба їм кланятися.

За столом на мить запала неприємна тиша. Я помітив, що чимало студентів довкола нас спостерігали за виставою з-за найближчих столів.

— Гілта тіам, — продовжив Совой. — Тут мені не подобається геть усе. Погода у вас дика й нецивілізована. Релігія — варварська та святенницька. Повії — нестерпно дурні й невиховані. Мові ледь вистачає витонченості, щоб виразити всю вбогість цього місця...

Що довше говорив Совой, то тихішим ставав його голос; кінець кінцем майже почало здаватися, ніби він говорить із самим собою.

— У моєму родоводі п'ятдесят поколінь, моя кров старіша за дерево чи камінь. А я дійшов до цього. — Він підпер підборіддя долонями та опустив погляд на свою бляшану тацю. — Ячмінний хліб. Боги всюдисущі, людина має їсти пшеницю.

Я стежив за ним, одночасно пережовуючи шматочок свіжого темного хліба. Смак у нього був чудовий.

— Не знаю, що я собі думав, — раптом заявив Совой, зіп'явшись на ноги. — Не можу цього терпіти. — Він дременув геть, залишивши свою тацю на столі.

— Це — Совой, — без зайвих церемоній пояснив мені Манет. — Він непоганий, хоча зазвичай він і близько не такий п'яний.

— Він модеганин?

Сіммон засміявся.

— Більшого модеганина, ніж Совой, і не знайти.

— Не треба його зачіпати, — сказав Вілем Манетові. Через його грубий акцент мені важко було зрозуміти, чи свариться він на старшого студента, але його смагляве шалдійське обличчя однозначно виражало докір. Як я здогадувався, він як іноземець співчував Совоєві через труднощі в пристосуванні до мови та культури Союзу.

— Він справді переживає скрутні часи, — визнав Сіммон. — Пам'ятаєте, як йому довелося звільнити служника?

Манет із повним ротом замахав обома руками, ніби граючи на уявній скрипці. Він закотив очі, показуючи обличчям, що геть йому не співчуває.

— Цього разу йому довелося продати персні, — додав я. Вілем, Сіммон і Манет повернулися і з цікавістю витріщилися на мене. — У нього на пальцях були бліді лінії, — пояснив я, витягнувши руку, щоб показати.

Манет пильно мене оглянув.

— Отакої! Наш новачок, здається, ще той розумник. — Він повернувся до Вілема з Сіммоном. — Хлопці, я готовий побитись об заклад. Ставлю два йоти на те, що наш юний Квоут потрапить до Аркануму до кінця свого третього семестру.

— Три семестри? — здивовано промовив я. — Мені сказали, що треба лише довести, що я опанував основні принципи симпатії.

Манет лагідно мені всміхнувся.

— Так усім говорять. Основи симпатії — один з тих курсів, які треба сяк-так пройти, перш ніж тебе підвищать до е'ліра. — Він нетерпляче знову повернувся до Віла й Сіма. — Ну то як? Два йоти?

— Я поб'юся об заклад. — Вілем злегка знизав плечима, ніби вибачаючись переді мною. — Не ображайся. Я ставлю на найбільш імовірний результат.

— То що ти вивчатимеш? — запитав Манет, коли вони вдарили по руках.

До цього запитання я не був готовий.

— Гадаю, все.

— Ти говориш, як я тридцять років тому, — гигикнув Манет. — Із чого почнеш?

— Із чандріян, — відповів я. — Мені б хотілося знати про них якнайбільше.

Манет насупився, а тоді вибухнув сміхом.

— Що ж, це просто чудово. Наш Сім вивчає фей і піксі. А Віл вірить у всіляких дурнуватих шалдійських небесних духів і тому подібну маячню. — Він дурнувато надув шоки. — Я ж знаюся на бісах і блукальцях.

Я відчув, що зніяковіло шаріюся.

— Тіло Господнє, Манете, — урвав його Сім. — Що в тебе вселилося?

— Я щойно поставив два йоти на хлопчиська, який хоче вивчати казочки на ніч, — пробурчав Манет, показавши на мене виделкою.

— Він мав на увазі фольклор. Щось таке. — Вілем повернувся до мене. — Ти хочеш працювати в Архівах?

— Це й фольклор теж, — хутко оборонився я, прагнучи зберегти обличчя. — Я хочу побачити, чи відповідають народні казки різних культур теорії наративної септагії Теккама.

Сім знову повернувся до Манета.

— Бачиш? Чому ти сьогодні такий дикий? Коли ти востаннє спав?

— Не треба зі мною розмовляти таким тоном, — забурчав Манет. — Я поспав кілька годин минулої ночі.

— А коли була та ніч? — не вгавав Сім. Манет помовчав, опустивши погляд на татцю.

— Після повалка?..

Вілем хитнув головою, пробурмотівши щось сіаруською. На обличчі Сіммона відобразився жах.

— Манете, учора був запалок. Ти що, уже дві доби не спав?

— Мабуть, що так, — невпевнено відповів Манет. — Я завжди гублюся під час іспитів. Занять же немає. У мене через це збивається розпорядок. До того ж я замучився з проектом у Промислі. — Він поступово замовк і потер обличчя обома руками, а тоді підвів очі на мене. — Вони мають рацію. Я зараз трохи не при собі. Теккамова септагія,

фольклор і все таке. Трохи книжно для мене, але вивчати це добре. Я не хотів тебе ображати.

— Я й не образився, — спокійно запевнив я й кивнув на Совоєву тацю. — Пересунь її сюди, будь ласка. Якщо наш юний шляхтич не повернеться, я з'їм його хліб.

Після того як Сіммон повів мене записатися на заняття, я пішов до Архівів, палко бажаючи їх оглянути після стількох років мрій.

Коли я зайшов до Архівів цього разу, за столом сидів молодик, що постукував пером по папірцю, на якому явно багато щось переписували й закреслювали. Коли я підійшов ближче, він насупився й закреслив ще один рядок. Його обличчя було наче створене, щоб супитися. Руки в нього були м'які та бліді. Від його сліпучо-білої лляної сорочки та добре пофарбованого блакитного жилета аж тхнуло грішми. Тій частині мого «я», що недалеко пішла від Гарбієна, закортіло обібрати його кишені.

294

Він постукав пером ще кілька секунд, а тоді поклав його, зітхнувши з безмежним роздратуванням.

— Ім'я, — промовив він, не підіймаючи очей.

— Квоут.

Він прогортав облікову книгу, знайшов якусь сторінку й насупився.

— Тебе в книзі немає. — Він ненадовго глянув угору й насупився знову, а тоді повернувся до вірша, над яким мучився. Коли стало зрозуміло, що я нікуди не піду, він клацнув пальцями, ніби відганяючи якусь комашку. — Вали звідси на здоров'я.

— Я просто...

Емброуз знову поклав перо.

— Слухай, — повільно сказав він, ніби пояснюючи щось простачкові. — Тебе в книзі немає. — Він театральнo показав обома руками на облікову книгу. — Ти й не пройдеш. — Він показав на внутрішні двері. — Ось і все.

— Мене щойно прийняли...

Він розпачливо здійняв руки вгору.

— Тоді тебе, звісно, немає в книзі.

Я намацав у кишені свій документ про вступ.

— Це мені дав сам майстер Лоррен.

— Хай він хоч на спині тебе сюди принесе — мені байдуже, — відказав Емброуз, демонстративно вмочивши перо в чорнило знову. — Тепер годі марнувати мій час. У мене є справи.

— Марнувати твій час? — перепитав я; нарешті мені почав уриватися терпець. — Ти взагалі уявляєш, через що я пройшов, аби сюди дістатись?

Емброуз підвів на мене очі; його обличчя раптом повеселішало.

— Зажди, дай-но вгадаю, — сказав він, поклавши руки на стіл і здійнявшись на ноги. — У рідному Болотові — чи як там називається твоє містечко з однією повією на всіх — ти завжди був розумнішим за інших дітей. Твоя здатність читати й рахувати безмежно дивувала місцевих селян.

Я почув, як відчинилися й зачинилися в мене за спиною зовнішні двері, але Емброуз, геть не звернувши на це уваги, обійшов стіл і притулився до переднього боку столу.

— Твої батьки знали, що ти особливий, тож заощаджували кілька років, а тоді купили тобі пару черевиків і пошили сорочку зі свинячої ковдри. — Він витягнув руку й потер, затиснувши між пальцями, тканину мого нового одягу.

— Ти йшов не один місяць, сотні миль трусився на задках возів, запряжених мулами. Але врешті-решт... — Він енергійно розвів руками. — Хвала Тейлу і всім його янголам! Ось і ти! Ясноокий і сповнений мрій!

Я почув сміх, повернувся й побачив, що під час його тиради зайшли двоє чоловіків і молода жінка.

— Тіло Господнє, Емброузе. Чого це ти завівся?

— Клятві першаки, — буркнув Емброуз, повернувшись на своє місце за столом. — Заходять сюди, одягнуті, як купи ганчір'я, і поводяться так, ніби вони тут господарі.

Троє новоприбулих підійшли до дверей з табличкою «СХОВИЩЕ». Коли вони оглянули мене з голови до п'ят, я ледве поборов у собі напад ніяковості.

— Ми сьогодні все-таки йдемо до «Еоліяна»?

Емброуз кивнув.

— Звісно. Після шостого дзвону.

— Хіба ти не подивишся, чи є вони у книзі? — запитав я, коли за ними зачинилися двері.

Емброуз повернувся до мене з яскравою, холодною і аж ніяк не дружньою усмішкою.

— Послухай, я тобі дам одну маленьку безкоштовну пораду. Вдома ти був особливим. Тут ти лише черговий малий нахаба. Тож звертайся до мене «ре'лар», вертай до свого ліжка й дякуй тому поганському богові, якому молишся, що ми не у Вінтасі. Ми з батьком прип'яли б тебе ланцюгом до стовпа, як сказаного пса.

Він знизав плечима.

— Або ні. Залишайся тут. Влаштуй сцену. Заплач. А ще краще — замахнись на мене. — Він осміхнувся. — Я тебе віддухопелю, схоплю за вухо й викину. — Він узяв перо й повернувся до своєї писанини.

Я пішов.

296

Можливо, ви подумаєте, що після цієї зустрічі я занепав духом. Можливо, ви подумаєте, що я відчув себе зрадженим, бо мої дитячі мрії про Університет були жорстоко розбиті.

Аж ніяк. Ця пригода надала мені впевненості. Я почувався зовсім не у своїй стихії, поки Емброуз у своїй особливій манері не показав мені, що великої різниці між Університетом і тарбієнськими вулицями немає. Хоч де ви є, люди, по суті, скрізь однакові.

До того ж гнів може зігрівати вночі, а ображена гордість може спонукати до дивовижних звершень.

Розділ тридцять восьмий

Симпатія в Основі

Основа була найстарішою будівлею в Університеті. Багато століть вона повільно розросталася в усіх напрямках, розповзаючись і поглинаючи менші будівлі та подвір'я. Вона скидалася на зухвалий архітектурний лишайник, який намагався зайняти якомога більшу площу.

Не загубитися в цьому місці було важко. У коридорах були якісь дивні повороти, несподівані глухі кути або ж вони довго тягнулися, петляючи та в'ючись навсібіч. Перехід з одного приміщення до іншого цілком міг зайняти двадцять хвилин, навіть якщо розділяло їх усього п'ятдесят футів. Досвідченіші студенти, звісно, знали коротші шляхи — через які майстерні та лекційні зали пройти, щоб дістатися туди, куди треба.

Щонайменше одне подвір'я було повністю ізольоване, і дістатися туди можна було, лише пролізши у вікно. Ходили чутки про приміщення, які замурували зовсім, деякі — зі студентами всередині. За чутками, їхні привиди ночами ходили коридорами, оплакуючи свою доленьку та скаржачись на їжу в Їдальні.

Моє перше заняття проходилося в Основі. На щастя, товариші по кімнаті попередили мене, що в Основі важко зорієнтуватися, тож я, хоч і загубився, все ж таки прийшов завчасно.

297

Знайшовши нарешті залу, в якій мало відбутися моє перше заняття, я з подивом виявив, що вона схожа на невеличкий театр. Сидіння здіймалися напівкруглими ярусами довкола невеличкої сцени на помості. У подібних закладах виступала моя трупа у відносно великих містах. Мені стало легше від цієї думки, коли я знайшов собі місце ззаду.

Дивлячись, як інші студенти мало-помалу заходять до зали, я аж кипів від захвату. Усі були старші за мене щонайменше на кілька років. Поки театр наповнювався збентеженими студентами, я пригадав перші тридцять симпатичних зв'язувань. Загалом нас було душ, мабуть, із п'ятдесят, і зала була заповнена приблизно на три чверті. Дехто мав при собі пера й папір, а також книжки в палітурках, які можна було підкладати під папір. У декого були воскові таблички. Я не приніс із собою нічого, але це мене не надто турбувало. Я завжди мав чудову пам'ять.

Майстер Гемм увійшов до зали, почимчикував до сцени та став за великим кам'яним робочим столом. Завдяки темній мантиї майстра він справляв сильне враження, і всього за кілька секунд шепіт і вовтузня студентів у театрі затихли.

— Отже, ви хочете бути арканістами? — розпочав він. — Хочете такої магії, про яку чули в казочках на ніч. Слухали пісні про Таборліна Великого. Ревучі стіни вогню, чарівні персні, плащі-невидимки, мечі, що ніколи не тьмяніють, зілля для польотів. — Він гидливо захитав головою. — Ну, якщо ви шукаєте саме цього, можете йти просто зараз, оскільки цього ви тут не знайдете. Цього не існує.

Тут усередину зайшов студент, зрозумів, що спізнився, і хутенько сів на порожнє місце. Утім, Гемм його помітив.

— Привіт, радий, що ти вирішив прийти. Як тебе звати?

— Гел, — збентежено сказав хлопчина. — Вибачте. У мене були певні труднощі...

— Геле, — урвав його Гемм. — Чому ти сюди прийшов? Гел на мить роззявив рота, а тоді здобувся на слова:

— Заради основ симпатії?

— Я не схвалюю запізнь на свої заняття. На завтра можеш підготувати доповідь про розробку симпатичного годинника, його відмінності від попередніх, менш стабільних годинників, у яких використовувався гармонічний рух, а також його вплив на пунктуальність.

298

Хлопчина закрутився на місці.

— Так, пане.

Гемма ця реакція, судячи з усього, задовольнила.

— Чудово. Отже, що таке симпатія?

Вбіг іще один хлопчина, який тримав книжку у твердій палітурці. Він був юний, тобто, судячи з вигляду, був щонайбільше на два роки старший за мене. Гемм зупинив його, перш ніж він устиг сісти.

— Привіт, — мовив він із надмірною ввічливістю. — А ти хто?

— Безіл, пане. — Хлопчина незграбно зупинився в проході. Я його впізнав. Підгледів його співбесіду під час вступу.

— Безіле, ти, бува, не з Іллу родом? — запитав Гемм, хитро всміхаючись.

— Ні, пане.

— А-а-а-а, — протягнув Гемм з удаваним розчаруванням. — Я чув, що іллійські племена визначають час за сонцем,

а тому не мають справжнього уявлення про пунктуальність. Однак, зважаючи на те, що ти не іллієць, я не бачу для тебе жодної причини запізнюватись. А ти?

Безіл якусь мить беззвучно поворушив ротом, неначе бажаючи якось виправдатись, а тоді, напевно, передумав.

— Я теж не бачу, пане.

— Добре. На завтра можеш підготувати доповідь про іллійський місячний календар у порівнянні з точнішим, цивілізованим атурським календарем, з яким ти вже маєш бути знайомий. Сідай.

Безіл, не промовивши жодного слова, звалився на місце неподалік, як побитий собака.

Гемм остаточно забув про лекцію й почав чигати на наступного запізнілого студента. Тож коли цей студент невпевнено зайшов до приміщення, у залі панувала напружена тиша.

Це була дівчина років вісімнадцяти. Свого роду рідкість. В Університеті на одну жінку припадає близько десяти чоловіків.

299

Коли вона ввійшла до зали, Гемм якось пом'якшав. Він швидко піднявся сходами, щоб із нею привітатись.

— Ах, моя люба. Мені раптом стало приємно, що ми ще не розпочали сьогоднішню дискусію. — Він узяв її під лікоть і провів до першого вільного місця на кілька сходенок нижче.

Від такої уваги вона явно знітилася.

— Вибачте, майстре Гемм. Основна будівля більша, ніж я гадала.

— Не турбуйтеся, — добродушно промовив Гемм. — Ви тут, і це головне. — Він запопадливо допоміг їй розкласти папір і чорнило, а вже тоді повернувся на сцену.

Коли він опинився там, почало здаватися, що він, можливо, таки проведе лекцію. Але він, перш ніж розпочати, знову поглянув на дівчину.

— Вибачте, панно. — Вона була єдиною жінкою в залі. — Я повівся дуже нечемно. Як вас звати?

— Рія.

— Рія — це скорочене від Ріян?

— Так. — Вона всміхнулася.

— Ріян, схрестіть, будь ласка, ноги.

Прохання було висловлене таким серйозним тоном, що жоден зі студентів навіть не захихотів. Ріян зі спантеличеним виглядом схрестила ноги.

— Тепер, коли ворота пекла зачинено, — промовив Гемм своїм звичним, грубішим тоном, — можна й починати.

І він почав, не звертаючи на неї уваги до кінця лекції. І цим, на мою думку, ненавмисне зробив їй ласку.

Ці дві з половиною години тягнулися довго. Я уважно слухав, весь час сподіваючись, що він дійде до того, чого я не навчився в Абенті. Але нічого такого не було. Я швидко усвідомив: Гемм справді розповідає про основи симпатії, але робить це на дуже, дуже примітивному рівні. На цьому занятті я жакливо змарнував час.

Після того як Гемм відпустив студентів, я спустився сходами та впіймав його, коли він саме виходив крізь нижчі двері.

— Майстре Гемм?

Він повернувся до мене.

— А, так, наш диво-хлопчик. Я й не зрозумів, що ти на моєму занятті. Я ж розповідав не надто швидко для тебе?

Мені вистачило розуму не відповідати на це чесно.

— Ви дуже чітко виклали основні засади, пане. Основи, про які ви згадали сьогодні, стануть добрим фундаментом для інших студентів. — Дипломатія дуже важлива для мандрівного артиста.

Почувши мій гаданий комплімент, він трохи надувся, а тоді придивився до мене ретельніше.

— Інших студентів? — перепитав він.

— Боюся, що я вже знайомий з основами, пане. Я знаю три закони та чотирнадцять висновків. А також перші дев'яносто...

— Так, так, зрозуміло, — урвав мене він. — Наразі я доволі зайнятий. Ми можемо поговорити про це завтра, перед заняттям. — Він повернувся й хутко пішов геть.

Півбуханця краше, ніж жодного, тож я знизав плечима та попрямував до Архівів. Якщо вже мені не вдасться навчитися

чогось на лекціях Гемма, то можна спокійно братися за самоосвіту.

Коли я ввійшов до Архівів цього разу, там за письмовим столом сиділа молода жінка. Вона була приголомшливою красунею з довгим темним волоссям і чистими ясними очима. Звісно, це було значно краще за Емброуза.

Коли я підійшов до столу, вона всміхнулася.

— Як тебе звати?

— Квоут, — відповів я. — Син Арлідена.

Вона кивнула й заходилася гортати облікову книгу.

— А тебе? — запитав я, щоб заповнити тишу.

— Фела, — промовила вона, не підіймаючи очей. Тоді кивнула самій собі й постукала по книзі. — Ось ти, проходь.

З передпокою вели двоє подвійних дверей, одні з табличкою «СХОВИЩЕ», другі — з табличкою «ФОЛІАНТИ». Не знаючи, яка між ними різниця, я попрямував до дверей із табличкою «СХОВИЩЕ». Саме цього мені й було треба. Сховище книжок. Величезні гори книжок. Нескінченні полиці з книжками.

Я вже поклав руки на ручки дверей, аж тут мене зупинив Фелин голос.

— Вибач. Ти ж тут уперше, так?

Я кивнув, не відпускаючи ручки. Я був дуже близько. Що ж станеться тепер?

— До сховища допускаються лише члени Аркануму, — винувато пояснила Фела. Вона підвелася та, обійшовши стіл, наблизилася до других дверей. — Ось, дай-но покажу тобі.

Я неохоче відпустив ручки дверей й рушив за нею.

Вона обома руками відчинила одну половину важких дерев'яних дверей, за якими відкрилася велика зала з високою стелею, заставлена безліччю довгих столів. По всій залі розбрівся десяток студентів, які читали. Зала була добре освітлена десятками симпатичних ламп.

Фела нахилилася до мене й заговорила тихим голосом.

— Це головна читальна зона. Тут ти знайдеш усі потрібні томи, що використовуються в більшості основних курсів. —

Вона притримала двері ногою, щоб не зачинилися, і показала на довгу ділянку з полицями біля однієї стіни, де стояло кілька сотень томів. Я ще ніколи не бачив стільки книжок в одному місці.

Фела тихо вела далі.

— Тут тихе місце. Говорити можна хіба що пошепки. — Я вже помітив, що в залі панувала майже неприродна тиша. — Якщо знадобиться книжка, якої тут немає, можеш подати запит за столом. — Вона показала на нього. — Там знайдуть книжку й принесуть тобі.

Я повернувся, щоб запитати її, і лише тоді усвідомив, як близько вона стоїть. Те, що я не помітив, що одна з найпривабливіших жінок Університету стоїть менш ніж за шість дюймів від мене, добре показує, наскільки я закохався в Архіви.

— Скільки часу зазвичай потрібно, щоб знайшли книжку? — тихенько запитав я, намагаючись не витріщатися на неї.

302 — По-різному буває. — Вона закинула довге чорне волосся за плече. — Часом у нас більше роботи, ніж в інших. Декому краще вдається знаходити потрібні книжки. — Вона знизала плечима, і трохи її волосся впало назад і злегка торкнулося моєї руки. — Зазвичай не більше години.

Я кивнув. Мені було сумно, що я не можу дослідити всі Архіви, але я все одно радів, що потрапив усередину. Знов-таки, півбуханця — це краще, ніж жодного.

— Дякую, Фело.

Я зайшов усередину, а вона відпустила двері в мене за спиною.

Утім, всього за мить вона пішла за мною.

— І ще одне, наостанок, — тихо промовила вона. — Тобто це просто очевидно, але ти ж тут зараз уперше... — Обличчя в неї було серйозне. — Книжки з цієї зали не виносять. Із Архівів не виносять нічого.

— Звісно, — сказав я. — Зрозуміло.

Я й не знав.

Фела всміхнулася й кивнула.

— Я просто хотіла впевнитися. Кілька років тому в нас був один молодик, який звик виносити книжки з батькової книгозбірні. До того я ще ніколи не бачила, щоб Лоррен

супився, і не чула, щоб він говорив гучніше, ніж пошепки. Але коли він упіймав того хлопчину на вулиці з однією зі своїх книжок... — Вона захитала головою так, ніби й не сподівалася пояснити, що вона побачила.

Я спробував уявити собі високого, похмурого майстра розгніваним і не зміг.

— Дякую за попередження.

— Немає за що.

Фела вийшла назад до передпокою.

Я підійшов до столу, який вона мені показала.

— Як мені замовити книжку? — тихенько запитав я канцеляра за ним.

Він показав мені великий журнал. Часом траплялися запити на книжки з конкретними назвами чи авторами, але в решті випадків ішлося про більш узагальнені запити на відомості. Мені впав у око один запис: «Безіл — Іллійський місячний календар. Історія атурського календаря». Я оглянув залу й побачив, як хлопчина, що був на занятті в Гемма, зігнувся над книжкою, роблячи нотатки.

Я написав: «Квоут — Історія чандріян. Повідомлення про чандріян та їхні ознаки: чорні очі, синє полум'я тощо».

Далі я пішов до полиць і заходився оглядати книжки. Одну чи дві я впізнав завдяки своїй науці в Бена. У залі було тихо — лише раз у раз шкрябало перо об папір чи хтось ледь чутно, наче то пташка махала крилом, перегортав сторінку. Тиша видавалася мені не підозрілою, а дивовижно втішною. Згодом я дізнався, що це місце за могильну тишу прозвали «Склепом».

Врешті-решт мені в око впала книжка під назвою «Шлюбні ігри дракуса звичайного», і я поніс її до одного зі столів для читання. Я взяв її, тому що на обкладинці був витиснений доволі елегантний дракон, але почавши читати, я виявив, що то — компетентне дослідження кількох поширених міфів.

Я вже дійшов до середини вступного розділу, який пояснював, що міф про дракона, швидше за все, виник завдяки набагато простішому дракусові, аж тут біля мого ліктя з'явився канцеляр.

— Квоут?

Я кивнув, і він передав мені невеличку книжечку в папітурці з блакитної тканини.

Розгорнувши її, я миттєво розчарувався. Це була збірка історій про фей. Я прогортав її, сподіваючись відшукати щось корисне, але вона була повна солодкавих пригодницьких історій, покликаних розважати дітей. Ви такі знаєте: сміливі сирітки обводять чандріян круг пальця, здобувають багатства, одружуються з принцесами та живуть довго й щасливо.

Я згорнув книжку. Почасти цього я й очікував. Поки чандріяни не перебили моїх рідних, я теж вважав, що вони — всього-на-всього персонажі дитячих казок. Такий пошук нічого мені не дасть.

Підійшовши до письмового столу, я надовго замислився, а тоді записав у книзі запитів ще один рядок: «Квоут — Історія Ордену амірів. Походження амірів. Практики амірів».

304

Досягши кінця рядка, я замість почати новий зупинився й поглянув на канцеляра, що сидів за столом.

— Я, у принципі, візьму що завгодно про амірів, — промовив я.

— Ми зараз трохи зайняті, — відповів він, показавши на залу. З моменту мого прибуття зайшло ще з десяток студентів. — Але ми винесемо вам що-небудь, тільки-но з'явиться така можливість.

Я повернувся до свого столу й знову погортав дитячу книжку, а тоді покинув її, зацікавившись бестіарієм. Цього разу чекати довелося значно довше, і я вже читав про дивну літню сплячку Сусквініяна, коли відчув легкий дотик до плеча.

Я повернувся, думаючи, що побачу канцеляра з повними руками книжок чи, може, це підійшов привітатися Безділ. На превеликий свій подив, я побачив, що наді мною височіє у своїх темних шатах майстер Лоррен.

— Ходімо, — тихо промовив він і жестом наказав мені йти за собою.

Не знаючи, в чому може бути річ, я рушив за ним із читальної зали. Ми пройшли за столом канцеляра, подолали

сходовий марш та опинились у невеличкій безликій кімнатці зі столом і двома стільцями. В Архівах було безліч таких кімнаток, комірок-читалень, у яких члени Аркануму могли посидіти на самоті й повчитися.

Лоррен поклав на стіл книгу запитів із *Фоліантів*.

— Я помітив твій запит, коли допомагав одному з канцелярів-новачків у виконанні обов'язків, — пояснив він і запитав: — Ти цікавишся чандріями та амірами?

Я кивнув.

— Це пов'язане з завданням, яке тобі дав хтось із викладачів?

Я на мить замислився, чи не розповісти йому правду. Про те, що сталося з моїми батьками. Про ту історію, яку я чув у Гарбієні.

Але Манетова реакція на мою згадку про чандріян показала мені, якою це буде дурістю. Я не вірив у чандріян, поки не побачив їх на власні очі. Якби хтось заявив, що їх бачив, я подумав би, що ця людина божевільна.

У найкращому разі Лоррен подумав би, що я сам не свій; у найгіршому — що я дурне дитя. Раптом я гостро усвідомив, що стою в одному з наріжних каменів цивілізації й розмовляю з Майстром-Архівістом Університету.

Так я зміг подивитися на все по-новому. Оповідки старого з якоїсь корчми в Доках раптом видалися дуже далекими й незначущими.

Я хитнув головою.

— Ні, пане. Я лише задовольняю власну цікавість.

— Я дуже поважаю цікавість, — промовив Лоррен без якоїсь особливої інтонації. — Можливо, я зумію дещо задовольнити твою. Аміри належали до церкви в ті часи, коли Атурська імперія ще була сильною. Їхнім кредо було «Іваре Енім Еуге», що приблизно перекладається як «заради вищого блага». Вони були рівною мірою мандрівними лицарями та вершителями правосуддя. Вони мали суддівські повноваження й могли виступати суддями як у релігійних, так і у світських судах. Усі вони тією чи іншою мірою були вільні від дії закону.

Більшу частину цього я вже знав.

—Але звідки вони взялися? — запитав я. Наблизитися до згадки про історію Скарпі ще більше я не насмілювався.

— Вони пішли від мандрівних суддів, — пояснив Лоррен. — Людей, які ходили від містечка до містечка, приносячи верховенство права до малих атурських містечок.

— Отже, вони з'явилися в Атурі?

Він поглянув на мене.

— А де ще їм було з'явитися?

Я не міг змусити себе розповісти йому правду: через оповідку одного старого мені спало на думку, що походження амірів, можливо, значно давніше за Атурську імперію. І я сподівався, що вони, можливо, є десь на світі зараз.

Лоррен сприйняв моє мовчання як відповідь.

— Ось тобі порада, — лагідно сказав він. — Аміри — драматичні постаті. В юності ми всі граємося в амірів і б'ємося мечами з вербових лозин. Потяг до таких історій звичайний для хлопчиків. — Він зазирнув мені в очі. — Однак чоловік, арканіст, має зосереджуватися на сьогоднішньому. Він має займатися практичними речами.

Говорячи далі, він не відривав погляду від моїх очей.

— Ти юний. Багато хто судитиме про тебе лише за цим. — Я вдихнув, але він підняв руку. — Я не звинувачую тебе в потуранні хлопчачій примсі. Я раджу тобі уникати того, що скидається на хлопчачу примху. — Він пильно глянув на мене; його обличчя було як завжди спокійним.

Я згадав, як зі мною поведився Емброуз, і кивнув, відчуваючи, як мої щоки паленіють.

Лоррен дістав перо й закреслив кількома штрихами єдиний рядок, записаний мною в обліковій книзі.

— Я дуже поважаю цікавість, — сказав він. — Але інші мислять не так, як я. Я б не хотів побачити, як твій перший семестр без потреби ускладнює щось подібне. Передбачаю, що тобі буде доволі важко й без цієї необов'язкової мороки.

Я схилив голову, почувуючись так, ніби якимось робом засмутив його.

— Зрозумів. Дякую, пане.

Розділ тридцять дев'ятий

Досить довга мотузка

Наступного дня я прийшов на заняття до Гемма за десять хвилин до його початку й сів у передньому ряду. Я сподівався впіймати майстра до початку заняття й врятуватися від необхідності висидіти ще одну його лекцію.

На жаль, він не прийшов завчасно. Коли Гемм зайшов крізь нижні двері в залу та подолав три сходинки до дерев'яної сцени на помості, лекційна зала вже була повною. Він оглянув аудиторію, шукаючи поглядом мене.

— Ах, звісно, наш диво-хлопчик. Прощу, підведися.

Не знаючи напевне, що відбувається, я встав.

— У мене є для всіх приємні новини, — оголосив він. — Пан Квоут, який стоїть тут, запевнив мене, що він цілком обізнаний з основами симпатії. Тим самим він зголосився провести сьогоднішню лекцію.

Він театралью змахнув рукою, запрошуючи мене долучитися до нього на сцені. Всміхнувся мені, хоча очі в нього були жорстокі.

— Пане Квоуте.

Звісно, він з мене кепкував, сподівався, що я звалюся на своє місце, наляканий і присоромлений.

Але в моєму житті було вдосталь задирак. Тож я виліз на сцену й потис йому руку. Звернувся до студентів добре поставленим сценічним голосом:

— Дякую майстрові Гемму за цю можливість. Я лише сподіваюся, що зможу допомогти йому пролити трохи світла на цю надзвичайно важливу тему.

Розпочавши цю маленьку гру, Гемм уже не міг припинити її, не виставивши себе дурнем. Потиснувши руку, він глянув на мене так, як собака дивиться на загнаного на дерево kota. Усміхаючись самому собі, він пішов зі сцени й зайняв місце в передньому ряду, яке я нещодавно звільнив. Упевнений у моєму невігластві, він не хотів зупиняти цього фарсу.

Я б нізачо не вибрався тоді сухим з води, якби не два з численних недоликів Гемма. По-перше, те, що він узагалі

був дурним і не повірив у сказане мною напередодні. По-друге, його бажання побачити, як я осоромлюся, і що серйозніше, то краще.

Простіше кажучи, він надав мені досить довгу мотузку, щоб я міг на ній повіситися. Очевидно, він не розумів, що зашморг із неї однаково добре підійде й моїй, і його шиї.

Я повернувся обличчям до студентів.

— Сьогодні я представлю ілюстрацію до законів симпатії. Але, оскільки наш час обмежений, мені знадобиться допомога в приготуваннях. — Я показав на обраного навмання студента. — Дуже прошу, принеси мені одну волосину майстра Гемма.

Гемм із демонстративною люб'язністю віддав одну волосину. Коли студент приніс її мені, Гемм усміхнувся зі щирої втіхи. Він був певен: чим помпезніші мої приготування, тим більшою буде моя ганьба наприкінці.

308

Я скористався з цієї невеликої затримки, щоб побачити, з яким обладнанням я мушу працювати. Біля сцени стояла жаровня, а швидкий обшук шухляд робочого столу виявив крейду, призму, сірчані сірники, збільшувальне скло, кілька свічок і кілька металевих заготовок дивної форми. Я взяв три свічки й залишив решту.

Я взяв волосину майстра Гемма в студента і впізнав у ньому Безіла, хлопчину, якого Гемм напередодні залякав.

— Дякую, Безіле. Принеси, будь ласка, сюди оту жаровню та розпали її якнайшвидше.

Коли він підніс її, я з радістю побачив, що жаровня обладнана невеличкими міхами.

Поки він лив на вугілля спирт і підпалював його, я звернувся до інших студентів.

— Осягнути поняття симпатії не зовсім легко. Але в основі всього завжди лежать три прості закони.

Перший — Догмат Співвідносності, який твердить: «подібність посилює симпатію». Другий — Принцип Спорідненості, який твердить: «частина предмета може представляти весь предмет». Третій — Закон Схоронності, який твердить: «енергію не можна ні знищувати, ні створювати». Співвідносність, спорідненість і схоронність. Три «с».

Я замовк і послухав, як півсотні пер, шкрябаючи, записують мої слова. Поряд зі мною завзято надимав міхи Безіл. Я зрозумів, що це може припасти мені до душі.

— Якщо це ще не зрозуміло, не турбуйтеся. Після демонстрації все має стати цілком очевидним. — Глянувши вниз, я побачив, що жаровня добре нагрівається. Подякувавши Безілові, я підвісив над вугіллям неглибоку металеву посудину й поклав туди топитися дві свічки.

Третю свічку я поставив у підсвічник на столі й підпалив сірчаним сірником із шухляди. Далі зняв посудину з вогню та обережно вилив її вміст, який уже розтопився, на стіл, утворивши грудку м'якого воску завбільшки з кулак. Поглянув на студентів ще раз.

— Більша частина роботи в симпатії припадає на перенаправлення енергії. Енергія пересувається за допомогою симпатичних зв'язків. — Я витягнув гніт і заходився місити віск, ліплячи ляльку, трохи схожу за формою на людину. — Перший закон, який я згадав, «Подібність посилює симпатію», просто означає: що подібніші предмети один до одного, то сильнішим буде симпатичний зв'язок між ними.

Я підняв неоковирну ляльку, щоб студенти оглянули її.

— Це, — промовив я, — майстер Гемм.

Залою прокотився негучний сміх.

— Насправді це моя симпатична модель майстра Гемма. Ніхто не бажає висловити припущення щодо того, чому вона не дуже добра?

На мить запала тиша. Я дозволив цьому трохи затягнутися — хай глядачі тихенько посидять. Гемм учора їх травмував, і реакція в них була сповільнена. Врешті-решт якийсь студент із віддаленого кінця зали спитав:

— Розмір не той?

Я кивнув і заходився оглядати залу далі.

— А ще майстер Гемм не з воску.

Я кивнув.

— Справді, вона відзначається певною невеликою подібністю до нього за формою в цілому та пропорціями. Однак це дуже погана симпатична модель. Тому будь-який

симпатичний зв'язок на її основі буде доволі слабким. Ефективність становитиме відсотки зо два. Як її можна було б покращити?

Знову запала тиша, цього разу не така тривала.

— Її можна було б зробити більшою, — запропонував хтось.

Я кивнув і зачекав. Загукали інші голоси.

— На ній можна вирізьбити обличчя майстра Гемма.

— Пофарбувати її.

— Одягнути її в маленьку мантію.

Усі засміялись.

Я підняв руку, закликаючи до тиші, і здивувався тому, як швидко вона запала.

— Якщо відкинути питання практичності, уявімо собі, що ви зробили все це. Біля мене стоїть майстерно вирізьблений майстер Гемм, шість футів заввишки, повністю вдягнений. — Я змахнув рукою. — Навіть з усіма цими зусиллями найкраще, на що можна сподіватися, — це симпатичний зв'язок із міцністю десять-п'ятнадцять відсотків. Не блискуче, аж ніяк не блискуче.

310

Тут я підходжу до другого закону, спорідненості. Його можна просто визначити таким чином: «те, що колись було разом, разом і залишається». Завдяки щедрості майстра Гемма я маю одну його волосину. — Я продемонстрував її й урочисто приліпив до голови ляльки. — І отак просто в нас з'являється симпатичний зв'язок, що працюватиме з силою від тридцяти до тридцяти п'яти відсотків.

Я вже стежив за Геммом. Попервах він здавався дещо настороженим, але згодом до нього повернувся самовдоволений усміх. Він знав: без потрібного зв'язування та зосередженого алару користі не буде навіть від усього воску й волосся на світі.

Не сумніваючись, що він вважає мене дурнем, я показав на свічку й запитав його:

— Дозвольте, майстре?

Він великодушно змахнув рукою на знак згоди й сів назад на свій стілець, склавши руки перед собою. У своїй безпеці він не сумнівався.

Звісно, я знав потрібне зв'язування. Я казав йому про це. А Бен розповів мені про алар, віру в батіг, ще коли мені було дванадцять.

Але я не переймався ні тим, ні іншим. Я встромив одну стопу ляльки в полум'я свічки, а воно згасло й задиміло.

Запала напружена тиша — усі аж затамували подих і повитягувалися, щоб поглянути на майстра Гемма.

Гемм знизав плечима, удаючи щире здивування. Але з його очей було видно: капкан ось-ось закриється. Він посміхнувся, піднявши один кутик рота, і почав вставати з місця.

— Я нічого не відчуваю. Щ...

— Саме так, — промовив я різким, як удар батога, голосом. Так я заскочив студентів зненацька й знову привернув їхню увагу. — А чому? — Я вичікувально поглянув на лекційну залу.

— Через третій закон, який я згадав, — закон схоронності: «Енергію не можна ні знищувати, ні створювати — її можна лише губити чи знаходити». Якби я тримав свічку під стопою нашого шановного вчителя, не відбулося б майже нічого. А позаяк до нього доходить лише близько тридцяти відсотків тепла, ми не маємо навіть цього скромного результату.

Я зупинився, щоб дати їм мить на роздуми.

— Це основна проблема симпатії. Звідки брати енергію? Щоправда, тут відповідь проста.

Я задмухав свічку й запалив її знову від жаровні. Пробурмотів собі під носа кілька потрібних слів.

— Додавши ще один симпатичний зв'язок, між свічкою та полум'ям значнішого розміру... — Я розділив свій розум на дві частини: одна зв'язувала Гемма з лялькою, а друга з'єднувала свічку та жаровню. — Ми матимемо бажаний ефект.

Я невимушено пересунув стопу воскової ляльки так, що вона опинилася десь за дюйм над гнотом свічки, де полум'я насправді найгарячіше.

З того місця, де сидів Гемм, пролунав здивований зойк.

Не дивлячись у його бік, я продовжив говорити до студентів якнайсухішим тоном.

— І цього разу ми, вочевидь, досягли успіху.

Студенти засміялися.

Я задмухав свічку.

— Також це добрий приклад сили, якою володіє кмітливий симпатик. Уявіть собі, що сталося б, якби я кинув цю ляльку в сам вогонь? — Я підняв її над жаровнею.

Гемм, наче за командою, кинувся на сцену. Можливо, це мені лише привиділось, але мені здалося, що він трохи шкутильгав на ліву ногу.

— Вочевидь, майстер Гемм бажає зараз продовжити ваше навчання, — заложу прокотився сміх, цього разу гучніший. — Тут моїй лекції кінець. А хто послухав — молодець.

Тут я скористався одним сценічним трюком. За допомогою певної інтонації та мови тіла глядачів можна змусити заплодувати. Я не можу пояснити, як саме воно виходить, але це таки дало потрібний ефект. Я кивнув їм, а тоді повернувся до Гемма серед оплесків. Вони були аж ніяк не оглушливими, але він, мабуть, ніколи не діставав навіть таких.

312

Коли він зробив останні кілька кроків до мене, я мало не позадкував. Його обличчя страхітливо розчервонілося, а одна судина в нього на вилиці пульсувала так, ніби ось-ось вибухне.

Мені ж допомогла зберегти спокій сценічна підготовка. Я спокійно зазирнув йому в очі та простягнув руку для потиску. Побачивши, як він хутко глянув на студентів, які досі аплодували, ковтнув і потис мені руку, я відчув чимале задоволення.

Руку він мені потис до болю міцно. Можливо, стало б гірше, якби я не змахнув трохи над жаровнею восковою лялькою. Його обличчя з яскраво-червоного стало попельясто-білим швидше, ніж я міг собі уявити. Хватка Гемма зазнала аналогічного перетворення, і я висмикнув руку.

Ще раз кивнувши студентам, які досі сиділи, я не озираючись покинув лекційну залу.

Розділ сороковий

На рогах

Після того як Гемм відпустив своїх студентів, новина про те, що я зробив, поширилась Університетом, наче лісова

пожежа. З реакцій студентів я здогадувався, що майстра Гемма ніхто особливо не любив. Поки я сидів на кам'яній лаві біля Гнізд, мені всміхалися прохожі студенти. Інші махали рукою чи, сміючись, показували великий палець.

Хоч я й насолоджувався скандальною славою, усередині мене повільно наростала холодна тривога. Я нажив собі ворога в особі одного з дев'яти майстрів. Я мусив знати, у наскільки великій халепі опинився.

На вечерю в Їдальні був темний хліб з маслом, печеня та квасоля. Манет був у Їдальні й через розпатлане волосся скидався на великого білого вовка. Сіммон і Совой ліниво скаржилися на їжу, похмуро міркуючи про те, що за м'ясо додали в печеню. Для мене ж, оскільки я менше витка тому покинув вулиці Тарбієна, це була справді прекрасна трапеза.

Однак я стрімко втрачав апетит через те, що чув від друзів.

— Не зрозумій мене неправильно, — промовив Совой. — У тебе такі шикарні міцні горішки. У цьому я б не засумнівався ніколи. Але все ж таки... — Він змахнув ложкою. — Тебе за це повісять.

— Якщо йому пощастить, — докинув Сіммон. — Ми ж зараз про зловживання говоримо, так?

— Це дрібниці, — промовив я впевненіше, ніж почувався. — Я трохи підсмалив йому ноги, та й усе.

— Під визначення зловживання підпадає будь-яка шкідлива симпатія. — Манет тицьнув у мій бік шматочком хліба; його кошлаті сиві брови серйозно вигнулися над носом. — Треба розуміти, з ким можна конфліктувати, хлопче. Не підіймай голови, коли поруч майстри. Якщо опинишся в них у немилості, вони можуть обернути твоє життя на справжнє пекло.

— Він перший почав, — похмуро відказав я з повним ротом квасолі.

До столу підбіг задиханий маленький хлопчик.

— Це ти Квоут? — запитав він, розглядаючи мене.

Я кивнув. Раптом у мене перевернувся шлунок.

— Тебе хочуть бачити в Залі Майстрів.

— Де вона? — запитав я. — Я тут усього кілька днів.

— Хтось із вас може йому показати? — запитав хлопчина, оглядаючи стіл. — Я мушу піти сказати Джемісонові, що знайшов його.

— Я цим займаюся, — відповів Сіммон, відсунувши від себе миску. — Я все одно не голодний.

Джемісонів гонець побіг геть, а Сіммон почав підводитися.

— Зачекай, — промовив я й показав ложкою на свою тачку. — Я ще тут не закінчив.

Сіммонове обличчя виражало тривогу.

— Мені аж не віриться, що ти їси, — сказав він. — Я їсти не можу. Як це ти можеш їсти?

— Я голодний, — відповів я. — Я не знаю, що чекає на мене в Залі Майстрів, але гадаю, що з цим краще зустрітися на повний шлунок.

— Ти йдеш на роги, — пояснив Манет. — Тебе б не стали викликати в таку пізню годину з якоїсь іншої причини.

314

Я не знав, що він має на увазі, але не хотів показувати своє невігластво всій залі.

— Хай почекають, доки я впораюся. — Я взяв до рота ще печені.

Сіммон сів назад і почав безцільно колупатися в їжі. Правду кажучи, я вже насправді не був голодний, але мене злило, що я стільки разів голодував у Тарбієні, а тепер мене відривають від їжі.

Коли ми з Сіммоном нарешті звелися на ноги, звичний гамір в Ідальні стих, і всі провели нас поглядами. Вони знали, куди я прямую.

Надворі Сіммон засунув руки в кишені й пішов приблизно в бік Порожнини.

— Знаєш, якщо без жартів, то ти встряв у добрячу халепу.

— Я сподівався, що Гемм засоромиться й мовчатиме про це, — зізнався я. — А тут багато студентів відраховують? — Я постарався сказати це жартівливим тоном.

— Цього семестру ще не відрахували нікого, — відповів Сім із сором'язливою усмішкою. — Але ж сьогодні лише другий день занять. Можливо, ти встановиш своєрідний рекорд.

— Не смішно, — сказав я, але все одно зрозумів, що всміхаюся на весь рот. Сіммон завжди міг викликати в мене усмішку, незалежно від того, що відбувалося.

Сім ішов попереду, і ми, як на мене, дісталися Порожнини надто швидко. Сіммон підняв руку, невпевнено прощаючись, а я відчинив двері та пройшов усередину.

Зустрів мене Джемісон. Він наглядав за всім, що не перебувало під безпосереднім контролем майстрів: кухнями, пральною, стайнями, коморами. Він був нервовий і скидався на птаха. Людина з тілом горобця та очима яструба.

Джемісон провів мене до великої зали без вікон, де стояв знайомий мені стіл у формі півмісяця. Посередині, як і під час вступу, сидів Ректор. Єдиною справжньою відмінністю було те, що цей стіл не стояв на помості, а майстри, сидячи, дивилися мені у вічі майже прямо.

Очі, в які я зазирнув, не були привітними. Джемісон провів мене до столу-півмісяця. Побачивши його з цього ракурсу, я зрозумів, звідки взявся вираз «бути на рогах». Джемісон пішов до власного, меншого столика та вмочив перо.

Ректор склав пальці до купи та одразу заговорив про суть справи.

— Четвертого кейтеліна Гемм скликав майстрів. — Джемісонове перо зашкрябало по папірцю, вряди-годи знову опиняючись у каламарі на столі. Ректор офіційно продовжив: — Чи всі майстри присутні?

— Майстер-Зцілювач, — промовив Арвіл.

— Майстер-Архівіст, — озвався Лоррен із байдужим, як завжди, обличчям.

— Майстер-Арифметик, — промовив Брандер, з відсутнім виглядом захрустівши кісточками пальців.

— Майстер-Рукотворець, — пробурчав Кілвін, не відриваючи погляду від поверхні столу.

— Майстер-Алхімік, — озвався Мандраг.

— Майстер-Ритор. — Обличчя в Гемма було люте й червоне.

— Майстер-Симпатик, — промовив Елкса Дал.

— Майстер-Іменувач. — Елодін навіть усміхнувся мені. Не просто підняв кутики губ для годиться, а тепло

всміхнувся, показавши всі зуби. Я зробив неглибокий судомний вдих, відчувши полегшення через те, що принаймні один із присутніх, вочевидь, не бажав підвісити мене за великі пальці.

— І Майстер-Лінгвіст, — промовив Ректор. — Усі восьмеро... — Він насупився. — Вибачте. Закресліть це. Усі дев'ятеро майстрів присутні. Представте свою скаргу, майстре Гемм.

Гемм не вагався.

— Сьогодні студент першого семестру Квоут, не член Аркануму, застосував до мене симпатичні зв'язування з лихим наміром.

— Майстер Гемм подає дві скарги на Квоута, — суворо промовив Ректор, не відриваючи від мене погляду. — Перша — на несанкціоноване застосування симпатії. Яким є належне покарання за це, Майстре-Архівісте?

316

— За несанкціоноване застосування симпатії, що призвело до тілесного ушкодження, студента-порушника зв'язують і завдають не менше двох і не більше десяти ударів одинарним батоном по спині, — виголосив Лоррен, ніби зачитуючи вказівки з рецепта.

— Бажана кількість ударів? — Ректор поглянув на Гемма. Гемм помовчав, замислившись.

— П'ять.

Я відчув, як пополотнів на виду, і змусив себе повільно та глибоко вдихнути крізь ніс, щоб заспокоїтися.

— Чи заперечує хтось із майстрів? — Ректор оглянув стіл, але всі уста мовчали, а всі очі дивилися суворо. — Друга скарга — на зловживання. Майстре-Архівісте.

— Від чотирьох до п'ятнадцяти ударів одинарним батоном і відрахування з Університету, — проказав рівним голосом Лоррен.

— Бажана кількість ударів?

Гемм витріщився просто на мене.

— Вісім.

Тринадцять ударів батоном і відрахування. Мене кинуло в холодний піт і почало нудити. Я вже знав, що таке страх. У Тарбієні він завжди був поблизу. Страх зберігав

життя. Але я ще ніколи не відчував настільки відчайдушної безпорадності. Страху не лише перед тілесним болем, а й перед тим, що мені зіпсують усе життя. Мені почало макітритися в голові.

— Чи розумієте ви сутність цих скарг на вас? — суворо запитав Ректор.

Я глибоко вдихнув.

— Не зовсім, пане. — Мені було гидко від звучання власного голосу, тремтливого й слабкого.

Ректор підняв руку, і Джемісон прибрав перо з паперу.

— Закони Університету забороняють студентам, які не є членами Аркануму, застосовувати симпатію без дозволу одного з майстрів.

Його обличчя спохмурніло.

— Також у всіх, у *всіх* випадках прямо заборонено завдавати шкоди за допомогою симпатії, особливо одному з майстрів. Кілька сотень років тому арканістів за таке переслідували та спалювали. У нас такої поведінки не терплять.

Я помітив у Ректоровому голосі жорсткі нотки, і лише тоді до мене дійшло, наскільки ж він насправді розгнівався. Він зробив глибокий вдих.

— Отже, ви розумієте?

Я непевно кивнув.

Він подав ще один знак Джемісонові, і той знову приклав перо до паперу.

— Квоуте, ви розумієте сутність цих скарг на вас?

— Так, пане, — промовив я якомога впевненіше. Усе здавалося надто яскравим, а ноги в мене злегка тремтіли. Я спробував їх зупинити, але від цього вони, здається, тільки затрусилися ще сильніше.

— Чи є вам що сказати на свій захист? — коротко запитав Ректор.

Мені просто хотілося піти. Я відчував, як на мене тиснуть погляди майстрів. Руки в мене були мокрі й холодні. Я б, мабуть, хитнув головою й утік із зали, якби Ректор не заговорив знову.

— То що? — роздратовано поцікавився Ректор. — Жодного захисту?

Ці слова зачепили в мені якусь струну. Бен вживав ті ж самі слова сто разів, нескінченно муштруючи мене в полеміці. Знову пролунали його слова, що докоряли мені: «Що? Жодного захисту? Будь-який мій учень має бути здатен захищати свої ідеї від нападу. Хоч як ти проживеш життя, розум захищатиме тебе частіше, ніж меч. Пильнуй, щоб він був гострим!»

Я глибоко вдихнув ще раз, заплющив очі й зосередився. Минула довга мить, і я відчув, як мене огорнула холодна байдужість Кам'яного Серця. Я перестав тремтіти.

Я розплющив очі й почув власний голос:

— Я мав дозвіл на застосування симпатії, пане.

Ректор зміряв мене довгим суворим поглядом, а тоді перепитав:

— Що?

Я утримував Кам'яне Серце довкола себе, наче заспокоїливу мантію.

318

— Я мав дозвіл від майстра Гемма, як прямий, так і непрякий.

Майстри, спантеличившись, засовалися в кріслах.

Ректор, судячи з його вигляду, аж ніяк не зрадів.

— Надайте пояснення.

— Я підійшов до майстра Гемма після його першої лекції та сказав йому, що вже знайомий із поняттями, які він роз'яснив. Він сказав мені, що ми обговоримо це наступного дня.

Прийшовши на заняття наступного дня, він оголосив, що я читатиму лекцію з метою демонстрації основ симпатії. Оглянувши наявні матеріали, я влаштував для студентів першу демонстрацію, яку для мене влаштував мій учитель.

Звичайно ж, це було не так. Як я вже казав, на першому моєму уроці фігурувала жменя залізних драбів. Це була брехня, але брехня правдоподібна.

Судячи з виразу облич майстрів, це було для них новою. Я розслабився десь у глибині Кам'яного Серця, радіючи, що майстра так роздратовала скорочена в гніві версія правдивих подій від Гемма.

— Ви влаштували демонстрацію перед студентами? — перепитав Ректор, перш ніж я встиг продовжити. Він поглянув на Гемма, а тоді знову на мене.

Я зобразив невинність.

— Лише простеньку. А це незвично?

— Це трохи дивно, — промовив він, дивлячись на Гемма. Я знову відчув його гнів, але цього разу гнів, здається, був спрямований не на мене.

— Я подумав, що так, можливо, доводять знання матеріалу та переходять до складнішого курсу, — безневинно сказав я. Знову брехня, але теж вірогідна.

Заговорив Елкса Дал:

— Що було застосовано під час демонстрації?

— Воскову ляльку, волосину з голови Гемма та свічку. Я б обрав інший приклад, але був обмежений у матеріалах. Я подумав, що обійтися тим, що тобі дали, — це теж частина іспиту. — Я ще раз знизав плечима. — Я не вигадав жодного іншого способу продемонструвати всі три закони за допомогою наявних матеріалів.

Ректор поглянув на Гемма.

— Те, що каже хлопчисько, правда?

Гемм відкрив рота так, ніби вирішив це заперечити, а тоді згадав, що свідками нашого діалогу стала повна зала студентів. Він не сказав нічого.

— Трясця, Гемме, — спалахнув Елкса Дал. — Ти дозволив цьому хлопчиськові зробити свою фігурку, а тоді тягнеш його сюди через зловживання? — Він сплюнув. — Тобі ще мало дісталось.

— Е'лір Квоут не міг нашкодити йому самою тільки свічкою, — пробурмотів Кілвін. Спонтелічено поглянув на свої пальці, неначе обмірковуючи щось. — Волоссям і воском. От кров'ю та глиною — можливо...

— Порядок. — Ректорів голос був надто тихим, щоб це можна було назвати криком, але ваги в ньому було стільки ж. Він зиркнув на Елксу Дала та на Кілвіна. — Квоуте, відповідайте на запитання майстра Кілвіна.

— Я виконав друге зв'язування між свічкою та жаровнею, щоб наочно показати Закон Схорнності.

Кілвін продовжив розглядати руки.

— Віск і волосся? — пробурчав він так, ніби моє пояснення його не зовсім задовольнило.

Я наполовину спантеличено, наполовину знічено поглянув на нього і сказав:

— Я й сам не розумію, що це було, пане. У мене мало передатися щонайбільше десять відсотків. Цього не мало вистачити для того, щоб у майстра Гемма залишилися пухирі, не кажучи вже про опіки.

Я повернувся до Гемма.

— Я справді не хотів заподіяти жодної шкоди, пане, — сказав я своїм найкращим розгубленим голосом. — Вам просто мало трохи припекти ноги, щоб ви підскочили. Вогонь палав щонайбільше п'ять хвилин, а я не думаю, що вам міг би заподіяти шкоду новий вогонь на рівні десяти відсотків. — Я навіть трохи позаламував руки, старанно зображаючи розгубленого студента. Грав я добре. Батько мною б пишався.

— Але він заподіяв мені шкоду, — ущипливо відказав Гемм. — Та й де, власне, та клята лялька? Поверни її негайно!

— Боюся, що це неможливо, пане. Я її знищив. Вона була надто небезпечна, щоб лишати її абиде.

Гемм уп'явся в мене поглядом.

— Це насправді не має значення, — пробурчав він.

Ректор знову став до керма.

— Це суттєво змінює справу. Гемме, ви все одно подаєте скаргу на Квоута?

Гемм зло зиркнув і нічого не сказав.

— Пропоную викреслити обидві скарги, — заговорив Арвіл. Старечий голос зцілювача залунав дещо несподівано. — Якщо Гемм виставив його перед студентами, то він надав дозвіл. А якщо йому дають своє волосся й дивляться, як він чіпляє його до голови ляльки, то це не зловживання.

— Я сподівався, що він краще контролюватиме свої дії, — заявив Гемм, кинувши на мене отруйний погляд.

— Це не зловживання, — уперто повторив Арвіл, зло поглянувши на Гемма з-за окулярів; приємні старечі зморшки на його обличчі перетворилися на люту гримасу.

— Це підпало б під визначення необережного застосування симпатії, — байдуже вставив Лоррен.

— Це пропозиція викреслити попередні дві скарги та замінити їх необережним застосуванням симпатії? — запитав Ректор, намагаючись повернути хоч якусь подобу офіційності.

— Так, — підтвердив Арвіл, який і досі міряв Гемма жаским поглядом крізь окуляри.

— Усі за пропозицію? — спитав Ректор.

Усі хором промовили «так» — окрім Гемма.

— Проти?

Гемм так і не заговорив.

— Майстре-Архівісте, яким є покарання за необережне застосування симпатії?

— Якщо внаслідок необережного застосування симпатії хтось отримує травму, студент-порушник дістає щонайбільше сім ударів одинарним батоном по спині. — Я замислився про те, яку книгу цитує майстер Лоррен.

— Бажана кількість ударів?

Гемм поглянув на обличчя інших майстрів і усвідомив, що ситуація змінилася не на його користь.

— У мене вкриті пухирями стопа й півгомілки, — процідив він. — Три удари.

Ректор прокашлявся.

— Чи виступає хтось із майстрів проти цього заходу?

— Так, — промовили разом Елкса Дал і Кілвін.

— Хто бажає призупинити виконання покарання? Підніміть руки.

Елкса Дал, Кілвін й Арвіл негайно підняли руки, а за ними підняв руку Ректор. Мандраг руку так і не підняв, як не підняли Лоррен, Брандер і Гемм. Елодін бадьоро мені всмінувся, але руку не підняв. Я подумки вилаяв себе за недавній похід до Архівів і погане враження, яке він справив на Лоррена. Якби не це, він би, можливо, змінив ситуацію на мою користь.

— Чотири з половиною за призупинення виконання покарання, — вимовив Ректор після нетривалого мовчання. — Покарання таке: три удари батоном завтра, третього еквіса, опівдні.

Оскільки я заглибився в Кам'яне Серце, то відчув лише легке спокійне зацікавлення тим, як воно — витерпіти публічне шмагання. Усі майстри начебто почали готуватися до того, щоб підвестись і піти, але перш ніж усе закінчилося, я подав голос:

— Ректоре.

Він глибоко вдихнув і різко видихнув.

— Так?

— Під час мого вступу ви сказали, що мені гарантовано прийом до Аркануму в разі доведення опанування основних принципів симпатії. — Я процитував його майже дослівно. — Це є доказом?

І Гемм, і Ректор відкрили роти, щоб щось сказати. Гемм заговорив гучніше.

— От же ж малий гівнюк!

— Гемме! — гарикнув Ректор. Тоді повернувся до мене: — Боюся, що для доведення володіння ними простого симпатичного зв'язування недостатньо.

— Подвійного зв'язування, — безцеремонно виправив Кілвін.

Заговорив Елодін, який, здається, приголомшив цим усіх за столом.

— Мені згадуються студенти, які зараз належать до Аркануму й ледве спромоглися б на подвійне зв'язування, а тим паче на те, щоб зібрати достатньо тепла і «укрити людині ногу до коліна пухирями». — Я вже й забув, як глибоко проникав у груди легкий голос Елодіна, коли він говорив. Він знову радісно мені всміхнувся.

На мить усі мовчки замислилися.

— А й справді, — визнав Елкса Дал і придивився до мене.

Ректор на хвилину опустив погляд на порожній стіл. Тоді знизав плечима, підняв очі й навдивовижу весело всміхнувся.

— Усіх, хто за те, щоб визнати необережне застосування симпатії студентом першого семестру Квоутом доказом оволодіння основними принципами симпатії, прошу підняти руки.

Кілвін і Елкса Дал підняли руки разом. За мить підняв руку й Арвіл. Елодін помахав рукою. Після паузи Ректор підняв руку й собі, а тоді сказав:

— П'ять із половиною за прийняття Квоута до Аркануму. Пропозицію прийнято. Збори закрито. Хай боронить нас Тейлу, бо всі ми — дурні й діти. — Останнє він промовив дуже тихо, поклавши чоло на тильний бік долоні.

Гемм прожогом вибіг із зали, а Брандер — за ним. Щойно вони вийшли за двері, я почув запитання Брандера:

— На тобі що, не було грама?

— Ні, не було, — гарикнув Гемм. — І не розмовляй зі мною таким тоном, ніби в цьому винен я. Це все одно що винуватити того, кого зарізали в провулку, бо на ньому не було броні.

— Ми всі маємо вживати заходів безпеки, — примирливо відповів Брандер. — Ти ж знаєш... — Їхні голоси заглушив звук дверей, що зачинилися.

Кілвін підвівся і, потягуючись, знизав плечима. Глянувши на те місце, де стояв я, він із задумливим виразом обличчя почухав обома руками свою кудлату бороду, а тоді підійшов до мене.

— Уже знайомий із сигалдрією, е'ліре Квоуте?

Я невиразно витріщився на нього.

— Ви про руни, пане? Боюся, що ні.

Кілвін задумливо провів руками крізь бороду.

— Не мороч собі голову курсом основ рукотворства, на який записався. Натомість приходь до моєї майстерні завтра. Опівдні.

— Боюся, опівдні в мене інші справи, майстре Кілвін.

— Г-м-м-м. Так. — Він насупився. — Тоді після першого дзвону.

— Боюся, хлопчисько невдовзі після шмагання опиниться на прийомі в моїх, Кілвіне, — промовив Арвіл із веселим блиском в очах. — Хай хтось приведе тебе опісля до Медики, синку. Залатаємо тебе.

— Дякую, пане.

Арвіл кивнув і вийшов із зали.

Кілвін провів його поглядом, а тоді повернувся до мене.

— У моїй майстерні. Післязавтра. Опівдні. — Тон його голосу вказував на те, що насправді це не запитання.

— Вважатиму за честь, майстре Кілвін.

Він буркнув у відповідь і пішов разом із Елкса Далом.

Так я залишився сам-на-сам з Ректором, який досі сидів. Ми пильно дивились один на одного, поки в коридорі затихали кроки. Я вийшов із Кам'яного Серця, і все, що тільки-но сталося, викликало в мене передчуття, змішане зі страхом.

— Вибачте, що я так швидко спровокував такі проблеми, пане, — невпевнено заговорив я.

— Отакої! — озвався він. Тепер, коли ми були самі, вираз його обличчя вже був значно менш суворим. — Скільки часу ти планував зачекати?

— Щонайменше один виток, пане. — Я заледве уникнув катастрофи, і тепер мені аж макітрилося в голові з полегшення. Я відчув, як на моєму обличчі народжується нестримна й широка усмішка.

324

— Щонайменше один виток, — пробурмотів він. Ректор опустил лице на руки й потер, а тоді підняв очі й здивував мене кривим усміхом. Я усвідомив, що, коли його обличчя не замикалося в суворості, він був не надто старим. Можливо, йому ще й п'ятдесяти не було. — А ти не схожий на людину, яка знає, що її завтра відшмагають, — зауважив він.

Я відкинув цю думку.

— Гадаю, я видужаю, пане. — Він якось дивно поглянув на мене, і лише за якийсь час я згадав, що звук до таких поглядів у трупі. Він відкрив рота, щоб заговорити, але я вхопився за ці слова, поки їх не промовив він. — Я не такий юний, як здається, пане. Я це знаю. Просто хотілося б, щоб це знали й інші люди.

— Гадаю, доволі скоро вони це знатимуть. — Він нагородив мене довгим поглядом, а тоді підвівся, відштовхнувшись від столу. Простягнув руку. — Вітаю в Арканумі.

Я урочисто потис йому руку, і ми розійшлися. Вийшовши надвір, я з подивом побачив, що вже остаточно настала ніч. Вдихнув повні легені солодкого весняного повітря й відчув, як повертається моя широка усмішка.

Враз хтось торкнувся мого плеча. Я підскочив у повітря на цілих два фути й мало не впав на Сіммона, шалено виючи, дряпаючись і кусаючись, бо тільки так я й захищався в Тарбієні.

Він відступив на крок, приголомшений виразом мого обличчя.

Я спробував загальмувати удари свого серця.

— Сіммене, вибач. Я просто... постарайся трохи шуміти, як опиняєшся біля мене. Я легко лякаюся.

— Я теж, — тремтливим голосом промимрив він, витерши рукою чоло. — Утім, я на тебе насправді не злюся. Побувавши на рогах, такими стають і найкращі з нас. Як усе минуло?

— Мене мають відшмагати й прийняти до Аркануму.

Він зацікавлено поглянув на мене, намагаючись зрозуміти, чи я, бува, не жартую.

— Співчуюю? Вітаю? — Він хитро мені всміхнувся. — З мене що — пов'язка чи пиво?

Я теж усміхнувся.

— І те, і те.

Коли я дістався четвертого поверху Гнізд, мене вже випередила чутка про моє не-відрахування та прийняття до Аркануму. Товариші по кімнаті привітали мене енергійними оплесками. Гемма недолюблювали. Дехто з товаришів захоплено вітав мене, а Безіл демонстративно вийшов уперед, щоб потиснути мені руку.

Я шойно всівся в себе на ліжку й заходився пояснювати Безілові відмінність між одинарним батогом і шестихвостим, аж тут по мене прийшов стюард третього поверху. Він наказав мені спакувати речі й пояснив, що студенти з Аркануму живуть у західному крилі.

Уся моя власність досі легко вміщалася в дорожню торбу, тож великою морокою це не було. Поки стюард вів мене геть, зі мною хором прощались інші студенти першого семестру.

Спальні місця в західному крилі були схожі на ті, які я покинув. Тут теж стояли рядами вузькі ліжка, але не у два

яруси. Біля кожного ліжка на додачу до скрині була невелика шафка для одягу й письмовий стіл. Ніяких витребецьок, але вже однозначно краще.

Найбільша відмінність полягала у ставленні моїх сусідів. Дехто з них супився й кидав злі погляди, хоча здебільшого мене демонстративно ігнорували. Прийом вийшов холодним, особливо в порівнянні з зовсім недавніми вітаннями моїх товаришів не з Аркануму.

Зрозуміти це було легко. Більшість студентів приймають до Аркануму лише за кілька семестрів навчання в Університеті. Усі, хто там був, просунулися вгору завдяки важкій праці. Я — ні.

Зайнято було лише зо три чверті ліжок. Я вибрав ліжко у віддаленому кутку, окремо від інших. Повісив єдину свою запасну сорочку та плащ у шафці, а дорожню торбу поклав у скриню в ногах ліжка.

326

Я ліг і витріщився на стелю. Моє ліжко стояло так, що на нього не падало світло від свічок і симпатичних ламп інших студентів. Я нарешті вступив до Аркануму, у певному розумінні опинившись саме там, де завжди хотів бути.

Розділ сорок перший

Кров друга

Наступного ранку я рано прокинувся, помився й трохи поїв у Їдальні. Потім, оскільки мені було нічого робити до свого шмагання опівдні, безцільно прогулявся Університетом. Вештаючись, я обійшов кілька аптек і винних крамничок, помилувався доглянутими газонами й садами.

Врешті-решт я зупинився відпочити на кам'яній лаві на широкому подвір'ї. Надто збентежений, щоб додуматися до якоїсь корисної справи, я просто сидів і насолоджувався погодою, дивлячись, як вітер жене бруківкою кілька обривків зужитого паперу.

Невдовзі спокійно підійшов Вілем і без запрошення сів біля мене. Через характерне для шалдійців темне волосся та очі він здавався старшим за Сіммона й мене, але все одно

видавався дещо незграбним, як хлопчисько, який ще зовсім не звик до того, що виріс.

— Нервуєш? — запитав він із грубою хрипкуватістю, якої надає голосу сіаруський акцент.

— Насправді намагаюся про це не думати, — відповів я.

Вілем гмикнув. Якусь хвилю ми обидва мовчали, дивлячись, як повз нас проходять студенти. Кілька з них перестали розмовляти, щоб показати на мене.

Я швидко стомився від їхньої уваги.

— Зайнятий зараз чимось?

— Сидінням, — просто сказав він. — Диханням.

— Дотепно. Розумію, чому ти в Арканумі. Будеш зайнятий десь наступну годину?

Він знизав плечима й вичікувально поглянув на мене.

— Ти б не показав мені, де майстер Арвіл? Він сказав мені зайти до нього... опісля.

— Звісно, — сказав він і показав на один з виходів із подвір'я. — Медика по іншій бік від Архівів.

Ми обійшли масивну цеглину без вікон, якою були Архіви. Вілем показав рукою.

— Медика там.

Це була велика будівля дивної форми. Вона скидалася на вищу й не таку безладну версію Основи.

— Більша, ніж я думав, — замислився я. — І там викладають лише медицину?

Він хитнув головою.

— Вони доглядають хворих. Нікому й ніколи не відмовляють через нездатність заплатити.

— Справді? — Я знову поглянув на Медику, думаючи про майстра Арвіла. — Це дивує.

— Платити наперед не потрібно, — роз'яснив він. — Це після одужання, — він замовк, і я почув явний підтекст: «якщо одужаєш», — треба розраховуватись. Якщо не маєш грошей, то працюєш, поки твій борг не... — Він зупинився. — Як сказати «шеєм»? — запитав він, витягнувши руки долонями догори й рухаючи ними вгору й вниз, зображаючи шальки терезів.

— Зважать? — припустив я.

Він хитнув головою.

— Ні. Шеєм. — Він зробив наголос на слові й зупинив руки на одній висоті.

— О. — Я повторив жест. — Сплачено.

Він кивнув.

— Працюєш, доки твій борг перед Медикою не виявляється сплаченим. Мало хто йде, не погасивши боргів.

Я похмуро засміявся.

— Це не дуже-то й дивує. Який сенс бігти від арканіста, що має кілька краплинок твоєї крові?

Нарешті ми дісталися іншого подвір'я. Посередині на ньому стояв флагшток, а під ним — кам'яна лава. Мені не потрібно було роздумувати, кого до нього прив'яжуть десь за годину. Довкола походжало душ сто студентів, через що атмосфера дивувала урочистістю.

— Зазвичай такого розголосу не буває, — винувато пояснив Вілем. — Але кілька майстрів скасували заняття.

328

— Гадаю, Гемм і Брандер.

Вілем кивнув.

— Гемм завзято тримається за образи. — Він помовчав, щоб підкреслити, наскільки м'яко висловився. — Він приїде сюди з усією своєю компанією. — Останнє слово він вимовив повільно. — Це ж правильне слово? «Компанія»?

Я кивнув, і на Вілемовому обличчі з'явилось щось схоже на самовдоволення. Тоді він насупився.

— Мені зараз спало на думку дещо дивне у вашій мові. Люди постійно цікавляться в мене дорогою до Тінуе. Без кінця питають: «як дорога до Тінуе?» Що це означає?

Я всміхнувся.

— Це ідіоматичний вираз. Це означає...

— Я знаю, що таке ідіома, — втрутився Вілем. — Що означає цей вираз?

— Ой, — промовив я, дещо знітившись. — Це просто вітання. Це приблизно все одно, що спитати: «як минає день?» чи «як ідуть справи?»

— Це теж ідіома, — забурчав Вілем. — У вашій мові повно нісенітниць. Як ви тільки розумієте одне одного? «Як ідуть справи?» Куди вони йдуть? — Він захитав головою.

— Певно, до Тінуе. — Я всміхнувся йому на весь рот. — Туан волген окет ама, — промовив я, вживши одну зі своїх улюблених сіаруських ідіом. Вона означала «не бери це близько до серця», але буквально перекладалася як: «не тицяй собі через це ложкою в око».

Ми відвернулися від подвір'я й трохи потинялись Університетом. Вілем показав ще кілька значущих будівель, у тому числі кілька добрих корчем, алхімічний комплекс, шалдійську пральню, а також борделі — санкціоновані й не-санкціоновані.

Ми неквапом проминули безликі кам'яні стіни Архівів, бондарню, палітурну майстерню, аптеку...

У мене з'явилася думка.

— Ти добре розумієшся на травництві?

Він хитнув головою.

— Здебільшого на хімії, але часом трохи переймаюся в Архівах із Маріонеткою.

— Займаюся, — промовив я, зробивши для нього наголос на префіксі. — «Переймаюся» — це інше. Що то за Маріонетка?

Віл помовчав.

— Важко пояснити. — Він змахнув рукою, щоб закрити питання. — Познайомлю тебе згодом. Що тобі треба знати про трави?

— Та, у принципі, нічого. Ти не міг би зробити мені послугу? — Він кивнув, і я показав на аптеку неподалік. — Підди-но купи мені два скрупули налруту. — Я дістав два залізні драби. — Цього має вистачити.

— Чому я? — насторожено спитав він.

— Тому що я не хочу, аби хлопака, який там торгує, дивився на мене поглядом «ти страх який молодий». — Я насупився. — Не хочу, щоб мені сьогодні довелося з цим стикнутися.

Коли Вілем повернувся, я вже мало не танцював від тривоги.

— Він був зайнятий, — пояснив Вілем, коли помітив нетерплячий вираз мого обличчя. Передав мені паперовий пакетик і решту, яка трохи задзвеніла. — Нащо це?

— Це — щоб утихомирити мій шлунок, — заявив я. — Сніданку щось не дуже добре сидиться, а я б не хотів блювати посеред шмагання.

У корчмі неподалік я купив нам сидру й запив своєю порцією налрут, намагаючись не скривитися від його гіркого крейдяного смаку. Невдовзі ми почули, як на дзвіниці вибили полудень.

— Здається, мені треба на заняття. — Віл постарався сказати це невимушено, але вийшло в нього мало не здушено. Він поглянув на мене, знічений і трохи зблідлий попри смаглявість. — Я не люблю крові. — Він невпевнено посміхнувся. — Власної крові... крові друга...

— Я не планую сильно стікати кров'ю, — запевнив я. — Але не хвилюйся. Ти допоміг мені пережити найважче — очікування. Дякую.

330 Ми розійшлися, і я поборов у собі хвилю почуття провини. Віл і три дні не був зі мною знайомий, а вже зробив усе, що міг, аби мені допомогти. Він міг би піти легким шляхом та обуритися моїм швидким прийняттям до Аркануму, як багато інших людей. Натомість він виконав дружній обов'язок, допомігши мені перебути важкий час, а я відплатив йому брехнею.

Прямуючи до флагштока, я відчував на собі важкі погляди юрби. Скільки ж там було людей? Двісті? Триста? На певному етапі цифри втрачають значення й залишається тільки безлика маса юрби.

Завдяки сценічній підготовці я твердо тримався під її поглядами. Упевнено пройшов до флагштока посеред моря гучного бурмотіння. Тримався я без гонору, бо знав, що це може налаштувати присутніх проти мене. А ще я не каюся. Я тримався добре, як навчив мене батько, не показуючи обличчям ані страху, ані жалю.

Йдучи, я відчув, як мною починає міцно оволодівати налрут. Я відчував, що навіть не хочу спати, і водночас усе довкола мене стало майже до болю яскравим. Поки я наближався до середини подвір'я, час неначе сповільнювався. Коли мої ноги опускалися на бруківку, я дивився на

невеличкі хмаринки пилу, які вони здіймали. Я відчув, як подих вітру підхопив полу мого плаща й забрався під нього, охолоджуючи піт між моїми лопатками. Якусь мить здавалося, що я за бажання міг би порохувати обличчя в натовпі довкола себе, наче квіти в полі.

Я не помітив у натовпі жодного з майстрів, окрім Гемма. Він стояв біля флагштока й своєю самовдоволеністю нагадував свиню.

Гемм склав руки на грудях так, що рукави його чорної мантиї майстра вільно звисали обабіч нього. Він перехопив мій погляд, і його вуста скривились у м'якому посміху, що, як я знав, призначався мені.

Я вирішив, що краще відкушу собі язика, ніж порадою його наляканим чи навіть збентеженим виглядом. Натомість я широко, упевнено всміхнувся йому, а тоді глянув убік, ніби він анітрохи мене не турбував.

Далі я опинився біля флагштока. Знімаючи з себе плащ і вішаючи його на спинку кам'яної лави, що стояла біля підніжжя флагштока, я чув, як хтось щось читає, але ці слова для мене були просто незрозумілим гудінням. Тоді я заходився розстібати сорочку з такою невимушеністю, ніби готувався прийняти ванну.

Мене зупинила рука, що взяла мене за зап'ясток. Чоловік, який читав оголошення, усміхнувся мені, намагаючись утішити.

— Не треба йти без сорочки, — сказав він. — У ній тобі болітиме трохи менше.

— Я не буду псувати цілком добру сорочку, — заперечив я.

Він дивно на мене глянув, а тоді знизав плечима та просунув мотузку в залізне кільце в нас над головами.

— Мені знадобляться твої руки.

Я байдужо на нього глянув.

— Не турбуйся, я не втечу.

— Це щоб ти не перекинувся, якщо зомлієш.

Я суворо на нього подивився.

— Якщо я зомлію, можеш робити, що тільки забажаєш, — твердо промовив я. — А до цього я себе зв'язувати не дам.

У моєму голосі було щось таке, що він зупинився. Він не став зі мною сперечатися, коли я видерся на кам'яну лаву під флагштоком і потягнувся, щоб дістати до залізного кільця. Я міцно схопився за нього обома руками. Гладеньке й холодне, воно якимось дивним чином мене втішало. Я зосередився на ньому, впадаючи в Кам'яне Серце.

Я почув, як люди відступають від підніжжя флагштока. Тоді натовп затих, і не лишилося жодного звуку, крім тихого сичання й ляскання батога, який відпустили в мене за спиною. Коли я зрозумів, що мене шмагатимуть простим батогом, мені стало легше на серці. У Тарбієні я бачив, на яке жакливе криваве місиво може перетворити людську спину шестихвостий батіг.

Раптом усе принишкло. Тоді, перш ніж я встиг приготуватися, пролунав різкіший, ніж раніше, ляск. Я відчув, як моєю спиною пройшла лінія тьмяно-червоного вогню.

332

Я зціпив зуби. Але було не так погано, як я думав. Навіть попри всі заходи безпеки я очікував різкішого, лютішого болю.

Тоді надійшов другий удар. Цього разу ляск був гучнішим, а почув я його не вухами, а тілом. Я відчув якесь дивне ослаблення на спині. Затамував подих — зрозумів, що я пошматований і стікаю кров'ю. На мить усе почервоніло, і я притулився до грубої просмоленої деревини флагштока.

Третій удар надійшов, коли я ще не був до нього готовий. Він досяг мого лівого плеча, а тоді рвонув донизу, аж до лівого стегна. Я зціпив зуби, не бажаючи видавати ні звуку. Я не заплюшував очей і помітив, як на мить моє поле зору почорніло по краях, а тоді все, що я бачив, знову стало чітким і яскравим.

Далі, не зважаючи на те, як мені пекло спину, я поставив ноги на лаву й випустив зі стиснених пальців залізне кільце. Якийсь молодик вискочив уперед, ніби очікував, що йому доведеться мене підхоплювати. Я кинув на нього нищівний погляд, і він позадкував. Я підібрав свою сорочку й плащ, обережно накинув їх на руку й пішов із подвір'я, не звертаючи уваги на мовчазний натовп довкола себе.

Розділ сорок другий

Безкровний

— Могло бути й гірше, це вже точно. — Майстер Арвіл кружляв довкола мене з серйозним виразом круглого обличчя. — Я сподівався, що в тебе просто залишаться рубці. Але я мав би розуміти, що з твоєю шкірою так не буде.

Я сидів на краю довгого столу в глибині Медики. Арвіл обережно потицяв мою спину, балакаючи й далі.

— Але, як я вже казав, могло бути й гірше. Два порізи, і тобі з ними страшенно пощастило. Чисті, неглибокі та прямі. Якщо робитимеш так, як я тобі скажу, у тебе залишаться тільки гладенькі сріблясті шрами, що показуватимуть дамам, який ти сміливий. — Він зупинився переді мною та енергійно підняв сиві брови за кружальцями окулярів. — Ясно?

Вираз його обличчя викликав у мене мимовільну усмішку.

Він повернувся до юнака, що стояв біля дверей:

— Піді приведи наступного ре'лара в списку. Скажи йому принести все, що треба, щоб залатати прямий неглибокий розрив. — Хлопчина розвернувся й пішов; його ноги затьопали десь на віддалі.

— Хтось із моїх ре'ларів чудово на тобі потренується, — бадьоро промовив Арвіл. — У тебе гарний прямий поріз, шансів на ускладнення мало, але тебе взагалі небагато. — Він тицьнув мене в груди зморщеним пальцем і цокнув язиком по зубах. — Самі кістки та трохи оболонки. Нам легше працювати, якщо м'яса більше.

— Але, — він знизав плечима, мало не торкнувшись ними вух, — не завжди все минає ідеально. Саме цього має передусім навчитися молодий зцілювач.

Він поглянув на мене, ніби очікуючи відповіді. Я серйозно кивнув.

Здається, це його задовольнило, і він примружено всмінувся знову. Він повернувся й відчинив шафку, що стояла під однією стіною:

— Дай мені секундочку, і я зроблю так, щоб тобі не пекло. Тобі ж, напевно, пече всю спину. — Розшукуючи щось на її полицях, він дзенькнув кількома пляшечками.

— Усе гаразд, майстре Арвіл, — мужньо промовив я. — Можете зашивати мене й так, — мої відчуття вже притлумлювали два скрупули налуту, а мені вистачало розуму не змішувати знеболювальні без наглої на те потреби.

Він зупинився, глибоко зануривши одну руку в шафку, а тоді повернувся до мене.

— Тебе вже коли-небудь зашивали, мій хлопчику?

— Так, — чесно зізнався я.

— І біль нічим не притлумлювали?

Я знову кивнув.

Коли я сів на столі, мої очі опинилися дещо вище за його очі. Він недовіжливо подивився на мене.

— Тоді дай глянути, — промовив він так, ніби геть мені не вірив.

334

Я закасаю одну штанину вище коліна, заскреготівши зубами: від цього поруху мені потягнуло спину. Врешті-решт я відкрив шрам завдовжки в п'ять на зовнішньому боці стегна над коліном. Це Піка в Тарбієні штрикнув мене своїм “ножем” із пляшкового скла.

Арвіл ретельно його оглянув, тримаючи однією рукою окуляри. Обережно тицьнув один раз вказівним пальцем, а тоді випрямився.

— Неохайно, — вимовив він із легкою огидою.

Я вважав, що робота була непогана.

— У мене посередині порвалася нитка, — сухо пояснив я. — Я працював у неідеальних умовах.

Арвіл якийсь час помовчав, погладжуючи пальцем нижню губу й дивлячись на мене примруженими очима.

— І тобі таке подобається? — запитав він із сумнівом у голосі.

Я засміявся, побачивши вираз його обличчя, але цей сміх обірвався, коли мою спину охопив тупий біль.

— Ні, майстре. Я просто піклувався про себе як міг.

Він продовжив на мене дивитися, не припиняючи гладити нижню губу.

— Покази мені, де порвалася кишка.

Я показав. Таке не забувається.

Він ретельніше оглянув давній шрам і знову в нього по-тицяв, а тоді підняв очі.

— Можливо, ти кажеш правду. — Він знизав плечима. — Я не знаю. Але я б подумав, що, як... — Він затих і задумливо глянув мені у вічі. Піднявши руку, відтягнув одну повіку. — Глянь угору, — коротко промовив він.

Побачивши щось і насупившись, Арвіл узяв мене за одну руку, сильно натиснув на кінчик мого нігтя й пильно подивився на нього секунду-дві. Коли ж він наблизився до мене, узяв мене однією рукою за підборіддя, відкрив мені рота й понюхав, він насупився ще сильніше.

— Тенасін? — запитав він, а тоді відповів на власне запитання. — Ні. Звісно ж, налрут. Чому я не помітив раніше? Певно, старію. Це також пояснює, чому ти не заливаєш кров'ю мій гарний чистенький столик. — Він серйозно поглянув на мене. — Скільки?

Я не знав, як це можна заперечувати.

— Два скрупули.

Якийсь час Арвіл дивився на мене мовчки. За мить він зняв окуляри й завзято потер їх об манжет. Повернувши їх собі на перенісся, подивився просто на мене.

— Не дивно, що хлопчина може боятися шмагання достатньо сильно, щоб одурманити себе перед ним. — Він кинув на мене пронизливий погляд. — Але навіщо йому, якщо він так боїться, спочатку знімати сорочку? — Він насупився знову. — Поясни мені все це. Якщо ти раніше мені брехав, зізнайся в цьому, і все буде добре. Я знаю, що хлопчачки часом розповідають безглузді небилиці.

Його очі заблищали за склом окулярів.

— Але якщо брехатимеш мені зараз, ні я, ні хтось із моїх тебе не зашиє. Не терплю, коли мені брешуть. — Він склав руки на грудях. — Отже. Поясни. Я не розумію, що тут відбувається. І це мені не подобається найбільше.

Отже, моя остання надія, правда.

— Мій учитель, Абенті, навчив мене чого тільки міг у змілювальних мистецтвах, — пояснив я. — Коли мені довелося

жити на вулицях Тарбієна, я дбав про себе сам. — Я показав на своє коліно. — Сьогодні я був без сорочки, тому що сорочок у мене тільки дві, та й стільки їх у мене не було вже давно.

— А налрут? — запитав він.

Я зітхнув:

— Я тут чужий, пане. Я молодший за всіх, і дуже багато людей вважає, що мені тут не місце. Опинившись так швидко в Арканумі, я засмутив багатьох студентів. А ще я примудрився потрапити в неласку до майстра Гемма. Усі ці студенти, Гемм і його друзі — усі вони стежать за мною, чекаючи на якийсь прояв слабкості.

Я глибоко вдихнув.

— Налрут я прийняв, бо не хотів зомліти. Я мусив показати їм, що вони не можуть мене скривдити. Я зрозумів, що найлегше залишатися в безпеці, змусивши своїх ворогів думати, що тебе не можна скривдити, — бридко було говорити це так відверто, але це було правдою. Я зухвало подивився на нього.

336

Надовго запала тиша: Арвіл дивився на мене, трохи примруживши очі за окулярами, ніби намагаючись розгледіти щось усередині мене. Він знову торкнувся верхньої губи пальцем, а тоді неквапом заговорив.

— Гадаю, якби я був старшим, — сказав він доволі тихо, ніби говорячи сам до себе, — я сказав би, що ти поводишся сміховинно. Що наші студенти — дорослі люди, а не забіякуваті й задерикуваті хлопчачки.

Він зупинився знову, не припиняючи з відсутнім виглядом погладжувати собі губу. Тоді його очі примружилися — він мені всміхнувся.

— Але я не настільки старий. Гм-м-м. Ще ні. Навіть близько. Кожен, хто вважає, ніби хлопчики невинні та милі, або ніколи не був хлопчиком сам, або забув про це. А кожен, хто вважає, ніби чоловіки не бувають часом шкідливими та жорстокими, напевно, рідко виходить з дому. І звісно, ця людина ніколи не була зцілювачем. Ми бачимо наслідки жорстокості більше, ніж будь-хто інший.

Не встиг я відповісти, як він сказав:

— Закрий рота, е'лїре Квоуте, бо інакше я не втримаюся й наллю туди якоїсь страшної мікстури. А-а-а-а, ось вони. — Остання фраза призначалася для двох студентів, які саме заходили в кабінет. Один був тим самим асистентом, який провів мене туди, а другий, як не дивно, молодю жінкою.

— А, ре'ларе Моло, — пожвавішав Арвіл; на його обличчі й сліду не лишилося від нашої серйозної розмови. — Ви чули, що у вашого пацієнта два прямих чистих розриви. Що ви принесли для виправлення ситуації?

— Виварене лляне полотно, гачкову голку, кишку, спирт і йод, — твердо промовила вона. На її блідому обличчі виділялися зелені очі.

— Що? — перепитав Арвіл. — Ніякого симпатичного воску?

— Ні, майстре Арвіл, — відповіла вона, дещо збліднувши від його тону.

— А чому?

Вона завагалася.

— Тому що він мені не потрібен.

Арвіл ніби заспокоївся.

— Так. Звичайно ж, не потрібен. Чудово. Ви вмилися, перш ніж прийти сюди?

Мола кивнула, і її коротке біляве волосся підскочило від поруху голови.

— Тоді ви змарнували час і сили, — суворо заявив він. — Подумайте тільки, скільки хвороботворних мікробів ви могли назбирати під час довгого переходу коридором. Умийтеся знову, і ми почнемо.

Вона хутко й ретельно вмилася з тазу, що стояв неподалік. Арвіл допоміг мені лягти долілиць на стіл.

— Пацієнта одурманено? — спитала вона. Я хоч і не бачив її обличчя, почув в її голосі тїнь сумніву.

— Знеболено, — виправив її Арвіл. — Ви добре помічаєте деталі, Моло. Ні, не знеболено. Отже, що б ви зробили, якби е'лїр Квоут запевнив вас, що не потребує нічого такого? Він твердить, що в нього самовладання, як у штаби рамстонської сталі, і він не здригнеться, коли ви будете

його зашивати, — говорив Арвіл серйозно, але за цією серйозністю я помітив щось схоже на втіху.

Мола поглянула на мене, а тоді знову на Арвіла.

— Я сказала б йому, що він дуркує, — промовила вона, трохи помовчавши.

— А якби він і далі твердив, що його нічим не треба дурманити?

Цього разу Мола мовчала довше.

— Здається, кровотеча в нього загалом невелика, тож я б почала працювати. Також я пояснила б йому, що, якщо він буде забагато ворухитись, я прив'яжу його до столу та поводитимуся з ним так, як вважатиму за потрібне для його ж добра.

— Гм-м-м, — здається, Арвіла її відповідь трохи здивувала. — Так. Чудово. Отже, Квоуте, ти ще хочеш обійтися без знеболювального?

338 — Дякую, — ввічливо промовив я. — Воно мені не потрібне.

— Чудово, — промовила Мола, неначе змирившись.

— Спершу очистимо та стерилізуємо рану, — від спирту щипало, але нічого страшнішого не було. Я чесно постався розслабитися, тим часом як Мола балакала всю процедуру. Арвіл не припиняв озвучувати зауваження та поради. Я ж зайняв голову дечим іншим і постарався не смикатися від притуплених налрутом уколів голки.

Вона швидко закінчила, а тоді перев'язала мене зі швидкою вправністю, яка мене захопила. Коли вона допомогла мені сісти та огорнула мене лляним полотном, я замислився про те, чи всі Арвілові студенти підготовлені так добре, як вона.

Коли вона зав'язувала останні вузли в мене за спиною, я відчув ледь помітний, легенький, мов пир'їнка, дотик до плеча, практично не відчутний у налрутовому дурмані.

— У нього гарна шкіра, — почув я її замріяний голос. Швидше за все, вона зверталася до Арвіла.

— Ре'ларе! — суворо промовив Арвіл. — Такі зауваження непрофесійні. Я засмучений вашою нерозважливістю.

— Я мала на увазі те, на який шрам він може сподіватися, — саркастично відповіла вона. — Гадаю, там буде хіба що бліда риска, якщо йому вдасться не розірвати собі шов.

— Гм-м-м, — замислився Арвіл. — Так, звісно. А як йому цього уникнути?

Мола стала переді мною.

— Уникай таких рухів, — вона витягнула руки перед собою, — або таких, — високо підняла їх над головою. — Уникай будь-яких надто швидких рухів — бігу, стрибків, лазіння. Пов'язку можна буде зняти за два дні. Не мочи її. — Вона перевела погляд з мене на Арвіла.

Він кивнув.

— Чудово, ре'ларе. Ви вільні. — Він поглянув на молодшого хлопчину, який мовчки спостерігав за всією процедурою. — Ти теж можеш іти, Гері. Якщо хтось поцікавиться, я буду в себе в кабінеті. Дякую.

За мить ми з Арвілом знов опинилися наодинці. Він стояв нерухомо, прикривши рукою рота, тим часом як я обережно вдяг сорочку. Нарешті він, здається, вирішив:

— Е'ліре Квоуте, ти хотів би навчатися тут, у Медиці?

— Дуже хотів би, майстре Арвіл, — чесно сказав я.

Він кивнув самому собі, не прибираючи долоню з вуст.

— Повертайся за чотири дні. Якщо тобі вистачить розуму не розірвати собі шов, ти мені тут знадобишся. — Його очі заблищали.

339

Розділ сорок третій

Мерехтливий шлях

Пожвавівшавши від збуджувальної дії налруту й майже не відчуваючи болю, я дістався Архівів. Будучи тепер членом Аркануму, я міг спокійно досліджувати *Сховище*, а на це я чекав усе життя.

І навіть краще: якщо я тільки не проситиму про допомогу канцелярів, в облікових книгах Архівів не з'явиться жодних записів. Це означало, що я можу шукати відомості про чандріян й амірів, скільки заманеться, і ніхто,

навіть Лоррен, зовсім не муситиме знати про мої «дитячі» заняття.

Опинившись у червонястому світлі Архівів, я побачив, що за столом на вході сидять і Емброуз, і Фела. Сумнівне щастя, якщо це взагалі було щастям.

Емброуз, хиялячись до неї, говорив щось притишеним голосом. У неї був відверто збентежений вигляд жінки, яка знає, що ввічливою відмовою тут нічого не добитись. Одна його рука лежала в неї на коліні, тим часом як друга огорнула спинку її крісла, а долоня цієї руки лежала в неї на шиї. Він хотів, щоб це видавалося ніжним і лагідним, але вона напружилася всім тілом, наче перелякана олениця. Насправді ж він тримав її там, як тримають собаку за карк, щоб не втік.

340

Коли за мною з грукотом зачинилися двері, Фела підняла очі, зустрілася зі мною поглядом, а тоді позирнула вниз і вбік, соромлячись свого становища. Наче вона щось накоїла. Я надто часто бачив цей погляд на вулицях Гарбієна. Він розпалив у мені давній гнів.

Я підійшов до столу, здіймаючи більше шуму, ніж потрібно. На другому кінці столу лежали перо та чорнило, а також заповнений на три чверті папірець, на якому щось переписували та закреслювали. Судячи з усього, Емброуз намагався скласти вірша.

Я дістався краю столу й постояв якусь мить. Фела роззиралася навсібіч, уникаючи мене та Емброуза. Вона збентежено совалася в кріслі, але явно не бажала влаштовувати сцену. Я демонстративно прокашлявся.

Емброуз, насупившись, глянув за плече.

— Ти жахливо обираєш час для візитів, е'лїре. Зайди пізніше. — Він відвернувся знову, ігноруючи мене.

Я пирхнув і перехилився через стіл, вигнувши шию так, щоб поглянути на аркуш паперу, який він там залишив.

— Я жахливо обираю час? Я тебе благаю, у тебе ж тут тринадцять складів у рядку. — Я постукав по аркушу пальцем. — І тут не ямб. Узагалі не знаю, чи є тут хоч якась метрика.

Він повернувся до мене знову з сердитим виразом обличчя.

— Стеж за язиком, е'ліре. Того дня, коли я прийду до тебе по допомогу в поезії...

— ...у тебе буде дві години вільного часу, — сказав я. — Дві довгі години, і це тільки для початку. «Тож чи може так скромний дрізд пізнати власний шлях?» Ну, я навіть не знаю, з чого тут починати критику. Це ж практично самопародія.

— Що ти знаєш про поезію? — буркнув Емброуз, не завдавши собі клопоту розвернутись.

— Я впізнаю кульгавий вірш на слух, — відповів я. — Але цей навіть не кульгає. У шкутильганні є ритм. А тут швидше хтось падає зі сходів. Нерівних сходів. Із вигрібною ямою вниз.

— Це ламаний ритм, — відказав він зарозумілим та ображеним тоном. — Я б і не сподівався, що ти зрозумієш.

— Ламаний? — Я розреготався, не повіривши власним вухам. — Гадаю, якби я побачив коня з настільки жадливо «поламанною» ногою, я б забив його, щоб не мучився, а тоді спалив його нещасний труп, щоб місцеві пси, бува, його не погризли й не здохли.

Емброуз нарешті розвернувся обличчям до мене, і при цьому йому довелося прибрати праву руку з Фелиного коліна. Це вже було наполовину перемогою, але друга його рука залишалася в неї на шиї, зображаючи невимушену ласку, а насправді — утримуючи її в кріслі.

— Я думав, що ти, можливо, зайдеш сьогодні, — промовив він із холодною веселістю. — Тому вже перевірів облікову книгу. Тебе в списках поки що немає. Доведеться тобі вдовольнитися *Фоліантами* або прийти згодом, коли книги вже буде доповнено.

— Не ображайся, та чи не міг би ти перевірити ще раз? Мені не надто віриться в грамотність людини, яка намагається заримувати «шлях» із «полях». Не дивно, що тобі, аби жінки це слухали, доводиться утримувати їх силоміць.

Емброуз напружився, а його рука зісковзнула зі спинки крісла та опустилася на його бік. Його обличчя виражало чистісінький гнів.

— Як станеш старшим, е'ліре, то зрозумієш: те, що чоловік і жінка роблять разом...

— Що? Усамітнівшись у передпокої Архівів? — Я обвів рукою все довкола нас. — Тіло Господнє, це ж не якийсь там бордель. А вона, якщо ти не помітив, студентка, а не якийсь там латунний цвях, який можна довбати скільки завгодно за власні гроші. Якщо вже хочеш нав'язувати себе жінці, май совість і займайся цим у провулку. Принаймні тоді вона вирішить, що через це можна кричати.

Емброузове обличчя налилося гнівним рум'янцем, а голос до нього повернувся далеко не одразу.

— Ти геть нічого не знаєш про жінок.

— Принаймні в цьому ми можемо погодитися, — невимушено сказав я. — Власне, саме тому я й прийшов сьогодні. Хотів пошукати деякі відомості. Знайти одну-дві книжки на цю тему. — Я добряче стукнув двома пальцями по обліковій книзі. — Тож знайди моє ім'я й впусти мене.

Емброуз рвучко розгорнув книгу, знайшов потрібну сторінку й розвернув книгу до мене.

342

— Ось. Якщо зможеш відшукати своє ім'я в цьому списку, порпайся у *Сховищі*, скільки заманеться. — Він напружено всміхнувся. — А як ні, то приходь на здоров'я ще раз десь за виток. На той час у нас уже, напевно, усе доповнять.

— Я попросив майстрів надіслати записку на випадок якогось непорозуміння у зв'язку з моїм прийняттям до Аркануму, — промовив я і задер сорочку через голову, щоб показати йому широкі пов'язки, якими була вкрита моя спина. — Можеш прочитати з цієї відстані чи мені підійти ближче?

Емброуз недвозначно замовк, тож я опустив сорочку та повернувся до Фели, геть не звертаючи уваги на нього.

— Пані канцелярко, — звернувся я до неї з поклоном. Дуже легким поклоном, оскільки вклонитися низько мені не дозволяла спина. — Будьте ласкаві, допоможіть мені знайти книжку про жінок. Кращі за мене наказали мені ознайомитися з цією вкрай делікатною темою.

Фела ледь помітно всміхнулася й трохи розслабилася. Її поза лишалася напруженою та вимушеною навіть після того, як Емброуз прибрав руку. Я здогадався, що вона знає темперамент Емброуза досить добре, аби розуміти: якщо

вона відсахнеться та збентежить його, він згодом змусить її поплатитися за це.

— Не знаю, чи є в нас щось таке.

— Я б задовольнився посібником для початківців, — з усмішкою сказав я. — Я добре усвідомлюю, що не знаю про них геть нічого, тож мої знання розширило б усе що завгодно.

— Щось із малюнками? — сплюнув Емброуз.

— Якщо наш пошук опуститься до цього рівня, я неодмінно звернуся до тебе, — промовив я, не дивлячись у його бік. Я усміхнувся Фелі. — Можливо, бестіарій, — лагідно сказав я. — Я чув, що вони — дивовижні створіння, дуже відрізняються від чоловіків.

На обличчі Фели розквітла усмішка, і вона стиха розсміялася.

— Гадаю, можна щось пошукати.

Емброуз кинув на неї злий погляд.

Вона заспокійливо махнула рукою в його бік.

— Усі знають, що він в Арканумі, Емброузе, — промовила вона. — Що поганого станеться, якщо просто його впустити?

Емброуз гнівно на неї витріщився.

— Чому б тобі не побігти до *Фоліантів* і не вдати з себе милу дівчинку «принеси-подай»? — холодно сказав він. — Тут я можу впоратися самотужки.

Фела незграбно підвелася з-за столу і, узявши книжку, яку намагалася перед цим читати, попрямувала до *Фоліантів*. Я волю думати, що вона, відчинивши двері, з полегшенням кинула на мене вдячний погляд. Але, можливо, це в мене просто розігралася уява.

Коли двері за нею зачинилися, у залі ніби стало трохи темніше. І я кажу це не в переносному значенні. Світло й справді неначе потьмяніло. Я подивився на розвішані по всій залі симпатичні лампи, думаючи, що не так.

Але за мить мою спину поволі почав охоплювати жар, і до мене дійшло, що відбувається. То вивітрувався налрут.

Більшість сильних знеболювальних має серйозні побічні ефекти. Тенасін інколи викликає марення або непритомність.

Лацилій отруйний. Офалум викликає сильну залежність. Менка, мабуть, найсильніша з усіх, але її недарма називають «диявольським коренем».

Налрут не такий сильний, як вони, але значно безпечніший. Це легке знеболювальне, що також стимулює та звужує судини, завдяки чому кров із мене не юшила, мов із заколотого кабана, коли мене відшмагали. А найкращим є те, що він не має великих побічних ефектів. Однак якусь ціну доводиться сплачувати завжди. Коли налрут вивірюється, настає фізичне та психічне виснаження.

Хай там як, я прийшов туди побачити *Сховище*. Тепер я був членом Аркануму й не збирався йти, не побувавши всередині Архівів. Я з рішучим виразом обличчя повернувся до столу знову.

Емброуз зміряв мене довгим оцінним поглядом, а тоді важко зітхнув.

344

— Гаразд, — промовив він. — Як щодо домовленості? Ти мовчиш про те, що сьогодні побачив, а я порушу правила і впусти тебе, хоч тебе й нема в книзі офіційно. — Він видавався дещо знервованим. — Як тобі таке?

Доки він говорив, я відчував, як слабшає збуджувальний ефект налруту. Моє тіло здавалося важким і втомленим, думки ставали дедалі лінивішими та в'язкішими. Я підняв обидві руки, щоб потерти обличчя, і скривився: з цим порухом я різко потягнув за шви, що вкривали мою спину.

— Чудово, — ледве вимовив я.

Емброуз розгорнув одну з облікових книг і зітхнув, перегортаючи сторінки.

— Оскільки ти зараз уперше побуваєш у самих Архівах, тобі доведеться сплатити збір за *Сховище*.

У мене в роті з'явився дивний лимонний присмак. Про такий побічний ефект Бен не говорив ніколи. Він відвертав увагу, і за мить я усвідомив, що Емброуз вичікувально на мене дивиться.

— Що?

Він якось дивно на мене глянув.

— Збір за *Сховище*.

— Раніше такого не було, — відповів я. — Коли я ходив до *Фоліантів*.

Емброуз подивився на мене як на ідіота.

— Тому що це збір за *Сховище*. — Він знову поглянув на облікову книгу. — Зазвичай його вносять на додачу до плати за перший семестр навчання в Арканумі. Але оскільки ти перескочив одразу, тобі доведеться подбати про це зараз.

— Скільки це? — запитав я, намагаючи гаманець.

— Один талант, — сказав він. — І платити справді потрібно перед входом. Правила є правила.

Після оплати ліжка в Гніздах від моїх грошей залишилося трохи більше таланта. Я гостро усвідомлював, що мені треба накопичувати ресурси, щоб зібрати грошей на навчання в наступному семестрі. Щойно я втрачу можливість платити, мені доведеться залишити Університет.

Та це все одно була невелика ціна за те, про що я мріяв більшу частину життя. Я витягнув з гаманця талант і віддав його.

— Записуватися треба?

— Ніяких офіційних процедур, — відказав Емброуз, відчинивши шухлядку й витягнувши невеличкий металевий диск. Одурманений побічними ефектами налруту, я лише за мить зрозумів, що це таке. Це була переносна симпатична лампа.

— У *Сховищі* немає освітлення, — спокійно пояснив Емброуз. — Там надто багато простору, а ще воно згодом почало б шкодити книжкам. Ручна лампа коштує півтора таланти.

Я завагався.

Емброуз кивнув самому собі й ніби замислився.

— Дуже багато людей у перший семестр залишається з вітром у кишнях. — Він сягнув у нижчу шухляду й заходився там ритися. — Ручна лампа коштує півтора таланта, і я з цим нічого вдіяти не можу. — Він дістав чотиридюймову воскову свічку. — Але свічки коштують усього один півгріш.

Півгріш за свічку — це було просто чудово. Я дістав гріш.

— Візьму дві.

— Ця в нас остання, — швидко відповів Емброуз. Перш ніж сунути її мені в руку, він нервово роззирнувся довкола. — Ось що я тобі скажу. Можеш узяти її задарма. — Він усміхнувся. — Просто нікому не кажи. Це буде нашою маленькою таємницею.

Я з неабияким подивом узяв свічку. Судячи з усього, я перед цим налякав його своєю пустою погрозою. Або це, або цей грубий бундючний шляхетський синок не був і наполовину таким гадом, яким я його вважав.

Емброуз якнайшвидше загнав мене до *Сховища*, не залишивши мені часу, щоб запалити свічку. Коли в мене за спиною зачинилися двері, довкола стало чорно, як у мішку, — тільки слабенький промінчик червоного симпатичного світла обрамляв двері за мною.

346

Позаяк сірників у мене з собою не було, довелося вдатися до симпатії. За звичайних обставин я міг би зробити це миттєво, але мій стомлений від налуту розум був майже не спроможний на потрібну концентрацію. Я зціпив зуби, закріпив у думках алар, а за кілька секунд відчув, як у мене холонуть м'язи: я видобув із власного тіла досить тепла, щоб гніт свічки запалав непевним полум'ям.

Книжки.

Оскільки вікон, які пропускали б сонячне світло, не було, у *Сховищі* панувала цілковита темрява, яку порушувало лише м'яке світло моєї свічки. Кудись у п'їтьму тягнулися незліченні полиці книжок. Книжок було більше, ніж я міг би оглянути за цілий день. Більше, ніж я міг би прочитати за все життя.

Повітря було прохолодним і сухим. Воно пахло старою шкірою, пергаментом і забутими таємницями. Я знічев'я замислився, як у будівлі без вікон зберігають таке свіже повітря.

Зігнувши долоню перед свічкою, я пішов мерехтливим шляхом між полицями, насолоджуючись моментом і всотуючи все. Полум'я моєї свічки колихалося, і на стелі диковитанцьовували тіні.

На той час налрут уже остаточно вивітрився. Моя спина пульсувала болем, а думки були наче свинцеві, ніби в мене був сильний жар чи я сильно вдарився потилицею. Я знав, що не читатиму довго, але все одно не зміг примусити себе піти так швидко. Я ж через стільки всього пройшов, щоб сюди дістатись.

Я безцільно провештався десь із чверть години, обстежуючи все. Виявив кілька невеличких кам'яних кімнаток з важкими дерев'яними дверима та столами всередині. Вони явно були створені як місце, в якому невеличка компанія могла зустрітись та поговорити, не порушуючи бездоганну тишу Архівів.

Я знайшов сходи, які вели як униз, так і вгору. В Архівах було шість поверхів, але я не знав, що вони тягнуться ще й під землю. Наскільки вони проникали вглиб? Скільки десятків тисяч книжок чекали в мене під ногами?

Я навряд чи можу описати, наскільки втішно було в тій прохолодній тихій п'їтмі. Я був цілковито задоволений, загубився серед нескінченних книжок. Я знав, що тут містяться відповіді на всі мої запитання, десь тут вони на мене чекають, і тому почувався в безпеці.

Двері з чотирма пластинами я знайшов абсолютно випадково.

Вони були виготовлені з цільної сірої кам'яної брили того ж кольору, що й навколишні стіни. Їхня рама була завширшки вісім дюймів, також була сірою й також складалася з одного суцільного шматка каменю. Двері й рама були так щільно підігнані одне до одного, що в шпаринку між ними не можна було б просунути й шпильки.

Вони не мали петель. Не мали ручки. Не мали ні віконця, ні рухомої панелі. З оздоб на них були тільки чотири тверді мідні пластини. Вони були втоплені у двері, а ті — у раму, що була втоплена в стіну довкола себе. Можна було провести рукою впоперек дверей і майже не відчувати їхніх обрисів.

Попри те, що їм явно не вистачало всього цього, ця величезна сіра брила однозначно була дверима. Просто була дверима. У центрі кожної мідної пластини був отвір, і хоча

форма в цих отворів була незвична, це явно були замкові шпарини. Двері стояли нерухомо, як гора, тихі й байдужі, як море безвітряної днини. Ці двері були не для того, щоб їх відчиняли. Ці двері мали лишатися зачиненими.

Посередині дверей, між бездоганно чистими мідними пластинами, у камені було глибоко вирізано слово: «ВАЛАРИТАС».

В Університеті були й інші замкнені двері, місця, де зберігалось дещо небезпечне, де спали давні забуті таємниці — мовчазні й захищені. Двері, відчиняти які було заборонено. Двері, через пороги яких не переступав ніхто, ключі від яких було або знищено, або втрачено; або ж ці ключі також були десь під замком заради безпеки.

348

Але всі вони меркнули в порівнянні з дверима з чотирма пластинами. Я поклав долоню на прохолодну гладеньку поверхню дверей і штовхнув, усупереч усьому сподіваючись, що від мого дотику вони, можливо, розчахнуться. Але вони були міцні й нерухомі, як сірокамінь. Я спробував зазирнути в отвори в мідних пластинах, але у світлі своєї єдиної свічки не зміг побачити нічого.

Мені так кортіло потрапити всередину, що я аж відчував це бажання на смак. Мабуть, те, що я опинився всередині Архівів, в оточенні безлічі секретів, а мене все одно тягнуло до єдиних замкнених дверей, які я знайшов, свідчить про те, що в моєму характері є дещо нездорове. Можливо, вишукувати сховане — це людська природа. Можливо, це просто моя природа.

Саме тоді я побачив, що між полицями до мене наближається червоне стійке світло симпатичної лампи. До цього я не бачив в архівах жодних ознак інших студентів. Я відступив на крок і зачекав, думаючи, що треба запитати того, хто йде, що за цими дверима. Що означає «Валарітас».

Червоне світло розрослося, і я побачив, як за ріг завернули двоє канцелярів. Вони зупинились, а тоді один з них кинувся туди, де стояв я, вихопив у мене з рук свічку і, гасячи її, облив мені руку гарячим воском. Його обличчя не могло б виразити більшого жаху, навіть якби він побачив, що я несучи нещодавно відтіяту голову.

— Що ти тут робиш із відкритим вогнем? — поцікавився він; я ніколи не чув такого гучного шепоту. Він притишив голос і помахав на мене вже загашеною свічкою. — Обпалене тіло Господнє, що з тобою таке?

Я потер гарячий віск на тильному боці долоні. Спробував чітко подумати в тумані болю та виснаження. «Ну, звісно, — додумався я, згадавши, як посміхався Емброуз, пхаючи свічку мені до рук і проштовхуючи мене у двері. — «Наша маленька таємниця». Звісно. Я мав знати».

Один із канцелярів вивів мене зі *Сховища*, тим часом як другий побіг по майстра Лоррена. Коли ми опинилися на вході, Емброуз примудрився зобразити спантеличення й шок. Він переграв, але в нього вийшло достатньо переконливо для канцеляря, який мене супроводжував.

— Що він тут робить?

— Ми побачили, як він вештався, — пояснив канцеляр. — *Зі свічкою*.

— Що? — обличчя Емброуза набуло відверто наляканого виразу. — Ну, я його не записував, — промовив Емброуз. Він хутко розгорнув одну з облікових книг. — Гляньте. Подивіться самі.

Перш ніж хто-небудь встиг сказати щось іще, до зали примчав Лоррен. Його обличчя, зазвичай спокійне, було лютим і безжальним. Я відчув, як мене кинуло в холодний піт, і згадав, що писав Теккам у своєму «Богоявленні»: «Є три речі, яких бояться всі мудреці: море під час бурі, ніч без місяця та гнів лагідної людини».

Лоррен забовванів над вхідним столом.

— Поясни, що це таке, — звернувся він до канцеляря, що стояв неподалік. Його голос аж бринів гнівом.

— Ми з Мікою побачили мерехтливе світло у *Сховищі* й пішли подивитися, чи немає в когось проблем із лампою. Ми знайшли його біля південно-східних сходів з оцим, — канцеляр продемонстрував свічку. Під лютим Лорреновим поглядом у нього трохи затрусилася рука.

Лоррен повернувся до столу, за яким сидів Емброуз.

— Як так вийшло, ре'ларе?

Емброуз безпорадно підняв руки.

— Він зайшов раніше, а я його не пускав, бо його не було в книзі. Ми якийсь час чубилися, і більшу частину сварки бачила Фела. — Він подивився на мене. — Врешті-решт я сказав йому, що йому доведеться піти. Він, напевно, прошмигнув, коли я пішов у підсобку по чорнило. — Емброуз знизав плечима. — Чи, може, прослизнув повз стіл у *Фоліантах*.

Я стояв там ні в сих ні в тих. Невеличка часточка мого розуму, не обтяжена страшною втомою, була зайнята диким болем, який охопив мою спину.

— Це... це не так. — Я поглянув на Лоррена. — Він мене впустив. Він відіслав Фелу, а тоді впустив мене.

— Що? — Емброуз витріщився на мене з роззявленим ротом, йому на мить відібрало мову. Хоч як він мені не подобався, мушу визнати, що грав він майстерно. — Ну заради Бога, нащо мені це робити?

350

— Я ж зганьбив тебе перед Фелою, — відповів я. — А ще він продав мені свічку. — Я хитнув головою, намагаючись її очистити. — Ні, віддав мені її.

Обличчя Емброуза виражало крайній подив.

— Погляньте на нього. — Він засміявся. — Цей малий гівнюк п'яний абощо.

— Мене щойно відшмагали! — заперечив я. Мій голос видався пронизливим мені самому.

— Годі! — прокричав Лоррен, височіючи над нами стовпом гніву. Почувши його голос, канцеляри зблідли.

Лоррен відвернувся від мене й злегка, зневажливо махнув рукою в бік столу.

— Ре'лара Емброуза офіційно відсторонено за недбале виконання обов'язків.

— Що? — Цього разу обурення в голосі Емброуза не було вдаваним.

Лоррен насупився на нього, і Емброуз закрив рота. Повернувшись до мене, він сказав:

— Е'лірові Квоуту заборонено доступ до Архівів. — Він різко змахнув долонею.

Я спробував подумати, що можу сказати на свій захист.

— Майстре, я не хотів...

Лоррен кинувся на мене. Його обличчя, досі надзвичайно спокійне, було сповнене такого холодного, страшного гніву, що я мимоволі відступив від нього на крок.

— Ти хочеш? — заговорив він. — Мене не цікавлять твої бажання, е'ліре Квоуте, незалежно від того, був ти введений в оману чи ні. Має значення лише одне — те, що ти зробив насправді. Твоя рука тримала вогонь. Ти й винен. Цей урок має засвоїти кожна доросла людина.

Я опустил погляд на свої ноги, відчайдушно намагаючись збагнути, що ж мені сказати. Які докази я можу надати. Коли Лоррен вийшов із зали, мої свинцеві думки й досі ледь-ледь ворушилися.

— Не розумію, чому мене треба карати за його дурість, — буркнув Емброуз іншим канцелярам, тим часом як я тупо попрямував до дверей. Я здуру розвернувся й подивився на них. Його обличчя було серйозним; він ретельно його контролював.

351

Але його очі виражали неймовірну втіху, так і сміялися.

— Чесно кажучи, хлопче, — звернувся він до мене, — я не знаю, що ти там собі думаєш. У члена Аркануму наче ж мало б бути більше розуму.

Я пішов до Їдальні; поки я туди чалапав, мої думки повільно ворушилися. Я незграбно опустил розписку на їжу на потьмянілу бляшану тацю й узяв порцію парового пудингу, ковбаску та трохи звичної квасолі. Кілька разів тупо оглянув залу, доки не помітив Сіммона з Манетом, які, як завжди, сиділи в північно-східному кутку зали.

Ідучи до столу, я привернув чимало уваги. Воно й не дивно, бо відколи мене прив'язали до флагштока й публічно відшмагали, минуло заледве дві години. Я чув, як хтось прошепотів:

— ...коли його шмагали, крові не було. Я там був. Ані краплинки.

Звісно, це спрацював налрут. Він урятував мене від кровотечі. Тоді це видавалося чудовою ідеєю. Тепер це видавалося дріб'язковим і дурним. Емброузові ніколи б не вдалося

надурити мене з такою легкістю, якби мій підозріливий від природи розум не сп'янів. Не сумніваюся, що я знайшов би якийсь спосіб пояснити все Лорренові, якби мислив нормально.

Діставшись віддаленого кутка зали, я усвідомив правду. Я проміняв свій доступ до Архівів на сяку-таку лиху славу.

Однак робити було нічого — можна було тільки взяти від цього якнайбільше. Якщо після цієї катастрофи я здобув лише певну репутацію, то треба буде докласти всіх зусиль, щоб її покращити. Я пройшов залом до Сіммона з Манетом і поставив на стіл їжу з гордо піднятою головою.

— Немає ж ніякого збору за *Сховище*, так? — тихо спитав я, опустившись на своє місце й постаравшись не скрипитися від болю в спині.

Сім невиразно на мене глянув.

— Збору за *Сховище*?

Манет зареготав у миску з квасолею.

352

— Я вже кілька років такого не чув. Коли я працював канцеляром, ми видурювали в першачків по грошику за користування Архівами. Називали це збором за *Сховище*.

Сім кинув на нього несхвальний погляд.

— Це жахливо.

Манет, обороняючись, виставив руки перед обличчям.

— Ми просто трішечки веселилися, нікому не шкодячи. — Манет оглянув мене. — То це тому в тебе таке понуре обличчя? Хтось забрав у тебе мідяк?

Я хитнув головою. Я не збирався оголошувати, що Емброуз видурив у мене цілий талант.

— Вгадайте, кому шойно заборонили доступ до Архівів, — серйозно промовив я, відірвавши від свого хліба скоринку й кинувши її у квасолію.

Вони безтямно на мене витріщилися. За мить Сіммон висловив очевидну здогадку.

— Гм-м-м... тобі?

Я кивнув і почав їсти квасолію. Справжнього голоду я не відчував, але сподівався, що трохи їжі в шлунку може допомогти мені позбутися млявості після налруту. До того ж я просто не міг знехтувати можливістю поїсти.

— Тебе відсторонили в перший же день? — перепитав Сіммон. — Так вивчати цей твій фольклор про чандріян буде набагато важче.

Я зітхнув.

— Можна й так сказати.

— На який термін він тебе відсторонив?

— Він сказав «заборонено доступ», — відповів я. — Ні про який крайній термін він не говорив.

— Заборонено доступ? — Манет поглянув на мене. — Він уже років дванадцять не забороняв нікому доступ. Що ж ти накоїв? Посцяв на книжку?

— Мене побачили всередині зі свічкою кілька канцелярів.

— Тейлу милосердний. — Манет поклав виделку; його обличчя вперше стало серйозним. — Старий Лор, певно, розлютився.

— Саме так — розлютився, — підтвердив я.

— Що на тебе найшло, що ти пішов туди з відкритим полум'ям? — запитав Сіммон.

— Я не міг дозволити собі ручну лампу, — пояснив я. — Тож канцеляр, який сидів за столом, дав мені замість неї свічку.

— Не може бути, — вимовив Сім. — Жоден канцеляр не став би...

— Стривай, — сказав Манет. — Він був темноволосий? Гарно вдягнений? Із суворими бровами? — Він утрирувано насупився.

Я стомлено кивнув.

— Емброуз. Ми вчора познайомились. Я йому одразу не сподобався.

— З ним важко не зустрітись, — обережно промовив Манет, кинувши багатозначний погляд на тих, хто сидів довкола нас. Я помітив, що багато хто спокійно слухає нашу розмову.

— Хтось мав попередити тебе, що від нього слід триматися подалі, — додав він уже тихіше.

— Матінко Божа, — вимовив Сіммон. — От з ким не треба влаштовувати розбірок...

— Що ж, вони вже почалися, — сказав я. Я почав мало-помалу вертатися до свого звичного стану — у голові трохи проясніло, а втома дещо спала. Чи то зникали побічні ефекти налуту, чи то мій гнів поволі розвіював імлу виснаження. — Він дізнається, що я можу помірятися силами з найкращими. Він пошкодує, що взагалі зі мною зустрівся, а тим більше — що вліз у мої справи.

Сіммон, здається, трохи збентежився.

— Дуже не раджу погрожувати іншим студентам, — промовив він зі смішком, ніби намагаючись обернути мої слова на жарт. А тоді він сказав уже тихіше: — Ти не розумієш. Емброуз — спадкоємець баронства у Вінтасі. — Завагавшись, він поглянув на Манета. — Господи, з чого тут узагалі почати?

Манет нахилився вперед і теж заговорив тихішим голосом.

354

— Він не з тих шляхтичів, які ошиваються тут семестр чи два, а тоді йдуть. Він тут уже кілька років, довчився до ре'лара. І він не якийсь там сьомий син. Він первісток-спадкоємець. А його батько — один із дванадцяти наймогутніших людей у всьому Вінтасі.

— Насправді він шістнадцятий за знатністю, — спокійно виправив Сім. — Є королівська родина, принци-регентти, Мейр Алверон, герцогиня Саміста, Акулеус і Мелуан Леклесси... — Він поступово замовк під гнівним поглядом Манета.

— У нього є гроші, — просто сказав Манет. — І друзі, яких можна купити за гроші.

— І люди, які хочуть домогтися ласки його батька, — додав Сіммон.

— Суть у тому, — серйозно промовив Манет, — що йому краще не переходити дороги. Ще коли Емброуз був тут перший рік, йому не догодив один алхімік. Емброуз викупив його борг у лихваря в Імрі. Коли хлопака не зміг заплатити, його кинули в боргову в'язницю. — Манет розірвав надвоє шматочок хліба й недбало намастив його маслом. — Коли рідні його витягнули, у нього вже був туберкульоз легень. Хлопака геть змарнів. До навчання так і не повернувся.

— А майстри просто взяли й допустили це? — запитав я.

— Усе ж цілком законно, — пояснив Манет притишеним досі голосом. — Емброуз усе ж таки був не настільки дурний, щоб викупити його борг *особисто*. — Манет зневажливо змахнув рукою. — За нього це зробив хтось інший, але він подбав про те, щоб усі знали, що за цим стоїть він.

— А ще була Табета, — похмуро сказав Сім. — Вона здійняла бучу через те, що Емброуз обіцяв на ній оженитися. Вона просто зникла.

Це, звісно, пояснювало, чому Фела так не хотіла його образити. Я заспокоїв Сіма жестом.

— Я нікому не погрожую, — безневинно промовив я таким тоном, щоб було легко почути всякому, хто нас слухав. — Я просто цитую один зі своїх улюблених літературних творів. Це з четвертого акту «Деоніки». Там Тарсус говорить:

На нього голод і пожежу я нашлю,
Щоб пуста оточила його скрізь,
І демони у зовнішній пільмі
Зчудуються і визнають тоді,
Що помста — справа тільки для людей.

355

Біля нас на мить запанувала приголомшена тиша. Вона поширилась їдальнею трохи далі, ніж я очікував. Вочевидь, я недооцінював кількість наших слухачів. Я знову зосередив увагу на їжі й вирішив тимчасово викинути це з голови. Я втомився, мені було боляче, і я не надто хотів мати того дня ще якийсь клопіт.

— Ці відомості тобі поки що не знадобляться, — тихо сказав Манет після тривалої тиші. — Тобі ж заборонено доступ до Архівів і все таке. Однак мені здається, що тобі краще знати... — Він збентежено прокашлявся. — Купувати ручну лампу не треба. Їх просто виписують за столом і повертають, коли все закінчують. — Він поглянув на мене так, ніби його тривожило, як я можу відреагувати на цю інформацію.

Я стомлено кивнув. Раніше я мав рацію. Емброуз не був і наполовину таким гадом, яким я його вважав. Він був удесятеро гіршим.

Розділ сорок четвертий

Вогонь за склом

Більшість ручної роботи в Університеті виконувалась у Промислі. У цій будівлі були майстерні для складувів, теслів, гончарів і склярів. Також там була повноцінна кузня та плавильня, які б опинилися на почесному місці в мрях будь-якого металурга.

Кілвінова майстерня була розташована в Рукотворні, або ж, як її називали частіше, Промислі. Вона була велика, як зерносховище всередині; у ній стояло щонайменше два десятки робочих столів із грубого дерева, захарашених незчисленними безіменними інструментами та незавершеними виробами. Майстерня була серцем Промислу, а Кілвін був серцем майстерні.

356

Коли я прийшов, Кілвін саме гнув кручений залізний стрижень, можливо, надаючи йому якоїсь бажанішої форми. Побачивши, що я заглядаю всередину, він залишив його міцно зафіксованим на столі та пішов до мене, витираючи руки об сорочку.

Він оглянув мене критичним оком.

— Добре почувашся, е'ліре Квоуте?

Перед цим я повештався й знайшов трохи вербової кори, яку можна було пожувати. Спину мені досі пекло, вона свербіла, але це можна було витерпіти.

— Та непогано, майстре Кілвін.

Він кивнув.

— Добре. Хлопчакам твого віку не слід перейматися через такі дрібниці. Скоро ти знову будеш міцний, як камінь.

Я спробував вигадати якусь гречну відповідь, але тут моє око привабив якийсь предмет, що висів у нас над головами.

Кілвін простежив за моїм поглядом через плече. Коли він побачив, на що я дивлюся, його велике бородате обличчя розколола широка усмішка.

— А-а-а-а, — протягнув він із батьківською гордістю. — Мої красуні.

Високо серед крокв майстерні звисало з ланцюгів півсотні скляних сфер. Вони були різного розміру, але жодна з них не була значно більшою за чоловічу голову.

І вони горіли.

Побачивши вираз мого обличчя, Кілвін змахнув рукою.

— Ходімо, — запросив він і повів мене до вузьких сходів із кутого заліза. Опинившись нагорі, ми вийшли на кілька вузьких залізних доріжок, що вилися поміж грубими балками, які підтримували дах, на висоті двадцять п'ять футів над землею. Попетлявши трохи лабіринтом з дерева й заліза, ми дісталися ряду підвішених скляних сфер, в яких палали вогні.

— Це, — показав Кілвін, — мої лампи.

Лише тоді до мене дійшло, що це таке. Деякі з них були наповнені рідиною й гнотом, як і звичайні лампи, але більшість із них не були схожими абсолютно ні на що. В одній не було нічого, крім киплячого сірого диму, який раз у раз мерехтів. В іншій сфері був гніт, який звисав у порожнечі зі срібного дроту й палав нерухомим білим полум'ям попри явну відсутність палива.

357

Дві лампи, що висіли поруч, були близнючками, тільки в одній полум'я було блакитним, а в другій — жовтогарячим, як у розжареному горні. Одні були маленькі, як сливки, а інші — великі, як дині. В одній було щось схоже на шматочок чорного вугілля та шматочок білої крейди, а там, де вони були притиснуті один до одного, палало навсібіч яро-червоне полум'я.

Кілвін дозволив мені довго повітрішатись, а тоді вже підійшов ближче.

— У шалдарів є легенди про лампи, що горять вічно. Я вважаю, що колись це було доступно нашому ремеслу. Я займався пошуками десять років. Я зробив багато ламп, деякі з них вийшли дуже добре й дуже довго горіли. — Він поглянув на мене. — Але жодна з них не горить вічно.

Він пройшов далі й показав на одну з підвішених сфер.

— Знаєш, що це таке, е'ліре Квоуте?

У ній не було нічого, крім грудки зеленувато-сіруватого воску, який палав зеленувато-сіруватим вогником. Я хитнув головою.

— Гм-м-м. А мусиш. Біла літієва сіль. Я додумався до неї за три витки до того, як ти до нас прийшов. Поки з нею все добре — двадцять чотири дні, а я сподіваюся на значно більше. — Він глянув на мене. — Те, що ти про це здогадався, мене здивувало, бо я до цього додумався аж за десять років. Твоя друга здогадка, натрієва олія, спрацювала не так добре. Багато років тому я її випробував. Одинадцять днів.

Він дійшов аж до кінця ряду й показав на порожню сферу з нерухомим білим полум'ям.

— Сімдесят днів, — гордо промовив він. — Я не сподіваюся, що вона буде саме тією, бо сподівання — дурна гра. Але якщо вона погорить ще шість днів, вона стане моєю найкращою лампою за ці десять років.

Він трохи подивився на неї з дивовижною лагідністю на обличчі.

— Але я не сподіваюся, — рішучо промовив він. — Я виготовляю нові лампи й роблю свої заміри. Це — єдиний спосіб просуватися вперед.

358

Він без жодного слова провів мене назад на підлогу майстерні. Опинившись там, він повернувся до мене.

— Руки, — категоричним тоном промовив він. Вичікувально простягнув власні ручища.

Не знаючи, чого він хоче, я підняв руки перед собою. Він узяв їх у свої, торкнувшись несподівано лагідно. Перевернув їх, ретельно оглядаючи.

— У тебе шалдарські руки, — знехотя вимовив він похвалу. Простягнув власні руки, щоб я їх роздивився. Вони мали товсті пальці й широкі долоні. Він стиснув кулаки, які більше скидалися на довбні, аніж на стиснуті кулаки. — Мої ж руки навчилися поводитись, як шалдарські, лише за багато років. Тобі пощастило. Працюватимеш тут. — Лише дивний нахил голови вказував на те, що це твердження, яке він грубо пробурчав, насправді є запрошенням.

— О, так, тобто дякую, пане. Ви робите мені честь...

Він урвав мене нетерплячим жестом.

— Приходь до мене, як щось надумаєш стосовно лампи, яка вічно горить. Якщо твоя голова така ж розумна, як твої руки на вигляд... — Він глузливо, майже грайливо затнувся,

і за його густою бородою заховалося щось схоже на усміх, а в його темних очах засяяла широка усмішка. — Якщо, — повторив він, піднявши один палець, кінчик якого був завбільшки з голівку молотка, — тоді ми, я і всі наші, дещо тобі покажемо.

— Тобі треба обрати, до кого підлещуватися, — заявив Сіммон. — Щоб ти став ре'ларом, тебе має підтримувати хтось із майстрів. Тож ти мусиш обрати когось одного й прилипнути до нього, як лайно до його черевика.

— Дуже мило, — сухо промовив Совой.

Ми з Совеєм, Вілемом і Сіммоном сиділи від гріха подалі за столиком у віддаленому кінці шинку «В Анкера», відгородившись від численних відвідувачів, які з нагоди вечора повалка наповнювали залу стишеним шумом розмов. За два дні до цього з мене зняли шви, і ми відзначали закінчення мого першого витка в Арканумі.

Жоден з нас не був надто п'яним. Але не слід забувати, що жоден з нас також не був надто тверезим. Про наше точне місцезнаходження між цими двома точками можна було б довго й марно гадати, і я не гайнуватиму на це часу.

— Я просто стараюся проявляти геніальність, — заявив Совой. — А тоді чекаю, поки це помітять майстри.

— Як це допомогло з Мандрагом? — спитав Вілем, несподівано всміхнувшись.

Совой кинув на Вілема похмурий погляд.

— Мандраг — кінська дупа.

— Це пояснює, чому ти погрожував йому своїм батоном для коней, — сказав Вілем.

Я прикрив рота, придушуючи смішок.

— Що, справді?

— Вони розповідають не все, — ображено промовив Совой. — Він підвищив замість мене іншого студента. Він затримував мене, не підвищуючи до ре'лара, щоб я гарував на нього.

— А ти пригрозив йому батоном.

— Ми полаялися, — спокійно підтвердив Совой. — І так уже сталося, що в мене в руці тоді був батіг.

— Ти помахав ним Мандрагові, — сказав Вілем.

— Я перед цим їхав верхи! — з жаром відповів Совой. — Якби я перед заняттям був у повії й помахав йому корсетом, про це б усі відразу забули!

За нашим столом на мить запала тиша.

— Тепер я добряче про це замислився, — заявив Сіммон, а тоді зареготав разом із Вілемом.

Обернувшись до мене, Совой постарався не всміхнутися.

— В одному Сім має рацію. Тобі слід зосередити зусилля на одній дисципліні. Інакше скінчиш як Манет, вічний е'лір. — Він підвівся й розправив на собі одяг. — Який у мене вигляд?

Совой був одягнений не зовсім модно, оскільки вперто надавав перевагу модеганським фасонам перед місцевими. Але не можна було заперечити, що у своїх тонких шовках і замші він справляв неабияке враження.

360

— А що таке? — поцікавився Вілем. — Хочеш призначити побачення Сімові?

Совой усміхнувся.

— На жаль, я мушу вас покинути. У мене зустріч з дамою, і я сумніваюся, що ми цього вечора опинимося в цій частині міста.

— Ти нам не казав, що в тебе побачення, — обурився Сім. — Ми не можемо грати в кутики лише утрьох.

Те, що Совой взагалі був там з нами, уже було своєрідною поступкою. До корчем, які обирали Віл і Сім, він ставився дещо зверхньо. «В Анкера» був достатньо простим закладом, щоб випивка в ньому була дешевою, але достатньо вишуканим, щоб там не доводилося боятися, що хтось полізе в бійку чи наблює на вас. Мені це подобалося.

— Ви добрі друзі, і з вами добре бути разом, — промовив Совой. — Але серед вас немає жодної особи жіночої статі, та й гарних із себе теж немає — хіба що, може, за винятком Сіммона. — Совой підморгнув йому. — От скажіть чесно: хто з вас не кинув би всіх інших, якби на нього чекала дама?

Ми забурчали, неохоче погоджуючись. Совой усміхнувся: зуби в нього були дуже білі й рівні.

— Я пришлю сюди дівку з новою випивкою, — пообіцяв він, повернувшись до виходу, — щоб притлумити гіркоту мого відходу.

— Він непоганий хлопець, — зауважив я, коли Совой уже пішов. — Як на шляхтича.

Вілем кивнув.

— Він ніби й знає, що вищий за тебе, але не дивиться на тебе згори вниз, бо знає, що ти в цьому не винен.

— То до кого ти будеш підлещуватися? — запитав Сім, поставивши лікті на стіл. — Гадаю, що не до Гемма.

— І не до Лоррена, — гірко промовив я. — Будь той Емброуз проклятий дванадцять разів. Я б із величезним задоволенням працював в Архівах.

— Брандер теж відпадає, — докинув Сім. — Якщо Гемм ображений, то Брандер його в цьому підтримує.

— Як щодо Ректора? — запитав Вілем. — Лінгвістика? Ти вже знаєш сіаруську, хоч і говориш зі страшним акцентом.

Я хитнув головою.

— Як щодо Мандрага? У мене величезний досвід у хімії. Це б і для алхімії трохи придалося.

Сіммон роземіявся.

— Усі думають, ніби хімія та алхімія дуже схожі, але насправді це не так. Вони навіть не споріднені. Просто так уже сталося, що вони живуть в одному будинку.

Вілем повільно кивнув.

— Непогано сказано.

— До того ж, — повів Сіммон далі, — Мандраг минулого семестру взяв душ із двадцять нових е'лірів. Я чув, як він скаржився на тісноту.

— Якщо йти через Медику, працювати доведеться довго, — продовжив Вілем. — Арвіл упертий, як чавун. Його нічим не проймеш. — Говорячи, він замахав рукою, наче рубаючи щось на шматки. — Шість семестрів в е'лірах. Вісім семестрів у ре'ларах. Десять семестрів в ел'те.

— Щонайменше, — додав Сіммон. — Мола ходить у нього в ре'ларах уже майже три роки.

Я спробував уявити собі, звідки можу взяти гроші на шість років навчання.

— Можливо, мені на це забракне терпіння, — сказав я.
З'явилася служниця з повною тацею випивки. Шинок був заповнений лише наполовину, тож вона перед цим бігала саме стільки, скільки було потрібно, щоб на її шоках з'явився рум'янець.

— Ваш шляхетний друг оплатив цю порцію і наступну, — оголосила вона.

— Совой подобається мені дедалі більше, — заявив Вілем.

— Однак, — вона тримала Вілову випивку так, щоб він не дотягнувся, — він *не* заплатив за те, щоб можна було класти руку мені на дупу. — Вона поглянула кожному з нас у вічі. — Сподіваюся, ви утрюх погасите цей борг, перш ніж піти.

Сім, затинаючись, вибачився.

— Він... він не має на увазі... У його культурі таке буває частіше.

Вона закотила очі, але її обличчя стало лагіднішим.

362

— Ну, а в нашій культурі чудовим способом вибачитися є гарні чайові. — Вона передала Вілові випивку й повернулася, щоб піти, вперши порожню тацю в бік.

Ми провели її поглядом; кожний при цьому мовчки думав про щось своє.

— Я помітив, що він повернув собі персні, — нарешті згадав я.

— Учора ввечері він шикарно зіграв у басат, — відповів Сіммон. — Йому випало шість дублів поспіль, і він зірвав банк.

— За Совоя. — Вілем підняв свій бляшаний кухоль. — Хай його удача допомагає йому вчитись, а нам — допомагає з випивкою. — Ми підтримали тост і випили, а тоді Вілем знову нагадав нам про нагальне питання. — Отже, залишаються Кілвін й Елкса Дал. — Він підняв два пальці.

— А як же Елодін? — втрутився я.

Обидва ошелешено витріщилися на мене.

— А що він? — запитав Сіммон.

— Він же наче непоганий, — сказав я. — Хіба я не міг би навчатися в нього?

Сіммон розреготався. Вілем несподівано широко всміхнувся.

— Що таке? — обурився я.

— Елодін нічого не навчає, — пояснив Сім. — Хіба що, може, веде курс вищого дивацтва.

— Він же має щось викладати, — заперечив я. — Він же майстер, так?

— Сім має рацію. В Елодіна не всі в хаті. — Віл постукав себе по скроні.

— Не всі вдома, — виправив його Сіммон.

— Не всі вдома, — повторив Віл.

— Він і справді здається трохи... дивним, — визнав я.

— Ти *дійсно* швидко вчишся, — сухо промовив Вілем. — Не дивно, що ти потрапив до Аркануму в такому юному віці.

— Заспокойся, Віле, він тут лише один виток. — Сіммон повернувся до мене. — Років зо п'ять тому Елодін був Ректором.

— Елодін? — Я не зміг приховати недовіри. — Але ж він такий молодий і... — Я поступово замовк: не хотілося вимовляти перше слово, що спало мені на думку, — «божевільний».

Сіммон закінчив речення за мене.

— ...блискучий. І не такий уже й молодий, якщо зважати на те, що до Університету він вступив, маючи заледве чотирнадцять років. — Сіммон подивився на мене. — У вісімнадцять він уже став повноправним арканістом. А кілька років після того побув гілером.

— Гілером? — втрутився я.

— Гілери — це арканісти, що залишаються в Університеті, — пояснив Віл. — Вони дуже багато викладають. Знаєш Каммара з Промислу?

Я хитнув головою.

— Високий такий, зі шрамами. — Віл показав на один бік свого обличчя. — Лише з одним оком.

Я похмуро кивнув. Не помітити Каммара було важко. Лівий бік його обличчя був павутинням шрамів, які розбігалися навсідч і проходили смужками лисини в його чорному волоссі та бороді. Порожню ліву очницю він прикривав пов'язкою. Він був хожячим нагадуванням про те, якою небезпечною може бути робота в Промислі.

— Бачив його то там, то тут. Він повноправний арканіст? Віл кивнув.

— Він — заступник Кілвіна. Викладає сигалдрію молодшим студентам.

Сім прокашлявся.

— Як я вже казав, Елодін став наймолодшим серед вступників, наймолодшим арканістом і наймолодшим Ректором.

— І все ж таки, — промовив я, — треба визнати, що він дещо дивакуватий як на Ректора.

— Тоді все було інакше, — похмуро відказав Сіммон. — То було раніше, ніж це сталося.

Він більше нічого не сказав, і я поцікавився:

— Це?

Віл знизав плечима.

— Щось. Про це не говорять. Його замкнули в Черепниці, поки до нього не повернулася більша частина клепки в голові.

364

— Не люблю про це думати, — зізнався Сіммон, ніяково засовавшись на стільці. — Ну, тобто щосеместру божеволіє парочка студентів, так? — Він глянув на Вілема. — Пам'ятаєш Сліта? — Віл похмуро кивнув. — Це б могло статися з будь-ким із нас.

На мить запала тиша; вони удвох попивали свої напої, ні на що конкретно не дивлячись. Мені захотілося розпитати про подробиці, але я здогадувався, що це дразлива тема.

— Хай там як, — стиха промовив Сім, — я чув, що його з Черепниці не випускали. Я чув, що він утік.

— Жодного арканіста, який не дурно їсть свій хліб, не можна утримати в камері, — сказав я. — Це не дивно.

— Ти там хоч раз бував? — запитав Сіммон. — Вона побудована так, щоб тримати арканістів під замком. Усюди армований камінь. На дверях і вікнах закляття. — Він хитнув головою. — Я й не уявляю собі, як звідти вибратися, навіть якщо ти — майстер.

— Усе це не стосується справи, — твердо промовив Вілем, повертаючи нас до завдання. — Кілвін запросив тебе до Промислу. Найкраща для тебе можливість стати ре'ла-

ром — справити на нього враження. — Він поглянув на Сіммона, а тоді знову на мене. — Згода?

— Згода, — проказав Сіммон.

Я кивнув, але мої м'язи напружено працювали. Я думав про Таборліна Великого, який знав імена всіх речей. Я думав про історії, які Скарпі розповідав у Тарбієні. Про арканістів він не згадував — тільки про іменувачів.

А ще я думав про Елодіна, Майстра-Іменувача, і про те, як до нього можна звернутися.

Розділ сорок п'ятий

Интерлюдія: Якась байка з корчми

Квоут подав знак, і Хроніст витер кінчик пера та потрусив рукою. Баст потягнувся від душі, не встаючи з місця й вигнувши руки над спинкою стільця.

— Я вже майже забув, як швидко це все відбулося, — замислився Квоут. — Це були, мабуть, найперші історії, які про мене розповідали.

— Їх і досі розповідають в Університеті, — запевнив Хроніст. — Я чув три різні версії історії про заняття, яке ви провели. І про те, як вас відшмагали. Тоді вас і почали звати Квоутом Безкровним?

Квоут кивнув.

— Можливо.

— Якщо вже ми ставимо запитання, Реші, — боязко промовив Баст, — я тут думав: чому ви не пішли шукати Скарпі?

— Що б я міг зробити, Басте? Перемазати собі обличчя ламповою кіптявою й влаштувати сміливу рятувальну операцію опівночі? — Квоут коротко, безрадісно засміявся. — Його ж заарештували за *єресь*. Я міг лише сподіватися, що він і справді має друзів у церкві.

Квоут глибоко вдихнув і зітхнув.

— Але найпростіша причина, гадаю, є ще й найсумнішою. Річ у тому, що я жив не в казці.

— Здається, я вас не розумію, Реші, — спантеличено промовив Баст.

— Згадай усі історії, які чув, Басте. Є хлопчисько, герой. Його батьків убито. Він іде мститися. Що відбувається далі?

Баст завагався, явно розгубившись. Замість нього на запитання відповів Хроніст.

— Він знаходить помічників. Розумну балакучу білку. Старого п'яницю-мечника. Божевільного самітника в лісі. Щось таке.

Квоут кивнув.

— Саме так! Він знаходить у лісі божевільного самітника, показує, на що здатен, і вивчає імена всіх речей, достоту як Таборлін Великий. І що він робить тоді, опанувавши ці потужні чари?

Хроніст знизав плечима.

— Знаходить лиходіїв і вбиває їх.

— Звісно, — поважно відповів Квоут. — Вправно, швидко й легко — усе одно що бреше. Це ще й не починається, а ми вже знаємо, як воно закінчиться. Тому історії і приваблюють нас. Вони надають нам тієї ясності та простоти, якої бракує в нашому реальному житті.

Квоут нахилився вперед.

— Якби це була якась байка з корчми, повна напівправди та безглуздих пригод, я сказав би вам, що навчався в Університеті зі щирим завзяттям. Я дізнався б вічно мінливе ім'я вітру, прорвався б і помстився чандріянам. — Квоут різко клацнув пальцями. — От і все. Але хоча з цього, можливо, і вийшла б цікава історія, це б не було правдою. Правда ж така: я три роки горював через смерть батьків, і біль від цього горювання поступово ослаб.

Квоут заспокійливо махнув однією рукою й напружено всміхнувся.

— Я вам не брехатиму. Часом пізно вночі я лежав без сну сам-один на своєму вузькому ліжку в Гніздах, гостро відчуваючи самотність, і мене душила така нескінченна порожня скорбота, що я гадав, ніби вона мене задушить.

Часом я бачив матір, яка тримала свою дитину, чи батька, який сміявся разом із сином, і в мені розгорявся гнів, палкий і лютий від спогаду про кров і запах горілого волосся.

Квоут знизав плечима.

— Проте в моєму житті була не тільки помста. Невдовзі я мусив подолати цілком реальні перешкоди. Бідність. Просте походження. Вороги, яких я нажив в Університеті, були для мене небезпечнішими за будь-кого з чандріян.

Він жестом звелів Хроністові взятися за перо.

— Але ми все одно розуміємо, що навіть у найвигадливіших історіях є дрібка правди, оскільки я таки знайшов людину, дуже схожу на божевільного самітника в лісі. — Квоут усміхнувся. — І я був *рішучо* налаштований дізнатись ім'я вітру.

Розділ сорок шостий

Вічно мінливий вітер

Як виявилось, знайти Елодіна було важко. Він мав кабінет у Порожнині, але, судячи з усього, ніколи ним не послуговувався. Зазирнувши до Відділу облікових книг і списків, я дізнався, що він викладає лише один курс — малоїмовірну математику. Однак це аж ніяк не допомогло його відстежити, бо облікова книга стверджувала, що заняття з неї відбуваються «зараз» і «всюди».

367

Врешті-решт я абсолютно випадково помітив його на іншому боці велелюдного подвір'я. Він був одягнений у чорну мантію майстра, а це бувало доволі рідко. Я саме прямував до Медики на спостереження, але вирішив, що краще вже спізнитися на заняття, ніж втратити можливість поговорити з ним.

Коли я саяк-так пробрався крізь полуденний натовп і наздогнав його, ми вже були на північному кінці Університету і йшли широкою ґрунтовою дорогою, яка вела до лісу.

— Майстре Елодін, — заговорив я, кинувшись до нього. — Я сподівався, що зможу з вами поговорити.

— Яке жалюгідне сподіваннячко, — промовив він, не зупиняючись і не дивлячись у мій бік. — Цілься вище. Юнак має аж палати від високих стремлінь.

— Тоді я сподіваюся вивчати іменування, — заявив я і порівнявся з ним.

— Надто високо, — байдужо заявив він. — Спробуй ще. Щось посередині. — Грунтова дорога вигнулася, і будівель Університету позаду нас не стало видно за деревами.

— Сподіваюся, ви візьмете мене до себе в учні? — спробував я ще раз. — І навчите мене того, що вважатимете за потрібне?

Елодін різко зупинився й повернувся до мене.

— Гаразд, — погодився він. — Піди знайди мені три соснові шишки. — Він з'єднав великий і вказівний пальці в коло. — Отакі завбільшки, не щербаті. — Він сів просто посеред дороги та змахнув рукою, ніби відганяючи мене. — Уперед. Поквапся.

Я чкурнув у навколишні зарості дерев. Хвилини за п'ять я знайшов три такі соснові шишки, як було потрібно. На дорогу я повернувся скуйовджений і в подряпинах від ожигів. Елодіна ніде не було видно.

368

Я дурнуvато роззирнувся навколо, тоді вилаявся, кинув шишки й побіг дорогою на північ. Наздогнав я його доволі швидко, бо він просто безцільно походжав, роздивляючись дерева.

— То що ти дізнався? — запитав Елодін.

— Що ви хочете, щоб вам дали спокій?

— Ти *дуже* кмітливий. — Він театральнo розкинув руки та проказав: — Урок добіг кінця! Добігла кінця моя цілковита опіка над е'ліром Квоутом!

Я зітхнув. Якби я пішов негайно, я ще міг би встигнути на заняття в Медиці, але щось мені підказувало, що це може бути своєрідним випробуванням. Можливо, Елодін просто пересвідчувався в тому, що мені по-справжньому цікаво, перш ніж узяти мене в учні. Так воно й буває зазвичай у казках: юнак має довести свою відданість старому відлюдникові в лісі, перш ніж той візьме його під крило.

— Не відповісте на кілька запитань? — поцікавився я.

— Відповім, — погодився він і підняв руку, загнувши великий і вказівний пальці. — На три запитання. Якщо ти згоден після цього дати мені спокій.

Я на мить замислився.

— Чому ви не хочете мене навчати?

— Тому що з едема ру виходять надзвичайно погані учні, — безцеремонно заявив він. — У них добре виходить зубрити, але вивчення іменування вимагає такої самовідданості, якою рідко відзначаються такі обідранці, як ти.

Я так сильно й швидко розлютився, що навіть відчув, як мене залило краскою. Спершу запалало обличчя, а тоді — груди та руки. Стало дибки волосся на руках.

Я глибоко вдихнув.

— Шкода, що ваш досвід спілкування з ру вийшов не зовсім ідеальним, — обережно промовив я. — Дозвольте вас запевнити, що...

— О Боги, — зітхнув із відразою Елодін. — Ти ще й підлиза. Тобі не вистачає сили духу та міцності тестикул, щоб у мене навчатися.

У мені закипіли різкі слова. Я постарався їх не вимовити. Він намагався мене спровокувати.

— Ви не кажете мені правди, — промовив я. — Чому ви не хочете мене навчати?

— Тому ж, чому не хочу цуценя! — крикнув Елодін, замахавши руками в повітрі, як фермер, що намагається зігнати ворон із поля. — Тому що ти замалий на зріст, щоб бути іменувачем. У тебе надто зелені очі. Пальців не стільки, скільки треба. Повертайся, коли підростеш і знайдеш годящу пару очей.

Ми довго витріщались один на одного. Врешті-решт він знизав плечима й пішов знову.

— Гаразд. Я покажу тобі чому.

Ми пішли дорогою на північ. Елодін рухався без поспіху, підіймаючи камінці й закидаючи їх поміж дерев. Він підстрибував, зриваючи листя з низьких гілок, а його мантія майстра при цьому дурнувато здіймалася. Одного разу він зупинився й майже півгодини простояв нерухомий і напружений, витріщаючись на папороть, яка повільно гойдалася на вітрі.

Але я вперто тримав язика за зубами. Я не питав: «Куди ми йдемо?» чи: «На що ви дивитесь?» Я знав сотню історій про маленьких хлопчиків, які гайнували запитання чи

бажання через власну балакучість. У мене лишалося два запитання, і я збирався мати з них якийсь зиск.

Врешті-решт ми вийшли з лісу, і дорога обернулася на стежку, що вела широчезною галявиною до величезного особняка. Він був більший за Рукотворню, мав елегантні обриси, дах із червоної черепиці, високі вікна, арочні двері та стовпи. Були там фонтани, квіти, живоплоти...

Але щось було зовсім не так, як треба. Що ближче ми підходили до воріт, то сильніше я сумнівався, що це — маєток якогось шляхтича.

Можливо, щось таке було в оформленні садів або ж річ була в тому, що паркан із кутого заліза, який оточував галявини, був майже десять футів заввишки і, як підказувало мені досвідчене злодійське око, на нього неможливо було видертися.

370 Двоє чоловіків із серйозними очима відчинили ворота, і ми пішли стежкою далі, до парадних дверей. Елодін поглянув на мене.

— Уже чув про Гавань?

Я хитнув головою.

— Вона має й інші імена: Кубло, Черепниця...

Університетська божевільня.

— Вона величезна. Як... — Я замовк, не вимовивши запитання.

Елодін усміхнувся на весь рот: зрозумів, що мало не спіймав мене.

— Джеремі, — звернувся він до кремезного чолов'яги, що стояв біля парадних дверей. — Скільки в нас сьогодні гостей?

— Вам могли б повідомити за столом, пане, — знічено промовив він.

— Скажи на око, — попросив Елодін. — Тут же всі свої.

— Триста двадцять? — промовив чолов'яга, знизавши плечима. — Триста п'ятдесят?

Елодін постукав кісточкою одного пальця по товстих дерев'яних дверях, і чолов'яга кинувся їх відмикати.

— Скільки ще могли б у нас розміститися за потреби? — спитав у нього Елодін.

— Ще сто п'ятдесят — з легкістю, — запевнив Джеремі, не без зусилля відчинивши величезні двері. — Як припече, то, гадаю, і більше.

— Бачиш, Квоуте? — Елодін підморгнув мені. — Ми готові.

Прохід усередину був величезним, з вітражними вікнами та склепінчастими стелями. Підлога була з мармуру, начищеного до дзеркального блиску.

Там панувала моторошна тиша. Я не міг зрозуміти, чому. Божевільня Розшир'я в Тарбієні була незмірно менша за цю будівлю, а гамору там було, як у борделі, повному сердитих котів. Його було чути за милю попри шум міста.

Елодін почимчикував до великого письмового столу, за яким сиділа молода жінка.

— Чому надворі нікого немає, Еммі?

Вона натужно йому всміхнулася.

— Сьогодні вони надто некеровані, пане. Нам здається, що скоро буде буря. — Вона дістала з полиці облікову книгу. — Та ще й повня ось-ось буде. Ви ж знаєте, що це таке.

— Звісне діло. — Елодін зігнувся й почав розшнуровувати черевики. — Куди цього разу запроторили Віна?

Вона перегорнула кілька сторінок у книзі.

— На другий поверх, на схід. До 247-ї.

Елодін підвівся й поставив черевики на стіл.

— Приглянь за ними, будь ласка. — Вона невпевнено йому всміхнулася й кивнула.

Я ледве втримався від нової порції запитань.

— Здається, Університет витрачає на це страшенно багато грошей, — зауважив я.

Елодін проігнорував мене й, повернувшись, пішов у самих шкарпетках нагору широкими мармуровими сходами. Далі ми зайшли до довгого білого коридору, обрамленого рядами дерев'яних дверей. Тепер я нарешті чув звуки, яких очікував від подібного закладу. Стогони, ридання, нескінченні балачки, крики — і все це ледь-ледь чутно.

Елодін пробіг кілька кроків, а тоді зупинився; його ноги в панчохах заковзали гладенькою мармуровою підлогою, а мантия майстра замаяла в нього за спиною. Повторив це:

зробив кілька швидких кроків, а тоді ковзнув на чималу відстань, розкинувши руки для рівноваги.

Я й далі йшов поруч з ним.

— Як на мене, майстри б могли знайти й інше, ближче до науки застосування коштам Університету.

Елодін і не глянув на мене. *Крок. Крок, крок, крок.*

— Ти намагаєшся виманити в мене відповіді на запитання, яких не ставиш, — *ковзь*. — Це нічого не дасть.

— Ви намагаєтеся видурити в мене запитання, — відзначив я. — Здається, це цілком справедливо.

Крок, крок, крок. Ковзь.

— То якого милого ти взагалі зі мною морочишся? — запитав Елодін. — Кілвінові ти цілком до вподоби. Чому б тобі не задовольнити свої амбіції його коштом?

— Я вважаю, що ви знаєте те, чого мені не навчитися більше ніде.

— Наприклад?

372

— Те, що я хотів знати, відколи вперше побачив, як хтось кличе вітер.

— Ім'я вітру, так? — Елодін підняв брови. *Крок. Крок. Крок-крок-крок.* — Це складно, — *ко-о-о-о-о-овзь*. — Чого це ти вирішив, що я хоч приблизно знаю, як кликати вітер?

— Методом виключення, — відказав я. — Таким не займається більше ніхто з майстрів, тож це, певно, ваш коник.

— За твоєю логікою я також мав би відати солінадськими танцями, рукоділлям і конокрадством.

Ми дісталися кінця коридору. Елодін, який саме ковзнув і не встиг зупинитися, мало не збив з ніг величезного плечистого чолов'ягу, що ніс книжку у твердій палітурці.

— Перепрошую, пане, — сказав той, хоч і було очевидно, що він тут не винен.

— Тімоті. — Елодін показав на нього довгим пальцем. — Іди з нами.

Елодін провів нас іще кількома коридорами, не такими довгими, і врешті-решт дістався важких дерев'яних дверей із ковзкою панеллю на рівні очей. Відсунув її й зазирнув усередину.

— Як він там?

— Сидів тихо, — відповів здоровань. — Спав, здається, небагато.

Елодін посмикав за засув, а тоді повернувся до широкоплечого чолов'яги; його обличчя ставало дедалі помхмурішим.

— Ти його замкнув?

Чолов'яга був на цілу голову вищий за Елодіна, а важив, мабуть, удвічі більше, але коли босий майстер спрямував на нього злий погляд, він попалотнів.

— Не я, майстре Елодін, а...

Елодін урвав його різким жестом.

— Відімкни.

Тімоті почав вовтузитися зі зв'язкою ключів.

Елодін витрищався на нього й далі.

— Алдера Віна утримувати не можна. Він може приходити і йти коли забажає. Йому нічого не можна додавати до їжі, якщо він конкретно цього не попросить. Винним у цьому я вважаю тебе, Тімоті Дженерой. — Елодін тицьнув його довгим пальцем у груди. — Якщо я дізнаюся, що Віна було приспано чи знерухомлено, то поїду верхи на тобі, голому, вулицями Імрі, наче на маленькому рожевому поні. — Він зиркнув на нього. — Йди.

Хлоп кинувся так швидко, як тільки міг, при цьому не переходячи на біг.

Елодін повернувся до мене.

— Можеш заходити, але не зчиняй шуму й не роби різних рухів. Не говори, якщо він не заговорить до тебе. Якщо таки заговориш, то говори стиха. Ясно?

Я кивнув, і він відчинив двері.

Я не очікував побачити таку кімнату. Крізь високі вікна проникало денне світло, в якому було видно чимале ліжко й стіл зі стільцями. Стіни, стеля й підлога були оббиті товстою білою тканиною, що приглушувала навіть найтихіші звуки з коридору. Ковдри з ліжка було прибрано, і в них закутався, притулившись до стіни, худий чоловік років тридцяти.

Елодін зачинив двері, і принишклий чолов'яга трохи здригнувся.

— Віне, — тихо промовив Елодін, наблизившись до нього. — Що сталося?

Алдер Він підняв ошелешений погляд. Він був худий, як жердина, і голий до пояса під ковдрою, волосся в нього було страшенно закудлане, а очі — великі та круглі. Він тихо заговорив дещо надтріснутим голосом:

— У мене все було гаразд. Але люди навкруги балакали, собаки, бруківка... Я зараз просто нездатен це терпіти.

Він притиснувся до стіни, і ковдра спала з його кістлявого плеча. Я з величезним подивом побачив у нього на шиї свинцевий гілдер. Ця людина була повноправним арканістом.

Елодін кивнув.

— Чому ти на підлозі?

Він поглянув на ліжку з панічним жахом в очах.

— Я ж упаду, — тихо сказав він; у його голосі вчувалося щось середнє між жахом і ніяковістю. — А ще там пружини й планки. Цвяхи.

374

— Як ти зараз? — лагідно запитав Елодін. — Не хочеш повернутися разом зі мною?

— *Hi-i-i-i-i*. — Він безнадійно, розпачливо закричав, міцно заплющивши очі й щільніше загорнувшись у ковдру. Через тонкий пронизливий голос його благання брало за душу сильніше, ніж якби він ревів.

— То нічого. Можеш залишитися, — тихо запевнив Елодін. — Я ще до тебе зайду.

Тут Він розплющив очі, явно збентежившись.

— Не принось із собою грому, — наполегливо попросив він. Дістав одну худу руку з-під ковдри й схопився за Елодінову сорочку. — Але мені потрібен болотяний хвощ і синьопух, і кістки теж. — Він говорив із завзяттям у голосі. — Наметові кістки.

— Я їх принесу, — запевнив його Елодін і жестом звелів мені, задкуючи, вийти з кімнати. Я так і зробив.

Елодін із похмурим обличчям зачинив за нами двері.

— Він знав, у що лізе, коли став моїм гілером. — Він повернувся й пішов коридором. — А ти не знаєш. Ти нічого не знаєш про Університет. Про те, який це ризик. Ти

гадаєш, що це місце — чарівний край, майданчик для ігор. А це не так.

— Це так, — огризнувся я. — Це — майданчик для ігор, і всі інші діти мені заздять, бо мені випало погратись у «хай тебе відшмагають до крові й витурять з Архівів», а їм — ні.

Елодін зупинився й повернувся до мене.

— Гаразд. Доведи, що я помиляюся. Доведи, що ти це продумав. Навіщо Університету, де немає й півтори тисячі студентів, божевільня завбільшки з королівський палац?

Я напружено замислився.

— Більшість студентів — із заможних родин, — промовив я. — Їм жилося легко. Коли ж їм доводиться...

— Аж ніяк, — зневажливо відповів Елодін і, повернувшись, пішов коридором. — Річ у тому, що ми вивчаємо. У тому, як ми навчаємо рухатися свій розум.

— Отже, від шифрування й граматики божеволіють, — промовив я, постаравшись сформулювати це як твердження.

375

Елодін зупинився й рвучко відчинив найближчі двері. У коридор долинули нажахані крики.

— ...В МЕНІ! ВОНИ В МЕНІ! ВОНИ В МЕНІ! ВОНИ В МЕНІ! — за відчиненими дверима я побачив юнака, який намагався вирватися зі шкіряних пуг, якими його прив'язали до ліжка за зап'ястки, стан, шию та гомілки.

— Від тригонометрії та логіки в схемах такого не буває, — промовив Елодін, дивлячись мені у вічі.

— ВОНИ В МЕНІ! ВОНИ В МЕНІ! ВОНИ В... — Крики продовжувалися безперервним наспівом, схожим на нескінченний бездумний гавкіт собаки вночі. — ...МЕНІ! ВОНИ В МЕНІ! ВОНИ В МЕНІ! ВОНИ...

Елодін зачинив двері. Хоча крізь товсті двері мені й досі було трохи чути крики, майже цілковита тиша пригломшувала.

— Знаєш, чому це місце називають Кублом? — запитав Елодін.

Я хитнув головою.

— Бо сюди потрапляють, коли звіріють. — Він дико посміхнувся. І страхітливо розреготався.

Елодін провів мене низкою довгих коридорів до іншого крила Черепниці. Нарешті ми зайшли за ріг, і я побачив дещо нове — двері, повністю виготовлені з міді.

Елодін вийняв з кишені ключ і відімкнув їх.

— Люблю посидіти тут, як вертаюся, — невимушено пояснив він, відчинивши двері. — Перевір мою пошту. Полийте рослини й таке інше.

Він стягнув із себе одну шкарпетку, зав'язав її вузлом і підіпхнув під двері, щоб не зачинилися.

— Сюди приємно навідуватись, але, розумієш... — Він потягнув за двері, пересвідчуючись, що вони не зачиняться самі собою. — Ніколи більше.

376 Найперше в тій кімнаті я помітив щось дивне в повітрі. Попервах я думав, що в ній, можливо, є звукоізоляція, як в Алдера Віна, але роззирнувшись довкола, побачив, що стіни та стеля в ній із голого сірого каменю. Далі я подумав: можливо, повітря тут сперте. От тільки, вдихнувши, я відчув запах лаванди та свіжої постільної білизни. Я майже відчував тиск на вуха, ніби перебував глибоко під водою — от тільки це, звісно, було не так. Я помахав рукою в себе перед носом, майже сподіваючись, що повітря видасться якимось не таким, щільнішим. Знову ні.

— Доволі неприємно, еге ж? — розвернувшись, я побачив, що за мною стежить Елодін. — Насправді я здивований, що ти помітив. Це мало хто помічає.

Ця кімната була однозначно краща, ніж в Алдера Віна. У ній було ліжко з балдахіном, м'який диван, порожня книжкова шафа й великий стіл із кількома стільцями. Найбільше привертали увагу величезні вікна, що виходили на галявини й сади. За стінами я побачив балкон, але вийти на нього, здавалося, було неможливо.

— Подивись-но, — сказав Елодін. Він узяв один дерев'яний стілець із високою спинкою, підняв його двома руками, розкрутив і з усієї сили жбурнув у вікно. Я зіщулився, але замість оглушливого дзенькоту пролунав лише глухий звук — поламалося дерево. Стілець упав на підлогу розтрощеною купкою деревини впереміш з оббивкою.

— Колись я робив це годинами, — зізнався Елодін, глибоко вдихнув і з ніжністю оглянув усю кімнату. — Гарні були часи.

Я пішов глянути на вікна. Вони були товстіші, ніж звичайні, але не *аж такі* товсті. Якщо не брати до уваги ледь помітних червонуватих прожилок, вони здавалися нормальними. Я позирнув на віконну раму. Вона теж була мідною. Я неквапом оглянув кімнату, роздивляючись її голі кам'яні стіни, відчуваючи дивну важкість її повітря. Я помітив, що на дверях ізсередини не було навіть ручки, не кажучи вже про замок. «Нащо так морочитися з виготовлення суцільних мідних дверей?»

Я визначився з другим запитанням.

— Як ви звідси вийшли?

— Нарешті, — промовив Елодін із ноткою роздратування в голосі.

Він важко опустився на диван.

— Розумієш, якось Елодін Великий опинився під замком у високій вежі. — Він обвів змахом руки кімнату довкола нас. — У нього відібрали все — монету, ключ і свічку. До того ж у його камері не було пристойних дверей. Жодного вікна, яке можна було б розбити. — Він зневажливо показав на двері й вікно. — Навіть ім'я вітру сховали від нього хитромудрі підступи його полонителів.

Елодін підвівся з дивана й почав ходити кімнатою.

— Довкола нього не було нічого, крім гладенького твердого каменю. З цієї камери ще не втекла жодна людина.

Він зупинився й театралью підняв палець.

— Але Елодін Великий знав імена всіх речей і тому міг порядкувати всіма речами. — Він повернувся обличчям до сірої стіни біля вікон. — Він сказав каменю: «ТРИСНИ» — і...

Елодін затих, зацікавлено схиливши голову набік. Примружив очі.

— От холера, тут вони зробили інакше, — тихо сказав він самому собі. — Хе.

Він наблизився до стіни й поклав на неї руку.

Я дозволив собі розпорозити увагу. Віл і Сім мали рацію: у цього чолові'яги були не всі вдома. Що сталося б,

якби я вибіг із кімнати, звільнив двері та грюкнув ними? Інші майстри мені б подякували?

— О, — раптом зі сміхом промовив Елодін. — Тут вони вчинили розумно, та не дуже, — Він відступив від стіни на два кроки. — К'ЯЕРБАСАЛІЄН.

Я побачив, як стіна заворушилася. Вона пішла брижами, наче підвішений килимок, коли його вдарити дрючком. А тоді вона просто... упала. Тонни дрібного сірого піску раптом стрімко посипалися на підлогу — так, наче то вихлюпнули з відра темну воду, — засипавши Елодінові ноги до гомілок.

У кімнату полилося сонячне світло й пташиний спів. Там, де раніше був суцільний сірий камінь завтовшки у фут, тепер була відкрита діра, крізь яку можна було проїхати возом.

378

Але ця діра була не зовсім прозорою: в отворі то там, то тут було видно трохи якоїсь зеленої речовини. Вона дуже сильно нагадувала брудну заплутану сітку, але мала надто неправильну форму. На товсте пошарпане павутиння вона скидалася більше.

— Цього тут раніше не було, — винувато промовив Елодін, звільнивши ноги від сірого піску. — Першого разу вийшло набагато драматичніше, запевняю тебе.

Я ж просто стояв, ошелешений щойно побаченим. Це була не симпатія. Я взагалі ще ніколи такого не бачив. Згадувалася мені лише давня фраза з напівзабутих переказів: «І Таборлін Великий сказав каменю: «ТРИСНИ!» — і камінь тріснув...»

Елодін відламав у стільця одну ніжку й заходився бити нею по заплутаному зеленому павутинню, що розтягнулося в отворі. Подекуди воно легко ламалося чи кришилося. Там, де воно було товщим, він користувався ніжкою як важелем, відгинаючи його вбік. На згинах або зламах воно яскраво блищало на сонці. «Знову мідь, — подумав я. — Мідяні прожилки в кам'яних блоках, з яких складалася стіна».

Елодін кинув ніжку стільця й пірнув у щілину. Крізь вікно я побачив, як він сперся на білі кам'яні перила балкона.

Я пішов за ним назовні. Щойно я вийшов на балкон, повітря перестало здаватися підозріло важким і нерухомим.

— Два роки, — проказав він, дивлячись на сади, — бачив цей балкон, але не міг на ньому постояти. Бачив вітер, але не чув його й не відчував на обличчі. — Він перекинув одну ногу через кам'яні перила й сів на них, а тоді зіскочив і, пролетівши кілька футів, опинився на пласкій ділянці даху просто під ними. Неквапом пройшов на інший бік даху, геть від будівлі.

Я сам перескочив через перила й пішов за ним до краю даху. Від землі нас відділяло всього футів із двадцять, але завдяки садам і фонтанам, що простягалися зусібіч, краєвид був неймовірним. Елодін небезпечно наблизився до краю, його мантия майстра майоріла за ним темним прапором. Власне, якщо не брати до уваги того, що він досі був лише в одній шкарпетці, він справляв неабияке враження.

Я став на край даху біля нього. Я знав, яким буде моє третє запитання.

— Що я мушу зробити, — запитав я, — щоб навчатися у вас іменування?

379

Він спокійно глянув мені у вічі, оцінюючи мене.

— Стрибни, — промовив він. — Стрибни з цього даху.

Тоді до мене й дійшло, що все це було випробуванням. Елодін, відколи ми зустрілися, мене оцінював. Він мимохіть поважав мою стійкість, а ще його здивувало, що я помітив щось дивне в повітрі в його кімнаті. Він був майже готовий узяти мене до себе в учні.

Але він потребував більшого — доказу мого завзяття. Демонстрації. Стрибка віри.

І поки я стояв там, мені згадався уривок із переказу: «Тож Таборлін полетів униз, але у відчай не впав. Бо він знав ім'я вітру, а тому вітер його слухався. Вітер заходився його колисати й ніжити. Він приніс його на землю лагідно, мов пушинку. Поставив його на ноги з м'якістю материнського поцілунку».

Елодін знав ім'я вітру.

Не відводячи погляду від його очей, я зробив один крок із краю даху.

Елодінове обличчя набуло прекрасного виразу. Я ще ніколи не бачив, щоб людина була настільки приголомшена.

Під час падіння я трохи крутнувся, тож він не зник з моєї зорової осі. Я побачив, як він трохи підняв одну руку, немаче запізнило намагаючись мене вхопити.

Я почувався невагомим, так, ніби я плив.

Тоді я торкнувся землі. Не легенько, як пір'їнка під час приземлення. Сильно. Як цеглина, що падає на вуличну бруківку. Упав я на спину, підім'явши під себе ліву руку. Я вдарився потилицею об землю, і з мого тіла вилетіло все повітря, а в очах потемніло.

Я не зомлів. Просто лежав там, задиханий і не здатний поворухнутися. Пам'ятаю, як цілком серйозно думав, ніби я помер. Ніби я осліп.

Врешті-решт до мене повернувся зір, і я мимоволі закліпав, раптово побачивши яскраве синє небо. Плече мені прорізав біль, і я відчув смак крові. Дихати я не міг. Спробував скотитися з руки, але тіло мене не слухало. Я зламав собі шию... спину...

380

Минула довга страхітлива мить, і я спромігся неглибоко, судомно вдихнути. Один раз, а потім іще. Я зітхнув із полегшенням і усвідомив, що, на додачу до всього іншого, зламав собі щонайменше одне ребро, але злегка поворушив пальцями рук, а тоді — пальцями ніг. Вони працювали. Хребта я собі не зламав.

Доки я лежав там, радіючи своєму щастю й сумуючи через зламані ребра, у моєму полі зору з'явився Елодін.

Він поглянув на мене.

— Вітаю, — промовив він. — Це була найбільша дурість, яку я коли-небудь бачив. — Благоговіння на його обличчі змішалось з невпевненістю. — Взагалі.

Тоді я й вирішив займатися благородним мистецтвом рукотворства. Не можна сказати, що в мене було багато інших варіантів. Перш ніж допомогти мені дошкандибати до Медики, Елодін дав чітко зрозуміти, що всякий, кому вистачає дурості стрибнути з даху, надто безрозсудний, щоб мати право навіть тримати ложку в його присутності, не кажучи вже про вивчення такого «глибокого та мінливого» предмета, як іменування.

Утім, Елодінова відмова мене не надто засмутила. Казкова магія казковою магією, а я не мав великої охоти навчатися в людини, чиї перші уроки подарували мені три зламані ребра, легкий струс мозку та вивих плеча.

Розділ сорок сьомий

Колючки

Якщо не брати до уваги буремного початку, мій перший семестр минув досить спокійно.

Я навчався в Медиці, дізнаючись більше про тіло й про те, як його зцілювати. Відточував сіаруську з Вілемом і натомість допомагав йому з атурською.

Долучившись до лав рукотворців, я вчився видувати скло, змішувати сплави, витягувати дріт, надписувати метал та обтесувати камінь.

Вечорами я зазвичай вертався до Кілвінової майстерні, щоб попрацювати. Я злущував оболонки з бронзового литва, мив скляний посуд і товк руду для сплавів. Робота була неважка, але шовитка Кілвін давав мені мідний йот, інколи — два. Я вважав, що в його впорядкованій голові існує величезна дошка для підрахунків, на якій він ретельно фіксує, скільки годин пропрацювала кожна людина.

Здобував я й знання менш наукового характеру. Кілька товаришів за Арканумом, з якими я жив, навчили мене карткової гри під назвою «собаче дихання». Я на знак подяки влаштував експромтом урок психології, теорії імовірності та вправності рук. Перш ніж мене перестали запрошувати пограти, я виграв майже два таланти.

Я завів близьку дружбу з Вілемом і Сіммоном. У мене з'явилося ще кілька друзів, але небагато, і таких близьких, як Віл і Сім, серед них не було. Від більшості інших студентів мене відділило швидке сходження до лав е'лрів. Чимало студентів трималися осторонь мене, незалежно від того, гидували чи захоплювалися вони мною.

А ще був Емброуз. Вважати нас просто ворогами означає не розуміти істинної суті наших стосунків. Ми радше

стали діловими партнерами, щоб продуктивніше працювати на спільний інтерес, який полягав у нашій ненависті один до одного.

Однак, незважаючи на вендету з Емброузом, у мене все ж лишалося чимало вільного часу. Оскільки проводити його в Архівах я не міг, певний час я працював над покращенням репутації, яку тільки почав здобувати.

Розумієте, мій драматичний вступ до Університету наробив чимало шуму. До Аркануму я потрапив за три дні, а не за три семестри, як зазвичай. Я був наймолодшим серед його членів: усі інші були старші за мене щонайменше на неповних два роки. Я відкрито пішов проти одного з майстрів перед його ж студентами й уникнув відрахування. Коли мене шмагали, я не закричав і з мене не точилася кров.

382 І на додаток до всього, я, вочевидячки, примудрився настільки розлютити майстра Елодіна, що він скинув мене з даху Черепниці. Я махнув рукою — хай ця історія розходить-ся в такому вигляді, бо це було краще за незручну правду.

Загалом цього було достатньо, щоб про мене почали невпинно розходитися численні чутки, і я вирішив цим скористатися. Репутація — наче своєрідна броня чи зброя, якою можна послуговуватися за потреби. Я вирішив: якщо вже бути арканістом, то чому б не бути відомим арканістом?

Тож я розголосив деякі відомості. Мене прийняли без рекомендаційного листа. Майстри не взяли з мене грошей за навчання, а дали мені три таланти на нього. До цього я роками виживав на вулицях Тарбієна, живучи з власного розуму.

Я навіть розпустив кілька абсолютно безглузвих чуток, таких обурливих побрехеньок, що люди повторювали їх попри очевидну неправдивість. У моїх жилах тече кров демонів. Я бачу в темряві. Я сплю лише одну годину на добу. Коли місяць у повні, я розмовляю вві сні дивною, нікому не зрозумілою мовою.

Розпускати ці чутки мені допомагав Безіл, мій колишній сусід за Гніздами. Я вигадував історії, він розповідав їх кільком людям, а тоді ми разом дивились, як вони ширяться, наче пожежа в полі. Весела була забавка.

Але передусім мою репутацію живила ворожнеча з Емброузом, яка нікуди не поділася. Усіх приголомшувало те, що я наспішився відкрито перечити первісткові могутнього шляхтича.

Того, першого семестру, в нас відбулося кілька драматичних зустрічей. Деталіями я вас не обтяжуватиму. Ми стикались, і він мимохідь робив яке-небудь зауваження досить голосно, щоб його почули всі у приміщенні. Також він, бувало, насміхався з мене, вдаючи, ніби мене хвалить. «*Благаю*, скажи мені, хто тебе стриже...»

Що робити з зарозумілою шляхтою, знав усяк, хто мав бодай дрібку здорового глузду. Кравець, якого я замучив у Тарбієні, знав, що робити. Терпіти знущання, опускати голову й робити все якнайшвидше.

Але я *завжди* давав відсіч, а Емброуз, хоч і був розумним і відносно красномовним, не міг дорівнятися до мене з моїм язиком артиста. Я виріс на сцені й завдяки гострому розуму, характерному для ру, брав гору в наших суперечках.

Однак Емброуз не перестав мене вишукувати, наче собака, якому не вистачає розуму уникати дикобраза. Він огризався на мене й залишався з безліччю колючок на пискі. А розходячись, ми завжди ненавиділи один одного трішечки більше.

Це помітили, і я прославився безтямною хоробрістю ще до кінця семестру. Але насправді я був просто безстрашний.

Розумієте, це різні речі. У Тарбієні я пізнав справжній страх. Я боявся голоду, запалення легень, констеблів з величезними цвяхами на черевиках, старших хлопців з ножами з пляшкового скла. Щоб піти проти Емброуза, мені не була потрібна справжня хоробрість. Я просто не міг відчувати страху перед ним. Мені він здавався надутим блазнем. Я вважав, що він нешкідливий.

Я був дурнем.

Розділ сорок восьмий

Інтерлюдія: Тиша іншого ithubu

Баст сидів у шинку «Путь-камінь» і намагався втримати руки нерухожими в себе на колінах. Від останньої репліки

Квоута він нарахував п'ятнадцять подихів, і безневинна тиша, що зібралася довкола трьох чоловіків прозорим ставком, почала темнішати, перетворюючись на тишу іншого штибу. Баст дихнув ще раз — шістнадцять подихів — і підготувався до тієї миті, настання якої боявся.

Не можна було сказати, ніби Баст нічого не боявся, позаяк ніколи не бояться лише дурні та священники. Але його справді бентежило дуже мало речей. Наприклад, він не надто любив перебувати на висоті. А під час великих літніх бур, які проходили цими місцями, чорнили небо та виривали дуби з глибоким корінням, він почувався неприємно малим і безпорадним.

Але якщо подумати, то насправді його не лякало ніщо: ні бурі, ні високі драбини, ні навіть скрелі. Баст був сміливим, тому що був практично безстрашним. Його нічим не можна було змусити збліднути, а якщо він і бліднув, то досить ненадовго.

384

О, звісно, він не радів думкам про те, щоб хтось завдавав йому болю. Штрикав його гірким залізом, пік розжареним вугіллям і таке інше. Але те, що йому неприємно було уявляти свою кров зовні, ще не означало, що він посправжньому такого боявся. Він просто не хотів, щоб таке відбувалося. Щоб справді чогось боятися, про це треба довго роздумувати. А позаяк Бастів розум наяву подібним чином не займало ніщо, його серце нічого не боялося по-справжньому.

Але серця мінливі. Десять років тому він втратив хватку, видираючись на високе дерево ренел, щоб зірвати плід для дівчини, до якої залицявся. Послизнувшись, він одну довгу хвилину провисів головою донизу, а тоді впав. За цю довгу хвилину в ньому пустив коріння маленький страх, який відтоді не покидав його.

Так само Баст нещодавно пізнав новий страх. Рік тому він був настільки безстрашним, наскільки можна бути безстрашним при здоровому глузді, але тепер Баст боявся тиші. Не звичайної тиші, що народжувалася з простої відсутності якихось рухів і шуму. Баст боявся глибокої, втомленої тиші, що часом огортала його пана невидимим покривалом.

Баст вдихнув знову — сімнадцять. Він мало не заламував руки, чекаючи, коли до зали вторгнеться глибока тиша. Він чекав, коли ж вона кристалізується та покаже зуби по краях прохолодного спокою, що накопичився в «Путь-камені». Він знав, як вона прийшла — наче мороз, який потроху виходить із землі взимку, перетворюючи на лід прозору воду, що залишається в коліях від фургонів після ранньої відлиги.

Але не встиг Баст вдихнути ще раз, як Квоут випрямився на стільці та жестом наказав Хроністові відкласти перо. Відчувши, як тиша тікає, наче темний птах, що злітає з переляку, Баст мало не заридав.

Квоут зітхнув, чи то роздратовано, чи то смиренно.

— Зізнаюся, — промовив він, — що я не знаю напевне, як розпочати наступну частину історії.

Боячись, що тиша може розтягнутися надто сильно, Баст прошебетав:

— Чому б вам спершу просто не розповісти про найважливіше? Згодом за потреби можна буде повернутися й торкнутися дечого іншого.

— Усе не так просто, — різко відповів Квоут. — Що найважливіше? Моя магія чи моя музика? Мої тріумфи чи мої дурощі?

Баст сильно зашарівся й закусив губу.

Квоут раптово, різко видихнув.

— Вибач, Басте. Це добра порада, як, у принципі, й усі твої безглузді на перший погляд поради. — Він відсунув свій стілець від столу. — Але перш ніж ми продовжимо... реальний світ вимагає від мене дечого, і я більше не можу про це забувати. Прошу відпустити мене на секунду.

Хроніст і Баст теж підвелися, розім'яли ноги та задоволили власні потреби. Баст запалив лампи. Квоут дістав ще сиру, хліба та твердої ковбаси зі спеціями. Вони поїли й без особливого завзяття спробували зав'язати гречну розмову, але не змогли на ній зосередитися, бо роздумували над оповіддю.

Половину всього з'їв Баст. Чимала, хоч і скромніша, порція припала на Хроніста. Квоут надкусив дещо раз чи два, а тоді заговорив.

— Тоді вперед. Музика й магія. Триумф і дурість. Тепер подумайте. Чого потребує наша історія? Якого необхідного складника їй не вистачає?

— Жінок, Реші, — негайно промовив Баст. — У ній справжній дефіцит жінок.

Квоут усміхнувся.

— Не *жінок*, Басте. Жінки. *Жінки*. — Квоут поглянув на Хроніста. — Не сумніваюся, що ви чули дешицу. Я розповім вам правду про неї. Хоча боюся, що це випробування може виявитися мені не до снаги.

Хроніст узяв перо, але перш ніж він його вмокнув у каламар, Квоут підняв руку.

— Дозвольте мені сказати дещо перед початком. Я колись розповідав історії, малював картини словами, вдавався до жорстокої брехні та говорив іще жорстокішу правду. Якимось я наспівав кольори сліпцеві. Я грав сім годин, але наприкінці він сказав, що бачить їх — зелений, червоний і золотий. Тоді, на мій погляд, було легше, ніж зараз. Ніж спробувати зробити так, щоб ви зрозуміли її завдяки самим лише словам. Ви ніколи її не бачили, ніколи не чули її голос. Ви не можете знати.

Квоут жестом наказав Хроністові взятися за перо.

— Але я все ж спробую. Вона зараз за лаштунками, чекає на свій вихід. Підготуйте ж декорації до її прибуття...

Розділ сорок дев'ятий

Природа дикого

До всього по-справжньому дикого необхідно підходити з обережністю. Хитрість безглузда. Дикі істоти впізнають хитрість, бачать у ній оману та пастку. Хоча дикі істоти можуть гратися в ігри на хитрість і при цьому можуть навіть час від часу ставати жертвами хитрощів, їх неможливо обдурити нею по-справжньому.

Отже. Ми мусимо підійти до теми певної жінки не крадькома, а з неквапливою обережністю. Ця жінка настільки дика, що мені страшно підійти до неї надто швидко навіть

в оповіді. Якщо я необережно ворухнуся, сама думка про неї може злякатися й раптово втекти.

Тож я заради неквапливої обережності розповім про те, як з нею зустрівся. А для цього я мушу розповісти про події, що привели мене, аж ніяк не з власної волі, на другий берег річки, до Імрі.

Свій перший семестр я закінчив, маючи три срібних таланти та один йот. Незадовго до цього ці гроші здалися б мені багатющим скарбом. Тепер я просто сподівався, що їх вистачить на ще один семестр навчання та ліжко в Гніздах.

Останній виток кожного семестру в Університеті відводили під вступні іспити. Заняття скасовували, і майстри проводили іспити щодня по кілька годин. Плата за навчання в наступному семестрі залежала від результатів студента. День і час проходження вступних іспитів визначався жеребкуванням.

Від коротенької співбесіди залежало чимало. За кілька пропущених запитань плату за навчання цілком могли подвоїти. Через це призначення на іспити ближче до кінця витка високо цінувалися, бо вони забезпечували студентам більше часу на навчання та підготовку. Після жеребкування починалася жвава торгівля часом іспитів. Усі добивалися зручного для себе часу й вели обмін грошми та послугами.

Мені пощастило витягнути середину ранку запалка, останнього дня вступних іспитів. За бажання я міг продати свій час, але я волів мати більше часу на підготовку. Я знав, що мої результати муситимуть бути блискучими, позаяк кілька майстрів тепер були не в захваті від мене. Мій попередній трюк із підслуховуванням відпадав. Тепер я знав, що за це можуть відрахувати, а піти на такий ризик я не міг.

Попри довгі дні, які я провів у підготовці разом з Вілом і Сімом, на вступних іспитах було важко. На багато запитань я відповів з легкістю, але Гемм не приховував своєї ворожості й ставив запитання з кількома відповідями, щоб жодні мої слова не могли бути правильними. З Брандером теж було важко: він явно допомагав Геммові не забувати

про свою образу. Розкусити Лоррена було неможливо, але я відчував його осуд, хоч і не бачив осуду на його обличчі.

Далі я совався на стільці, тим часом як майстри обговорювали мою плату за навчання. Їхні голоси попервах були спокійними та притишеними, але згодом стали трохи гучнішими. Врешті-решт Кілвін підвівся й замахав на Гемма пальцем, кричачи та гепаючи другою рукою по столу. Гемм зберігав спокій краще, ніж зберігав би його я, стикнувшись із розлюченим ревучим рукотворцем завважки двадцять стоунів.

Після того як Ректорові вдалося повернути собі контроль над усім, мене викликали, і я отримав розписку. «Е'лір Квоут. Осінній семестр. Плата за навчання: 3 тлн. 9 йт. 7 зал.»

На вісім йотів більше, ніж було в мене. Виходячи з Зали Майстрів, я відмахнувся від відчуття порожнечі всередині та спробував вигадати якийсь спосіб здобути ще грошей до завтрашнього полудня.

388

Я ненадовго зупинився біля двох мініяйл-шалдійців на нашому березі річки. Як я й передчував, вони не стали позичати мені навіть тоненького шима. Хоч я й не здивувався, це мене отверезило, знову нагадавши про те, як сильно я відрізняюся від інших студентів. Вони мали рідних, які оплачували їм навчання, надавали їм фінансування, щоб було чим покривати витрати на життя. Вони мали поважні імена, завдяки яким могли позичати гроші в скруті. Вони мали речі, які можна було заставити чи продати. На найгірший випадок у них були домівки, до яких можна було повернутися.

У мене нічого з цього не було. Якби я не спромігся знайти ще вісім йотів на навчання, то мені було б абсолютно нікуди йти.

Позичити в друга начебто було найпростіше, але я надто високо цінував своїх нечисленних друзів, щоб ризикувати втратити їх через гроші. Як казав мій батько: «Є два певні способи втратити друга: перший — позичити грошей, другий — дати грошей у позику».

До того ж я як міг приховував свою страшну бідність. Гордість — не лише дурість, а й потужна сила. Я став би просити в них грошей лише за зовсім нагальної потреби.

Я ненадовго замислився, чи не спробувати здобути ці гроші кишеньковими крадіжками, але знав, що це — кепська ідея. Якби мене спіймали на гарячому, коли я поліз у чиюсь кишеню, я б одержав не просто потиличника. У найкращому разі я б дістав у в'язниці й мене б судили за залізним законом. У найгіршому — я б опинився на рогах і мене б відрахували за поведінку, не гідну члена Аркануму. Я не міг так ризикувати.

Мені був потрібен гелет, один з тих небезпечних людей, які позичають гроші людям у безвихідному становищі. Можливо, ви чули, як їх романтично називають мідними яструбами, але частіше їх називають шимодерами або позичайками. Хоч як їх називати, вони існують повсюди. Важко лише знайти їх. Вони здебільшого доволі потайні, оскільки їхня діяльність у найкращому разі напівзаконна.

Але життя в Тарбієні мене дечого навчило. Я потинявся кілька годин доволі сумнівними корчмами довкола Університету, зав'язуючи невимушені розмови та ставлячи невимушені запитання. Потім завітав до ломбарду під назвою «Гнутий гріш» і поставив кілька більш присутніх запитань. Врешті-решт я дізнався, куди мені треба йти. За річку, до Імрі.

389

Розділ п'ятдесятий

Торги

Імрі лежав трохи більше ніж за дві милі від Університету, на східному боці річки Ометі. Позаяк від Тарбієна до нього було лише два дні їзди швидкою каретою, там оселилося безліч заможних шляхтичів, політиків і придворних. Він був розташований у зручній близькості до центру врядування Союзом, водночас будучи достатньо далеко від запаху гнилої риби, гарячого дьогтю та блювотиння п'яних моряків.

Імрі був центром мистецтв. Там були музиканти, драматурги, скульптори, танцюристи й ті, хто займалися сотнею інших, менших мистецтв, навіть найнижчим з них усіх — поезією. Артисти приїздили до Імрі, тому що в ньому було

те, чого найбільше потребує кожен митець, — вдячна, заможна аудиторія.

Корисною для Імрі була й близькість до Університету. Доступ до каналізації та симпатичних ламп підвищував якість повітря в місті. Знайти якісне скло було просто, тож вікна та дзеркала були повсюди. Окуляри й інші шліфовані лінзи були дорогі, але легкодоступні.

Однак ці два міста недолюбували одне одного. Більшості мешканців Імрі не подобалася думка про те, що тисяча умів грається з темними силами, які краще не чіпати. Послухавши пересічних громадян, можна було з легкістю забути, що в цій частині світу вже майже триста років не палили арканістів.

390 Заради справедливості слід згадати, що Університет також ставився до простих мешканців Імрі з чимось схожим на презирство: там вони вважалися самозакоханими та розбещеними. Мистецтва, що так високо цінувалися в Імрі, люди з Університету вважали легковажними. Про студентів, які йшли з Університету, часто казали, що вони «пішли за річку», натякаючи на те, що уми, надто слабкі для науки, мусять задовольнятися несерйозними заняттями мистецтвами.

І по суті, по обидва боки річки жили лицеміри. Студенти Університету жалілися на легковажних музикантів і дурноголових акторів, а тоді ставали в чергу, щоб платити за виступи. Мешканці Імрі скаржилися, що за дві милі від них хтось займається неприродними мистецтвами, але коли обвалювався акведук чи хтось раптово захворював, вони хутко кликали інженерів і лікарів, які здобули освіту в Університеті.

Загалом ішлося про тривале та напружене перемир'я, під час якого обидві сторони жалілися, водночас неохоче терплячи одна одну. Від цих людей усе ж таки була певна користь — тільки не хотілося б, щоб ваша донька вийшла за такого заміж...

Оскільки Імрі був таким центром музики та театру, можна було б подумати, ніби я проводив там чимало часу, але це було надзвичайно далеко від істини. Я побував там лише один

раз. Вілем і Сіммон відвели мене до шинку, в якому грало трое вправних музикантів — лютніст, флейтист і барабанщик. Я замовив за півгріш маленьке пиво й розслабився, щиро сподіваючись приємно провести вечір із друзями...

Але в мене не вийшло. За якихось кілька хвилин після того, як залунала музика, я мало не втік із зали. Я дуже сильно сумніваюся, що вам вдасться зрозуміти, чому, але гадаю, що мушу це пояснити, аби мене можна було хоч якось зрозуміти.

Я просто не міг перебувати поруч із музикою й бути до неї непричетним. Це було все одно що дивитись, як моя кохана жінка ділить ложе з іншим чоловіком. Ні. Не те. Це нагадувало...

Це нагадувало солодкожерів, яких я бачив у Тарбієні. Глей денера, звісно, був суворо заборонений законом, але в більшості районів міста цим не переймалися. Глей продавали загорнутим у навощений папір, наче льодяники чи ірис. Його жування викликало ейфорію. Щастя. Задоволення.

391

Та за кілька годин людина, що його жувала, починала труситися, відчайдушно жадаючи ще, і що довше людина його споживала, то страшнішою ставала ця жага. Якимось я бачив у Тарбієні юну дівчину, щонайбільше шістнадцятирічну, з характерними для безнадійно залежних запалими очима та неприродно білими зубами. Вона випрошувала солодко-го в якогось моряка, що дражнився, тримаючи його так, щоб вона не дотягнулася. Він сказав їй, що вона одержить солодке, якщо роздягнеться догола й потанцює для нього — там-таки, на вулиці.

Вона так і зробила. Їй було байдуже, хто може це побачити, байдуже, що на носі було Середзим'я і що вона стояла в чотиридюймовому снігу. Вона стягнула з себе одяг і відчайдушно затанцювала; її тонкі кінцівки були блідими й трусилися, а рухи були жалюгідними й поривчастими. Далі, коли моряк розсміявся й хитнув головою, вона впала на коліна в сніг і почала випрошувати й ридати, гарячково хапаючись за його ноги, обіцяючи йому що завгодно, що завгодно...

Отак я почувався, дивлячись, як грають музиканти. Для мене це було нестерпно. Щоденна відсутність музики була

схожа на зубний біль, який став для мене звичним. Жити так було можна. Але я не міг стерпіти, коли тим, чого я хотів, розмахували в мене перед носом.

Тож я унікав Імрі, доки проблема з оплатою другого семестру навчання не погнала мене на другий берег річки. Я довідався, що про позику за яких завгодно скрутних обставин можна просити Деві.

Тож я пройшов Кам'яним мостом через Ометі та попрямував до Імрі. Туди, де провадила свої справи Деві, вів провулок і вузькі сходи до тераси за м'ясною крамницею. Ця частина Імрі нагадувала мені Надбережжя в Тарбієні. Через настирливий сморід згірклого жиру з м'ясної крамниці я радів, що дме прохолодний осінній вітерець.

392 Перед важкими дверима я завагався й поглянув на провулок. Лише одна мить — і дороги назад не буде. Лихвар-шалдієць міг притягнути того, хто не виплатив йому позику, до суду. Гелет просто зробив би так, щоб його або побили, або пограбували, або і те, й інше водночас. Це було нерозважливо. Я грався з вогнем.

Але кращих варіантів у мене не було. Я глибоко вдихнув, розправив плечі й постукав у двері.

Я витер спітнілі долоні об плащ, сподіваючись, що, коли я тиснутиму руку Деві, вони будуть відносно сухими. У Тарбієні я дізнався, що з такими людьми найкраще триматися спокійно та самовпевнено. Вони працювали, користаючись із чужих слабкостей.

Я почув, як відтягли важкий засув, а тоді двері відчинилися. За ними стояла молода дівчина з худорлявим обличчям, обрамленим прямим солом'яним волоссям. Вона всміхнулася мені, мила, як новенький гудзик.

— Слухаю.

— Я шукаю Деві, — промовив я.

— Ти її знайшов, — невимушено сказала вона. — Заходь.

Я ввійшов усередину, а вона зачинила за собою двері, повернувши на місце засув. Кімната не мала вікон, але добре освітлена й наповнена запахом лаванди, який приємно було відчутися після смороду в провулку. На стінах шпа-

лери, але зі справжніх меблів — лише невеличкий письмовий стіл, книжкова полиця та велике ліжко з балдахіном, прикрите запнутими завісами.

— Прошу, — вимовила вона, показавши на стіл. — Сідай.

Вона влаштувалася за столом, склавши руки на його поверхні. Побачивши, як вона тримається, я спробував заново оцінити її вік. Я неправильно подумав про неї через її мініатюрність, але вона все одно мала щонайбільше двадцять із хвостиком років, а цього я аж ніяк не очікував.

Деві мило на мене кліпнула.

— Мені потрібна позика, — зізнався я.

— Може, спершу назвеш своє ім'я? — Вона всміхнулася. — Моє ти вже знаєш.

— Квоут.

— Справді? — Вона вигнула брову. — Я дещо про тебе чула. — Вона оглянула мене з голови до п'ят. — Я гадала, що ти вищий на зріст.

«Я міг би сказати те саме». Ця ситуація вибила мене з рівноваги. Я був готовий до м'язистого зарізяки та торгів, повних майже неприхованих погроз і бравади. Я не знав, що й думати про це усміхнене тендітне створіння.

— А що ти чула? — запитав я, щоб не мовчати. — Сподіваюся, нічого поганого.

— І добре, і погане. — Вона усміхнулася на весь рот. — Але нудного не чула.

Я склав руки, щоб не ворухити ними.

— То як саме ми вчинимо?

— А ти не любиш балачок, еге ж? — промовила вона й уривчасто, розчаровано зітхнула. — Ну, гаразд, одразу до діла. Скільки тобі потрібно?

— Усього один талант чи щось таке, — сказав я. — Власне кажучи, вісім йотів.

Вона серйозно захитала головою; її солон'яне волосся загойдалося туди-сюди.

— Боюся, я так не можу. Мені не вигідно давати півгрошові позики.

Я насупився.

— А скільки тобі вигідно?

— Чотири таланти, — відповіла вона. — Це мінімум.

— А відсотки?

— П'ятдесят відсотків раз на два місяці. Отже, якщо ти хочеш позичити якнайменше, наприкінці семестру вийде два таланти. Можеш, якщо захочеш, погасити борг повністю, сплативши шість. Але поки я не отримаю весь основний борг, доведеться щосеместру платити по два таланти.

Я кивнув, не надто дивуючись. Навіть найзахланніший лихвар правив би десь учетверо менше.

— Але я сплачуватиму відсотки за гроші, які мені насправді не потрібні.

— Ні, — відповіла вона, серйозно поглянувши мені у вічі. — Ти сплачуватимеш відсотки за гроші, які взяв у позику. Такі умови.

— Як щодо двох талантів? — запитав я. — Тоді наприкінці...

Деві урвала мене, замахавши руками.

394

— У нас тут не торгуються. Я просто повідомляю тебе про умови позики. — Деві винувато всміхнулася. — Вибач, що я не роз'яснила цього одразу.

Я подивився на неї, звернув увагу на її плечі, на те, як вона дивилася мені у вічі.

— Гаразд, — покірно сказав я. — Де підписуватися?

Вона дещо спантеличено на мене глянула, злегка наморщивши лоба.

— Не треба нічого підписувати. — Вона відкрила шухляду й витягнула з неї маленьку брунатну пляшечку зі скляним корком. Поклала біля неї на стіл довгу шпильку. — Лише трохи крові.

Я сидів на стільці, залякши та опустивши руки.

— Не турбуйся, — заспокоїла вона мене. — Шпилька чи ста. Мені потрібно всього три добрі краплі.

До мене нарешті повернувся голос.

— Ти, певно, жартуєш.

Деві схилила голову набік, і один краєчок її рота вигнувся в ледь помітному усміху.

— Ти що, не знав? — здивовано промовила вона. — Рідко хто приходив сюди, не знаючи всього.

— Не можу повірити, що хтось реально... — Я замовк, бо мені забракло слів.

— Не всі, — пояснила вона. — Зазвичай я веду справи зі студентами та колишніми студентами. Люд із цього боку річки подумав би, що я — якась відьма, демоніця, чи ще якусь таку маячню. Члени ж Аркануму чудово знають, навіть мені потрібна кров і що я можу з нею зробити.

— Ти теж членкиня Аркануму?

— Колишня, — відповіла вона, її усміх дещо зблякнув. — Перш ніж піти, я стала ре'ларом. Я знаю достатньо, щоб добратися до людини коли заманеться, маючи трохи її крові. Я можу прикінчити тебе де завгодно.

— Зокрема, — промовив я, не вірячи своїм вухам і думаючи про воскову ляльку Гемма, яку я зліпив на початку семестру. То було лише волосся. З кров'ю зв'язок виходив значно ефективнішим. — Ти могла б мене вбити.

Вона відверто на мене поглянула.

— Ти страшенно тупий як на нову зірку Аркануму. Подумай про це як слід. Чи займалася б я цим далі, якби регулярно вдавалася до зловживань?

— Майстри про це знають?

Вона розсміялася.

— Тіло Господнє, та звісно, що ні. Констебль, єпископ і моя мати теж не знають. — Вона показала на свої груди, а тоді на мене. — Знаю я й знаєш ти. Зазвичай цього досить, щоб забезпечити добрі робочі стосунки між нами.

— А що буває *не зазвичай*? — спитав я. — Що, як наприкінці семестру в мене не буде для тебе грошей? Що тоді?

Вона безтурботно розвела руками.

— Тоді ми про щось домовимось. Як розумні люди. Може, ти на мене попрацюєш. Розповіси мені якісь таємниці. Надаватимеш мені якісь послуги. — Вона всміхнулася та повільно, хтиво мене оглянула, сміючись із мого зніяковіння. — Якщо ж стане зовсім кепсько й ти виявиш надзвичайне небажання співпрацювати, я б, мабуть, змогла продати комусь твою кров, щоб відшкодувати собі збитки. Вороги є в усіх. — Вона невимушено знизала плечима. — Але в мене ситуація ще ніколи не опускалася до такого

рівня. Зазвичай загрози досить, щоб люди поводитися правильно.

Вона побачила вираз мого обличчя, і в неї трохи згорбилися плечі.

— Та ну тебе, — лагідно сказала вона. — Ти прийшов сюди, очікуючи, що побачиш якогось товстошийого гелета з побитими суглобами пальців. Ти був готовий укласти угоду з людиною, готовою розмалювати тебе в десяток різних кольорів пекла, якщо ти спізнишся на день. Мій спосіб кращий. Простіший.

— Це божевілля, — промовив я й зіп'явся на ноги. — Аж ніяк.

З обличчя Деві зникла веселість.

396

— Опануй себе, — сказала вона, явно дратуючись дедалі сильніше. — Ти поводишся, наче якийсь фермер, який думає, ніби я норовлю купити його душу. Це ж лише трішки крові, щоб я могла тримати тебе під ковпаком. Це як застава. — Вона заспокійливо змахнула обома руками, ніби розгладжуючи повітря. — Гаразд, ось що я тобі скажу. Я дозволю тобі позичити половину від мінімуму, — вичікувально поглянула на мене. — Два таланти. Так легше?

— Ні, — відказав я. — Вибач, що згайнував твій час, але я так не можу. Тут поблизу є ще якісь гелети?

— Звісно, — холодно промовила вона. — Але я не відчуваю особливого бажання розголошувати подібну інформацію. — Вона насмішкувато схилила голову набік. — До речі, сьогодні ж запалок, так? Хіба тобі не потрібно оплатити навчання до завтрашнього полудня?

— Тоді я знайду на це гроші сам, — різко вимовив я.

— Я й не сумніваюся — ти ж такий розумничок. — Деві відмахнулася від мене тильним боком долоні. — Иди собі на здоров'я. Згадай Деві добрим словом за два місяці, коли якийсь головоріз буде вибивати зубки з твого милого ротика.

Пішовши від Деві, я, стривожений і роздратований, почав блукати вулицями Імрі, намагаючись дати раду своїм думкам. Намагаючись зрозуміти, як можна впоратися з моєю проблемою.

Шанси погасити позику в два таланти в мене були чималі. Я сподівався, що скоро дістану підвищення в Промислі. Діставши дозвіл на роботу над власними проектами, я міг би почати заробляти по-справжньому. Треба було лише достатньо довго повчитися. Це було лише питанням часу.

Ось що я насправді брав у позику — час. Іще один семестр. Хто знає, які можливості можуть відкритися протягом наступних двох місяців?

Але навіть намагаючись умовити себе на це, я усвідомлював правду. Це була погана ідея. Так я напрошувався на проблеми. Я переборю свою гординю та подивлюся, чи не може Віл, Сім або Совой позичити мені необхідні вісім йотів. Я зітхнув, подумки прирікаючи себе на сон надворі та пошуки їжі на смітниках протягом семестру. Принаймні гірше, ніж у Тарбієні, зараз бути не може.

Я вже приготувався вертатися до Університету, аж тут стривожені кроки привели мене до вікна ломбарду. Я відчув давній біль у пальцях...

— Скільки коштує семиструнна лютня? — поцікавився я. Я й досі не пам'ятаю, як увійшов до того ломбарду.

— Чотири таланти рівно, — радісно промовив власник. Я здогадувався, що він або недавно на цій роботі, або п'яний. Лихварі в ломбардах веселими не бувають, навіть у таких багатих містах, як Імрі.

— Ех, — зітхнув я, не намагаючись приховати розчарування. — Можна на неї глянути?

Він передав її мені. Дивитися там не було на що. Текстура в дерева була нерівна, лак — шерехатий і в подряпинах. Лади в неї були зроблені з кишки й вкрай потребували заміни, але це мало мене хвилювало, оскільки зазвичай я все одно грав без ладів. Корпус був із рожевого дерева, отже, звучала вона явно не надто делікатно. Але з іншого боку, рожеве дерево краще чути в людній пивниці — воно перекриває гомін балачок. Я постукав по корпусу пальцем, і він лунко загудів. Міцний, але несимпатичний. Я заходився настроювати лютню, щоб мати можливість потримати її трохи довше.

— Можливо, я зіб'ю ціну аж до трьох і п'яти, — сказав чоловік за рундуком.

Я нашорошив вуха, бо вловив дещо в його голосі, а саме відчай. Мені спало на думку, що в місті, повному шляхти та заможних музикантів, негарна, вживана лютня, можливо, продається не надто добре. Я хитнув головою.

— Струни старі.

Насправді з ними все було гаразд, але я сподівався, що він цього не знає.

— Це так, — погодився він, і я впевнився в його невігластві, — але струни дешеві.

— Мабуть, — із сумнівом промовив я. Задумавши дещо, я настроїв кожну струну трішечки невлад з іншими. Взяв акорд і прислухався до скреготливого звуку. Кисло, задумливо поглянув на гриф лютні.

— Гадаю, що гриф міг тріснути. — Я взяв мінорний акорд, який прозвучав ще менш привабливо. — Вам тут не вчувається тріщина? — Я взяв його знову, уже завзятіше.

— Три і два? — з надією спитав він.

398

— Це не для мене, — відповів я, ніби виправляючи його. — Це для мого меншого брата. Той малий негідник ніяк від мене не відчепиться.

Я вдарив по струнах ще раз і скривився.

— Може, я й не надто люблю малого, але я недостатньо жорстокий, щоб купити йому лютню з зіпсованим грифом. — Я зробив багатозначну паузу. Не почувши нічого, я зробив йому підказку. — Тим паче за три і два.

— Три рівно? — з надією в голосі спитав він.

Здавалося, ніби я тримаю лютню невимушено, недбало. Але в глибині душі я вчепився в неї з таким завзяттям, що аж суглоби на пальцях побіліли. Я аж ніяк не сподіваюся, що ви це зрозумієте. Перебивши мою трупку, чандріяни повністю знищили ту родину та домівку, яку я знав. Але коли в Тарбієні розтрошили батькову лютню, у певному розумінні було ще гірше. Це було все одно що втратити кінцівку, око, життєво важливий орган. Без своєї музики я блукав Тарбієном роками, напівживий, як скалічений ветеран чи ходячий мрець.

— Послухайте, — відверто звернувся я до нього. — Можу дати вам два і два. — Я витягнув гаманець. — Або берете ці

гроші, або хай ця потворна штука припадає пилом на високій полиці наступні десять років.

Я поглянув йому у вічі, намагаючись не показувати обличчям, наскільки сильно вона мені потрібна. Я зробив би що завгодно, аби залишити цю лютню собі. Я танцював би голяка в снігу. Я схопився б за його ноги, трусячись і божеволіючи, обіцяючи йому що завгодно, що завгодно...

Я відрахував два таланти й два йоти, майже всі гроші, які назбирав, щоб оплатити навчання в цьому семестрі, і поклав їх перед ним. Кожна монета, коли я притискав її до столу, різко дзенькала.

Він змряв мене довгим поглядом. Я клацнув ще одним йотом і став чекати. І чекати. Коли він нарешті простягнув руку до грошей, його обличчя набуло такого змученого виразу, який я звик бачити на обличчях ломбардників.

Деві відчинила двері й усміхнулася.

— Ну, що ж, я справді не думала, що побачу тебе ще раз. Заходь.

Вона взяла двері на засув і підійшла до свого столу.

— Втім, не можу сказати, що я розчарована. — Вона глянула через плече й зблиснула бісівською усмішкою. — Я дуже сподівалася трохи попрацювати з тобою. — Вона сіла. — Отже, два таланти?

— Власне, краще чотири, — відповів я. Рівно стільки, скільки мені вистачить на навчання та ліжко в Гніздах. Я міг би спати надворі у вітер і дощ. Моя лютня заслуговувала на краще.

— Чудово, — промовила вона й витягнула пляшечку та шпильку.

Кінчики пальців були мені потрібні цілими, тож я вколов собі тильний бік долоні й зачекав, доки повільно зберуться й попадають у маленьку брунатну пляшечку три крапельки крові. Простягнув її Деві.

— Давай, кидай туди і шпильку.

Я так і зробив.

Деві отбтерла корок від пляшечки і вставила його в її шийку.

— Хитромудрий клейчик від твоїх друзів із-за річки, — пояснила вона. — Так я не зможу відкрити пляшечку, не розбиваючи її. Погасивши свій борг, ти отримаєш її назад цілою й зможеш спати спокійно, знаючи, що я нічого не залишила собі.

— Якщо в тебе немає розчинника, — зауважив я.

Деві придивилася до мене.

— Ти не надто довірливий, чи не так? — Вона попорпалася в шухляді, дістала трохи сургучу й заходилася нагрівати його над лампою на столі. — У тебе немає печатки, персня або що? — запитала вона, розмазавши сургуч на корку пляшечки.

— Якби в мене були коштовності, які можна продати, мене б тут не було, — відверто сказав я і притиснув до сургучу свій великий палець. Від нього залишився впізнаваний слід. — Але цього має вистачити.

400 Деві надряпала якийсь номер на боці пляшечки діамантовою голкою, а тоді дістала папірець. Написала щось, а потім обмахала його рукою, чекаючи, поки він обсохне.

— Можеш прийти з цим до будь-якого лихваря з будь-якого боку річки, — бадьоро пояснила вона, передаючи його мені. — Приємно мати з тобою справу. Заходь іще.

До Університету я пішов із грішми в гаманці, а плече мені приємно обтяжувала лютня на ремінці. Вона була вживана, негарна, і за неї я віддав чимало — і гроші, і кров, і душевний спокій.

Я любив її як дитину, як дихання, як власну правичу.

Розділ п'ятдесят перший

Дьоготь і бляха

На початку мого другого семестру Кілвін дозволив мені вивчати сигалдрію. Декого це здивувало, але аж ніяк не в Промислі, де я вже показав себе старанним працівником і наполегливим учнем.

Кажучи просто, сигалдрія — це набір знарядь для спрямування сил. Наче затверділа симпатія.

Наприклад, якщо на одній цеглині викарбувати руни «уле», а на другій — руни «дох», цеглини завдяки цим двом рунам приліпляться одна до одної так, наче їх скріпили будівельним розчином.

Але не все так просто. Насправді ці дві руни руйнують цеглини силою свого притягання. Щоб запобігти цьому, на кожній цеглині також слід викарбувати руни «ару». «Ару» — це руна глини, і завдяки їй два шматки глини чіпляються один до одного, що вирішує цю проблему.

Щоправда, «ару» та «дох» несумісні. Не та в них форма. Для сумісності до них потрібно додати кілька рун зв'язку, «геа» та «те». Далі для рівноваги потрібно також викарбувати «геа» та «те» на другій цеглині. Тоді цеглини чіпляються одна до одної, не тріскаючись.

Але тільки в тому разі, якщо цеглини виготовлені з глини. Більшості цегли це не стосується. Отже, загалом доцільніше перед обпаленням підмішувати до керамічного матеріалу цеглини залізо. Звісно, це означає, що замість «ару» потрібно використати «фер». Тоді треба поміняти місцями «те» і «геа», щоб кінці з'єдналися...

Як бачите, будівельний розчин скріплює цеглу простіше й надійніше.

Сигалдрію я вивчав під проводом Каммара. Цей одноокий чоловік у шрамах був Кілвінові за сторожа. Лише зумівши довести йому впевнене володіння сигалдрією, можна було перейти до дуже умовного учнівства в одного з більш досвідчених рукотворців. Їм потрібно було допомагати з роботами, а вони натомість показували тонкощі ремесла.

Рун було сто дев'яносто сім. Це було все одно що вивчати нову мову, от тільки там було майже двісті незнайомих літер, і дуже часто слова доводилося вигадувати самотужки. Більшість студентів Каммар погоджувався пропускати далі щонайменше за місяць навчання. Деякі студенти витрачали цілий семестр.

На все це від початку до кінця в мене пішло сім днів.

Чому?

По-перше, у мене була мотивація. Інші студенти могли дозволити собі навчатися без поспіху. Видатки їм покривали

батьки або покровителі. Я ж мусив підкорювати Промисел швидко, щоб здобути можливість заробляти гроші, працюючи над власними роботами. Тепер моїм основним пріоритетом уже була навіть не плата за навчання, а Деві.

По-друге, я був геніальним. Та й геніальність то була неабияка. Я був надзвичайно геніальним.

І нарешті мені пощастило. Ось і все.

Я пройшов строкатими дахами Основи з лютнею на спині. Були тьмяні, хмарні сутінки, але я вже знав дорогу. Знаючи, що на червону черепицю чи сірий шифер ступати небезпечно, я тримався дьогтю й бляхи.

Десь під час перебудови Основи одне з її подвір'їв опинилося в цілковитій ізоляції. Його можна було дістатися, лише вилізши у високе вікно в одній лекційній залі або видершись на дах і злізши з вузлуватої яблуні.

402

Я прийшов туди, щоби повправлятися у грі на лютні. На моєму ліжку в Гніздах було незручно. Мало того, що з цього боку річки музику вважали легковажною, я ще й нажив би собі нових ворогів, якби грав, поки мої товариші по кімнаті намагалися поспати чи повчитися. Тож я приходив туди. Там було ідеально, затишно, та й жив я зовсім недалеко.

Живоплоти там уже здичавіли, а серед моріжку буяли бур'яни та квітучі рослини. Але під яблунею стояла лавка, що ідеально підходила для моїх потреб. Зазвичай я приходив пізно ввечері, коли Основа вже була замкнена й покинута. Але сьогодні був теден, а це означало, що, якщо я швидко повечеряю, у мене буде майже година між уроком Елкси Дала й роботою в Промислі. Досить часу, щоб повправлятися в музиці.

Однак, діставшись подвір'я того вечора, я побачив світло у вікнах. Сьогодні Брандер затягнув лекцію.

Тож я залишився на даху. Вікна лекційної зали були зачинені, тож було малоймовірно, що мене почують.

Я притулювся спиною до комина, що стояв неподалік, і почав грати. Хвилин за десять світло згасло, але я вирішив залишитися там, де був, а не гайнувати час на спуск.

Коли я дограв до середини «Тіма Десять Кранів», сонце виглянуло з-за хмар. Дах залило золоте світло, що перелилося за край даху, освітивши вузьку ділянку подвір'я внизу.

Тоді я й почув звук. Раптове шурхотіння, наче то злякалась якась тваринка на подвір'ї. Але далі пролунало щось інше, такий звук, якого б не видала білка чи кролик у живоплоті. Це був різкий звук, грюкіт із металевими нотками — ніби хтось упустив важкий залізний лом.

Я припинив грати, але напівзакінчена мелодія ще звучала у мене в голові. Там, унизу, слухає якийсь інший студент? Я вклав лютню у футляр, а тоді підійшов до краєчку даху та глянув униз.

Я нічого не побачив через товстий живопліт, який займав більшу частину східного кінця подвір'я. Якийсь студент виліз крізь вікно?

Призахідне сонце швидко гаснуло, і поки я зліз із яблуні, більша частина подвір'я вже опинилася в тіні. Тут я бачив, що високе вікно зачинене — крізь нього ніхто не пройшов. Хоча темніло швидко, цікавість узяла гору над обережністю, і я поліз до живоплоту.

Місця там було чимало. Подекуди живопліт був майже пустотілий, був зеленим панциром із живого гілля, що залишало досить місця, щоб можна було зручно сісти. Я запам'ятав, що в цьому місці буде добре спати, якщо мені наступного семестру не вистачить грошей на ліжко в Гніздах.

Хоч і сутеніло, мені було видно, що крім мене, там більше нікого немає. Будь-якій істоті, більшій за кролика, тут було б ніде сховатися. У тьмяному світлі я також не помітив нічого, що могло б видати той металевий звук.

Мугикаючи нав'язливий приспів «Тіма Десять Кранів», я проповз до іншого кінця живоплоту. Лише вилізши з іншого боку, я помітив решітку каналізації. Схожі решітки я бачив по всьому Університету, але ця була старішою і більшою. Власне, якщо її прибрати, то крізь утворений отвір могла б пролізти людина.

Я невпевнено схопив рукою один холодний металевий прут і потягнув. Важка решітка повернулася на петлі

й піднялася дюйми на три, а тоді зупинилася. Через тьмяне світло мені не було видно, чому вона не йде далі.

Я потягнув сильніше, але не зрушив її з місця. Врешті-решт я здався й впустив її назад. Вона видала різкий звук із металевими нотками. Ніби хтось упустив важкий залізний лом.

Тоді мої пальці намацали те, чого не помітили очі, — хитросплетіння борозенок, які вкривали поверхню прутів. Я придивився і впізнав деякі з рун, які вивчав у Каммара, — «уле» і «дох».

Тут до мене дійшло. Приспів «Тіма Десять Кранів» раптом поєднався з рунами, які я вивчав у Каммара останні кілька днів.

«Уле» і «дох»
Усе єднає,
«Кел» знаходить,
«Ре» шукає,
«Геа» — ключ,
«Те» — замок,
«Ресін» — камінь,
«Песін» — струмок...

404

Я не встиг просунутися далі, бо пролунав шостий дзвін. Цей звук вирвав мене з задуми. Але коли я простягнув руку, щоб не впасти, вона торкнулася не листя з багном. Вона торкнулася круглого, твердого й гладенького предмета — зеленого яблука.

Я вийшов із живоплоту й попрямував до північно-західного кутка, де росла яблуня. На землі не було жодного яблука. Для цього було зарано. Ба більше, залізна решітка була на протилежному боці маленького подвір'я. Воно не могло відкотитися так далеко. Швидше за все, його принесли.

Не знаючи напевне, що й думати, але знаючи, що я спізнився на вечірню зміну в Промислі, я видерся на яблуню, підібрав свою лютню й поквапився до Кілвінової майстерні.

Тієї ж ночі я поклав на музику решту рун. На це пішло кілька годин, але коли я закінчив, у мене в голові ніби з'я-

вилася довідкова таблиця. Наступного дня Каммар влаштував мені вичерпний двогодинний іспит, і я його склав.

На наступному етапі навчання в Промислі я став учнем Манета, старого студента зі скуйовдженим волоссям, з яким я познайомився у свої перші університетські дні. Манет навчався в Університеті вже майже тридцять років, і всі знали його як вічного е'ліра. Але хоч у Манета й було таке звання, як у мене, він мав більше практичного досвіду роботи в Промислі, ніж будь-який десяток вищих за званням студентів разом узятих.

Манет був терплячим й уважним. Він навіть нагадував мені мого колишнього вчителя, Абенті. От тільки Абенті блукав світом, як невгамовний мідник, а Манет, як усі знали, понад усе бажав залишитися в Університеті до кінця життя, якщо йому це вдасться.

Манет почав з малого, навчивши мене простих формул з тих, які потрібні для двічі зміцненого скла й теплових воронок. Під його опікою я вивчав рукотворство так само швидко, як і все інше, і невдовзі ми взялися за складніші роботи, на кшталт тепложерів і симпатичних ламп.

Рукотворчі роботи дійсно високого рівня, на кшталт симпатичних годинників або гвинтокрутів, досі були мені недоступними, але я знав, що це — лише питання часу. На жаль, усе вказувало на те, що часу було обмаль.

405

Розділ п'ятдесят другий

Горіння

Те, що в мене знову була лютня, означало, що музика до мене повернулася, але я швидко усвідомив, що три роки в ній не вправлявся. За останні два місяці мої руки завдяки роботі в Рукотворні зміцніли й стали сильнішими, але не зовсім так, як треба. Лише за кілька виснажливих днів я навчився спокійно грати бодай годину поспіль.

Можливо, я просувався б швидше, якби не був такий заклопотаний іншою наукою. Я щодня проводив по дві години

в Медиці, бігаючи або стоячи, у середньому по дві години щодня присвячував лекціям і шифруванню в Математичній, а також три години навчався в Манета в Промислі, вивчаючи професійні хитрощі.

А ще була вища симпатія, яку викладав Елкса Дал. Поза заняттями Елкса Дал був харизматичним, говорив тихо, а у відповідному настрої міг і трохи посмішити. Але викладаючи, він поводився то як божевільний пророк, то як барабанщик, який керує рабами на галері. Я щодня витрачав на його заняттях ще три години часу, а сил — як за п'ять годин.

Разом з оплачуваною роботою в Кілвіновій майстерні це практично не залишало мені часу на їжу, сон і навчання, не кажучи вже про те, щоб приділяти лютні стільки часу, на скільки вона заслуговувала.

Музика — горда, норавлива кохана. Приділяйте їй стільки часу та уваги, наскільки вона заслуговує, — і вона ваша. Згордуйте нею — і настане такий день, коли вона не відповідь на ваш поклик. Тож я почав спати менше, щоб приділяти їй стільки часу, скільки вона потребує.

Проживши так один виток, я втомився. Три витки я ще тримав себе в руках, але тільки завдяки похмурій, упертій рішучості. Десь біля п'ятого витка в мене почали проявлятися очевидні ознаки вигоряння.

Саме того п'ятого витка мені випала рідкісна нагода насолодитися спільним обідом з Вілемом і Сіммоном. Вони обідали в корчмі неподалік. Я не міг дозволити собі заплатити один драб за яблуко й пиріжок з м'ясом, тож потай виніс із їдальні трохи ячмінного хліба та хрящувату ковбаску.

Ми сиділи на кам'яній лаві під флагштоком, біля якого мене відшмагали. Після шмагання це місце вселяло в мене жах, але я примусив себе посидіти там, щоб довести собі, що я це можу. Після того як це перестало мене нервувати, я став сидіти там, тому що мене веселили погляди студентів. Тепер я сидів там, бо мені було зручно. Це було моє місце.

А позаяк ми проводили чимало часу разом, воно також стало місцем Вілема та Сіммона. Якщо вони і вважали мій вибір дивним, то мовчали про це.

— Тебе щось не дуже було видно, — сказав Вілем, жуячи шматочок м'ясного пиріжка. — Ти хворів?

— Еге ж, — саркастично озвався Сіммон. — Прохворів цілий місяць.

Вілем гнівно зиркнув на нього й забурчав, на мить нагадавши мені Кілвіна.

Побачивши вираз його обличчя, Сіммон розсміявся.

— Віл чемніший за мене. Б'юсь об заклад, що ти весь свій вільний час витрачав на прогулянки до Імрі та назад. Залицявся до якоїсь неймовірно привабливої дівчини-барда. — Він показав жестом на футляр з лютнею, який лежав біля мене.

— Судячи з вигляду, він перехворів. — Вілем поглянув на мене критичним оком. — Твоя жінка про тебе не піклувалася.

— Це в нього любовні муки, — зі знанням справи промовив Сіммон. — Не можеш їсти. Не можеш спати. Думаєш про неї, коли мусиш намагатися завчити шифр.

Я не знав, що мені й сказати.

407

— Бачиш? — звернувся Сіммон до Віла. — Вона вкрала у нього не лише серце, а й язик. Слова в нього лише для неї. Нам він не може вділити жодного.

— І часу теж не може вділити, — сказав Вілем, не відриваючись від свого дедалі меншого пиріжка з м'ясом.

Звісно, це було правдою: друзями я нехтував ще більше, ніж самим собою. Мене миттєво охопило почуття провини. Я не міг розповісти їм усю правду, але мусив узяти від цього семестру якнайбільше, тому що він цілком міг стати для мене останнім. Я не мав ані гроша за душею.

Якщо ви не можете зрозуміти, чому я не міг змусити себе розповісти їм про це, то я сумніваюся, що ви коли-небудь були по-справжньому бідними. Сумніваюся, що ви можете дійсно зрозуміти, наскільки соромно мати лише дві сорочки, стригтися по змозі самотужки через відсутність грошей на перукаря. Я загубив гудзика та не міг виділити ні шима на купівлю такого ж. У мене відірвалось одне коліно на штаних, а зашивати їх мені довелося ниткою іншого кольору. У мене не було грошей ані на сіль до їжі, ані на випивку в ті рідкісні вечори, які я проводив із друзями.

Ті гроші, які я заробляв у Кілвіновій майстерні, йшли на найнеобхідніше: чорнило, мило, струни для лютні... крім цього, я міг дозволити собі лише гордість. Мені було нестерпно думати про те, щоб мої друзі дізналися, в якому я безнадійному становищі.

Якби мені надзвичайно поталанило, я, можливо, і зміг би виділити два таланти, щоб сплатити відсотки за боргом Деві. Але для того, щоб я якимось робом назбирав грошей і на це, і на навчання в наступному семестрі, знадобилося б безпосереднє божественне втручання. Я не знав, чим займуся після того, як мене викинуть з Університету і я сплачу борг Деві. Може, зберу манатки й попрямую до Аніліна шукати Денну.

Я подивився на них, не знаючи, що сказати.

— Віле, Сіммене, вибачте. Просто я останнім часом був дуже заклопотаний.

Сіммон посерйознішав ще більше, і я зрозумів, що моя непоясненна відсутність по-справжньому його ображає.

408

— Знаєш, ми теж заклопотані. У мене риторика з хімією, а ще я вивчаю сіаруську. — Він повернувся до Віла й набурмосився. — Тобі варто знати, що я починаю ненавидіти твою мову, заразо ти шимівська.

— Ту кралім, — привітно відповів юний шалдієць.

Сіммон знову повернувся до мене й заговорив із надзвичайною відвертістю.

— Нам би просто хотілося бачити тебе частіше — не лише раз на кілька днів, коли ти біжиш з Основи до Промислу. Визнаю, дівчата — це чудово, але коли одна з них забирає в мене друга, я починаю трохи ревнувати. — Раптом він весело усміхнувся. — Звісно, не можна сказати, що я думаю про тебе в такому плані.

Я ледве проковтнув клубок, який раптово утворився в мене в горлі. Я не міг згадати, коли за мною сумували востаннє. Тривалий час сумувати за мною було нікому. Я відчув, як до моїх очей почали підступати гарячі сльози.

— Насправді ніякої дівчини немає. Чесно. — Я важко ковтнув, намагаючись опанувати себе.

— Сіме, здається, ми тут дещо пропустили. — Вілем якось дивно на мене поглянув. — Придивися до нього.

Сіммон зміряв мене таким же оцінним поглядом. Коли вони так витріщилися на мене удвох, цього вистачило, щоб я занервував і плакати мені перехотілося.

— Отже, — заговорив Вілем, наче читаючи лекцію. — Скільки семестрів наш юний е'лір навчається в Університеті? З чесного обличчя Сіма стало видно, що до нього дійшло.

— Ой.

— Хтось мені скаже, в чому справа? — сердито поцікавився я.

Вілем проігнорував моє запитання.

— Що ти вивчаєш?

— Усе, — сказав я, радіючи приводу поскаржитися. — Геометрію, спостереження в Медиці, вищу симпатію в Елкси Дала, а ще ходжу в учнях у Манета в Промислі.

Сіммон, здається, був трохи шокований.

— Не дивно, що в тебе такий вигляд, ніби ти не спав цілий виток, — сказав він.

Вілем кивнув самому собі.

— А ще ти досі працюєш у Кілвіновій майстерні, так?

— Дві-три години шовечора.

Сіммон вжахнувся.

— І водночас ти навчаєшся грати на музичному інструменті? Ти що, здурів?

— Музика — єдине, що зберігає мені здоровий глузд, — відповів я, опутивши руку й торкнувшись лютні. — І я не навчаюся грати. Мені просто треба повправлятися.

Вілем і Сіммон презирнулись.

— Як гадаєш, скільки йому ще залишилося?

Сіммон оглянув мене.

— Щонайбільше півтора витка.

— Ви про що?

Вілем нахилився вперед.

— Ми всі рано чи пізно беремо на себе забагато. Але деякі студенти не розуміють, коли слід зупинитися. Вони вигоряють. Вони йдуть або валять іспити. Дехто їде з глузду. — Він постукав себе по голові. — Зазвичай це трапляється зі студентами в перший рік навчання. — Він багатозначно поглянув на мене.

— Я не взяв на себе забагато, — заперечив я.

— Подивись у дзеркало, — відверто запропонував Вілем.

Я вже відкрив рота, аби запевнити Віла з Сімом, що зі мною все гаразд, але тут почув, як вибивають нову годину, і часу мені стало лише на квапливе прощання. Та все одно, щоб дістатися на заняття з вищої симпатії вчасно, мені довелося бігти.

Елкса Дал стояв між двома жаровнями середнього розміру. Завдяки добре підстриженій бороді й темній мантії майстра він і досі нагадував мені стереотипного злого чарівника, який фігурує в багатьох поганих атурських п'єсах.

— Кожен з вас мусить пам'ятати: симпатик прив'язаний до вогню, — промовив він. — Ми його пани і його слуги.

Він засунув руки в довгі рукави й знову почав ходити туди-сюди.

— Ми — володарі вогню, тому що пануємо над ним. —

410

Елкса Дал ударив по жаровні біля себе тильним боком долоні, і вона тихенько задзеленчала. У вугіллі зайнялося полум'я й почало завзято рватися вгору. — Енергія, що міститься в усіх речах, належить арканісту. Ми наказуємо вогню, а вогонь слухається.

Дал повільно перейшов до іншого кутка зали. Жаровня в нього за спиною пригасла, тим часом як та, до якої він пішов, спалахнула. Його артистизм мені дуже сподобався.

Дал зупинився й знову повернувся до студентів.

— Але ми ще й слуги вогню. Оскільки вогонь є найпоширенішою формою енергії, а без енергії наші вміння симпатиків мало що дають. — Він повернувся до студентів спиною й заходився стирати формули з дошки. — Збирайте матеріали, і ми побачимо, кому сьогодні доведеться помірятися силами з е'ліром Квоутом. — Він почав записувати крейдою імена всіх студентів. Моє було на початку списку.

За три витки до цього Дал почав змушувати нас змагатись одне з одним. Він називав це дуелями. І хоча це було доречним відпочинком від одноманітності лекцій, було в цьому новому занятті й дещо лиховісне.

З Аркануму щороку йшло сто студентів, і з гільдерами йшла, може, чверть із них. Це означало, що кожного року

на світі з'являлося ще сто людей, які оволоділи симпатією. Людей, яким згодом, можливо, доведеться протистояти. Хоча цього Дал ніколи такого не казав, ми знали, що нас навчали не просто зосередженості та винахідливості. Нас навчали битися.

Елкса Дал ретельно стежив за результатами. Серед усіх тридцяти восьми студентів досі не зазнавав поразки лише я. Тепер уже навіть найтупіші та найупертіші студенти мимохіть починали визнавати, що мій швидкий вступ до Аркануму — це не випадковість.

Також дуелі могли приносити скромний прибуток, оскільки на дуелянтів потай робили невеликі ставки. Бажаючи робити ставки на власних дуелях, ми з Совоєм ставили один на одного. Хоча в мене зазвичай великих грошей на це не було.

Тож ми з Совоєм зустрілися під час збору матеріалів аж ніяк не випадково. Я передав йому під столом два йоти.

Він сховав їх у себе в кишені, не дивлячись на мене.

— Господи, — тихо промовив він. — Дехто сьогодні аж надто впевнений у собі.

Я безтурботно знизав плечима, хоча насправді трохи нервувався. Навчання в цьому семестрі я розпочав без гроша в кишені та відтоді ледве виживав. Але вчора Кілвін заплатив мені два йоти за виток роботи в Промислі. Більше в мене грошей не було.

Совой заходився порпатись у шухляді й дістав віск для симпатії, шпагат і кілька шматочків металу.

— Не знаю, як добре я зумію постаратися для тебе. Ситуація погіршується. Гадаю, твій максимум на сьогодні — це три до одного. Тебе все одно це цікавить, якщо ставки настільки знижуються?

Я зітхнув. Моя непереможність таки мала свій недолік — ставки. Учора вони становили два до одного, а це означало, що я мусив би ризикувати двома грошами заради можливості виграти один.

— У мене є один невеличкий планчик, — зізнався я. — Не роби ставки, поки ми не встановимо умови. Ти, напевно, отримаєш щонайменше три до одного, як поставиш проти мене.

— *Проти* тебе? — пробурмотів він, зібравши оберемок усякого причандалля. — Хіба що тоді, як ти вийдеш проти Дала.

Я відвернувся, аби приховати дещо ніяковий рум'янець від похвали.

Дал плеснув у долоні, і всі поквапилися на свої місця. Я опинився в парі з вінтським хлопчиною, Фентоном. Він був на сходинку нижче за мене в нашому рейтингу. Я поважав його, тому що він був одним із небагатьох студентів, які могли за відповідних обставин завдати мені справжнього клопоту.

— Отже, — заговорив Елкса Дал, завзято потираючи руки. — Фентоне, ти нижчий у рейтингу, обирай знаряддя.

— Свічки.

— А зв'язок? — спитав за традицією Дал. У випадку свічок завжди застосовували або гніт, або віск.

— Гніт. — Він продемонстрував усім шматочок гноту.

412

Дал повернувся до мене.

— Зв'язок?

Я занурив руку в кишеню й театральним жестом продемонстрував свій зв'язок.

— Солома.

Тут студенти загули. Такий зв'язок був сміховинним. У найкращому разі я міг сподіватися на передаваність у три відсотки, може, у п'ять. Фентонів гніт буде вдесятеро кращим.

— Солома?

— Солома, — підтвердив я трохи впевненіше, ніж почувався. Що ще могло б зменшити мої шанси?

— Отже, солома, — невимушено промовив Дал. — Е'ліре Фентоне, оскільки Квоут ще жодного разу не зазнавав поразки, джерело обиратимеш ти.

Залою прокотився тихий смішок.

У мене всередині все обірвалося. Такого я не очікував. Зазвичай той, хто не обирає основу, має право обирати джерело. Я збирався обрати жаровню, бо знав, що кількість теплоти від неї допоможе мені подолати обрану власноруч перешкоду.

Фентон широко всміхнувся — знав, що перевага в нього.

— Жодного джерела.

Я скривився. Нам доведеться черпати енергію лише з тепла власного тіла. Це важко навіть за найкращих обставин і, безумовно, дещо небезпечно.

Я не міг перемогти. Я не лише мав втратити свій ідеальний рейтинг, а й ніяк не міг подати Совеєві знак, щоб він не поставив мої останні два йоти. Я спробував перехопити його погляд, але він уже тихо й напружено торгувався з кількома іншими студентами.

Ми з Фентоном мовчки сіли з протилежних боків великого робочого стола. Елкса Дал поставив на стіл дві грубі свічки, по одній перед кожним з нас. Метою дуелі було запалити свічку супротивника, не давши йому запалити свою. Для цього було потрібно розділити свій розум на дві окремі частини; одна частина намагалася втримати алар, який твердив, що ваш шматочок гноту (або соломинка, якщо ви дурний) — це те ж саме, що й гніт тієї свічки, яку ви намагастесь запалити. Далі для цього потрібно було черпнути енергії зі свого джерела.

Тим часом друга частина розуму була зайнята спробами зберегти віру в те, що гніт супротивника — це *не* те ж саме, що й гніт вашої свічки.

Якщо все це здається складним, то повірте мені, ви й половини всього не знаєте.

Все ускладнювало те, що в нас обох були джерела, з яких складно черпати енергію. Використовувати самого себе як джерело слід було з обережністю. Людське тіло тепле не просто так. Коли в нього забирають тепло, воно погано на це реагує.

Елкса Дал змахнув рукою, і ми почали. Я негайно повністю зосередив розум на захисті власної свічки й почав несамовито думати. Я аж ніяк не міг перемогти. Хоч як вправно ви фехтуєте, неможливо перемогти, якщо у вашого супротивника клинок із рамстонської сталі, а ви вирішили битися вербовою лозиною.

Я занурився в Кам'яне Серце. Тоді, ще зосереджуючи розум в основному на захисті свічки, я, бурмочучи, зв'язав свою свічку та Фентонову. Протягнув руку й повалив свою

свічку, змусивши його схопитися за свою, поки вона не зробила те ж саме й не покотилася геть.

Я спробував хутко скористатися з його сум'яття й запалити його свічку. Зосередив на цьому всі сили й відчув, як моєю правою рукою від долоні, що тримає соломинку, до плеча розповсюджується холод. Нічого не відбулося. Його свічка не давала ні тепла, ні вогню.

Я прикрив рукою гніт своєї свічки, застуючи йому лінію погляду. Цей прийом був дріб'язковим і практично не захищав від вправного симпатика, але я сподівався лише на одне — якось його роздратувати.

— Слухай, Фене, — заговорив я. — Чув уже історію про мідника, тейлінця, фермерську доньку й масницю?

Фен не відповів. Його бліде обличчя виражало хіба надзвичайну зосередженість.

414 Я зрозумів, що відвертати його увагу марно. Фентон був надто розумний, щоб його можна було так збити з пантелику. До того ж мені вже ставало важко зберігати концентрацію, необхідну для того, щоб уберегти власну свічку. Я ще більше заглибився в Кам'яне Серце й забув про весь світ, окрім двох свічок, шматка гноту й соломинки.

За хвилину я вкрився липким холодним потом. Затремтів. Фентон побачив це й усміхнувся мені безкровними губами. Я подвоїв зусилля, але його свічка не реагувала на жодні мої спроби її запалити.

Минуло п'ять хвилин, протягом яких усі студенти мовчали, як каміння. Більшість дуелей тривали не більше хвилини або двох: хтось швидко показував себе розумнішим або демонстрував більшу силу волі. Тепер у мене вже захололи обидві руки. Я бачив, як у Фентоновій шиї судомно смикається м'яз — наче бік коня, що намагається позбутися кусючої мухи. Його постать застигла: він придушив у собі бажання здригнутиися. Гніт моєї свічки закурився цівочкою диму.

Я напружився. Зрозумів, що ледве дихаю крізь зціплені зуби, які показую в дикому вискалі. Фентон, здавалося, цього й не помітив — його погляд склянів і втрачав фокус. Тоді Фентонова голова мало-помалу почала хилитися до поверхні столу. Повіки в нього опустилися. Я зціпив зуби

й побачив свою винагороду: від гноту його свічки здійнялася тоненька цівка диму.

Фентон незграбно повернувся, щоб на це поглянути, але замість того, щоб оборонятися, він повільно, важко змахнув рукою, показуючи, що здається, та опустив голову на руку.

Коли свічка біля його ліктя непевно загорілася, він не підняв очей. Пролунали нетривалі, ріденькі оплески впереміш із недовірливими вигуками.

Хтось стукнув мене по спині.

— Оце так! Геть виснажився.

— Ні, — ледве вимовив я й потягнувся до протилежного боку стола. Розігнув незграбними пальцями долоню, яка тримала гніт, і побачив, що вона скривавлена.

— Майстре Дал, — якнайшвидше промовив я. — У нього озноб. — Заговоривши, я усвідомив, які холодні в мене губи.

Але Дал був уже тут як тут і приніс із собою ковдру, щоб закутати хлопця.

— Ти. — Він показав на одного зі студентів навмання. — Приведи когось із Медики. Стрілюю!

Студент побіг геть.

— Дурість. — Майстер Дал пробурмотів зв'язування тепла. Поглянув на мене. — Тобі, мабуть, варто пройтися. Ти маєш ненабагато кращий вигляд, аніж він.

Того дня дуелей більше не було. Інші студенти дивились, як Фентон поволі оживав під опікою Елкси Дала. Коли з Медики прийшов немолодий ел'те, Фентон уже зігрівся достатньо, щоб почати шалено труситися. За чверть години Фентон завдяки теплим ковдрам та обережно застосованій симпатії зміг попоти гарячого, хоча руки в нього ще трусилися.

Коли метушня остаточно вляглася, уже майже пробив третій дзвін. Майстер Дал спромігся подбати про те, щоб усі студенти сіли й помовчали, поки він скаже кілька слів.

— Те, що ми побачили сьогодні, було яскравим прикладом ознобу зв'язувача. Тіло — річ тендітна, і стрімка втрата кількох градусів тепла може вивести з ладу весь організм. М'яка форма ознобу — це просто озноб, та й усе. Але у важких випадках він може призводити до шоку та гіпотермії. —

Дал роззирнувся довкола. — Хтось може сказати мені, де помилився Фентон?

На мить запала тиша, а тоді піднялася одна рука.

— Так, Бре?

— Він скористався кров'ю. У разі втрати тепла з крові тіло охолоджується як єдине ціле. Це не завжди корисно, оскільки кінцівки можуть витримувати стрімкіше падіння температури, ніж внутрішні органи.

— Тоді навіщо й думати про використання крові?

— Вона віддає тепло в більшій кількості й швидше, ніж плоть.

— Скільки він міг би забрати без ризику для себе? — Дал оглянув залу.

— Два градуси? — висловив хтось здогад.

— Півтора, — виправив Дал і записав на дошці кілька рівнянь, показуючи, скільки тепла це надасть. — Як ви вважаєте: скільки він забрав насправді, зважаючи на симптоми?

416

Пауза. Нарешті подав голос Совой.

— Вісім чи дев'ять.

— Дуже добре, — знехотя похвалив Дал. — Приємно, що хоч один з вас читав те, що треба. — Його обличчя посерйознішало. — Симпатія не для слабких розумом, але й не для занадто самовпевнених. Якби ми не були тут і не надали Фентонові потрібну допомогу, він би тихо заснув і помер. — Він ненадовго замовк, щоб ці слова краще засвоїлися. — Краще знати свої чесні межі, ніж переоцінити власні можливості та втратити контроль.

Пролунав третій дзвін, і зала наповнилася раптовим шумом — студенти встали й пішли геть. Майстер Дал підвищив голос, щоб його було чути.

— Е'ліре Квоуте, не залишишся на хвилинку?

Я скривився. Совой пройшов у мене за спиною, ляснув мене по плечу й пробурмотів:

— Везунчик.

Я не знав, чи то він має на увазі мою перемогу, чи то іронізує з того, що відбувалося зі мною тепер.

Коли всі пішли, Дал повернувся та поклав ганчірку, якою перед цим витирав дошку.

— Отже, — невимушено промовив він. — Які там вийшли цифри?

Я не здивувався, що він знав про ставки.

— Одинадцять до одного, — зізнався я. Я заробив двадцять два йоти. Трохи більше двох талантів. Ці гроші гріли мене, лежачи в моїй кишені.

Він задумливо поглянув на мене.

— Як ти відчуваєшся? Ти й сам наприкінці був трохи блідий.

— Мене трохи трусило, — збрехав я.

Насправді під час того шарварку, що зчинився, коли Фентон знепритомнів, я втік і провів кілька страшних хвилин у чорному коридорі. Через дрижаки, схожі на судоми, я ледве тримався на ногах. На щастя, ніхто не побачив, як я трусився в коридорі, зціпивши зуби так сильно, що аж боявся їх поламати.

Але мене ніхто не побачив. Моя репутація не постраждала.

Дал кинув на мене погляд, який говорив мені: він може й здогадуватись, як усе було насправді.

— Підійди-но. — Він показав на одну з жаровень, які й досі горіли. — Трохи тепла тобі не зашкодить.

Я не сперечався. Витягнувши руки до вогню, я відчув, що трохи розслаблююся.

Раптом я усвідомив, наскільки втомився. Очі в мене свербіли від недосипання. Тіло здавалося важким, наче кістки в мене були зі свинцю.

Зітхнувши з неохотою, я прибрав руки й розплющив очі. Дал зблизька дивився на моє обличчя.

— Мушу йти, — промовив я з ноткою жалю в голосі. — Дякую, що пустили до вогню.

— Ми ж обидва симпатики, — відповів Дал і привітно помахав мені рукою, коли я зібрав речі й пішов до дверей. — Приходь до нього коли завгодно.

Того ж вечора в Гніздах Вілем відчинив мені двері, коли я постукав.

— Оце так чортівня, — промовив він. — Двічі за один день. Чим я завдячую такій честі?

— Гадаю, ти знаєш, — пробурчав я та пропхався всередину схожої на камеру кімнатки. Притулив футляр із лютнею до стіни й упав у крісло. — Кілвін заборонив мені працювати в майстерні.

Вілем пересунувся вперед, не встаючи з ліжка.

— Чому ж це?

Я багатозначно на нього глянув.

— Гадаю, тому що ви з Сіммоном зайшли до нього й запропонували це йому.

Якусь мить він дивився на мене, а тоді знизав плечима.

— Ти здогадався швидше, ніж я думав. — Він потер собі обличчя збоку. — Здається, ти не надто засмутився.

До цього я лютував. Уже скидалося на те, що моє життя налагоджується, аж тут мені довелося піти з єдиної своєї оплачуваної роботи через втручання друзів, які бажали мені лише добра. Але замість біситися й лютувати на них я пішов на дах Основи та якийсь час пограв, щоб остудити голову.

418

Музика, як завжди, мене заспокоювала. А ще я, граючи, усе продумав. У Манета я навчався добре, але вивчати доводилося надто вже багато: як розпалювати печі, як витягувати дріт до потрібної консистенції, які сплави обирати для потрібних ефектів. Я аж ніяк не міг опанувати це з такою легкістю, з якою вивчав руни. У Кілвіновій майстерні я не міг заробити достатньо, щоб заплатити Деві наприкінці місяця, а тим паче — заробити там іще й на навчання.

— Я б, мабуть, засмутився, — зізнався я. — Але Кілвін змусив мене поглянути в дзеркало. — Я втомлено всміхнувся йому. — Вигляд у мене — просто капець.

— Побитий капець, — спокійно виправив він мене, а тоді ніяково замовк. — Я радий, що ти не засмутився.

Сіммон постукав і відчинив двері. Коли він побачив, що я сиджу в кімнаті, його обличчя зі здивованого стало винуватим.

— А хіба ти не маєш бути, гм, у Промислі? — непереконливо запитав він.

Я засміявся й практично відчув, як Сіммонові полегшало. Вілем прибрав з іншого крісла стос паперу, і Сіммон незграбно опустився в нього.

— Я вам простив, — великодушно запевнив я. — Прошу лише про одне: розкажіть мені все, що знаєте про «Еоліян».

Розділ п'ятдесят третій

Повільні кола

Саме в «Еоліяні» чекає за лаштунками наша довгождана артистка.

Я не забув, що підходжу саме до неї. Якщо здається, ніби я повільно кружляю довкола теми, не торкаючись її, то так і треба, оскільки ми з нею завжди наближались одне до одного повільними колами.

На щастя, в «Еоліяні» бували й Вілем, і Сіммон. Вони разом розповіли мені ту децицю, якої я ще не знав.

В Імрі можна було послухати музику в безлічі закладів. Власне, майже в кожному шинку, корчмі та пансіоні на задньому плані бринькав, співав або дудів який-небудь музикант. Але «Еоліян» був не таким. У ньому були найкращі музиканти в місті. Кожен, хто міг відрізнити добру музику від поганої, знав: в «Еоліяні» вона найкраща.

Вхід у парадні двері «Еоліяна» коштував цілий мідний йот. У середині можна було залишатись як завгодно довго й слухати музику скільки заманеться.

Але музикант, заплативши біля дверей, не здобував права грати в «Еоліяні». Музикант, охочий вийти на сцену «Еоліяна», мав заплатити за цей привілей один срібний талант. Так-так, в «Еоліяні» платили за право грати, а не навпаки.

Навіщо платити такі шалені гроші за просте музикування? Ну, часом серед тих, хто віддавав своє срібло, траплялися звичайні розбещені багатії. Для них один талант був невеликою ціною за те, щоб так пафосно себе показати.

Але платили й серйозні музиканти. Тому, чий виступ справляв достатньо сильне враження на слухачів і власників, давали знак — крихітну срібну свиріль, яку можна було чіпляти на одяг як брошку або на шию як кулон. Свиріль таланту вважалася очевидною відзнакою в більшості великих шинків у радіусі двохсот миль довкола Імрі.

Той, хто мав при собі свиріль таланту, заходив до «Еоліяна» безкоштовно та міг грати, коли тільки заманеться.

Зі свиріллю таланту був пов'язаний лише один обов'язок — виступати. Якщо людина заробляла свиріль, її могли викликати пограти. Зазвичай це був неважкий тягар, оскільки шляхта, що вчашала до «Еоліяна», як правило, надіялася виконавців, які їй подобалися, грішми або подарунками. Це було все одно що замовляти випивку для скрипаля, але по-багатому.

Деякі музиканти грали, мало сподіваючись дійсно здобути свиріль. Вони платили, щоб грати, тому що не можна було вгадати, хто може прийти послухати музику до «Еоліяна» цієї ночі. Гарно виконавши одну-єдину пісню, можна було й не здобути свирілі, але замість неї можна було здобути багатого покровителя.

Покровителя.

420

— Ні за що не вгадаєш, що я почув, — сказав Сіммон якимось увечері, коли ми сиділи на нашій звичній лаві на площі з флагштоком. Ми були самі, оскільки Вілем пішов до Анкера фліртувати з тамтешньою служницею. — Студенти ночами чують з Основи всілякі дивні звуки.

— Отакої, — я вдав, ніби мені не цікаво.

Сіммон не вгавав.

— Так. Дехто каже, що це привид студента, який загубився в будівлі й помер від голоду. — Він постукав пальцем по носі збоку, наче бувалий чолов'яга, що розповідав якусь байку. — Кажуть, він і досі блукає коридорами, не маючи змоги знайти шлях надвір.

— Еге ж.

— Інші версії вказують на те, що це — гнівний дух. Кажуть, він катує тварин, особливо котів. Ось який звук чують студенти пізно ввечері — як із нутрощів kota, якого катують. Як я розумію, звук доволі жаский.

Я подивився на нього. Здавалося, він майже готовий розсміятись.

— Та розкажуй уже, — сказав я йому з удаваною суворістю. — Продовжуй. Ти ж страх який розумний, а отже,

заслужив це. Щоправда, у наші часи струнами з кишок не користується ніхто.

Він радісно захихотів собі під ніс. Я взяв у нього одне тістечко й заходився його їсти, сподіваючись навчити його скромності.

— Отже, ти все ж таки спробуєш?

Я кивнув.

Сіммонові, судячи з його вигляду, полегшало на серці.

— Я гадав, що ти, можливо, змінив плани. Останнім часом я не бачив, щоб ти носив із собою лютню.

— Це не обов'язково, — пояснив я. — Тепер, коли в мене є час на вправи, у мене немає нагальної потреби виділяти на них кілька зайвих хвилин за будь-якої нагоди.

Повз нас пройшла компанія студентів, один з них помахав рукою Сіммонові.

— Коли ти збираєшся це зробити?

— Цього жалобка, — сказав я.

— Так скоро? — перепитав Сіммон. — Ти ж якихось два витки тому переймався через те, що заіржавів. Невже все повернулося так швидко?

— Не все, — зізнався я. — На те, щоб до мене повернулося все, знадобиться кілька років. — Я знизав плечима і вкинув до рота залишки тістечка. — Але мені знову легко. Музика вже не спиняється в мене в руках, вона просто... — Я спробував сяк-так це пояснити, а тоді знизав плечима: — Я готовий.

Чесно кажучи, я був би радий повправлятися ще місяць, ще рік, перш ніж програти цілий талант. Але часу в мене не було. Семестр майже закінчився. Мені були потрібні гроші, щоб відстрочити сплату боргу Деві та оплатити навчання найближчим часом. Я не міг чекати далі.

— Ти впевнений? — запитав Сім. — Я чував людей, які пробувалися, сплативши талант, і грали дуже добре. На початку цього семестру один старий заспівав пісню про... про жінку, в якій чоловік пішов на війну.

— «У сільській кузні», — підказав я.

— Байдуже, — відмахнувся Сіммон. — Я маю на увазі, що він співав дуже добре. Я і сміявся, і плакав, і просто

мучився. — Він кинув на мене тривожний погляд. — Але свирілі він не здобув.

Я приховав власну тривогу усмішкою.

— Ти досі не чув, як я граю, чи не так?

— Трясця, ти ж прекрасно знаєш, що ні, — пробурчав він.

Я всміхнувся. Раніше я відмовлявся грати для Вілема з Сіммоном без практики. Їхня думка була майже такою ж важливою, як і думка «Еоліяна».

— Ну, така можливість випаде тобі цього жалобка, — подражнився я. — Прийдеш?

Сіммон кивнув.

— І Вілем теж. Якщо не буде ні землетрусу, ні кривавого дощу.

Я поглянув на захід сонця.

— Мушу йти, — промовив я, спинаючись на ноги. — Без учіння нема майстерності.

422

Сім помахав мені рукою, і я попрямував до Їдальні, де відсидів рівно стільки, скільки мені знадобилося, щоб з'їсти свою квасолю й прожувати плаский шматок жорсткого сірого м'яса. Невеличку хлібину я взяв із собою, через що кілька студентів неподалік якимось дивно на мене подивилися.

Я пішов до свого ліжка й дістав лютню зі скрині в нього в ногах. Тоді, зважаючи на чутки, про які говорив Сім, я доволі хитромудрим шляхом заліз на дах Основи, видершись угору кількома стічними трубами в затишному глухому провулку. Мені не хотілося повернути до своїх тамтешніх нічних походеньок ще більше уваги.

Коли я дістався ізольованого подвір'я з яблунею, уже остаточно стемніло. Усі вікна були темні. Я глянув униз із краю даху та побачив самі лише тіні.

— Арі, — покликав я. — Ти тут?

— Ти спізнився, — озвалася вона з ноткою докору в голосі.

— Вибач, — відповів я. — Хочеш сьогодні вилізти вгору? Невелика пауза.

— Ні. Злізай.

— Сьогодні місяця небагато, — сказав я якомога бадьорішим тоном. — Точно не хочеш вилізти вгору?

Я почув якийсь шурхіт у живоплотах унизу, а тоді побачив, як Арі білкою видерлася на дерево. Вона пробігла краєм даху, а тоді різко зупинилася за кількадесят футів від мене.

Наскільки я здогадувався, Арі була всього на кілька років старшою за мене, точно не старшою за двадцять років. Вона носила пошарпаний одяг, який не прикривав їй руки й ноги, і була нижча за мене майже на фут. Вона була худа. Частково — просто через власну мініатюрність, але не лише через неї. Щоки в неї були запалі, а оголені руки були неприродно кошавими. Її довге волосся було таким тонким, що тягнулося за нею, пливучи в повітрі, наче хмаринка.

Я виманив її зі схованки далеко не одразу. Я здогадувався, що хтось підслуховує мої вправи на подвір'ї, але перш ніж я її помітив, минуло майже два витки. Побачивши, що вона напівжива від голоду, я почав приходити з усіма харчами, які тільки міг поцупити з Їдальні, і залишати їй. І все одно вона долучилася до мене на даху, поки я вправлявся в грі на лютні, аж за виток після цього.

В останні кілька днів вона навіть почала розмовляти. Я очікував, що вона буде похмурою й підозрілою, але це було максимально далеко від істини. Вона була ясноокою і завзятою. Хоча я, бачачи її, мимоволі згадував самого себе в Тарбієні, між нами було мало справжньої схожості. Арі була бездоганно чиста й сповнена радості.

Вона не любила ні відкритого неба, ні яскравого освітлення, ні людей. Гадаю, вона була студенткою, яка з'їхала з глузду і втекла під землю, поки її не запроторили до Гавані. Я дізнався про неї небагато, бо вона досі була сором'язливою й норовливою. Коли я запитав, як її звати, вона дременула назад, під землю, і повернулася лише за кілька днів.

Тож я обрав їй ім'я — Арі. Хоча в глибині душі вважав її своєю маленькою місячною фейрі.

Арі підійшла ще на кілька кроків, зупинилася, зачекала, а тоді знову кинулася вперед. Вона зробила так кілька разів, поки не опинилася переді мною. Сама застигла на місці, а її волосся здійнялося в повітря, оточивши її німбом. Обидві руки вона тримала перед собою, під самісіньким

підборіддям. Простягнула одну руку й потягнула мене за рукав, а тоді прибрала її.

— Що ти мені приніс? — схвильовано запитала вона. Я всміхнувся.

— А що *ти* мені принесла? — лагідно подражнився я. Вона всміхнулася й викинула руку вперед. У місячному сьайві щось зблиснуло.

— Ключ, — гордо заявила вона й тицьнула його мені. Я його взяв. Відчув його приємну важкість у руці.

— Він дуже гарний, — сказав я. — Що він відмикає?

— Місяць, — відповіла вона цілком серйозно.

— Це, певно, корисно, — промовив я, оглядаючи його.

— Я так і подумала, — сказала вона. — Тоді, якщо в місяці є двері, ти зможеш їх відчинити. — Вона сіла на даху, схрестивши ноги, і всміхнулася мені на весь рот. — Що-права, я б не заохочувала таку необачну поведінку.

Я сів навпочіпки й відкрив свій футляр із лютнею.

424

— Я приніс тобі хліба. — Я простягнув їй темну ячмінну хлібину, загорнуту в шматок тканини. — І пляшку води.

— Це теж дуже мило, — люб'язно визнала вона. В її руках пляшка здавалася дуже великою. — Що у воді? — запитала вона, витягнувши корок і зазирнувши всередину.

— Квіти, — відповів я. — І та частина місяця, якої сьогодні немає в небі. Я й її туди закинув.

Вона підняла очі.

— Я вже казала про місяць, — нагадала вона з ноткою докору.

— Тоді просто квіти. І сьайво зі спини бабки. Я хотів узяти шматочок місяця, але зміг роздобути лише сьайво синьої бабки.

Вона підняла денце пляшки й трохи надпила.

— Чудово, — промовила вона, прибравши кілька пасом волосся, що зависли в неї перед обличчям.

Арі розклала тканину й почала їсти. Вона відривала від хлібини невеличкі шматочки й делікатно їх жувала, так, що все це чомусь здавалося вишуканим.

— Я люблю білий хліб, — невимушено зізналася вона, коли її рот тимчасово звільнився.

— Я теж, — відповів я, опустившись і сівши. — Коли можу його роздобути.

Вона кивнула й оглянула зоряне нічне небо та півмісяць у ньому.

— А ще люблю, коли хмарно. Але зараз теж нічого. За тишно. Як у Піднізі.

— У Піднізі? — перепитав я. Вона рідко бувала такою багатослівною.

— Я живу в Піднізі, — спокійно промовила Арі. — Він повсюди.

— Тобі там подобається?

Аріні очі запалали.

— Святий Боже, так, там чудово. Ним можна довіку милуватися. — Вона повернулася до мене. — У мене новина, — грайливо повідомила Арі.

— Яка саме? — запитав я.

Вона відкусила ще й заговорила, лише закінчивши жувати.

— Минулої ночі я виходила, — лукава усмішка. — Нагору.

— Справді? — промовив я, не намагаючись приховати здивування. — Як тобі? Сподобалося?

— Це було прекрасно. Я позаглядала всюди, — розповіла вона, явно задоволена собою. — Бачила Елодіна.

— Майстра Елодіна? — перепитав я. Вона кивнула. — Він теж був нагорі?

Вона знову кивнула, жуючи.

— Він тебе бачив?

На її обличчі знову розквітла усмішка, з якою вона здавалася радше восьмирічною, ніж вісімнадцятирічною.

— Мене ніхто не бачить. До того ж він був зайнятий — слухав вітер. — Вона склала руки ківшиком біля рота й загукала. — Минулої ночі вітер був добрий, було що послухати, — впевнено додала вона.

Поки я намагався зрозуміти, що вона сказала, Арі доїла хліб і завзято плеснула в долоні.

— А тепер грай! — задихано попросила вона. — Грай! Грай!

Усміхаючись на весь рот, я дістав лютню з футляра. Мені годі було сподіватися на слухачів, охочіших за Арі.

Розділ п'ятдесят четвертий

Місце для горіння

— У тебе сьогодні інший вигляд, — зауважив Сіммон. Вілем буркнув на знак згоди.

— Я почуваюсь інакше, — визнав я. — Добре, але інакше.

Ми втрюх здіймали куряву на дорозі до Імрі. День був теплий і сонячний, і ми особливо не квапилися.

— Ти здаєшся... спокійним, — продовжив Сіммон і провів рукою крізь волосся. — Якби ж то я був усередині таким спокійним, як ти зовні.

— Якби ж то я був усередині таким спокійним, як зовні, — пробурмотів я.

Сіммон не став здаватися.

— Ти здаєшся міцнішим. — Він скривився. — Ні. Ти здаєшся... стисненим.

426

— Стисненим? — Від напруги з мене вирвався смішок, і я ще трохи розслабився. — Як людина може здаватися стисненою?

— Просто здаватися стисненою. — Він знизав плечима. — Як гвинтова пружина.

— Річ у тому, як він тримається, — пояснив Вілем, порушивши звичне для себе задумливе мовчання. — Стоїть прямо, не гне шию, плечі розправив. — Для наочності він показував рукою в бік відповідних частин тіла. — Ідучи, він торкається землі всією стопою. Не стає навшпиньки, ніби готовий побігти, чи на п'яти, ніби готовий завагатися. Він ступає твердо, заявляючи права на відповідну ділянку землі.

Мені на мить стало незручно — я спробував поспостерігати за самим собою, а такі спроби завжди марні.

Сіммон скося на нього глянув.

— Дехто знається з Маріонеткою, еге ж?

Вілем знизав плечима, наче погоджуючись, і пожбурих камінець у дерева край дороги.

— Що це за Маріонетка, про яку ви постійно говорите? — запитав я, почасти для того, щоб відвернути увагу від себе. — Знаєте, я ж ось-ось помру від невиліковної цікавості.

— Уже хто-хто, а ти б точно від неї помер, якби це було можливо, — заявив Вілем.

— Він проводить більшу частину свого часу в Архівах, — невпевнено промовив Сім, знаючи, що торкається болючої теми. — Вас важко було б познайомити, тому що... розумієш...

Ми дісталися Кам'яного мосту, стародавньої арки з сірого каменя, що перетинала річку Ометі між Університетом та Імрі. З Кам'яним мостом, який був понад двісті футів завдовжки та вигинався на шістдесят із лишком метрів у найвищій своїй точці, було пов'язано більше історій і легенд, аніж із будь-яким іншим визначним місцем Університету.

— Плюнь на щастя, — наполегливо порадив Вілем, коли ми пішли вгору, та так і вчинив. Сіммон зробив те саме, плюнувши вбік із дитячим ентузіазмом.

Я мало не сказав: «Щастя тут ні до чого». Це були слова майстра Арвіла, які той уже понад тисячу разів строго повторив у Медиці. Якусь хвилину я смакував їх на кінчику язика, вагаючись, а тоді все ж таки плюнув.

427

«Еоляян» стояв у серці Імрі, його парадні двері виходили на бруковану центральну площу міста. Там були лави, кілька квітучих дерев і мармуровий фонтан, який оббризкував водою статую сатира, що гнався за групою напіводягнених німф. Їхня спроба втекти здавалася щонайбільше символічною. Довкола походжали гарно вбрані люди, майже третина з них несли якісь музичні інструменти. Я нарахував щонайменше сім лютень.

Коли ми наблизилися до «Еоляяна», придверник трохи підняв крилатого капелюха й злегка вклонився. Він був щонайменше шість із половиною футів на зріст, сильно зазмаглий і м'язистий.

— З вас один йот, паничу, — усміхнувся він, і Вілем передав йому монету.

Тоді він із тією ж сонячною усмішкою повернувся до мене. Поглянувши на мій футляр для лютні, він вигнув брову.

— Приємно бачити нове обличчя. Знаєш правила?

Я кивнув і передав йому йот.

Він повернувся й показав рукою вглиб.

— Бачиш шинквас? — Важко було не помітити п'ятдесят футів червоного дерева, що огинали віддалений кінець зали. — Бачиш те місце, де його віддалений кінець повертає до сцени? — Я кивнув. — Бачиш того, хто сидить на табуреті? Якщо зважишся поспробуватися на свиріль, то поговорити треба буде з ним. Звати його Станціон.

Ми одночасно відвернулися від зали. Я насунув лютню вище на плече.

— Дякую... — Я зупинився, не знаючи, як звати придверника.

— Деох. — Він знову розслаблено всміхнувся.

Відчувши раптовий порив, я простягнув руку.

— «Деох» означає «пити». Дозвольте мені замовити вам випивку згодом?

Він нагородив мене довгим поглядом, а тоді засміявся. Це був нестримний, радісний сміх, який вискочив просто з його грудей. Він привітно потис мені руку.

428

— Цілком можливо.

Деох відпустив мою руку й зазирнув мені за спину.

— Сіммене, це ти його до нас привів?

— Насправді це він мене привів. — Сіммона моя нетривала розмова із придверником, здається, збентежила, але я й гадки не мав, чому. — Не думаю, що його насправді взагалі можна кудись відвести. — Він передав Деохові йот.

— Я готовий у це повірити, — відповів Деох. — У ньому є щось таке, що мені подобається. Він трішки схожий на фейрі. Сподіваюся, він нам сьогодні зіграє.

— Я теж на це сподіваюся, — промовив я, і ми зайшли всередину.

Я якомога спокійніше оглянув «Еолян». Зі стіни навпроти вигнутого шинквасу з червоного дерева виходила висока кругла сцена. Кілька закручених сходів вели на другий рівень, дуже подібний до балкона. Над ним було видно менший третій рівень, більше схожий на високу антресоль довкруз зали.

Довкола столів по всій залі стояли табурети й стільці. У стінних нішах ховалися лави. Симпатичні лампи впереміш

зі свічками забезпечували залу природним освітленням, не псуючи повітря димом.

— Ну, це було ловко, — роздратовано промовив Сіммон. — Тейлу милосердний, перш ніж знову вдатися до якихось фокусів, постарайся мене попередити.

— Що таке? — запитав я. — Те, що було з придверником? Сіммене, ти полохливий, як юна повія. Він був привітний. Мені він сподобався. Що поганого в тому, щоб запропонувати йому випити?

— Деох володіє цим закладом, — різко промовив Сіммон. — І його просто бісить, коли музиканти до нього підлизуються. Два витки тому він викинув звідси одну людину, яка спробувала дати йому чайові. — Він зміряв мене довгим поглядом. — Буквально викинув. Мало у фонтан не влучив.

— Ой, — сказав я, по-справжньому шокований. Крадькома позирнув на Деоха, поки той балакав із кимось біля дверей. Побачив, як напружилися й розслабилися товсті м'язи в його руці, коли він показав нею назовні. — Гадаєш, він засмутився? — спитав я.

— Ні. У тому й заковика.

До нас підійшов Вілем.

— Якщо ви перестанете чубитись і підете до столика, я оплачу випивку першим, льін?

Ми пройшли до вибраного Вілемом столика неподалік від того місця, де сидів біля шинквасу Станчіон.

— Чого хочете випити? — запитав Вілем, коли ми з Сіммоном посідали і я зручно вмостив футляр із лютнею на четвертому стільці.

— Меду з корицею, — промовив Сіммон, майже не замислюючись.

— Дівка, — дещо несхвально промовив Вілем і повернувся до мене.

— Сидру, — сказав я. — Безалкогольного сидру.

— Дві дівки, — заявив він і пішов до шинквасу.

Я кивнув на Станчіона.

— А він що? — запитав я Сіммона. — Я гадав, що заклад належить йому.

— Їм обом. Станчіон порядкує тут музикою.

— Чи є щось таке, що мені варто про нього знати? — запитав я: мало не зазнавши катастрофи з Деохом, я стривожився ще більше.

Сіммон хитнув головою.

— Кажуть, він сам по собі доволі веселий, але я з ним ніколи не розмовляв. Не роби дурниць, і все має бути гаразд.

— Дякую, — саркастично відповів я, а тоді відсунув стілець від столика й підвівся.

Станчіон мав середню статуру та був одягнений у гарне темно-зелене з чорним вбрання. Він мав кругле бородате обличчя й невелике черевце — мабуть, помітне лише тому, що він сидів. Він усміхнувся й змахом руки, в якій тримав височезний кухоль, покликав мене вперед.

— Здоров був, — весело промовив він. — Здається, у тебе чималі сподівання. Гратимеш у нас сьогодні? — Він задумливо підняв брову. Тепер, опинившись ближче, я помітив, що Станчіонове волосся мало тьмянний, несміливий рудий відтінок, який ховався за невідгідного освітлення.

430

— Сподіваюся зіграти, пане, — відповів я. — Щоправда, я збирався трохи зачекати.

— О, звісно. Ми ніколи й нікому не даємо випробувати свій талант, поки сонце не сяде. — Він зупинився, щоб попити, а коли він повернув голову, я побачив, що в нього з вуха звисає золота свиріль.

Зітхнувши, він радісно витер рота зовнішнім боком рукава.

— То на чому ти граєш? На лютні? — Я кивнув. — Знаєш хоч приблизно, чим будеш нас чарувати?

— Залежить від ситуації, пане. Хтось останнім часом грав «Пісню про сера Сав'єна Траліярда»?

Станчіон підняв брову й прокашлявся. Пригладивши бороду вільною рукою, він сказав:

— Ну... ні. Хтось спробував її кілька місяців тому, але забагато на себе взяв. Пропустив кілька аплікатур, а тоді розгубився. — Він хитнув головою. — Простіше кажучи, ні. Останнім часом — ні.

Він надпив зі свого кухля ще раз і задумливо ковтнув, а тоді знову заговорив.

— Більшість людей вважає, що може продемонструвати свій талант менш складною піснею, — обережно промовив він.

Я вловив у його словах негласну пораду й не образився. «Сер Сав'єн» — найскладніша пісня, яку я коли-небудь чув. Зі всієї трупи на цю пісню вистачало вправності лише моєму батькові, а на моїй пам'яті він виконував її перед слухачами лише рази чотири чи п'ять. Вона була недовгою — хвилин п'ятнадцять, але ці п'ятнадцять хвилин вимагали швидкої, точної роботи пальцями, завдяки якій за правильного виконання лютня співала двома голосами одночасно, виконуючи і мелодію, і гармонію.

Це було складно, але цілком реально для будь-якого вправного лютніста. Однак «Сер Сав'єн» був баладою, а вокальна партія в ньому була контр-мелодією з іншим музичним розміром. Це було складно. Якщо пісня виконувалася добре й куплети по черзі співали чоловік і жінка, пісню ще більше ускладнювала контр-гармонія жіночої партії в приспівих. Якщо це виконують добре, від цього серце крається. На жаль, мало які музиканти могли б спокійно виступати посеред такої пісенної бурі.

Станціон зробив ще один добрячий ковток зі свого кухля й витер бороду рукавом.

— Сам співаєш? — поцікавився він. Він явно був трохи схвилований, хоч і натякнув мені перед цим на небезпеку. — Чи привів когось заспівати разом з тобою? Один із тих хлопців, з якими ти прийшов, кастрат?

Я ледве втримався від сміху, уявивши собі Вілема в ролі сопрано, і хитнув головою.

— У мене немає друзів, здатних її заспівати. Я збирався виконати приспів після третього куплету двічі, щоб дати комусь можливість вступити з партією Алойн.

— Як мандрівний артист, так? — Він серйозно на мене подивився. — Синку, я насправді не маю права таке казати, але ти дійсно хочеш поспробуватися на свиріль із людиною, з якою ніколи не репетирував?

Я ще більше впевнився в тому, що він усвідомлює, наскільки важко мені буде.

— Скільки свирілей тут сьогодні буде? Приблизно?
Він ненадовго замислився.

— Приблизно? Вісім. Може, з десяток.

— Отже, швидше за все, буде щонайменше три жінки, які вже здобули таланти?

Станціон кивнув, зацікавлено дивлячись на мене.

— Ну... — повільно заговорив я. — Якщо те, що всі мені казали, є правдою, якщо свиріль можна здобути лише справжньою майстерністю, то одна з цих жінок знатиме партію Алойн.

Станціон зробив ще один довгий повільний ковток, дивлячись на мене з-за вінця свого кухля. Врешті-решт поставивши його, він забув витерти собі бороду.

— А ти гордий, еге ж? — відверто спитав він.

Я оглянув залу.

— А хіба це не «Еолян»? Я чув, що тут гордість приносить срібло й грає золото.

432

— Мені це подобається, — ледь чутно промовив Станціон. — Грає золото. — Він грюкнув кухлем по шинквасу, так, що з нього здійнявся невеличкий фонтанчик якоїсь пінистої рідини. — Трясця, хлопче, я сподіваюся, що ти й справді такий вправний, яким явно себе вважаєш. Мені б тут не завадила ще одна людина з Іллієновим вогнем. — Щоб показати двозначність своїх слів, він провів рукою крізь власне руде волосся.

— Я сподіваюся, що цей заклад такий добрий, яким його, вочевидь, усі вважають, — серйозно відповів я. — Мені потрібне місце для горіння.

— Він тебе не викинув, — пожартував Сіммон, коли я повернувся до столика. — Отже, гадаю, вийшло не так кепсько, як могло б.

— На мою думку, вийшло добре, — байдужо озвався я. — Але я не впевнений.

— Як це ти можеш не знати? — запротестував Сіммон. — Я бачив, як він сміявся. Це ж має бути добрим знаком.

— Необов'язково, — заперечив Вілем.

— Я намагаюся згадати все, що йому сказав, — зізнався я. — Часом мої вуста просто починають говорити, а мій розум встигає за ними не одразу.

— Так часто буває, еге ж? — запитав Вілем, несподівано й спокійно всміхнувшись.

Від їхніх теревенів я почав розслаблятися.

— Дедалі частіше, — зізнався я, всміхнувшись від вуха до вуха.

Ми пили й жартували про всякі дрібниці, обговорювали чутки про майстрів і нечисленних студенток, які привертали нашу увагу. Ми говорили про те, хто в Університеті нам подобається, але більше часу приділили роздумам про те, хто й чому нам не подобається і як би ми цьому зарадили, якби дістали таку можливість. Така вже людська природа.

Тож час минав, і «Еоліян» поволі заповнювався. Сіммон піддався на Вілемові кпини й почав пити скатен, міцне чорне вино з підніжжя гір Шалду, яке частіше називають «вирви-хвіст».

433

У Сіммонові його дія проявилася майже одразу — він став гучніше сміятися, ширше всміхатися й соватися на стільці. Вілем залишався мовчазним. Наступного разу випивку замовив я, обравши для всіх нас по великому кухлю звичайного сидру. Побачивши, як набурмосився Вілем, я сказав йому, що, якщо я сьогодні здобуду талант, то наллю йому море вирви-хвоста аж до дому, але якщо хтось із них нап'ється до того, я особисто його віддухопелю й кину в річку. Вони помітно заспокоїлись і почали вигадувати непристойні куплети для «Мідника-гарбаря».

Тут я полишив їх і віддався власним думкам. Передусім мені думалося про те, що до негласної поради Станчіона, можливо, варто дослухатись. Я спробував згадати ще якісь пісні, які міг би виконати — досить складні, щоб показати мою майстерність, але досить прості, щоб залишити мені простір для творчості.

До реальності мене повернув Сіммонів голос.

— Чуєш, ти ж добре римуєш... — насів він на мене.

Я пригадав останній уривок їхньої розмови, до якої сяк-так прислухався.

— Спробуй «у тейлінській рясі», — байдуже запропонував я. Я надто сильно нервував, щоб пояснювати, що одним із пороків мого батька була схильність до похабних лімериків.

Вони радісно захихотіли собі під носа, тим часом як я спробував обрати іншу пісню для виконання. Я так і не досяг особливого успіху — мою увагу знову відвернув Вілем.

— Що таке?! — гнівно поцікавився я. Тоді перехопив Вілемів порожній погляд; такий буває в нього тільки тоді, коли він бачить щось, що йому дуже не подобається.

— Що таке? — повторив я, тепер уже спокійніше.

— Людина, яку ми всі знаємо й любимо, — похмуро відповів він і кивнув на двері.

Я не бачив жодного знайомого обличчя. «Еолян» був майже повний, і на самому лише першому поверсі тупцалися сто з лишком людей. Крізь відчинені двері я побачив, що надворі вже настала ніч.

434

— Він стоїть до нас спиною. Крутить голову своїми огидними чарами прегарній молодій дамі, яка його, вочевидь, не знає... праворуч від круглого пана в червоному, — спрямував мою увагу Вілем.

— Сучий син, — промовив я, надто приголомшений, щоб вилятися як слід.

— А я завжди вважав, що родовід у нього свинський, — сухо відказав Вілем.

Сіммон роззирнувся довкола, кліпаючи по-совиному.

— Що? Хто тут?

— Емброуз.

— Яйця Господні, — проказав Сіммон і зігнувся над столом. — Тільки того мені й треба. Ви там ще не помирилися?

— Я готовий дати йому спокій, — заперечив я. — Але він щоразу, коли мене бачить, здається, не може втриматися від того, щоб знову мене скубнути.

— Для суперечки потрібні двоє, — зауважив Сіммон.

— Дідька лисого, — процідив я у відповідь. — Мені начхати, чий він там син. Не буду я падати лапками догори, наче якесь боязливе щеня. Якщо йому вистачить дурості, аби торкнутися мене хоч пальцем, то я начисто відгризу

йому той палець. — Я вдихнув, щоб заспокоїтись, і спробував говорити розважливо. — Рано чи пізно він навчить-ся мене не чіпати.

— Ти міг би просто не звертати на нього уваги, — порадив Сіммон, заговоривши напрочуд тверезо. — Просто не піддавайся на його провокації, і він доволі швидко від цього втомиться.

— Ні, — серйозно заперечив я, дивлячись Сіммонові у вічі. — Ні, не втомиться. — Сіммон мені подобався, але часом він бував страшенно наївним. — Тільки-но йому здасться, що я слабкий, він накинеться на мене удвічі лютіше, ніж напередодні. Знаю я таких.

— А ось і він, — зауважив Вілем і невимушено поглянув убік.

Емброуз побачив мене, ще не діставшись нашого боку за-ли. Ми зустрілися поглядами, і стало очевидно, що він не очікував побачити мене тут. Він сказав щось одному зі своїх усюдисущих лизоблюдів, і вони пішли крізь юрбу в іншому напрямку, щоб зайняти столик. Він спершу поглянув на мене, потім на Вілема, на Сіммона, на мою лютню, а тоді знову на мене. Опісля він повернувся й пішов до столика, який зайняли його приятелі. Перш ніж сісти, він глянув у мій бік.

Мене бентежило те, що він не всміхався. Раніше він завжди всміхався мені — надміру сумно, як у пантомімі, і з на-смішкою в очах.

Тоді я побачив те, що збентежило мене ще більше. Він ніс із собою дебелий прямокутний футляр.

— Емброуз грає на лірі? — запитав я невідомо в кого.

Вілем знизав плечима. Сіммон зніжковів.

— Я думав, що ти знаєш, — кволо промовив він.

— Ти вже бачив його тут? — запитав я. Сім кивнув. — Він грав?

— Та ні, декламував. Поезію. Він декламував і ніби пощипував ліру. — Сіммон нагадував кролика, готового щомиті побігти.

— Він здобув талант? — похмуро поцікавився я. Тоді я вирішив: якщо Емброуз належить до цієї компанії, то я не хочу мати з нею нічого спільного.

— Ні, — писнув Сіммон. — Він пробувався на нього, але... — Він поступово замовк, а його погляд став якимось дикуватим.

Вілем поклав долоню мені на руку й зробив заспокійливий жест. Я глибоко вдихнув, заплющив очі та спробував розслабитися.

Мало-помалу до мене дійшло, що це зовсім не має значення. Щонайбільше це підіймає сьогоднішні ставки. Емброуз ніяк не зможе перешкодити мені заграти. Він буде змушений дивитись і слухати. Слухати, як я граю «Пісню про сера Сав'єна Траляярда», бо тепер питання про те, що я сьогодні виконуватиму, уже не стояло.

Веселощі того вечора почалися з одного музиканта з талантом із натовпу відвідувачів. Він мав при собі лютню й показав, що може грати незгірш за будь-якого едема ру. Друга його пісня, якої я ще ніколи не чув, була навіть кращою.

436

Після перерви хвилин у десять на сцену покликали заспівати ще одного музиканта з талантом. Цей мав при собі очеретяну свиріль і грав на ній краще за всіх, кого я коли-небудь чув. Далі він заспівав проникливу хвалебну пісню в мінорній тональності. Жодного інструмента — лише його високий чистий голос, який здіймався та тік, як звуки тієї свирілі, на якій він грав перед цим.

Я з радістю усвідомив, що вправність музикантів із талантами цілком відповідає чуткам, які про неї ходили. Але при цьому відповідним чином посилилася й моя тривога. Поряд із майстерністю є місце лише майстерності. Якби я вже не вирішив зіграти «Пісню про сера Сав'єна Траляярда» суто заради насмішки, мене б переконали ці виступи.

Опісля минуло ще хвилин п'ять-десять. Я зрозумів, що Станчіон спеціально робить перерви для того, щоб дати слухачам можливість походити й пошуміти між піснями. Цей чоловік знав своє діло. Я замислився, чи не був він колись мандрівним артистом.

Далі відбулося перше випробування за ніч. Станчіон вив на сцену й відрекомендував слухачам бородатого чоловіка років тридцяти. Він грав на флейті. Добре грав. Він зіграв дві невеликі пісні, які я знав, і ще одну, якої я не знав.

Грав він загалом хвилин, може, з двадцять і зробив лише одну невеличку помилку, яку я розчув.

Після оплесків флейтист залишався на сцені, тим часом як Станціон походжав між відвідувачами, збираючи їхні думки. Хлопчина-служник приніс флейтистові склянку води.

Зрештою Станціон повернувся на сцену. Зала затихла, тим часом як власник закладу наблизився до флейтиста й урочисто потис йому руку. У музиканта витягнулося обличчя, проте він здобувся на хворобливий усміх і кивок слухачам. Станціон вивів його зі сцени і замовив якийсь напій у високому кухлі.

Наступною випробувала свій талант молода жінка, багато вбрана й золотоволоса. Після того як Станціон її відрекомендував, вона проспівала одну арію таким дзвінким і чистим голосом, що я на якийсь час забув про свою тривогу й загубився в її пісні. Кілька секунд я, забувшись, тільки те й робив, що слухав.

Вона скінчилася надто швидко, залишивши мені по собі біль у грудях і легке пощипування в очах. Сіммон трохи пошмигав носом і присоромлено потер собі обличчя.

Тоді вона заспівала другу пісню, акомпануючи собі на напіварфі. Я напружено стежив за нею, і, зізнаюся, не лише через її музичне обдарування. Її волосся було схоже на стиглу пшеницю. Я бачив ясну блакить її очей, сидячи футів за тридцять від неї. Вона мала гладенькі руки й маленькі тендітні долоні, які швидко торкалися струн. А дивлячись, як вона тримає між ногами свою арфу, я мимоволі задумався про... ну, про те, про що без упину думає кожен п'ятнадцятирічний хлопчисько.

Голос у неї був так само чарівний, як і перед цим; серце від нього аж боліло. На жаль, її гра не могла до нього дорівнятися. Посередині своєї другої пісні вона взяла не ті ноти, запнула й встигла виправитися до кінця свого виступу.

Цього разу пауза з обходом Станціона була довшою. Він подолав усі три рівні «Еоліяна» і поговорив з усіма: молодими й старими, музикантами й немузикантами.

Емброуз у мене на очах перехопив погляд жінки на сцені й нагородив її однією з тих усмішок, які мені видаються

масними, а жінкам — надзвичайно чарівними. Далі він перевів погляд з неї на мій столик, і ми зустрілися поглядами. Його усмішка згасла, і ми на одну довгу мить просто оторопіло витріщились один на одного. Жоден з нас не став глузливо всміхатися чи промовляти якісь образливі дурнички на адресу іншого. Та все ж за ці кілька хвилин наша вороженча, що вже ледь жевріла, повністю відродилася. Хто з нас відвів очі першим, я точно сказати не можу.

Позбиравши думки майже п'ятнадцять хвилин, Станчіон знову вийшов на сцену. Він наблизився до золотоволосої жінки та взяв її за руку так само, як і попереднього музиканта. Її обличчя витягнулося майже так само, як і його. Станчіон вивів її зі сцени й замовив їй, як я здогадався, втішний кухоль.

438 Майже одразу після цього провалу вийшов ще один музикант із талантом, який грав на скрипці — і грав чудово, як і ті двоє, що виступили перед ним. Далі Станчіон вивів на сцену старшого чоловіка, так, наче той пробувався на талант. Проте оплески, якими його зустріли, явно вказували на те, що він не менш популярний за будь-якого з музикантів із талантом, які грали до нього.

Я штурхнув Сіммона.

— Хто це? — запитав я, поки сивобородий чолов'яга настроював свою ліру.

— Треп, — пошепки відповів мені Сіммон. — Власне кажучи, *граф* Треп. Він постійно тут грає, вже не перший рік. Видатний покровитель мистецтв. На свиріль не пробується вже багато років. Тепер він просто грає. Усі від нього в захваті.

Треп заграв, і я одразу зрозумів, чому він так і не здобув свиріль. Поки він щипав ліру, його голос потріскував і тремтів. Ритм у нього безладно коливався, і важко було сказати, чи не взяв він фальшиву ноту. Пісню, яка доволі відверто викривала особисті вподобання одного місцевого шляхтича, він явно склав сам. Але хоч вона й не відзначалася класичною художньою цінністю, я мимоволі почав сміятися разом з усіма іншими відвідувачами.

Коли він закінчив, пролунали громові оплески; дехто ще й загупав по столах або затупав ногами. Станчіон вийшов

просто на сцену й потис графові руку, але Треп, здавалося, геть не засмутився. Ведучи його вниз, до шинквасу, Станчюн жваво поплескав його по спині.

Час настав. Я підвівся й узяв свою лютню.

Вілем ляснув мене по руці, а Сіммон усміхнувся мені на весь рот, намагаючись не показувати, що його мало не вивертає від дружньої тривоги. Я мовчки кивнув кожному з них і пішов до порожнього місця Станчюна в кінці шинквасу, там, де він вигинався в бік сцени.

Я помацав срібний талант у себе в кишені, товстий і важкий. Щось нерациональне в мені хотіло його втримати, залишити на потім. Але я знав: ще кілька днів — і з одного-єдиного таланту мені не буде жодної користі. Зі свиріллю таланту я міг би утримувати себе, граючи в місцевих шинках. Якщо мені пощастить повернути до себе увагу якогось покровителя, то я зможу заробити достатньо, щоб і сплатити борг Деві, і оплатити навчання. Тут я мусив ризикнути.

Станчюн неквапом повернувся на своє місце біля шинквасу.

— Я піду наступним, пане. Якщо не заперечуєте. — Я сподівався, що по мені не видно, наскільки я схвильований. Через піт на долонях я ледве втримував у руках футляр із лютнею.

Він усміхнувся мені й кивнув.

— Добре оцінюєш юрбу, хлопче. Вона саме дозріла для сумної пісні. Ще збираєшся зіграти «Сав'єна»?

Я кивнув.

Він сів і трохи випив.

— Ну, тоді просто дай їм кілька хвилин — хай заспокоються й закінчать свої розмови.

Я кивнув і притулився до шинквасу. Цей час я витратив на турботи про те, над чим не мав жодної влади. Один з кілків моєї лютні тримався неміцно, а грошей, щоб його полагодити, у мене не було. На сцені ще не було жодної жінки з талантом. Подумавши про те, що та рідкісна ніч, коли серед музикантів із талантами в «Еоліяні» були тільки чоловіки або жінки, які не знали партії Алойн, могла припасти саме на сьогодні, я серйозно збентежився.

Здавалося, минуло зовсім трохи часу, коли Станціон підвівся й запитливо підняв брову, дивлячись на мене. Я кивнув і взяв свій футляр із лютнею. Раптом він видався мені страшенно обшарпанним. Ми разом зійшли сходами нагору.

Щойно моя нога торкнулася сцени, зала майже повністю затихла. Водночас занепокоєння мене полишило — його спалила увага відвідувачів. Так зі мною було завжди. Поза сценою я хвилююся й пітнію. На сцені я спокійний, як безвітряна зимова ніч.

Станціон закликав усіх розглянути мою кандидатуру на здобуття таланту. У його словах було щось заспокійливе, ритуальне. Коли він показав на мене, звичних уже оплесків не було — тільки вичікувальна тиша. Я негайно побачив себе таким, яким мене мали бачити слухачі. Не вишукано вбраним, як інші — власне, майже обідраним. Юним, майже дитиною. Я відчував, як їх вабить до мене цікавість.

440

Я дав їй посилитися, без поспіху відкриваючи свій побитий уживаний футляр і дістаючи свою побиту вживану лютню. Я відчув, як загострилася їхня увага, коли вони побачили негарний інструмент. Тихенько взяв кілька акордів, а тоді торкнувся кілків, трішечки її настроюючи. Узяв ще кілька легеньких акордів на спробу, послухав і кивнув самому собі.

Через освітлення, що падало на сцену, решта зали з того місця, де сидів я, здавалася тьмяною. Глянувши вперед, я побачив безліч очей — здавалося, тисячу. Сіммон і Вілем, Станціон біля шинквасу. Деох біля дверей. Коли я побачив, як за мною з загрозливістю тліючої вуглини стежить Емброуз, у мене злегка затріпотіло щось у животі.

Відвернувшись від нього, я побачив бороданя в червоному, графа Трепа, літню пару, що трималася за руки, гарну темнооку дівчину...

Мої слухачі. Я всміхнувся їм. Усмішка привабила їх іще більше, і я заспівав.

— Мовчіть! Сидіть! Бо чимала
Ця пісня, яку Іллієн склав сам.
Таку солодку ще чекати довго вам.
Про видатне життя розповіда вона:
Як жив Сав'єн, жила Алойн, його невінчана жона.

Я зачекав, поки юрбою слухачів прокотиться хвиля шепоту. Ті, хто знав цю пісню, тихенько охали собі під носа, тим часом як ті, хто її не знав, питали в сусідів, через що здійснюється такий шум.

Я підніс руки до струн і знову привернув увагу слухачів до себе. Зала застигла, і я почав грати.

Музика виходила з мене легко, моя лютня була наче другим голосом. Я змахнув пальцями — і лютня стала ще й третім голосом. Я співав гордим, потужним голосом Сав'єна Траляярда, найвидатнішого з амівів. Слухачі колихалися під дією музики, наче трава на вітрі. Я співав партію сера Сав'єна й відчував, як слухачі починають мене любити й боятися.

Я настільки звик репетирувати цю пісню самотійно, що мало не забув виконати приспів після третього куплету двічі. Але таки згадав в останню мить, облившись при цьому холодним потом. Цього разу я співав і водночас вдивлявся в натовп слухачів, сподіваючись наприкінці почути, як моєму голосу відповідає якийсь інший.

441

Я дійшов до кінця приспіву перед першим куплетом Алойн. Енергійно взяв перший акорд і зачекав; його звук почав стихати, так і не викликавши ніякого голосу з зали. Я спокійно дивився на слухачів і чекав. Щосекунди мені ставало дедалі легше, але це відчуття боролось в мені з чимраз більшим розчаруванням.

Тоді на сцену вплив якийсь голос, ніжний, як дотик пір'їнки, і заспівав...

— Сав'єне, ти ж знати не міг,
Коли ти мав до мене надійти?
Ти ж не забув, Сав'єне,
Як безтурботно ми жили?
Усе, що в серці й пам'яті моїй,
Наскільки добре пам'ятаєш ти?

Вона співала партію Алойн, а я — партію Сав'єна. У приспівах її голос кружляв, переплітаючись і змішуючись із моїм. Почасти мені хотілося відшукати її серед глядачів, знайти обличчя жінки, разом з якою я співав. Я один раз спробував це зробити, але поки я шукав обличчя, яке могло пасувати

до спокійного, подібного до місячного світла голосу, що відповідав моєму голосу, мої пальці схибили. Втративши увагу, я взяв неправильну ноту, і в музиці з'явився фальш.

Невеличка помилка. Я зціпив зуби й зосередився на грі. Відсунув свою цікавість на задній план і схилив голову, щоб дивитися на свої пальці, ретельно стежачи за тим, щоб вони не послизнулися на струнах.

І ми співали! Її голос лився розтопленим сріблом, а мій голос луною відповідав йому. Сав'єн співав важкі, потужні рядки, схожі на гілки старезного дуба, тим часом як Алоїн була справжнім соловейком і стрімко кружляла довкола його гордого віття.

Тепер я майже не зважав на слухачів, майже не зважав на піт на своєму тілі. Я настільки заглибився в музику, що не міг би сказати, де закінчувалася вона й починалася моя кров.

442 Але вона таки закінчилася. Кінець настав за два куплети до фіналу пісні. Я взяв початковий акорд Сав'єнового куплету й почув пронизливий звук, який висмикнув мене з музики, наче рибу з глибокої води.

Порвалася одна струна. Вона репнула високо на грифі лютні й від напруги вдарила мене по долоні з тильного боку — так, що лишилася тоненька яскрава кривава риска.

Я отетеріло витріщився на неї. Вона не мала порватися. Жодна з моїх струн не була настільки зношена, щоб порватися. Але це сталося, і коли затихли останні ноти музики, я відчув, як слухачі заворушилися. Вони почали пробуджуватися від сну наяву, який я зіткнув для них із ниток пісні.

У тиші я відчув, як усе це руйнується; слухачі прокидалися, не додивившись сон до кінця, і всі мої труди було знищено, згайновано. А тим часом у мені палала пісня. Пісня. Пісня!

Не відаючи, що я роблю, я повернув пальці на струни й заглибився у себе. У минуле, коли в мене на руках були кам'яні мозолі, а музика давалася мені легко, як дихання. У той час, коли я грав «Вітер перевертає листок» на лютні з шістьма струнами.

І я заграв. Спершу повільно, а тоді, коли мої руки згадали, уже швидше. Я зібрав розтріпані нитки пісні та обережно заново зіткнув з них те, чим вони були за мить до цього.

Вийшло неідеально. Таку складну пісню, як «Сер Сав'єн», неможливо ідеально зіграти на шести струнах замість семи. Але вона була цілісною, а поки я грав, слухачі зітхали, ворушилися й мало-помалу поверталися під владу чарів, які я створив для них.

Я ледве усвідомлював їхню присутність, а за хвилину зовсім про них забув. Я силкувався зберегти два голоси лютні на додачу до власного голосу, і мої пальці спершу танцювали, потім бігли, а тоді миготіли на струнах. Далі я, хоч і стежив за ними, забув про них, забув про все, крім необхідності закінчити пісню.

Залунав приспів, і Алойн заспівала знову. Для мене вона була не людиною й навіть не голосом — вона була лише частиною пісні, що виривалася з мене вогнем.

А тоді вона завершилася. Піднявши голову, щоб поглянути на залу, я все одно що виринув із води, щоб вдихнути повітря. Я отямився й зрозумів, що з моєї руки точиться кров, а моє тіло вкрите потом. Тоді мене приголомшило, наче удар кулаком у груди, закінчення пісні, як це буває завжди, незалежно від того, де чи коли я її слухаю.

Я сховав обличчя в долонях і заривав. Не за порваною струною лютні й не через можливий провал. Не через пролиту кров і поранену руку. Я плакав навіть не за хлопчиною, який багато років тому в лісі навчився грати на лютні з шістьма струнами. Я плакав за сером Сав'єном та Алойн, за втраченим, віднайденим і знову втраченим коханням, плакав через жорстокість долі та людську дурість. І тому я на якийсь час загубився в скорботі, не усвідомлюючи нічого.

Розділ п'ятдесят п'ятий

Полум'я та грім

Я обмежив свою жалобу за Сав'єном та Алойн кількома секундами.

Знаючи, що я досі на видноті, я опанував себе й випрямився, не встаючи зі стільця, щоб поглянути на своїх слухачів. Своїх мовчазних слухачів.

Для свого виконавця музика звучить інакше. Таке вже прокляття музиканта. Поки я сидів, мій імпровізований фінал уже зникав з моєї пам'яті. Тоді прийшов сумнів. А що, як пісня вийшла не такою цілісною, як здавалося? Що, як мій фінал передав жаклиний трагізм пісні лише мені самому? Що, як мої сльози видавалися лише ганебною реакцією дитини на власний провал?

Тоді я, чекаючи, почув, як з них ллється тиша. Слухачі сиділи тихо, напружившись і нічого не виражаючи, неначе пісня опалила їх сильніше за полум'я. Кожна людина тримала свої душевні рани при собі, тримаючись за свій біль, як за щось коштовне.

Далі неголосно залунали схлипи — довільні й мимовільні. Слізне зітхання. Шепіт тіл, які поволі починали рухатись.

А тоді — оплески. Вони заревли, як несамовите полум'я, як грім після блискавки.

Розділ п'ятдесят шостий

Покровителі, дівчата й метелін

Я замінив струну на лютні. Приємно було перемкнути увагу на це, поки Станчіон збирав думки відвідувачів. Мої руки виконували звичні рухи, прибираючи порвану струну, тим часом як я тихенько хвилювався. Тепер, коли оплески затихли, мене знову почали гризти сумніви. Чи досить однієї пісні, щоб довести мою вправність? Що, як слухачі так відреагували на силу пісні, а не на те, як я її зіграв? А що мій імпровізований фінал? Можливо, пісня лише здавалася мені цілісною...

Остаточно прибравши порвану струну, я знічев'я глянув на неї, і всі мої думки переплуталися й упали мені під ноги.

Усупереч моїм очікуванням, вона не була ні зношеною, ні бракованою. Кінець на місці розриву був акуратним, наче її розрізали ножом або чикнули ножицями.

Якийсь час я просто тупо витріщався на неї. Моїй лютні нашкодили? Бути такого не може. Вона не зникала з мого поля зору ні на мить. До того ж я перевіряв струни, перш

ніж вийти з Університету, а тоді ще раз, перш ніж вийти на сцену. То як?

Знов і знов прокручуючи цю думку в голові, я помітив, що відвідувачі затихають. Піднявши голову, я побачив, як Станціон долає останню сходику й виходить на сцену. Я поспіхом звівся на ноги й повернувся до нього.

Вираз обличчя в нього був приємний, але геть незрозумілий. Коли він пішов до мене, у мене всередині все зав'язалося вузлом, а тоді обірвалося: він простягнув руку так само, як простягав її двом іншим музикантам, яких визнали негідними.

Я почепив на обличчя найкращу свою усмішку й потягнувся до його руки. Я був сином свого батька й мандрівним артистом. Я прийму відмову з високою гідністю едема ру. Швидше земля розверзеться та поглине цей роззяцькований пафосний заклад, ніж я викажу бодай дрібку відчаю.

Адесь серед відвідувачів, які це бачили, був Емброуз. Швидше вже земля поглине «Еолян», Імрі та все Сентське море, ніж я принесу йому хоч дрібку задоволення в цій ситуації.

Тож я ясно всміхнувся й узяв Станціонову руку у свою. Коли я її потис, у мою долоню втиснулося щось тверде. Опустивши погляд, я побачив, як зблиснуло срібло. Моя свиріль таланту.

Спостерігати за виразом мого обличчя, певно, було весело. Я знову поглянув на Станціона. Його очі так і танцювали, і він підморгнув мені.

Я повернувся й підняв свою свиріль так, щоб її побачили всі. «Еолян» знову заревів. Цього разу заревів у привітанні.

— Ти мусиш мені пообіцяти, — серйозно промовив Сіммон із червоними очима, — що більше ніколи не гратимеш цю пісню, не попередивши мене заздалегідь. Ніколи.

— Вона що, була настільки погана? — Я дурнувато йому всміхнувся.

— Ні! — мало не скрикнув Сіммон. — Вона... Я ніколи... — Він на мить затнувся через брак слів, а тоді схилив голову й розпачливо заплакав, сховавши лице в долонях.

Вілем турботливо обняв Сіммона однією рукою, а той без сорому притулився до його плеча.

— Наш Сіммон має ніжне серце, — лагідно промовив він. — Здається, він хотів сказати, що вона йому дуже сподобалася.

Я помітив, що у Вілема теж трохи почервоніли очі. Я поклав руку Сіммонові на спину.

— Вона й на мене сильно подіяла, коли я почув її вперше, — чесно зізнався йому я. — Мої батьки виконали її під час Маскараду Середзим'я, коли мені було дев'ять, і я дві години після цього перебував у жалюгідному стані. Їм довелося вирізати мою роль у «Свинопасі й соловейку», тому що я геть не міг виступати.

Сіммон кивнув і змахнув рукою, ніби показуючи, що з ним усе гаразд, але він не думає, що зможе говорити найближчим часом, а мені треба просто займатися своїми справами далі.

446

Я знову поглянув на Вілема.

— Я забув, що вона так на декого впливає, — безпорадно виправдався я.

— Рекомендую скатен, — безцеремонно заявив Вілем. — Якщо ви дуже бажаєте вульгарності, то вирви-хвіст. Але я, здається, пригадую, як ти казав, що наллеш нам сьогодні море випивки аж до дому, якщо здобудеш свиріль. Можливо, це лише на гірше, бо так уже сталося, що на мені сьогодні свинцеві черевики для пиятики.

Я почув у себе за спиною хихотіння Станчіона.

— Це, певно, твої друзі-некастрати, так? — Почувши, що його назвали некастратом, Сіммон так сильно здивувався, що трохи опанував себе й витер носа рукавом.

— Вілеме, Сіммене, це — Станчіон. — Сіммон кивнув. Вілем неглибоко, напружено вклонився. — Станчіоне, ви б не могли пригостити нас чимось? Я обіцяв їх напоїти.

— С... — виправив Вілем. — Споїти.

— Вибач, споїти. — Я особливо виділив префікс. — Якби не вони, мене б тут не було.

— Ах, — промовив Станчіон, широко всміхнувшись. — Покровителі, я чудово розумію!

Переможний кухоль виявився таким само, як і втішний. Коли Станціон нарешті спромігся провести нас крізь щільний натовп до наших нових місць біля шинквасу, він уже чекав на мене. Станціон навіть наполіг на тому, щоб замовити скатен для Сіммона з Вілемом, сказавши, що покровителі теж мають певне право на здобич переможців. Я щиро подякував їм від усього гаманця, який тим часом стрімко тоншав.

Поки ми чекали, коли їм принесуть випивку, я з цікавості спробував зазирнути у свій кухоль і зрозумів, що для цього, якщо він залишатиметься на шинквасі, мені доведеться стати на табурет.

— Метеглін, — пояснив мені Станціон. — Скуштуй, потім мені подякуєш. Там, звідки я родом, кажуть, що заради нього можна й з того світу повернутися.

Я зняв перед ним уявний капелюх.

— До ваших послуг.

— Твоїх і твоєї родини, — гречно озвався він.

Я надпив із високого кухля, щоб дати собі можливість зібратися з думками, і в моєму роті з'явилося щось неймовірне: холодний весняний мед, гвоздика, кардамон, кориця, пресований виноград, печене яблуко, солодка груша й чиста кринична вода. Ось усе, що я можу сказати про метеглін. Якщо ви його не куштували, то вибачте, що я не можу описати його як годиться. Якщо ж куштували, то мені не потрібно нагадувати вам, який він.

Коли я побачив, що вирви-хвіст подають у келихах помірного розміру й ще один несуть Станціонові, мені стало легше на серці. Якби моїм друзям принесли по кухлю чорного вина, мені б довелося везти їх на другий бік річки тачкою.

— За Сав'єна! — виголосив тост Вілем.

— Саме так! — підтакнув Станціон і підняв власний келих.

— За Сав'єна... — вимовив Сіммон; його голос прозвучав як придушений схлип.

— ...та Алойн, — докинув я та змахнув своїм величезним кухлем так, щоб торкнутися їхніх келихів.

Станціон випив свій скатен так спокійно, що мені аж сльози на очі навернулися.

— Отже, — заговорив він. — Перш ніж я залишу тебе слухати лестощі товаришів, я мушу дещо в тебе спитати. Де ти цього навчився? Тобто грати без однієї струни.

Я на мить замислився.

— Вам як розповідати — коротко чи довго?

— Поки що досить буде коротко.

Я всміхнувся.

— Що ж, тоді я просто цього навчився. — Я невимушено змахнув рукою, наче викидаючи щось. — Залишок моєї згайнованої юності.

Станціон з веселим виразом обличчя зміряв мене довгим поглядом.

— Гадаю, я на це заслужив. Наступного разу вислухаю довгу версію. — Він глибоко вдихнув й оглянув кімнату; його золота сережка гойднулася й відбила світло. — Підуно я до інших відвідувачів. Подбаю про те, щоб вони не накиннулися на тебе всі одразу.

448

Я всміхнувся з полегшенням.

— Дякую, пане.

Він хитнув головою й владно подав знак людині за шинквасом, а та хутко подала йому кухоль.

— Раніше панькати мені було якраз доречно. Але тепер я для тебе — Станціон. — Він знову глянув на мене, і я всміхнувся та кивнув. — А як мені тебе називати?

— Квоут, — сказав я, — просто Квоут.

— Просто Квоут, — підняв келих Вілем за мною.

— Та Алойн, — додав Сіммон і тихенько заплакав у згин ліктя.

Одним з перших до мене прийшов граф Треп. Зблизька він здавався нижчим на зріст і старшим. Але він мав ясні очі й сміявся, говорячи про мою пісню.

— І тут вона порвалася! — промовив він, розмахуючи руками. — І я тільки й міг подумати, що: «Тільки не зараз! Тільки не перед фіналом!» Але я побачив кров у тебе на руці, і в мене всередині все так і зав'язалося вузлом. Ти поглянув на нас, тоді — на струни, а тим часом ставало все тихіше й тихіше. Тоді ти знову торкнувся лютні, і я тільки

й подумав, що: «Оце так сміливий хлопчина. Надто сміливий. Він не знає, що не може врятувати кінець зіпсутої пісні з зіпсутою люднею». Але ти це зробив! — Він засміявся так, наче я розіграв увесь світ, і швидко станцював кілька па із джиги.

Сіммон, який уже перестав плакати й активно напивався, засміявся разом із графом. Вілем, здавалося, не знав, що про нього думати, і стежив за ним серйозним поглядом.

— Ти мусиш якось зіграти в мене вдома, — заявив Треп, а тоді швидко підняв руку. — Зараз ми про це говорити не будемо, і я більше не крастиму в тебе вечір. — Він усміхнувся. — Але я, перш ніж піти, мушу поставити тобі ще одне, останнє запитання. Скільки років Сав'єн провів з амірами?

Я відповів, не замислюючись.

— Шість. Три роки показував себе, три роки навчався.

— Чи здається тобі шістка гарним числом?

Я не знав, до чого він хилить.

— Шість — число не те щоб щасливе, — викрутився я. — Шукаючи гарне число, я б дійшов до сімки. — Я знизав плечима. — Або до трійки.

Треп замислився над цим, стукаючи себе по підборіддю.

— Ти маєш рацію. Але те, що він провів з амірами шість років, означає, що він повернувся до Алойн на сьомий рік. — Він сягнув у кишеню й вийняв жменьку монет, які належали щонайменше до трьох різних валют. Дістав із цієї мішанини сім талантів і сунув їх мені в руку, поки я дивувався.

— Мій пане, — затинаючись, промовив я, — я не можу взяти у вас гроші.

Мене здивували не самі гроші, а їхня сума.

Треп неначе якось збентежився.

— Чому ж це?

Я трохи роззявив рота з подиву, і настала та рідкісна мить, коли мені забракло слів.

Треп захихотів та обгорнув монети своєю долонею.

— Це не винагорода за гру. Ну, тобто це *винагорода*, але більшою мірою це стимул для того, щоб ти вправлявся далі, удосконалювався далі. Це заради музики.

Він знизав плечима.

— Розумієш, лаврам, щоб рости, потрібен дощ. Тут я особливо нічого не вдію. Але ж я можу вберегти від дощу голови кількох музикантів, чи не так? — На його обличчі з'явилася лукава посмішка. — Тож Господь плекатиме лаври й забезпечуватиме їх вологою. А я плекатиму виконавців і дбатиму про те, щоб вони не намокли. Коли ж зводити їх до купи, вирішуватимуть мудріші за мене.

Я трохи помовчав.

— Гадаю, ви можете бути мудрішим, аніж вважаєте самі.

— Ну, — заговорив він, намагаючись не виказувати задоволення своїм виглядом. — Ну, не розп'якуй про це, бо інакше люди почнуть очікувати від мене чогось видатного. — Він повернувся, і його хутко поглинув натовп.

Я сховав сім талантів у кишеню й відчув, як мені з плеч упала гора. Це було все одно що відстрочка смертної кари. Можливо, у буквальному розумінні, тому що я поняття не мав, як Деві могла б заохотити мене до сплати боргу. Я вперше за два місяці вдихнув безтурботно. Це було приємно.

450

Після того, як Треп пішов, до мене підійшов із похвалами музикант із талантом. За ним — шалдійський лихвар, який потис мені руку й запропонував оплатити мені випивку.

Далі були дрібний шляхтич, іще один музикант і гарненька молода дама, в якій я підозрював свою Алойн, доки не почув її голос. Вона була донькою місцевого лихваря, і ми трохи поговорили про всілякі дрібниці, а тоді вона пішла далі. Я ледве встиг згадати про манери й поцілувати їй руку, перш ніж вона пішла.

За якийсь час усі вони злилися в єдине ціле. Вони один за одним підходили до мене з привітаннями, похвалами, рукостисканнями, порадами, заздощами та обожнюванням. Хоча Станціон був вірний своєму слову й таки не пустив до мене їх усіх одразу, невдовзі мені стало важко їх розрізняти. Докладався до цього й метеглін.

Не знаю точно, скільки часу минуло, поки мені не спало на думку пошукати Емброуза. Оглянувши кімнату, я заходився штурхати Сіммона ліктем, поки він не відірвався від гри, в яку вони з Вілемом гралися шимами.

— Де наш найкращий друг? — запитав я.

Сіммон глянув на мене порожніми очима, і до мене дійшло, що він надто сп'янів, щоб розуміти сарказм.

— Емброуз, — уточнив я. — Де Емброуз?

— Накивав п'ятами, — оголосив Вілем з войовничою ноткою в голосі. — Щойно ти закінчив грати. Тобі ще навіть свиріль не дали.

— Він знав. Він знав, — захоплено проспівав Сіммон. — Він знав, що ти її одержиш, і не міг спокійно на це дивитися.

— Ішов він у кепському стані, — з тихою зловтіхою промовив Вілем. — Він побліднув і трусився. Наче довідався, що хтось увесь вечір сцяв йому в випивку.

— Може, так і було, — відповів Сіммон із нехарактерною для себе жорстокістю. — Я так би й зробив.

— Трусився? — перепитав я.

Вілем кивнув.

— Тремтів. Наче хтось вривав йому в живіт. Пішов, спираючись на Лінтенову руку.

451

Симптоми видавалися знайомими, схожими на озноб зв'язувача. У мене почала виникати підозра. Я уявив собі Емброуза: він слухає, як я невимушено виконую найпрекраснішу пісню, яку він коли-небудь чув, і усвідомлює, що я ось-ось здобуду свиріль.

Він не став би робити нічого добре помітного, але він, імовірно, міг знайти якусь обірвану нитку або довгу тріску від столу. Як те, так й інше забезпечило б йому вкрай нестійкий симпатичний зв'язок зі струною моєї лютні — у найкращому разі на один відсоток, а може, і лише десяту частину відсотка.

Я уявив собі, як Емброуз черпає тепло з власного тіла й зосереджується, тим часом як мороз повільно проникає йому в руки й ноги. Я уявив собі, як він тремтить, його дихання стає чимраз натужнішим, а тоді струна нарешті рветься...

...І я завершую пісню всупереч йому. Подумавши про це, я всміхнувся на весь рот. Звісно, це було чистісінькою гіпотезою, але щось таки порвало струну на моїй лютні, і я ні на секунду не засумнівався в тому, що Емброуз спробував би щось подібне. Я знову зосередився на Сіммоні.

— ...йому і кажу: «Я аж ніяк не серджуся за той випадок у Тиглі, коли ти змішав мені солі та я мало не осліп на день. Ні. Справді ні, пий до дна!» Ха! — Сіммон розсміявся, загубившись у власній мстивій фантазії.

Потік доброзичливців дещо сповільнився: мій колега-лютніст, дудар із талантом, якого я бачив на сцені, місцевий купець. Сильно напахчений пан із довгим намащеним олією волоссям і вінтським акцентом плеснув мене по спині й передав мені гаманець із грішми — «на нові струни». Він мені не сподобався. Гаманець я залишив собі.

— Чому всі досі про це розводяться? — запитав мене Вілем.

— Про що?

— Половина тих, хто підходить потиснути тобі руку, белькочуть про те, якою красивою була пісня. Інша ж половина майже не згадує про пісню, а говорить лише про те, що ти грав із порваною струною. Вони наче майже не чули пісні.

452

— Перша половина нічого не петрає в музиці, — заявив Сіммон. — По-справжньому оцінити те, що зробив тут сьогодні наш маленький е'лір, можуть лише люди, які сприймають музику всерйоз.

Вілем задумливо буркнув.

— Отже, те, що ти зробив, важко?

— Я жодного разу не бачив, щоб хтось зіграв «Білку в стрісі» без повного набору струн, — сказав йому Сіммон.

— Ну, — заговорив він. — Ти поводився так, що це здавалося легким. Оскільки ти прийшов до тями, відмовившись від того іллійського фруктового напою, не дозволиш мені замовити тобі порцію темного скатену, напою шалдимських королів?

Я розпізнаю компліменти в мовленні, але приймати цю пропозицію мені не хотілося, бо в мене тільки-но починало роз'яснюватися в голові.

На щастя, мене врятувала від необхідності вигадати якийсь виправдання Марреа, яка прийшла висловити свою повагу. Вона була тією вродливою золотоволосою арфісткою, яка марно пробувалася на талант. Якусь мить я думав, що вона

може бути голосом Алойн, але послухавши її трохи, я усвідомив, що це неможливо.

Утім, вона була гарна з себе. Навіть гарніша, ніж видавалася на сцені, а так буває не завжди. Під час розмови я довідався, що вона — донька одного з райців Імрі. М'яка блакить її сукні контрастувала з водоспадом її темно-золотавого волосся й віддзеркалювала синь її очей.

Хоч яка вона була гарна, я не міг зосередитися на ній так, як вона на те заслуговувала. Мені страх як хотілося покинути шинквас, щоб знайти голос, який співав зі мною в ролі Алойн. Ми трохи поговорили, усміхнулись один одному й попрощалися теплими словами та обіцянками поговорити ще раз. Вона знову зeszла серед натовпу, прекрасна завдяки своїм граційним вигинам.

— Що це була за ганьба? — поцікавився Вілем, після того як вона пішла.

— Що таке? — запитав я.

— «Що таке?» — перекривив він мій тон. — Та чи можна хоч прикинутися таким тупим? Якби така розкішна дівчина подивилася на мене одним оком так, як вона дивилася на тебе двома... М'яко кажучи, зараз ми вже були б у окремій кімнаті.

— Вона була привітною, — заперечив я. — І ми розмовляли. Вона запитала мене, чи не покажу я їй якісь аплікатури для арфи, але на арфі я вже давно не грав.

— І не гратимеш іще дуже довго, якщо й далі пропускатимеш такі можливості, — відверто сказав Вілем. — Їй залишалося хіба що розстебнути для тебе ще один гудзик.

Сім перехилився й поклав руку мені на плече — справжнісінький взірць стурбованого друга.

— Квоуте, я хотів поговорити з тобою саме про цю проблему. Якщо ти справді не міг помітити, що вона тобою зацікавилася, можливо, тобі треба визнати, що ти можеш бути неймовірно дурним у всьому, що стосується жінок. Можливо, тобі слід замислитися про священницьку кар'єру.

— Ви обидва п'яні, — сказав я, аби приховати свій рум'янець. — Ви, бува, не помітили з нашої розмови, що вона — донька райці?

— А ти не помітив, — відповів Вілем таким само тоном, — як вона на тебе дивилася?

Я знав, що мені катастрофічно бракує досвіду з жінками, але не мусив у цьому зізнаватися. Тож я відмахнувся від його зауваження та встав із табурета.

— Чомусь я сумніваюся, що вона воліла швиденько пововтузитися за шинквасом. — Я випив води й розгладив на собі плащ. — Тепер я мушу знайти свою Алойн і висловити їй свою щирю подяку. Який у мене вигляд?

— А яке це має значення? — спитав Вілем.

Сіммон торкнувся Вілемового ліктя.

— А ти не розумієш? Він полює на небезпечнішу здобич, аніж якась донька райці з глибоким викотом.

Я відвернувся від них, висловивши жестом свою відразу, і попрямував геть, у велелюдну залу.

Насправді я поняття не мав про те, як її знайду. Щось дурне, романтичне в мені гадало, що я впізнаю її, щойно побачу. Якщо вона хоч наполовину така осяйна, як її голос, вона сяятиме, наче свічка в темній кімнаті.

454

Але поки я думав про це, мені в друге вухо шепотіла мудріша частина мого «я». «Не сподівайся, — казала вона. — Не смій плекати надію на те, що якась жінка могла б палати так яскраво, як голос, який проспівав партію Алойн». І я знав, що цей голос мудрий, хоч і невтішний. Я навчився слухати його на вулицях Тарбієна, де він зберіг мені життя.

Я обійшов перший рівень «Еоліяна» в пошуках, не знаючи, кого саме я шукаю. Час від часу мені хто-небудь усміхався або махав рукою. П'ять хвилин по тому я вже побачив усі обличчя, які там можна було побачити, і перейшов на другий рівень.

Насправді це був перероблений балкон, але замість ярусів із місцями для сидіння там здіймалися ряди столів, з-за яких було видно нижчий рівень. Поки я петляв між столами в пошуках своєї Алойн, моя мудріша половина без угаву бурчала мені у вухо: «Не сподівайся. Ти не здобудеш нічого, крім розчарування. Вона виявиться не такою гарною, як ти собі уявляєш, а тоді ти впадеш у відчай».

Коли я закінчив обшук другого рівня, у мені почав здійснюватися новий страх. Можливо, вона пішла, коли я ще сидів біля шинквасу, впиваючись метегліном і хвалою. Я мав піти до неї одразу, впасти на одне коліно й подякувати їй від усього серця. Що, як її вже нема? Що, як ніхто не знає, хто вона й куди пішла? Коли я пішов сходами до найвищого рівня «Еоліяна», у животі в мене залягла тривога.

«Тепер поглянь, що тобі дала твоя надія, — промовив голос. — Вона зникла, а тобі залишається тільки мучити себе яскравими дурнуватими вимрійками».

Останній рівень був найменшим із трьох, усього-на-всього тоненьким півмісяцем, який огинав три стіни високо над сценою. Тут столи та лави були ширше розставлені й менш заповнені. Я помітив, що на цьому рівні перебували здебільшого пари, і, проходячи від столика до столика, відчув себе якимось підглядайком.

Намагаючись видаватися спокійним, я дивився в обличчя тим, хто сидів, розмовляв і пив. Що ближче я підходив до останнього столика, то сильніше я тривожився. Дійти до нього невимушено я аж ніяк не міг, оскільки він стояв у кутку. Там сиділа до мене спинами якась парочка — один відвідувач зі світлим волоссям й один із темним.

Коли я підійшов ближче, світловолоса людина розсміялась, і я мигцем побачив горде обличчя з тонкими рисами. Чоловік. Я звернув увагу на жінку з довгим темним волоссям. Моя остання надія. Я знав, що це вже точно моя Алойн.

Обійшовши кут столу, я побачив її обличчя. Тобто його обличчя. Вони обидва були чоловіками. Моя Алойн пішла. Я втратив її, і, усвідомивши це, відчув себе так, ніби моє серце виштовхнули з моїх грудей, і воно впало мені мало не у п'яти.

Вони підняли очі, і світловолосий мені усміхнувся.

— Дивись, Тріє, шестиструнний хлопака прийшов висловити нам свою повагу. — Він змірив мене поглядом. — А ти красунчик. Не проти випити з нами?

— Ні, — зникновівши, промимрив я. — Я просто декого шукав.

— Ну, ти декого й знайшов, — невимушено відказав він і торкнувся моєї руки. — Мене звати Фаллон, а це — Трія. Підійди, випий. Я обіцяю, що не дам Трії навіть спробувати відвести тебе додому. Він страх який небайдужий до музикантів. — Він чарівно мені всміхнувся.

Я промимрив якесь виправдання й пішов, надто засмучений, щоб перейматися тим, чи не виставив я себе ослом.

Поки я вертав у своєму горі до сходів, моє мудре «я» скористалося можливістю мене пошпетити. «Ось що виходить із надії, — сказало воно. — Нічого доброго. Утім, те, що ти її впустив, на краще. Вона б ніколи не змогла дорівнятися до свого голосу. Того голосу, прекрасного й жахливого, наче підпалене срібло, наче місячне світло на річковому камінні, наче пір'їна на губах».

Я попрямував до сходів, втупивши очі в підлогу, щоб ніхто не спробував зав'язати зі мною розмову.

456

Тоді я почув голос, голос, схожий на підпалене срібло, голос, який торкався моїх вух поцілунком. Коли я підняв очі, моє серце зраділо, і я зрозумів: це моя Алойн. Піднявши очі, я побачив її й спромігся лише на одну думку: прекрасно.

Прекрасно.

Розділ п'ятдесят сьомий

Интерлюдія: Те, з чого ми складаємося

Баст неквапливо потягнувся та оглянув залу. Нарешті короткий запал його терпіння перегорів.

— Реші.

— Гм-м-м? — підняв на нього очі Квоут.

— А тоді що, Реші? Ви з нею поговорили?

— Звісно, я з нею поговорив. Якби цього не сталося, не було б історії. Про це розповісти легко. Але спершу я маю її описати. Я не знаю точно, як це зробити.

Баст засовався.

Квоут розсміявся; роздратування на його обличчі змінилося виразом ніжності.

— Отже, тобі здається, що описати гарну жінку так само легко, як і дивитися на неї?

Баст опутив погляд і зашарівся, а Квоут, усміхаючись, лагідно поклав долоню йому на руку.

— Моя біда, Басте, у тому, що вона дуже важлива. Важлива для історії. Я й увити собі не можу, як описати її, не применшивши дійсності.

— Я... здається, я розумію, Реші, — примирливим тоном відповів Баст. — Я теж її бачив. Одного разу.

Квоут, здивувавшись, знову сів на стілець.

— Бачив? А я вже й забув. — Він притиснув руки до губ. — То як би ти її описав?

Діставши таку можливість, Баст просяяв. Випрямившись у кріслі, він ніби замислився на мить, а тоді сказав:

— Вона мала ідеальні вуха. — Він зробив елегантний жест руками. — Ідеальні маленькі вушка, неначе вирізьблені з... чогось.

Хроніст розсміявся, а тоді ніби відчув легкий шок — наче він здивував самого себе.

— Її вуха? — перепитав він так, ніби не був упевненим, що розчув правильно.

— Ви ж знаєте, як важко знайти гарненьку дівчину з такими вухами, як треба, — спокійнісінько заявив Баст.

Хроніст розсміявся знову; вдруге це йому, вочевидь, далося легше.

— Ні, — сказав він. — Ні, точно не знаю.

Баст кинув на збирача історій погляд, сповнений глибокого жалю.

— Ну, тоді вам просто доведеться повірити мені на слово. Вони були винятково гарними.

— На мою думку, ти досить добре передав це, Басте, — втішено заявив Квоут. Він замовк на мить, а далі заговорив повільно. — Біда в тому, що вона не схожа на жодну людину, яку я коли-небудь знав. У ній було щось невловиме. Щось непереборно привабливе, як тепло від багаття. У ній була якась грація, якась іскра...

— Вона мала кривий ніс, Реші, — втрутився Баст у задуму свого господаря.

Квоут поглянув на нього, і на чолі в нього з'явилася зморшка роздратування.

— Що?

Баст, захищаючись, підняв руки.

— Я просто це помітив, Реші. Усі жінки у вашій оповіді прекрасні. Не можу суперечити вам у цілому, позаяк ніколи не бачив жодної з них. Але цю я таки бачив. Вона мала кривуватий ніс. А якщо бути чесними, то обличчя в неї, на мій смак, було трохи завузьке. Вона аж ніяк не була бездоганною красунею, Реші. Кому, як не мені, знати? Я чимало це все вивчав.

Квоут довго й пильно дивився на свого учня з сумовитим виразом обличчя.

— Ми — більше, ніж те, з чого ми складаємося, Басте, — сказав він із ноткою докору в голосі.

458 — Я не кажу, що вона не була вродливою, Реші, — швидко промовив Баст. — Вона мені всміхнулася. Це було... у цьому було щось... ця усмішка проникала просто в душу, якщо ви розумієте, про що я.

— Я розумію, Басте. Але знов-таки, я з нею зустрічався. — Квоут поглянув на Хроніста. — Розумієте, проблема тут у порівняннях. Якщо я скажу «вона була темноволосою», ви, можливо, подумаете: «Знав я темноволосих жінок, деякі з них були вродливі». Але ви були б дуже далекі від істини, тому що в жодної з цих жінок насправді не було б нічого спільного з нею. В інших жінок не було б її кмітливості, її чару. Вона не була схожою геть ні на кого з тих, з ким я зустрічався...

Квоут поступово замовк та опустил погляд на складені руки. Він мовчав так довго, що Баст почав соватися, три-можливо роззираючись довкола.

— Гадаю, турбуватися тут безглуздо, — нарешті промовив Квоут, підняв очі й показав на Хроніста. — Якщо я й тут напартачу, то у світовому масштабі це буде дрібницею.

Хроніст підняв перо, а Квоут почав говорити, перш ніж той устиг вмочити перо в чорнило.

— Очі вона мала темні. Темні, як шоколад, темні, як кава, темні, як полірована деревина лютні мого батька.

Обрамляло їх прекрасне обличчя овальної форми. Схоже на краплю.

Квоут несподівано зупинився, неначе в нього закінчилися слова. Тиша була такою раптовою й глибокою, що Хроніст ненадовго підняв очі від сторінки, а цього він ще жодного разу не робив. Але щойно Хроніст підняв очі, з Квоута знову щедро полилися слова.

— Її невимушена усмішка могла зупинити чоловіче серце. Губи вона мала червоні. Не того фарбованого крикливого червоного кольору, який, на думку безлічі жінок, робить їх бажаними. Її губи були червоними завжди, уранці та ввечері. Неначе вона за кілька хвилин до того, як ви її побачили, їла солодкі ягоди чи пила кров із чийогось серця.

— Хоч де вона стояла, вона завжди була в центрі приміщення. — Квоут насупився. — Не зрозумійте мене неправильно. Вона не була ні галасливою, ні марнославною. Ми довго дивимося на вогонь, тому що він мерехтить, тому що він сяє. Наше око приваблює світло, але хилиться людина до вогню аж ніяк не через його яскравість. До вогню приваблює тепло, яке людина відчуває, наближаючись до нього. Те ж саме стосувалося й Денни.

Поки Квоут говорив, його обличчя скривилося так, ніби кожне його слово завдавало йому дедалі більшого болю. І його слова були чітко зрозумілі, але пасували до виразу його обличчя, неначе кожне з них, перш ніж зійти з його вуст, хтось обробляв рашпілем.

— Вона... — Квоут схилив голову так низько, що здавалося, ніби він звертається до власних рук, які лежали в нього на колінах. — Що я роблю? — ледь чутно промовив він, наче його рот був повен сірого попелу. — Що з цього може бути доброго? Як мені пояснити її вам, якщо я сам ніколи її не розумів, навіть трішечки?

Хроніст уже записав більшу частину цих слів, аж раптом до нього дійшло: можливо, Квоут не хотів, щоб він це робив. Він зовсім ненадовго застиг, а тоді дошкрябав до кінця речення. Потім зачекав одну довгу мовчазну мить, а тоді позирнув угору, на Квоута.

Квоут пильно поглянув на нього. Хроніст уже бачив його очі такими темними. Наче в розгніваного Бога. На мить Хроністові страшенно закортіло відскочити від столу. Запала крижана тиша.

Квоут підвівся й вказав на папір, який лежав перед Хроністом.

— Викресліть це, — процідив він.

Хроніст пополотнів, і його обличчя набуло такого ошелешеного виразу, наче його штрикнули ножем.

Не дочекавшись від нього жодного поруху, Квоут сгягнув униз і спокійно прибрав наполовину списаний аркуш із-під Хроністового пера.

— Якщо ви не маєте бажання викреслювати... — Квоут повільно, обережно розірвав списаний до половини аркуш зі звуком, від якого Хроніст геть пополотнів.

Квоут із жакливою рішучістю взяв чистий аркуш та обережно поклав його перед ошелешеним писарем. Один довгий палець тицьнув на розірваний аркуш, розмазавши ще не висохле чорнило.

— Перепишіть до цього місця, — сказав він холодним і нерухомим, мов залізо, голосом. Залізо було і в його очах, тверде й темне.

Сперечатися було безглуздо. Хроніст тихо переписав усе до того місця, в якому Квоутів палець прип'яв папір до столу.

Щойно Хроніст завершив, Квоут заговорив — рішучо й чітко, наче потроху кусаючи лід.

— Якою саме була її врода? Я розумію, що не можу сказати достатньо. Отже. Якщо я не можу сказати достатньо, я принаймні не скажу забагато.

Скажу от що: вона була темноволосою. Ось. Її волосся було довгим і прямим. Вона була темноокою та світлолицьою. Ось. Обличчя вона мала овальне, а підборіддя — рішуче й тендітне. Скажу, що вона була врівноваженою й граційною. Ось.

Перш ніж продовжити, Квоут вдихнув.

— Нарешті скажу, що вона була прекрасною. Ось і все, що можна сказати до пуття. Що вона була прекрасною, до нутра кісток, попри будь-які ганджі чи недоліки. Вона була

прекрасною, принаймні на думку Квоута. Принаймні? Для Квоута вона була надзвичайно прекрасною. — Квоут на мить напружився, наче готовий підскочити та відібрати в Хроніста й цей аркуш.

Тоді він розслабився, наче вітрило, яке покинув вітер.

— Але якщо бути чесним, необхідно сказати, що іншим вона теж видавалася прекрасною...

Розділ п'ятдесят восьмий

Імена для початку

Було б добре сказати, що наші очі зустрілись і я спокійно підійшов до неї. Було б добре сказати, що я всміхався й говорив про приємне римованими двовіршами з чітко вивіре-ним розміром, наче сміливий принц із якоїсь чарівної казки.

На жаль, життя рідко складається за такими ретельно виписаними сценаріями. Насправді я просто стояв. Це була Денна, дівчина, з якою я дуже давно познайомився в Рьонтовій валці.

Якщо подумати, відтоді минуло лише півроку. Не так багато, якщо слухати про це історію, але в житті півроку — дуже великий термін, особливо для молодої людини. А ми обоє були дуже молодими.

Я помітив Денну, коли вона долала останню сходинку перед третім рівнем «Еоліяна». Очі вона опустила, а її обличчя було задумливим, майже сумним. Вона повернулася й пішла до мене, не відриваючи очей від підлоги, не бачачи мене.

За ці місяці вона змінилася. Якщо раніше вона була гарненькою, то тепер вона була ще й гарною. Можливо, різниця полягала лише в тому, що на ній замість дорожнього одягу, в якому я побачив її вперше, на ній була довга сукня. Але сумнівів не було: це — Денна. Я навіть впізнав перстень на її пальці, срібний і з блідо-блакитним каменем.

Відколи наші дороги розійшлися, я переховував у потаємному куточку свого серця дурнуваті ніжні думки про Денну. Я вже думав про те, щоб вирушити до Аніліна й вистежити її, ще раз випадково перестріти її на дорозі, про те, що

вона може приїхати до Університету, шукаючи мене. Але в глибині душі я знав, що ці думки — дитячі вимрїйки, та й усе. Я знав правду: я її більше ніколи не побачу.

Але вона була тут, а я був до цього зовсім не готовий. Вона взагалі згадає мене, незграбного хлопчину, якого знала кілька днів колись давно?

Опинившись за якийсь десяток футів від мене, Денна підняла очі та побачила мене. Її обличчя посвітлішало, наче хтось вставив у неї свічку й вона засяяла світлом цієї свічки. Вона помчала до мене та подолала відстань між нами за три радих, жвавих кроки.

Якусь мить здавалося, ніби вона готова кинутися мені в обійми, але в останню мить вона відступилася, кинувши погляд на людей, що сиділи довкола нас. За півкроку її радісний біг навпростець перетворився на стримане привітання на відстані витягнутої руки. Це в неї вийшло граційно, але їй усе одно довелося витягнути руку та спертися на мої груди, щоб, бува, не повалитися на мене через раптову зупинку.

462

Тоді вона усміхнулася мені. Ця усмішка була теплою, милою й сором'язливою, наче квітка, що розпускається. Вона була привітною, чесною й дещо зніченою. Коли вона всміхнулася мені, я відчув...

Зізнаюся чесно: я не уявляю собі, як це можна описати. Збрехати було б легше. Я міг би вкрасти слова з сотні історій для такої звичної брехні, що ви проковтнули б її цілком. Я міг би сказати, що в мене підкосилися ноги. Що мені сперло дихання в грудях. Але це було б неправдою. Моє серце не загупало, не зупинилося й не тьохнуло. Таке, кажуть, буває в історіях. Дурість. Перебільшення. Маячня. Та все ж таки...

Вийдіть надвір у перші дні зими, після першого заморозку. Знайдіть озерце, укрите льодом, ще свіжим, новеньким і прозорим, наче скло. Біля берега лід вас витримає. Ковзніть далі. Ще далі. Врешті-решт ви знайдете таке місце, де його поверхня ледве витримає вашу вагу. Там ви й відчувате, що відчув я. Крига ламається у вас під ногами. Опустіть погляд — і побачите, як льодом розбігаються білі тріщини, схожі на божевільне складне павутиння. Він не видає жодного звуку, але підошвами ви відчуваєте раптові різкі вібрації.

Ось що сталося, коли Денна мені всміхнулася. Я не хочу сказати, що відчув себе так, ніби опинився на крихкому льоду, який ось-ось трісне піді мною. Ні. Я сам відчув себе льодом, раптом розбився, а від того місця в мене на грудях, де вона мене торкнулася, розбіглися тріщини. Я втримався лише тому, що всі мої кавалки — тисяча кавалків — тяжіли один до одного. Я боявся, що, ворухнувшись, розпадуся на шматки.

Можливо, досить сказати, що мене полонила усмішка. І хоча це звучить по-казковому, це дуже близько до істини.

Мені ніколи не було важко зі словами. Власне, навіть навпаки: мені часто буває надто вже легко висловитися відверто, і це викликає проблеми. Однак там, перед Денною, я був надто приголомшений, щоб заговорити. Я не сказав би до пуття жодного слова навіть заради власного порятунку.

Я над цим і не думав, але мені згадалися всі придворні манери, в яких мене намуштрувала мати. Я невимушено потягнувся й міцно взяв Денну за простягнуту руку, так, ніби вона запропонувала її мені. Тоді відступив на півкроку й гречно вклонився на три чверті. Водночас вільною рукою я взявся за край свого плаща й прибрав його за спину. Це був улесливий поклон, чемний, але не офіційний до абсурду, і цілком доречний у такому громадському місці.

Що далі? Традиція вимагала поцілувати руку, але який поцілунок тут доречний? В Атурі просто кивають над рукою. Шалдійські дами, такі, як лихварська донька, з якою я побалакав перед цим, очікували легкого доторку до кісточок пальців і звуку поцілунку. У Модегу заведено взагалі притискати губи до зовнішнього боку власного великого пальця.

Але ми були в Союзі, а іноземного акценту в Денни наче не було. Отже, простий поцілунок. Я обережно притиснув губи до тильного боку її долоні на один швидкий вдих. Її шкіра була теплою й трохи пахла вересом.

— До ваших послуг, моя пані, — сказав я, випростався й відпустив її руку. Я вперше в житті зрозумів істинне призначення подібних офіційних привітань. Вони забезпечують сценарій на такі випадки, коли людина геть не знає, що їй казати.

— Моя пані? — трохи здивовано повторила Денна. — Чудово, якщо ти наполягаєш. — Вона однією рукою взяла за свою сукню й зробила реверанс; якимось робом він у неї вийшов граційним, насмішкуватим і грайливим водночас. — Твоя пані, — почувши її голос, я зрозумів: мої здогади слухні. Вона — моя Алойн.

— Що ти робиш тут, у третьому колі, сам? — Вона швидко оглянула балкон-півмісяць. — Ти дійсно сам?

— Був сам, — відповів я. Тоді, коли більш нічого на думку вже не спало, я процитував рядок із пісні, яка ще була свіжою в моїй пам'яті. — «І раптом Алойн біля мене стоїть».

Їй було приємно це чути, і вона всміхнулася.

— Як це — раптом? — спитала вона.

— Я мало не запевнив себе в тому, що ти вже пішла.

— Я була готова це зробити, — лукаво промовила Денна. — Дві години чекала, коли ж прийде мій Сав'єн. — Вона трагічно зітхнула й скося поглянула вгору, наче статуя святої. — Нарешті, сповнившись відчаю, я вирішила, що цього разу Алойн може знайти його й до біса історію. — Вона пустотливо всміхнулася.

— «Тож ми були як ледь освітлені кораблі вночі», — процитував я.

— «...ішли поряд, але геть не помічаючи одне одного», — закінчила Денна.

— «Падіння Фелварда», — сказав я з чимось трохи схожим на повагу. — Небагато людей знають цю п'єсу.

— А я не з багатьох людей, — промовила вона.

— Я більше ніколи цього не забуду, — схилив я голову з утрируваною пошаною. Вона насмішкувато пирхнула. Я проігнорував це і продовжив серйознішим тоном. — Навіть не знаю, як подякувати тобі за те, що допомогла мені сьогодні.

— Не знаєш? — перепитала вона. — Оце так халепа. А може, *спробуєш* здогадатись, як мені подякувати?

Не думаючи, я потягнувся до коміра свого плаща й відстібнув свою свиріль таланту.

— Хіба що отак, — промовив я і простягнув свиріль їй.

— Я... — Денна завагалася, будучи дещо шокованою. — Невже ти серйозно?..

— Без тебе я б її не здобув, — відповів я. — А в мене більш нічого цінного немає, якщо тобі не потрібна моя лютня.

Деннині темні очі оглянули моє лице так, ніби вона не могла зрозуміти, кепкую я чи ні.

— Не думаю, що свиріль можна комусь віддавати...

— Насправді можна, — сказав я. — Станціон згадував, що, якщо я її загублю або комусь віддам, мені доведеться здобути нову. — Я взяв її за руку, розчепив її пальці, а тоді поклав срібну свиріль їй на долоню. — Це означає, що я можу чинити з нею так, як мені заманеться, а мені тепер заманулося віддати її тобі.

Денна витріщилася на свиріль у себе в руці, а тоді зосереджено поглянула на мене, так, ніби досі не помічала. Я на мить до болю чітко усвідомив, який вигляд маю. Плащ у мене був геть зношений, і навіть у найкращому своєму вбранні я був мало не обідранцем.

Вона знов опустила погляд і неквапливо зімкнула руку довкола свирілі. Тоді поглянула на мене з непроникним обличчям.

— Мені здається, що ти можеш бути чудовою людиною, — сказала вона.

Я вдихнув, але Денна заговорила першою.

— Однак, — промовила вона, — це надто велика подяка. Недоречно велика плата за те, що я тобі допомогла. Так я заборгувала б *тобі*. — Вона взяла мене за руку й вклала свиріль назад у неї. — Я б воліла, щоб ти був мені зобов'язаний. — Раптом вона широко всміхнулася. — Так ти ще будеш мені щось винен.

Зала помітно стихла. Я спантеличено роззирнувся довкола, бо забув, де перебував. Денна приклала палець до губ і показала за перекладину, на сцену вниз. Ми наблизилися до краю і, поглянувши вниз, побачили білобородого старого, що саме відкривав футляр для інструмента дивної форми. Побачивши, що він тримає в руках, я здивовано охнув.

— Що то таке? — запитала Денна.

— Це стара придворна лютня, — пояснив я, нездатний приховати зачудування в голосі. — Я її ще й не бачив ніколи.

— Це лютня? — Деннині губи беззвучно заворушилися. — Я нарахувала двадцять чотири струни. Як вона взагалі працює? Це ж більше, ніж у деяких арф.

— Такими їх робили багато років тому, до появи металевих струн, перш ніж струни навчилися натягувати на довгому грифі. Це неймовірно. У цій лебединій шії більше ретельного конструювання, ніж у будь-яких трьох соборах. — На моїх очах старий прибрав бороду, щоб не заважала, і влаштувався на стільці. — Я тільки сподіваюся, що він настроїв її, перш ніж вийти на сцену, — тихо додав я. — Інакше нам доведеться чекати ще годину, поки він буде вовтузитися з кілками. Мій батько казав, що менестрелі в давнину, щоб пограти дві хвилини на старій придворній лютні, два дні закріплювали струни й дві години настроювали інструмент.

Старий узгодив струни одну з одною за якихось п'ять хвилин. Опісля він почав грати.

466

Мені соромно в цьому зізнаватись, але про пісню я не пам'ятаю нічого. Хоч я ніколи не бачив і тим паче не чув придворну лютню, мені надто сильно паморочилося в голові від думок про Денну, щоб я усвідомив щось іще. Ми сперлися на перила поруч одне з одним, і я краєчком ока позирив на неї.

Вона не зверталася до мене на ім'я і не згадувала про нашу попередню зустріч у Рьонтовій валці. Отже, вона мене не пам'ятала. Гадаю, те, що вона могла забути обідраного хлопчину, якого знала всього кілька днів під час подорожі, не бозна-яка дивовижа. Однак це все одно було дещо неприємно, тому що я з радістю згадував про неї не один місяць. Однак згадати про це зараз, не виставивши себе дурнем, було неможливо. Краще вже розпочати все спочатку й сподіватися, що з другого разу я запам'ятаюся краще.

Я й незчувся, як пісня закінчилася, і я енергійно заплескав у долоні, щоб компенсувати свою неуважність.

— Коли ти перед цим виконав приспів двічі, я вирішила, що ти помилився, — сказала мені Денна, коли оплески вщухли. — Мені не вірилося, що ти справді хочеш, щоб із тобою заспівала незнайома людина. Я таке бачила тільки де-небудь біля ватри вночі.

Я знизав плечима.

— Мені всі торочили, що саме тут грають найкращі музиканти. — Я широко змахнув в її бік однією рукою. — Я вирішив, що хтось та й знатиме цю партію.

Вона вигнула брову.

— Це було дуже ризиковано, — промовила вона. — Я чекала, поки замість мене подасть голос хтось інший. Заспівати сама я трохи побоювалася.

Я спантеличено подивився на неї.

— Чому? У тебе чудовий голос.

Вона скорчила беззахисно-соромливе личко.

— До цього я чула цю пісню лише двічі. Я не була впевнена, що згадаю її повністю.

— Двічі?

Денна кивнула.

— І вдруге я її почула всього виток тому. Одна парочка зіграла її на званій вечері, на якій я побувала в Ейтнії.

— Ти серйозно? — перепитав я, не вірячи своїм вухам.

Вона нахилила голову назад, а тоді вперед, ніби її спіймали на брехні з добрими намірами. Темне волосся впало їй на обличчя, і вона байдухо прибрала його.

— Ну, добре, гадаю, я таки трохи чула, як та пара репетувала перед самісінькою вечерею...

Я хитнув головою — мені ледве в це вірилося.

— Це просто чудово. Там же страх яка складна гармонія. А запам'ятати всі слова... — Якусь мить я мовчки чудувався, хитаючи головою. — У тебе неймовірний слух.

— Ти не перший чоловік, який це каже, — іронічно промовила Денна. — Але ти, можливо, перший, хто сказав це, дивлячись власне на мої вуха. — Вона кинула багатозначний погляд униз.

Я вже відчув, як почав страшенно шарітись, аж тут почув у нас за спинами знайомий голос.

— Ось ти де!

Повернувшись, я побачив Соя, свого високого красивого друга й спільника в змові на вищій симпатії.

— Ось я де, — озвався я, здивувавшись тому, що він став мене шукати. Ще більше мене здивувало те, що йому

стало нахабства урвати мене під час особистої розмови з дівчиною.

— Ось де ми всі. — Совой усміхнувся мені, підійшов ближче й невимушено обняв Денну за талію. Він удавано насупився на неї. — Я тут прочісую нижчі рівні, намагаючись допомогти тобі знайти твого співця, а ви тим часом стоїте тут удвох і мило балакаєте.

— Ми випадково зустрілися, — пояснила Денна, поклавши руку на його долоню, яка лежала в неї на боці. — Я знала, що ти повернешся бодай по випивку... — Вона кивнула на столик неподалік, на якому стояла лише пара келихів для вина.

Вони повернулися разом і пішли під руку назад до свого столика. Денна озирнулася на мене через плече та якось ворухнула бровами. Я поняття зеленого не мав, що означає цей порух.

468 Совой прикликав мене туди, помахавши рукою, і підсунув незайнятий стілець, щоб мені було де сісти.

— Мені аж не віриться, що там, унизу, виступав ти, — зізнався він мені. — Я гадав, що впізнав твій голос, але... — Він показав рукою на найвищий рівень «Еоліяна». — Хоча третє коло — це затишне місце для усамітнення юних закоханих, вигляд на сцену звідси міг би бути й дещо кращим. Я не знав, що ти граєш. — Він обняв Денну за плечі довгою рукою й зблиснув своєю чарівною блакитноокою усмішкою.

— Час від часу, — безтурботно відповів я, сівши.

— Тобі пощастило, що я вирішив, що сьогодні нам треба розважитися в «Еоліяні», — промовив Совой. — Інакше тобі б акомпанували тільки відлуння та цвіркуни.

— Тоді я тобі винен, — сказав я йому, шанобливо кивнувши.

— Відшкодуй мені цей борг, узявши Сіммона в партнери, як ми наступного разу гратимемо в кутики, — попросив він. — Тоді саме тобі дістанеться фант, коли той безвідповідальний малий засранець оголосить високу карту, маючи лише парочку.

— Гаразд, — погодився я. — Хоч для мене це й тяжко. — Я повернувся до Денни. — А як щодо тебе? Я перед тобою

у великому боргу — як мені його сплатити? Преси що хочеш — і ти це отримаєш, якщо я буду в змозі це забезпечити.

— Що завгодно з того, що ти в змозі забезпечити, — грайливо повторила вона. — То що ж ти можеш, окрім того, що граєш так добре, що, почувши тебе, заридав би й Тейлу зі своїми янголами?

— Гадаю, я міг би зробити що завгодно, — невимушено відповів я. — Якби ти мене про це попросила.

Вона засміялася.

— Небезпечно казати таке жінці, — зауважив Совой. — Особливо цій. Вона пошле тебе по листок зі співучого дерева, що росте на іншому кінці світу.

Вона відкинулася назад на стільці й кинула на мене небезпечний погляд.

— Листок зі співучого дерева, — задумливо протягнула вона. — Це було б непогано. А ти приніс би мені такий?

— Приніс би, — сказав я й з подивом усвідомив, що це так.

Вона ніби замислилася над цим, а тоді грайливо хитнула головою.

— Я б не могла відправити тебе в таку далеку мандрівку. Доведеться мені відкласти сплату боргу на потім.

Я зітхнув.

— Отже, я залишаюся тобі винним.

— О ні! — вигукнула вона. — Ще один тягар на серці мого Сав'ена...

— Мені так важко на серці через те, що я, можливо, ніколи не дізнаюся твого імені. Я міг би й далі подумки називати тебе Фелуріян, — промовив я. — Але це могло б спричинити прикру плутанину.

Вона кинула на мене оцінний погляд.

— Фелуріян? Це б могло мені сподобатись, якби я не думала, що ти брешеш.

— Брешу? — обурено перепитав я. — Побачивши тебе, я найперше подумав: «Фелуріян! Що я накоїв? Лестоці рівних мені були марною тратою часу. Якби ж то повернути час, що згаяв я нікчемно, — я б, може, і зумів його провести недаремно й зігрітися у світлі, що сія незгірш за денне».

Вона всміхнулася.

— *І крадеш, і брешеш. Це ти вкрав із третього акту «Деоніки».*

Вона ще й «Деоніку» знала?

— Є таке, — спокійно визнав я. — Але це не робить ці слова неправдивими.

Вона всміхнулася Совоєві, а тоді знову повернулася до мене.

— Лестощі — це, звісно, чудово, але ними ти мого імені не здобудеш. Совой згадував, що ти ідеш у ногу з ним в Університеті. Отже, ти знаєшся з темними силами, які краще не чіпати. Якщо я надам тобі своє ім'я, ти дістанеш жакливу владу наді мною. — Вуста в неї були серйозні, але її усмішку було видно біля кутиків очей і в нахилі голови.

— Це — щира правда, — сказав я так само серйозно. — Але я запропоную тобі домовленість. Натомість я надам тобі своє ім'я. Тоді я сам опинюся під твоєю владою.

470

— Так ти продав би мені мою ж сорочку, — відповіла вона. — Совой знає твоє ім'я. Якщо вважати, що він іще не повідомив його мені, я з легкістю могла б довідатись його в Совоя.

— А й справді, — докинув Совой, якому наче полегшало на серці від того, що ми згадали про його присутність. Він узяв її за руку й поцілував тильний бік її долоні.

— Він може *назвати* тобі моє ім'я, — зневажливо відказав я. — Але він не може надати його тобі — це можу зробити тільки я. — Я поклав одну руку на стіл. — Моя пропозиція в силі: моє ім'я за твоє. Пристанеш на неї? Чи я завжди буду змушений вважати тебе Алойн і ніколи — тобою?

Її очі заграли.

— Чудово, — сказала вона. — Утім, я спершу дізнаюся твоє.

Я нахилився вперед і жестом попросив її зробити те ж саме. Вона відпустила Совоєву руку й повернула до мене вухо. Я з належним пафосом прошепотів своє ім'я їй на вухо.

— Квоут.

Вона трохи пахла квітами (як я здогадувався, це були якісь парфуми), але під цими пахощами відчувався її власний запах, як від зеленої трави, як від вільної дороги після легенького весняного дощику.

Тоді вона відкинулася назад і неначе замислилася над ним.

— Квоут, — нарешті промовила вона. — Тобі личить. Квоут. — Її очі блищали так, ніби вона приховувала якусь таємницю. Вона вимовила його повільно, наче смакуючи, а тоді кивнула сама собі. — Що воно означає?

— Воно означає багато чого, — сказав я, старанно зображаючи голосом Таборліна Великого. — Але тобі не вдасться так просто відвернути мою увагу. Я заплатив, і тепер ти маєш владу наді мною. Надаси мені своє ім'я, яким я міг би тебе кликати?

Вона всміхнулася й знову нахилилася вперед. Я зробив так само. Повернувши голову вбік, я відчув, як мене злегка торкнулося пасмо її волосся, що вибилося з зачіски.

— Даянн, — її тепле дихання пір'їнкою торкнулося мого вуха. — Даянн.

Ми обоє відкинулися назад. Я не говорив більше нічого, і вона підштовхнула мене:

— Ну?

471

— Я його отримав, — запевнив я її. — І впевнений у ньому так само, як і у власному імені.

— То вимов його.

— Я його збережу, — усміхнено запевнив її я. — Такі дарунки не слід тринькати просто так.

Вона поглянула на мене.

Я скорився.

— Даянн, — промовив я. — Даянн. Тобі теж личить.

Ми якийсь час дивились одне на одного, а тоді я помітив, що Совой не зовсім тактовно на мене витріщається.

— Мені треба донизу, — сказав я й хутко підвівся. — Мушу зустрітися з важливими людьми. — Я подумки скривився від неоковирності цих слів, щойно вимовив їх, але мені не спало на думку менш неоковирного способу забрати їх назад.

Совой підвівся й потис мені руку, без сумніву, дуже бажаючи мене позбутися.

— Ти сьогодні був молодцем, Квоуте. Побачимось.

Я повернувся й побачив, що Денна теж стоїть. Вона поглянула мені у вічі й усміхнулася.

— Я теж надіюся з тобою побачитися. — Вона простягнула руку.

Я нагородив її найкращою своєю усмішкою.

— Надія є завжди. — Я хотів, щоб ця репліка видалася дотепною, та її слова, здавалося, стали грубими, ледве вилетівши з моїх вуст. Треба було йти, поки я не виставив себе ще більшим віслюком. Я хутко потис її руку. Вона була дещо прохолодною на дотик. М'якою, тендітною й сильною. Цілувати її я не став, оскільки Совой був моїм другом, а друзі так не чинять.

Розділ п'ятдесят дев'ятий

Стільки знань

З часом і не без значної допомоги Деоха та Вілема я сп'янів.

472

Тож троє студентів, трохи петляючи, почимчикували назад до Університету. Уявіть собі, як вони йдуть і злегка похитуються. Довкола тихо, а коли на дзвіниці б'є пізня година, подзвін радше підтримує, ніж порушує тишу. Цвіркуни теж шанують тишу. Їхні голоси — наче обережні стібки в її тканині, зовсім малі, майже непомітні.

Ніч огортає їх теплим оксамитом. Схожі на діаманти зорі, що палають у безмарному небі, забарвлюють дорогу в них під ногами в сріблясто-сірий колір. Імрі й Університет — серця інтелекту й мистецтва, найсильніші в усіх чотирьох сторонах цивілізації. Тут, на дорозі між ними, немає нічого, крім старих дерев і високої трави, що гнеться під вітром. Ніч бездоганна у своїй дикості, майже жахає своєю красою.

Троє хлопців: один темний, один світлий та один — краще висловитися неможливо — вогненний, не помічають цієї ночі. Можливо, якась частина їхнього «я» її й помічає, але вони юні, п'яні й гостро усвідомлюють у глибині душі, що ніколи не постаріють і не помруть. Також вони знають, що вони — друзі, і відчувають своєрідну любов один до одного, яка ніколи їх не покине. Ці хлопці знають багато чого іншого, але, мабуть, нічого настільки ж важливого. Можливо, вони думають правильно.

Розділ шістдесятий

Талан

Наступного дня я пішов на жеребкування перед прийомом у стані першого в житті похмілля. Відчуваючи втому й щось схоже на нудоту, я встав у найкоротшу чергу й спробував пропустити повз вуха гамір сотень студентів, які тупцялися довкола, продавали, купували, обмінювалися й просто скаржилися на час іспитів, який їм дістався.

— Квоут, син Арлідена, — промовив я, нарешті опинившись у голові черги. Знуджена на вигляд жінка позначила моє ім'я, і я дістав жетон із чорної оксамитової торбинки. На ньому був напис: «Гептен: полудень». До цього було ще п'ять днів, часу на підготовку вистачало.

Але коли я повернувся до Гнізд, у мене з'явилася думка. Скільки ж мені треба готуватися насправді? А ще важливіше ось що: як багато я можу насправді досягнути, не маючи доступу до Архівів?

473

Роздумуючи над цим, я підняв руку над головою, відставивши середній і великий пальці на знак того, що в мене призначення за п'ять днів, яке я готовий продати.

Невдовзі до мене підійшла незнайома студентка.

— Четвертий день, — сказала вона, продемонструвавши власний жетон. — Якщо обмінємося, дам тобі один йот.

Я хитнув головою. Вона знизала плечима й подалася геть.

До мене наблизився Галвен, ре'лар із Медики. Він підняв вказівний палець, показуючи, що йому призначено на цей же день по обіді. З кіл у нього під очима та тривожного виразу його обличчя я здогадався, що він не надто бажає так швидко складати іспити.

— Візьмеш п'ять йотів?

— Мені б цілий талант...

Він кивнув, перевернувши свій жетон між пальцями. Ціна була справедливою. Нікому не хотілося складати вступний іспит першого ж дня.

— Може, згодом. Я спершу трохи роззирнуся.

Проводжаючи його поглядом, я зачудувався тому, яке велике значення може мати один-єдиний день. Учора п'ять йотів видавалися б шаленою сумою. Але сьогодні мій гаманець був добре наповнений...

Я поринув у неясні роздуми про те, скільки грошей я насправді заробив минулої ночі, аж раптом побачив, що до мене наближаються Вілем і Сіммон. Віл неначе трохи зблід попри шалдійську смаглявість. Я здогадувався, що він теж відчував на собі наслідки нашого нічного гультяйства.

Сім же, навпаки, був як завжди світлим і сонячним.

— Вгадай, кому випало призначення сьогодні по обіді? — Він кивнув мені за плече. — Емброузу та кільком його друзям. Цього досить, щоб змусити мене повірити у справедливу світобудову.

Повернувшись, щоб оглянути натовп, я спершу почув Емброузів голос, а вже тоді побачив його самого.

474 — ...з того ж мішка, а отже, змішали вони їх хрін зна як. Хай починають усю цю безладну дуристику заново й...

Емброуз ішов разом із кількома гарно вбраними приятелями; вони оглядали весь натовп у пошуках піднятих рук. Лише опинившись за десяток футів від мене, Емброуз таки опустив погляд і усвідомив, що рука, до якої він простує, моя.

Він різко зупинився, насупившись, а тоді несподівано та грубо розсміявся.

— Оце так бідося — купа часу, а витратити його нема на що. Хіба Лоррен ще не пустив тебе назад?

— Молот і ріг, — натомлено промовив Віл у мене за спиною.

Емброуз усміхнувся мені.

— Ось що я тобі скажу. За твоє призначення я дам тобі півгріш й одну свою стару сорочку. Так у тебе буде якась одежина на той час, поки ти пратимеш у річці цю. — Кілька його друзів захихотіли в нього за спиною, міряючи мене поглядами.

Я зберігав безтурботний вираз обличчя, не бажаючи нічим його радувати. Насправді ж я надто вже добре усвідомлював, що маю лише дві сорочки, а позаяк я постійно

носив їх два семестри, вони зношувалися. Неухильно зношувалися. До того ж я таки прав їх у річці, бо ніколи не мав грошей на пральню.

— Я не погоджуся, — спокійно промовив я. — У твоїх сорочок надто барвисті поли як на мій смак. — Щоб донести свою думку, я потягнув себе за сорочку спереду. Кілька студентів, які стояли неподалік, засміялися.

— Я не розумію, — тихо сказав Вілові Сім.

— Він натякає, що в Емброуза... — Віл зупинився. — «Едамете тасс», така хвороба, якою заражаються від повій. Це коли виділення...

— Добре, добре, — швидко промовив Сім. — Розумію. Фе. До того ж Емброуз зараз у зеленому.

Тим часом Емброуз вимушено захихикав з мого жарту разом із натовпом.

— Гадаю, я на це заслуговую, — сказав він. — Чудово, дріб'язок для бідних. — Він дістав гаманець і потрусив ним. — Скільки ти хочеш?

— П'ять талантів, — заявив я.

Він саме відкривав гаманець, але тут завмер, витріщившись на мене. Ціна була обурливою. Декілька глядачів поштурхали одне одного ліктями, явно сподіваючись, що я якимось робом обведу Емброуза круг пальця й він заплатить у кілька разів більше, ніж моє призначення коштує насправді.

— Вибач, але чи не перевести тобі цю суму? — запитав я. Було добре відомо, що минулого семестру Емброуз завалив арифметичну частину свого вступного іспиту.

— П'ять — це просто смішно, — заявив він. — Якби ти в таку пізню годину одержав один, тобі б уже поталанило. Я змусив себе безтурботно знизати плечима.

— Я був би згоден і на чотири.

— Згодишся на один, — наполіг Емброуз. — Я не ідіот. Я глибоко вдихнув і смиренно видихнув ще раз.

— А я б, певно, не вмовив тебе підняти ціну до... одного й чотирьох? — поцікавився я, і мені стало гидко від того, як жалісно прозвучав мій голос.

Емброуз по-акулячому всміхнувся.

— Ось що я тобі скажу, — великодушно промовив він. — Дам тобі один і три. Я не проти час від часу потроху займатися благодійністю.

— Дякую, пане, — покірно відповів я. — Надзвичайно вам вдячний.

Я відчув, як розчарувався натовп, коли я встав на задні лапки, як песик, заради Емброузових грошей.

— Не дякуй, — самовдоволено промовив Емброуз. — Допомогати нужденним завжди приємно.

— У вінтській валюті це б становило два ноблі, шість бітів, два гроші та чотири шими.

— Я й сам умію переводити валюту, — огризнувся він. — Я з дитинства подорожував світом разом з батьковим почком. Я знаю, як витрачають гроші.

— Звісно, що знаєш. — Я схилив голову. — Це я дурість сказав. — Я зацікавлено підняв очі. — Отже, ти й у Модегу був?

476

— Звісно, — байдуже промовив він, заходившись прочісувати гаманець, і витягнув жменьку різних монет. — Я навіть був при високому дворі в Кершаєні. Двічі.

— Чи правда, що модеганська шляхта вважає торг ганебним для будь-якої високородної людини? — безневинно запитав я. — Я чув, що серед неї він вважається певною ознакою того, що ця людина або низької крові, або опинилася в справді безнадійному становищі...

Емброуз подивився на мене й завмер, не встигнувши дістати з гаманця нові монети. Його очі примружилися.

— Бо якщо це правда, то з твого боку страшенно люб'язно опуститися до мого рівня, просто щоб повеселитися, трохи поторгувавшись. — Я всміхнувся йому на весь рот. — Ми, ру, обожноємо торгуватися через дрібниці. — Натовп довкола нас негolosно засміявся. Він уже виріс до кількох десятків душ.

— Річ зовсім не в цьому, — промовив Емброуз.

Моє обличчя стало стурбованим.

— Ох, вибачте, мосьпане. Я й гадки не мав, що у вас настали скрутні часи... — Я наблизився до нього на кілька кроків, простягнувши свій жетон для вступного іспиту. — Ось, можете його взяти всього за півгріш. Я й сам не проти по-

троху займатися благодійністю. — Я стояв просто перед ним, тримаючи жетон у витягнутій руці. — Будь ласка, я наполягаю, допомагати нужденним завжди приємно.

Емброуз нагородив мене лютим поглядом.

— Залиш собі й удався ним, — стишено прошипів він мені. — І пам'ятай про це, як їстимеш квасолю й пратимеш у річці. Коли ти підеш звідси з самими тільки руками в кишенях, я ще лишатимуся тут.

Він повернувся й пішов, просто-таки уособлюючи ображену гідність.

Натовп довкола мене мляво заплодував. Я театралью розкланявся навсібіч.

— Як би ти це оцінив? — запитав Сіма Віл.

— Емброуза — на два бали. Квоута — на три. — Сім поглянув на мене. — У принципі, не найкраща твоя робота.

— Я мало спав уночі, — визнав я.

— Щоразу, коли ти мало спиш, тобі врешті-решт дістається значно сильніше, — зауважив Віл.

— Ми тільки й можемо, що огризатись один на одного, — відповів я. — Майстри про це подбали. Якби ми вдалися до якихось крайнощів, нас би відрахували за поведінку, не гідну членів Аркануму. Чому я, на твою думку, не перетворив його життя на пекло?

— Тобі ліньки? — припустив Віл.

— Лінь — одна з найкращих моїх рис, — спокійно промовив я. — Якби я не був лінивим, я б, можливо, завдав собі клопоту перекласти вислів «Едамете тасс» і страшенно образився, довідавшись, що це означає «едемова сопля». — Я знову підняв руку, витягнувши великий і середній пальці. — Натомість я вважатиму, що це — прямий переклад назви хвороби, «немсерія», тим самим уникнувши будь-якої напруженості в нашій дружбі.

Врешті-решт я продав свій час зневіреному ре'лару з Промислу на ім'я Джаксім. Я погодився на не вигідні для себе умови, передавши йому свій час за шість йотів і послугу, яку назву згодом.

Вступний іспит минув так добре, як тільки можна було очікувати, зважаючи на те, що я не міг підготуватися. Гемм

і досі був ображений. Лоррен був холодний. Елодін поклав голову на стіл і неначе заснув. Мені призначили плату за навчання аж у шість талантів, що поставило мене в цікаве становище...

Довга дорога до Імрі була здебільшого безлюдною. Сонце проникло крізь крони дерев, а вітер ніс крихітну часточку того холоду, який невдовзі мала принести осінь. Спершу я попрямував до «Еоліяна», щоб забрати свою лютню. Станціон минулої ночі наполіг на тому, щоб я залишив її там, бо інакше міг би розбити її, долаючи напідпитку довгий шлях додому.

Наблизившись до «Еоліяна», я побачив Деоха, який ліниво притулився спиною до одвірка й проводив монетою по кісточках пальців. Побачивши мене, він усміхнувся.

— Здоров! Ти й твої приятелі так петляли, коли пішли минулої ночі, — я аж подумав, що ви звалитесь у річку.

478

— Ми хиталися в різні боки, — пояснив я. — Так і врівноважилися.

Деох засміявся.

— У нас там твоя дама сидить.

Я змусив себе не шарітись і замислився, звідки він дізнався, що я сподіваюся знайти тут Денну.

— Не зовсім упевнений, що назвав би її *своєю* дамою.

Совой усе ж таки був мені другом.

Він знизав плечима.

— Зви її як хочеш. Станціон її за шинквасом сховав. Я пішов би по неї, доки він не розперезався остаточно й не дав волю рукам.

Я відчув сильний приплив гніву й ледве спромігся проковтнути цілий потік необачних слів. «Моя лютня. Він говорив про мою лютню». Я хутенько, пригнувшись, забіг усередину, здогадуючись: що менше Деох бачитиме моє обличчя, то краще.

Я без поспіху обійшов усі три рівні «Еоліяна», але Денни ніде не було видно. Утім, я натрапив на графа Трепа, який енергійно запросив мене з ним посидіти.

— А я ніяк не вмовлю тебе якось навідатися до мого будинку? — сором'язливо запитав Треп. — Думаю, чи не влаш-

тувати невеличку вечерю, і я знаю кількох людей, які були б дуже раді з тобою зустрітись. — Він підморгнув. — Чутка про твоїй виступ уже шириться.

Я дещо стривожився, але знав, що спілкування зі шляхтою — це своєрідне необхідне зло.

— Це було б для мене честю, мій пане.

Треп скривився.

— Тобі конче треба звати мене «моїм паном»?

Дипломатія дуже важлива для мандрівного артиста, а в дипломатії дуже важливо не забувати про титули й звання.

— Етикет, мій пане, — з жалем у голосі відповів я.

— До біса етикет, — зухвало промовив Треп. — Етикет — це набір правил, який застосовують для того, щоб прилюдно обмінюватися грубощами. Я все життя був передусім Деннаїсом, потім — Трепом, а тоді вже графом. — Він благально подивився на мене. — А скорочено — Денн?

Я завагався.

— Ну хоч тут, — заблагав він. — Коли мені тут хтось починає панькати, я почуваюся бур'яном на клумбі.

Я розслабився.

— Якщо вам так приємно, Денне.

Він зашарівся так, ніби я йому полестив.

— Тоді розкажи мені трохи про себе. Де ти мешкаєш?

— На другому боці річки, — ухилився я від прямої відповіді. Ліжка в Гніздах були не надто престижним житлом. Коли Треп спантеличено на мене глянув, я продовжив: — Я навчаюся в Університеті.

— В Університеті? — перепитав він, явно спантеличившись. — Там тепер музики навчають?

Уявивши це собі, я мало не розсміявся.

— Ні, ні. Я в Арканумі.

Я негайно пошкодував про сказане. Він відкинувся назад і зміряв мене неприємним поглядом.

— Ти що, чаклун?

— Та ні, — зневажливо сказав я. — Я просто навчаюся. Ну, знаєте, граматика там, математика... — Я обрав дві більш-менш безневинні дисципліни, які спали мені на думку, і він неначе трохи розслабився.

— Мабуть, я просто подумав, що ти... — Він поступово замовк і стрепенувся. — Чому ти там навчаєшся?

Це запитання заскочило мене зненацька.

— Я... Я завжди цього хотів. Там же стільки всього можна навчитися.

— Але тобі все це не потрібно. Тобто... — Він спробував знайти доречні слова. — Ти ж так граєш. Звісно, твій покровитель заохочує тебе зосереджуватися на музиці...

— Я не маю покровителя, Денне, — промовив я з ніяковою усмішкою. — Утім, майте на увазі, що думка про нього мені не осоружна.

Його реакція була для мене неочікуваною.

— Хай буде проклята моя почорніла удача. — Він сильно ляснув рукою по столу. — Я ж гадав, що хтось хитрує, приховуючи тебе. — Він загупав кулаком по столу. — Трясця. Трясця. Трясця.

Він трохи опанував себе й поглянув на мене.

480

— Вибач. Просто... — Він махнув рукою з досади й зітхнув. — Чув коли-небудь прислів'я? Одна дружина — шастя, дві дружини втомлюють...

Я кивнув.

— ...три зненавидять одна одну...

— ...а чотири зненавидять тебе, — закінчив Треп. — Що ж, те саме подвійною мірою стосується покровителів та їхніх музикантів. Я шойно обрав для себе третього, злиденного флейтиста. — Він зітхнув і хитнув головою. — Вони чубляться, мов коти в мішку, побоюючись, що їм дістається недостатньо уваги. Якби я тільки знав, що скоро з'явишся ти, я б зачекав.

— Ви мені лестите, Денне.

— Я картаю себе — ось що я роблю. — Він зітхнув, прибравши винуватого вигляду. — Це несправедливо. Сефран добре робить свою справу. Усі вони — добрі музиканти й надто сильно опікуються мною, достоту як справжні дружини. — Він глянув на мене, ніби вибачаючись. — Якщо я спробую долучити до них тебе, буде щось страшне. Мені вже довелося збрехати про той маленький подаруночок, який я зробив тобі минулої ночі.

— То я — ваша коханка? — широко всміхнувся я.

Треп захихотів.

— Не заходьмо надто далеко з цією аналогією. Натомість я побуду твоєю свахою. Допоможу тобі знайти годящого покровителя. Я знаю всіх, хто має шляхетну кров або гроші, у радіусі п'ятдесяти миль, тож це, напевно, буде не так складно.

— Ви б мені цим дуже допомогли, — серйозно промовив я. — Світські кола по цей бік річки для мене — таємниця. — Тут мені дещо спало на думку. — До речі, про них: минулої ночі я зустрів одну молоду даму й мало що про неї дізнався. Якщо ви добре знаєте це місто... — Я поступово замовк із надією в серці.

Він кинув на мене багатозначний погляд.

— А-а-а-а, розумію.

— Ні, ні, ні, — запротестував я. — Це та дівчина, яка заспівала разом зі мною. Моя Алойн. Я просто сподівався знайти її й висловити їй свою пошану.

Треп, здавалося, мені не повірив, але не збирався робити з цього проблеми.

— Розумно, а як її звати?

— Даянн. — Треп неначе чекав на більше. — Це все, що я знаю.

Треп пирхнув.

— Яка вона була на вигляд? Як треба, то заспівай про це. Я відчув, як у мене почали червоніти щоки.

— Вона мала темне волосся десь такої довжини. — Я показав однією рукою трохи нижче свого плеча. — Молода, світлошкіра. — Треп вичікувально дивився на мене. — Гарненька.

— Ясно, — задумливо озвався Треп, потираючи губи. — Вона мала свиріль таланту?

— Не знаю. Можливо.

— Вона живе в місті?

Я знову знизав плечима, засвідчуючи своє невігластво й почувуючись при цьому дедалі дурнуватише.

Треп засміявся.

— Доведеться тобі розповісти мені більше. — Він зарирнув мені за плече. — Зачекай, отам Деох. Уже хто-хто,

а він точно міг би знайти для тебе дівчину. — Він підняв руку. — Деоху!

— Насправді це не так уже й важливо, — поспіхом зауважив я. Треп проігнорував мене й жестом підкликав плечистого чолов'ягу до нашого столика.

Деох спокійно підійшов і сперся на столик.

— Чим я можу вам прислужитися?

— Нашому юному співцеві потрібно трохи відомостей про даму, яку він зустрів минулої ночі.

— Не можу сказати, що я здивований: тоді тут було чимало красунечок. Одна чи дві цікавилися тобою. — Він підморгнув мені. — Яка впала тобі в око?

— Річ не в цьому, — заперечив я. — Це вона підспівала мені минулої ночі. Вона мала чудовий голос, і я сподівався знайти її, щоб ми змогли трохи поспівати.

— Здається, я знаю, про яку мелодію ти говориш. — Він нагородив мене широкою багатозначною усмішкою.

482

Я відчув, що страшенно шаріюся, і знову почав усе заперечувати.

— Ох, та охолонь, я триматиму це при собі. Я навіть не стану розповідати Станціонові, бо це все одно що розповісти всьому місту. Наїдпитку він пліткує, як школярка. — Він вичікувально поглянув на мене.

— Вона була стрункою, мала глибокі очі кавового кольору, — промовив я, а тоді вже подумав про те, як це звучить. Поки ні Треп, ні Деох не встиг пожартувати на цю тему, я хутко повів далі. — Її звали Даянн.

— А-а-а-а. — Деох повільно кивнув самому собі; його усмішка стала дещо іронічною. — Гадаю, я мав би здогадатися.

— Вона живе тут? — запитав Треп. — Я не думаю, що її знаю.

— Ви б її пам'ятали, — сказав Деох. — Але ні, я не думаю, що вона живе в місті. Я бачу її вряди-годи. Вона подорожує, ніде ніколи надовго не затримується. — Він почухав потилицю й тривожно мені всміхнувся. — Не знаю, де б ти зміг її знайти. Обережно, хлопче, вона вкраде в тебе серце. Чоловіки перед нею падають, як пшениця перед серпом.

Я знизав плечима так, ніби мені це й на думку не спадало, і зрадів, коли Треп перевів розмову на плітку про одного місцевого райцю. Я хихотів з їхньої суперечки, поки не допив свою випивку, а тоді попрощався й залишив їх.

Півгодини по тому я стояв на сходах під дверима в Деві, намагаючись не звертати уваги на згірклий запах різниці внизу. Я втретє порахував гроші й замислився про свої варіанти. Я міг повністю погасити свій борг і все ж дозволити собі оплатити навчання, але так я б залишився геть без грошей. Я мусив віддавати й інші борги, і хоч як мені хотілося звільнитися з-під влади Деві, мене не радувала перспектива розпочати семестр без жодної монетки в кишені.

Двері відчинилися раптово — я аж перелякався. Девіне личко підозріло визирнуло з вузької шпарини, а тоді, коли Деві мене впізнала, засяяло усмішкою.

— Чого причаївся? — спитала вона. — Джентльмени зазвичай стукають.

483

Вона широко відчинила двері, пускаючи мене всередину.

— Просто оцінюю свої варіанти, — сказав я, тим часом як вона зачинила за мною. Її кімната загалом лишилася такою ж, як і раніше — хіба що сьогодні в ній пахло корицею, а не лавандою. — Сподіваюся, я тебе не обтяжу, якщо цього семестру сплачу лише відсотки?

— Аж ніяк, — ласкаво відповіла вона. — Мені подобається вважати, що я таким чином вклала гроші. — Вона жестом запросила мене сісти на стілець. — До того ж це означає, що я знову тебе побачу. Ти здивувався б, якби дізнався, як мало в мене відвідувачів.

— Можливо, річ швидше у твоєму місцезнаходженні, ніж у твоєму товаристві, — зауважив я.

Вона зморщила носика.

— Знаю. Попервах я оселилася тут через дешевищу. Тепер мені здається, що я зобов'язана лишатися, бо мої клієнти звикли, що я тут.

Я поклав на письмовий стіл два таланти й підсунув їх до неї.

— Не відповиси на одне запитання?

Вона поглянула на мене з пустотливим захватом.

— Воно непристойне?

— Трохи, — визнав я. — Хтось пробував на тебе заявити?

— Ну... — Вона посунулася вперед на стільці. — Це можна сприймати дуже по-різному. — Вона підняла одну брову над світло-блакитним оком. — Ти зараз погрожуєш чи цікавишся?

— Цікавлюся, — швидко промовив я.

— Ось що я тобі скажу. — Вона кивнула на мою лютню. — Зіграй мені пісеньку, і я скажу тобі правду.

Я всміхнувся й відімкнув футляр, а тоді дістав лютню.

— Що б ти хотіла почути?

Вона замислилася на хвилику.

— Можеш зіграти «Иди з міста, міднику»?

Я зіграв цю пісню, швидко й легко. Вона завзято підспівала мені на приспіві, а наприкінці всміхалася й плескала в долоні, як маленька.

484

Згадуючи це тепер, я підозрюю, що такою вона й була. У ті часи вона була немолодою жінкою, досвідченою і впевненою в собі. Мені ж тоді ще не минуло й шістнадцяти.

— Один раз, — відповіла вона, коли я відклав лютню. — Два роки тому молодий джентльмен з е'лрив вирішив, що краще повідомити констебля, ніж погасити свій борг.

Я поглянув на неї.

— І?

— І все. — Вона безтурботно знизала плечима. — До мене прийшли, поставили кілька запитань, обшукали помешкання. Звісно, не знайшли нічого кримінального.

— Звісно.

— Наступного дня молодий джентльмен розповів констеблеві правду. Він вигадав усю ту історію, тому що я згордувала ним як залицяльником. — Вона всміхнулася на весь рот. — Констебль цьому не зрадив, а джентльмена оштрафували за наклеп на містянку.

Я мимоволі всміхнувся.

— Не можу сказати, тому що я страшенно... — Я затих, уперше помітивши дещо. Показав на її книжкову полицю. — Це що, Малкафова «Основа всієї матерії»?

— О, так, — з гордістю підтвердила вона. — Новенька. Це мені так частково сплатили борг. — Вона показала на полицю. — Дивись на здоров'я.

Я підійшов і витягнув книжку.

— Якби я міг за нею вчитися, то сьогодні не пропустив би одне запитання на вступному іспиті.

— А я гадала, що тобі вистачає книжок в Архівах, — сказала вона з явною заздрістю в голосі.

Я хитнув головою.

— Мені заборонили туди вхід, — пояснив я. — В Архівах я загалом провів дві години, і половину цього часу мене звідти витурювали.

Деві повільно кивнула.

— Я про це чула, але ж неможливо здогадатися, які чутки правдиві. Отже, ми певною мірою в одному човні.

— Я сказав би, що тобі трохи краще, — відповів я, оглядаючи її полиці. — У тебе тут Теккам і «Героборика». — Я проглянув усі назви книжок, шукаючи якусь таку, де могли б бути відомості про амірів або чандріян, але дуже перспективним не видавалося ніщо. — У тебе ще й «Шлюбні ігри дракуса звичайного». Коли мене витурили, я саме її читав.

— Це останнє видання, — з гордістю промовила вона. — Там нові гравюри й розділ про Фейн-Мойте.

Я провів пальцями по корінцю книжки, а тоді відступив на крок.

— Гарне зібрання.

— Ну, — грайливо сказала вона, — як обіцяєш не бруднити руки, то можеш час від часу приходити до мене почитати. Якщо приноси́тимеш із собою лютню й гратимеш для мене, я, можливо, навіть позичу тобі книжку чи дві за умови, якщо ти вчасно їх повертатимеш. — Вона чарівливо мені всміхнулася. — Ми, вигнанці, маємо триматися разом.

Усю довгу дорогу назад до Університету я роздумував про те, кокетувала тоді Деві чи поводитися по-дружньому. Подолавши ті три милі, я так і не спромігся щось вирішити. Про це я згадую, щоб чітко вказати на одну річ. Я був розумником, майже героєм з аларом, схожим на штабу рамстонської сталі. Та передусім я був п'ятнадцятирічним

хлопчиком. У всьому, що стосувалося жінок, я був безпорадний, мов ягнятко в лісі.

Я знайшов Кілвіна в його кабінеті, де він вирізьблював руни в скляній півкулі для чергової підвісної лампи. Я тихенько постукав у відчинені двері.

Він позирнув на мене.

— Е'ліре Квоуте, ти вже маєш кращий вигляд.

Лише за мить я зрозумів: він має на увазі, що три тижні тому відсторонив мене від роботи в Промислі через втручання Вілема.

— Дякую, пане. Я й почуваюся краще.

Він ледь помітно схилив голову набік.

Я опустив одну руку до гаманця.

— Мені б хотілося погасити свій борг перед вами.

Кілвін рикнув.

— Ти нічого мені не завинив.

486

Він знову опустив погляд на стіл і на роботу, яку тримав у руках.

— Тоді свій борг перед майстернею, — не вгавав я. — Я вже давненько користаюся з вашої доброї вдачі. Скільки я винен за матеріали, які використав під час навчання в Манета?

Кілвін продовжив працювати.

— Один талант, сім йотів і три.

Точність цифри мене приголомшила, оскільки він і не глянув у облікову книгу з комори. Мені й подумати було лячно про все те, що зберігає в себе в голові цей схожий на ведмедя чолові'яга. Я дістав потрібну суму з гаманця й поклав монети на відносно вільний кут столу.

Кілвін поглянув на них.

— Е'ліре Квоуте, я сподіваюся, що ти здобув ці гроші чесним шляхом.

Він говорив таким серйозним тоном, що я мимоволі всміхнувся.

— Я заробив їх, зігравши в Імрі минулої ночі.

— По той бік річки так добре платять за музику?

Не припиняючи всміхатись, я безтурботно знизав плечима.

— Я не знаю, чи таланитиме мені так *кожної* ночі. Це ж усе-таки був лише мій перший раз.

Кілвін чи то пирхнув, чи то важко видихнув, і знову спрямував погляд на свою роботу.

— Тобі передається пиха Елкси Дала. — Він обережно провів на склі лінію. — Чи правильно я вважаю, що ти більше не працюватимеш у мене вечорами?

Я був шокований і відновив дихання лише за мить.

— Я... я б не... я прийшов сюди, щоб обговорити з вами... — «...моє повернення до роботи у майстерні». Мені й на думку не спадало не працювати на Кілвіна.

— Вочевидь, музика дає тобі більші прибутки, ніж робота тут. — Кілвін багатозначно поглянув на монети на столі.

— Але я *хочу* тут працювати! — жалісно промовив я.

Кілвін білозубо всміхнувся від вуха до вуха.

— Добре. Я б не хотів, щоб другий бік річки відібрав тебе в мене. Музика — це чудово, але метал довговічний. — Він стукнув по столу двома величезними пальцями, наголошуючи на своїх словах. Тоді він відмахнувся від мене рукою, яка тримала незакінчену лампу. — Иди. Не спізнюйся на роботу, бо інакше ти в мене ще семестр начищати-меш пляшки й молотимеш руду.

Ідучи геть, я замислився над Кілвіновими словами. Він уперше сказав мені щось таке, з чим я не погоджувався повністю. «Метал іржавіє, — подумав я, — а музика живе вічно».

Врешті-решт час доведе, що один з нас мав рацію.

Пішовши з Промислу, я попростував до «Коня й четвірки» — чи не найкращого шинку на цьому боці річки. Шинкарем там був лисий підтоптаний хлоп, який звався Кеверін. Я показав йому свою свиріль таланту й домовився про п'ятнадцять приємних хвилин гри.

Врешті-решт вийшло так, що я одержав безкоштовну кімнату та утримання в обмін на три вечори гри щовитка. Кухня в «Четвірці» була надзвичайна, а моя кімната насправді була невеличкими апартаментами: спальня, гардеробна й вітальня. Величезний прогрес порівняно з моїм вузьким ліжком у Гніздах.

Але найкращим було те, що я зароблятиму по два срібні таланти на місяць. Для людини, яка так довго була бідною, як я, ця сума була майже абсурдною. І це — на додачу до подарунків або чайових від заможних клієнтів.

Граючи там, працюючи в Промислі, а в перспективі — заповавши заможного покровителя, я більше не муситиму жити, як жебрак. Я зможу купити те, чого страшенно потребував: ще один набір одягу, трохи пристойних пер і паперу, нове взуття...

Якщо ви ніколи не були безнадійно бідними, то я сумніваюся, що ви зможете зрозуміти, яке полегшення я відчув. Я місяцями очікував чергового лиха, знаючи, що мене може знищити будь-яка маленька катастрофа. Але тепер я більше не мусив жити зо дня в день, бентежачись через плату за навчання в наступному семестрі чи відсотки за позикою Деві. Я більше не мав боятися, що мене виженуть з Університету.

488

Я чудово повечеряв шматком оленини з зеленим салатом і мискою вишукано приправленого томатного супу. Були й свіжі персики, і сливи, і білий хліб із маслом із солодких вершків. Хоч я й не просив про це, мені подали кілька келихів чудового темного вінтського вина.

Тоді я пішов у свої апартаменти, де й заснув як убитий, загубившись на обширі своєї нової перини.

Розділ шістдесят перший

Осел, осел

Переживши вступний іспит, я залишився без обов'язків до початку осіннього семестру. У дні перед ним я відсипався, працював у Кілвіновій майстерні та насолоджувався новим розкішним житлом у «Коні й четвірці».

Також я чимало часу проводив у дорозі до Імрі, зазвичай нібито навідуючись до Трепа чи насолоджуючись приязним товариством інших музикантів в «Еоліяні». Та насправді я сподівався знайти Денну.

Але своєю наполегливістю я не добився нічого. Вона ніби безслідно зникла з міста. Я попросив кількох людей,

яким міг довіряти, не розпускати про це пліток, але жоден із них не знав більше, ніж Деох. Я ненадовго замислився, чи не запитати про неї Совоя, але відкинув цю ідею як погану.

Після шостої марної подорожі до Імрі я вирішив обличити свої пошуки. Після дев'ятої переконав себе, що так я гайную цінний час. Після чотирнадцятої подорожі я чітко усвідомив, що не знайду її. Вона остаточно зникла. Знову.

Саме під час одних своїх відвідин «Еоліяна» без Денни я почув від графа Трепа тривожну новину. Судячи з усього, Емброуз, первісток заможного й впливового барона Оссела, був дуже активним у світському товаристві Імрі. Він поширював чутки, погрожував і взагалі налаштував шляхту проти мене. Хоча він і не міг завадити мені завойовувати повагу інших музикантів, він, судячи з усього, *міг* позбавити мене можливості знайти заможного покровителя. Так я вперше дістав якесь уявлення про те, як Емброуз може насолити такій людині, як я.

489

Треп вибачався й супився, а я кипів від роздратування. Далі ми разом напилися вина, перейшовши всі розумні межі, і почали перемивати кісточки Емброузу Осселу. Врешті-решт Трепа викликали на сцену, і він проспівав там нищівну сатиричну пісеньку про одного тарбієнського райцю, яку склав сам. Її зустріли гучним сміхом та оплесками.

Невдовзі ми заходилися складати пісню про Емброуза. Треп був невинним пліткарем зі схильністю до брудних натяків без дрібки смаку, а я завжди вправно складав ефектні мелодії. Менш ніж за годину ми склали свій шедевр, який лагідно назвали «Осел, осел».

На перший погляд це була похабна пісенька про віслюка, який захотів стати арканістом. Згадати про Емброуза ми змогли хіба що за допомогою надзвичайно дотепного каламбуру на його прізвище. Але кожна людина, що мала хоч трохи клепки в голові, могла здогадатися, про кого йдеться насправді.

Коли ми з Трепом вийшли на сцену, було вже пізно, і напилися собі на лихо не тільки ми. Більшість слухачів оглушливо сміялися й аплодували, а також викликали нас на біс.

Ми виступили перед ними ще раз, а на приспіві нам підспівали всі.

Ключем до успіху пісні була її простота. Її можна було насвистувати або мугикати. Її міг би зіграти всякий, хто мав бодай три пальці, а її мелодію можна було вловити навіть із нікудишнім слухом. Вона добре запам'ятовувалася, була вульгарною та злісною. Вона поширилась Університетом, як пожежа в полі.

Я не без зусилля відчинив зовнішні двері Архівів і зайшов до передпокою; мої очі пристосувалися до червонястого світла симпатичних ламп. Повітря там було сухе й прохолодне, з сильним запахом пилу, шкіри та старого чорнила. Я вдихнув його так, як вдихає повітря голодний під пекарнею.

За письмовим столом сидів Вілем. Я знав, що він саме має працювати. Емброуза не було в цій будівлі зовсім.

490

— Я тільки прийшов поговорити з майстром Лорреном, — хутко пояснив я.

Віл розслабився.

— У нього зараз відвідувач. Можливо, доведеться довго...

Двері за вхідним столом відчинив високий, худорлявий шалдієць. На відміну від більшості шалдійців, він був гладенько поголений і мав довге волосся, зібране у хвіст. На ньому були добре заштопаний шкіряний мисливський костюм, полинялий дорожній плащ і високі чоботи — усе це було запорошене в дорозі. Коли він зачинив двері за собою, його рука несвідомо взялася за руків'я меча, щоб меч не зачепив стіну чи стіл.

— Теталія ту Кіауре едан А'сіат, — промовив він сіаруською й плеснув Вілема по плечу, вийшовши з-за столу. — Ворелан туа тетам.

Віл несподівано всміхнувся, знизавши плечима.

— Льїнсатва. Туа кверейн.

Його співрозмовник розсміявся, а коли він обійшов стіл, я побачив, що при ньому не лише меч, а й довгий ніж. Я ще ніколи не бачив в Університеті озброєну людину. Тут, в Архівах, він здавався недоречним, як вівця при королівському

дворі. Але поведився він невимушено, впевнено, ніби почувався як удома.

Побачивши мене, він зупинився. Трохи схилив голову набік.

— Кіє цієн?

Цієї мови я не розпізнав.

— Прошу?

— Ох, вибач, — промовив він бездоганною атурською. — Ти скидався на іллійця. Мене ввело в оману руде волосся. — Він придивився до мене. — Але ж ти не іллієць, чи не так? Ти з ру. — Він вийшов уперед і простягнув мені руку. — Одна родина.

Я, не думаючи, потис її. Рука в нього була тверда, як камінь, а завдяки засмазі його шкіра була ще темнішою, ніж зазвичай буває в шалдійців. На її тлі виділялися кілька блідих шрамів, які проходили кісточками його пальців і його зап'ястками.

— Одна родина, — повторив я, надто здивований, щоб сказати щось інше.

— Люди з родини тут рідкість, — спокійно промовив він і пройшов повз мене до зовнішніх дверей. — Я б зупинився й поділився новинами, але мушу дістатись Івздауна до заходу сонця, бо інакше не встигну на корабель. — Він відчинив зовнішні двері, і приміщення залило сонячне світло. — Зустрінуся з вами, як повернуся до цих країв, — сказав він і зник, помахавши рукою.

Я повернувся до Вілема.

— Хто то був?

— Один із Лорренових гілерів, — сказав Віл. — Віарі.

— Він — *канцеляр*? — промовив я, не вірячи своїм вухам, і згадав блідих, тихих студентів, які працювали в Архівах, сортуючи, переписуючи та приносячи книжки.

Віл хитнув головою.

— Він працює у відділі закупівель. Вони завозять книжки з усього світу. То зовсім інший люд.

— Я зрозумів, — відповів я, позирнувши на двері.

— Це з ним говорив Лоррен, тож тепер ти можеш зайти, — сказав Віл, підвівшись на ноги й відчинивши двері

за масивним дерев'яним столом. — У кінці коридору. В нього на дверях латунна табличка. Я б тебе провів, але в нас мало робочих рук. Я не можу залишати стіл.

Я кивнув і пішов коридором. Усміхнувся, почувши, як Віл тихенько, собі під носа, мугикає мелодію «Осел, осел». Тоді двері за мною притишено гупнули, і в коридорі стало чутно тільки моє дихання. Поки я дістався потрібних дверей, руки в мене вже були вологі від поту. Я постукав.

— Заходьте, — гукнув ізсередини Лоррен. Його голос без жодного натяка на інтонації чи емоції нагадував лист гладенького сірого шиферу.

Я відчинив двері. Лоррен сидів за величезним напівкруглим столом. Уздовж стін від підлоги до стелі тягнулися полиці. У кабінеті було стільки книжок, що ніде не було видно більш ніж п'яді голої стіни.

Лоррен холодно подивився на мене. Навіть у сидячому положенні він був майже такий на зріст, як я.

492

— Доброго ранку.

— Я знаю, що мені заборонено доступ до Архівів, майстре, — швидко проказав я. — Сподіваюся, що я не порушую цю заборону, навідавшись до вас.

— Якщо ти прийшов із добрими намірами, то ні.

— У мене завелися гроші, — пояснив я та витягнув гаманець. — І я сподівався викупити свій примірник «Риторики і логіки».

Лоррен кивнув і звівся на ноги. Високий, чисто поголений і зодягнений у темну мантию майстра, він нагадував мені загадкового Мовчазного Лікаря — персонажа, наявного в багатьох модеганських п'есах. Я притлумив своє тремтіння, намагаючись не зацикловатися на тому, що поява Лікаря завжди віщувала катастрофу в наступному акті.

Лоррен пішов до однієї з полиць і дістав невеличку книжечку. Я дуже швидко впізнав у ній свою. На її обкладинці було видно темну пляму, яка лишилася відтоді, як вона намокла під час бурі в Тарбієні.

Я завовтузився зі шнурками на своєму гаманці й з подивом побачив, що мої руки злегка тремтять.

— Здається, йшлося про два срібні гроші.

Лоррен кивнув.

— Можна запропонувати вам щось на додачу? Якби ви не купили її для мене, я втратив би її назавжди. Не кажучи вже про те, що ваша покупка допомогла мені зі вступом як таким.

— Двох срібних грошів вистачить.

Я поклав монети на його стіл; коли я опустил їх, вони злегка задзвеніли, виказуючи тремтіння в моїх руках. Лоррен простягнув книжку, і я витер спітнілі руки об сорочку, а тоді взяв її. Розгорнув її на Беновому написі й усміхнувся.

— Дякую, що подбали про неї, майстре Лоррен. Вона для мене безцінна.

— Подбати ще про одну книжку — невеликий клопіт, — сказав Лоррен, повернувшись на своє місце. Я зачекав, щоб побачити, чи, бува, не продовжить він. Він не продовжив.

— Я... — Мій голос застряг у мене в горлі. Я ковтнув, щоб його прочистити. — Ще я хотів сказати, що мені соромно за... — Я застиг від думки про те, щоб справді згадати про відкрите полум'я в Архівах. — За те, що я зробив раніше, — кволо закінчив я.

— Я приймаю твоє вибачення, Квоуте. — Лоррен повернувся до книжки, яку читав, коли я зайшов. — Доброго ранку.

Я ковтнув ще раз, відчувши сухість у роті.

— А ще я думав про те, коли можу сподіватися повернути собі доступ до Архівів.

Лоррен підняв на мене очі.

— Тебе застукали з розпаленим вогнем серед моїх книжок, — сказав він зі схвильованою ноткою в голосі, схожою на проблиск червоного заходу сонця на тлі шиферно-сірих хмар.

Мені вилетіла з голови вся ретельно продумана аргументація.

— Майстре Лоррен, — заблагав я. — Того дня мене відшмагали, і я був не надто тямущий. Емброуз...

Лоррен підняв зі столу руку з довгими пальцями, повернувши її долонею назовні, до мене. Цей обережний жест змусив мене замовкнути швидше, ніж ляпас по обличчю. Його обличчя було порожнім, як чиста сторінка.

— Кому мені вірити? Тому, хто три роки пробув ре'ларом, чи тому, хто два місяці пробув е'ліром? Канцелярові, який працює на мене, чи незнайомому студентові, визнаному винним у необачному застосуванні симпатії?

Я спромігся трохи опанувати себе.

— Я розумію ваше рішення, майстре Лоррен. Але чи можу я зробити щось, аби повернути собі доступ? — запитав я, нездатний приховати відчай у голосі. — Чесно кажучи, я б волів, щоб мене відшмагали ще раз, аби тільки не провести ще один семестр без доступу. Я віддав би вам усі гроші зі своєї кишені, хоч це й невелика сума. Я понаднормово, без платні, працював би канцеляром заради права показати себе перед вами. Я знаю, що під час іспитів вам не вистачає робочих рук...

Лоррен подивився на мене майже з цікавістю в спокійних очах. Я мимохіть подумав, що моє благання вплинуло на нього.

494

— Усе це?

— Усе це, — серйозно підтвердив я, і в грудях у мене миттєво здійнялася надія. — Усе це й будь-яке інше покарання на ваш розсуд.

— Для скасування своєї заборони я вимагаю лише одного, — сказав Лоррен.

Я ледве втримався від нервової посмішки.

— Що завгодно.

— Продемонструй терпіння та обачність, яких тобі досі бракувало, — просто сказав Лоррен, а тоді опустив погляд на книжку, яка лежала розгорнутою в нього на столі. — Доброго ранку.

Наступного дня мене збудив від міцного сну в широчезному ліжку в «Коні й четвірці» один із Джемісонових попихачів. Він повідомив мене, що за чверть до півдня мені потрібно бути на рогах. Мене звинувачували в поведінці, не гідній члена Аркануму. Емброуз нарешті довідався про мою пісеньку.

Наступні кілька годин я провів сам на сам із легкою нудотою. Цього я й сподівався уникнути — можливості

розквитатися зі мною як для Емброуза, так і для Гемма. Ще гірше було те, що Лорренова думка про мене мала через це погіршитися ще більше незалежно від результату.

Я прибув до Зали Майстрів завчасно й з полегшенням усвідомив, що атмосфера в ній значно невимушеніша, ніж тоді, коли я опинився на рогах через зловживання стосовно Гемма. Арвіл та Елкса Дал мені всміхнулися. Кілвін кивнув. Мені полегшало на серці від того, що в мене, на протывагу нажитим ворогам, серед майстрів є друзі.

— Гаразд, — жваво заговорив Ректор. — До початку вступних іспитів у нас десять хвилин. Мені не хочеться відставати від розкладу, тож я не буду з цим тягнути. — Він оглянув решту майстрів, і всі вони йому закивали. — Ре'ларе Емброузе, висловіть свої претензії. У вас є одна хвилина.

— Примірник тексту пісні просто перед вами, — з жаром заговорив Емброуз. — Вона наклепницька. Вона паплюжить моє добре ім'я. Це ганебна поведінка для члена Аркануму. — Він ковтнув, зціпивши зуби. — Ось і все.

495

Ректор повернувся до мене.

— Маєте що сказати на свій захист?

— Вона була нетактовною, Ректоре, але я не сподівався, що вона пошириться. Власне, я заспівав її лише один раз.

— Резонно. — Ректор опустил погляд на папірець, який лежав перед ним. Прокашлявся. — Ре'ларе Емброузе, ви — віслюк?

Емброуз напружився.

— Ні, пане, — заперечив він.

— Чи маєте ви, — він прокашлявся й зачитав просто з аркуша, — «прутень, як трутень»?

Дехто з майстрів ледве стримав усмішку. Елодін усмінувся не криючись.

Емброуз зашарівся.

— Ні, пане.

— Тоді я, на жаль, не бачу проблеми, — лаконічно підсумував Ректор і поклав папірець на стіл. — Я пропоную замінити звинувачення в неналежній поведінці звинуваченням у недостойному хуліганстві.

— Підтримую, — сказав Кілвін.

— Усі за? — руки підняли всі, крім Гемма та Брандера. — Пропозицію прийнято. Встановлюється така міра покарання: офіційний лист-вибачення на адресу...

— Ради Бога, Артуре, — втрутився Гемм. — Хай лист принаймні буде публічним.

Ректор зиркнув на Гемма, а тоді знизав плечима.

— ...офіційний лист-вибачення в публічному доступі до початку осіннього семестру. Усі за? — Усі підняли руки. — Пропозицію прийнято.

Ректор нахилився вперед, спершись на лікті, і поглянув згори вниз на Емброуза.

— Ре'ларе Емброузе, надалі раджу вам утриматися від марнування нашого часу через неправдиві звинувачення.

Я відчув, як Емброуз аж пашить гнівом. Це було все од-но що стояти біля вогню.

— Так, пане.

496 Не встиг я відчутти якийсь самовдоволення, як Ректор повернувся до мене.

— А вам, е'ліре Квоуте, раджу надалі сумлінніше дотримуватися норм етикету.

Його сувору настанову дещо зіпсувало те, що Елодін поруч з ним уже почав весело мугикати мелодію «Осел, осел».

Я опустив очі, намагаючись стримати усмішку.

— Так, пане.

— Ви вільні.

Емброуз розвернувся й кинувся геть, але перш ніж він вийшов за двері, Елодін заспівав:

Ось віслук іде — і породу видно в нім!

За мідак будь-кого на собі катає він!

Думка про те, щоб написати публічне вибачення, була мені осоружна. Але, як то кажуть, щасливе життя — найкраща помста. Тож я вирішив ігнорувати Емброуза й насолоджуватися своїм новим, розкішним життям у «Коні й четвірці».

Але мститися в мене вийшло лише два дні. На третій день у «Коня й четвірки» з'явився новий власник. На зміну низенькому веселому Кеверіну прийшов високий худий чолов'яга, який повідомив мене, що потреби в моїх послугах

більше немає. Мені наказали звільнити свої апартаменти до настання ночі.

Це дратувало, але я знав щонайменше чотири чи п'ять шинків аналогічної якості з цього боку річки, які дуже зраділи б можливості винайняти музиканта зі свиріллю таланту.

Але шинкар із «Куща гостролисту» відмовився зі мною розмовляти. «Біла олениця» та «Вінець королеви» були задоволені тими музикантами, які вже в них були. У «Золотому поні» я прочекав більше години, поки не зрозумів, що мене гречно ігнорують. Коли мені відмовили в «Королівському дубі», я вже кипів від люті.

Це Емброуз постарався. Я не знав, як це йому вдалося, проте я знав, що це був він. Можливо, роздав хабарів або пустив чутку, нібито будь-який шинок, який візьме на роботу певного рудоволосого музиканта, втратить чимало можливих шляхетних клієнтів.

Тож я почав ходити іншими шинками на цьому боці річки. Дорогі шинки мені вже відмовили, але пристойних закладів ще залишалось багато. За наступні кілька годин я зазирнув до «Спочинку пастуха», «Кабанячої голови», «Собаки в стіні», шинку «Стовпи» і «Табарда». Емброуз попрацював дуже ретельно: мною не зацікавився жоден з них.

Коли я навідався до шинку «В Анкера», уже настав ранній вечір, і тоді я йшов далі лише з чистісінької злості. Я був рішучо налаштований звернутися до кожного шинку на цьому боці річки, перш ніж знову почати платити за ліжко та розписку на їжу.

Коли я прийшов до шинку, сам Анкер, видершись на драбину, закріплював цвяхами довгу кедрову дошку з обшивки стіни. Коли я встав біля драбини, він опустив на мене погляд.

— То це ти — той самий хлопака, — промовив він.

— Прошу? — спантеличено перепитав я.

— Тут один хлоп заходив і сказав мені, що я, як візьму на роботу рудоволосого хлопчину, наживу собі достобіса неприємностей. — Він кивнув на мою лютню. — Певно, йшлося про тебе.

— Ну, тоді, — сказав я, регулюючи лямку футляра для лютні в себе на плечі, — не марнуватиму ваш час.

— Ти його ще не марнуєш, — заявив він, спустившись із драбини, і витер руки об сорочку. — Цьому закладу не завадило б трохи музики.

Я пильно глянув на нього.

— А хіба ви не збентежені?

Він сплюнув.

— Ці кляті малі гедзі думають, ніби за гроші можуть хоч сонце з неба дістати, еге ж?

— Конкретно цей міг би собі це дозволити, — похмуро сказав я. — І місяць теж, якби він захотів собі весь комплект, щоб підставляти під книжки.

Він насмішкувато пирхнув.

— Ні хріна він мені зробити не може. Я таких не обслуговую, тож він не може розлякати мені клієнтів. А я володію цим закладом сам-один, тож він не може купити його й звільнити мене, як бідолашного старого Кеверіна...

— Хтось купив «Коня й четвірку»?

498

Анкер задумливо на мене глянув.

— А ти що, не в курсі?

Я неквапливо хитнув головою, потихеньку перетравлюючи цю звістку. Емброуз купив «Коня й четвірку» просто для того, щоб насолити мені, позбавивши мене роботи. Ні, він для цього надто розумний. Він, мабуть, позичив гроші якомусь приятелеві й видав це за комерційну операцію.

Скільки він коштував? Тисячу талантів? П'ять тисяч? Я й гадки не мав, яку вартість має такий шинок, як «Кінь і четвірка». Ще більше непокоїло те, наскільки швидко він із цим упорався.

Завдяки цьому я зміг чітко все оцінити. Я вже знав, що Емброуз багатий, але, чесно кажучи, порівняно зі мною, багатими були *всі*. Я ніколи не замислювався про те, *наскільки* він заможний або як він може використати це проти мене. Я на власному досвіді бачив, який вплив може мати первісток заможного барона.

Я вперше зрадів строгим правилам поведінки в Університеті. Якщо Емброуз був готовий піти на таке, я міг лише здогадуватись, яких рішучих заходів він ужив би, якби не мусив зберігати щось схоже на чемність.

З задуми мене вирвала молода жінка, яка висунулася з-за парадних дверей шинку.

— А щоб тебе, Анкере! — крикнула вона. — Не буду я наливати й носити, поки ти стоїш тут і чухаєш собі дупу! Заходь!

Піднявши драбину й поставивши її у провулку за рогом, Анкер пробурчав щось собі під носа.

— А що ти, властиво, зробив тому хлопкові? Вграв його матусю?

— Та ні, написав про нього пісеньку.

Коли Анкер відчинив двері шинку, на вулицю полилася суміш притишених голосів.

— Мені б цікаво було почути таку пісеньку. — Він широко всміхнувся. — Чому б тобі не зайти й не зіграти її разок?

— Якщо ви впевнені, — сказав я, зовсім не вірячи у свою удачу. — Неодмінно буде біда.

— Біда, — гигикнув він. — Шо такий хлопчина, як ти, знає про біду? Я був у біді, ще як ти не родився. Я в такій біді бував, що ти для неї й слів би не найшов. — Ще стоячи у дверях, він повернувся обличчям до мене. — У нас тут давно вже не було музики регулярно. І я не сказав би, що радий обходитися без неї. Класної корчми без музики не буває.

Я всміхнувся.

— Тут я мушу з вами погодитися.

— Правду кажучи, я б тебе взяв уже для того, щоб пришемити носа тому багачеві, — зізнався Анкер. — Але якщо ти сяк-так умієш грати... — Він розчахнув двері ще більше, наче запрошуючи мене. Я відчув запах тирси, трудового поту й хліба в печі.

Усе було влаштовано ще до кінця вечора. В обмін на чотири вечори гри на вилок мені надали малесеньку кімнатку на третьому поверсі та гарантію того, що, якщо я навідаюся тоді, коли всі їстимуть, мені залюбки дадуть трішки того, що звариться в казані. Безперечно, Анкер одержав послуги музиканта з талантом за дуже вигідною ціною, але я був радий такій домовленості. Що завгодно, аби тільки не повертатися до Гнізд і мовчазного глузування товаришів по кімнаті.

Стеля моєї кімнатки у двох кутках хилилася донизу, через що вона здавалася ще меншою, ніж насправді. Вона була б

дуже захарашеною, якби там були не тільки нечисленні меблі — маленький письмовий стіл із дерев'яним стільцем та одна-єдина полиця над ним. Ліжко було таке ж пласке й вузьке, як і в Гніздах.

Свій трохи пошарпаний примірник «Риторики і логіки» я поставив на полицю над столом. Футляр із моєю лютнею зручно примостився в кутку. У вікно мені було видно вогні Університету, що спокійно горіли в прохолодному осінньому повітрі. Я був удома.

Згадуючи це тепер, я думаю, що мені поталанило, коли я опинився в шинку «В Анкера». Справді, відвідувачі там були не такі заможні, як у «Коні і четвірці», але вони цінували мене так, як шляхта не цінувала ніколи.

500

А якщо мої апартаменти в «Коні і четвірці» були розкішними, то моя кімнатка в Анкера була *затишною*. Тут те саме, що й з черевиками. Людині потрібні не найбільші черевики, які можна знайти. Їй потрібна пара по нозі. З часом та кімнатка в Анкера стала для мене домівкою більшою мірою, ніж будь-яке інше місце на світі.

Але конкретно тоді я був розлючений через те, як дорого мені обійшовся Емброуз. Тож коли я сів за свій публічний лист-вибачення, він вийшов сповненим убивчої ширості. Він був твором мистецтва. Я бив себе в груди від жалю. Я стогнав і скреготав зубами через те, що огудив товариша по навчанню. Я долучив до листа повний текст пісні, а також два нові куплети та повні ноти. Далі я надзвичайно ґрунтовно вибачився за кожен вульгарний, дріб'язковий натяк, який увійшов до пісні.

Опісля я витратив чотири дорогоцінних йоти з власних грошей на папір і чорнило та скористався послугою, яку мені завинив Джаксім, коли я передав йому свій пізній час іспиту. Він мав приятеля, що працював у друкарні, і з його допомогою ми надрукували сто з лишком примірників листа.

Згодом, увечері перед початком осіннього семестру, ми з Вілом і Сімом розклеїли їх на всіх пласких поверхнях, які спромоглися знайти по обидва боки річки. Ми скорис-

талися чудовим алхімічним клеєм, який із цієї нагоди звирив Сіммон. Він наносився як фарба, а застигнувши, ставав прозорим, як скло, і твердим, як сталь. Зняти ті аркуші можна було б лише молотком і різцем.

Згадуючи це зараз, я розумію: це було дурістю — усе од-но що дражнити розлюченого бика. А замислившись над цим, я сказав би, що саме це зухвальство стало основною причиною, з якої Емброуз зрештою спробував мене вбити.

Розділ шістдесят другий

Дозволи

За наполегливою рекомендацією кількох осіб у наступно-му семестрі я обмежився трьома навчальними дисциплі-нами. Я продовжував вивчати вищу симпатію в Елкси Да-ла, відбував свою зміну в Медиці та не полишив учнівства в Манета. Я був приємно заклопотаний, але не переобтя-жений, як попереднього семестру.

501

Рукотворство я вивчав із найбільшою впертістю. Оскільки мої пошуки покровителя зайшли в глухий кут, я знав, що найлегше мені буде досягти самодостатності, ставши руко-творцем. Тепер я працював на Кілвіна й мусив виконувати відносно чорну роботу за відносно невеликі гроші. Після закінчення учнівства ситуація покращилася б. Ба більше, я дістав би можливість займатися власними роботами, а тоді продавати їх замовникам, одержуючи прибуток.

Якщо. Якщо мені вдаватиметься не затримувати сплату боргу Деві. Якщо мені вдаватиметься якимось робом знахо-дити гроші на навчання. Якщо мені вдасться закінчити на-вчання в Манета, не вбившись і не покалічившись під час небезпечної роботи, якою в Промислі займалися щодня...

Нас зібралося в майстерні душ сорок чи п'ятдесят, і всім хотілося побачити новинку. Дехто сидів на кам'яних робо-чих столах, щоб добре все розгледіти, а з десятків інших сту-дентів зібралися на залізних містках у кроквах серед підві-шених Кілвінових ламп.

Там, угорі, я побачив Манета. Не помітити його було важко: він був утричі старший за будь-якого іншого студента, мав розпатлане волосся й сиву бороду. Я видерся вгору сходами й став поруч з ним. Він усміхнувся та плеснув мене по плечу.

— Що ти тут робиш? — запитав я. — Я гадав, що це лише для зелені, яка такого ще не бачила.

— Я вирішив, що сьогодні вдам із себе сумлінного наставника, — знизав плечима він. — До того ж конкретно цю демонстрацію варто побачити — хай хоч і тільки заради виразу облич усіх присутніх.

На одному з важких робочих столів у майстерні стояла масивна циліндрична ємність фути з чотири заввишки й фути зо два в поперечнику. Краї в неї були загерметизовані без неоковирних зварених швів, а її метал видавався якимось тьмяним, шліфованим, тож я здогадувався, що це — не звичайна сталь.

502

Безцільно оглядаючи приміщення, я з подивом побачив, що в натовпі стоїть Фела й чекає на початок демонстрації разом з іншими студентами.

— Я не знав, що Фела тут працює, — сказав я Манетові. Манет кивнув.

— О, звісно. Уже, мабуть, семестри зо два.

— Мене дивує, що я цього не помічав, — задумливо промовив я, дивлячись, як вона розмовляє з іншою жінкою з юрби.

— Мене теж, — відповів Манет, стихшено й багатозначно гигикнувши. — Але вона тут буває не надто часто. Вона ліпить і працює з різаним кахлем і склом. Її тут цікавить обладнання, а не сигалдрія.

Дзвіниця надворі вибила нову годину, і Кілвін роззирнувся довкола, запам'ятовуючи обличчя всіх присутніх. Я ні на хвилику не засумнівався в тому, що він помітив, кого саме не було.

— Це стоятиме в нашій майстерні кілька витків, — просто сказав він, показавши на металеву ємність. — Майже десять галонів легкої речовини-переносника — Регім Ігнаул Нератум.

— Так його називає тільки він, — тихенько зауважив Манет. — Це кістяний дьоготь.

— Кістяний дьоготь?

Він кивнув.

— Він їдкий. Як проллеш собі на руку, він роз'їсть її до кістки секунд за десять.

На очах у всіх Кілвін одягнув товсту шкіряну рукавицю й перелив близько унції темної рідини з металевої банки в скляний флакон.

— Перед переливанням флакон важливо охолодити, бо ця речовина кипить за кімнатної температури.

Він швидко загерметизував флакон і підняв, демонструючи всім.

— Також необхідною є герметична кришка, оскільки ця рідина вкрай летка. У газоподібному стані вона демонструє поверховий натяг і в'язкість, подібно до ртуті. Вона важча за повітря й не розсіюється. Їй властиве внутрішнє зчеплення.

Не сказавши більш нічого, Кілвін кинув флакон у найближчу вогняну камеру, і його скло розбилося з чітким, різким звуком. Із цієї висоти мені було видно, що вогняну камеру, судячи з усього, розчистили спеціально з цієї нагоди. Вона була порожньою; це була просто неглибока кругла яма з голого каменю.

— Шкода, що він так мало цінує видовищність, — тихо сказав мені Манет. — Елкса Дал міг би зробити це трохи ефектніше.

Приміщення наповнилося різким тріском і шипінням: темна рідина нагрілася від каменю вогняної камери й закипіла. Мені згори було видно, як дно камери поволі заповнює густий, масний дим. Він поводився зовсім не так, як туман або дим. Він не розпливався по краях. Він накопичувався й висів невеличкою суцільною темною хмаринкою.

Манет торкнувся мого плеча, і я поглянув на нього саме вчасно, щоб мене не засліпив перший, раптовий вогонь, коли хмаринка зайнялася. Довкола залунали розпачливі вигуки, і я здогадався, що більшість інших він заскочив зненацька. Манет усміхнувся мені на весь рот і по-змовницьки підморгнув.

— Дякую, — промовив я й повернувся, щоб дивитися далі. На поверхні туману танцювало нерівне полум'я яскравого натрієво-червоного кольору. Оскільки тепла стало більше, темний туман почав кипіти швидше, і він розрісся настільки, що полум'я почало торкатися краю вогняної камери, який був на рівні пояса людини. Хоч я й стояв угорі, на містку, воно злегка гріло мені обличчя.

— Як це, в біса, називається? — тихцем запитав його я. — Вогняний туман?

— Можна й так сказати, — відповів він. — Кілвін, мабуть, назвав би це займанням під дією атмосфери.

Раптом вогонь замерехтів і погас, а приміщення наповнилося різким запахом розпеченого каміння.

— Цей реактив не лише вкрай корозивний, — промовив Кілвін, — у газоподібному стані він також є займистим. Достатньо нагрівшись, він займається від контакту з повітрям. Тепло, що утворюється в результаті, може призвести до каскадної екзотермічної реакції.

504

— Каскадної величезної бісової пожежі, — зауважив Манет.

— Ти кращий за хор, — тихо відповів я, намагаючись зберегти серйозний вираз обличчя.

Кілвін змахнув рукою.

— Ця ємність призначена для зберігання речовини холодною й під тиском. Поки вона залишається в майстерні, будьте уважними. У безпосередній близькості від неї уникайте надміру тепла. — Тут Кілвін повернувся й попрямував до свого кабінету.

— Ось і все? — запитав я.

Манет низив плечима.

— А що тут ще сказати? Кілвін не дозволяє працювати нікому, хто не поводить себе обережно, а тепер усі знають, чого треба стерегтися.

— Чому він узагалі тут? — запитав я. — Навіщо він потрібен?

— Лякає першачків до дрижаків. — Він широко всміхнувся.

— А якийсь практичніше застосування є?

— Страх сам по собі досить практичний, — сказав він. — Але його можна застосовувати у виготовленні випромінювачів іншого типу для симпатичних ламп. З ним світло виходить синюватим, а не червоним, як зазвичай. Так воно трохи менше подразнює очі. За це дають шалені гроші.

Я опустил погляд на майстерню, але посеред тамтешньої тисняви ніде не побачив Фели. Знову повернувся до Манета.

— Хочеш і далі погратись у сумлінного наставника й показати мені, як?

Він із відсутнім поглядом провів руками крізь розпатлане волосся й знизав плечима.

— Звісно.

Граючи того ж вечора в Анкера, я перехопив погляд гарної дівчини, яка сиділа за столиком у велелюдному віддаленому кінці зали. Вона була надзвичайно схожа на Денну, але я знав, що це мені лише ввижається. Я так сильно сподівався її побачити, що вже не один день раз у раз бачив її краєчком ока.

Другий швидкий погляд сказав мені правду...

Це була Денна, і вона співала «Доньки гуртоправа» разом із половиною відвідувачів «В Анкера». Вона побачила, що я дивлюся в її бік, і помахала рукою.

Її поява заскочила мене настільки зненацька, що я геть забув, чим займаються мої пальці, і моя пісня розлетілася на шматки. Усі засміялись, і я велично вклонився, щоб приховати своє зніяковіння. Десь із хвилину мене однаково завзято вітали й освістували, насолоджуючись моєю невдачею більше, ніж самою піснею. Така вже людська природа.

Я зачекав, поки на мене перестануть звертати увагу, а тоді подався туди, де сиділа Денна.

Вона підвелася, щоб привітатися зі мною.

— Я чула, що ти граєш на цьому боці річки, — пояснила вона. — Але я й гадки не маю, як тебе не женуть з роботи, якщо ти губишся щоразу, як тобі підморгує дівчина.

Я відчув, що трохи зашарівся.

— Це буває не так часто.

— Тобі не так часто підморгують чи ти не так часто губишся?

Не маючи змоги вигадати якусь відповідь, я відчув, як зашарівся ще яскравіше, і вона засміялася.

— Як довго ти сьогодні гратимеш? — запитала вона.

— Уже недовго, — збрехав я. Я мусив пограти в Анкера ще щонайменше годину.

Вона проясніла.

— Добре. Піди зі мною після цього, мені треба, щоб мене хтось провів.

Ледве вірячи, що мені так поталанило, я вклонився їй.

— Звісно, я до твоїх послуг. Дозволь мені піти й закінчити.

Я попрямував до шинквасу, за яким жваво розливали випивку Анкер і дві його служниці.

Не маючи змоги потрапити йому на очі, я вхопився за його фартух, коли він поквапився повз мене. Він різко зупинився й ледве не пролив цілу тацю напоїв на столик, за яким сиділи клієнти.

— Зуби Господні, хлопче. Що з тобою таке?

506

— Анкере, я мушу йти. Я не можу сьогодні лишатися до закриття.

Його обличчя посмутнішало.

— Така юрба просто так не збирається. Без пісеньки, як їх нічим не розважатимуть, вони тутка не всидять.

— Я зіграю ще одну пісню. Довгу. Але опісля я мушу піти. — Я кинув на нього сповнений відчаю погляд. — Клянусь, що компенсую це тобі.

Він придивився до мене.

— Ти що, встряв у якусь халепу? — Я хитнув головою. — Значить, це все якась дівка. — Почувши, як хтось гукає, просячи ще випивки, він повернув голову, а тоді хутко відмахнувся від мене. — Гарзд, іди собі. Але май на увазі: пісня мусить бути доброю й довгою. І ти будеш мені винний.

Я вийшов на передній бік зали й поплескав у долоні, повертаючи до себе увагу присутніх. Щойно в залі стало помірно тихо, я почав грати. Перш ніж я дійшов до третього акорду, усі здогадалися, що це за пісня — «Мідник-гарбар». Найстаріша пісня у світі. Я прибрав руки від лютні й почав плескати у долоні. Невдовзі всі вже відбивали ритм в унісон — ногами по підлозі й кухлями по столах.

Цей звук мало не приголомшував, але коли я заспівав перший куплет, він достатньо притихнув. Тоді я перейшов до приспіву, і вся зала мені підспівала — хтось своїми словами, хтось у своїй тональності. Закінчивши другий куплет, я пройшов до одного столика неподалік і знову заспівав приспів разом з усією залою.

Тоді я недвозначно показав однією рукою на столик, щоб відвідувачі за ним проспівали куплет самі. До них дійшло, чого я хочу, лише за якусь хвилю, але очікування всієї зали вистачило, щоб спонукати одного сильно сп'янілого студента прокричати власний куплет. За це його нагородили оглушливими оплесками та радісними вигуками. Тоді, коли всі знову заспівали приспів, я перейшов до іншого столика й зробив те саме.

Невдовзі люди вже самі зголошувалися співати куплети після приспіву. Я пробрався до того місця біля зовнішніх дверей, де чекала Денна, і ми разом вислизнули в ранні сутінки.

— Ловко в тебе вийшло, — сказала вона, коли ми неквапом пішли геть від корчми. — Як гадаєш, скільки вони ще співатимуть?

— Це залежатиме лише від того, наскільки швидко Анкер зуміє розливати для них випивку. — Я зупинився на краю провулка, який тягнувся між задвірками Анкерової корчми й сусідньою пекарнею. — Дай-но мені хвилиночку — мені треба зняти лютню.

— У провулку? — здивувалася вона.

— У мене в кімнаті. — Я легко й швидко видерся на будівлю. Праву ногу на дошову бочку, ліву ногу — на підвіконня, ліву руку — на залізну ринву, і я перескочив на краєчок даху першого поверху. Перестрибнув через провулок на дах пекарні й всміхнувся, коли вона приголомшено охнула. Звідти я трохи пройшов угору й знову перескочив на інший бік, на дах другого поверху «В Анкера». Підчепивши засув на своєму вікні, я потягнувся та з легкістю опустив свою лютню на ліжко, а тоді повернувся донизу тим шляхом, яким видерся.

— Анкер бере з тебе гріш щоразу, як ти користуєшся сходами? — запитала вона, коли я наблизився до землі.

Я зійшов із дошової бочки та обтер руки об штани.

— Я приходжу та йду в різний час, — невимушено пояснив я, пішовши в ногу з нею. — Чи правильно я думаю, що ти шукаєш джентльмена, який міг би прогулятися з тобою сьогодні?

Вона глянула на мене скося, і її вуста скривилися в усмішці.

— Цілком.

— Шкода, — зітхнув я. — Я не джентльмен.

Її усмішка збільшилася.

— Я вважаю, що ти досить близький до цього.

— Я хотів би бути ближчим.

— Тоді піди прогуляйся зі мною.

— Я був би надзвичайно цьому радий. От тільки... — Я трохи сповільнив крок, а моя усмішка поступилася місцем більш серйозному виразу обличчя. — А як же Совой?

Її вуста міцно стиснулися.

— То він заявив права на мене?

— Ну, не зовсім. Але ж тут діють певні норми...

— Джентльменська угода? — ущипливо запитала вона.

— Швидше злодійська честь, якщо бажаєш.

Вона поглянула мені у вічі.

— Квоуте, — серйозно промовила вона. — Вкради мене.

Я вклонився та змахнув рукою, показуючи на весь світ водночас.

— Слухаю й корюся.

Ми пішли далі, серед будинків і крамниць, які в місячному сяйві здавалися вмитими й блідими.

— Як там узагалі Совой? Я вже давно його не бачив.

Вона махнула рукою, відганяючи думку про нього.

— Я теж. Не тому, що він не намагався зі мною зустрітися.

У мене трохи покращився настрій.

— Справді?

Вона закотила очі.

— Троянди! Присягаюся, ви, чоловіки, залицяєтеся за одну й тією ж заяложеною книжкою. Квіти — добрий, милий подарунок для дами. Але ж це завжди троянди, завжди червоні й завжди досконалі тепличні квіти, якщо є можливість їх роздобути. — Вона повернулася до мене. — Чи думаєш ти про троянди, коли бачиш мене?

Я знав достатньо, щоб з усмішкою хитнути головою.

— А що тоді? Що ти бачиш, якщо не троянду?

Попався. Я один раз оглянув її з голови до п'ят, ніби намагаючись визначитися.

— Ну... — протягнув я. — Доведеться тобі простити нам, чоловікам. Розумієш, нелегко підібрати гідну дівчини квітку, вибач за формулювання...

Вона скривилася.

— *Підібрати квітку.* Так, цього разу я прошу.

— Біда в тому, що, коли даруєш дівчині квіти, твій вибір можна витлумачити в безліч різних способів. Чоловік може подарувати тобі троянду, бо вважає тебе гарною або тому, що гадає, ніби вони нагадують твої губи відтінком, формою чи м'якістю. Троянди дорогі, і він, можливо, бажає показати цінним подарунком, що ти для нього цінна.

— Ти добре виправдовуєш троянди, — сказала вона. — От тільки я все одно їх не люблю. Відбери іншу квітку, яка б мені підійшла.

509

— Але яка квітка підходить? Коли якийсь чоловік дарує тобі троянду, те, що бачиш ти, може не збігатися з його намірами. Ти можеш подумати, ніби він вважає тебе тендітною або вразливою. Можливо, тобі не до вподоби залицяльники, які вважають тебе всього-на-всього премилою. Можливо, на стеблі троянди є шипи, і ти думаєш, ніби він вважає, що ти легко можеш завдати болю руці, яка надто швидко тебе торкнеться. Але якщо він прибере шипи, ти можеш подумати, що йому не подобається істота, нездатна захищатися чимось гострим. Існує безліч можливих способів щось витлумачити, — пояснив я. — Що ж робити обачному чоловікові?

Вона скоса поглянула на мене.

— Якщо цей чоловік — ти, то він, думаю, вигадав би якісь розумні слова та став би сподіватися на те, що питання забуто. — Вона схилила голову набік. — Але це не так. Яку квітку ти відібрав би для мене?

— Чудово, дай-но мені подумати. — Я повернувся до неї, а тоді відвернувся. — Розгляньмо їх по черзі. Можливо, добре підійде кульбаба — вона яскрава, а ти не позбавлена яскравості. Але кульбаби є повсюди, а такі, як ти,

трапляються не повсюди. Троянди ми вже розглянули й відкинули. Беладона? Ні. Кропива?.. Можливо.

Вона скривилася в удаваному обуренні й показала мені язика.

Я торкнувся пальцем губ, ніби передумуючи.

— Ти маєш рацію, вона підходить хіба що твоєму язику.

Вона пирхнула та схрестила руки на грудях.

— Вівсюг! — вигукнув я так, що вона приголомшено засміялася. — Тобі пасує його дикість, але ця квіточка невелика й сором'язлива. Через це, а також з інших, — я прокашлявся, — більш очевидних причин, ми, гадаю, не зупинимося на вівсюгу.

— Шкода, — сказала вона.

— Маргаритка — добрий варіант, — нестримно просувався вперед я, не дозволяючи їй відвернути свою увагу. — Висока та струнка, охоче росте на узбіччях. Міцна квітка, не надто тендітна. Маргаритка самодостатня. Гадаю, вона може тобі підійти... Але продовжимо розглядати наш список. Ірис? Надто кричущий. Чортополох надто відсторонений. Фіалка надто лаконічна. Триліум? Гм-м-м, оце варіант. Прекрасна квітка. Не піддається культивуванню. Текстура його пелюсток... — Я зробив найсміливіший рух у своєму короткому житті й ніжно торкнувся її шиї збоку двома пальцями. — ... досить гладенька, щоб дорівнятися до твоєї шкіри. Якраз. Але він надто близький до землі.

— Непоганий букет ти мені приніс, — лагідно сказала вона. Несвідомо підняла руку до шиї в тому місці, де я її торкнувся, потримала її там секунду, а тоді опустила.

Добрий знак чи поганий? Вона стирала мій дотик чи наближала до себе? Я як ніколи сильно засумнівався й вирішив просуватися вперед, більше не вдаючись до явного ризику. Я зупинився.

— Квітка селас.

Вона зупинилася й повернулася до мене.

— Стільки всього, а ти обираєш квітку, якої я не знаю? Що це за квітка селас? Чому?

— Це темно-червона квітка, що росте на міцній стеблині. Листя в неї темне й тендітне. Найкраще вони ростуть у тіни-

стих місцях, але сама квітка цвіте завдяки тому, що знаходить випадкові промінчики сонця. — Я подивився на неї. — Це тобі підходить. У тобі є багато такого, що є і тінню, і світлом водночас. Вона росте в лісній глушині та є рідкісною, тому що доглядати таку квітку, не шкодячи їй, може лише вправна людина. Вона має чудовий запах, на неї багато полюють, але її рідко знаходять. — Я зупинився й демонстративно оглянув її. — Так, оскільки я змушений обирати, я б обрав селас.

Вона подивилася на мене. Відвела погляд.

— Ти надто високої думки про мене.

Я всміхнувся.

— Можливо, ти надто низької думки про себе.

Вона помітила мій усміх і зблиснула усміхом мені у відповідь.

— На початку списку ти був ближчим до істини. Маргаритки, прості й милі. Шлях до мого серця пролягає через маргаритки.

— Я це запам'ятаю. — Ми знову пішли. — А яку квітку ти принесла б мені? — подражнився я, бажаючи заскочити її зненацька.

— Вербовий цвіт, — сказала вона, не завагавшись ані на секунду.

Я замислився на цілу хвилину.

— Хіба у верб буває цвіт?

Замислившись, вона глянула вгору, а тоді вбік.

— Не думаю.

— Отже, він — рідкісний і приємний подарунок. — Я захотів. — А чому вербовий цвіт?

— Ти нагадуєш мені вербу, — з легкістю пояснила вона. — Сильну, глибоко вкорінену й сховану. Ти легко починаєш рухатися, коли приходить буря, але ніколи не заходиш далі, ніж бажаєш.

Я підняв руки, ніби захищаючись від удару.

— Припини цей потік солодких слів, — запротестував я. — Ти бажаєш підкорити мене своїй волі, але це не спрацює. Для мене твої лестощі — це просто вітер!

Вона на мить подивилася на мене, ніби пересвідчуючись у тому, що я закінчив свою тираду.

— Верба більше за всі інші дерева, — промовила вона з кривим усміхом на витончених вустах, — кориться бажанням вітру.

Зорі підказали мені, що минуло вже п'ять годин. Але коли ми прийшли до «Дубового весла», де вона мешкала в Імрі, здавалося, ніби часу майже не сплигло. Біля дверей я на мить, яка протривала цілу годину, замислився, чи не поцілувати її. Ця думка вже з десятків разів спокушала мене на дорозі, поки ми говорили; коли ми зупинилися на Кам'яному мості, щоб подивитися на річку у світлі місяця, під липою в одному з парків Імрі...

512 Тоді я відчував, як між нами зростає напруга, щось майже матеріальне. Коли вона скоса поглядала на мене зі своєю потайною усмішкою, нахилила голову вбік, я, бачачи, як вона майже прямо дивиться на мене, мимоволі думав, що вона, певно, сподівається, що я зроблю... щось. Обійму її однією рукою? Поцілую? Звідки дізнатись? Як я можу бути впевненим?

Ніяк. Тож я опирався її привабливості. Я не хотів припускати надто багато, не хотів образити її чи зганьбитися сам. Ба більше, я сумнівався через Деохову пересторогу. Можливо, мої почуття викликані лише природним чаром Денни, її харизмою.

Як і всі хлопчачки мого віку, я був телепнем у всьому, що стосувалося жінок. Різниця між мною та іншими полягала в тому, що я болісно усвідомлював своє невігластво, тим часом як інші, приміром, Сіммон, постійно сідали маком, ганьблячи себе своїми незграбними залицаннями. Мені здавалося, що найгірше виявити симпатію до Денни так, що їй не сподобається, і почути, як вона сміється над незграбністю моєї спроби. Найбільше мені не подобається робити щось погано.

Тож я розпрощався з нею й провів її поглядом за бічні двері «Дубового весла». Глибоко вдихнув і ледве стримався, щоб не засміятися чи не затанцювати. Я був сповнений її, запаху вітру, що проходив крізь її волосся, звуку її голосу, тіней від місячного світла на її обличчі.

Далі я поволі спустився з небес на землю. Не встиг я зробити й шести кроків, як уже похнюпився, наче вітрило, коли вітер вщухає.

Поки я вертався крізь містечко, минаючи послулі будинки й темні шинки, мій настрій за три короткі подихи переходив від піднесення до сумніву.

Я все зіпсував. Усе, що я сказав, що тоді видавалося таким розумним, насправді було найгіршим, що тільки міг сказати дурень. Тепер вона була в приміщенні й зітхала з полегшенням, бо нарешті мене позбулася.

Але вона всміхалася. Сміялася.

Нашої першої зустрічі дорогою з Тарбієна вона не пам'ятала. Я не міг справити на неї таке велике враження.

«Вкради мене», — сказала вона.

Я мав бути сміливішим і поцілувати її наприкінці. Я мав бути обережнішим. Я забагато говорив. Я замало сказав.

Розділ шістдесят третій

Ходіння й розмови

Вілем і Сіммон уже давно їли обід, коли я прийшов на наше звичне місце у дворі.

— Вибачте, — сказав я, поставивши свою лютню на бруківку біля лави. — Надто довго торгувався.

Я ходив на другий бік річки, щоб купити одну драхму ртуті та мішечок морської солі. Остання обійшлася мені дорого, але тепер я нарешті не турбувався про гроші. Якщо фортуна мені усміхнеться, то скоро мене підвищать у Промислі, а це означало, що моїм фінансовим негараздам недовзі настане кінець.

На закупах в Імрі я також цілком випадково пройшовся повз той шинок, в якому зупинилася Денна, але її там не було, як не було і в «Еоліяні» та в тому парку, де ми зупинилися поговорити минулого вечора. Та я все одно був у чудовому настрої.

Я схилив футляр зі своєю лютнею набік й відкрив його, щоб сонце нагріло нові струни й допомогло їм розтягнутися.

Тоді всівся на кам'яну лаву під флагштоком поруч із двома своїми друзями.

— То де ти був учора ввечері? — надміру невимушено поцікавився Сіммон.

Лише тоді я згадав, що ми планували минулого вечора зустрітися з Фентоном і пограти в кутики. Коли я побачив Денну, ці плани геть-чисто вилетіли в мене з голови.

— О Господи, Сіме, вибач. Як довго ви на мене чекали? Він зиркнув на мене.

— Вибач, — повторив я, сподіваючись, що по мені видно, яким винуватим я почуваюся. — Я забув.

Сім усміхнувся на весь рот, не переймаючись цим.

— Не страшно. Здогадавшись, що ти не з'явишся, ми пішли до «Бібліотеки» пити й дивитися на дівчат.

— Фентон бісився?

— Лютував, — спокійно промовив Вілем, нарешті вступивши в розмову. — Заявив, що намне тобі вуха, як побачить наступного разу.

Сімова усмішка стала ще ширшою.

— Він обізвав тебе дурноголовим е'ліром, який не поважає вищих за себе.

— Говорив дещо про твоє походження та статевий потяг до тварин, — сказав Вілем із серйозним обличчям.

— «...у тейлінській рясі!» — проспівав Сіммон із повним ротом. Тоді розсміявся й почав задихатись. Я постукав його по спині.

— Де ти був? — запитав Вілем, поки Сім намагався відновити дихання. — Анкер казав, що ти пішов завчасно.

Чомусь я зрозумів, що не хочу говорити про Денну.

— Зустрів одну людину.

— Важливішу за нас? — запитав Вілем з відвертістю, яку можна було сплутати з сухим гумором або осудом.

— Дівчину, — зізнався я.

Він підняв одну брову.

— Ту, за якою ти бігав?

— Ні за ким я не бігав, — заперечив я. — Вона мене знайшла в Анкера.

— Добрий знак, — промовив Вілем.

Сіммон мудро кивнув, а тоді глянув із грайливим блиском в очах.

— То ви виконували якусь музику? — Він штурхнув мене ліктем і заворушив бровами вгору-вниз. — Маленький дуетик?

Вигляд у нього був надто абсурдний, щоб я на це образився.

— Ніякої музики. Вона просто хотіла, щоб хтось провів її додому.

— Провів її додому? — багатозначно повторив він, знову заворушивши бровами.

Цього разу це не так мене розвеселило.

— Надворі було темно, — серйозно пояснив я. — Я просто провів її назад до Імрі.

— Ой, — розчаровано промовив Сім.

— Ти рано пішов від Анкера, — повільно проказав Віл. — А ми прочекали годину. Хіба на дорогу до Імрі та назад тобі треба дві години?

— Ми довго йшли, — визнав я.

— Довго — це скільки? — запитав Сіммон.

— Кілька годин. — Я глянув убік. — Шість.

— Шість годин? — перепитав Сім. — Слухай, мені здається, що я маю право дізнатися трохи більше, бо ж останні два витки слухав, як ти торочиш про неї.

Я дещо наїжачився.

— Я не торочу. Ми просто йшли, — сказав я. — Розмовляли.

Сім у цьому явно сумнівався.

— Ой, та ну тебе. Шість годин?

Вілем торкнувся Сіммонового плеча.

— Він каже правду.

Сіммон позирнув на нього.

— Чому ти так вирішив?

— Коли він бреше, його слова здаються ширішими.

— Якщо ви обидва помовчите хвилинку, я розповім вам усе. Згода? — Вони кивнули. Я опустил погляд на руки, намагаючись зібратися з думками, але вони ніяк не хотіли впорядковуватися. — Ми пішли довгою дорогою до Імрі,

на якийсь час зупинилися на Кам'яному мості. Зайшли до парку за містом. Посиділи біля річки. Говорили ми... та, у принципі, ні про що. Про те, де побували. Про пісні... — Я зрозумів, що верзу казна-що, і стулив пельку. Далі я підбирав слова обережно. — Я думав, чи не зробити щось іще, а не тільки йти й говорити, але... — Я зупинився. Я й гадки не мав, що сказати.

Якусь мить вони обидва мовчали.

— Оце так, — зачудувався Вілем. — Могутній Квоут, зво-йований жінкою.

— Якби я тебе не знав, я подумав би, що ти злякався, — не зовсім серйозно промовив Сіммон.

— Та ти правильно сказав: я злякався, — тихо відповів я, знервовано витираючи руки об штани. — Ти б теж злякався, якби зустрівся якимось із нею. Я тільки й можу, що сидіти тут, замість побігти до Імрі в надії побачити її у вітрині крамниці або проминути її, переходячи вулицю. — Я непевно всміхнувся.

— То вперед. — Сіммон усміхнувся й злегка штовхнув мене. — Полотном дорога. Якби я знав таку жінку, я б не сидів тут і не обідав з такими, як оце ви. — Він прибрав волосся з очей і знову штовхнув мене вільною рукою. — Уперед.

Я не зрушив із місця.

— Це не так легко.

— У тебе нічого не буває легко, — пробурчав Вілем.

— Звісно, це так легко, — засміявся Сіммон. — Піди розкажи їй дещо з того, що тільки-но розповів нам.

— Атож, — озвався я з похмурим сарказмом. — Якби ж то це було так просто, все одно що заспівати. До того ж я не знаю, чи захотіла б вона це почути. Вона особлива... Навіщо їй я?

Сіммон щиро поглянув на мене.

— Вона пішла тебе шукати. Ти їй явно для чогось потрібен.

На мить запала тиша, і я поквапився змінити тему, поки є можливість.

— Манет дозволив мені розпочати свій особистий проект.

— Уже? — Сім тривожно на мене глянув. — А Кілвін на це погодиться? Він недолюблює всякі хитрощі.

— Ні до яких хитрощів я не вдавався, — заперечив я. — Я просто швидко навчаюся.

Вілем весело пирхнув, а Сім заговорив, поки ми з ним не встигли затіяти суперечку.

— Що ти робитимеш у цьому проєкті? Симпатичну лампу?

— Усі роблять лампи, — сказав Вілем.

Я кивнув.

— Я хотів зробити щось інше, можливо, гвинтокрут, але Манет сказав мені теж робити лампу. — На дзвіниці вибило четверту. Я зіп'явся на ноги й підібрав футляр із лютнею, готовий попрямувати на заняття.

— Ти маєш їй сказати, — промовив Сіммон. — Якщо дівчина тобі подобається, її треба про це повідомити.

— І як це тобі допомогло? — відповів я, роздратувавшись через те, що саме Сім наслідуються давати мені поради щодо стосунків. — Як часто з точки зору статистики ця стратегія приносила свої плоди у твоєму величезному досвіді?

Вілем демонстративно поглянув убік, тим часом як ми з Сімом гнівно витріщились один на одного. Я відвів очі першим, почувуючись винним.

— До того ж мені й казати нічого, — промимрив я. — Мені подобається проводити з нею час, а тепер я знаю, де вона живе. Отже, я зможу знайти її, коли піду шукати.

517

Розділ шістдесят четвертий

Дев'ять у вогні

Наступного дня мені пощастило дістатися до Імрі. Потім, оскільки так уже сталося, що я опинився в тому районі, я зазирнув до «Дубового весла».

Імена «Денна» та «Даянн» власникові були незнайомі, але там винаймала кімнату юна гарна темноволоса дівчина на ім'я Дінна. Тоді її там не було, але якби я зволив лишити якусь записку... Я відхилив його пропозицію, утішившись тим, що, позаяк тепер я знаю, де живе Денна, знайти її буде відносно легко.

Однак протягом наступних двох днів мені так і не пощастило застати Денну в «Дубовому веслі». На третій день його власник повідомив мене, що Денна пішла посеред ночі, забравши всі свої речі й не сплативши рахунок. Зазирнувши до кількох обраних навмання корчем і не знайшовши її, я пішов назад до Університету, не знаючи, хвилюватися мені чи дратуватися.

Ще три дні та ще п'ять марних походів до Імрі. Про неї не чули жодних новин ані Деох, ані Треп. Деох сказав мені, що такі зникнення в її природі та що шукати її так само безглуздо, як і кликати кицьку. Я знав, що це добра порада, але зігнував її.

518 Я сидів у Кілвіновому кабінеті, намагаючись видаватися спокійним, тим часом як величезний кудлатий майстер крутив у руках мою симпатичну лампу. Це був мій перший одноосібний проект у ролі рукотворця. Я відливав пластини та шліфував лінзи. Я заправив випромінювач, не отруївшись миш'яком. А найважливішим було те, що окремі деталі перетворилися на справну переносну симпатичну лампу саме завдяки моему алару та моїй хитромудрій сигалдрії.

Якщо Кілвін схвалить готову роботу, він продасть її, а я отримаю частину грошей як комісійні. Що ще важливіше, я стану повноправним рукотворцем, нехай і зовсім зеленим. Мені довірять виконання власних робіт із великим ступенем свободи. Це був чималий крок уперед в ієрархії Промислу, крок до звання ре'лара і, що ще важливіше, фінансової свободи.

Нарешті він підняв очі.

— Гарно зроблено, е'ліре Квоуте, — сказав він. — Але конструкція нетипова.

Я кивнув.

— Я вніс кілька змін, пане. Якщо ви її ввімкнете, то побачите...

Кілвін видав притишений звук, який міг бути як веселим смішком, так і роздратованим гарчанням. Він поклав лампу на стіл та обійшов кімнату, загасивши всі лампи, крім однієї.

— Знаєш, скільки симпатичних ламп за ці роки вибухнуло в мене в руках, е'ліре Квоуте?

Я ковтнув і хитнув головою.

— Скільки?

— Жодної, — серйозно промовив він. — Тому що я завжди обережний. Я завжди цілковито впевнений в тому, що тримаю в руках. Ти маєш навчитися терпіння, е'ліре Квоуте. Секунда в задумі варта дев'яти у вогні.

Я опустил очі й спробував видатися достатньо присомленим.

Кілвін простягнув руку й загасив єдину лампу, що залишилася, тож у кабінеті запанувала майже цілковита темрява. Настала пауза. Тоді з ручної лампи на стіну пролилося характерне червонясте світло. Це світло було дуже тьмяним — навіть одна свічка горіла б яскравіше.

— Вимикач має кілька положень, — швидко пояснив я. — Власне, це більше реостат, ніж вимикач.

Кілвін кивнув.

— Хитро. Більшість не морочиться з цим, працюючи над такою маленькою лампою, — світло стало яскравішим, тоді потьмяніло, а тоді знову стало яскравішим. — Сама по собі сигалдрія наче непогана, — повільно сказав Кілвін, поставивши лампу на стіл. — Але фокус у твоєї лінзи недосконалий. Розсіювання дуже мале.

Так і було. Замість того, щоб освітити все приміщення, як звичайні лампи, моя лампа відкрила невелику його частину — кут робочого столу та половину великої грифельної дошки, що стояла під стіною. Решта кабінету залишилася в темряві.

— Це спеціально, — відповів я. — Є такі ліхтарі, з опуклим склом.

Від Кілвіна було видно хіба що темний силует по той бік столу.

— Мені про таке відомо, е'ліре Квоуте. — У його голосі була помітна докірлива нотка. — Їх широко використовують для недобрих справ. Таких справ, до яких не мають докладати рук арканісти.

— Я думав, ними користуються моряки, — промовив я.

— Ними користуються хатні злодії, — серйозно відказав Кілвін. — А також шпигуни та інший люд, який воліє приховувати свої справи в нічній п'їтмї.

Моя неясна тривожність раптово загострилася. Перед цим я вважав, що ця зустріч — майже формальність. Я знав, що я — вправний рукотворець, кращий за багатьох із тих, хто працював у Кілвіновїй майстерні значно довше. Тепер я несподівано збентежився: можливо, я припустився помилки й змарнував майже тридцять годин, які пропрацював над лампою, не кажучи вже про цілий талант власних грошей, які вклав у матеріали.

Кілвін якось незрозуміло загарчав і буркнув щось собі під ніс. Півдесятка олійних ламп по всїй кімнатї заблимали знову, наповнивши приміщення природним світлом. Я зачудувався тим, як невимушено майстер виконав шестибічне зв'язування. Звідки він дістав для цього енергію, я навіть не здогадувався.

520

— Просто всі першого разу роблять симпатичну лампу, — сказав я, щоб заповнити тишу. — Усі й завжди наслідують одну й ту саму стару схему. Я хотів зробити дещо інше. Я хотів побачити, чи можу я зробити щось нове.

— Сподіваюся, що ти хотів саме продемонструвати власну надзвичайну кмітливість, — сухо промовив Кілвін. — Ти не лише бажав завершити своє учнівство вдвічі швидше, ніж зазвичай, — ти хотів принести мені лампу власної вдосконаленої конструкції. Будьмо відвертими, е'ліре Квоуте. Виготовивши цю лампу, ти спробував показати, що ти кращий за пересічного учня, чи не так? — При цьому Кілвін поглянув просто на мене, і з його погляду на мить зникла властива йому розсіяність.

Я відчув, як у мене пересохло в роті. За кудлатою бородою Кілвіна та сильним акцентом, з яким він говорив атурською, ховався розум, схожий на діамант. Чому це я вирішив, ніби можу безкарно йому збрехати?

— Звісно, я хотів вас вразити, майстре Кілвін, — зізнався я, опустивши погляд. — Я гадав, що це навіть не обговорюється.

— Не підлещуйся, — сказав він. — Фальшивою скромністю мене не вразити.

Я підняв очі та розправив плечі.

— Тоді, майстре Кілвін, я найкращий. Я швидше навчаюся. Я сумлінніше працюю. Руки в мене моторніші. Розум допитливіший. Однак я також сподіваюся, що ви це знаєте й самі, без мене.

Кілвін кивнув.

— Так уже краще. І ти маєш рацію, я справді це знаю. — Він заходився вмикати й вимикати лампу, спрямовуючи її на різні предмети в кабінеті. — І, правду кажучи, я неабияк вражений твоєю майстерністю. Лампа зроблена охайно. Сигалдрія в ній досить хитромудра. Гравірування точні. Тонка робота.

Почувши його компліменти, я зашарівся від задоволення.

— Але рукотворство — це не просто майстерність, — промовив Кілвін, поклавши лампу й розчепіривши величезні долоні обабіч неї. — Я не можу продати цю лампу. Вона кінець кінцем потрапила б до рук не тим, кому треба. Якби хатнього злодія спіймали з таким знаряддям, це погано позначилося б на всіх арканістах. Ти завершив учнівство й відзначився майстерністю. — Я трохи розслабився. — Але твоя розсудливість у ширшому розумінні досі викликає певні сумніви. Гадаю, саму лампу ми розтопимо на метали.

— Ви розтопите мою лампу? — Я працював над лампою цілий виток і витратив майже всі гроші, які мав, на купівлю матеріалів. Я розраховував одержати добрий прибуток, коли Кілвін її продасть, але тепер...

Кілвін був невблаганний.

— Ми всі зобов'язані підтримувати репутацію Університету, е'ліре Квоуте. Такий предмет не в тих руках кепсько позначився б на всіх нас.

Я вже спробував вигадати якийсь спосіб його переконати, аж тут він махнув мені рукою, женучи до дверей.

— Піді повідом Манетові свою добру новину.

Засмутившись, я вийшов у майстерню, де мене зустріла безліч звуків: сотня рук жваво довбала дерево, біла камінь і кувала метал. У повітрі добре відчувався запах травильних кислот, розпеченого заліза й поту. Я помітив Манета в кутку, де він вкладав кахлі в піч. Я зачекав, доки він

не зачинив дверцята й не відступився, витираючи піт із чола рукавом сорочки.

— Як усе минуло? — запитав він. — Ти пройшов чи мені доведеться тримати тебе за руку ще семестр?

— Я пройшов, — без інтересу відповів я. — Ти правильно думав про ті зміни. Він був не в захваті.

— Я ж тобі казав, — нагадав він без особливого самовдоволення. — Не забувай, що я пробув тут довше за будь-яких десятих студентів разом узятих. Коли я кажу тобі, що майстри в душі консерватори, я не просто плещу язиком. Я це знаю. — Манет ліниво провів пальцями крізь розпатлану сиву бороду, вдивляючись у теплові хвилі, що відкочувалися від цегляної печі. — Здогадуєшся, чим займатимешся тепер, коли ти сам собі господар?

— Я думав, чи не зарядити партію випромінювачів для синіх ламп, — сказав я.

522 — Це приносить добрі гроші, — неквапливо промовив Манет. — Тільки ризиковано.

— Ти ж знаєш, що я обережний, — запевнив його я.

— Ризик є ризик, — наполіг Манет. — Навчав я років із десять тому одного хлопаку — як же його звали?.. — трохи постукавши себе по голові, він знизав плечима. — Він трохи схибив. — Манет різко клацнув пальцями. — Але цього досить. Він добряче обпікся і втратив кілька пальців. Рукотворець із нього після цього був не бозна-який.

Я поглянув на інший кінець майстерні й побачив Каммара з одним оком і лисою головою в шрамах.

— Зрозуміло, — подивившись на банку зі шліфованого металу, я стривожено стиснув руки. День чи два після Кілвінної демонстрації люди біля нього нервували, але невдовзі він став звичайнісіньким обладнанням. Насправді ж через необачність у Промислі можна було померти в десять тисяч різних способів. Просто так уже вийшло, що кістяний дьоготь став найновішим і найзахопливішим знаряддям самогубства.

Я вирішив змінити тему.

— Можна запитання?

— Ну, давай, смали, — озвався він і кинув погляд на піч неподалік. — Зрозумів? «Смали»!

Я закотив очі.

— Чи сказав би ти, що знаєш Університет краще за всіх?

Він кивнув.

— Краще за всіх серед нині живих. Знаю всі його брудні секретики.

Я трохи притишив голос.

— То чи зміг би ти, якби захотів, увійти до Архівів так, щоб ніхто про це не дізнався?

Манет примружив очі.

— Зміг би, — сказав він, — але не робив би цього.

Я почав щось говорити, але він урвав мене з досить очевидним роздратуванням.

— Послухай, хлопчику мій, ми про це вже говорили. Просто потерпи. Потрібно зачекати ще, поки Лоррен охолоне. Минув усього семестр чи що...

— Минуло вже півроку!

Він хитнув головою.

— Тобі здається, що це довго, лише тому що ти молодий. Повір мені, Лоррен добре про це пам'ятає. Просто посправляй враження на Кілвіна ще десь із семестр, а тоді попроси його закинути за тебе добре слівце. Повір мені. Це спрацює.

Я якомога виразніше похнюпився.

— Ти міг би просто...

Він невблаганно захитав головою.

— Ні. Ні. Ні. Я тобі не покажу. Я тобі не розповім. Я не намалюю тобі мапи. — Вираз його обличчя пом'якшився, і він поклав руку мені на плече, явно намагаючись трохи компенсувати свою категоричну відмову. — Тейлу з тобою, нащо ж так поспішати? Ти молодий. У тебе купа часу. — Він тицьнув у мене пальцем. — Але якщо тебе відрахують, то назавжди. А саме це станеться, якщо ти проберешся до Архівів і тебе там застукають.

Я зажурено опустив плечі.

— Гадаю, ти маєш рацію.

— Саме так, я маю рацію, — промовив Манет і повернувся до печі. — А тепер біжи собі. Ти мене от-от до виразки доведеш.

Я пішов геть, гарячково думаючи про Манетові поради й про те, про що він обмовився під час нашої розмови. Загалом, як я знав, його поради були слухними. Якщо я добре поводитимуся семестр чи два, то здобуду доступ до Архівів. Це був безпечний, простий шлях до того, чого я хотів.

На жаль, я не міг дозволити собі терплячості. Я до болю чітко усвідомлював, що, якщо я не знайду способу досить швидко заробити великі гроші, цей семестр стане для мене останнім. Ні. Терпіння — це для мене не варіант.

Виходячи, я зазирнув у Кілвінів кабінет і побачив, як Кілвін сидить за робочим столом, знічев'я вмикаючи та вимикаючи мою лампу. Його обличчя знову стало відстороненим, і я не сумнівався, що його мозок, подібний до величезної машини, був зайнятий думками про півдесятка різних речей одночасно.

Щоби привернути його увагу, я постукав по одвірку.

— Майстре Кілвін.

524

Він не повернувся до мене.

— Так?

— А чи не можна купити лампу мені? — запитав я. — З нею я міг би читати ночами. Зараз я ще витрачаюся на свічки. — Я ненадовго замислився, чи не заламати руки, але вирішив цього не робити. Надто вже це мелодраматично.

Кілвін добряче замислився. Знову ввімкнув лампу, яку тримав у руці, і вона тихенько клацнула.

— Творіння власних рук купити не можна, — сказав він. — Час і матеріали, які пішли на нього, належали тобі.

Він простягнув її мені.

Я ввійшов до кабінету, щоб її взяти, але Кілвін відсмикнув руку й поглянув мені в очі.

— Я мушу чітко сказати одне, — серйозно продовжив він. — Її не можна ні продавати, ні здавати в оренду. Навіть тому, кому ти довіряєш. Загубившись, вона врешті-решт опиниться не в тих руках, і хтось почне нишпорити з нею в темряві, займаючись чимось нечесним.

— Даю вам слово, майстре Кілвін. Нею не буде користуватися ніхто, крім мене.

Ідучи з майстерні, я постарався зберегти нейтральний вираз обличчя, проте в душі я широко, задоволено всміхався. Манет сказав мені саме те, що мені треба було знати. До Архівів був ще один шлях. Потаємний шлях. Якщо він існує, я можу його знайти.

Розділ шістдесят п'ятий

Іскра

Я заманив Віла з Сімом до «Еоліяна», пообіцявши їм безкоштовну випивку — єдиний прояв щедрості, який міг собі дозволити.

Розумієте, хоча втручання Емброуза й позбавило мене можливості знайти собі покровителя серед заможної шляхти, все одно залишалось вдосталь пересічних любителів музики, які замовляли мені більше випивки, ніж я міг спокійно спожити особисто.

525

Ця проблема мала два простих рішення. Я міг стати п'яницею або скористатися домовленістю, яка існує, відколи на світі є корчми та музиканти. Стежте за мною — зараз я відхилию завісу й покажу один давній менестрельський секрет...

Припустімо, що ви прийшли до шинку. Слухаєте, як я граю. Ви смієтеся, плачете й узагалі чудуетесь моїй майстерності. Опісля ви хочете показати своє схвалення, але не маєте можливості подарувати мені чималу суму, як який-небудь заможний купець або шляхтич. Тож ви пропонуєте замовити мені випивку.

Однак я вже випив. Один раз або кілька разів. А може, я стараюся зберегти ясну голову. Чи відхилию я вашу пропозицію? Звісно, що ні. Так я просто змарнував би цінну можливість, а вам би, скоріше за все, здалося, що вами згордували.

Замість цього я люб'язно погоджуюсь і прошу в шинкаря грейдельський мед. Або сауnten. Або біле вино певного врожаю.

Важлива тут не назва напою. Важливо, що цей напій насправді не існує. Шинкар подає мені воду.

Ви оплачуєте випивку, я люб'язно вам дякую, і всі розходяться щасливими. Згодом шинкар, корчма та музикант ділять ваші гроші натроє.

Буває навіть краще: у деяких вишуканих закладах дозволяють залишати випивку як своєрідний кредит на майбутнє. «Еоляян» був саме таким закладом.

Ось так мені, попри злиденне становище, вдалося принести до столика, за яким чекали Віл і Сім, цілу темну пляшку скатену.

Віл зі вдячністю оглянув її, тим часом як я сів.

— З якого це особливого приводу?

— Кілвін схвалив мою симпатичну лампу. Зараз ви бачите перед собою нового молодшого рукотворця Аркануму, — не без самовдоволення сказав я. Більшість студентів ходить в учнях щонайменше три-чотири семестри. Про те, що мій успіх із лампою був половинчастим, я змовчав.

526

— Ну, нарешті, — саркастично промовив Віл. — Скільки на це пішло часу — майже три місяці? Люди вже почали говорити, що ти втратив спритність.

— Я гадав, що ви будете більш задоволені, — відповів я, знявши віск, яким була запечатана пляшка. — Можливо, дні моєї скнарості добігають кінця.

Сім зневажливо пирхнув.

— Та ти зовсім не скупишся на випивку, — зауважив він.

— П'ю за те, щоб тобі й далі щастило в рукотворстві, — промовив Віл і підсунув свою склянку до мене. — Бо знаю, що це принесе нову випивку в прийдешньому.

— До того ж, — зауважив я, остаточно здерши віск, — завжди є шанс, що, якщо я достатньо тебе напою, ти коли-небудь пропустиш мене до Архівів, як сидітимеш там на вході, — старанно зберігаючи веселість у голосі, я позирнув на нього, щоб оцінити його реакцію.

Віл повільно надпив, не дивлячись мені у вічі.

— Я не можу.

У мене всередині похмуро залягло розчарування. Я зневажливо махнув рукою, ніби мені не вірилося, що він сприйняв мій жарт всерйоз.

— Ой, та я знаю...

— Я про це думав, — перебив мене Вілем. — Зважаючи на те, що ти не заслужив на покарання, яке дістав, а я знаю, як сильно це тебе турбувало. — Віл трохи випив. — Лоррен час від часу виганяє студентів тимчасово. На кілька днів за надто гучні розмови в Склепі. На кілька витків у разі небережного поводження з книжкою. Але заборона доступу — це дещо інше. Такого не було вже багато років. Усі це знають. Якби хтось тебе побачив... — Він захитав головою. — Я втратив би місце канцеляра. Нас обох могли б відрахувати.

— Не картай себе, — попросив я. — Уже само по собі те, що ти про це замислився, означає...

— Щось ми трохи розклеїлися, — втрутився Сім, стукнувши своїм келихом по столу. — Відкоркуй пляшку — і ми вип'ємо за те, щоб Кілвін вразився настільки, щоб поговорити з Лорреном і вмовити його знову пустити тебе до Архівів.

Я всміхнувся й почав вкручувати штопор у корок.

— У мене кращий план, — зізнався я. — Голосую за те, щоб випити за вічне заплутання й збентегу такого собі Емброуза Оссела.

— Гадаю, ми всі можемо на це пристати, — озвався Віл і підняв свій келих.

— Боже великий, — притишеним голосом промовив Сіммон. — Погляньте, що знайшов Деох.

— Що таке? — поцікавився я, зосередившись на корку, який хотів дістати весь і одразу.

— Йому знову вдалося причарувати найкрасивішу жінку в цьому закладі. — Сімове бурчання звучало незвично сердито. — Його можна зненавидіти вже за це.

— Сіме, твої вподобання в жінках у найкращому разі сумнівні. — Корок звільнився з приємним звуком, і я переможно продемонстрував його співрозмовникам. Жоден з них не звернув на мене уваги: їхні погляди були прикуті до дверей.

Я повернувся й собі. На мить замовк.

— Це ж Денна.

Сім повернувся до мене.

— Денна?

Я насупився.

— Даянн. Денна. Це про неї я вам раніше розповідав. Це вона співала зі мною. Вона послуговується безліччю різних імен. Чому, я не знаю.

Вілем отетеріло подивився на мене.

— Ото твоя дівчина? — перепитав він з очевидною недовірою в голосі.

— Деохова дівчина, — лагідно виправив його Сіммон.

Скидалося на те, що він мав рацію. Гарний, м'язистий Деох розмовляв з нею зі своєю звичною невимушеністю. Денна засміялася та спокійно обняла його. Дивлячись, як вони розмовляють, я відчув, як у моїх грудях заліг важкий тягар.

Тоді Деох повернувся й тицьнув пальцем. Вона простежила за його жестом, зазирнула мені в очі й посвітлішала, всміхнувшись мені. Я абсолютно мимовільно всміхнувся їй у відповідь. Моє серце знову забилося. Я підкликав її до себе жестом. Швидко сказавши щось Деохові, вона пішла крізь натовп до нас.

528

Я швидко випив трохи скатену, тим часом як Сіммон повернувся до мене з майже шанобливим подивом в очах.

Досі я бачив Денну лише в дорожньому одязі. Але сьогодні вона була в темно-зеленій сукні, яка відкривала її руки та плечі. Вона засліплювала. Вона це знала. Вона всміхнулася.

Коли вона підійшла ближче, ми підвелися.

— Я сподівалася знайти тебе тут, — сказала вона.

Я злегка вклонився.

— Я сподівався, що ти мене знайдеш. Це двоє моїх найкращих друзів. Сіммон. — Сім сонячно всміхнувся й прибрав волосся з очей. — І Вілем. — Віл кивнув. — Це Даянн.

Вона легко опустила на стілець.

— Що привело таку компанію гарних молодиків сьогодні до міста?

— Ми плануємо знищення наших ворогів, — відповів Сіммон.

— І святкуємо, — поспіхом додав я.

Вілем підняв келих для тосту.

— Спантичення ворогові.

Ми з Сіммоном повторили за ним, але я зупинився, згадавши, що в Денни келиха немає.

— Вибач, — промовив я. — Можна замовити тобі щось випити?

— Я сподівалася, що ти замовиш мені вечерю, — заявила вона. — Але я почувалася б винною через те, що вкрала тебе в друзів.

Я гарячково замислився, як тут можна тактовно виплутатися.

— Ти вважаєш, ніби він нам тут потрібен, — сказав із серйозним обличчям Вілем. — Але ти зробила б нам ласку, якби забрала його.

Денна напружено схилилася вперед; рожевих кутиків її рота злегка торкнулася усмішка.

— Справді?

Вілем серйозно кивнув.

— Він п'є навіть більше, ніж говорить.

Вона кинула на мене насмішкуватий погляд.

— Невже так багато?

— До того ж, — безневинно докинув Сіммон, — він би дувся не один день, якби згаяв можливість побути з тобою. Якщо ти залишиш його тут, нам з нього не буде жодної користі.

У мене запалало обличчя й раптом з'явилося сильне бажання задушити Сіма. Денна мило розсміялася.

— Тоді, гадаю, мені варто його забрати. — Вона підвелася з грацією вербової лозини, що гнеться на вітрі, і простягнула мені руку. Я її взяв. — Вілеме, Сіммене, сподіваюся побачити вас знову.

Вони помахали нам, і ми попрямували до дверей.

— Вони мені подобаються, — зізналася вона. — Вілем — камінь у глибокій воді. Сіммон — наче хлопчисько, який хлюпається в струмочку.

Почувши її зауваження, я мимоволі засміявся.

— Я не міг би сказати краще. Ти щось говорила про вечерю?

— Я збрехала, — відповіла вона зі спокійним задоволенням. — Але була б рада випивці, яку ти мені запропонував.

— Як щодо «Кранів»?

Вона наморщила носика.

— Забагато стариганів, замало дерев. Сьогодні такий вечір, коли добре бути надворі.

Я показав рукою на двері.

— Веди мене.

Вона повела. Я купався в її відбитому світлі та пильних поглядах заздрісників. Коли ми виходили з «Еоліяна», здавалося, ніби трохи приревнував навіть Деох. Але минаючи його, я помітив у його очах проблиск чогось іншого. Смутку? Жалю?

Я не став витрачати на це час. Я був із Денною.

530

Ми купили буханець темного хліба й пляшку авеннського полуничного вина. Тоді знайшли усамітнене місце в одному з численних громадських садів, розкиданих по всьому Імрі. На вулицях танцювало поряд з нами перше опале листя осені. Денна зняла черевики й легко затанцювала між тінями, насолоджуючись травою під ногами.

Ми зупинилися на лаві під великою розложистою вербою, а тоді покинули її та влаштувалися зручніше на землі під деревом. Хліб був щільний і темний, і ми зайняли руки, відриваючи від нього шматки. Вино було солодке й легке, а Денна, зовсім трохи надпивши з пляшки, зволожила собі вуста на годину.

У цій ночі відчувався відчай останньої теплої ночі літа. Ми говорили про все та ні про що, а я весь цей час ледве дихав через те, що вона була так близько, через те, як вона рухалася, через те, як звучав її голос, виходячи в осіннє повітря.

— Тієї миті ти дивився кудись далеко, — сказала вона. — Про що ти думав?

Я знизав плечима, щоб виграти секунду на роздуми. Я не міг сказати їй правду. Я розумів, що всі чоловіки, напевно, роблять їй компліменти, завалюють її лестощами, задушливішими за троянди. Я пішов хитрішим шляхом.

— Один із майстрів в Університеті якось сказав мені, що існують сім слів, за допомогою яких можна закохати жінку

в себе. — Я з демонстративною невимушеністю знизав плечима. — Я просто думав, що то за слова.

— Це тому ти так багато розмовляєш? Сподіваєшся випадково на них натрапити?

Я відкрив рота для ущипливої відповіді. А тоді, побачивши, як бігають її очі, міцно стиснув губи й спробував перебороти ніяковий рум'янець. Вона поклала долоню мені на руку.

— Не замовкай через мене, Квоуте, — лагідно промовила вона. — Я б засумувала за звуками твого голосу.

Вона ковтнула вина.

— Хай там як, тобі не треба про це думати. Ти сказав їх мені, коли ми зустрілися вперше. Ти сказав: «Я просто думав, чому ти тут опинилася». — Вона легковажно змахнула рукою. — Відтоді я твоя.

Я блискавично згадав нашу першу зустріч у Рьонтовій валці. Я був приголомшений.

— Я не думав, що ти це запам'ятала.

Вона саме відривала шматочок темного хліба, але зупинилася й запитливо поглянула на мене.

— Що запам'ятала?

— Мене. Наше знайомство в Рьонтовій валці.

— Та ну тебе, — насмішкувато сказала вона. — Як я могла забути рудого хлопчину, який покинув мене заради Університету?

Я був надто ошелешений, щоб зауважити, що не покидав її. Аж ніяк.

— Ти жодного разу про це не казала.

— Ти теж не казав, — парирувала вона. — Може, я гадала, що ти мене забув.

— Забути тебе? Як це так?

Тут вона всміхнулася, але опустила погляд на руки.

— Якби ти дізнався, про що часом забувають чоловіки, ти б, мабуть, здивувався, — сказала вона й продовжила веселишим тоном: — Але знов-таки, можливо, це й не так. Я не сумніваюся, що ти дещо забував, — ти ж сам чоловік.

— Я пам'ятаю твоє ім'я, Денно, — називати його їй було приємно. — Чому ти взяла собі нове? Чи Денна — це був просто псевдонім, під яким ти прямувала до Аніліна?

— Денна, — тихо повторила вона. — Я її вже майже забула. Дурне було дівчисько.

— Вона була схожа на квітку, що розкривається.

— Я наче перестала бути Денною багато років тому. — Вона потерла оголені руки й роззирнулася довкола так, ніби їй раптом стало ніяково через те, що нас можуть тут знайти.

— То мені слід називати тебе Даянн? Тобі б так більше сподобалося?

Вітер заворушив обвислі гілки верби, а вона схилила голову набік і подивилася на мене. Її волосся рухалося так само, як і навколишні дерева.

— Ти добрий. Гадаю, мені найбільше подобається, коли ти називаєш мене Денною. Коли це ім'я вимовляєш ти, воно звучить інакше. Лагідно.

— Хай буде Денна, — твердо сказав я. — Та що ж трапилося в Аніліні?

532

Один листок плавно опустився їй на волосся. Вона байдуже змахнула його.

— Нічого приємного, — відповіла вона, намагаючись не дивитися мені в очі. — Але й нічого неочікуваного.

Я простягнув руку, і вона передала мені хлібину.

— Що ж, я радий, що ти повернулася, — сказав я. — Моя Алойн.

Вона відверто нежіночно пирхнула.

— Я тебе благаю, якщо хтось із нас — Сав'єн, то це я. Це ж я пішла тебе шукати, — відзначила вона. — Двічі.

— Я шукаю, — обурився я. — Просто в мене, вочевидь, немає дару тебе знаходити. — Вона театралью закотила очі. — Якби ти могла назвати мені якісь добрі час і місце для твоїх пошуків, це змінило б геть усе... — Я потихеньку замовк, так що вийшло запитання. — Може, завтра?

Денна, усміхаючись, скоса поглянула на мене.

— Ти завжди такий обачний, — промовила вона. — Я ніколи не бачила, щоб чоловік діяв так обережно. — Вона подивилася на моє обличчя так, ніби воно було головоломкою, яку вона могла розгадати. — Я сподіваюся, що добрим часом завтра буде полудень. У «Еоліяні».

Подумавши про нову зустріч з нею, я відчув приплив тепла.

— «Я просто думав, чому ти тут опинилася», — замислився я вголос, згадавши розмову, яка, здавалося, відбулася дуже давно. — А потім ти назвала мене брехуном.

Вона нахилилася вперед і торкнулася моєї руки, наче втішаючи. Від неї пахло полуницями, а її губи навіть у місячному світлі були небезпечно червоними.

— Я вже тоді чудово тебе знала.

Ми проговорили не одну довгу годину, аж до кінця ночі. Я обережно уникав згадок про свої почуття, не бажаючи проявляти надмірну сміливість.

Мені думалося, що вона, можливо, робить те ж саме, та аж ніяк не міг бути впевненим. Ми неначе танцювали один із тих хитромудрих модеганських придворних танців, у яких партнери стоять усього за кілька дюймів одне від одного, але, якщо вони вправні, зовсім не торкаються одне одного.

533

Ось якою була наша розмова. Але нам відмовило не лише чуття дотику — ми неначе були дивовижно глухими. Тож ми танцювали дуже обережно, не впевнені в тому, яку музику слухає інший партнер, може, навіть сумніваючись у тому, чи танцює він узагалі.

Деох, як завжди, стояв на сторожі біля дверей. Побачивши мене, він помахав рукою.

— Пане Квоуте. Боюся, ви розминулися з друзями.

— Я так і думав. Чи давно вони пішли?

— Лише годину тому. — Він витягнув руки над головою і скривився. Тоді опустив їх, стомлено зітхнувши.

— Чи здавалися вони засмученими через те, що я їх покинув?

Він широко всміхнувся.

— Не надто сильно. Вони й собі знайшли парочку красунь. Звісно, не таких красивих, як ваша. — Він на мить неначе знітився, а тоді заговорив повільно, ніби вкрай ретельно добираючи слова. — Послухайте, п... Квоуте. Я знаю, що це не моє діло, і сподіваюся, що ти не зрозумієш

це неправильно. — Він роззирнувся довкола й раптом сплюнув. — Трясця. Не мастак я в цьому ділі.

Він знову поглянув на мене й невизначено змахнув руками.

— Розумієш, жінки — вони як вогонь, як полум'я. Деякі жінки — як свічки, яскраві та привітні. Деякі — як окремі іскри, вуглинки чи світлячки, за якими можна ганятися літніми ночами. Деякі — як ватри, обдаровують світлом і теплом уночі, а потім хочуть, щоб їх облишили. Деякі жінки — як вогонь у каміні: помилуватися нічим, але всередині в них повно теплого червоного вугілля, що горить дуже-дуже довго.

А от Даянн... Даянн — як водоспад іскор, який злітає від гострого залізного леза, яким Бог торкається гострильного каменя. Очей від нього не відірвеш, ним так і хочеться заволодіти. Можна навіть на секунду простягнути до нього руку. Але взятися за нього не можна. Вона розіб'є тобі серце...

534

Вечір був надто свіжий у моїй пам'яті, щоб я прислухався до Деохового попередження. Я всміхнувся.

— Деоху, серце в мене не скляне. Торкнувшись його, вона дізнається, що воно міцне, як окута залізом латунь або суміш золота й адаманту. Не думай, ніби я нічого не розумію й завмер, наче олень, заворожений звуками мисливських рогів. Це їй слід берегтися, бо, коли вона торкнеться мого серця, воно видасть такий прекрасний і дзвінкий звук, що вона мимоволі повернеться до мене окриленою.

Почувши мої слова, Деох задумливо розсміявся.

— Боже, оце ти сміливець, — захитав він головою. — Та ще й молодий. Якби ж то я був такий сміливий і молодий, як ти. — Ще всміхаючись, він повернувся до входу в «Еоліян». — Тоді добраніч.

— Добраніч.

Деох хотів би бути більш схожим на мене? Я ще ніколи не чув на свою адресу такої великої похвали.

Але ще кращим було те, що мої багатоденні марні пошуки Денни завершилися. Завтра опівдні в «Еоліяні» — як вона висловилася, «пообідаємо, поговоримо й погуляємо». Від думки про це мені замакітрилося в голові від захвату.

Який же я був юний. Який дурний. Який мудрий.

Розділ шістдесят шостий

Летке

Наступного ранку я прокинувся рано, нервуючи через думку про обід із Денною. Знаючи, що спроби заснути знову будуть марними, я попрямував до Промислу. Після вчорашнього марнотратства в мене в кишені залишилося рівно три гроші, а ще мені кортіло скористатися новоздобутим званням.

Зазвичай я працював у Промислі ночами. Вранці він був іншим. Там працювало над власними проектами якихось п'ятнадцять-двадцять душ. Увечері людей зазвичай було вдвічі більше. Кілвін, як завжди, був у кабінеті, але атмосфера була спокійнішою — жвавою, але не гарячковою.

Я навіть побачив Фелу в кутку майстерні, де вона потроху, обережно колола шматок обсидіану завбільшки з велику хлібину. Якщо вона звикла приходити в майстерню так рано, не дивно, що я ще ніколи її там не бачив.

Усупереч Манетовому попередженню я вирішив почати з виготовлення партії синіх випромінювачів. Робота була складна, оскільки вона потребувала використання кістяного дьогтю, але продаватимуться вони доволі швидко, а на весь процес у мене піде всього чотири-п'ять годин обережної роботи. Я не лише міг упоратися вчасно, щоб пообідати з Денною в «Еоліяні» — можливо, мені б також вдалося одержати від Кілвіна невеликий аванс і я пішов би на зустріч з нею, маючи трохи грошей у гаманці.

Я зібрав необхідні інструменти та влаштувався під одним звитяжних ковпаків уздовж східної стіни. Я обрав місце біля однієї з поливалок, п'ятсотгалонових резервуарів із двічі зміцненого скла, які були рівномірно встановлені по всій майстерні. Пролити на себе щось небезпечно під час роботи в ковпаку, можна було просто потягнути за ручку поливалки та обмитися в потоці прохолодної води.

Звісно, якщо я буду обережним, поливалка мені ніколи не знадобиться. Але приємно було мати її поруч про всякий випадок.

Встановивши витяжний ковпак, я попрямував до столу, на якому зберігався кістяний дьоготь. Попри те, що я знав, що він не небезпечніший за каменерізну пилу чи спікальне колесо, ємність зі шліфованого металу мене бентежила.

А сьогодні щось було не так. Я привернув до себе увагу одного з досвідченіших рукотворців, коли той проходив повз мене. Джаксім мав кволий вигляд, характерний для більшості рукотворців посеред великих проектів, наче він не спав, поки не закінчить роботу остаточно.

— А тут має бути стільки інею? — запитав я його, показуючи на банку з дьогтем. По краях вона була вкрита тоненькими білими клаптиками інею, схожими на крихітні кущики. Повітря довкола металу аж мерехтіло від холоду.

Джаксім придивився до нього, а тоді знизав плечима.

— Хай краще буде надто холодна, ніж недостатньо холодна, — сказав він і невесело гигикнув. — Хе-хе. Ба-бах.

536

Я мимоволі погодився й подумав, що це може бути якимось пов'язано з тим, що в таку ранню годину в майстерні холодніше. Жодну з печей ще не розпалили, а в більшості горнів вогонь ще був присипаний і ледь жеврів.

Обережно рухаючись, я пригадав усю процедуру переливання, пересвідчуючись у тому, що я нічого не забув. Було так холодно, що моє дихання аж зависало в повітрі білими хмаринками.

Через піт на руках мої пальці примерзли до кріплень банки так, як примерзає язик допитливої дитини до ручки насоса посеред зими.

Я перелив у флакон під тиском десь із унцію щільної маслянистої рідини й швидко скористався кришкою. Тоді повернувся до витяжного ковпака й заходився готувати матеріали. За кілька напружених хвилин я розпочав тривалий ретельний процес підготовки та заправлення партії синіх випромінювачів.

Дві години по тому мене вивів із зосередженості голос із-за спини. Він був не надто гучний, але мав серйозний тон, який у Промислі не ігнорують.

Він промовив:

— О Господи.

Зважаючи на те, над чим я тоді працював, найперше я поглянув на банку з кістяним дьогтем. Побачивши, як з одного її куточка витікає чорна рідина, що збігає ніжною столу та збирається в калюжу на підлозі, я мимохіть облився холодним потом. Товсте дерево ніжки столу вже було майже роз'їдене, і я почув негучне ляскання й тріск: закипіла калюжа на підлозі. Мені на думку спало лише те, що сказав Кілвін під час демонстрації: «Цей реактив не лише вкрай корозивний: у газоподібному стані він також займається від контакту з повітрям...»

Щойно я повернувся до робочого столу, ніжка не витримала, і він почав хилитися. Банка зі шліфованого металу повалилася. Коли вона торкнулася кам'яної підлоги, її метал був такий холодний, що він не просто тріснув чи надщербився — він розбився, мов скло. Кілька галонів темної рідини розбризкалися по підлозі майстерні. Майстерня наповнилася пронизливим тріском і лясканням: кістяний дьоготь розлився по теплій кам'яній підлозі й закипів.

Колись давно розумна людина, що спроектувала Промисел, розмістила в майстерні зо два з половиною десятки стоків, щоб легше було змивати розливи та усувати їхні наслідки. Ба більше, кам'яна підлога майстерні то здіймалася, то опускалася ледь помітними горбками й канавами, що мали спрямовувати розливи до цих стоків. Тому, щойно ємність розбилася, великий розлив маслянистої рідини почав розтікатись у двох різних напрямках, ідучи до двох різних стоків. Водночас вона не переставала кипіти, утворюючи щільні низькі хмари, темні, мов дьоготь, їдкі та готіві миттю запалати.

Між цими двома потоками темного туману, що тягнулися все далі, опинилася Фела, яка працювала сама за столом, що стояв у кутку майстерні й нікому не заважав. Вона підвелася, трохи розкривши рота від шоку. На ній був практичний одяг для роботи в майстерні: легкі штани й тонка лляна сорочка з манжетами на ліктях. Її довге темне волосся було зібране у хвіст, але все одно майже доходило їй до попереку. Вона спалахнула б, наче смолоскип.

Коли до людей дійшло, що відбувається, майстерня почала заповнюватися гарячковим гамором. Вони почали викрикувати накази чи просто панічно репетувати. Вони кидали інструменти та перекидали незакінчені вироби, кидаючись хто куди.

Фела не закричала й не покликала на допомогу, а це означало, що ніхто, крім мене, не помітив, у якій вона небезпечі. Якщо Кілвінова демонстрація про щось свідчила, то, як я здогадувався, менш ніж за хвилину вся майстерня могла перетворитися на море полум'я та їдконого диму. Часу не було...

Я кинув оком на розкидані на робочому столі неподалік вироби, шукаючи щось хоч трішки корисне. Але нічого такого не було: купка базальтових блоків, мотки мідного дроту, наполовину надписана скляна півкуля, що, певно, мала стати однією з Кілвінових ламп...

538 І тут я раптом зрозумів, що маю зробити. Я схопив скляну півкулю й тріснув нею об один із базальтових блоків. Вона розбилася, і в мене залишився тонкий вигнутий скалок скла завбільшки приблизно з мою долоню. Другою рукою я підхопив зі столу свій плащ і пройшов повз витяжний ковпак.

Я притиснув великий палець до краю шматка скла й відчув неприємне посмикування, а далі — гострий біль. Знаючи, що пролилася моя кров, я посовав пальцем по склу й вимовив зв'язування. Ставши перед поливалкою, я кинув скло на підлогу, зосередився, а тоді завзято наступив на нього й розчавив підбором.

Мене різнуло таким холодом, якого я ще ніколи не відчував. Не тим простим холодом, який людина відчуває в шкірі та кінцівках зимового дня. Він вразив моє тіло, наче удар грому. Я відчув його в язиці, легенях і печінці.

Але я добився того, чого хотів. Двічі зміцнене скло поливалки вкрилося павутинням із тисячі тріщин, а щойно я заплющив очі, воно розлетілося. Мене вдарили великим кулаком п'ятсот галонів води, так, що я відступив на крок і змок до нитки. Тоді я побіг між столами.

Хоч який я був швидкий, цього було не досить. Сліпучий червоногарячий спалах у кутку майстерні — і туман зайнявся, укрившись дивними кутастими язиками лютого

червоного полум'я. Цей вогонь нагріє решту дьогтю, тож він закипить швидше. Так стане більше туману, більше вогню й більше тепла.

Я біг, а вогонь розповсюджувався. Він тягнувся двома потічками кістяного дьогтю, що тік до стоків. Полум'я здійнялося вгору з дивовижним завзяттям, утворивши дві вогненні завіси й фактично ізолювавши віддалений куток майстерні. Полум'я вже було заввишки з мене й росло далі.

Фела вибралася з-за верстака й хутко посунулася вздовж стіни до одного зі стоків у підлозі. Оскільки кістяний дьоготь лився за решітку, біля стіни був проміжок, вільний від полум'я та диму. Фела вже була готова промчати повз нього, аж тут із решітки заklubочився темний туман. Позадкувавши, вона коротко, злякано верескнула. Туман спалахнув, тільки-но закипівши, й охопив усе шаленим полум'ям.

Я нарешті минув останній стіл. Не сповільнюючись, затримав дихання, заплющив очі та перестрибнув дим, не бажаючи, щоб жажлива корозійна речовина торкнулася моїх ніг. Я відчув короткий і сильний приплив тепла до рук і обличчя, але мокрий одяг не дав мені ні обпектися, ні зайнятися.

Оскільки мої очі були заплющені, я приземлився незграбно, вдарившись стегном об кам'яну поверхню робочого столу. Незважаючи на це, я побіг до Фели.

Перед цим вона задкувала від вогню до зовнішньої стіни майстерні, але тепер вона пильно дивилася на мене, прикриваючись наполовину піднятими руками.

— Опустити руки! — крикнув я, підбігши до неї, а тоді обома руками розгорнув свій змоклий плащ. Не знаю, чи почувала мене Фела за ревом полум'я, але вона в будь-якому разі зрозуміла. Опустила руки й кинулась до плаща.

Остаточно подолавши відстань між нами, я озирнувся й побачив, що вогонь росте ще швидше, ніж я очікував. Смолисто-чорний туман фут із гаком завглибшки тримався підлоги. Полум'я сягало так високо, що я не бачив, що там по інший бік, і тим більше не здогадувався, наскільки потовщала вогненна стіна.

Не встигла Фела зробити ще крок та опинитись у плащі, як я підняв його, аби повністю закрити їй голову.

— Доведеться мені тебе винести, — крикнув я, загорнувши її у плащ. — Якщо спробуєш вибратись, обпечеш ноги.

Вона сказала щось у відповідь, але її слова притлумили кілька шарів мокрої тканини і я не розчув їх за ревом вогню.

Я підняв її, не на витягнутих руках, як відважний принц із якоїсь книжки казок, а закинувши на плече, як мішок картоплі. Її стегно сильно втиснулося мені в плече, і я кинувся до вогню. Мене зустріла хвиля жару, і я викинув угору вільну руку, щоб захистити обличчя, молячись, щоб волога в мене на штанях частково врятувала мої ноги від корозійної дії туману.

Я глибоко вдихнув, перш ніж кинутись у вогонь, але повітря було кусючим і їдким. Я мимоволі кашлянув і судомно вдихнув повні легені запаленого повітря, входячи в стіну полум'я. Я відчув, як туман огорнув кусючим морозом мої ноги нижче коліна, і побіг серед полум'я, кашляючи та знову вдихаючи шкідливе повітря. Мені замакітрилося в голові, я відчув смак аміаку. Щось відсторонене й раціональне в мене в голові подумало: «Звісно, щоб воно було летке».

А далі — нічого.

Коли я прокинувся, мені на думку найперше спало не те, чого ви могли очікувати. Утім, можливо, це й не є такою вже несподіванкою, якщо ви коли-небудь були молодими самі.

— Котра година? — гарячково запитав я.

— Перший дзвін після полудня, — озався жіночий голос. — Не намагайся встати.

Я повалився назад на ліжко. Я мав зустрітись з Денною в «Еоляні» годину тому.

Нещасний, з гірким вузлом у животі, я зрозумів, що мене оточує. Характерний запах антисептика в повітрі вказував мені, що я десь у Медиці. Ліжко теж було прозорим натяком: досить зручне, щоб на ньому спати, але не таке зручне, щоб у ньому хотілося вилежуватись.

Я повернув голову й побачив знайому пару приголомшливих зелених очей в обрамленні короткого білявого волосся.

— Ой. — я розслабився, знову опустившись на подушку. — Привіт, Моло.

Мола стояла поруч з однією з високих стільниць, вишикуваних по краях кімнати. На тлі традиційних темних кольорів працівників Медики її бліде обличчя здавалося ще блідішим.

— Привіт, Квоуте, — відповіла вона, продовжуючи щось писати.

— Чув, тебе нарешті підвищили до ел'те, — сказав я. — Вітаю. Усі знають, що ти вже давно на це заслужила.

Вона підняла очі; її бліді губи скривилися в невеличкій усмішці.

— Здається, тепло не нашкодило позолоті на твоєму язичці. — Вона відклала перо. — Як почувається решта тебе?

— Ноги в порядку, але заціпили, тож я здогадуюся, що обпікся, але ти вже якось цьому зарадила. — Я підняв простирадло, зазирнув під нього, а тоді обережно повернув його на місце й підіткнув. — Також скидається на те, що я перебуваю в стані крайнього оголення, — на мить мене охопив панічний жах. — Із Фелою все гаразд?

Мола серйозно кивнула й наблизилась до мого ліжка.

— У неї залишився синець чи два, бо ти її впустив, а ще в неї трохи обпалені гомілки. Але їй тоді пощастило більше, ніж тобі.

— Як там усі інші, хто був у Промислі?

— Напрочуд добре, зважаючи на всі обставини. Кілька опіків, теплових або кислотних. Один випадок отруєння металом, але несерйозний. Як правило, під час пожеж найбільше лиха коїть дим, але те, що горіло там, здається, геть не давало диму.

— Але воно випускало якісь аміачні пари. — Я спробував кілька разів глибоко вдихнути. — Утім, мої легені, здається, не обгоріли, — з полегшенням зауважив я. — Перш ніж знепритомніти, я вдихнув їх усього зо три рази.

У двері постукали, і всередину зазирнула Сімова голова.

— Ти ж там не голий?

— Майже голий, — відповів я. — Але небезпечні частини тіла в мене прикриті.

За ним з явно зніченим виглядом прийшов Вілем.

— Ти й близько не такий рожевий, як був, — сказав він. — Гадаю, це добрий знак.

— Ноги йому якийсь час поболять, але незворотних ушкоджень немає, — повідомила вона.

— Я приніс свіжий одяг, — бадьоро промовив Сім. — Той, в якому ти був, уже нікуди не годився.

— Сподіваюся, ти обрав із мого багатющого гардеробу щось підхоже? — саркастично запитав я, приховуючи зніяковіння.

Сім відмахнувся від мого зауваження.

— Ти прибув без взуття, але я не зміг знайти в тебе в кімнаті ще одну пару.

— У мене нема більше жодної пари, — сказав я, узявши в Сіма вузлик з одягом. — То нічого. Я вже ходив колись босоніж.

542

Я закінчив свою маленьку пригоду без незворотних ушкоджень. Однак тепер мені боліли геть усі частини тіла. У мене були теплові опіки на тильному боці долонь і на шії, а також легкі кислотні опіки нижче колін, які залишилися, коли я пробрів крізь вогненний туман.

Попри все це я прошкандибав довгі три милі на той бік річки, до Імрі, без надії сподіваючись, що на мене там іще чекатиме Денна.

Коли я пройшов подвір'ям до «Еоляна», Деох задумливо вдивився в мене. Він пильно оглянув мене з голови до ніг.

— Господи, хлопче. Ти наче з коня впав. Де твоє взуття?

— І тобі добрий ранок, — саркастично відказав я.

— Доброго дня, — виправив він, багатозначно позирнувши на сонце. Я вже почав іти повз нього, але він підняв руку, зупиняючи мене. — Боюся, її вже немає.

— К бісу... от холера, — промимрив я, надто стомлений, щоб як слід проклясти свій талан.

На Деоховому обличчі відобразилося співчуття.

— Вона питала про тебе, — промовив він, намагаючись мене втішити. — І чекала довго, майже годину. Я ще ніколи не бачив, щоб вона так довго сиділа на місці.

— Вона пішла з кимось?

Деох опустил погляд на свої руки, в яких крутив мідний гріш, перекочуючи його туди-сюди по кістках пальців.

— Вона, у принципі, не з тих дівчат, які багато часу проводять самі... — Він кинув на мене співчутливий погляд. — Вона відмовила кільком, але врешті-решт таки пішла з одним хлопом. Я не думаю, що вона справді була з ним, якщо ти розумієш, про що я. Вона шукала покровителя, а цей хлоп мав характерний вигляд. Сивий, заможний — ну, ти зрозумів.

Я зітхнув.

— Як усе-таки її побачиш, можеш їй сказати... — Я зупинився, намагаючись зрозуміти, як розповісти про те, що сталося. — Можеш трохи поетичніше перефразувати слова «неминуча затримка»?

— Мабуть, могу. Ще й розповім їй, який ти був похнюплений і босий. Дам тобі добру, надійну можливість до неї підлеститись.

Я мимоволі всміхнувся.

— Дякую.

— Можна замовити тобі випивку? — запитав він. — Для мене ще трохи зарано, але для друга я завжди можу зробити виняток.

Я хитнув головою.

— Мені вже час повертатись. У мене справи.

Я подався назад до шинку «В Анкера» і виявив, що його загальна зала аж гула від захоплених відвідувачів, які обговорювали пожежу в Промислі. Не бажаючи відповідати на запитання, я сховався за віддаленим столиком і попросив одну зі служниць принести мені миску супу й трохи хліба.

Поки я їв, мої тонко настроєні на підслуховування вуха вловлювали уривки історій, які розповідали інші. Лише тоді, чуючи про це від інших людей, я усвідомив, що саме зробив.

Я звик до того, що мене обговорювали. Як я вже казав, я активно створював собі репутацію. Але це було дещо інше — це було насправді. Люди вже прикрашали різні деталі та заплутані моменти, але сутність історії нікуди не поділася. Я врятував Фелу, кинувся у вогонь і виніс її в безпечне місце. Зовсім як відважний принц із якоїсь книжки казок.

Так я вперше скуштував героїзму. Мені його смак припав до душі.

Розділ шістдесят сьомий

Проблема в руках

Після обіду в Анкера я вирішив повернутися до Промислу й подивитись, якої шкоди йому було завдано. Оповідки, які я підслухав, вказували на те, що вогонь приборкали доволі швидко. Якщо це було правдою, я, можливо, навіть зумію закінчити роботу над своїми синіми випромінювачами. Якщо ні, то мені, може, принаймні вдасться повернути собі зниклий плащ.

Як не дивно, більшій частині Промислу пожежа не завдала жодної шкоди, але північно-східна частина майстерні була практично зруйнована. Там залишилася тільки купа потрісканого каміння, скла й попелу. На розбитих стільницях і подекуди на підлозі, там, де жар вогню розтопив різні метали, сяяли мідні та срібні плями.

544

Ще більше за руйнацію бентежило те, що в майстерні нікого не було. Я ще ніколи не бачив це місце порожнім. Я постукав у двері Кілвінового кабінету, а тоді зазирнув усередину. Порожньо. Це було доволі логічно. Без Кілвіна нікому було організувати прибирання.

Випромінювачі я закінчував на кілька годин довше, ніж очікував. Травми мені заважали, а через забинтований великий палець одна моя рука стала трохи незграбною. Як і більша частина рукотворства, ця робота вимагала наявності двох вправних рук. Навіть пов'язка, що майже не заважала, створювала серйозні незручності.

Однак я завершив роботу без пригод і вже почав готуватися до випробувань випромінювачів, аж тут почув, як у коридорі лається сіаруською Кілвін. Глянувши за плече, я побачив, як він тупає крізь двері до свого кабінету, а за ним іде один із гілерів майстра Арвіла.

Я закрив витяжний ковпак і пішов до Кілвінового кабінету, дивлячись, куди ставлю босі ноги. У вікно я бачив, як Кілвін махає руками, наче фермер, який відганяє ворон. Руки в нього були закутані в білі бинти майже по лікоть.

— Досить, — сказав він. — Я сам про них подбаю.

Кілвінів співрозмовник упіймав його за руку й поправив бинти. Кілвін відсмикнув руки й високо підняв їх у повітря, так, щоб той не дотягнувся.

— Лїнсатва. Чого досить, того досить. — Гілер сказав щось так тихо, що я не розчув, але Кілвін і далі хитав головою. — Ні. І не треба більше твоїх ліків. Я вже досить довго проспав.

Кілвін жестом запросив мене всередину.

— Е'ліре Квоуте. Мені треба з тобою поговорити.

Не знаючи, чого очікувати, я зайшов у його кабінет. Кілвін похмуро глянув на мене.

— Бачиш, що я знайшов, після того як пожежу загасили? — спитав він, показавши рукою на купу темного ганчір'я на своєму особистому робочому столі. Кілвін обережно підняв один її кут перев'язаною рукою, і я впізнав обгорілі рештки свого плаща. Кілвін різко трусонув ними один раз, і з них вивалилася моя переносна лампа, яка незграбно покотилася столом.

545

— Ми говорили про твою злодійську лампу щонайбільше два дні тому. Однак сьогодні я бачу, що вона лежить там, де її може привласнити будь-яка сумнівна особа. — Він наспився на мене. — Що ти можеш сказати на свій захист?

Я роззявив рота з подиву.

— Вибачте, майстре Кілвін. Я був... Мене забрали...

Він, іще суплячись, поглянув на мої ноги.

— А чому ти не взутий? Навіть е'лірові має вистачати здорового глузду, щоб не вештатися босоніж у такому місці. Останнім часом ти поводишся геть необачно. Я у відчаї.

Поки я силкувався вигадати якесь пояснення, Кілвінове похмуре обличчя раптом розпливлося в усмішці.

— Я, звісно, жартую, — лагідно сказав він. — Я мушу щиро тобі подякувати за те, що ти сьогодні витягнув з вогню ре'лара Фелу. — Він простягнув руку, щоб погладити мене по плечу, а тоді згадав про бинти в себе на долоні й передумав.

Я відчув, як моє тіло обм'якло від полегшення. Підняв лампу й покрутив її в руках. Здавалося, її не пошкодив вогонь і не роз'їв кістяний дьоготь.

Кілвін дістав невеличку торбинку й теж поклав її на стіл.

— У твоєму плащі також були ці речі, — пояснив він. — Багато речей. Кишені в тебе були повні, як в'юк у мідника.

— Здається, ви в доброму настрої, майстре Кілвін, — обережно промовив я, думаючи, що за знеболювальне йому дали в Медиці.

— Так, — бадьоро сказав він. — Знаєш прислів'я: «Чан Ваен едан Коут»?

Я спробував його розшифрувати.

— Сім років... А що таке «Коут», я не знаю.

— «Чекай лиха раз на сім років», — пояснив він. — Це вислів старовинний і доволі правдивий. Це мало статися ще два роки тому. — Він показав забинтованою рукою на руїни своєї майстерні. — А тепер, коли це лихо настало, виявляється, що воно невелике. Мої лампи не постраждали. Ніхто не загинув. З усіх невеликих ушкоджень мої були найсерйознішими, як і має бути.

546

Я оглянув його пов'язки, і мені стиснувся шлунок від думки про якусь халепу з його вправними в рукотворстві руками.

— Як ви? — обережно запитав я.

— Опіки другого розряду, — сказав він, а тоді відмахнувся від мого стурбованого вигуку, перш ніж я встиг подати голос. — Просто пухирі. Болить, але нічого не згоріло, тривалої втрати рухливості немає. — Він стомлено зітхнув. — Однак наступні три витки мені буде збіса важко виконувати будь-яку роботу.

— Якщо вам потрібні лише руки, я міг би позичити їх вам, майстре Кілвін.

Він шанобливо кивнув.

— Щедра пропозиція, е'ліре. Якби проблема була тільки в руках, я б погодився. Але значна частина моєї роботи потребує сигалдрії, з якою було б... — Він ненадовго замовк, ретельно добираючи наступне слово, — *нерозважливо* мати справу е'ліру.

— Тоді вам слід підвищити мене до ре'лара, майстре Кілвін, — з усмішкою сказав я. — Щоб я міг вам краще служити.

Він стихшено захихотів.

— Може, я так і зроблю. Якщо ти й далі працюватимеш так добре.

Я вирішив не випробувати долю, а змінити тему.

— Що трапилося з банкою?

— Надмірне охолодження, — відповів Кілвін. — Метал був лише оболонкою, захищав скляну ємність усередині й підтримував низьку температуру. Я гадаю, що в банці була пошкоджена сигалдрія, через що вона ставала дедалі холоднішою. Коли реактив замерз...

Я кивнув: до мене нарешті дійшло.

— Від нього тріснула внутрішня скляна ємність. Як пляшка пива, що замерзає. А тоді він роз'їв метал банки.

Кілвін кивнув.

— Зараз я гніваюся на Джаксіма, — похмуро сказав він. — Він сказав мені, що ти вказав йому на це.

— Я був певен, що вся будівля згорить дощенту, — зізнався я. — Навіть не уявляю собі, як ви спромоглися так легко приборкати вогонь.

— Легко? — перепитав він із веселою ноткою в голосі. — Швидко — так. Але я й не знав, що це було *легко*.

— Як вам це вдалося?

Він усміхнувся мені.

— Добре запитання. А як ти думаєш?

— Ну, я чув, як один студент казав, ніби ви вийшли зі свого кабінету й вимовили ім'я вогню, достоту як Таборлін Великий. Ви сказали: «вогню, зупинись» — і вогонь послухався.

Кілвін від душі роземіявся.

— Мені подобається ця історія, — промовив він, широко всміхаючись за бородою. — Але в мене є до тебе запитання. Як ти прорвався крізь вогонь? Цей реактив горить дуже інтенсивно. Як так вийшло, що ти не обпікся?

— Я облився з поливалки, майстре Кілвін.

Кілвін неначе замислився.

— Джаксім бачив, як ти проскочив крізь вогонь усього за кілька секунд після розливу реактиву. Поливалки працюють швидко, але не настільки швидко.

— Боюся, я її розбив, майстре Кілвін. Здавалося, що іншого способу немає.

Кілвін примружено визирнув у вікно свого кабінету, спомурнів, а тоді пішов на інший кінець майстерні, до розтрощеної поливалки. Опустившись на коліна, він підняв забинтованими пальцями зазублений шматок скла.

— Як тобі тільки вдалося розбити мою поливалку, е'ліре Квоуте?

У його голосі вчувалося таке спантеличення, що я аж розсміявся.

— Ну, майстре Кілвін, якщо вірити студентам, я пробив її одним-єдиним ударом своєї могутньої руки.

Кілвін ще раз широко всміхнувся.

— Ця історія мені теж до вподоби, але я їй не вірю.

— Поважніші джерела стверджують, що я скористався шматком пруткового заліза, який лежав на столі поблизу.

Кілвін хитнув головою.

548

— Ти чудовий хлопчина, але я виготовив це двічі зміцнене скло власноруч. Його не зміг розбити ковальським молотом плечистий Каммар. — Він випустив з руки шматок скла й зіп'явся на ноги. — Хай інші розповідають що завгодно, але нам із тобою слід ділитися секретами.

— Це не бозна-яка таємниця, — зізнався я. — Я знаю, яка сигалдрія потрібна для двічі зміцненого скла. Якщо я можу щось зробити, я можу це знищити.

— Але де в тебе було джерело? — запитав Кілвін. — Ти не міг нічого приготувати так швидко... — Я підняв забинтований палець. — Кров, — із подивом вимовив він. — Використання тепла власної крові можна назвати необачним, е'ліре Квоуте. А як же озноб зв'язувача? А якби в тебе стався гіпотермічний шок?

— Вибору в мене було обмаль, майстре Кілвін, — сказав я.

Кілвін задумливо кивнув.

— Розв'язати те, що я створив, самою лише кров'ю? Це серйозно вражає. — Він спробував провести рукою крізь бороду, а тоді роздратовано насупився: цьому завадили пов'язки.

— А ви, майстре Кілвін? Як вам вдалося приборкати вогонь?

— Імені вогню я не вимовляв, — зізнався він. — Якби тут був Елодін, усе було б значно простіше. Та оскільки ім'я вогню мені невідоме, я міг покластися лише на самого себе.

Я сторожко глянув на нього, не знаючи, жартує він знову чи ні. Розпізнати сухий Кілвінів гумор часом бувало важко.

— Елодін знає ім'я вогню?

Кілвін кивнув.

— Можливо, у нас в Університеті його знає ще одна-дві людини, але Елодін володіє ним найкраще.

— Ім'я вогню, — повільно вимовив я. — І вони б могли його вимовити, а вогонь виконав би їхній наказ, як це було з Таборліном Великим?

Кілвін кивнув ще раз.

— Але ж це просто перекази, — зауважив я.

Він весело на мене глянув.

— А звідки, на твою думку, беруться перекази, е'ліре Квоуте? Кожна казка має десь на світі глибоке коріння.

— Що це за ім'я? Як воно працює?

Кілвін трохі завагався, а тоді низав кременезними плечима.

— Це важко пояснити цією мовою. Будь-якою мовою. Запитай Елодіна — він постійно таке вивчає.

Я з власного досвіду знав, яка користь буде від Елодіна.

— То як ви зупинили вогонь?

— Ніякої таємниці в цьому немає, — відповів він. — Я був готовий до такого нещасного випадку, і в мене в кабінеті стояла невеличка пляшечка реактиву. Я скористався ним як зв'язком і позбавив розлив тепла. Реактив охолонув так, що втратив здатність кипіти, а залишки туману вигоріли. Лєвова частка реактиву витекла за решітку, тим часом як Джаксім та інші розкидали вапно й пісок, щоб приборкати те, що залишилося.

— Це ви зараз серйозно? — здивувався я. — Там же було як у пічці. Неможливо було перенести стільки тавмів тепла. Куди б ви його поділи?

— У мене саме на такий аварійний випадок був готовий порожній тепложер. Вогонь — це найпростіша з бід, до яких я підготувався.

Я відмахнувся від його пояснення.

— Все одно це неможливо. Там же, певно, було... — Я спробував підрахувати, скільки тепла йому б довелося пересунути, але розгубився, не знаючи, з чого починати.

— За моїми підрахунками, вісімсот п'ятдесят мільйонів тавмів, — сказав Кілвін. — Хоча, щоб дістати точнішу цифру, необхідно перевірити вловлювач.

Мені відібрало мову.

— Але... як?

— Швидко. — Він багатозначно змахнув перебинтованими руками, — але не легко.

Розділ шістдесят восьмий

550

Вічно мінливий вітер

Наступний день я перебув босоніж, без плаща та з похмурими думами про своє життя. Новизна героїзму швидко втратила блиск у світлі мого становища. Я мав один пошарпаний комплект одягу. Мої теплові опіки були несильними, але постійно боліли. Я не мав грошей ані на знеболювальні, ані на новий одяг. Я жував гірку вербову кору, і настрої у мене теж був гіркий.

Бідність висіла в мене на шиї важким каменем. Я ще ніколи не усвідомлював так чітко різниці між собою та іншими студентами. Усі, хто навчався в Університеті, могли покластися на якусь фінансову підтримку. Сімові батьки були з атурської шляхти. Віл був із заможної купецької родини з Шалду. Якщо в них наставали скрутні часи, вони могли взяти позику на ім'я рідних або написати додому.

Я ж не міг дозволити собі взуття. У мене була всього одна сорочка. Як я міг сподіватися провчитися в Університеті кілька років, щоб стати повноправним арканістом? Як я міг сподіватися на підвищення у званні без доступу до Архівів?

Ще до полудня я довів себе до такого похмурого настрою, що нагарчав на Сіма під час обіду, а тоді ми погиркались, як старе подружжя. Вілем не став висловлювати свою думку й старанно не відривав очей від своєї їжі. Врешті-решт, явно намагаючись розвіяти моє роздратування, вони запросили мене за річку на «Три гроші за бажання» наступного вечора. Я погодився піти, бо чув, що там демонструють оригінал Фелтемі, а не якусь цензуровану версію п'єси. Вона добре пасувала під мій настрій — у ній було вдосталь похмурого гумору, трагізму й зрад.

Після обіду я довідався, що Кілвін уже продав половину моїх випромінювачів. Оскільки було ясно, що після них синіх випромінювачів якийсь час не робитимуть, ціна була високою, і моя частка склала трохи більше ніж півтора таланта. Я здогадувався, що Кілвін міг трохи накрутити ціну, що злегка ранило мою гордість, але я не мав права дивитися дарованому коневі в зуби.

Але мій настрій не покращило навіть це. Тепер я міг дозволити собі взуття й ношений плащ. Гаруючи, як віл, до кінця семестру, я, можливо, зумів би заробити досить, щоб мені сяк-так вистачило й на відсотки для Деві, і на навчання. Ця думка не принесла мені радості. Я як ніколи чітко усвідомлював ненадійність свого становища. Я був за крок від катастрофи.

Мій настрій стрімко погіршився, і я вирішив пропустити вищу симпатію, щоб піти за річку, в Імрі. Трохи покращити мій настрій могла лише думка про зустріч із Денною. Я ще мусив пояснити їй, чому не прийшов на наше обіднє побачення.

Дорогою до «Еоліяна» я купив пару невисоких черевиків, зручних для ходіння й досить теплих для майбутніх зимових місяців. Після цього мій гаманець знову майже спорожнів. Вийшовши від шевця, я понуро підрахував свої гроші: три йоти та один драб. У мене й на вулицях Тарбієна бувало більше грошей...

— Ти сьогодні вчасно прийшов, — сказав Деох, коли я наблизився до «Еоліяна». — У нас тут на тебе дехто чекає.

Я відчув, як по моєму обличчю розповзається дурнувата усмішка, і плеснув його по плечу, попрямувавши всередину.

Замість Денни я побачив Фелу, яка сиділа сама за столиком. Неподалік стояв Станціон і теревенив з нею. Побачивши, що я наближаюся, він покликав мене жестом і неквапом повернувся до свого звичного місця біля шинквасу, дорогою лагідно поплескавши мене по плечу.

Побачивши мене, Фела здійнялася на ноги й помчала до мене. Мені на мить подумалося, що вона зараз кине́ть-ся мені в обійми, неначе ми граємо ролі закоханих, що возз'єдналися, в якійсь атурській трагедії. Але вона різко зупинилася переді мною, і її темне волосся загойдалося. Вона була, як завжди, гарна, але на одній високій вилиці в неї темнів чималий синець, який уже почав багровіти.

552 — О ні, — промовив я, мимоволі відчувши її біль і піднісши руку до обличчя. — Це я тебе так упустив? Дуже прошу, вибач.

Вона здивовано глянула на мене, а тоді вибухнула сміхом.

— Ти вибачаєшся за те, що витягнув мене з вогняного пекла?

— Лише за той момент, коли я знепритомнів і впустив тебе. Це була звичайна дурість. Я забув затримати дихання й ковтнув трохи забрудненого повітря. У тебе більш нічого не постраждало?

— Нічого з того, що я можу показати тобі на людях, — сказала вона, трохи скрививши личко й ворухнувши стегнами так, що я добряче збентежився.

— Сподіваюся, там нічого страшного.

Вона скорчила сердиту гримасу.

— Ну, так. Я сподіваюся, що наступного разу ти впораєшся краще. Коли дівчині рятують життя, вона очікує, що з нею загалом будуть поводитися ніжніше.

— І правильно, — відповів я, розслабившись. — Будемо вважати це тренуванням.

На мить між нами запала тиша, і Фелина усмішка трохи пригасла. Вона наполовину простягнула до мене одну руку, а тоді завагалася й безвільно опустила її.

— Серйозно, Квоуте. Я... це була найгірша мить усього мого життя. Повсюди був вогонь...

Вона закліпала та опустила погляд.

— Я знала, що помру. Справді знала. Але я просто стояла там, наче... наче якась перелякана кролиця. — Вона підняла очі, кліпнула, позбуваючись сліз, і на її обличчі знову розквітла усмішка, як завжди осяйна. — А тоді з'явився ти — ти біг крізь вогонь. Це було найчудовіше, що я коли-небудь бачила. Я наче... бачив коли-небудь «Деоніку»?

Я кивнув і всміхнувся.

— Я наче побачила, як Тарсус виривається з пекла. Ти пройшов крізь вогонь, і я зрозуміла, що все буде гаразд. — Вона наблизилася до мене на півкроку й поклала долоню мені на руку. Я відчув її тепло крізь сорочку. — Я мала там загинути... — Вона знічено замовкла. — Тепер я просто повторююся.

Я хитнув головою.

— Це не так. Я тебе бачив. Ти шукала вихід.

553

— Ні. Я просто стояла там. Як дурна дівчина в одній із тих казок, які мені читала мати. Я завжди їх ненавиділа. Я питала: «Чому вона не випихає відьму з вікна? Чому вона не підмішує отруту огрові в їжу?» — Тепер Фела дивилася на власні ноги, а її обличчя сховалося за волоссям. Її голос поступово затихав, доки не став ледь гучнішим за зітхання. — «Чому вона просто сидить і чекає, коли її врятують? Чому вона не рятує себе сама?»

Я поклав руку на її долоню, сподіваючись її втішити. При цьому я дещо помітив. Її рука була не такою тендітною й слабкою, як я очікував. Вона була сильною й мозолистою — рукою скульптора, що знала тривалу важку роботу молотком і різцем.

— Це не дівоча рука, — сказав я.

Вона підняла на мене очі, що вже сяяли першими сльозами. У неї вирвався спантеличений смішок, змішаний зі схлипом.

— Я... що?

Зрозумівши, що я сказав, я зашарівся від зниковіння, але впевнено повів далі.

— Це рука не якоїсь німичної принцеси, яка сидить собі, плете мереживо й чекає, коли її врятує якийсь там принц. Це рука жінки, яка б вибралася на свободу по мотузці з власного волосся або вбила огра, який її полонив, уві сні. — Я зазирнув їй у вічі. — А ще це рука жінки, яка б вийшла з вогню самотужки, якби мене там не було. Може, обпеклася б, але вижила б.

Я підніс її руку до губ і поцілував. Здавалося, що так і треба.

— Та я все одно радий, що зміг допомогти. — Я всміхнувся. — Отже... як Тарсус?

Вона знову засліпила мене усмішкою.

— Як Тарсус, відважний принц і Орен Велсітер в одному флаконі, — зі сміхом промовила вона. Вона схопила мене за руку. — Ходімо. У мене для тебе дещо є.

Фела притягнула мене до столика, за яким сиділа, і передала мені згорток із тканини.

554

— Я спитала Віла й Сіма, що тобі можна подарувати, і це чомусь видалося доречним... — Вона замовкла, несподівано знітившись.

Це був плащ. Він був темного трав'янисто-зеленого кольору, з розкішної тканини, чудово скроєний. І він не був куплений в якогось лахмітника. Я й мріяти не міг про те, щоб купити собі такий одяг самотужки.

— Я попросила кравця вшити в нього кілька кишеньок, — знервовано пояснила вона. — І Віл, і Сім згадували, що це дуже важливо.

— Він прекрасний, — сказав я.

Вона знову саянула усмішкою.

— Мірки довелося вгадувати, — зізналася вона. — Подивімося, чи підходить він тобі.

Вона взяла плащ у мене з рук і підійшла до мене, а тоді накинула його мені на плечі, огорнувши руками в чомусь дуже схожому на обійми.

Я стояв на місці, цитуючи Фелу, наче якийсь переляканий кролик. Вона була так близько, що я відчував її тепло, а нахилившись, щоб поправити плащ у мене на плечах, вона торкнулася одним персом моєї руки. Я застиг, як статуя.

Дивлячись за Фелине плече, я бачив широку усмішку Део-ха, який визирав із дверей на протилежному боці зали.

Фела відступила, оглянула мене критичним оком, а тоді знову наблизилася й трохи поправила застібку плаща в мене на грудях.

— Тобі личить, — сказала вона. — Колір підкреслює твої очі. Утім, їх і підкреслювати не треба. Сьогодні я не бачила нічого зеленішого за них. Вони — наче шматочок весни.

Коли Фела відступила, щоб помилуватися творінням своїх рук, я помітив, як із парадних дверей «Еоляна» вийшла знайома постать. Денна. Я ледве помітив її профіль, але впізнав її з такою певністю, з якою впізнав би власні долоні. Я міг лише здогадуватися, що вона побачила і які висновки з цього зробила.

Найперше мені закортіло вилетіти з дверей за нею. Пояснити, чому я не прийшов на наше побачення два дні тому. Вибачитися. Роз'яснити, що жінка, яка обіймала мене, просто дарувала мені подарунок, та й усе.

555

Фела пригладила плащ у мене на плечі та поглянула на мене очима, які всього кілька секунд тому починали сяти від сліз.

— Сидить ідеально, — повідомив я, узяв тканину двома пальцями й розгорнув її збоку. — Я на такий добрий зовсім не заслуговую, а тобі не варто було перейматись, але дякую тобі.

— Я хотіла показати тобі, як високо ціную те, що ти зробив. — Вона знову потягнулася до моєї руки. — Насправді це дрібниця. Якщо я взагалі щось можу для тебе зробити. Будь-яка послуга. Заходь до... — Замовкши, вона запитливо подивилася на мене. — Ти в порядку?

Я позирнув за її спину, на двері. Денна вже могла бути де завгодно. Я ніколи не зможу її наздогнати.

— У мене все гаразд, — збрехав я.

Фела замовила мені випивку, і ми трохи потеревенили про всілякі дрібниці. Я з подивом дізнався, що останні кілька місяців вона працювала з Елодіном. Вона ліпила для нього дешиццю, а він натомість вряди-годи намагався її вчити.

Вона закотила очі. Він будив її посеред ночі й вів до покинутої каменоломні на північ від міста. Клав їй у черевики мокру глину та змушував ходити в них цілий день. Він навіть... вона зашарілася й захитала головою, урвавши свою оповідь. Зацікавившись, але не бажаючи її збентежити, я не став розпитувати її далі, і ми досягли висновку, що він більш ніж напівбожевільний.

Увесь цей час я сидів обличчям до дверей, сподіваючись, що Денна повернеться і я зможу пояснити їй, як усе було насправді.

Нарешті Фела попрямувала назад до Університету, на абстрактну математику. Я залишився в «Еоліяні», тримаючи в руках напій і намагаючись зрозуміти, як владнати стосунки з Денною. Я був би радий добряче напитися з горя, та не міг цього собі дозволити, тож неквапливо пошкунтильгав у призахідному сонці назад, за річку.

556

Лише розпочавши приготування до звичної вилазки на дах Основи, я усвідомив значущість того, що сказав мені Кілвін. Якщо більша частина кістяного дьогтю витекла за решітки...

Арі. Вона жила в тунелях під Університетом. Я прожогом кинувся до Медики, рухаючись якомога швидше попри втому та хворі ноги. На півдорозі мені пощастило: я побачив, як двором проходить Мола. Я закричав і замахав рукою, щоб привернути її увагу.

Коли я підійшов ближче, Мола підозріло мене оглянула.
— Сподіваюся, ти не будеш співати мені серенаду.

Я присоромлено пересунув лютню й хитнув головою.

— Мені потрібна одна послуга, — сказав я. — У мене є друг, який міг постраждати.

Вона стомлено зітхнула.

— Тобі треба...

— Я не можу звернутися по допомогу до Медики, — у моєму голосі відобразилася тривога. — Будь ласка, Моло! Обіцяю, що це займе десь із півгодини, не більше, але нам треба йти зараз. Я побоююся, що, можливо, уже запізнився.

Щось у моєму тоні її переконало.

— А що таке з твоїм другом?

— Можливо, опіки, можливо, кислота, можливо, дим. Як у тих, хто вчора втрапив у пожежу в Промислі. Може, і гірше.

Мола пішла.

— Візьму свій набір у себе в кімнаті.

— Якщо ти не проти, я зачекаю тут. — Я сів на лаву, що стояла неподалік. — Тебе я просто затримаю.

Я сів і спробував не звертати уваги на свої різноманітні опіки й синці, а коли Мола повернулася, я повів її до південно-західного боку Основи, туди, де були три декоративні комини.

— Ними можна видертися на дах.

Вона кинула на мене дивний погляд, але поки що начебто цілком спокійно тримала свої запитання при собі.

Я повільно видерся комином, чіпляючись руками й ногами за будові виступи. Це був чи не найпростіший шлях на дах Основи. Почасти я обрав його, тому що не був упевнений у Молиному вмінні лазити, а почасти — тому що сам через ушкодження почувався не в найкращій формі.

557

Мола вилізла на дах за мною. На ній і досі була темна форма з Медики, але у себе в кімнаті вона ще накинула сірий плащ. Я пішов кружним шляхом, щоб можна було не полишати відносно безпечних частин Основи. Ніч була безхмарна, і нам освітлював шлях вузький кавалок місяця.

— Якби я була дурнішою, — сказала Мола, коли ми обійшли високий цегляний димар, — я б подумала, що ти заманюєш мене зі зловісною метою в якесь тихе місце.

— А чому ти вважаєш, що це не так? — невимушено запитав я.

— Здається, ти не такий, — заявила вона. — До того ж ти ледве ходиш. Якби ти спробував щось таке зробити, я просто зіпхнула б тебе з даху.

— Не шкодуй мої почуття, — відказав я зі смішком. — Ти б могла скинути мене з цього даху, навіть якби я не був наполовину скаліченим.

Я трохи зашпортався на непомітному гребені й мало не впав, оскільки моє побите тіло реагувало повільно. Я сів на дещо вищій за решту даху ділянці й зачекав, поки напад запаморочення мине.

— З тобою все гаразд? — запитала Мола.

— Мабуть, ні. — Я зіп'явся на ноги. — Це просто за наступним дахом, — сказав я. — Можливо, найкраще було б, якби ти постояла тихо трохи на віддалі. Про всякий випадок.

Я дістався краю даху. Поглянув униз, на живоплоти і яблуню. У вікнах було темно.

— Арі! — тихо покликав я. — Ти тут?

Я зачекав, із кожною секундою нервуючи все більше.

— Арі, тобі боляче?

Нічого. Я почав лаятися собі під ніс.

Мола схрестила руки на грудях.

— Ну, гадаю, я вже досить тут потерпіла. Може, скажеш мені, що відбувається?

— Иди за мною, і я поясню. — Я пішов до яблуні й почав обережно злазити донизу. Підійшов до залізної решітки, обігнувши живопліт. Від решітки здіймався аміачний запах кістяного дьогтю, слабкий, але настирливий. Я потягнув за решітку, і вона піднялася на кілька дюймів, а тоді за щось зачепилася.

558

— Кілька місяців тому в мене з'явився друг, — пояснив я, збентежено просунувши руку між пруттям. — Вона живе там, унизу. Я побоююся, що вона могла постраждати. З Промислу витекла в стоки величезна кількість реактиву.

Мола трохи помовчала.

— Ти серйозно? — Я обмацав решітку знизу в темряві, намагаючись зрозуміти, яким чином Арі не дає її відкрити. — Що за людина стала б там жити?

— Налякана людина, — відповів я. — Людина, що боїться гучних звуків, людей і відкритого неба. Я майже місяць виманював її з тунелів і ще довше підманював до себе, щоб поговорити.

Мола зітхнула.

— Якщо ти не проти, я сяду. — Вона пішла до лави. — Я весь день пробула на ногах.

Я не переставав обмацувати решітку знизу, але ніде не міг знайти замок. Дратуючись дедалі сильніше, я схопився за решітку й завзято потягнув за неї, а тоді ще раз і ще. Вона лунко, металево гупнула кілька разів, але не піддалася.

— Квоуте!

Я поглянув на край даху та побачив, що там стоїть Арі; її постать виділялася на тлі нічного неба, а тоненьке волосся обрамляло її голову хмаринкою.

— Арі! — напруга вилилася з мене, і я відчув, як ослабнув та обм'якнув. — Де ти була?

— Були хмари, — просто сказала вона, пройшовши краєм даху в бік яблуні. — Тож я пішла шукати тебе згори. Але місяць скоро вийде, тому я повернулася.

Арі хутко полізла деревом униз, а тоді різко зупинилася, побачивши на лаві Молину постать у плащі.

— Я привів із собою друга, Арі, — сказав я якнайніжнішим голосом. — Сподіваюся, ти не проти.

Тривала пауза.

— Він хороший?

— Це вона. І так, вона хороша.

Арі трохи розслабилася й наблизилася до мене на кілька кроків.

— Я принесла тобі пір'їнку, в якій затримався весняний вітер, але оскільки ти запізнився... — Вона серйозно на мене подивилася, — ...замість неї ти отримаєш монету, — Вона показала монету, витягнувши руку й затиснувши її між великим і вказівним пальцями. — Вона оберігатиме тебе вночі. Ну, принаймні не гірше за будь-що інше.

Монета мала форму атурського покаянного знака, але виблискувала сріблом у місячному світлі. Я ще ніколи не бачив такої.

Опустившись на коліна, я відкрив свій футляр із лютнею й дістав невеличкий вузлик.

— У мене тут трішки помідорів, квасоля й дещо особливе. — Я простягнув торбинку, на яку два дні тому, ще до початку всіх своїх бід, витратив більшість своїх грошей. — Морська сіль.

Арі взяла маленьку шкіряну торбинку й зазирнула всередину.

— Ох, та це ж чудово, Квоуте. Що живе в солі?

«Мікроелементи, — подумав я. — Хром, басал, малій, йод... усе, чого твій організм потребує, але, мабуть, не може

отримати з яблук, хліба й усього того, що тобі вдається роздобути, коли я не можу тебе знайти».

— Сни риб, — відповів я. — І моряцькі пісні.

Арі вдоволено кивнула й сіла, зі звичною дбайливістю розгорнувши невеличку шматину й розклавши їжу. Я стежив за нею, а вона тим часом заходилася їсти, вмочаючи зелену квасолину в сіль, перш ніж її куснути. Вона наче й не постраждала, але визначити це у блідому місячному світлі було важко. Я мусив знати напевне.

— У тебе все гаразд, Арі?

Вона зацікавлено подивилася на мене, схиливши голову набік.

— Був великий вогонь. Дуже багато його проникло вниз, за решітку. Бачила?

— Святий Боже, так, — відповіла вона з круглими очима. — Він був повсюди, і всі землерийки з енотами бігли хто куди, намагаючись вибратися.

560

— Тебе щось зачепило? — спитав я. — Ти обпеклася?

Вона з хитрим дитячим усміхом хитнула головою.

— Ой, ні. Воно не могло мене зачепити.

— Ти була недалеко від вогню? — запитав я. — Вдихнула хоч трохи диму?

— Нащо мені вдихати дим? — Арі подивилася на мене, як на простака. — Весь Підниз зараз пахне котячою сечею. — Вона наморщила носик. — Тільки біля Низинки та в Підвалах не пахне.

Я трохи розслабився, але помітив, що на лаві засовалася Мола.

— Арі, мій друг може підійти?

Арі завмерла, тримаючи квасолину на півдорозі до рота, а тоді розслабилася й кивнула один раз — так завзято, що довкола неї закрутилося тонке волосся.

Я жестом підкликав Мола, і вона неквапом пішла до нас. Мене дещо бентежило те, якою вийде їхня зустріч. Я понад місяць обережно виманював Арі з тунелів під Університетом, в яких вона жила. Я побоювався, що негативна реакція Моли може злякати її і змусити повернутися під землю, де я не матиму жодних шансів її знайти.

Я показав рукою на те місце, де стояла Мола.

— Це — мій друг, Мола.

— Привіт, Моло. — Арі подивилася й усміхнулася. — У тебе сонячне волосся, як і в мене. Хочеш яблуко?

Мола старанно не виказувала обличчям жодних емоцій.

— Дякую, Арі. Не відмовлюся.

Арі підстрибнула й побігла туди, де яблуня нависла над краєм даху. Тоді кинулася до нас, а її волосся замайоріло за нею прапором. Передала Молі яблуко.

— У цьому всередині є бажання, — буденним тоном повідомила вона. — Кусай лише тоді, як точно знатимеш, чого хочеш. — Тут вона знову сіла й з'їла ще одну квасолину, обережно жуючи.

Мола ретельно оглянула яблуко, а тоді надкусила його.

Після цього Арі швидко доїла вечерю й зав'язала торбинку з сіллю.

— А тепер грай! — захоплено вигукнула вона. — Грай!

Я, усміхаючись, дістав лютню й легко провів пальцями по струнах.

На щастя, великий палець я пошкодив на тій руці, якою виконував акорди, а там він мав бути відносно невеликою проблемою.

Настроюючи струни, я подивився на Мола.

— Можеш іти, якщо хочеш, — сказав я їй. — Я б не хотів ненароком зіграти тобі серенаду.

— Ой, будь ласочка, не йди. — Арі повернулася до Моли з відчайдушно серйозним виразом обличчя. — У нього голос як гроза, а руки знають усі таємниці, сховані глибоко під холодною темною землею.

Молині уста скривилися в усмішці.

— Гадаю, заради цього я можу залишитися.

Тож я грав їм обом, тим часом як угорі не припиняли розміреного обертання зірки.

— Чому ти нікому не сказав? — запитала мене Мола, коли ми пройшли дахами.

— Здавалося, що це нікого не обходить, — пояснив я. — Якби вона хотіла, щоб люди знали, що вона там, вона б, гадаю, сказала їм про це сама.

— Ти знаєш, про що я, — роздратовано сказала Мола.

— Я знаю, про що ти, — зітхнув я. — Але що доброго з цього б вийшло? Вона задоволена своїм становищем.

— Задоволена? — судячи з голосу, Молі в це не вірилося. — Вона обірвана й напівжива від голоду. Вона потребує допомоги. Їжі та одягу.

— Я ношу їй їжу, — сказав я. — І одягу їй теж принесу, щойно... — Я завагався, не бажаючи зізнаватись у своїй крайній бідності, принаймні не так багатослівно. — Щойно зможу це організувати.

— Навіщо ж чекати? Якби ти просто сказав кому-небудь...

— Атож, — саркастично відказав я. — Я певен, що Джемисон вибіг би сюди з коробкою шоколадних цукерок і периною, якби знав, що під його Університетом живе вишнжена напівбожевільна студентка. Її б запроторили до Черепниці, і ти це знаєш.

562

— Не обов'язково... — Вона навіть не стала закінчувати, бо знала, що я сказав правду.

— Моло, якщо люди прийдуть її шукати, вона просто чкурне вниз, у тунелі. Її відлякають, а я втрачу будь-яку можливість їй допомогти.

Мола поглянула на мене, схрестивши руки на грудях.

— Чудово. Поки що. Але тобі доведеться згодом привести мене сюди ще раз. Я принесу їй дещо зі свого одягу. Він точно буде для неї зavelикий, але він кращий за те, що в неї є.

Я хитнув головою.

— Не спрацює. Пару витків тому я приніс їй ношену сукню. Вона каже, що носити чужий одяг — це брудно.

Мола, здається, спантеличилася.

— Вона не скидалася на шалдїйку. Анїтрішечки.

— Може, її просто так виховали.

— Тобі вже краше?

— Так, — збрехав я.

— Ти трусишся. — Вона витягнула руку. — Ось, зіпрись на мене.

Добре закутавшись у новенький плащ, я взяв її під руку й неквапом пішов до Анкера.

Розділ шістдесят дев'ятий

Вітер і прихильність жінки

Протягом наступних двох витків новий плащ зігрівав мене під час періодичних походів до Імрі, де мені вперто не щастило знайти Денну. У мене завше була якась причина перейти річку: узяти в Деві книжку, пообідати з Трепом, пограти в «Еоліяні». Але справжньою причиною була Денна.

Кілвін продав решту моїх випромінювачів, мої опіки гоїлись, а мій настрій покращувався. У мене з'явилися гроші на такі розкоші, як мило та друга сорочка на заміну тій, яку я втратив. Того дня я пішов до Імрі по басалові ошурки, яких потребував для поточної роботи — великої симпатичної лампи з двома випромінювачами, які я залишив собі. Я сподівався виручити за неї чималі гроші.

Те, що я постійно купував матеріали для рукотворства за річкою, може видатися дивним, але річ була в тому, що купці біля Університету частенько користалися з лінощів студентів і підвищували ціни. Я вважав, що заради можливості заощадити пару гріш-другий можна й пройтися.

Покінчивши зі своєю справою, я попрямував до «Еоліяна». Деох стояв на своєму звичному місці, притулившись спиною до дверей.

— Я виглядає твою дівчину, — сказав він.

Роздратований тим, наскільки передбачуваним я маю видаватись, я пробурчав:

— Вона *не* моя дівчина.

Деох закотив очі.

— Гаразд. *Ту* дівчину. Денну, Даянн, Даяне... чи як там вона себе тепер називає. Я її не чув і не бачив. Навіть по-розпитував про неї трохи — і її вже цілий виток ніхто не бачив. Це означає, що вона, напевно, пішла з міста. Це для неї нормально. Вона так робить, коли тільки заманеться.

Я постарався нічим не виказати свого розчарування.

— Не варто було так себе обтяжувати, — сказав я. — Але все одно дякую.

— Я це робив не тільки для тебе, — зізнався Деох. — Я й сам до неї небайдужий.

— Та невже? — якомога нейтральніше промовив я.

— Не дивися на мене так. Я тобі зовсім не конкурент. — Він криво посміхнувся. — Принаймні не в цьому випадку. Може, я й не з вашої університетської братії, але бачу місяць ясної ночі. Мені вистачає розуму не пхати руку в один вогонь двічі.

Сильно зніяковівши, я відчайдушно постарався знов узяти під контроль вираз свого обличчя. Зазвичай я не допускаю, щоб на моєму лиці вільно відображались емоції.

— Отже, ви з Денною...

— Станціон і досі збиткується з мене через те, що я упадав за дівчиною, удвічі молодшою за себе. — Він ніяково знизав широкими плечима. — Незважаючи на все це, я досі до неї небайдужий. Зараз вона передусім нагадує мені мою найменшу сестричку.

564

— Як давно ти її знаєш? — спитав я, зацікавившись.

— Я б не сказав, що дійсно її *знаю*, хлопче. Але зустрів я її... два роки тому чи що? Ні, не так давно, може, рік із хвостиком тому... — Деох провів обома руками крізь біляве волосся й вигнув спину, від душі потягуючись, а під тканиною його сорочки напружилися м'язи рук. Тоді він розслабився, гучно зітхнувши, і поглянув на порожній двір неподалік. — До цих дверей ще кілька годин не заходитиме багато людей. Зайди-но, дай старому привід посидіти й випити. — Він смикнув головою в бік шинквасу.

Я поглянув на Деоха — високого, м'язистого й засмаглого.

— Старому? У тебе ж досі при собі все волосся й усі зуби, хіба ні? Скільки тобі — тридцять?

— Ніщо не змушує чоловіка почуватися таким старим, як молода дівчина. — Він поклав руку мені на плече. — Ну ж бо, випий зі мною.

Ми пройшли до довгого шинквасу з червоного дерева, і він забурмотів, оглядаючи пляшки.

— Пиво спогад притлумить, а бренд — розпалить, але ви-но найкраще розрадить. — Він замовк і повернувся до мене, наморщивши лоба. — Як там далі, не пам'ятаю. А ти?

— Вперше таке чую, — сказав я. — Але Теккам стверджує, що з усіх алкогольних напоїв до спогадів пасує лише вино. Він говорив, що добре вино забезпечує ясність і зосередженість, але при цьому все ж дозволяє трохи втішатися спогадами.

— Згоден, — промовив він і, перебравши полиці, дістав пляшку, а тоді подивився крізь неї, піднісши її до лампи. — Поглянемо на неї в рожевому світлі?

Він узяв два келихи й відвів мене до усамітненої кабінки в кутку зали.

— Отже, ти вже досить давно знаєшся з Денною, — підказав я, тим часом як він налив собі й мені по келиху біло-червоного вина.

Він притулився до стіни.

— Періодично. Чесно кажучи, досить рідко.

— Яка вона була тоді?

Деох роздумував над відповіддю кілька довгих секунд, сприйнявши моє запитання серйозніше, ніж я очікував. Він випив трохи вина.

— Така ж, — нарешті сказав він. — Гадаю, вона була молодшою, але не можу сказати, що зараз вона старша на вигляд. Вона завжди видавалася мені старшою за свій вік. — Він насупився. — Та ні, не *старшою*, а швидше...

— Зрілою? — підказав я.

Він хитнув головою.

— Ні. Не знаю, яке слово тут пасує. Це все одно що дивитися на великий дуб. Ним захоплюються не через те, що він старший чи вищий за інші дерева. У ньому просто є щось таке, чого немає в інших, молодших деревах. Складність, надійність, значущість. — Деох роздратовано насупився. — Трясця, це ж, певно, найгірше порівняння в моєму житті.

Я мимоволі всміхнувся.

— Приємно бачити, що не лише мені складно чітко описати її словами.

— З нею великої чіткості не доб'єшся, — погодився Деох і допив вино. Узяв пляшку й злегка торкнувся її шийкою мого келиха. Я випив його повністю, і він налив ще нам обом.

Деох повів далі.

—Тоді вона була такою ж невгамовною й дикою. І такою ж гарненькою, так само легко вабила око і вражала серце. — Він знизав плечима ще раз. — Як я вже сказав, вона в цілому не змінилася. З чудовим голосом, легконога, швидка на язик. Її з майже однаковим завзяттям обожнювали чоловіки й зневажали жінки.

—Зневажали? — перепитав я.

Деох подивився на мене так, ніби не зрозумів, про що я питаю.

—Жінки ненавидять Денну, — просто сказав він, ніби повторюючи те, що ми обидва вже знали.

—Ненавидять її? — Ця думка мене спантеличила. — Чому? Деох вражено поглянув на мене, а тоді вибухнув реготом.

—Боже милостивий, ти таки нічоґісінько не знаєш про жінок! — У звичайній ситуації я б наїжачився, почувши таке зауваження, але в Деохові не було ні краплі злоби. — Подумай-но. Вона гарненька й чарівна. Чоловіки юрмляться довкола неї, як олені під час гону. — Він легко змахнув рукою. — Жінкам це просто не може подобатися.

566

Я згадав, що Сім казав про Деоха менш ніж один виток тому: «Йому знову вдалося причарувати найкрасивішу жінку в цьому закладі. Його можна зненавидіти вже за це».

—Мені завжди здавалося, що вона зовсім самотня, — висловився я. — Можливо, річ саме в цьому.

Деох серйозно кивнув.

—Це цілком можливо. Я зовсім не бачу її в товаристві інших жінок, а з чоловіками їй щастить, як... — Він зупинився, силкуючись додуматися до якогось порівняння. — Як... тряся. — Він змучено зітхнув.

—Ну, сам знаєш, як кажуть: знайти правильну аналогію так само важко, як і... — Я зобразив обличчям задуму. — Так само важко, як і... — Я зробив невизначений жест рукою, наче хапаючись за щось.

Деох засміявся й налив ще вина нам обом. Я почав розслаблятися. Є такі товариські стосунки, які часто виникають хіба що між чоловіками, які билися з одними й тими ж ворогами й знали одних і тих же жінок.

— Тоді вона теж часто зникала? — спитав я.

Він кивнув.

— Без попередження, просто раптово зникала. Часом на один виток. Часом на кілька місяців.

— «Нема мінливіших речей за вітер і прихильність жінки», — процитував я. Я хотів, щоб слова прозвучали задумливо, але вони прозвучали гірко. — Є в тебе якісь здогади щодо цього?

— Я про це замислювався, — філософськи промовив Деох. — Почасти, думаю, річ у її природі. Можливо, в її жилах просто тече бродяча кров.

Я був роздратуваний, але, почувши його слова, трохи охолов. Наша трупа час від часу за наказом батька здійснювалася з місця й залишала місто попри гостинний прийом і чималу кількість глядачів. Згодом він часто пояснював мені свої мотиви: злий погляд констебля, забагато ніжних зітхань місцевих молодичь...

Але часом у нього не було ніякої причини. «Ми, ру, створені для мандрів, синку. Коли кров наказує мені повештатись, я розумію, що їй слід довіритися».

— Передусім у цьому, мабуть, винні її життєві обставини, — продовжив Деох.

— Життєві обставини? — зацікавлено перепитав я. Вона ніколи не говорила про своє минуле, коли ми були разом, а я завжди старався її не розпитувати. Я знав, як воно — не мати бажання розводитися про своє минуле.

— Ну, у неї ж жодних родичів і жодних засобів до існування. Жодних давніх друзів, здатних витягнути її за потреби зі скрути.

— Я теж цього не маю, — буркнув я, дещо спохмурнівши від вина.

— Тут між вами є чимала різниця, — трохи докірливо відповів Деох. — Чоловік має безліч можливостей пробити собі дорогу в житті. Ти знайшов собі місце в Університеті, а якби й не знайшов, то все одно мав би вибір. — Він багатозначно поглянув на мене. — А який вибір має молода гарненька дівчина без рідних? Без посагу? Без домівки?

Він заходився розгинати пальці.

— Можна піти в жебрачки чи повії. Або стати коханкою якого-небудь лорда, а це — інший шматок тієї ж хлібини. А ми знаємо, що наша Денна не могла б стати утриманкою чи чиєюсь дівкою.

— Є ж і інша робота, — сказав я й почав розгинати пальці сам. — Швачка, ткаля, служниця...

Деох пирхнув і поглянув на мене з відразою.

— Тю на тебе, хлопче, ти ж не настільки дурний. Ти знаєш, як воно там. І ти знаєш, що рано чи пізно з гарненької дівчини без рідних починають користатися так само часто, як і з повії, а платять їй при цьому менше.

Я трохи зашарівся від його докору, сильніше, ніж зашарівся б за звичайних обставин, оскільки на мене діяло вино. Від нього в мене злегка терпнули губи та кінчики пальців.

Деох знову наповнив наші келихи.

568

— Її не слід зневажати за те, що вона йде туди, куди її же не вітер. Вона мусить користатися з будь-яких можливостей, які знаходить. Якщо їй випадає нагода помандрувати з якимись людьми, яким подобається її спів, або з купцем, який сподівається, що краще продаватиме крам завдяки її милому личку, то хто засудить її за те, що вона знімається з місця і їде?

А якщо вона й торгуватиме трохи своєю харизмою, то я її за це не зневажатиму. Паничі залицяються до неї, купують їй подарунки, сукні, прикраси. — Він знизав широкими плечима. — Якщо вона живе з продажу цих речей, то в цьому немає нічого поганого. Їй же дарують це з власної волі, і вона може розпоряджатися цим на власний розсуд.

Деох прип'яв мене поглядом.

— Але що їй робити, якщо якийсь панич перейде межі? Або розгнівається через відмову в тому, що він вважає купленим та оплаченим? На що вона може покластися? Без рідних, без друзів, без становища. Без вибору. Хіба що віддатися йому, аж ніяк не з власної волі... — Деохове обличчя спохмурніло. — Або піти. Піти швидко й знайти кращу долю. То чи дивно, що спіймати її важче, ніж листок на вітрі?

Він захитав головою, дивлячись на стіл.

— Ні, я її життю не заздрю. І не засуджую її. — Після цієї своєї тиради він неначе повністю виснажився й трохи знітився. Повів далі, не підіймаючи на мене очей. — Попри все це я б допоміг їй, якби вона мені дозволила. — Він позирнув на мене й журливо всміхнувся. — Але вона не може бути комусь винною. Ніскілечки. Анітрішечки. — Він зітхнув і порівну розділив між нашими келихами останні краплі вина з пляшки.

— Ти показав її мені в новому світлі, — чесно сказав я. — Мені соромно, що я не бачив цього сам.

— Ну, у мене перед тобою фора, — невимушено промовив він. — Я довше її знав.

— І все ж дякую тобі, — сказав я, піднявши свій келих. Він підняв свій.

— За Даяне, — промовив він. — Надзвичайно прекрасну.

— За Денну, сповнену радості.

— Юну та нескориму.

— Ясну та прекрасну.

— Завше жадану, завше самотню.

— Таку мудру й таку дурну, — вимовив я. — Таку веселу й таку сумну.

— Боги моїх батьків, — шанобливо проказав Деох, — зробіть так, щоб вона була такою вічно: незрозумілою для мене й невразливою для біди.

Ми обидва випили й поставили келихи.

— Дозволь мені оплатити наступну пляшку, — сказав я. Це повністю вичерпало б мій кредит на випивку, який я довго накопичував, але Деох подобався мені дедалі більше, і думка про те, щоб нічого йому не оплатити, була мені осоружною.

— Потік, камінь і небо, — вилаявся він, потерши собі обличчя. — Я не насмілюся. Ще одна пляшка — і ми б порізали собі вени в річці ще до заходу сонця.

Я підкликав жестом служницю.

— Дурниці, — сказав я. — Ми просто перейдемо на щось менш сопливе за вино.

Повертаючись до Університету, я не помітив, що за мною йдуть. Можливо, моя голова була настільки зайнята Денною,

що в ній майже не лишалося місця для чогось іншого. Можливо, я так довго прожив цивілізовано, що рефлексії, яких я дорогою ціною набув у Тарбієні, уже почали притуплюватися.

Мабуть, доклався до цього й ожиновий бренд. Ми з Део-хем довго говорили й випили півпляшки цього напою на двох. Решту пляшки я поніс із собою, бо знав, що Сіммону він до вподоби.

Гадаю, те, чому я їх не помітив, не має значення. На результат це не вплинуло. Я чимчикував погано освітленою частиною Новозального провулка, аж раптом мене вдарили по голові чимось тупим і відтягнули напівпритомного в завулок неподалік.

Оглушили мене всього на мить, але коли я повернувся до тями, мені вже затискала рота чиясь важка рука.

570 — Ну, добре, йолопе, — промовив мені у вухо здоровань, який стояв за мною. — Я наставив на тебе ніж. Як пручатимешся, проштрикну. Ось і все. — Я відчув, як мене злегка тицьнули в ребра під лівою пахвою. — Поглянь на шукач, — сказав він своєму спільникові.

Утьмяному світлі завулка мені було видно тільки його високу постать. Він схилив голову, поглянувши на свою руку.

— Незрозуміло.

— То запали сірник. Нам треба знати напевне.

Моя тривога почала переростати в повноцінний жах. Це було не просто якесь там пограбування в підворотні. Вони навіть не шукали грошей у моїх кишенях. Це було щось інше.

— Ми знаємо, що це він, — нетерпляче промовив високий. — Просто зробімо це, та й по всьому. Мені холодно.

— Дідька лисого. Поглянь зараз, поки він близько. Ми вже двічі його губили. Ще одного провалу, як в Аніліні, я не потерплю.

— Ненавиджу це діло, — сказав високий, обмацуючи свої кишені — либонь, у пошуках сірника.

— Ти — ідіот, — відповів той, що стояв за мною. — Так чистіше. Простіше. Жодних суперечливих описів. Жодних імен. Жодних турбот через маскування. Ідеш за голкою, знаходиш того, хто нам треба, і кінчаєш діло.

Байдужість у їхніх голосах мене жахала. Ці люди були професіоналами. Я несподівано чітко усвідомив, що Емброуз нарешті подбав про те, щоб я назавжди припинив йому докучати.

Мені на мить закрутилося в голові, і я зробив єдине, що спало мені на думку: зронив наполовину повну пляшку бренду. Вона розбилась об бруківку, і нічне повітря раптом наповнилося запахом ожини.

— Шикарно, — прошипів високий. — Може, ще й у дзвоник йому подзвонити даси?

Чолов'яга за мною міцніше стиснув мою шию та сильно трусонув мене — один-єдиний раз. Так, як трусять збитошне цуценя.

— Не смій, — роздратовано промовив він.

Я обм'як, сподіваючись його приспати, а тоді зосередився й пробурмотів слова зв'язування в його товсту руку.

— От бідося, — відповів він. — Якщо ти, придурку, наступив на скло, то сам *ви-и-и-и-и-и...* — Він перелякано скрикнув: калюжа з бренду довкола нас зайнялася.

Я скористався його нетривалим сум'яттям і випручався з його рук. Але швидкості мені не вистачило. Коли я вдерся й дременував провулком, його ніж черкнув мене по ребрах, залишивши по собі яскраву риску болю.

Утім, тікав я недовго. Провулок заходив у глухий кут, завершуючись прямовисною цегляною стіною. Жодних дверей, жодних вікон, жодної схованки чи виступу, щоб відертися на стіну. Я був у пастці.

Повернувшись, я побачив, як двоє чоловіків закрили собою вхід у провулок. Здоровань несамовито тупав ногою, намагаючись її загасити.

У мене самого горіла ліва нога, але я про неї геть не думав. Якби я хутко щось не вдіяв, то невеличкий опік став би найменшою з моїх неприємностей. Я знову роззирнувся довкола, але в провулку було до болю чисто. Не було навіть пристойного сміття, яке могло б правити за імпровізовану зброю. Я гарячково перебрав вміст кишень свого плаща, відчайдушно намагаючись виснувати якийсь план. Від відрізків мідного дроту не було жодної користі. Сіль...

може, сипонути нею їм у вічі? Ні. Сушене яблуко, перо й чорнило, скляна кулька, шпагат, віск...

Нарешті здоровань збив полум'я, і вони удвох неквапливо пішли провулком. На лезах їхніх ножів мерехтіло світло від кола підпаленого бренду.

Ще не перебравши до кінця свої незліченні кишені, я знайшов якусь грудку, яку спершу не впізнав. А тоді згадав: це ж торбинка з басаловими ошурками, які я купив для своєї симпатичної лампи.

Басал — це легкий сріблястий метал, необхідний для певних сплавів, які я мав використати у створенні своєї лампи. Манет, який завжди навчав обережно, сумлінно розповів про небезпеки всіх матеріалів, якими ми користувалися. Достатньо розігрівшись, басал спалахує насиченим, дуже жарким полум'ям.

572 Я поспіхом розв'язав торбинку. Та от біда: я не знав, чи зможу цим скористатися. Такі речі, як свічковий гніт або спирт, запалити легко. Їм для цього потрібен лише сфокусований спалах тепла. З басалом було інакше. Йому для займання було потрібно чимало тепла, і саме тому я без страху носив його з собою в кишені.

Вони повільно наблизилися ще на кілька кроків, і я викинув широкою дугою пригорщу басалових ошурків. Я постарався докинути ошурки ближче до їхніх облич, але не плекав особливої надії. Ошурки були зовсім не важкими, і це було все одно що кидати пригорщу розсипчастого снігу.

Сягнувши однією рукою до полум'я, що лизало мені ногу, я зосередив свій алар. Широка калюжа підпаленого бренду за спинами парочки згасла, і провулок поринув у непрогляду темряву. Але тепла все одно не вистачало. Забувши з відчаю про обачність, я торкнувся свого скривавленого боку, зосередився й відчув, як мене прошив жадливий холод: я витягнув ще тепла з власної крові.

Вибухнуло біле світло, що засліплювало в темряві провулка. Я вже заплющив очі, але від яскравого полум'я басалу очі боліли навіть під повіками. Один із напасників закричав високим і наляканим голосом. Розплющивши очі,

я не побачив нічого, крім синіх примар, які витанцьовували в моїх очах.

Крик затих, обернувшись на приглушений стогін, і я почув глухий удар — наче один з них заточився і впав. Високий забелькотів нажаханим плаксивим голосом.

— О Господи. Теме, мої очі. Я осліп.

Доки я слухав, у мене достатньо розвиднилося в очах, щоб я побачив нечіткі обриси провулка. Я побачив темні постаті обох чоловіків. Один стояв навколішки, затуливши лице руками, а другий розтягнувся на землі трохи далі в провулку й не рухався. Ймовірно, він врізався лобом об якусь перешкоду на вході до провулка та впав непритомний. Розкидані по бруківці залишки басалу потроху згасали, наче крихітні синьо-білі зірочки.

Чолов'яга на колінах просто тимчасово осліп від спалаху, але ця сліпота мала зберігатися ще кілька хвилин; цього мені мало вистачити, щоб далеченько втекти звідси. Я повільно обійшов його, намагаючись ступати тихо. Коли він подав голос знову, серце в мене мало не вискочило з грудей.

— Теме! — голос у нього був високий і наляканий. — Клянуся, Теме, я осліп. Цей малий наслав на мене блискавку. — На моїх очах він став навкарачки й заходився мацати руками все довкола. — Правильно ти казав, не тра було сюди приходити. Знаючись із таким людом, добра не наживеш.

Блискавка. Ну звісно. Він нічогісінько не знав про справжню магію. Це навело мене на думку.

Я глибоко вдихнув, заспокоюючи нерви.

— Хто вас підіслав? — поцікавився я, старанно імітуючи голосом Таборліна Великого. Вийшло не так добре, як у мого батька, та все одно добре.

Здоровань жалісно застогнав і припинив обмацувати все довкола руками.

— Ох, пане. Не робіть нічого такого, шо...

— Я двічі не питаю, — гнівно урвав його я. — Скажи мені, хто вас підіслав. А якщо збрешеш мені, я здогадаюся.

— Імені я не знаю, — швидко промовив він. — Нам просто дають половину грошей і волосину. Імен ми не знаємо. Ми навіть не зустрічаємося. Клянуся...

Волосина. Те, що вони називали «шукачем», мабуть, було якимось пошуковим компасом. Я, хоч і не міг виготовити нічого настільки досконалого, знав, які принципи там задіяні. З моєю волосиною він показував би на мене, хоч куди я побіг би.

— Якщо ще хоч раз побачу когось із вас, то прикличу де-що гірше за вогонь і блискавку, — лиховісно сказав я, просуваючись до виходу з провулка. Маючи змогу заволодіти їхнім шукачем, я б не мусив боятися, що вони відстежать мене знову. Було темно, а в мене на голові був каптур плаща. Може, вони взагалі не знали, який я з себе.

— Дякую, пане, — пробелькотів він. — Клянуса, після цього ви нас більше ніде не побачите. Дякую...

Я опустил погляд на чолов'ягу, який упав. Я бачив одну його бліду руку на бруківці, але вона була порожньою. Я роззирнувся довкола, роздумуючи, чи він, бува, не впустив компаса. Ймовірно, він його сховав. Я підійшов ще ближче, затамувавши подих. Запахав руку йому в плащ, намагаючи кишені, але він навалився на плащ усім тілом. Я обережно взяв його за плече, повільно його пересунув...

574

Тут він приглушено застогнав й остаточно перекотився на спину сам по собі. Його рука безвільно плюхнулася на бруківку, стукнувши мене по нозі.

Мені б хотілося сказати, що я просто відступив на крок, знаючи, що високий чоловік погано володіє тілом і досі напівсліпий. Мені б хотілося сказати вам, що я зберіг спокій і з усіх сил постарався залякати їх ще більше чи принаймні сказав щось ефектне чи дотепне, перш ніж піти.

Але це було б неправдою. Насправді ж я побіг, як наляканий олень. Я пробіг майже чверть милі, а тоді мене зрадили темрява й власне засліплення — Я врізався в припін і боляче повалився на землю мішком. Я полежав там, весь у синцях, скривавлений і напівсліпий. Лише згодом до мене дійшло, що за мною ніхто не женеться.

Я сьак-так зіп'явся на ноги, лаючи себе за дурість. Якби я зберіг здоровий глузд, то, можливо, забрав би в них пошуковий компас і подбав про свою безпеку. Тепер же я мусив вжити інших заходів.

Я повернувся до Анкера, але коли я прийшов, у шинку було темно в усіх вікнах, а двері були зачинені. Тож я, напів'яний і поранений, видерся до свого вікна, підчепив засув і потягнув... але воно не відчинилося.

Я не повертався до шинку так пізно, щоб доводилося лізти через вікно, уже щонайменше один виток. Невже петлі заіржавіли?

Упершись у стіну, я витягнув свою переносну лампу і ввімкнув на ній найтьмяніше світло. Лише тоді я побачив, що в шпарині у віконній рамі міцно щось засіло. Невже Анкер заклинив моє вікно?

Але торкнувшись цього предмета, я зрозумів, що він не дерев'яний. Це був складений багато разів папірець. Я витягнув його, і вікно з легкістю відчинилось. Я заліз усередину.

Мой сорочці настав гаплик, але коли я зняв її й побачив, що під нею, мені стало легше на душі. Поріз був не надто глибокий — болючий і негарний, але не такий серйозний, як ті рани, коли мене відшмагали. Фелин плащ теж був розірваний, і це дратувало. Але підлатати його все одно було б легше, ніж мою нирку. Я подумки пообіцяв собі подякувати Фелі за те, що вона обрала добру товсту тканину.

Защити його можна було й потім. Як я здогадувався, ті двоє відійшли від невеличкого переляку, який я їм забезпечив, і вже шукали мене знову.

Я вийшов у вікно, залишивши плащ у кімнаті, щоб не заляпати його кров'ю. Я сподівався, що в таку пізню годину, тим більше з моєю природною спритністю, мене не помітять. Я навіть не уявляв собі, які чутки почали б ширитись, якби хтось побачив, як я гупої ночі біжу дахами, скривавлений і голий по пояс.

Діставшись даху стайні, що виходила на подвір'я з флагштоком біля Архівів, я набрав листя в жменю.

У тьмяному світлі місяця я бачив, як над сірою бруківкою внизу кружляють темні безформні тіні листків. Я грубо провів рукою крізь волосся, так, що аж вилізло кілька пасом. Тоді виколупав нігтями трохи дьогтю на даху та приклеїв ним видерте волосся до листка. Повторив це з десяток

разів, скидаючи листя з даху та дивлячись, як вітер жене його подвір'ям туди-сюди в шаленому танці.

Я всміхнувся, уявивши собі, як хтось намагатиметься відстежити мене з компасом тепер, намагаючись дати раду десяткам суперечливих сигналів, поки листя кружлятиме й крутитиметься в десятку різних напрямків.

Я прийшов саме на це подвір'я, тому що вітер тут рухався дивно. Я помітив це лише після початку осіннього листопаду. Листя падало на бруківку в складному хаотичному танці. Спершу в один бік, потім в інший, і шлях його падіння не піддавався передбаченню.

Помітивши дивне кружляння вітру, його вже було неможливо ігнорувати. Власне, якщо дивитися на нього отак, з даху, то воно майже зачаровувало. Саме так надовго приваблює око потік води або горіння ватри.

576 Коли я дивився на нього тепер, натомлений і поранений, воно непогано розслабляло. Що більше я на нього дивився, то менш хаотичним воно здавалося. Власне, я почав здогадуватися, що вітер рухається на подвір'ї за якоюсь масштабнішою траєкторією. Хаотичною вона здавалася лише через свою надзвичайну, дивовижну складність. Ба більше, вона ніби постійно змінювалася. Ця траєкторія складалася з мінливих траєкторій. Вона була...

— Оце ти засидівся за своєю наукою — уже страх як пізно, — промовив тихий голос у мене за спиною.

Я різко вийшов із задуми, і моє тіло напружилася, готове кинутися геть. Як це хтось примудрився вилізти сюди непомітно для мене?

Це був Елодін. Майстер Елодін. Він був одягнений у полатані штани та вільну сорочку. Він безтурботно помахав мені рукою й сів, схрестивши ноги, на краю даху так невимушено, ніби ми прийшли випити до корчми.

Він поглянув на подвір'я.

— Сьогодні надзвичайно добре, чи не так?

Я склав руки, марно намагаючись прикрити оголені, скривавлені груди. Лише тоді я помітив, що кров у мене на руках засохла. Скільки я просидів там нерухомо, стежачи за вітром?

— Майстре Елодін, — промовив я, а тоді замовк. Я поняття не мав, що можна сказати в такій ситуації.

— Я тебе благаю, ми ж тут усі свої. Спокійно клич мене на ім'я — Майстром.

Він ліниво всміхнувся й знову опустив погляд на подвір'я.

Він що, не помітив, у якому я стані? Це він так проявляв ввічливість? Можливо... Я захитав головою. З ним гадати було марно. Я як ніхто добре знав, що в нього не всі вдома й чекати, поки там усі зберуться, не варто.

— Колись давно, — спокійно промовив Елодін, не зводячи очей із двору вниз, — коли люди розмовляли інакше, це місце називалося Квоян Гаель. Згодом його стали називати Залою Запитань, а студенти вигадали гру — писали запитання на папірцях і пускали їх за вітром. За чутками, відповідь можна було вгадати за тим, яким шляхом папірець вилітав із площі. — Він показав на дороги, що утворювали проміжки між сірими будівлями. — Так. Ні. Можливо. Деінде. Скоро.

577

Він знизав плечима.

— Утім, усе це було помилкою. Невдалим перекладом. Вони гадали, що «Квоян» — це давній корінь слова «квентан» — «запитання». Але це не так. «Квоян» означає «вітер». Це місце по праву називають «Дім Вітру».

Я зачекав секунду, щоб побачити, чи не бажає він сказати щось іще. Коли він не сказав більше нічого, я повільно здійнявся на ноги.

— Це цікаво, Майстре... — Я завагався, не знаючи, наскільки серйозно він говорив перед цим. — Але мені треба йти.

Елодін байдужо кивнув і помахав мені рукою — чи то на прощання, чи то відмахуючись від мене. Він так і не відвів очей від двору вниз — усе стежив за вічно мінливим вітром.

Повернувшись до своєї кімнати у «В Анкера», я досить довго просидів на своєму ліжку в темряві, намагаючись вирішити, що мені робити. Думки в мене переплутались. Я був стомлений, поранений і досі трохи п'яний. Адреналін, на

якому я тримався до цього, поволі скисав, а ще мені пекло й кололо в боці.

Я глибоко вдихнув і спробував зосередити думки. Поки що я діяв інтуїтивно, але тепер мені треба було обережно все продумати.

Чи можна звернутися по допомогу до майстрів? Надія зросла в мені на мить, а тоді зникла. Ні. У мене не було жодних доказів провини Емброуза. Ба більше, якби я розповів їм усю історію, мені б довелося визнати, що я засліпив та обпік своїх напасників за допомогою симпатії. Те, що я зробив, заради самозахисту чи ні, однозначно було зловживанням. Студентів, бувало, відраховували й за менше, щоб тільки зберегти репутацію Університету.

578

Ні. Я не міг ризикувати відрахуванням через це. А якби я пішов до Медики, там виникло б забагато запитань. А ще, якби я пішов туди, щоб мене підлатали, розійшлася б новина про моє ушкодження. Так Емброуз дізнався б, наскільки він був близький до успіху. Краще було б повернути все так, ніби я залишився неушкодженим.

Я поняття не мав, як довго найняті Емброузом убивці мене переслідували. Один з них сказав: «Ми вже двічі його губили». Отже, вони могли знати, що в мене є кімната тут, в Анкера. Можливо, тут я був у небезпеці.

Я замкнув вікно й закрив його фіранкою, а тоді ввімкнув свою переносну лампу. У світлі стало видно забутий папірець, який засунули мені у вікно. Я розгорнув його й прочитав:

Квоуте.

Видиратися сюди настільки ж весело, як це здавалося у твоєму виконанні. Однак відчинити твоє вікно вдалося не одразу. Сподіваюся, ти не образишся через те, що я, не знайшовши тебе вдома, позичила в тебе папір і чорнило, щоб залишити цю записку. Оскільки ти не граєш унизу й не лежиш собі спокійно в ліжку, людина цинічна могла б замислитися, що ти робиш у таку пізню годину й чи не робиш ти щось лихе. На жаль, мені сьогодні доведеться вертатися додому, не втішаючись твоїм супроводом і не радіючи твоєму товариству.

Я розминулася з тобою цього повалка в «Еоліяні», але мені, хоч я й була поздавлена твого товариства, пощастило зустріти одну досить цікаву людину. Він – хлопець досить незвичний, і мені не терпиться розповісти тобі про нього ту дешицу, яку я можу розповісти. Коли ми зустрінемося знову.

Наразі в мене апартаменти в «Лебеді й дагві (догві?)», що в Імрі. Будь ласка, звернися до мене до 23 числа цього місяця, і ми пообідаємо разом, хоч і з запізненням. Після цього я піду у своїх справах.

Твоя подруга та хатня злодійка-початківка Денна

Постскриптум: Не сумнівайся, що я не помітила ганебного стану твоєї постільної ділизни й не стала судити за ним про твій характер.

Сьогодні було 28 число. Лист не мав дати, але, вочевидь, пробув на вікні щонайменше півтора витка. Судячи з усього, вона залишила його за якихось кілька днів після пожежі в Промислі.

Я ненадовго замислився над тим, що про це думаю. Мені лестить те, що вона спробувала мене знайти? Мене розлютило те, що я знайшов записку лише зараз? Що ж до того «хлопця», якого вона зустріла...

Думати про це для мене поки що було занадто: я був стомлений, поранений і досі не звільнився остаточно від впливу алкоголю.

Натомість я швидко, як умів, очистив неглибокий поріз водою з умивального таза. Я б підлатав його власноруч, але не міг влаштуватися під добрим кутом. З нього знову засочилася кров, і я відрізав від своєї сорочки відносно чисті клапті, щоб справити сяку-таку пов'язку.

Кров. У тих, хто спробував мене вбити, досі був пошуковий компас, а я, без сумніву, залишив трохи своєї крові на ножі одного з них. Кров діє в пошуковому компасі незмірно ефективніше за просту волосину; це означало, що, навіть якщо вони ще не знали, де я живу, вони, ймовірно, мали змогу знайти мене попри вжиті заходи безпеки.

Я швидко обійшов кімнату, запхавши всі цінні речі в дорожню торбу, бо не знав, коли можна буде спокійно повернутися. Під стосом паперів я знайшов маленький складаний ніжик, про який уже забув після того, як виграв його в кутики в Сіма. У бійці з нього не було б майже жодної користі, але це було краще, ніж геть нічого.

Тоді я підхопив свою лютню та плащ і прокрався вниз, на кухню, де мені пощастило знайти порожній глек від велегенського вина з широкою шийкою. Не бозна-яке щастя, але поки що я радів усьому, що міг дістати.

Я попрямував на схід і перейшов річку, але не дійшов аж до самого Імрі. Натомість я трохи звернув на південь, де на березі широкої річки Ометі стояли кілька доків, сумнівний шинок і жменька будинків. Це був невеличкий порт, який обслуговував потреби Імрі, замалий, щоб мати власне ім'я.

580

Я запхав свою закривавлену сорочку в глек для вина й запечатав його шматком симпатичного воску, щоб туди не потрапила вода. Тоді кинув його в річку Ометі й подивився, як він неквапом поплив за течією. Якщо вони шукатимуть мене за кров'ю, то їм здасться, ніби я тікаю на південь. Якби ж то вони тільки пішли за ним.

Розділ сімдесятий

Знаки

Наступного дня я раптово прокинувся рано-вранці. Я не знав точно, де я, — знав лише, що я не там, де маю бути, і що щось не так. Я переховуюся. Хтось мене переслідуює.

Я скрутився калачиком у кутку маленької кімнатки. Лежав на ковдрі, закутавшись у свій плащ. Це було в якомусь шинку... я повільно згадав усе. Я винайняв кімнату в шинку біля доків Імрі.

Я зіп'явся на ноги та обережно потягнувся, щоб не роз'ярити рани. До єдиних дверей у кімнаті я підсунув шафу, а вікно зачинив, перев'язавши мотузком, хоча воно було надто мале, щоб у нього проліз дорослий чоловік.

Оглянувши свої заходи безпеки в прохолодному блакитному ранньому світлі, я трохи знітився. Я не міг згадати, чому спав на підлозі: це мене вбивці так налякали чи клопи? Хай там як, було очевидно, що ближче до кінця ночі я мислив не надто чітко.

Я підібрав дорожню торбу й лютню та пішов униз. Мені треба було дещо спланувати, але перед цим потрібно було поснідати та скупатися.

Попри насичену ніч, я прокинувся практично на світанку, тож потрапити до лазні мені було легко. Вичистившись і заново перебинтувавши бік, я відчув себе майже людиною. З'ївши тарілку яєчні, дві ковбаски і трохи смаженої картоплі, я вирішив, що можу спокійно обдумати своє становище. Просто неймовірно, наскільки легше мислити продуктивно на повний шлунок.

Я сидів у віддаленому кутку маленького портового шинку й потроху пив із кухля свіжий яблучний сидр. Я вже не боявся, що от-от вискочать наймані вбивці й нападуть на мене. Але я все одно сидів спиною до стіни так, щоб було добре видно двері.

Учора я перелякався здебільшого через те, що це заскочило мене геть непередбачено. Живучи в Тарбієні, я щодня очікував, що хтось спробує мене вбити. Цивілізована атмосфера Університету навіяла мені хибне відчуття безпеки. Рік тому мене б ні за що не заскочили зненацька. Сам напад мене б точно не здивував.

Здобути дорогою ціною в Тарбієні чуття наказувало мені тікати. Йти звідси. Залишити Емброуза та його кривну помсту далеко позаду. Але ця дика частина мого «я» перемалася лише безпекою. Планів у неї не було.

Я не міг піти. Надто багато вже пов'язувало мене з цим місцем. Моє навчання. Мої марні надії знайти собі покровителя та ще сильніші надії потрапити до Архівів. Мої нечисленні друзі. Денна...

До шинку почали заходити на сніданок моряки та портові робітники, і зала повільно наповнилася негучним гудінням розмов.

Я неясно почув подзвін на віддалі, і мені спало на думку, що за годину розпочнеться моя зміна в Медиці. Арвіл помітить мою відсутність, а він такого не пробачає. Я ледве придушив у собі бажання побігти назад до Університету. Було добре відомо, що студентів, які не приходили на заняття, наступного семестру карали підвищенням плати за навчання.

Щоб зайняти себе чимось на час міркувань про своє становище, я дістав свій плащ, а також голку з ниткою. Від учорашнього ножа на ньому залишився прямий розріз десь у дві п'яді. Я почав зашивати його крихітними стібками, аби шов не впадав у вічі.

582 Поки мої руки працювали, мої думки перескакували з одного на інше. Чи можу я протистояти Емброузові? Погрожувати йому? Сумнівно. Він знає, що я не можу успішно висунути проти нього звинувачення. Але, можливо, мені вдасться довести кільком майстрам, що сталося насправді. Кілвін розлютиться, коли почує про найманих убивць із пошуковим компасом, і Арвіл, можливо, теж...

— ...вогонь синій-пресиній. Вони всі мертві, розкидані довкола, як ганчір'яні ляльки, а будинок довкола них розвалюється. Я був радий, що побачив його кінець. Повірте.

Коли мої уважні вуха виловили цю розмову з гамору загальної зали, я вколов собі палець голкою. За кілька століків від мене пили пиво двоє чоловіків. Один був високий і лисуватий, а другий був рудобородим товстуном.

— Та ти як стара баба, — зареготав товстун. — Готовий слухати любі плітки.

Високий похмуро хитнув головою.

— Я був у корчмі, коли вони зайшли туди з новою. Вони збирали люд із фургонами, щоб поїхати по тіла. Усі, хто був на весіллі, мертві-мертвісінькі. Тридцятьом із лишком людям випустили кишки, наче свиням, а хату спалили синім полум'ям. І це ще було не найбільшою дивовижею, як... — Він притишив голос, і я не розчув його подальші слова за шумом, який стояв у залі.

Я ковтнув: у горлі в мене раптово пересохло. Повільно завершив останній стібок на плащі та відклав його. Помі-

тив, що в мене з пальця точиться кров, і, не замислюючись, запхав його до рота. Глибоко вдихнув. Трохи випив.

Тоді підійшов до столика, за яким сиділи й розмовляли ті двоє.

— Ви, панове, звідки — часом, не припливли сюди за течією?

Вони підняли очі, явно роздратувавшись через те, що їх урвали. «З “панами” я помилився. Треба було казати “хлопці”, “хлопи”». Лисий кивнув.

— Ви не з Марров прибули? — запитав я, назвавши перше північне місто, яке згадав.

— Ні, — відповів товстун. — Ми з Требона.

— О, добре, — сказав я, гарячково намагаючись вигадати достовірну побрехеньку. — У мене в тій місцевості рідні, яких я хотів провідати. — Я спробував вигадати, як розпитати його про підслухану історію, але моя голова спорожніла.

У мене спітніли долоні.

— Там готуються до свята врожаю чи я його вже пропустив? — дурнувато завершив я.

— Ше готуються, — відповів лисий і демонстративно повернувся до мене плечем.

— Я чув, десь там була якась халепа з весіллям...

Лисий знову повернувся до мене обличчям.

— Ну, не знаю, як ти то почув. Учора ввечері це ше була свіжа новина, а ми сюди пристали тільки десять хвилин тому. — Він пильно на мене поглянув. — Не знаю, нашо ти мені це кажеш, хлопче. Але я на то не поведуся. Паняй звідси, бо задам перцю.

Я повернувся на своє місце, розуміючи, що непоправно все зіпсував. Я сидів, міцно притиснувши долоні до столика, щоб руки не трусилися. Жорстоке вбивство групи людей. Синій вогонь. Дивовижа...

Чандріяни.

Менш ніж за добу до цього чандріяни були в Требоні.

Я майже машинально допив свій сидр, а тоді підвівся й попростував до шинквасу.

Я швидко звикав до реальності цієї ситуації. Стільки років минуло — і ось нарешті в мене з'явилася можливість дізнатися дещо про чандріян. І це не просто згадка про них, затиснута між сторінками книжки в Архівах. Мені випала нагода побачити їхні діла на власні очі. Такої можливості може не випасти більше ніколи.

Але я мав дістатися Требона швидко, поки люди ще добре все пам'ятали. Поки допитливі чи забобонні міщани не знищили ті докази, що залишилися. Я не знав, що сподіваюся знайти, але мої знання про чандріян мали збільшитися в будь-якому разі. А якщо мені випадає нагода зробити щось корисне, то мені треба опинитися там якнайшвидше. Сьогодні ж.

Шинкарка була постійно зайнята ранішніми клієнтами, тож мені довелося покласти на шинквас залізний драб ще до того, як вона звернула на мене хоч якусь увагу. Напередодні ввечері я оплатив особисту кімнату, а цього ранку — купання, тож драб становив чималу частку мого земного багатства, і тому я тримав на ньому палець.

— Що будеш? — запитала вона, підійшовши до мене.

— Як далеко звідси до Требона? — спитав я.

— Угору річкою? Пару днів шляху.

— Я не спитав, як довго туди їхати. Мене цікавить, як *далеко*... — промовив я, зробивши наголос на останньому слові.

— Не треба гороїжитися, — сказала вона, витерши руки об брудний фартух. — Річкою — миль із сорок. Пливти туди можна й більше двох днів, залежно від того, баржею пливати чи великим човном, і від того, яка погода.

— А дорогою як далеко? — запитав я.

— Та щоб я згоріла, якщо знаю, — пробурчала вона, а тоді гукнула на інший кінець шинквасу. — Рудде, як далеко до Требона дорогою?

— Дні три-чотири, — відповів обвітрений чолов'яга, не відриваючи погляду від свого кухля.

— Я спитала, як *далеко*, — гарикнула вона на нього. — Далі, ніж річкою?

— Довше, хай йому біс. Ліг із двадцять п'ять дорогою. Та ще й дорога важка, під гору.

Тіло Господнє, та хто ж у наші часи вимірює щось лігами? Залежно від того, де виріс цей хлоп, в одній лізі могло бути від двох до трьох із половиною миль. Мій батько завжди стверджував, що насправді ліга — це взагалі не одиниця вимірювання й вона просто дозволяє фермерам якось виражати свої гроби здогади чисельно.

Але так я все ж дізнався, що до Требона десь від п'ятидесяти до вісімдесяти миль на північ. Мабуть, найкраще було сподіватися на найгірший варіант — щонайменше сімдесят миль.

Жінка за шинквасом знову повернулася до мене.

— Ось, маєш. Тепер можна тобі щось дати?

— Мені потрібен бурдюк для води, якщо він у вас є, або пляшка води, якщо його немає. І трохи їжі, яка не зіпсується в дорозі. Твердої ковбаси, сиру, коржів...

— Яблук? — запитала вона. — Я сьогодні вранці розжила гарнюніми «Червоними Дженні». У дорозі — те, що треба.

Я кивнув.

— І ще щось дешеве, таке, щоб витримало дорогу.

— На один драб не дуже розгуляєшся... — сказала вона, позирнувши на шинквас. Я витрусив свій гаманець і з подивом побачив чотири драби й мідний півгріш, яких ще не помітив. Я був практично багатієм.

Вона збрала мої гроші й попрямувала назад до кухні. Я поборов у собі різкий біль, який відчув, знову ставши справжнім злидарем, і хутко перерахував подумки все, що лежало в моїй дорожній торбі.

Вона повернулася з двома коржами, товстою твердою ковбасою, що пахла часником, невеликим сиром у восковій оболонці, пляшкою води, шістьма чудовими яскраво-червоними яблуками та невеликою торбинкою моркви й картоплі. Я люб'язно їй подякував і запхав усе це в торбу.

Сімдесят миль. Із добрим конем я міг би дістатися туди того ж дня. Але добрий кінь коштує грошей...

Постукавши у двері Деві, я вдихнув запах згірклого жиру. Я простояв там хвилину, борючись із сильним бажанням

закрутитися від нетерплячки. Я й гадки не мав, чи не спатиме Деві в таку ранню годину, але не міг обійтися без цього ризику.

Деві відчинила двері і, побачивши мене, усміхнулася.

— О, приємний сюрприз. — Вона відчинила двері ширше. — Заходь. Сідай.

Я нагородив її найкращою своєю усмішкою.

— Деві, я просто...

Вона насупилася.

— Заходь, — сказала вона вже твердіше. — Я не розмовляю про справи на сходах.

Я зайшов, і вона зачинила за мною двері.

— Сідай. Якщо не волієш прилягти. — Вона грайливо кивнула на величезне ліжко під запоною, що стояло в кутку кімнати. — Ти не повіриш, що я почула сьогодні вранці, — промовила вона, стримуючи сміх.

586

Попри бажання швидко вирішити свою справу я змусив себе розслабитися. Квапити Деві було не можна: якби я спробував це зробити, вона б лише роздратувалася.

— Що ти почула?

Вона сіла зі свого боку письмового столу й склала руки.

— Судячи з усього, учора вночі парочка зарізяк спробувала відібрати гаманець в юного студента. На превеликий жаль для них, він виявився майбутнім новим Таборліном. Він прикликав вогонь і блискавку. Одного засліпив, а другого так добре вдарив по голові, що він і досі не оклигав.

Якусь мить я сидів тихо, засвоюючи почуте. Годину тому це було б найкращою новиною, яку я міг би почути. Тепер це хіба що трохи розважало. І все ж, попри невідкладність іншого мого завдання, я не зміг знехтувати можливістю роздобути трохи відомостей про ближчу до себе кризу.

— Вони не просто намагалися мене пограбувати, — зауважив я.

Деві засміялася.

— Я знала, що це ти! Вони нічого про нього не знали — тільки те, що він рудоволосий. Але мені цього вистачило.

— Я що, справді осліпив одного? — запитав я. — А другий і досі непритомний?

— Чесно кажучи, не знаю, — зізналася Деві. — Серед нас, лихих людей, новини розходяться швидко, але вони здебільшого складаються з пліток.

Тепер мій розум швидко висновував новий план.

— Ти б не могла поширити трохи пліток сама? — запитав я.

— Залежно від того, яких. — Вона лукаво всміхнулася. — Вони страшенно захопливі?

— Назви моє ім'я, — сказав я. — Хай вони знатимуть, хто це був. Хай вони знатимуть, що я страшенно лютий і що тих, хто нападе на мене наступними, я вб'ю. Я вб'ю їх самих і того, хто їх найняв, посередників, їхніх рідних, їхніх собак — усе їхнє кодро.

Захват на Девіному обличчі стух, і йому на зміну прийшло щось ближче до відрази.

— Яюсь похмуро, не думаєш? Мене дуже тішить, що тобі дорогий твій гаманець, — вона грайливо поглянула на мене, — і я сама особисто в цьому зацікавлена. Але не...

587

— Це були не злодії, — пояснив я. — Їх найняли мене вбити. Деві скептично поглянула на мене. Я задер кут своєї сорочки, демонструючи пов'язку.

— Серйозно. Я можу показати тобі, де один з них мене різонув, перш ніж я втік.

Насупившись, вона підвелася та перейшла на інший бік столу.

— Гарзд, показуй.

Я завагався, а тоді вирішив, що краще мені її послухатись, оскільки я все одно маю дещо в неї попросити. Я зняв сорочку й поклав її на стіл.

— Ця пов'язка брудна, — сказала вона так, наче це було особистою образою. — Зривай її.

Вона пішла до шафки у віддаленому кінці кімнати й повернулася з чорним набором зцілювача та умивальним тазом. Помила руки, а тоді глянула на мій бік.

— Ти його навіть не зашивав? — спитала вона з недовірою в голосі.

— Я був доволі заклопотаний, — відповів я. — Біг як обпечений і переховувався всю ніч.

Не звернувши на мене уваги, вона заходилася чистити мені бік із холодною вправністю, з якої я здогадався, що вона навчалася в Медиці.

— Вона брудна, але неглибока, — зауважила Деві. — Подекуди навіть шкіра не повністю розірвана. — Вона підвелася й дістала кілька предметів зі своєї сумки. — Але зашивати тебе все одно доведеться.

— Я б і сам це зробив, — відповів я. — Але...

— ...але ти — ідіот, нездатний навіть очистити її як слід, — договорила вона. — Якщо сюди потрапить інфекція, то мало не буде.

Вона закінчила чистити мені бік і сполоснула руки в тазу.

— Хочу, щоб ти знав: я роблю це, тому що небайдужа до гарненьких хлопчаків, психічно нездорових людей і тих, хто винен мені гроші. Я вважаю це захистом своїх капіталовкладень.

— Так, пані. — Коли вона нанесла антисептик, я засичав.

588

— Я гадала, що з тебе не має сочитися кров, — спокійно промовила вона. — Отже, ще одна легенда виявилася хибною.

— До речі... — Намагаючись рухатися якнайменше, я потягнувся й дістав зі своєї дорожньої торби книжку, а тоді поклав її на стіл Деві. — Я приніс твої «Шлюбні ігри дракуса звичайного». Ти мала рацію: з гравюрами вони набагато кращі.

— Я знала, що тобі сподобається. — Вона почала зашивати мене, і на мить запала тиша. Коли вона заговорила знову, з її голосу майже зникла грайливість. — Цих хлопців дійсно було найнято, щоб убити тебе, Квоуте?

Я кивнув.

— У них був пошуковий компас і трохи мого волосся. Так вони дізналися, що я рудий.

— Пане й пані, Кілвіна це просто збісило б. — Вона хитнула головою. — Ти впевнений, що їх не було найнято просто для того, аби тебе налякати? Дати тобі невеличкого прощухана, щоб навчити зважати на вищих за себе? — Вона відірвалася від зашивання й глянула на мене. — Тобі, бува, не вистачило дурості позичити грошей у Геффона та його хлопців?

Я хитнув головою.

— Ти — мій єдиний яструб, Деві. — Я всміхнувся. — Власне, тому я й зайшов сьогодні...

— А я тут подумала, що тобі просто до вподоби моє товариство, — сказала вона, повернувшись до шиття. В її голосі мені вчувалася роздратована нотка. — Дай-но мені спершу доробити оце.

Я добряче замислився над її словами. Високий чолов'яга сказав «займімося ним», але це могло означати що завгодно.

— Можливо, вони не намагалися мене вбити, — повільно визнав я. — Однак у нього був ніж. Щоб побити людину, ніж не потрібен.

Деві пирхнула.

— А мені не потрібна кров, щоб змушувати людей сплачувати борги. Але вона однозначно допомагає.

Я задумався над цим, а вона тим часом завершила останній стібок і почала обгортати мене чистим бинтом. Можливо, це мало бути простим побиттям. Анонімним посланням від Емброуза з рекомендацією зважати на вищих за себе. Можливо, це було простою спробою мене відлякати. Я зітхнув, постаравшись при цьому не заворушитися надто сильно.

— Мені б хотілося вірити, що це так, але я насправді так не думаю. Я вважаю, що вони дійсно хотіли крові. Це мені чуття підказує.

Її обличчя посерйознішало.

— Тоді я розповім про це декому, — сказала вона. — Не знаю, як щодо вбивства їхніх собак, але я закину до млина чуток дешицу, щоб люди побоювалися братися за таку роботу. — Вона тихенько, здушено захихотіла. — Власне, після минулої ночі вони вже побоюються. Так вони будуть не побоюватись, а боятись.

— Я дуже за це вдячний.

— Немає за що, — скромно промовила вона, підвівшись та обтрисивши коліна. — Це невеличка допомога другові. — Вона помила руки в тазу, а тоді недбало обтерла їх об сорочку. — Тепер послухаймо, — сказала вона, сівши за стіл, із несподівано діловитим виразом обличчя.

— Мені потрібні гроші на швидкого коня, — заявив я.

— Їдеш з міста? — Вона вигнула бліду брову. — Я ніколи не думала, що ти можеш утекти.

— Я не тікаю, — відповів я. — Але мені потрібно подолати певну відстань. Сімдесят миль, і так, щоб невдовзі після полудня вже бути на місці.

У Деві трохи округлились очі.

— Кінь, здатний на таку подорож, обійдеться в чималу суму, — сказала вона. — Може, тобі слід просто купити поштовий ордер і пересідати всю дорогу на свіжих коней? Так і швидше, і дешевше.

— Там, куди я їду, немає поштових станцій, — пояснив я. — Угору річкою, а тоді — у пагорби. До маленького містечка, воно зветься Требон.

— Гаразд, — відповіла вона. — Скільки ти хочеш?

— Мені знадобляться гроші, щоб купити швидкого коня, не торгуючись. А ще — на житло, їжу, можливо, хабарі... Двадцять талантів.

590

Вона розреготалася, а тоді опанувала себе й прикрила рота.

— Ні. Вибач, але ні. Я справді небайдужа до таких чарівних юнаків, як ти, але не занадто.

— У мене є лютня, — нагадав я, висунувши чохол уперед ногою. — Її можна заставити. І на додачу — що завгодно з того, що є тут. — Я поставив на стіл свою дорожню торбу.

Вона вдихнула, наче збираючись одразу мені відмовити, а тоді низала плечима, зазирнула в торбу й попорпалася в ній. Дістала мій примірник «Риторики і логіки», а за мить — мою переносну симпатичну лампу.

— Отакої, — зацікавлено промовила вона, пересунула вимикач і навела світло на стіну. — Це цікаво.

Я скривився.

— Що завгодно, крім цього, — зауважив я. — Я обіцяв Кілвіну, що ніколи не випускатиму її з рук. Я дав слово.

Вона відверто поглянула на мене.

— Чув коли-небудь вираз: жебраки не обирають?

— Я дав слово, — повторив я. Зняв із плаща свою срібну свиріль таланту й пересунув її по столу до «Риторики і логіки». — Знаєш, здобути таку штуку нелегко.

Деві подивилася на лютню, на книжку й на свиріль, а тоді протяжно, повільно вдихнула.

— Квоуте, я бачу, що це для тебе важливо, але баланс тут просто не сходиться. Ти не зможеш віддати таку силу грошей. Ти й ті чотири таланти, які мені винен, ледве здатен віддати.

Тут мені стало неприємно — головню тому, що я знав: це — правда.

Деві подумала про це ще одну секунду, а тоді твердо хитнула головою.

— Ні, самі тільки відсотки... За два місяці ти будеш мені винен тридцять п'ять талантів.

— Або якись блага на таку ж суму, — промовив я.

Вона лагідно мені всміхнулася.

— А що ти маєш такого, що коштує тридцять п'ять талантів?

— Доступ до Архівів.

Деві сіла. На її обличчі застигла дещо зверхня усмішка.

— Брешеш.

Я хитнув головою.

— Я знаю, що там є ще один вхід. Я його ще не знайшов, але знайду.

— Це дуже сумнівно. — Деві говорила скептичним тоном. Але в її очах було добре видно щось більше за просте бажання. Щось ближче до голоду чи жаги. Я бачив, що їй хочеться в Архіви так само сильно, як і мені. Може, навіть сильніше.

— Ось що я пропоную, — заговорив я. — Якщо я зможу тобі відплатити, то відплачу. Якщо ні, то розповім тобі про шлях до Архівів, коли його знайду.

Деві звела очі до стелі, неначе подумки прикидаючи ймовірність.

— Узявши ці речі в заставу й розраховуючи на доступ до Архівів, я можу позичити тобі дванадцять талантів.

Я підвівся й закинув дорожню торбу на плече.

— Боюся, тут торгуватися не можна, — сказав я. — Я просто повідомляю тебе про умови позики. — Я винувато їй усміхнувся. — Або двадцять талантів, або нічого. Вибач, що не сказав про це чітко одразу.

Розділ сімдесят перший

Дивний потяг

Три хвилини по тому я рухався до дверей найближчої стайні.

Гарно вбраний шалдієць усміхнувся, коли я підійшов ближче, і вийшов уперед, щоб привітатися.

— Ах, юначе, — сказав він, простягнувши руку. — Мене звати Каерва. Можна запитати...

— Мені потрібен кінь, — відповів я, швидко потисши йому руку. — Здоровий, добре відпочилий і добре нагодований. Здатний промчати сьогодні стрімголов шість годин.

— Звісно, звісно, — промовив Каерва, потираючи руки й киваючи. — З Божої волі можливо все. Я був би радий...

592

— Послухайте, — урвав його я. — Я кваплюся, тож прелюдії ми опустимо. Я не буду вдавати байдужість. Ви не марнуватимете мій час, показуючи мені всіляких шкап. Не купивши коня протягом десяти хвилин, я піду й куплю його деінде. — Я подивився йому у вічі. — Лїнсатва?

Шалдієць жахнувся.

— Пане, коня в жодному разі не можна купувати з таким поспіхом. Ви б не стали обирати дружину за десять хвилин, а в дорозі кінь важливіший за дружину. — Він соромливо всміхнувся. — Навіть сам Бог не...

Я знов урвав його.

— Сьогодні коня купує не Бог, а я.

Худий шалдієць помовчав, збираючись із думками.

— Гаразд, — тихо сказав він, швидше самому собі, ніж мені. — Лїн, заходьте й подивіться, що в нас є.

Він провів мене довкола стаєнь до невеликого загону. Показав на коня майже в кінці огорожі.

— Надійнішого коня, ніж ця сіра кобила в яблуках, годі й шукати. Вона доведе вас...

Я не став його слухати та оглянув півдесятка шкап, які стояли собі за огорожею. Хоч у мене не було ні можливостей, ні причини тримати коня, я вмів розрізнати добрих

і поганих коней, а жоден із побачених там і близько не міг задовольнити мої потреби.

Розумієте, мандрівні артисти надають величезної ваги коням, які тягнуть їхні фургони, і мої батьки не знехтували моєю освітою в цій сфері. Я вмів оцінити коня вже у вісім років, і це було добре. Містяни регулярно намагалися збути нам напівмертвих або замучених шкап, знаючи, що про свої помилки ми дізнаємося вже за багато миль від них. На людину, що продала сусідові якусь хвору, кульгаву коняку, чекали величезні неприємності, але яка шкода від того, щоб обманом продати таку брудному злодійкуватому ру?

Я, насупившись, повернувся до торговця.

— Ви щойно змарнували дві безцінні хвилини мого часу, тож я гадаю, що ви досі не зрозуміли моєї позиції в цьому питанні. Дозвольте висловитися якомога простіше. Мені потрібен швидкий кінь, готовий добряче сьогодні поскакати. За це я хутко заплачу твердою валютою, не скаржачись. — Я підняв однією рукою свій нещодавно обважнілий гаманець і потрусив ним, знаючи, що він здогадається: усередині дзвенить справжнє шалдійське срібло.

— Якщо ви продасте мені коня, який губитиме підкови, почне кульгати або лякатиметься тіні, я втрачу цінну можливість. Можливість, яку неможливо буде відшкодувати. Якщо так станеться, я не повернуся вимагати компенсації. Я не буду звертатися з заявою до констебля. Я цієї ж ночі повернуся пішки до Імрі й підпалю ваш будинок. Тоді, коли ви вибіжете з дверей будинку в нічній сорочці та ковпаку, я вб'ю вас, зварю й з'їм. Там-таки, на вашому газоні, на очах у всіх ваших сусідів.

Я кинув на нього абсолютно серйозний погляд.

— Ось таку ділову домовленість я пропоную, Каерво. Якщо вона вас не влаштовує, скажіть мені, і я піду в якесь інше місце. Або перестаньте підсовувати мені шкап і покажіть справжнього коня.

Низенький шалдієць поглянув на мене, швидше приголомшений, аніж нажаханий. Мені було видно, що він намагається прийняти цю ситуацію. Він, певно, вирішив, що

я — або буйний божевільний, або син якогось могутнього шляхтича. Або й те, й інше.

— Чудово, — сказав він; з його голосу при цьому начисто зник увесь улесливий чар. — Ви говорите про важку їзду. Наскільки саме вона важка?

— Дуже важка, — відповів я. — Мені сьогодні треба подолати сімдесят миль. Грунтовими дорогами.

— Сідло й зброя вам теж знадобляться?

Я кивнув.

— Тільки не розкішні. Тільки не нові.

Він глибоко вдихнув.

— Добре, а скільки ви можете витратити?

Я хитнув головою й натужно всміхнувся.

— Покажіть мені коня й назвіть ціну. Волдський кінь цілком підійде. Якщо він дикуватий, але це означає, що йому нема куди дівати сили, я не буду заперечувати. Мені згодився б навіть гарний метис волдської породи або кхершаенський скаковий кінь.

594

Каерва кивнув і знову провів мене до широких дверей стайні.

— У мене справді є кхершаенець. Навіть чистокровний. — Він підкликав жестом одного зі стайничих. — Виведи нашого чорного панича, негайно.

Хлопчина помчав геть.

Торгівець повернувся до мене.

— Прекрасна тварина. Я трохи поїздив на ньому перед купівлею, просто для певності. Він у мене пробіг галопом цілу милью й майже не спітнів, хода в нього, як на мене, була цілком плавна, а я б не став брехати про це вашій світлості.

Я кивнув. Чистокровний кхершаенець ідеально підходив моїй меті. Їхня витривалість була легендарною, але й заплатити за такого доведеться чимало. Добре вишколений скаковий кінь коштував талантів із дванадцять.

— Скільки ви за нього просите?

— Я візьму дві марки рівно, — сказав він без запопадливості та лестощів у голосі.

Тейлу милосердний, двадцять талантів. За такі гроші в нього мали б бути срібні підкови.

— Я не налаштований на тривалий торг, Каерво, — коротко сказав я.

— Ви добре дали мені це зрозуміти, мій пане, — відказав він. — Я вам називаю свою чесну ціну. Ось. Ви побачите, чому.

Поспіхом вибіг хлопчина, який вів величезного, але елегантного коня. Він був щонайменше вісімнадцять п'ядей заввишки, мав горду голову й був чорним від носа до кінчика хвоста.

— Він обожноє біг, — промовив Каерва зі щирою ніжністю в голосі. Він провів рукою по гладенькій чорній шиї коня. — І погляньте-но на цей колір. Жодної блідої волосинки. Ось чому він коштує саме двадцять.

— Колір мене не цікавить, — байдужо промовив я, оглядаючи коня в пошуках ознак ушкоджень або старості. Нічого такого не було. Він був блискучий, молодий, сильний. — Мені просто треба швидко пересуватися.

— Розумію, — винувато сказав він. — Але я не можу просто не звертати уваги на колір. Якщо я зачекаю один-два витки, який-небудь панич заплатить лише за його розкішний вигляд.

Я знав, що це так.

— Він має ім'я? — запитав я, а тоді без поспіху наблизився до вороного коня, дозволив йому обнюхати мої руки та звикнути до себе. Поспіхом можна поторгуватись, але не подружитися з конем. Лише дурні квапляться скласти перше враження, маючи справу з норовливими молодими кхершаенцями.

— До нього ще не пристало жодне, — сказав торговець.

— Як тебе звати, хлопчику? — лагідно запитав я просто для того, щоб кінь звикнув до звучання мого голосу. Він обережно понюхав мою руку, стежачи за мною зблизька одним великим розумним оком. Він не відступив, але й, звісно, не почувався невимушено. Наближаючись до нього, я говорив без упину — сподівався, що від звучання мого голосу він розслабиться. — Ти заслуговуєш на гарне ім'я. Я б дуже не хотів, щоб якийсь панич, який дарма вважає себе дотепним, принизив тебе якимось жадливим іменем — Північ, Сажа, Хвостик, або що.

Я підійшов ближче й поклав одну руку йому на шию. Його шкіра сіпнулася, але він не відсахнувся. Мені потрібно було впевнитися в його темпераменті так само, як і в його витривалості. Я не міг ризикувати, заскочивши на спину норовливому коневі.

— Хтось не надто розумний, можливо, назвав би тебе якимось огидно — Смола або Бігун. Або якимось пасивно — Вугликом. Боже збав, щоб ти став Чорнишем: такому принцові, як ти, це ім'я зовсім не личить.

Мій батько завжди розмовляв так з новими кіньми — довго, розмірено й заспокійливо. Глядячи його по шиї, я говорив без упину, не замислюючись над тим, що кажу. Коня слова не цікавлять — важливий тон голосу.

— Ти прибув здалеку. У тебе має бути горде ім'я, щоб люди не думали, ніби ти простий. Твій попередній господар був шалдійцем? — запитав я. — Ве ваналой. Ту теріам кета. Палан те?

596

Я відчув, як він трохи розслабився, почувши знайому мову. Я перейшов на другий бік від нього, не припиняючи ретельно його оглядати й дозволяючи йому звикнути до своєї присутності.

— Ту Кета? — запитав я його.

«Ти вуглинка?»

— Ту мане?

«Ти тіль?»

Я хотів сказати «присмерк», але не міг згадати, як це буде сіаруською. Я не став замовкати, а просто йшов далі, прикидаючись із усієї сили та водночас оглядаючи його копита в пошуках шербинок або тріщин.

— Ту Кет-Селган?

«Ти — перша ніч?»

Вороний велетень опустил голову й торкнувся мене носом.

— Тобі подобається, так? — промовив я зі смішком, розуміючи, що насправді він занюхав пакетик із сушеним яблуком, який я заховав в одній із кишень плаща. Важливо було те, що тепер він мене знає. Якщо він може спокійно буцати мене носом, випрошуючи їжу, то ми можемо достатньо порозумітися, щоб добряче поскакати один день.

— Здається, йому підходить ім'я Кет-Селган, — промовив я, повернувшись до Каерви. — Що ще мені варто знати?

Каерва неначе збентежився.

— Він трохи підскакує з правого боку.

— Трохи?

— Зовсім трохи. Можна припустити, що він також дещо схильний харапудитися з того боку, але я такого не бачив.

— Як він вишколений? На короткому поводі чи так, як заведено в мандрівних артистів?

— На короткому поводі.

— Добре. На цю оборудку у вас залишається одна хвилина. Тварина добра, але двадцять талантів я за неї не дам. — Я говорив із упевненістю в голосі, але без надії в серці. Цей кінь був чудовою твариною, і сама по собі його масть уже була варта щонайменше двадцяти талантів. Але я все одно хотів зробити все як годиться й сподівався збити ціну до дев'ятнадцяти. Так у мене принаймні залишаться гроші на їжу та житло після прибуття до Требона.

— Чудово, — сказав Каерва. — Шістнадцять.

Коли він так раптово знизив ціну, я не роззявив рота лише завдяки багаторічній сценічній підготовці.

— П'ятнадцять, — відрізав я з удаваним роздратуванням. — Разом із сідлом, збруєю та мішком вівса.

Я почав витягати гроші з гаманця, наче оборудку вже було завершено.

Неймовірно, але Каерва кивнув і наказав одному зі служників принести сідло та збрую.

Я відрахував гроші Каерві в руку, тим часом як його помічник осідлав вороного велетня. Шалдійцеві, здавалося, було ніяково дивитися мені у вічі.

Якби я не знав коней так добре, я б подумав, що мене обводять круг пальця. Може, коня вкрали або торговцеві вкрай потрібні гроші.

Хай там як, мені було байдуже, чому так сталося. Мало ж мені трохи пощастити. Найкращим же було те, що тепер я, можливо, зумію продати в Требоні коня та одержати невеликий прибуток. Чесно кажучи, я мав би продати його за першої нагоди, навіть собі в збиток. Стайня й корм

для такого коня та догляд за ним обходилися б мені в один гріш на день. Я не міг собі дозволити не розлучатися з ним.

Я повісив дорожню торбу замість сакви, перевірів попрягу та стремена, а тоді скочив Кет-Селганові на спину. Він трохи кинувся праворуч, щиро бажаючи вирватися на волю. Я його розумів. Я смикнув за повіддя, і ми поїхали.

Більшість проблем із кіньми абсолютно не пов'язані з самими кіньми. Вони виникають через невігластво вершника. Коней погано підковують, сідлають не так, як треба, кепсько годують, а тоді скаржаться, що їм продали трохи кульгаву, норовисту шкапу з провислою спиною.

Я знав коней. Батьки навчили мене їздити на них і піклуватися про них. Хоча більшість досвіду я здобув із кіньми міцніших порід, тяглових, а не скакових, я вмів швидко пересуватися на них за потреби.

598

Поспішаючи, більшість людей починає надто сильно й надто швидко підганяти коней. Вони виїзять стрімким чвалом, а тоді, щонайбільше за годину, залишаються сам на сам із кульгавим або напівмертвим конем. Так із кіньми поводяться лише невиправні покидьки.

Але якщо вже бути зовсім чесним, то я загнав би Кет-Селгана до смерті, якби це вчасно привело мене до Требона. Бувають моменти, коли я радо стаю покидьком. Я вкоротив би віку десятку коней, якби це допомогло мені дізнатися більше про чандріян і про те, чому вони вбили моїх батьків.

Але мислити так усе ж було безглуздо. Мертвим конем я б до Требона не доїхав. А от живим доїхав би.

Тож я спершу пустив Кет-Селгана доброю ступою, щоб його розігріти. Йому кортіло піти швидше — він, мабуть, відчував мою нетерплячку, і в цьому не було б нічого поганого, якби мені треба було проїхати лише милю або три. Але він мав проїхати в мене щонайменше п'ятдесят, а може, й сімдесят миль, а це потребувало терпіння. Він скорився лише після того, як я двічі змусив його знову перейти на ступу.

За милю я ненадовго пустив його клусом. Хо́да в нього була плавною навіть для кхершаенця, але під час їзди клусом завжди трусить, і в мене розтягувався свіжий шов

на боці. Ще приблизно за милю я перевів його на кентер. І тільки після того, як ми від'їхали від Імрі милі на три-чотири та вийшли на добру, пряму та пласку дорогу, я погнав його чвалом.

Нарешті діставши можливість побігти, він кинувся вперед. Сонце щойно перестало палити вранішню росу, і на наш оглушливий біг здіймали очі фермери, що жали пшеницю та ячмінь на полях. Кет-Селган був швидким — настільки швидким, що вітер шарпав мій плащ, витягнувши його за мною, наче прапор. Хоча я знав, що, напевно, маю досить драматичний вигляд, тягар на шиї мені швидко набрид, і я розстібнув плащ, а тоді засунув його в сакву.

Коли ми проїхали через гайок, я знову пустив Селгана клусом. Так він міг перепочити, а ще ми не ризикували врізатися в повалене дерево або повільний віз за поворотом. Коли ми виїхали на пасовисько й дорогу стало чітко видно, я знову підігнав його, і ми мало не полетіли.

За півтори години такої їзди Селган спітнів і почав важко дихати, але тримався краще за мене. Мої ноги геть ослабли й стали як гумові. Я був досить міцним і юним, але вже багато років не сидів у сідлі. Під час їзди верхи та ходіння використовуються різні м'язи, а їздити чвалом так само важко, як і бігти, якщо ви не хочете, щоб кожна миля давалася коневі вдвічі важче.

Скажу одне: я був радий новій смузі дерев. Я скочив із сідла й походив пішки, щоб дати нам обом заслужений перепочинок. Я розрізав навпіл одне яблуко й дав більшу половинку коневі. Як я здогадувався, ми подолали миль із тридцять, а сонце ще навіть не досягло zenіту.

— Це якраз легко, — сказав я коневі, лагідно погладжуючи йому шию. — Господи, ну ти й красунчик. Ти ж іще й половини сил не витратив, так?

Ми походили хвилин із десять, а тоді нам пощастило натрапити на струмочок, який перетинав дерев'яний міст. Я дозволив коневі попиту цілу хвилину, а тоді відвів його, щоб він не обпився.

Тоді я знову виліз на коня й поволі, поступово, знову перевів його у чвал. Я гнувся над його шиєю, а тим часом

у мене палали й боліли ноги. Стукіт його копит був неначе контрапунктом до протяжної пісні вітру, що постійно обпалювала мені вуха.

Перша халепа трапилася десь із годину по тому, коли нам довелося перетнути широкий потік. Він був аж ніяк не підступним, але я був змушений розсідлати коня й перенести все на другий берег, щоб нічого не намокло. Я не міг би їхати на ньому кілька годин, якби на ньому була мокра збруя.

На другому боці річки я обтер його ковдрою та знову осідлав. На це пішло півгодини, а отже, він уже не просто відпочив, а охолонув, тож мені довелося обережно його розігрівати: повільна ступа, клус, а тоді — кентер. Загалом той потік забрав у мене годину часу. Я побоювався, що, якщо нам трапиться ще один, у Селгана замерзнуть м'язи. У такому разі його б не перевів знову у чвал і сам Тейлу.

600

Годину по тому я проїхав невеличке містечко — можна сказати, церкву й корчму, що випадково опинилися поряд. Я зупинився достатньо надовго, щоб дати Селганові трохи попити з корита. Витягнув затерплі ноги та з тривогою поглянув на сонце.

Після цього полів і ферм почало ставати менше, а відстань між ними чимраз збільшувалася. Зарості дерев ставали дедалі густішими.

Дорога звузилася; тепер вона була в кепському стані — десь кам'яниста, а десь розмита. Тому ми йшли чимраз повільніше. Але, правду кажучи, багато сил на чвал уже не було ні в мене, ні в Кет-Селгана.

Врешті-решт ми дісталися ще одного потоку, який перетинав дорогу. Завглибшки він був щонайбільше фут із гаком. Його вода мала різкий неприємний запах, з якого я здогадався, що вгору за течією стояла чи то гарбарня, чи то очисний завод. Моста не було, і Кет-Селган поволі перетнув потік, сторожко ставлячи копита на кам'янисте дно. Я знічев'я замислився, чи приємно це — як тоді, коли занурюєш ноги у воду, проходивши цілісінький день.

Потік нас не надто сповільнив, але за наступні півгодини нам довелося перетнути його аж тричі, бо він звивався

туди-сюди, перетинаючи дорогу. Це лише трохи заважало: завглибшки він був хіба що з півтора фута. Щоразу, коли ми його перетинали, їдкий запах води посилювався. Розчинники й кислоти. Якщо там не очисний завод, то принаймні копальня. Я тримав руки на повідді, готовий смикнути Селганову голову вгору, якщо він спробує попити, але він був надто розумний для цього.

Проскакавши чимало кентером, я вийшов на пагорб і поглянув униз, на перехрестя на дні невеличкої долини, порослої травою. Просто під дороговказом сидів мідник із парою віслюків. Один з віслюків був настільки нав'ючений торбами й вузликами, що здавалося, ніби він от-от перекинеться, а на другому, як не дивно, не було нічого. Він стояв край ґрунтової дороги й пасся, а біля нього була навалена невеличка гірка з краму.

Мідник із понурим виглядом сидів на невеличкому табуретику на узбіччі. Коли він побачив, як я спускаюся з пагорба, його обличчя пояснішало.

Підїхавши ближче, я прочитав напис на дороговказі. На півночі був Требон. На півдні — Темфоллз. Наблизившись, я зупинив коня. Відпочити не завадило б ні Кет-Селганові, ні мені, а я до того ж не поспішав так сильно, щоб бути нечемним із мідником. Аж ніяк. Зрештою, цей хлоп міг підказати мені, скільки ще мені їхати до Требона.

— Здоров! — привітався він, поглянувши на мене та прикривши очі рукою. — Судячи з твого вигляду, хлопче, ти чогось хочеш. — Він був немолодий, лисуватий і мав кругле привітне обличчя.

Я засміявся.

— Я багато чого хочу, міднику, але не думаю, що бодай щось із цього є у ваших в'юках.

Він улесливо мені всміхнувся.

— Ну, ти тут не думай... — Він замовк і на мить задумливо опустив очі. Коли він знову поглянув мені у вічі, його обличчя ще було добрим, але стало серйознішим. — Послухай, синку, скажу тобі чесно. Моя осличка вдарилася переднім копитом об камінь і не може нести свій вантаж. Я мушу сидіти тут, поки мені хтось не допоможе.

— За звичайних обставин я був би дуже радий допомогти вам, міднику, — відповів я. — Але мені потрібно якнайшвидше дістатися Требона.

— Це не так уже й важко. — Він кивнув на північ, за пагорб. — До нього всього з півмилі. Якби вітер дув на південь, ти відчував би запах диму.

Я поглянув туди, куди він показав рукою, і побачив, як із-за пагорба здіймається дим із коминів. Я відчув величезне полегшення. Я доїхав, і від полудня заледве минула година.

Мідник повів далі.

— Мені треба до доків Івздауна. — Він кивнув на схід. — Я домовився про перевіз униз річкою та був би дуже радий встигнути на свій човен. — Він багатозначно оглянув мого коня. — Але мені знадобиться нова в'ючна тварина, щоб повезти крам...

602

Вочевидь, мені нарешті поталанило. Селган був чудовим конем, але тепер, коли я дістався Требона, він буде хіба що постійно витратити мої обмежені ресурси.

Однак показувати бажання щось продати завжди нерозважливо.

— Цей кінь надто добрий, щоб його нав'ючувати, — сказав я, глядячи шию Кет-Селганові. — Він — чистокровний кхершаенець, і я можу вам сказати, що за все своє життя не бачив кращого коня.

Мідник скептично його оглянув.

— Він замучений, от що, — промовив він. — Уже й милі не проїде.

Я зіскочив із сідла, трохи заточившись: мої ослаблені ноги мало не підкосилися.

— Віддайте йому належне, міднику. Він сьогодні скакав аж від Імрі.

Мідник гигикнув.

— Брешеш ти непогано, хлопче, але тобі треба знати, де зупинитися. На зavelику наживку риба не клює.

Я вжахнувся аж ніяк не вдавано.

— Вибачте, що не відрекомендувався як слід. — Я простягнув руку. — Мене звати Квоут, я — мандрівний артист,

і я з едема ру. Я б ніколи, навіть у найбезнадійніший свій день, не збрехав би мідникові.

Мідник потис мені руку.

— Що ж, — промовив він, трохи вразившись, — щиро прошу пробачення в тебе та твоїх рідних. Когось із ваших рідко можна зустріти на дорозі самого. — Він критично оглянув коня. — Аж від Імрі, кажеш? — Я кивнув. — Це що, майже шістдесят миль? Нічогенька поїздочка... — Він поглянув на мене з багатозначною усмішкою. — Як твої ноги?

Я у відповідь усміхнувся на весь рот.

— Просто скажімо, що я буду радий знову піти на своїх двох. Гадаю, він витримає ще десять миль. Але про себе я так сказати не можу.

Мідник оглянув коня знову й різко зітхнув.

— Ну, як я вже казав, ти мені трохи підсобив. Скільки за нього хочеш?

— Ну... — заговорив я. — Кет-Селган — чистокровний кхершаенець, і забарвлення в нього, треба визнати, чудове. Він увесь чорний, без єдиної плямки. Без жодної білої волосинки...

Мідник розреготався.

— Бери свої слова назад, — заявив він. — Ти бездарно брешеш.

— Не розумію, що тут такого смішного, — дещо напружившись, промовив я.

Мідник кинув на мене дивний погляд.

— Ні, жодної білої волосинки. — Він кивком показав на круп Селгана. — Але якщо він вороний, то я — Орен Велсітер.

Я повернувся й побачив, що на лівій задній нозі в Кет-Селгана була добре помітна біла «шкарпетка» до середини гомілки. Отетерівши, я позадкував і придивився, нахилившись. Вона була не чисто білою, а радше блякло-сірою. Я відчув ледь помітний запах струмка, через який ми прохлюпотіли на останньому етапі своєї подорожі. Розчинники.

— От же ж падло шимівське, — промовив я, не вірячи власним очам. — Він продав мені пофарбованого коня.

— А його ім'я тобі нічого не підказало? — захихотів мідник. — «Кет-Селган»? Господи, хлопче, з тебе хтось посміявся.

— Його ім'я означає «присмерк», — вимовив я.

Мідник хитнув головою.

— У тебе з сіаруською біда. Це «Кет-Селем» — «перша ніч». А «Селган» означає «шкарпетка». Його звати Одна Шкарпетка.

Я згадав, як відреагував торговець кіньми, коли я обрав це ім'я. Не дивно, що він здавався таким спантеличеним. Не дивно, що він так швидко й легко збив ціну. Він гадав, що я знаю його маленьку таємницю.

Побачивши вираз мого обличчя, мідник розсміявся й поплескав мене по спині.

— Не панікуй, хлопче. Таке час від часу буває й з найкращими з нас. — Він відвернувся й заходився порпатись у своїх клунках. — Здається, у мене є річ, яка тобі сподобається. Дозволь запропонувати тобі обладнання. — Він розвернувся й показав щось чорне й скарлючене, наче плавник.

604

Я взяв це в нього й оглянув. Предмет був важкий і холодний на дотик.

— Шмат заліза зі шлаком? — запитав я. — У вас закінчилися чарівні боби?

Простягнувши другу руку, мідник показав шпильку. Він потримав її десь за п'ять від себе, а тоді відпустив. Шпилька не впала, а різко повалилася на бік і прилипла до гладенького шматка чорного заліза.

Я вражено вдихнув.

— Приваб-камінь? Я такого ніколи не бачив.

— Формально це — Требон-камінь, — спокійно промовив він. — Він же ніколи не бував під Привабом, але ти не дуже-то й помилився. На шляху до Імрі є купа різних людей, які зацікавилися б цим красунчиком...

Перевертаючи його в руках, я неуважно кивнув. Я завжди хотів побачити тягни-камінь, ще з дитинства. Я відтягнув шпильку, відчувши її дивний потяг до гладенького чорного металу. Я зачудувався. Шматок зоряного заліза в моїй руці.

— Скільки він, по-вашому, коштує? — запитав я.

Мідник трішки облизав зуби.

— Ну, тут і зараз, він, як я гадаю, коштує приблизно стільки ж, скільки й один чистокровний кхершаенський в'ючний мул...

Я перевернув його в руці, відтягнув шпильку та відпустив її до каменя знову.

— Та от яка біда, міднику: щоб купити цього коня, я заборгував небезпечній жінці. Якщо я не продам його добре, мені буде непереливки.

Він кивнув.

— Узяти за шматок небесного заліза такого розміру менш ніж вісімнадцять талантів — це все одно що вирізати дірку у власному гаманці. Його купить якийсь ювелір або багатій, для якого він буде незвичним. — Він постукав себе по носі збоку. — Але якщо піти до Університету, то вийде ще вигідніше. Рукотворці дуже люблять приваб-камінь. Алхіміки теж. Якщо знайдеш когось у потрібному настрої, то одержиш більше.

Оборудка була добра. Манет розповідав мені, що приваб-камінь доволі цінний, а знайти його досить важко. Річ не лише в його гальванічних властивостях, а й у тому, що в таких шматках небесного заліза часто бувають домішки рідкісних металів. Я витягнув руку.

— Я готовий на це пристати.

Ми урочисто потиснули один одному руки, а по тому, шойно мідник потягнувся до повіддя, я запитав:

— А що ви дасте мені за його зброю й сідло?

Я трохи побоювався, що мідник може образитися через те, що я торгуюся за дрібниці, але він замість цього хитро всміхнувся.

— Оце розумничок, — захихотів він. — Мені до вподоби хлопці, які не бояться домагатися трохи більшого. А що б ти хотів? У мене є чудова вовняна ковдра. А може, гарний мотузок? — Він дістав моток мотузки з в'юків віслюка. — Мати при собі шматок мотузки завжди корисно. О, а як щодо цього? — Він розвернувся, тримаючи в руках пляшку, і підморгнув мені. — У мене є трохи чудового авеннського фруктового вина. Все це я дам тобі за спорядження твого коня.

— Запасна ковдра стала б мені в нагоді, — визнав я. Тоді мені спало дещо на думку. — А у вас немає якогось одягу приблизно мого розміру? Здається, останнім часом сорочки в мене довго не затримуються.

Старий зупинився, тримаючи в руках мотузок і пляшку вина, а тоді знизав плечима й заходився ритись у своїх в'юках.

— Чули щось про якийсь весілля в цій місцевості? — запитав я. Мідники завжди тримають ніс за вітром.

— Мотенівське весілля? — Він відв'язав один із в'юків і заходився порпатися в іншому. — Дуже шкода тобі про це казати, але ти його пропустив. Воно вчора було.

Від його безтурботного тону в мене всередині все стиснулося. Якби там відбулася різанина, то мідник уже напевно почув би про це. У мене раптом з'явилася жадлива думка: я вліз у борг і пробіг половину шляху до гір, женучись за химерою.

— Ви там були? Там не було нічого дивного?

606

— Ось! — Мідник розвернувся й продемонстрував сорочку з простого сірого домотканого полотна. — Боюся, не бозна-яка краса, зате вона нова. Ну, відносно нова. — Він підніс її до моїх грудей, щоб оцінити розмір.

— Весілля... — підказав я.

— Що? Ой, ні. Мене там не було. Утім, як я розумію, подивитися там було на що. То була єдина Мотенова донька, і віддавали її як годиться. Кілька місяців до цього готувалися.

— Отже, ви не чули про жодні дивні події? — запитав я й відчув, як усередині мене щось обірвалося.

Він безпорадно знизав плечима.

— Я вже казав: мене там не було. Останні кілька днів я був біля чавуноливарного заводу. — Він кивнув на захід. — Торгував із робітниками та людом із високих скель. — Він постукав себе по скроні — так, ніби щойно дещо згадав. — О, згадав: у пагорбах я знайшов одну штуkenцію. — Знову порившись у своїх тюках, він дістав пласку дебеленьку пляшку. — Якщо вино тобі не до вподоби, то, може, чогось трішки міцнішого?..

Я почав був хитати головою, а тоді зрозумів, що мені б увечері не завадило промити бік домашнім брандом.

— Можливо... — відповів я. — Залежно від того, що ви запропонуєте.

— Я ж чесний молодик, як і ти, — поважно сказав він. — Віддам тобі ковдру, обидві пляшки й моток мотузки.

— Ви щедрі, міднику. Але я замість мотузки й фруктового вина взяв би сорочку. Вони просто лежали б без діла в моїй торбі, а мені ще довго йти пішки.

Його обличчя дещо скисло, але він знизав плечима.

— Як хочеш, звісно. Ковдра, сорочка, бренд і три йоти.

Ми потиснули один одному руки, і я зголосився допомогти йому нав'ючити Кет-Селгана, бо мені щось підказувало, що я образив його, відмовившись від його попередньої пропозиції. Десять хвилин по тому він прямував на схід, а я попростував на північ, через зелені схили, до Требона.

Я був радий пройти останні півмилі власними силами, бо це допомогло мені розім'яти затерпілі ноги й спину. Вийшовши на пагорб, я побачив, як унизу тягнеться Требон, який заховався в оточеній пагорбами западині. Містечко це було аж ніяк не велике — десь із сотню будівель на десятку звивистих немошених вулиць.

Подорожуючи з трупою в дитинстві, я навчився оцінювати міста. Майже так само оцінюють слухачів, граючи в корчмі. Там ставки, звісно, вищі: варто лише зіграти в корчмі не ту пісню — і виконавця можуть освистати, але якщо неправильно оцінити ціле місто, то може стати ще гірше.

Тож я оцінив Требон. Він стояв осторонь битого шляху й був наполовину шахтарським містечком і наполовину фермерським. Незнайомці навряд чи одразу викликали в місцевих підозру, але Требон був досить маленьким, щоб усі вони з першого погляду розпізнавали нетутешніх.

Побачивши, як люди встановлюють біля хат напханих соломою блукальців, я здивувався. Це означало, що Требон попри близькість до Імрі та Університету був по-справжньому провінційним поселенням. Якесь свято врожаю є в кожному місті, але зараз більшість людей задовольняється ватрою та пиятикою. Те, що требонці дотримувалися давніх народних традицій, означало, що вони були забороннішими, ніж я очікував би за звичайних обставин.

Але мені все ж таки приємно було бачити блукальців. Мені до вподоби традиційні свята врожаю разом з усіма їхніми забобонами. Насправді вони — це своєрідний театр.

Найгарнішою будівлею в містечку була триповерхова тейлінська церква з добутого в каменоломні каменю. У цьому не було нічого дивного, але над парадними дверима церкви, високо над землею було прибито чи не найбільше залізне колесо, яке я коли-небудь бачив. Воно до того ж було зі справжнього заліза, а не просто з пофарбованого дерева. Колесо було десять футів заввишки і, певно, важило щонайменше тонну. За звичайних обставин таке видовище мене збентежило б, але оскільки Требон був шахтарським містечком, я вирішив, що це швидше вияв громадянської гордості, ніж фанатичної побожності.

608

Більшість інших будівель у містечку були приземкуватими, склалися з грубих колод і мали дахи з кедрового гонту. Утім, шинок там був пристойний — двоповерховий, з оштукатуреними стінами та червоною черепицею на даху. Там неодмінно мала бути людина, яка знає про весілля більше.

Усередині було дуже мало людей; воно й не дивно, оскільки збір врожаю був у розпалі, а до смеркання ще лишалося п'ять-шість годин. Попростувавши до шинквасу, за яким стояв шинкар, я як міг зобразив обличчям тривогу.

— Перепрошую, — заговорив я. — Мені дуже соромно вас турбувати, але я шукаю одну людину.

Шинкар був темноволосим чолов'ягою, що постійно супився.

— І кого саме?

— Сюди поїхала на весілля моя двоюрідна сестра, — пояснив я, — а я почув, що там сталася якась біда.

На слові «весілля» насуплене шинкареве обличчя скам'яніло. Я відчув, як на мене не дивляться — зумисне не дивляться в мій бік — двоє чоловіків, які були біля шинквасу трохи далі. Отже, це було правдою. Сталося щось жахливе.

Я побачив, як шинкар потягнувся й тицьнув пальцями в шинквас. Лише за мить до мене дійшло, що він тримається за залізну голівку вбитого в дерево цвяха.

—Справи кепські, — коротко промовив він. — Мені б не хотілося щось про нього говорити.

— Прошу, — заблагав я з ноткою бентеги в голосі. — Я гостював у родичів у Темфоллзі, аж тут дійшла чутка, ніби щось сталося. Там усі зайняті — дожинають пшеницю, тож я пообіцяв, що піду й подивлюся, що там була за халепа.

Шинкар змірив мене поглядом. Простого роззяву він ще міг би прогнати, але він не міг відмовити мені в праві знати, що сталося з моєю родичкою.

—Нагорі є одна дівка, яка там була, — коротко сказав він. — Нетутешня. Може, твоя двоюрідна.

Свідок! Я відкрив рота, щоб поставити ще одне запитання, але він хитнув головою.

— Нічого про це не знаю, — твердо сказав він. — І знати не хочу. — Він повернувся й раптом заметушився довкола кранів на бочках із пивом. — Нагорі, у кінці коридору зліва.

Я пройшов залом і піднявся сходами. Я відчував, як тепер на мене вже не дивиться ніхто. З мовчання відвідувачів і тону шинкаря було очевидно: людина нагорі була не *однією з тих багатьох*, хто там був, вона була *єдиною*. Єдиною з тих, хто вижив.

Я дійшов до кінця коридору й постукав у двері. Спершу тихо, а тоді ще раз, гучніше. Повільно відчинив двері, щоб не наполохати того, хто сидить усередині.

За ними виявилася вузька кімната з вузьким ліжком. На ньому лежала повністю одягнена жінка; одна рука в неї була перев'язана. Голову вона повернула до вікна, тож мені було видно лише її профіль.

Але я все одно її впізнав. Денна.

Я, напевно, здійняв трохи шуму, тому що вона повернулася до мене. У неї округлились очі, і тут уже мову відібрало їй.

— Я чув, ти вскочила в якусь халепу, — безтурботно промовив я. — То й вирішив прийти на допомогу.

Її очі на мить округлились, а тоді примружилися.

— Брешеш, — сказала вона, іронічно скрививши губи.

— Брешу, — визнав я. — Але це гарна брехня. — Я зайшов на крок у кімнату й тихенько зачинив двері. — Якби я знав, то прийшов би.

— Поїхати, почувши звістку, може будь-хто, — зневажливо сказала вона. — А от прийти, не знаючи про біду, може тільки особлива людина.

Вона сіла й повернулася лицем до мене, звісивши ноги з ліжка.

Тепер, придивившись, я помігив, що в неї, крім пов'язки на руці, ще й синець на вилиці. Я наблизився до неї ще на крок.

— У тебе все гаразд? — запитав я.

— Ні, — відверто сказала вона. — Але могло б бути й набагато гірше, хай йому грець, — Вона повільно зіп'ялася на ноги, ніби не знаючи точно, наскільки твердо стоятиме. Зробила один-два сторожких кроки і, здається, більш-менш задовольнилася результатом. — Гаразд. Іти я можу. Вшиваймося звідси.

Розділ сімдесят другий

610

Гребок

Вийшовши з кімнати, Денна звернула ліворуч, а не праворуч. Спершу я подумав, що вона дезорієнтована, але коли вона дійшла до чорних сходів, я зрозумів, що вона насправді старается піти, не проходячи залом. Вона знайшла двері на вулицю, але вони були надійно замкнені.

Тож ми пішли через парадні двері. Щойно ми опинилися в залі, я гостро усвідомив, що ми в центрі уваги. Денна попростувала до парадних дверей, рухаючись із неквапливою рішучістю грозової хмари.

Ми вже майже вийшли, аж раптом до нас гукнув чолов'яга за шинквасом.

— Агов! Стривайте-но!

Денна позирнула вбік. Її уста стиснулися в тонку риску, і вона продовжила йти до дверей, ніби не розчула.

— Я з ним розберуся, — тихо сказав я. — Зачекай на мене. Я вийду вже за секунду.

Я підійшов до того місця, де стояв набурмосений шинкар.

— То це твоя двоюрідна сестра? — запитав він. — Констебль сказав, що вона вільна?

— Я гадав, що ви нічого не хочете про це знати, — відповів я.

— Звісно, не хочу. Але вона скористалася нашою кімнатою та поїла, а ще я викликав лікаря, щоб він її підлатав. Я суворо глянув на нього.

— Якщо в цьому містечку є лікар, вартий більш ніж півгроша, то я — вінтський король.

— Усе це обійшлося мені в півталанта, — не вгавав він. — Пов'язки коштують грошей, а ще я приставив до неї одну жінку, щоб посиділа з нею, поки вона не прокинеться.

Я дуже сильно сумнівався, що він витратив бодай половину цієї суми, але проблем із констеблем, звісно, не хотів. Правду кажучи, я взагалі не хотів затримуватися. Зважаючи на Денніні схильності, я побоювався, що, якщо я випущу її з поля зору більш ніж на хвилину, вона зникне, як вранішня імла.

Я дістав із гаманця п'ять йотів і кинув їх на шинквас.

— Чума — прибуток для шкуродерів, — саркастично промовив я й пішов.

Мені неймовірно полегшало на серці, коли я побачив, що Денна чекає надворі, спершись на прикіл для коней. Заплющивши очі, вона підставила обличчя сонцю. Вдоволено зітхнула й повернулася на звук моїх кроків.

— Усе було настільки кепсько? — запитав я.

— Попервах вони були досить добрими, — визнала Денна, змахнувши перев'язаною рукою. — Але ця стара постійно до мене заглядала. — Вона насупилась і прибрала довге чорне волосся, відкривши синець, який уже трохи побагровів і тягнувся від її скроні аж до волосся. — Ти сам таких бачив — якась сувора стара панна з ротом, схожим на котячу дупу.

Я розреготався, а Денна раптово всміхнулася так, наче то сонце визирнуло з-за хмари. Тоді вона продовжила, і її обличчя знову спохмурніло.

— Вона все зиркала й зиркала на мене. Так, наче я, якби мала совість, мусила б загинути разом з усіма іншими. Наче я була винна в усьому цьому.

Денна захитала головою.

— Але вона була кращою за стариганів. Констебль поклав руку мені на ногу! — Вона здригнулася. — Навіть бургомістр нагодився, поохав наді мною так, наче йому не все одно, але він прийшов лише для того, щоб замучити мене запитаннями. «Що ви там робили? Що сталося? Що ви бачили?..»

Помітивши зневагу в Денниному голосі, я проковтнув власні запитання — так швидко, що мало не прикусив собі язика. Я від природи схильний ставити запитання, не кажучи вже про те, що я полетів до передгір'їв, як навіжений, саме для того, щоб розслідувати ті події.

Однак із Денниного тону було очевидно: вона не налаштована відповідати просто зараз. Я насунув дорожню торбу вище на плече, і в мене з'явилася думка.

— Стривай. Твої речі. Ти залишила їх усі у своїй кімнаті. Денна на мить завагалася.

612

— Не думаю, що там було щось моє, — промовила вона так, ніби це досі й не спадало їй на гадку.

— Ти впевнена, що не хочеш повернутись і перевірити? Вона рішучо хитнула головою.

— Якщо мені десь не раді, то я звідти йду, — спокійно пояснила вона. — Усе інше я можу надолжити дорогою.

Денна пішла вулицею, і я подався за нею. Вона звернула у вузенький завулок, який ішов на захід. Ми поминули стареньку, яка вішала блукальця зі снопів вівса. На ньому був неоковирний солом'яний бриль і штани з мішковини.

— Куди ми йдемо? — запитав я.

— Мені треба побачити, чи лежать мої речі на фермі Мотенів, — сказала вона. — Опісля я відкрита для пропозицій. Куди ти збирався йти, перш ніж знайшов мене?

— Чесно кажучи, я сам прямував на ферму Мотенів.

Денна скоса на мене глянула.

— Ну звісно. До ферми всього з миллю. Ми можемо дійти туди ще засвітла.

Місцевість довкола Требона була посічена: здебільшого його оточував густий ліс упереміш із ділянками кам'янистої землі. Далі, за поворотом дороги, відкривалися чудові невеличкі ниви золотої пшениці, що ховалися між

деревами чи мостилися в долині серед темних круч. Ниви рясніли фермерами і наймитами; їхні рухи відзначалися неквапливою втомою, що з'являється тоді, коли людина розуміє: попереду ще півдня жнив.

Усього за хвилину ходіння я почув за нашими спинами знайомий тупіт копит. Повернувшись, я побачив невеликий відкритий віз, який поволі їхав нерівною дорогою. Ми з Денною відійшли в кущі, позаяк на дорозі ледь-ледь вистачало місця для воза. Нас підозріливо оглянув зморений фермер, який зігнувся над віжками.

— Ми йдемо на ферму Мотенів, — гукнула Денна, коли він під'їхав ближче. — Не підвезете нас?

Чолов'яга похмуро оглянув нас, а тоді кивнув на задній кінець воза.

— Я їду повз старий Гребок. А далі вам уже тра буде йти самим.

Ми з Денною залізли на віз і сіли задом наперед, звівши ноги. Їхали ми ненабагато швидше, ніж ішли пішки, але ми обоє були раді дати ногам відпочити.

Ми їхали мовчки. Денна явно не бажала обговорювати щось перед фермером, а я був радий, що в мене з'явилася хвилинка на роздуми. Я вже планував набрехати свідкові стільки, скільки знадобиться, щоб витягнути з нього потрібні відомості. Денна все ускладнювала. Я не хотів їй брехати, але водночас не міг ризикувати, розповівши їй надто багато. Мені аж ніяк не хотілося переконати її в тому, що я з'їхав з глузду від диких історій про чандріян...

Тож ми їхали мовчки. Просто бути поруч з нею вже було приємно. Важко уявити собі, що перебинтована дівчина з синцем під оком може бути гарною, але Денна була гарною. Прекрасною, як місяць — може, і не без ганджів, але досконалою.

Фермер заговорив, вирвавши мене з мрій.

— Оце Гребок.

Я роззирнувся довкола в пошуках греблі, але так її й не побачив. Шкода: я був не проти того, щоб попити холодної водиці чи трохи обмитися. Після кількох годин шаленої їзди верхи я спітнів і від мене відгонило конем.

Ми подякували фермерові й зіскочили з задка воза. Денна повела мене ґрунтовою дорогою, що петляла схилом пагорба між деревами й рідкісними ділянками затертого темного каменю. Вона здавалася впевненішою, ніж тоді, коли ми пішли з корчми, але не зводила очей із землі, ступаючи з явною обережністю, наче сумнівалася у своїй рівновазі.

Раптом у мене з'явилася думка.

— Твоя записка в мене, — сказав я й дістав з кишені свого плаща складений папірець. — Коли ти мені її залишила?

— Майже два витки тому.

Я скривився.

— Я прочитав її тільки вчора ввечері.

Вона кивнула сама до себе.

— Цього я й побоювалася, коли ти так і не прийшов. Я гадала, що вона, може, випала чи намокла так, що ти не зміг її прочитати.

614

— Я останнім часом просто не користувався вікном, — сказав я.

Денна байдужо знизала плечима.

— Та дурна я була, коли подумала, що ти ним скористаєшся.

Я спробував вигадати, що б його ще сказати — чим пояснити те, що вона могла побачити, коли Фела подарувала мені плащ в «Еоліяні». Мені так нічого й не спало на думку.

— Вибач мені, що пропустив наш обід.

Денна весело глянула на мене.

— Деох сказав, що ти потрапив у пожежу чи щось таке. Сказав мені, що вигляд у тебе був відверто жалюгідний.

— Я почувався жалюгідно, — відповів я. — Більше через те, що розминувся з тобою, ніж через пожежу...

Вона закотила очі.

— Не сумніваюся, що ти був *страшенно* нещасний. У певному розумінні ти зробив мені ласку. Поки я сиділа там... самотою... і журилася...

— Я ж вибачився.

— ...мені відрекомендувався один немолодий пан. Ми поговорили, познайомились одне з одним... — Вона знизала плечима й кинула на мене скоса майже соромливий

погляд. — Відтоді я з ним зустрічаюся. Якщо все буде гаразд і надалі, то він, здається, ще до кінця року стане моїм покровителем.

— Справді? — перепитав я, протверезівши від раптового полегшення. — Це чудово, і це вже давно мало статися. Хто він?

Вона хитнула головою, і її лице сховалося за темним волоссям.

— Я не можу сказати. Він одержимий своїм особистим простором. Він більше витка не називав мені свого справжнього імені. Навіть зараз я не знаю, чи є те ім'я, яке він мені назвав, справжнім.

— Якщо ти не знаєш точно, хто він насправді, — повільно вимовив я, — то звідки тобі знати, що він — джентльмен?

Запитання було дурне. Відповідь знали ми обоє, але вона все одно це сказала.

— Гроші. Одяг. Поведінка. — Вона знизала плечима. — Навіть якщо він лише заможний купець, він усе одно буде добрим покровителем.

— Але не чудовим. Становище купецьких сімей не настільки стабільне...

— ...а їхні імена не мають такої ж ваги, — закінчила вона й ще раз знизала плечима, показуючи, що все розуміє. — Півбуханця — це краще, ніж жодного, а я вже стомилася не мати жодного буханця. — Вона зітхнула. — Я дуже старалася його привабити. Але він такий хитрий... Ми ні разу не зустрілися в одному місці двічі й жодного разу не зустрілися на людях. Часом він призначає зустріч і не приходить на неї. Таке в моєму житті, звісно, вже бувало не раз...

Денна заточилася: під її ногою ворухнувся камінь. Я підхопив її, а вона схопилася за мою руку й плече, поки не впала. Ми на мить притиснулись одне до одного, і я, поки вона відновлювала рівновагу, гостро усвідомив близькість її тіла.

Я допоміг їй стати як слід, і ми відійшли одне від одного. Але зіп'явшись на ноги, вона так остаточно й не прибрала долоні з моєї руки. Я став рухатися повільно, наче мені на руку сіла дика пташка, а я відчайдушно намагався її не сполохати.

Я замислився, чи не обняти її однією рукою — почасти щоб підтримати, а почасти з інших, більш очевидних причин. Від цієї ідеї я швидко відмовився. Я й досі пам'ятав, з яким виразом обличчя вона розповідала, як констебль торкнувся її ноги. Що мені робити, якщо на мене вона відреагує так само?

Чоловіки просто юрмилися довкола Денни, і я знав з наших розмов, наскільки вони її втомлювали. Мені була нестерпною думка про те, що я можу припуститися тих самих помилок, що й вони, бо просто не вмів поводитися пристойніше. Краще вже не ризикувати її образити, а бути обережним. Як я вже казав, між безстрашністю та сміливістю є величезна різниця.

Ми все йшли стежкою, яка тим часом повернула назад, ведучи ще вище схилом пагорба. Довкола було майже тихо — лише вітер шурхотів у високій траві.

616

— То він потайний? — обережно поцікавився я, побоюючись, що скоро це мовчання стане неприємним.

— «Потайний» — це ще дуже м'яко сказано, — відповіла Денна, закотивши очі. — Якось одна жінка запропонувала мені грошей за відомості про нього. Я прикинулася тупою, а згодом, коли я розповіла йому про це, він сказав, що так він перевірів, наскільки мені можна довіряти. Іншим разом мені хтось погрожував. Гадаю, що це теж було перевіркою.

Цей хлопака видався мені доволі лиховісним — мабуть, він тікав від закону або переховувався від рідних. Я вже зібрався це сказати, але побачив, що Денна стривожено на мене дивиться. Вона боялася — боялася, що я погано про неї подумаю через те, що вона потурає примхам якогось панка-параноїка.

Мені згадалася розмова з Деохом про те, що, хоч якою важкою була моя доля, її доля була, безсумнівно, важчою. Що б я витерпів, якби міг здобути покровительство могутнього шляхтича? На що б я пішов, щоб знайти людину, яка дасть мені грошей на струни для лютні, забезпечуватиме мене одягом і харчами та захищатиме від таких злючих малих падлюк, як Емброуз?

Я притримав при собі те, що казав раніше, і з розумінням їй усміхнувся.

— Дуже сподіваюся, що він має вдосталь грошей, щоб компенсувати твої клопоти, — сказав я. — Цілі торби грошей. Горщики.

У неї вигнувся один кутик рота, і я відчув, як її тіло розслабилося: вона була рада, що я її не засуджую.

— Ну, це б багато про що говорило, чи не так? — її очі повеселішали, говорячи «так».

— Я тут саме через нього, — продовжила вона. — Він сказав мені прибути на це весілля. Воно значно більш сільське, ніж я сподівалася, проте... — Вона ще раз знизала плечима, мовчки зауваживши, що бажання шляхти незбагненні. — Я очікувала, що там буде мій майбутній покровитель... — Вона зупинилася й розсміялася. — Це хоч трохи зрозуміло?

— Просто вигадай йому якийсь ім'я, — запропонував я.

— А ти обери його, — сказала вона. — Хіба тобі в Університеті не розповідають про імена?

— Аннабель, — запропонував я.

— Я не буду, — відказала вона, сміючись, — називати свого потенційного покровителя Аннабель.

— Герцог Товстосумський.

— А тепер ти просто поводишся як фігляр. Спробуй ще.

— Просто скажи мені, коли я вигадую таке, що тобі сподобається... Федерік Фігляр. Франк. Феран. Форуе. Фордейл...

Вона захитала головою у відповідь, а тим часом ми вдерлися на гребінь пагорба. Коли ми нарешті дісталися вершини, нас обвіяв різкий вітер. Денна схопилася за мою руку, щоб не впасти, а я прикрив долонею очі від пилу та листя. Вітер задув мені просто до рота листок, і я, здивовано кашлянувши, захлинувся й почав плюватися.

Денні це здалося особливо кумедним.

— Гарзд, — погодився я, вилловивши листок з рота. Він був жовтий і формою нагадував наконечник списа. — Вітер вирішив за нас. Пан Ясен.

— Ти впевнений, що не пан Ільма? — запитала вона, роздивляючись листок. — Це часта помилка.

— На смак нагадує ясен, — сказав я. — До того ж ільма жіночого роду.

Вона серйозно кивнула, хоч очі в неї й були веселі.

— То нехай буде Ясен.

Коли ми вибралися з дерев і пройшли вершиною пагорба, вітер різко повіяв знову, ще раз обсипавши нас сміттям, а тоді вшух. Денна відступила від мене на крок, бурмочучи й тручи собі очі. Те місце в мене на руці, де лежала її долоня, раптом сильно захололо.

— Чорні руки, — пробурчала вона, розтираючи собі обличчя. — Мені полова в очі потрапила.

— Не полова, — відповів я, дивлячись за вершину пагорба. Менш ніж за п'ятдесят футів від нас стояла купка обгорілих будівель, яка, певно, колись була фермою Мотенів. — Попіл. Це ж ясно.

618

Я відвів Денну до гайочка, де можна було сховатися від вітру й не було видно ферми. Я віддав їй свою пляшку з водою, і ми сіли на впале дерево й відпочили, поки вона промивала собі очі.

— Знаєш, — невпевнено промовив я, — тобі не треба туди йти. Я міг би пошукати твої речі, якби ти сказала мені, де їх залишила.

Вона трохи примружила очі.

— Не знаю, що це зараз було — чуйність чи поблажливість...

— Я не знаю, що ти побачила минулої ночі. Тому я не знаю, наскільки делікатним маю бути.

— Загалом я не потребую особливої делікатності, — коротко відповіла вона. — Я ж не соромлива маргаритка.

— Маргаритки не соромляться.

Денна поглянула на мене, кліпаючи червоними очима.

— Ти, певно, маєш на увазі вираз «ніжна фіалка» або «соромлива дівиця». Хай там як, маргаритки — білі. Червоніти від сорому вони не можуть...

— А це, — просто сказала вона, — уже поблажливість.

— Ну, я подумав, що покажу тобі, який вигляд це має, — відказав я. — Для порівняння. Щоб було менше плутанини, коли я намагатимуся проявити чуйність.

Ми ненадовго витріщились одне на одного, але врешті-решт вона відвела погляд, тручи собі очі.

— А й справді, — визнала вона. Вона закинула голову назад і хлюпнула ще води на обличчя, несамовито кліпаючи.

— Я, у принципі, мало що бачила, — сказала вона, промокнувши обличчя рукавом сорочки. — Я виступила перед весіллям, а потім ще раз — поки вони готувалися до вечері. Я все чекала, коли з'явиться мій... — Вона злегка всміхнулася, — ... пан Ясен, але знала, що не можу про нього питати. Я не була впевненою, що все це не було черговим його випробуванням.

Вона затихла, насупившись.

— Він подає мені певні сигнали. Повідомляє мене, коли він поруч. Я відпросилась і знайшла його біля повітки. Ми ненадовго відійшли в ліс, і він порозпитував мене. Хто там, скільки людей, який вони мають вигляд. — Вона явно замислилася. — Тепер, згадуючи про це, я думаю, що це й було справжнім випробуванням. Він хотів побачити, наскільки я спостережлива.

619

— Можна подумати, що він — шпигун, — промовив я.

Денна знизала плечима.

— Ми погуляли з півгодини й поговорили. Тоді він щось почув і сказав мені зачекати на нього. Він пішов до фермерського будинку й надовго зник.

— Як надовго?

— Хвилин на десять?.. — Вона знизала плечима. — Ти ж знаєш, як воно — чекати на когось. Було темно, а мені було холодно й хотілося їсти. — Вона охопила руками живіт і трохи нахилилася вперед. — О боги, тепер я теж голодна. Якби ж то я...

Я витягнув зі своєї дорожньої торби яблуко й дав його їй. Яблука були розкішні — криваво-червоні, солодкі та хрумкі. Такі, про які мріється весь рік та які бувають лише кілька тижнів восени.

Денна зацікавлено поглянула на мене.

— Колись я дуже багато подорожував, — пояснив я, узявши яблуко й собі. — І часто був голодний. Тож я зазвичай ношу з собою якісь харчі. Коли ми отаборимося на ніч, я влаштую тобі справжню вечерю.

— Він ще й готує!.. — Вона вгризлася в яблуко й запила водою. — Хай там як, мені здалося, що я почула якісь крики, тож я пішла назад, до ферми. Вийшовши з-за кручі, я чітко почула вереск і крики. Тоді підійшла ближче й відчула запах диму. А далі побачила між деревами світло від вогню...

— Якого кольору він був? — запитав я, наполовину напхавши рота яблуком.

Денна уважно подивилася на мене; її обличчя раптом стало підозріливим.

— А чому ти питаєш?

— Вибач, я тебе перебив, — сказав я, проковтнувши відкушений шматочок яблука. — Спершу закінчи свою історію, а тоді вже я тобі скажу.

— Я страшенно багато говорила, — відповіла вона. — А ти й словом не прохопився про те, чому прибув до цього куточка світу.

620

— До майстрів в Університеті дійшли певні дивні чутки, і вони послали мене сюди з'ясувати, чи правдиві вони, — сказав я. Збрехати мені вдалося без ніяковості й без вагань. Правду кажучи, я й не планував цього робити — просто саме вихопилося. Змушений поспіхом прийняти якесь рішення, я не міг спокійно розповісти їй правду про свій пошук чандріян. Мені було страшно уявити, що Денна подумає, ніби я пришелепуватий.

— В Університеті таким займаються? — спитала Денна. — Я гадала, що у вас там просто сидять і читають книжки.

— Дехто читає, — визнав я. — Але коли до нас доходять дивні чутки, хтось має піти та з'ясувати, що сталося насправді. Коли люди стають забобонними, вони починають поглядати на Університет і думати: «Хто там знається з темними силами, які краще не чіпати? Кого нам кинути у велике розпалене багаття?»

— Отже, ти дуже багато цим займаєшся? — Вона змахнула напівз'їденим яблуком. — Тобто розслідуєш щось? Я хитнув головою.

— Я просто перейшов дорогу одному майстрові. Він подбав про те, щоб піти в цю маленьку вилазку випало мені.

Непогана побрехенька, зважаючи на те, що вона була імпровізованою. Денна не викрила б її, навіть трохи розпитавши людей, бо почасти це було правдою. За потреби я чудово брешу. Уміння це не найшляхетніше, але корисне. Воно тісно пов'язане з майстерністю актора та оповідача, і цього всього я навчився в батька, який був майстром своєї справи.

— Яке ж ти страшне брехло, — спокійно промовила вона.

Я завмер, наполовину вгризшись зубами в яблуко. Прибрав їх звідти, залишивши білі сліди на червоній шкірці.

— Прошу?

Вона низчала плечима.

— Якщо ти не хочеш мені казати, то нічого страшного. Але не вигадуй якусь історію з недоречного бажання заспокоїти мене чи справити на мене враження.

Я глибоко вдихнув, завагався й повільно видихнув.

— Я не хочу брехати тобі про те, чому прибув сюди, — сказав я. — Але мене бентежить те, що ти можеш подумати, якщо я скажу тобі правду.

Деннині очі були темні, задумливі й нічого не виказували.

— Згодна, — нарешті промовила вона, ледь помітно кивнувши. — Я цьому вірю.

Вона надкусила своє яблуко і, жуючи, обдарувала мене довгим поглядом просто у вічі. Її губи були вологі й червоніше за яблуко.

— До мене дійшли певні чутки, — нарешті заговорив я. — І я хочу знати, що тут сталося. У принципі, ось і все. Я просто...

— Послухай, Квоуте, вибач. — Денна зітхнула і провела рукою крізь волосся. — Я не мала на тебе тиснути. Це ж насправді не моє діло. Я знаю, як воно — мати таємниці.

Тоді я мало не розповів їй усе. Всю історію про своїх батьків, чандріян, чоловіка з чорними очима й кошмарною усмішкою. Але я побоювався, що це скидатиметься на відчайдушне красномовство дитини, спійманої на брехні. Тож замість цього я повівся як боягуз і змовчав.

— Так ти ніколи не знайдеш справжнього кохання, — сказала Денна.

Я різко вийшов із задуми й спантеличився.

— Вибач, але що?

— Ти їси серцевинку свого яблука, — весело пояснила вона. — Обгризаєш її звідусіль, а тоді їси знизу догори. Я ще ніколи такого не бачила.

— Давня звичка, — байдужо сказав я, не бажаючи розповідати правду. Був у моєму житті такий час, коли я міг знайти хіба що серцевинку від яблука й радів цьому. — А що ти мала на увазі перед цим?

— Ти що, ніколи не грав у цю гру? — Вона продемонструвала недогризок власного яблука й узялася двома пальцями за хвостик. — Загадуєш літеру й крутиш. Якщо хвостик тримається, загадуєш іншу літеру й знову крутиш. Коли хвостик відламується... — хвостик відламався, — ти дізнаєшся першу літеру імені людини, в яку закохаєшся.

Я поглянув на стриганчик яблука, який у мене залишився. Там нічого було брати й крутити. Я відкусив останній шматочок яблука й викинув хвостик.

622

— Либонь, така моя доля — жити без кохання.

— І знову в тебе вийшло сім слів, — промовила вона, усміхаючись. — Ти ж знаєш, що в тебе постійно так виходить?

Лише за хвилину до мене дійшло, що вона має на увазі, але Денна заговорила далі, перш ніж я встиг відповісти.

— Я чула, насіння яблука шкідливе, — сказала вона. — У ньому є миш'як.

— То просто вигадка, — запевнив я. Це було одне з десяти тисяч запитань, які я поставив Бену, коли він подорожував разом з трупою. — Там не миш'як. Там ціанід, і його замало, щоб нашкодити людині, якщо тільки не їсти його відрами.

— Ой. — Денна задумливо оглянула залишки свого яблука, а тоді заходилася гризти їх знизу вгору.

— Перш ніж я грубо тебе урвав, ти розповідала мені, що сталося з паном Ясенем, — якомога лагідніше нагадав я. Денна знизала плечима.

— Розповідати вже майже нічого. Я побачила вогонь, підійшла ближче, почула ще крики й шум...

— А вогонь?

Вона завагалася.

— Синій.

Я відчув, як у мені здійсмається щось схоже на похмуре сподівання. Радість від того, що я нарешті наблизився до відповідей на запитання про чандріян, страх від думки про близькість до них.

— Який вигляд мали ті, хто на тебе напав? Як ти врятувалася?

Вона гірко розсміялася.

— Ніхто на мене не нападав. Я побачила силуети на тлі вогню й дала драпака. — Вона підняла забинтовану руку й торкнулася скроні. — Певно, врізалася головою в дерево й знепритомніла. Оклігала в містечку сьогодні зранку.

— Ось і друга причина, з якої я мусила повернутися, — додала вона. — Я не знаю, чи буде ще там пан Ясен. Я не чула, щоб хтось у містечку казав, ніби знайшов ще одне тіло, але я не могла про це спитати, не викликавши в усіх підозру...

— І йому б це не сподобалося, — докинув я.

Денна кивнула.

— Не сумніваюся, що він перетворить це на ще одне випробування — подивиться, наскільки добре я можу тримати рот на замку. — Вона багатозначно поглянула на мене. — До речі...

— Я спеціально страшенно дивуватимусь, якщо ми когось знайдемо, — відповів я. — Не турбуйся.

Вона нервово всміхнулася.

— Дякую. Я просто сподіваюся, що він живий. Я витратила цілих два витки на спроби його зачарувати. — Вона востаннє надпила з моєї пляшки з водою й повернула її мені. — Ходімо роздивимося, де тут що.

Денна непевно зіп'ялася на ноги, а я запахав свою пляшку з водою назад у торбу, краєчком ока стежачи за Денною. Я понад півроку пропрацював у Медиці. Денна досить сильно вдарилася лівою скронею, щоб набити собі синець під оком, а також за вухом — аж до волосся. Права рука в неї була забинтована, а з її поведінки я здогадувався, що в неї було кілька серйозних синців, а може, й кілька зламаних ребер на лівому боці.

Якщо вона врізалася в дерево, це дерево, напевно, мало дивну форму.

Та я все ж не став загострювати на цьому увагу. Не став на неї тиснути.

Як я міг це робити? Я теж знав, як воно — мати таємниці.

Ферма й близько не була такою страшною, якою могла би бути. Від повітки залишилася тільки купка попелу й дошок. З одного боку біля обгорілого вітряка стояло корито для води. Вітер норувив покрутити колесо вітряка, але на ньому зосталося всього три лопаті, і воно просто гойдалося вперед-назад, уперед-назад.

Тіл не було. Лише глибокі колії, що зосталися в торфї від коліс фургонів, коли по тіла приїхали.

— Скільки людей було на весіллі? — запитав я.

— Разом із нареченою й нареченим — двадцять шестеро. — Денна знічев'я копнула обгорілу колоду, наполовину захovanу в попелі біля решток повітки. — Добре, що тут вечорами зазвичай іде дощ, бо інакше цей бік гори зараз уже був би охоплений полум'ям...

624

— Тут, бува, ніхто ні з ким не ворогує? — поцікавився я. — Якісь родини-суперниці? Інший залицяльник, спраглий помсти?

— Ну звісне діло, — легко відповіла Денна. — У такому малому містечку саме це й зберігає спокійну обстановку. Цей люд готовий п'ятдесят років тримати зло за те, що їхній Том сказав про нашу Карі. — Вона хитнула головою. — Але жодних убивств. Це були нормальні люди.

Нормальні, але заможні, мовчки подумав я, ідучи до фермерського будинку. Цей будинок був з таких, які може собі дозволити лише заможна родина. Фундамент і нижня частина стін у нього були з суцільного сірого каменю. Горішній поверх складався з колод, на яких де-не-де виднілася штукатурка, а його кутки були зміцнені камінням.

Але стіни все одно похилилися всередину, готові щомиті обвалитися. За порожніми вікнами та дверима й довкола них темніла кіптява. Я зазирнув у дверний проріз і побачив, що сірий камінь стін обгорів до чорноти. Серед залишків меблів та обгорілих мостин були розкидані черепки від посуду.

— Якщо твої речі були тут, — сказав я Денні, — вважай, що вони пропали. Я міг би зайти й подивитися...

— Не будь дурнем, — відповіла вона. — Це все ось-ось завалиться. — Вона постукала кісточкою пальця по одвірку. Він озвався глухим відлунням.

Зацікавившись цим дивним звуком, я підійшов глянути, що там таке. Поколупав одвірок нігтем, і від нього майже без спротиву відстав довгий уламок завбільшки з мою долоню.

— Це більше схоже на плавник, ніж на колоди, — сказав я. — Навіщо, витративши стільки грошей, заощаджувати на одвірку?

Денна знизала плечима.

— Може, то його вогонь так нагрів?

Я відсторонено кивнув і продовжив бродити туди-сюди та все оглядати. Нагнувся, підняв уламок обгорілого гонту й пробурмотів собі під носа зв'язування. У мене ненадовго замерзли руки, і на нерівному краї дерева замерехтіло полум'я.

— Небуденне видовище, — сказала Денна. Голос у неї був спокійний, але цей спокій був натужним: вона наче відчайдушно намагалася говорити байдуже.

До мене не одразу дійшло, що вона має на увазі. Проста симпатія такого стибу була настільки поширеною в Університеті, що я навіть не подумав, як її сприйме хтось інший.

— Просто трохи зносин із темними силами, які краще не чіпати, — безтурботно відповів я, продемонструвавши запалений гонт. — Вогонь минулої ночі був синій?

Вона кивнула.

— Як полум'я від копального газу. Як лампи, які є в Аніліні.

Гонт палав звичайним, веселим жовтогарячим полум'ям. Від синяви в ньому й сліду не було, але минулої ночі воно могло би бути синім. Я кинув гонт і розчавив його черевиком.

Я знову обійшов будинок. Мене щось бентежило, але що саме, я не розумів. Мені хотілося зайти всередину та все оглянути.

— Вогонь насправді був не такий уже й страшний, — гукнув я Денні. — Що ти залишила всередині?

— Не такий уже й страшний? — недовіжливо перепитала вона, завернувши за ріг. — Тут же всередині все згоріло.

Я показав пальцем.

— Дах прогорів наскрізь лише біля самого комина. Отже, є ймовірність, що вогонь не дуже сильно нашкодив другому поверху. Що там було з твоїх речей?

— Трохи одягу й ліра, яку мені купив пан Ясен.

— Ти граєш на лірі? — Я здивувався. — А скільки в неї струн?

— Сім. Я лише навчаюся. — Вона коротко, невесело за-сміялася. — *Навчалася*. Мені вистачає вміння на сільське весілля, та й усе.

— Не марнуй сили на ліру, — відповів я. — Це застарілий інструмент, непристосований до тонкощів. Я не хочу принизити твій вибір інструмента, — швидко додав я. — Просто твій голос заслуговує на кращий акомпанемент, аніж той, який може забезпечити ліра. Якщо тобі потрібен інструмент із прямими струнами, який можна носити з собою, бери напіварфу.

626

— Ти милий, — заявила вона. — Але її обрала не я. Обрав пан Ясен. Наступного разу я випрошу в нього арфу. — Вона безцільно роззирнулася довкола й зітхнула. — Якщо він ще живий.

Я зазирнув в одне з порожніх вікон для огляду, але, коли я сперся, у мене в руках опинився уламок підвіконня.

— Це теж прогнило, — зауважив я, кришачи його руками.

— Точно. — Денна взяла мене за руку й відтягнула мене від вікна. — Тут усе готове звалитися людині на голову. Заходити всередину не варто. Як ти вже сказав, це всього-на-всього ліра.

Я дозволив відвести себе геть.

— Можливо, там лежить тіло твого покровителя.

Денна хитнула головою.

— Він не з тих, хто біжить у підпалену будівлю та опиняється в пастці. — Вона суворо на мене глянула. — Та й що ти там сподіваєшся знайти?

— Не знаю, — визнав я. — Але якщо я не зайду всередину, то не знаю, де ще шукати підказок стосовно того, що сталося тут насправді.

— А які чутки до тебе взагалі дійшли? — поцікавилася Денна.

— Не бозна-які, — визнав я, згадавши, що казав чолові'я-га з човна. — На весіллі вбили кількох людей. Усі загинули, були роздерті, як ганчір'яні ляльки. Синій вогонь.

— Вони насправді не були роздерті, — зауважила Денна. — Судячи з того, що я чула в містечку, тут добряче помахали ножами й мечами.

З моменту прибуття до містечка я не бачив ні в кого навіть ножа на поясі. Максимум — фермерів із серпами й косами на полях. Я озирнувся на готовий завалитися фермерський дім, не сумніваючись, що я чогось не помітив...

— То що, на твою думку, тут сталося? — запитала вона.

— Не знаю, — сказав я. — Я був готовий до того, що нічого не знайду. Ти ж знаєш, як роздувають чутки. — Я роззирнувся довкола. — Я й синій вогонь списав би на чутки, якби ти не підтвердила, що він був.

— Його вчора вночі бачили інші, — зауважила вона. — Коли вони прийшли по тіла й знайшли мене, дещо ще тліло.

Роздратувавшись, я роззирнувся довкола. Мені досі здавалося, ніби я чогось не помітив, але навіть не уявляв собі, що це може бути.

— Що думають у містечку? — запитав я.

— Біля мене люди говорили небагато, — саркастично промовила вона. — Але я трохи підслухала розмову констебля з бургомістром. Люди шепочуться про демонів. Це через сине полум'я. Дехто говорив про блукальців. Гадаю, цього року свято врожаю тут буде традиційнішим, ніж зазвичай. Із купою полум'я, сидру й солом'яних опудал...

Я знову роззирнувся довкола. Руїни повітки, вітряк із трьома лопатями та вигорілий дощенту будинок. Я роздратовано провів руками крізь волосся, досі не сумніваючись, що чогось не помітив. Я сподівався знайти... щось. Що-небудь.

Стоячи там, я раптово зрозумів, яка це дурна надія. Що я сподівався знайти? Слід? Клаптик тканини з чийогось плаща? Якусь зім'яту записку з надзвичайно важливими відомостями, розписаними наче саме для мене? Таке буває тільки в казках.

Я дістав пляшку з водою й допив її.

— Ну, мені тут більше нічого робити, — сказав я, підійшовши до корита для води. — А ти що робитимеш?

— Мені треба трохи пошукати, — відповіла вона. — Є ймовірність, що мій шляхетний друг десь тут і він постраждав.

Я глянув на положисті пагорби, що золотилися осіннім листям і пшеничними полями, зеленіли пасовиськами та гайками, сосновими та ялиновими. Повсюди виднілися темні шрами круч і оголеного каміння.

— Чимало тобі доведеться пройти... — сказав я.

Вона кивнула зі смиреним виразом обличчя.

— Треба принаймні постаратися.

— Може, тобі допомогти? — запитав я. — Я трохи знаюся на лісі...

— Від товариства я б точно не відмовилася, — сказала вона. — Особливо зважаючи на те, що тут може вештатися банда демонів-мародерів. До того ж ти вже зголосився приготувати мені сьогодні вечерю.

628

— Було таке. — Я пройшов повз обгорілий млин до залізного ручного насоса. Узявся за ручку, наліг на неї й хитнувся: вона відламалася біля основи.

Я витріщився на зламану ручку від насоса. Вона наскрізь проіржавіла й розліталася брудними клаптями червоної іржі.

Раптом я згадав той вечір багато років тому, коли я повернувся до своєї трупи й побачив, що її перебили. Згадав, як витягнув руку, щоб не впасти, і виявив, що міцні залізні обручі на колесі фургона проіржавіли. Згадав, як від мого дотику розвалився грубий шмат дерева.

— Квоуте. — Деннине обличчя біля мене виражало тривогу. — У тебе все гаразд? Ради Тейлу, сядь, поки не впав. Тобі боляче?

Я спробував сісти на краєчок корита, але товсті дошки розкришилися під моєю вагою, наче трухлявий пень. Довірившись гравітації, я сів на траву.

Я продемонстрував Денні проіржавілу ручку насоса. Вона насупилася.

— Насос був новий. Батько нареченої похвалявся, як дорого було викопати колодязь тут, на вершині пагорба. Усе

повторював, що жодна його донька не муситиме тричі на день носити відра під гору.

— Як гадаєш, що тут сталося? — запитав я. — Тільки чесно.

Вона роззирнулася довкола; синець на її вилиці при цьому різко виділявся на тлі блідої шкіри.

— Гадаю, коли я закінчу шукати свого майбутнього покровителя, я забуду це місце й більше ніколи не згадуватиму.

— Це не відповідь, — зауважив я. — Як ти гадаєш, що тут сталося?

Вона довго на мене дивилася, а тоді відповіла.

— Щось лихе. Я ніколи не бачила демона й сподіваюся, що ніколи не побачу. Але вінтського короля я теж не бачила...

— Знаєш оту дитячу пісеньку?

Денна спантеличено поглянула на мене, тож я заспівав:

— Посинів вогонь умиць.
Що робить? Що робить?
Драла дай. Мерщій тікай.
Меч ясний роз'їла ржа.
Правда де, а де олжа?
Тихо стій. Це лиш твій бій.

629

Усвідомивши, що я маю на увазі, Денна зблідла ще більше. Вона кивнула й тихенько наспівала приспів:

— Жінка йде, як сніг біла,
Нечутна її хода.
Як довідатися нам,
Що за план у чандріян?

Ми з Денною сиділи в мережаному затінку осінніх дерев, так, що нам не було видно зруйновану ферму. «Чандріяни. Чандріяни справді тут були». Я й досі намагався зібратися з думками, коли вона заговорила.

— Оце ти й сподівався знайти? — спитала вона.

— Я цього шукав, — відповів я.

«Чандріяни були тут менш ніж добу тому».

— Але я на це не сподівався. Ну, тобто, коли в дитинстві розкопуєш заритий скарб, то не сподіваєшся його знайти. Ідеш до лісу шукати денерлінгів і фей, але не знаходиш.

«Вони перебили мою трупу й перебили гостей на цьому весіллі».

— Трясця, та я ж постійно ходжу до Імрі тебе шукати, але насправді не сподіваюся тебе знайти... — Я замовк, усвідомивши, що верзу казна-що.

Денна засміялась і трохи розслабилася. В її сміху не було насмішки — лише втіха.

— То я — загублений скарб чи фейрик?

— І те, й інше. Схована, цінна, тебе широко жадають, але рідко знаходять. — Я поглянув на неї, ледве усвідомлюючи власні слова. — А ще в тобі є чимало від фейрі.

«Вони справді існують. Чандріяни справді існували».

— Тебе ніколи не буває там, де я тебе шукаю, а потім ти з'являєшся, зовсім неждана. Як веселка.

630 Останній рік я ховав у глибині свого серця мовчазний страх. Часом я побоювався, що спогад про загибель моєї трупи та чандріян був просто дивним скорботним сном, який виснував мій розум, щоб допомогти мені пережити втрату всього свого світу. Але тепер у мене було щось схоже на доказ. Вони справді існують. Мій спогад реальний. Я не божевільний.

— У дитинстві я якось увечері цілу годину ганявся за веселкою. Загубився в лісі. Мої батьки були самі не свої. Я гадав, що зможу її наздогнати. Я бачив, де вона має торкати-ся землі. Ось яка ти...

Денна торкнулася моєї руки. Я відчув крізь сорочку раптове тепло її долоні. Глибоко вдихнув і відчув запах її нагрітого сонцем волосся, запах зеленої трави, її чистого поту, її дихання та яблук. У деревах зітхнув вітер і здійняв її волосся, яке залоскотало мені обличчя.

Лише тоді, коли на галявині запала раптова тиша, до мене дійшло, що я кілька хвилин безглуздо молів язиком. Я знічено зашарівся й роззирнувся довкола, раптом згадавши, де перебуваю.

— У тебе там був якийсь дикуватий погляд, — лагідно промовила вона. — Здається, я ще ніколи не бачила, щоб ти розклеївся.

Я ще раз повільно вдихнув.

— Я постійно розклеєний, — відповів я. — Просто не показую цього.

— Та я про це й кажу. — Вона відступила на крок; її долоня повільно ковзнула по моїй руці, а тоді впала. — То що тепер?

— Я... Поняття не маю. — Я безцільно роззирнувся довкола.

— Це теж на тебе не схоже, — зауважила вона.

— Мені б води попити, — сказав я, а тоді безпорадно всміхнувся: зрозумів, наскільки по-дитячому це прозвучало.

Вона всміхнулася мені у відповідь.

— Непоганий початок, — подражнилася вона. — А далі?

— Я хотів би дізнатися, чому чандріяни здійснили напад тут.

— «Що за план у чандріян», так? — Вона посерйознішала. — Важко з тобою знайти золоту середину, еге ж? Ти хочеш небагато — лише попити води й відповіді на питання, над яким люди роздумували, відколи... ну, відколи світ світом.

— Як гадаєш, що тут сталося? — запитав я. — Хто, на твою думку, убив цих людей?

Вона схрестила руки на грудях.

— Не знаю, — відповіла вона. — Це могло бути що... — Вона зупинилася, закусивши нижню губу. — Ні. Це не так, — нарешті сказала вона. — Це прозвучить дивно, але я вважаю, що це були вони. Це схоже на сцену з переказу, тому я не хочу в це вірити. Але вірю. — Вона збентежено поглянула на мене.

— Мені стало легше на душі. — Я підвівся. — Я гадав, що, можливо, трохи з'їхав з глузду.

— Це все одно можливо, — сказала вона. — Я — не бозна-яке мірило для твого здорового глузду.

— Ти почуваєшся божевільною?

Вона хитнула головою, скрививши кутик рота в напів-усмішці.

— Ні. А ти?

— Не дуже.

— Це або добре, або погано — залежно від ситуації, — заявила вона. — Як нам, на твою думку, розгадати таємницю віків?

— Мені треба над цим подумати, — відповів я. — А поки що знайдімо твого таємничого пана Ясена. Я б залюбки розпитав його про побачене на фермі Мотенів.

Денна кивнула.

— Я думала, що повернуся туди, де він мене залишив, за ту кручу, а тоді пошукаю між тим місцем і фермою. — Вона знизала плечима. — Не бозна-який план...

— З нього можна почати, — сказав я. — Якби він повернувся й побачив, що тебе немає, він міг би залишити по собі слід, за яким ми могли б піти.

Денна повела мене лісом. Тут було тепліше. Дерев стримували вітер, але сонце все ж проникало крізь дерева, позаяк чимало з них були майже голі. Жодного листка ще не втратили тільки високі дуби, схожі на соромливих старих.

Доки ми йшли, я намагався зрозуміти, з якої причини чандріяни могли вбити цих людей. Чи було щось спільне в людей на цьому весіллі та моєї трупи?

632

«Чиїсь батьки співали дуже поганих пісень...»

— Що ти співала минулого вечора? — запитав я. — На весіллі.

— Те, що й завжди, — відповіла Денна, розкидаючи ногами купу листя. — Веселі пісні. «Свищик». «Піди скупайся в річці». «Горщик із мідним дном». — Вона захихотіла. — «Таз тітоньки Еммі»...

— Отакої, — вжахнувшись, промовив я. — На *весіллі*?

— Її попросив п'яний дід. — Вона знизала плечима, продираючись крізь густі зарості пожевклого банербіру. — Дехто здивувався, але таких було мало. Тут народ приземлений.

Ми ще трохи пройшли мовчки. У високому гіллі над нами віяв різкий вітер, але там, де пленталися ми, він лише шепотів.

— Здається, я ще жодного разу не чув «Піди скупайся»...

— А я думала... — Денна глянула на мене через плече. — Ти намагаєшся вмовити мене заспівати для тебе?

— Звісно.

Вона повернулася й тепло всміхнулася мені; їй на обличчя при цьому впало волосся.

— Може, згодом. Заспіваю за вечерю. — Я обійшов слідом за нею високий оголений темний камінь. Тут, у затінку, було холодніше.

— Здається, він залишив мене тут, — сказала вона, невпевнено роззираючись навкруги. — Вдень усе має інакший вигляд.

— Хочеш обшукати дорогу назад, до ферми, чи піти звідси колом?

— Піду колами, — сказала вона. — Але тобі доведеться показати мені, що я маю шукати. Я ж міська.

Я швидко показав їй свої скромні знання про ліс. Показав їй, на якій поверхні від черевика залишається слід чи відбиток. Зауважив, як добре видно, що купу листя, якою вона пройшла, хтось розворушив, і що гілки банербіру там, де вона крізь них продерлася, поламані та обдерті.

Ми не відходили одне від одного, бо дві пари очей краше, ніж одна, та й нікому з нас не хотілося рушати самотою. Ми ходили туди-сюди дугою, чимраз далі відходячи від кручі.

За п'ять хвилин я збагнув, що це марна справа. Просто надто вже багато було лісу. Я здогадувався, що Денна швидко дійшла того ж висновку. Казкові знаки, які ми сподівалися знайти знову, так і не знайшлися. На гілках не висіли клапті тканини, не було жодних глибоких слідів від взуття чи покинутих таборів. Зате ми знайшли гриби, жолуді, комарів і єнотовий послід, вправно замаскований сосновими голками.

— Чуєш воду? — запитала Денна.

Я кивнув.

— Я був би дуже радий попити, — зізнався я. — І трохи скупатися.

Ми мовчки відійшли від пошуку: нікому з нас не хотілося визнавати, що ми б радо від нього відмовились, але ми обоє нутром відчували, наскільки він марний. Ми пішли на звук води, що текла зі схилу, і врешті-решт, подолавши густі соснові зарості, натрапили на чудовий глибокий струмок футів із двадцять завширшки.

Його вода не пахла стоками з ливарні, тож ми попили, а я ще й наповнив по вінця пляшку з водою.

Я знав, як воно буває в історіях. Коли молода пара приходить до річки, можна не сумніватися, що станеться далі. Денна купатиметься з другого боку ялини, що росте неподалік, сховавшись на піщаній ділянці берега. Я відійду на безпечну відстань — видно мене не буде, але зі мною легко можна буде поговорити. Тоді станеться... *щось*. Вона послизнеться й підверне собі ногу або поріже стопу об гострий камінь, і мені доведеться помчати до неї. А далі...

Але це була історія не про те, як двоє юних закоханих зустрілися біля річки. Тож я хлюпнув води собі на обличчя та перевдягнувся за деревом у чисту сорочку. Денна занурила голову у воду, щоб освіжитися. Її лискуче волосся було темним, як чорнило, поки вона не викрутила його руками.

Тоді ми посиділи на камені, відпочиваючи, бовтаючи ногами у воді й насолоджуючись товариством одне одного. З'їли разом яблуко, кусаючи його по черзі; для того, хто ще ніколи не цілувався, це майже поцілунок.

634

А далі, після нетривалого лагідного вмовляння, Денна заспівала для мене. Один куплет «Піди скупайся», такий, якого я ще ніколи не чув; на мою думку, вона вигадала його експромтом. Я не буду повторювати його тут, позаяк вона заспівала його мені, а не вам. А оскільки це історія не про те, як двоє юних закоханих зустрілися біля річки, він тут не надто доречний, і я залишу його при собі.

Розділ сімдесят третій

Паці

Невдовзі після того як яблука не стало, ми з Денною витягнули ноги з води й зібрали речі. Я подумав, чи не піти мені босоніж, оскільки босим ногам, здатним бігати тарбієнськими дахами, не може нашкодити й найгрубіша лісова підстилка. Але мені не хотілося видатися нецивілізованим, тож я натягнув шкарпетки, хоча вони були мокрі та липкі від поту.

Зашнуровуючи черевик, я почув десь у лісі негучний шум, джерело якого сховалося за купкою товстих сосон.

Я тихенько потягнувся до Денни, злегка торкнувся її плеча, щоб привернути її увагу, і підніс палець до губ.

«Що?» — промовила вона самими губами.

Я підійшов ближче, ступаючи обережно, щоб видавати якнайменше звуків.

— Здається, я щось чую, — пояснив я, наблизивши голову до її голови. — Піду подивлюся.

— Дідька лисого, — прошепотіла вона; її обличчя в за-тінку сосон здавалося блідим. — Це й сказав Ясен минулої ночі, перш ніж піти. Дзуськи, я не допущу, щоб мене кинув ще й ти.

Не встигнувши відповісти, я знову почув за деревами якесь ворущіння. Шурхіт кущів, різкий тріск сухої соснової гілки. Звуки стали гучнішими, і тепер мені вже було чути, як дихає якась велика істота. Далі — притишене звіряче бурчання.

Не людське. Не чандріянське. Полегшало мені ненадого, бо я знову почув, як хтось бурчить, а тоді — пихкання. Дикий кабан, мабуть, пішов до річки.

— Ставай за мене, — сказав я Денні. Більшість людей не уявляє собі, наскільки небезпечні дикі кабани, особливо восени, коли самці б'ються за панування. Від симпатії користі не було. Я не мав ані джерела, ані зв'язку. У мене навіть доброго дрючка не було. Чи не відвернуть його увагу останні мої яблука?

Кабан пропхався між низько навислими сосновими гілками неподалік, пихкаючи й щось винохуючи. Важив він, мабуть, удвічі більше за мене. Піднявши погляд на нас, він гучно, гортанно зарохкав. Він задер голову, ворущачи носом: намагався вловити наш запах.

— Не біжи, бо поженеться, — тихо сказав я, неквапливо ставши перед Денною. Не вигадавши нічого кращого, я дістав складаний ніжик і розкрив його великим пальцем. — Просто задкуй і лізь у річку. Плавають вони поганенько.

— Я не думаю, що вона небезпечна, — спокійно промовила за мною Денна. — Здається, вона радше зацікавлена, ніж зла. — Вона зупинилася. — Утім, я високо ціную твої шляхетні прагнення й все таке.

Поглянувши ще раз, я зрозумів, що Денна має рацію. Це була льоха, а не кабан, і під шаром бруду на ній виднілася рожева шкіра свійської свині, а не брунатна щетина дикої. Знудившись, вона опустила голову й заходилася ритися довкола кущів під соснами.

Лише тоді до мене дійшло, що я зігнувся в якійсь бійцівській стійці, виставивши одну руку вперед, як борець. У другій руці я тримав свого жалюгідного складаного ножика, такого маленького, що розрізати ним навпіл добре яблуко можна було лише за кілька прийомів. А гірше за все було те, що на мені був лише один черевик. Вигляд я мав сміховинний — божевільний, як в Елодіна в найгірші дні.

Моє обличчя розпашілося, і я здогадався, що, напевно, став червоний як буряк.

— Тейлу милосердний, я почуваюся ідіотом.

636 — Насправді це досить утішно, — визнала Денна. — Не знаю, чи ставав до цього хоч хто-небудь на мій захист, якщо не брати до уваги доволі неприємної похвальби в шинках.

— Так, звісно. — Я натягнув другу шкарпетку та черевик, не підіймаючи погляду: надто соромно було дивитися їй у вічі. — Кожна дівчина мріє бути врятованою від чиеїсь ручної свинки.

— Я серйозно, — піднявши очі, я побачив на її обличчі лагідну втіху, але не побачив насмішки. — Ти здавався... лютим. Як наїжачений вовк. — Вона зупинилася, дивлячись на мою голову. — Або, можливо, лис. Ти надто рудий для вовка.

Я трохи розслабився. Краще бути наїжаченим лисом, аніж пришелепуватим напівозутим ідіотом.

— А от ніж ти тримаєш неправильно, — спокійно зауважила вона, кивнувши на мою руку. — Якби ти справді когось штрикнув, у тебе ковзнула б долоня, і ти б сам собі порізав великий палець. — Вона потягнулася, взялася за мої пальці й трохи їх посунула. — Якщо тримати його отак, твій великий палець у безпеці. Проблема в тому, що так втрачається дуже багато свободи руху в зап'ястку.

— А ти дуже багато билася на ножах? — ошелешено запитав я.

— Не так багато, як можна подумати, — сказала вона з лукавою усмішкою. — Це ще одна сторінка тієї потертої книжечки, за якою ви, чоловіки, так полюбляєте до нас залицятися. — Вона роздратовано закотила очі. — Навіть полічити не могу, скільки чоловіків спробували мене звабити, навчаючи мене захищати свою честь.

— Я ніколи не бачив, щоб ти носила ніж, — відзначив я. — Чому?

— А навіщо мені носити ніж? — запитала Денна. — Я ж тендітна квіточка та все таке. Жінка, що ходить повсюди з ножем, явно напрошується на проблеми. — Вона занурила руку в кишеню й дістала довгий вузький шматок металу, що виблискував уздовж однієї грані. — А от жінка, що *носить* ніж, *готова* до проблем. Загалом видаватися нешкідливою простіше. Як не глянь, так проблем менше.

Я не перелякався лише завдяки тому, що вона так невимушено поводитися. Ніж у неї був не набагато більший за мій, але її ніж не був складаним. Це був прямий шмат металу, з руків'ям, загорнутим у тонку шкіру. Він явно був зроблений не для їжі й не для різноманітних робіт біля ватри. Він більше скидався на гострий, як бритва, хірургічний ніж із Медики.

— Як ти носиш його в кишені, не ріжучись на клапті? — запитав я.

Денна повернулася вбік, показуючи мені.

— Моя кишеня всередині розрізана вздовж. Він кріпиться в мене на нозі. Тому він такий плаский. Щоб не було видно, що він при мені. — Вона взялася за шкіряне руків'я й продемонструвала ніж мені. — Отак. Великий палець треба класти на поверхню.

— Ти намагаєшся мене звабити, навчаючи мене захищати свою честь? — запитав я.

— Наче в тебе є честь, — засміялася вона. — Я намагаюся не дати тобі порізати свої гарненькі ручки, коли тобі знову доведеться рятувати дівчину від свині. — Вона схилила голову набік. — До речі, ти знав, що, коли ти розгніваний, твої очі...

— Гов, паці! — крізь дерева долинув голос у супроводі приглушеного дзеленчання дзвоника. — Паць-паць-паць...

Велика льоха пожвавішала й потрюхикала на голос назад, крізь куші. Денна повернула ніж на місце, а я тим часом підняв свою дорожню торбу.

Простеживши за свинею, ми помітили вниз за течією чоловіка, за яким трюхикало з півдесятка великих льох. Був там також старий щетинястий кабан, а під ногами бігало зо два десятки поросят.

Свинопас підозріливо нас оглянув.

—Доброго дня! — крикнув він. — Ви сі не бійте. Уни сі не кусають.

Він був худорлявий і засмаглий, мав кошлату бороду. З його довгого ціпка звисав неоковирний бронзовий дзвоник, а на одному плечі він ніс подерту торбу. Пахло від нього краще, ніж, мабуть, можна було очікувати, оскільки свині на випасі краще стежать за своєю чистотою, ніж ті, яких тримають у загонах. А якби він і пах, як свиня з загону, я б насправді не ставив йому це на карб, бо сам, без сумніву, не раз за своє життя мав ще гірший запах.

638

—Я думав, що вчув шось далі за водов, — сказав він із таким сильним, колоритним акцентом, що його майже можна було відчуту на смак. Моя мати називала його акцентом глибоких долин, оскільки такий можна почути лише в містечках, які не мають широкого зв'язку з зовнішнім світом. Навіть у таких малих, схожих на села, містечках, як Требон, сильного акценту в людей уже не було. Я дуже довго прожив у Тарбієні та Імрі, а тому багато років не чув такого незвичного діалекту. Той хлопака, напевно, виріс у справді віддаленому місці, либонь, десь далеко в гірській глушині.

Він підійшов до того місця, де стояли ми, і похмуро глянув на нас примруженими очима.

—Шо це ви туйка робите? — підозріливо запитав він. — Я гейби 'кісь співанки чув.

—То моя систра в первих, — сказав я, кивнувши на Денну. — А файно ж уна співає, хіба не? — Я простягнув руку. — Радий знакомству, вуйку. Зви ми Ковут.

Почувши, як я розмовляю, він, здається, був шокований, а з його обличчя майже зникла похмура підозріливість.

— І я сі тішу знакомством, пане Ковуте, — відповів він, потисши мені руку. — Тежко стріти хлопа, ‘кий говорить як треба. Туйка так говорят, гейби писки вовною понапихали. Я засміявся.

— Мій няньо казав: «Вовна в писку — вовна в голові». Він усміхнувся на весь рот і потис мені руку.

— Я сі зву Скойван Шіммельпфеннег.

— Ти сі прозиваєш як круль якийсь, — відповів я. — Не дуже сі дутимеш, як я то скорочу до Шіма?

— Ми всі друзяки так прозивают, — широко всміхнувся він мені й плеснув мене по спині. — Така файна молодіж, як осьо ви, може ми й Шімом називати. — Він поглянув на Денну, а тоді — знову на мене.

Денні треба віддати належне: вона й оком не змигнула, коли я раптом перейшов на діалект.

— Вибачей, — сказав я, змахнувши рукою в її бік. — Шіме, це є моя найлюбіша систра в перших.

— Дінне, — відрекомендувалася Денна.

Я понизив голос до театрального шепоту.

— Файна дівка, от тільки всього сі стидає. Я сі бою, від ня багацько не учуєш...

Денна ввійшла в образ без жодних вагань — опустила погляд на свої ноги та знервовано зціпила руки. Ненадовго позирнула вгору, так, щоб всміхнутися свинопасові, а тоді знов опустила очі, зобразивши незграбну сором’язливість так вдало, що я сам мало не обманувся.

Шім гречно торкнувся чола й кивнув:

— Сі тішу знакомством, Дінне. Кілько жию, а такого файного голосу ше не чував, — зізнався він, трохи відсунувши назад свого безформного капелюха. Денна так і не поглянула йому в очі, і він знову повернувся до мене.

— Файна в тя череда. — Я кивнув на свиней, що вже розбіглися й блукали між деревами.

Він захихотів і хитнув головою.

— То не *череда*. То в овець і в корів череда. А у паць — *стадо*.

— Отакої! — відповів я. — А не можна, друже Шіме, купити в тя файне пацятко? Ми з систрою нині не вичеріли...

— Мо', і можна, — обережно промовив він, позирнувши на мій гаманець.

— Як ти ї нам оббілуєш, дам ти штири йоти, — сказав я, знаючи, що це — чимала ціна. — Але тільки як зробиш нам ласку, сядеш і поїси троха з нами.

Так я потихеньку промацував ґрунт. Люди, що працюють поодинці, як-от вівчарі або свинопаси, схильні або добре почуватися на самоті, або тужити за спілкуванням. Я сподівався, що Шім схильний до останнього. Мені були потрібні відомості про весілля, а в містечку, швидше за все, говорити не став би ніхто.

Я лукаво йому всміхнувся, занурив руку в дорожню торбу й вийняв з неї куплену в мідника пляшку бренду.

— Маю навіть чим потримати його запити. Як ти не проти випити троха зрана з чужими людьми...

Денна здогадалася, що тепер її вихід, і підняла погляд, зазирнувши у вічі Шімові, сором'язливо всміхнувшись, а тоді знов опустила очі.

— Ну, ми ненька виховала як сі годит, — благочестиво промовив свинопас, поклавши руку на груди. — Я п'ю хіба тоді, як дуже хочу чи як вітер такий дме. — Він демонстративно зняв безформного капелюха й нагородив нас напівпоклоном. — Ви наче люде добрі. Ми було б утішно з вами повичеріти.

Шім схопив за карк підсвинка й відтягнув його вбік, а тоді зарізав та оббілував довгим ножом зі своєї торби. Я розгріб листя й намости́в трохи каміння, щоб справити нашвидкуруч кострище.

За хвилину підійшла Денна з оберемком сухого хмизу.

— Я так розумію, ми маємо викачати з цього хлопаки всі відомості, які тільки можна? — тихо запитала вона з-за мого плеча.

Я кивнув.

— Вибач за соромливу двоюрідну сестру, але...

— Ні, це ти гарно придумав. Я погано говорю селюцькою, а він швидше відкриється тому, хто говорить нею добре. — Вона позирнула за мене. — Він майже закінчив.

Вона неквапом відійшла до річки.

Я нишком розпалив вогонь за допомогою симпатії, тим часом як Денна справила пару рожнів із роздвоєних вербових гілок. Повернувся Шім зі вправно розібраним поросям.

Поки свинка смажилася, димлячи й капаючи жиром на хмиз, я передав по колу пляшку з брандом. Я демонстративно вдавав, ніби п'ю, просто задерши пляшку й намочивши собі уста. Денна теж торкнулася пляшки, коли та дійшла до неї, а після цього на її щоках з'явився ніжний рум'янець. Шім дотримав слова, і, позаяк вітер таки дув, його ніс невдовзі приємно почервонів.

Ми з Шімом балакали ні про що, доки порося не засмажилося до хрусткої скоринки. Що більше я слухав, то менше уваги звертав на Шімов акцент, і мені вже не було потрібно так зосереджуватися на його імітації. Коли підсвинок був готовий, я вже практично про нього забув.

— Файно ножем ріжеш, — похвалив я Шіма. — Та я сі дивую, що ти то пацятко зарізавав туйка, при пацях...

Він хитнув головою.

— Паці — ше ті поганці. — Він показав на льоху, що саме трюхикала до того місця, де він розправився зі свинкою. — Бачиш? Їй тра легкі того малого. Паці вумні, та добрати в них катма.

Оголосивши, що порося майже готове, Шім дістав круглий буханець фермерського хліба й розділив його натрое.

— Баранина, — буркнув він собі під носа. — Кому тра та баранина, як є добрий кусень пацятинки? — Він зіп'явся на ноги й заходився краяти свинку своїм довгим ножем. — Шо хочете, паннусю? — запитав Шім Денну.

— Та ми всьо сі подобає, — заявила вона. — Шо дасте, то й візьму.

Я був радий, що Шім не дивився на мене, поки вона говорила. Акцент у неї був неідеальний — «о» надто довге, а задня стінка горла надто напружена — але насправді досить добрий.

— Та не тра туйка сі стидати, — запевнив її Шім. — Усім усього стане, ше й зостанеться.

— Ми завше сі подобав крижочок, — сказала Денна, а тоді ніяково зашарілася та опустила погляд. Цього разу «о» в неї вийшло краще.

Шім показав своє істинне джентльменство, поклавши на її шматок хліба товстий кусень гарячого м'яса без жодних грубих зауважень.

— Пильнуйте пальчики. Заждіть хвильку, поки охолоне.

Усі заходилися їсти, Шім подав другу порцію, а тоді — третю. Невдовзі ми вже злизували жир із пальців та їли з останніх сил. Я вирішив перейти до справ. Якщо Шім не готовий попліткувати тепер, то не буде готовий ніколи.

— Я сі здивував, як уздрів, що ти туйка сам ходиш, — оногди ж така халепа була.

— 'ка халепа? — запитав він.

642 Він ще не знає про різанину на весіллі. Чудово. Хоча він і не міг детально розповісти мені про сам напад, це означало, що він охочіше говоритиме про події, що безпосередньо передували весіллю. Я сумнівався, що зміг би знайти хоч одну людину, готову чесно й відверто поговорити про загиблих, навіть якби все місто не було перелякане до смерті.

— Чув, була 'кась халепа на фермі Мотенів, — промовив я, стараючись висловлюватися максимально розпливчато й необразливо.

Він пирхнув.

— Не можу сказати, шо ми то якось дивує.

— А чом так?

Шім сплюнув.

— Мотени — ше ті паскудники й не можут бути ліпшими. — Він знову хитнув головою. — Я від Гребка сі тримаю подалі, бо ми ненька в голову вбила трохи клепки. У Мотена й тії нема.

Лише тоді, коли Шім вимовив назву того місця зі своїм сильним акцентом, я розчув її правильно. То був не Гребок. Греблі там були ні до чого. Ішлося про Гробок.

— Я там навіть паць своїх не випасаю, а той вар'ят там хату мурує... — Він несхвально хитнув головою.

— І ніхто їх не пробував спинити? — підказала Денна.

Свинопас нечемно пирхнув.

— Мотен хіба послуха? Ніц чоловіку так вуха не затуля, як гроші.

— Та то ж тільки хата, — відмахнувся я. — То не страшно.

— Як чоловік хоче своїй доні файну хату з краєвидом, то то є файно, — погодився Шім. — Та як він копає фундамен, знаходить кості й таке інше й сі не спиняє... такої дурості ше світ не бачив.

— Отакої! — нажахано охнула Денна.

Шім кивнув і нахилився вперед.

— І то ше навіть не найгірше. Він копа собі далі й доходить до каміння. Чи він тоді сі спиняє? — Він пирхнув. — Він їго вийма й шука ше, щоб намурувати ту хату!

— А чом йому не мурувати ї з того каміння, шо він знайшов? — поцікавився я.

Шім поглянув на мене як на дурника.

— Мурувати хату з могильного каміння? Ти б викопав шось із могили й подарував дочці на весілле?

— Він шось знайшов? А шо? — Я передав йому пляшку.

— Так то ж і є велика таємниця, не хіба? — гірко промовив Шім, випивши ще. — Я чув, він сам там був, викопував фундамен під хату й витягував камінне. А тоді бачит — мурована кімнатка, скрізь щільненько запечатана. Та він каже всім мовчати про то, шо там знаходить, бо хоче зробити з того великий сурприз на весіллі.

— ‘кийсь скарб? — запитав я.

— Не, грошей не було. — Він хитнув головою. — Мотен про таке ніколи не мовчав. То була ‘кась... — Він відкрив і прикрив рота, шукаючи потрібне слово, — ...як сі зве стара штука, яку багачі ставлят на полицку, щоб вразити всіх своїх зацних друзів?

Я безпорадно знизав плечима.

— Спадщина? — підказала Денна.

Шім поклав палець біля носа, а тоді з усмішкою показав на неї.

— Осьо вно. ‘кась штука, шо блистит, щоб всіх вразити. Показушник той Мотен.

— То ніхто не знав, шо то таке? — запитав я.

Шім кивнув.

— Знала тільки жменька люду. Мотен і його брат, двоє синів та ше, може, жінка. Уни всі півроку дражнили люд отією великою таємницею, гнули кирпи, гейби понтифіки.

Це докорінно змінювало ситуацію. Я мусив повернутися на ферму та оглянути все знову.

— А ви там ниньки когось виділи? — запитала Денна. — Ми шукаємо мого вуйка.

Шім хитнув головою.

— Не можу сказати, що мав таку честь.

— Я вельми за него сі хвилюю, — не здавалася вона.

— Не буду тобі брехать, золотко, — відповів він. — Як він у цих хащах сам-один, ти правильно за него сі хвилюєш.

— Тут лихі люде ходят? — запитав я.

— Не такі, як ти думаєш, — сказав він. — Я сюди лиш раз на рік ходжу, осінню. Уно того варте, щоб назбирати корму кабанцям, та й по всьому. У цих лісах є шось химерне. Особливо там, на півночі. — Він поглянув на Денну, а тоді — собі на ноги, явно не знаючи напевне, продовжувати йому чи ні.

Саме про таке я й хотів щось дізнатися, тож я відмахнувся від його зауваження, сподіваючись його спровокувати.

— Не тра нам казки казати, Шіме.

Шім насупився.

— Дві ночі тому, як я встав... — він завагався позирнув на Денну, — ...побити свої справи, я видів світло десь на півночі. Велике-превелике сине полум'я. Таке завбільшки, як ватра, але вно взяло та й спалахнуло. — Він клацнув пальцями. — А тоді — ніц. І так тричі. Ми аж мурашки по спині поповзли.

— Дві ночі тому? — перепитав я. Весілля було лише напередодні ввечері.

— Та сказано ж ти — дві ночі, — відповів Шім. — Відтоді я й ішов тільки на південь. Не хтів лізти до того, що розпалює там уночі синій вогонь.

— Не, ну справді, Шіме. Синій вогонь?

— Шо я ти, хлопче, якийсь брехливий ру, щоб вигадувати всякі страховища й видурювати в тя грошики? — про-

мовив він, явно обурившись. — Я в цих пагорбах усеньке життя прожив. Усі ж бо знають: у кручах на півночі щось таке є. Недарма люде туди не ходять.

— Там що, жадної ферми? — запитав я.

— На кручах нема де щось ростити — ну, може, хіба що камінне, — з жаром промовив він. — Гадаєш, я не пізнаю свічку чи ватру, як побачу? Він був синій, кажу ж ти. Здоровезний. — Він широко змахнув руками. — Гейби у ватру алькоголю підлили.

Я махнув на це рукою й перевів розмову на іншу тему. Невдовзі Шім тяжко зітхнув і звівся на ноги.

— Паці вже, певно, начисто всьо туйка об'їли, — сказав він, узяв свій ціпок і потрусив ним так, щоб незграбний дзвоник гучно задзеленчав. Свинота звідусіль покірно потрюхикала до нього. — Гов, паці! — крикнув він. — Паць-паць-паць! Ану пішли, сараки!

Я загорнув залишки смаженої свинини в мішковину, а Денна кілька разів сходила по воду з пляшкою та загасила багаття.

Коли ми закінчили, Шім уже добився порядку від свого стада. Воно виявилось більшим, ніж я гадав. У ньому було дві з лишком дюжини дорослих льох, а також підсвинки та кабан із сірою щетинястою спиною. Шім трохи помахав нам рукою й подався геть, не сказавши більше ні слова; дзвоник на його ціпку дзеленчав у такт його крокам, а свині юрбою тягнулися за ним.

— Ну, це було не надто делікатно, — зауважила Денна.

— Довелося трохи його підштовхнути, — виправдався я. — Забобонні люди не люблять говорити про те, чого бояться. Він уже був готовий закритись, а я мав дізнатися, що він побачив у лісі.

— Я могла б виманити це з нього, — сказала вона. — На мед люди мух ловлять і все таке.

— Мабуть, що так, — визнав я, закинувши на плечі дорожню торбу й рушивши. — Мені здавалося, що ти сказала, ніби не говориш селюцькою.

— У мене слух імітатора, — сказала вона, байдужо зни-
завши плечима. — Я доволі швидко такого навчаюся.

— Я сі здивував так, шо... — Я сплюнув. — Трясця. Я цього акценту позбуватимуся цілий виток. Він застряг у мене в зубах, як шматок хряща.

Тим часом Денна понуро оглядала навколишній пейзаж.

— Гадаю, тоді нам треба повернутися до пошуків. Знайти мого покровителя й відповіді на деякі твої запитання.

— Та це, у принципі, безглуздо, — сказав я.

— Знаю, але ж не можна здатися, навіть не спробувавши.

— Я не про це. Дивись... — Я показав на те місце, де в багні та листі порилися свині в пошуках якогось ласого шматочка. — Він дозволяв своїм свиням пастися повсюди. Навіть якщо слід є, ми його нізащо не знайдемо.

Вона зробила довгий вдих і видихнула, стомлено зітхнувши.

— У тій пляшці ще щось зосталося? — змучено спитала вона. — Мені досі болить голова.

646

— Я — ідіот, — сказав я, роззирнувшись довкола. — Якби ж то ти швидше сказала, що вона тобі дошкуляє. — Я підійшов до молоді берізки, зрізав кілька довгих смужок кори та приніс їх Денні. — Внутрішня частина кори — добре знеболювальне.

— Корисно мати тебе напохваті. — Вона злушила нігтем трохи кори й поклала собі в рот. Зморщила ніс. — Гірка.

— Це і є ознакою справжніх ліків, — зауважив я. — Якби вона мала добрий смак, це були б ласощі.

— Хіба не так влаштований світ? — замислилася вона. — Ми хочемо солодкого, але потребуємо неприємного, — сказавши це, вона всміхнулася самими вустами. — До речі, — спитала вона, — як мені знайти свого покровителя? Я відкрита для пропозицій.

— У мене є ідея, — відповів я, закинувши на плечі торбу. — Але спершу нам треба піти назад, на ферму. Там є де-що таке, на що я маю поглянути ще раз.

Ми повернулися на вершину Гробка, і до мене дійшло, звідки взялася його назва. Там здіймалися хвилями дивні, неправильної форми брили, хоча довкола ніякого каміння

не було. Тепер, коли я спеціально їх шукав, їх неможливо було не помітити.

— На що тобі треба поглянути? — запитала Денна. — Май на увазі: якщо ти спробуєш зайти в хату, мені, можливо, доведеться фізично тебе втримати.

— Поглянь на хату, — сказав я. — А тепер поглянь на кручу, що визирає з дерев за нею. — Я показав рукою. — Там камінь темний...

— ...а каміння, з якого складається будинок, сіре, — закінчила вона.

Я кивнув.

Вона не зводила з мене вичікувального погляду.

— А що саме це означає? Як він і казав, вони знайшли камені з кургану.

— У цій місцевості немає жодних курганів, — відповів я. — Кургани зводять у Вінтасі, де це — традиція, або в заболочених низовинах, де могилу викопати не можна. Від найближчого справжнього кургану нас відділяє миль із п'ятсот.

Я підійшов ближче до фермерського будинку.

— До того ж кургани з каміння не складають. А якби й склали, то не з такого каміння — добутого в каменоломні та обтесаного. Це привезли здалеку. — Я провів рукою по гладенькому сірому каменю стіни. — Тому що комусь захотілося побудувати щось довговічне. Щось масивне. — Я знову повернувся до Денни. — На мою думку, тут під землею ховається фортеця, що колись давно стояла на пагорбі.

Денна на хвилинку замислилася.

— Чому цей пагорб назвали Гробком, якщо справжніх поховальних курганів тут не було?

— Мабуть, тому що місцеві ніколи не бачили справжнього кургану, а лише чули про них в оповідках. А варто їм знайти пагорб, усіяний чималими горбками... Гробок.

— Але ж це глушина. — Вона безцільно роззирнулася навкруги. — Це практично глушина...

— Тепер — так, — погодився я. — А тоді, як це було збудовано тоді? — Я показав рукою на просвіт між деревами на північ від спаленого фермерського будинку. — Підійди-но на хвилику. Я хочу глянути на дещо інше.

Коли я пройшов повз дерева з північного краю пагорба, мені стало чудово видно навколишню сільську місцевість. Осінні листя червоніло й жовтіло так, що аж дух запарало. Я бачив кілька розрізнених будинків і повіток в оточенні золотих полів і блідо-зелених пасовиськ, усяяних білими вівцями. Мені було видно той струмок, в якому подрігали ногами ми з Денною.

Глянувши на північ, я побачив кручі, про які згадував Шім. Там земля здавалася більш кам'янистою.

Я кивнув — передусім самому собі.

— Звідси видно все в радіусі тридцяти миль. Кращий краєвид відкривається лише з отого пагорба. — Я показав на високий пагорб, який заступав мені кручі на півночі. — І він закінчується мало не шпилем. На його вершині замало місця для будь-якого пристойного укріплення.

Вона задумливо роззирнулася довкола, а тоді кивнула.

— Гаразд, ти мене переконав. Тут була фортеця. Що тепер?

648

— Ну, я б хотів видертися на ту вершину, перш ніж ми отаборимося на ніч. — Я знову показав на високий вузький пагорб, що заступав нам частину круч. — Іти всього милью чи дві, а якщо на північних кручах відбувається щось дивне, нам звідти буде чудово це видно. — Я на мить замислився. — До того ж, якщо Ясен перебуває десь у радіусі двадцяти миль звідси, він може побачити наш вогонь і прийти до нас. Якщо він намагається триматися в тіні й не хоче йти до міста, то підійти до ватри він усе-таки може.

Денна кивнула.

— Це вже точно набагато краще, ніж вештатися наосліп по кушах.

— На мене часом знаходить, — відповів я й театральним жестом показав униз. — Прошу, дами перші.

Розділ сімдесят четвертий

Путь-камінь

Хоча ми з Денною загалом утомилися, ми видерлися на північний пагорб швидко — сонце саме почало сідати за

горами. Пагорб звідусіль оточували дерева, але вершечок у нього був лисий, як голова священика. Від нічим не обмеженого краєвиду довкола запирало дух. Я шкодував лише про те, що, доки ми йшли, з'явилися хмари, через які небо стало пласким і сірим, як шифер.

На півдні було видно кілька невеличких ферм. Між деревами звивалося кілька струмків й вузьких доріг. Гори на заході скидалися на віддалену стіну. На південному сході я побачив дим, який здіймався в небо, та низенькі брунатні будівлі Требона.

Повернувшись на північ, я побачив, що свинопас сказав правду. У тому напрямку не було видно жодних ознак проживання людей. Жодних доріг, жодних ферм, жодного диму з коминів — тільки земля, дедалі нерівніша, голий камінь і дерева, що вчепились у кручі.

На вершині пагорба не було нічого, крім кількох сірокаменів. Три масивні камені було складено у величезну арку, схожу на велетенські двері. Два інших лежали на боці, неначе відпочиваючи в густій траві. Їхня присутність втішила мене так, ніби я несподівано зустрів давніх друзів.

Денна сіла на один із лежачих сірокаменів, тим часом як я стоячи оглядав сільську місцевість. Відчувши легеньке поколювання дощу на обличчі, я вилаявся собі під ніс і хутко підняв каптур плаща.

— Це ненадовго, — сказала Денна. — Так було останніх кілька ночей. З'являються хмари, десь із півгодини дощить, а тоді все вщухає.

— Добре, — відповів я. — Ненавиджу спати під дощем.

Я поставив дорожню торбу з завітряненого боку одного з сірокаменів, і ми вдвох почали облаштовувати табір. Ми обоє займалися своїми справами так, ніби робили це вже сто разів. Денна розчистила місце для багаття й набрала каміння. Я приніс оберемок хмизу й швидко запалив вогонь. Під час наступного походу я набрав кропу та викопав кілька диких цибулин, які помітив, видираючись на пагорб.

Уперішив дощ. Відтак, коли я взявся готувати вечерю, він поступово вщух. Я приготував у своєму маленькому казанку печеню зі свинини, що лишилася від обіду, моркви та

картоплі, а також знайденої цибулі. Приправив я її сіллю, перцем і кропом, а тоді розігрів один корж біля багаття й розрізав воскову оболонку на сирі. Насамкінець я прилаштував два яблука між розпеченим камінням довкола багаття. Вони мали спектися саме тоді, як настане час для десерту.

Поки вечеря готувалася, Денна назбирала невеличку гірку хмизу. Я розклав ковдру, щоб їй було де сісти, а вона схвально поохала над їжею, коли ми заходилися їсти.

— До такого ставлення можна й звикнути, — зауважила Денна, коли ми закінчили. Вона задоволено відкинулася на один із сірокаменів. — Якби в тебе при собі була лютня, ти міг би заколисати мене співом, і все було б ідеально.

— Я сьогодні вранці зустрів на дорозі мідника, і він спробував продати мені пляшку фруктового вина, — сказав я. — Треба було пристати на його пропозицію.

— Обожаю фруктове вино, — промовила вона. — Воно було полуничне?

650

— Здається, так, — зізнався я.

— Бачиш, що буває, коли не слухають мідника на дорозі, — насварилася вона з сонними очима. — Такий розумник, як ти, чув достатньо історій, щоб про це знати... — Вона раптом сіла й показала кудись за моє плече. — Поглянь!

Я повернувся.

— Чого мені шукати? — запитав я. Небо й досі було затягнуте хмарами, тож сільська місцевість довкола була просто морем чорноти.

— Просто дивись далі. Може, це... Ось!

Я це побачив. Десь на віддалі зблиснуло синє світло. Я здійнявся на ноги й став перед вогнем, щоб він не світив мені в очі. Денна стала біля мене, і ми почекали якусь мить, затамувавши подих. Синє світло спалахнуло знову, тепер уже сильніше.

— Як ти думаєш, що то таке? — запитав я.

— Я цілком упевнена, що всі залізні копальні десь на заході, — замислилася Денна. — Вони тут точно ні до чого.

Ще один спалах. Він, здавалося, виник на кручах, а отже, якщо це було полум'я, то воно було великим. Принаймні в кілька разів більшим за наше багаття.

— Ти казала, що твій покровитель подає тобі певні сигнали, — проказав я. — Не хочу бути надміру цікавим, але чи...

— Ні. Синій вогонь там ні до чого, — сказала вона й притишено засміялася, побачивши, як я розгубився. — Це було б надто зловісно навіть для нього.

Ми поспостерігали ще трохи, але цього більше не сталося. Я взяв гілку завтовшки приблизно з мій великий палець, розламав її надвоє, а тоді вбив обидві половинки каменем у землю, як кілки для намету. Денна запитливо підняла брову.

— Вони показують у той бік, де ми побачили світло, — пояснив я. — У цій темряві мені не видно жодних орієнтирів, але вранці ми завдяки цьому побачимо, з якого боку воно було.

Ми повернулися туди, де сиділи, і я підкинув хмизу в багаття, так, що в повітря злетіли яскраві іскри.

— Комусь із нас, мабуть, доведеться пильнувати вогонь, — сказав я. — На той випадок, якщо хтось прийде.

— Я зазвичай усе одно не сплю до ранку, — промовила Денна. — Тож із цим проблем не має бути.

— У тебе порушення сну?

— У мене сни, — відповіла вона таким тоном, що було очевидно: більш нічого вона на цю тему не скаже.

Я здер бурошип, який причепився до краю мого плаща, і кинув його в багаття.

— Здається, у мене є версія стосовно того, що сталося на фермі Мотенів.

Вона пожвавішала.

— Ану розкажуй.

— Питання от у чому: навіщо чандріянам було нападати саме там і саме в той час?

— Звісно, річ у весіллі.

— Але чому саме на це весілля? Чому цієї ночі?

— Може, просто скажеш мені? — промовила Денна, потираючи собі чоло. — Не намагайся витягнути з мене раптове осяяння, наче шкільний учитель.

Я знову відчув, що взявся краскою сорому.

— Вибач.

— Не вибачайся. За звичайних обставин мені дуже подобається обмінюватися з тобою дотепами, але я довго була на ногах і мені болить голова. Просто переходь одразу до кінця...

— Річ у тому, *що* знайшов Мотен, розкопуючи стару фортецю на пагорбі в пошуках каміння, — сказав я. — Він викопав щось у руїнах і місяцями розпускав про це плітки. Чандріяни почули й прийшли це вкрати, — дещо пафосно завершив я.

Денна насупилася.

— Щось не сходиться. Якби вони хотіли тільки забрати ту річ, вони могли б зачекати до кінця весілля й просто вбити молодят. Це значно простіше.

Це мене дещо спантеличило.

— Ти маєш рацію.

652 — Це було б логічніше, якби вони насправді хотіли позбутися всіх знань про цю річ. Як старий король Селон, коли він вирішив, що його регент викриє його зраду. Перебив усю його родину й спалив її маєток, щоб звістка про це не поширилась і ніхто не зміг знайти жодних доказів.

Денна показала на південь.

— Оскільки всі, хто знав цю таємницю, мали бути на весіллі, чандріяни можуть прийти, перебити всіх, хто щось знає, і або знищити це, або викрати. — Вона змахнула долонею. — Усе чисто.

Я сидів і чудувався. Не стільки тим, що сказала Денна, хоча це, звісно, було краще за мою власну здогадку. Я згадував, що спіткало мою трупу. «Чийсь батьки співали дуже поганих пісень». Але вони не просто вбили моїх батьків. Вони перебили всіх, хто був досить близько, щоб почути бодай частину пісні.

Денна закуталася в мою ковдру й скрутилася калачиком, повернувшись спиною до вогню.

— Я дозволю тобі подумати про мій видатний розум, поки я спатиму. Розбуди мене, як тобі знадобиться розгадати щось іше.

Я не дав собі заснути головно зусиллям волі. У мене був довгий, виснажливий день; я проїхав верхи шістдесят миль,

а тоді пройшов пішки ще півдюжини. Але Денна постраждала, і їй сон був потрібніший. До того ж я хотів іще подивитися, чи не з'явиться на півночі сине світло.

Воно так і не з'явилося. Я додав хмизу до багаття й трохи задумався над тим, чи бентежить Віла з Сімом моє раптове зникнення з Університету. А що там Арвіл, Елкса Дал і Кілвін? Чи замислюються вони про те, що зі мною сталося? Я мусив лишити записку...

Я не мав змоги відстежувати час, оскільки зорі й досі закривали хмари. Але підкинувши хмизу до багаття щонайменше шість чи сім разів, я побачив, як Денна напружилася й раптом прокинулася. Вона не підскочила, але в неї зупинилося дихання, і я побачив, як її темні очі дико забігали з боку в бік, наче вона не знала, де перебуває.

— Вибач, — сказав я, передусім для того, щоб вона змогла зосередитися на чомусь знайомому. — Я тебе розбудив?

Вона розслабилась і сіла.

— Ні, я... ні. Аж ніяк. Тепер я якийсь час обійдуся без сну. Хочеш помінятися? — Вона потерла очі й поглянула на мене з-за багаття. — Дурне запитання. Вигляд у тебе страхітливий. — Вона почала знімати з себе ковдру. — Ось...

Я відмахнувся.

— Залиш собі. Мені й плаща вистачить. — Я підняв каптур і ліг на траву.

— Який ти джентльмен, — лагідно зіронізувала вона, накривши ковдрою плечі.

Я підклав собі під голову руку і, намагаючись вигадати якусь дотепну відповідь, заснув.

Я пробудився від неясного сну, в якому просувався велелюдною вулицею, і побачив над собою Денніне обличчя, рум'яне та з різкими тінями, які відкидало світло багаття. Загалом це пробудження було дуже приємним.

Я вже зібрався сказати щось подібне, аж тут вона приклала палець до моїх губ, відвернувши мою увагу приблизно вісімнадцятьма різними способами.

— Тихо, — неголосно попросила вона. — Послухай.

Я сів.

— Чуєш? — запитала вона за мить.

Я схилив голову набік.

— Тільки вітер...

Вона хитнула головою та урвала мої слова жестом.

— Ось!

Я таки почув. Попервах мені здавалося, що це котиться пагорбом якесь зрушене каміння, але ні, цей звук не зникав на віддалі, як мав би в такому разі. Це радше тягнули щось на пагорб.

Я зіп'явся на ноги та роззирнувся довкола. Поки я спав, хмари розвіялись, і тепер місяць заливав сільську місцевість довкола нас блідо-сріблястим світлом. Наше велике кострище було вщерть повне мерехтливих вуглинок.

Тієї ж миті десь поблизу вершини я почув... сказавши, що я почув тріск зламаної гілки, я ввів би вас в оману. Коли людина, що йде лісом, ламає гілку, вона коротко, різко тріщить. Річ у тому, що гілки, які люди ламають випадково, завжди невеличкі й швидко ламаються.

654

Я почув аж ніяк не тріск зламаної гілки. Я почув протяжну тріскотняву. Звук, який видає гілка завтовшки з ногу, коли її відламують від дерева: «хрусь-хр-р-русь-р-р-е-п-п».

Затим, повернувшись до Денни, я почув інший звук. Як же його описати?

Коли я був малий, мати повела мене до звіринця в Сенаріні. Це був єдиний раз у моєму житті, коли я побачив лева, і єдиний раз, коли я почув його рик. Інші діти, які там були, злякались, але я радісно засміявся. Цей звук був настільки глибоким і низьким, що я відчував його гуркіт у грудях. Це відчуття мені дуже сподобалось, і я пам'ятаю його досі.

Те, що я почув на пагорбі під Требоном, не було лев'ячим риком, але я так само відчув цей звук у грудях. Це був рев, глибший за лев'ячий рик. Ближчий до гуркоту грому на віддалі.

Зламалася ще одна гілка, майже на гребені пагорба. Я поглянув у тому напрямку й побачив величезний силует, нечітко окреслений світлом вогню. Я відчув, як у мене під ногами трохи здригнулася земля. Денна повернулася до мене з величезними від жаху очима.

Я схопив її за руку й побіг на протилежний бік пагорба. Попервах Денна бігла за мною, а далі, побачивши, куди я прямую, залякла на місці.

— Не дуркуй, — прошепотіла вона. — Ми собі шиї поламаємо, як побіжимо вниз у темряві. — Вона дико роззирнулася довкола, а тоді підняла очі на сірокамні, що стояли неподалік. — Допоможи мені туди вилізти, а я тебе витягну за собою.

Я переплів пальці, роблячи приступку. Вона поставила на неї ногу, і я наліг так сильно, що мало не підкинув її в повітря, щоб вона змогла дотягнутися до краю каменя. Я трохи зачекав, поки вона не закинула ногу, а тоді накинув дорожню торбу на плече й вимер на масивний камінь.

Скажу краще, що я *поліз* масивним каменем. Під тривалим впливом погоди він став гладеньким, і на ньому практично не було за що вчепитися. Я з'їхав на землю, марно дряпаючись руками.

Я кинувся до другого боку арки, заскочив на один із нижчих каменів і підскочив ще раз.

Я сильно вдарився об камінь усім тілом, так, що з мене аж дух вибило, та ще й стукнувся коліном. Схопився руками за верх арки, але не зумів знайти, за що зачепитись...

Денна мене спіймала. Якби це була якась героїчна балада, я розповів би вам, як вона міцно схопила мене за руку й витягла мене в безпечне місце. Але насправді вона однією рукою взялася за мою сорочку, а другою вчепилася мені у волосся. Вона з усієї сили потягнула, не даючи мені впасти достатньо довго, аби я знайшов, за що зачепитись, і вимер до неї, на камінь.

Лежачи там і задихаючись, ми глянули за край каменя. Унизу, на вершині пагорба, неясний силует почав наближатися до кола світла довкруг нашого багаття. Наполовину схований у тіні, він здавався більшим за будь-яку тварину, яку я коли-небудь бачив, завбільшки з навантажений віз. Він був чорний і мав масивне тіло, як у бика. Він підійшов ближче, рухаючись якимось дивно й нетвердо, не побичачому й не по-кінському. Вітер роздмухав багаття, воно здійнялося вгору, і я побачив, що його вгодоване тіло

стоїть невисоко над землею на розставлених навсібіч, як у ящірки, ногах.

Коли істота вийшла ще далі на світло, це порівняння стало очевидним. Це була величезна ящірка. Вона була не довга, як змія, а приземкувата, як шлакоблок, а її товста шия плавно переходила в голову, що мала форму величезного плаского клина.

Вона подолати половину відстані від гребеня пагорба до нашого багаття за один судомний кидок. Заревла ще раз, глибоким, наче гуркіт грому, голосом, і я відчув цей звук у грудях. Підійшовши ближче, вона минула інший сірокамін, який лежав у траві, і я зрозумів, що очі мене не обманюють. Вона була більшою за сірокамін. Шість футів заввишки в холці, п'ятнадцять футів завдовжки. Завбільшки з кінний повіз. Кремезна, як десяток зв'язаних разом волів.

656

Вона захитала товстою головою туди-сюди, роззявляючи та закриваючи широку пащу, щоби спробувати повітря на смак.

Тоді спалахнуло синє полум'я. Його раптове світло засліплювало, і я почув біля себе Деннин скрик. Я схилив голову й відчув, як нас накриває хвиля тепла.

Потерши очі, я знову глянув униз і побачив, як істота наближається до вогню. Вона була чорна, луската й кремезна. Вона ще раз громоподібно заревла, а тоді хитнула головою та знову добряче дихнула синім полум'ям.

Це був дракон.

Розділ сімдесят п'ятий

Интерлюдія: Покора

У шинку «Путь-камін» Квоут вичікувальню замовк. Ця мить розтягнулася, допоки Хроніст не відірвав очей від своєї сторінки.

— Даю можливість сказати щось вам, — промовив Квоут. — Щось на кшталт: «Не може такого бути!» або: «Драконів не буває...»

Хроніст витер кінчик пера.

— Насправді я не маю права коментувати цю історію, — мирно сказав він. — Якщо ви кажете, що побачили дракона... — Він знизав плечима.

Квоут нагородив його безмежно смутним поглядом.

— І це мені каже автор «Шлюбних ігор дракуса звичайного»? Деван Локіс, великий викривач?

— Це вам каже Деван Локіс, який погодився не втручатися в історію, яку записує, і не змінити в ній жодного слова. — Хроніст відклав перо й потер собі руку. — Тому що він міг одержати доступ до історії, яку пристрасно бажав почути, лише на таких умовах.

Квоут пильно подивився на нього.

— Ви коли-небудь чули вислів «білий бунт»?

— Так, — відповів Хроніст із натужною усмішкою.

— Я міг би це сказати, Реші, — радісно промовив Баст. — Я ні на що не погоджувався.

Квоут поглянув спершу на одного, а тоді на другого, і зітхнув.

— Мало що на світі викликає таку нудоту, як чиста покора, — сказав він. — Вам обом би не завадило про це пам'ятати. — Він жестом наказав Хроністові знову взятися за перо. — Чудово... Це був дракон.

657

Розділ сімдесят шостий

Шлюбні ігри дракуса звичайного

— Це дракон, — прошепотіла Денна. — Спаси і сохрани нас, Тейлу. Це дракон.

— Це — не дракон, — відповів я. — Драконів не буває.

— Поглянь на нього! — зашипіла вона на мене. — Він же тут! Глянь на величезного дракона, хай йому трясця!

— Це дракус, — сказав я.

— Він збіса дебелий, — промовила Денна з істеричною ноткою в голосі. — Це збіса здоровецький дракон, і він ось-ось прийде сюди й з'їсть нас.

— Він не їсть м'яса, — відповів я. — Він травоїдний. Це все одно що велика корова.

Денна подивилася на мене й засміялася. Не істеричним сміхом, а безпорадним сміхом людини, яка тільки-но почувла щось настільки смішне, що просто не може не залитися сміхом. Вона затулила рота руками й затрусилася від нього. З-поміж її пальців виривалося лише негучне пихкання.

Унизу знову спалахнув синій вогонь. Денна застигла посеред смішка, а тоді прибрала руки від рота. Поглянула на мене великими очима й тихо промовила з легким тремтінням у голосі:

— Му-у-у-у-у.

Ми обоє так швидко перейшли від жаху до спокою, що все одно вже були готові засміятися від самого лише полегшення. Тож коли вона знову скорчилася від сміху, приглушуючи його руками, я теж засміявся; я старався не здіймати шуму, і в мене трусився живіт. Ми лежали там і реготали, як діти, тим часом як величезне чудисько ревіло й винюхувало щось під нами, довкола нашого багаття, вряди-годи випускаючи полум'я.

658

За кілька довгих хвилин ми опанували себе. Денна витерла з очей сльози й глибоко, судомно вдихнула. Вона присунулася до мене так, що притиснулася лівим боком до мого правого.

— Послухай, — тихенько сказала вона, коли ми удвох виринули з-за краю каменя. — Ця істота не пасеться, — зауважила вона. — Вона величезна. Вона б нізачо не знайшла собі досить їжі. І поглянь на її пащу. Поглянь на ці зуби.

— Отож-бо. Вони пласкі, а не загострені. Вона їсть дерева. Цілком. Поглянь, яка вона велика. Де їй взагалі знайти досить м'яса? Їй би довелося щодня їсти по десять оленів. Вона ж нізачо не змогла б вижити!

Вона повернула голову до мене.

— Звідки ти це, в біса, знаєш?

— Вичитав в Університеті, — відповів я. — З книжки «Шлюбні ігри дракуса звичайного». Він демонструє вогонь під час шлюбного танцю. Це все одно що оперення птаха.

— Ти хочеш сказати, що ота істота, — вона спробувала знайти потрібні слова, поворушивши ротом мовчки, — зараз спробує спаруватися з нашою ватрою? — Якусь мить

здавалося, ніби вона знову розреготеться, але замість цього вона глибоко, судомно вдихнула, опановуючи себе. — Оце я вже мушу побачити...

Ми відчули дроз у камені під нами, що здійснюється знизу, від землі. Водночас стало помітно темніше.

Глянувши вниз, ми побачили, що дракус качається в багатті, як кабан у калюжі. Він звивався, душачи своїм тілом багаття й трусячи землю.

— Ця істота, певно, важить... — Денна зупинилася й хитнула головою.

— Тонн із п'ять, — висловив я здогад. — Щонайменше п'ять.

— Він міг би полізти по нас. Він міг би повалити ці камені.

— Щодо цього не впевнений, — відповів я й поплескав камінь у себе під рукою, намагаючись говорити з більшою впевненістю, ніж відчував насправді. — Вони тут уже давно стоять. Ми в безпеці.

Качаючись у нашій величезній ватрі, дракус розкидав по вершині пагорба підпалене гілля. Далі він подибав до того місця, де ще тліло в траві наполовину обгоріле поліно. Дракус понюхав, а тоді покотився, вчавивши поліно в землю. Тоді він зіп'явся на ноги, ще раз понюхав оту дровиняку та з'їв. Проковтнув її повністю, як жаба ковтає цвіркуна.

Він зробив так кілька разів, кружляючи довкола вже майже загашеного багаття. Він нюхав, качався на підпаленому дереві, а тоді їв його, коли воно гаснуло.

— Гадаю, це логічно, — промовила Денна, стежачи за ним. — Він розпалює вогонь і живе в лісах. Якби щось у голові не викликало в нього бажання гасити вогонь, він би жив не надто довго.

— Мабуть, тому він сюди й прийшов, — відповів я. — Побачив наше багаття.

Понюхавши й покачавшись кілька хвилин, дракус повернувся до плаского шару вугілля — останніх залишків нашого багаття. Обійшов круг нього кілька разів, а тоді потоптався по ньому й ліг. Я налякано здригнувся, але він лише посовався туди-сюди, наче курка, що моститься

на сідалі. Тепер вершину пагорба під нами освітлював лише блідий місяць.

— Як це так, що я ніколи не чула про таких істот? — запитала Денна.

— Вони дуже рідкісні, — пояснив я. — Люди їх, як правило, убивають, бо не розуміють, що вони відносно нешкідливі. Та й розмножуються вони не дуже швидко. Тόму, що там лежить, років зо двісті, більше він, мабуть, і не виросте. — Я зачудувався ним. — Б'юсь об заклад, на світі дракусів такого розміру не більше кількох сотень.

Ми подивилися ще хвилину-дві, але жодних рухів унизу не було. Денна позіхнула так, що мало щелепу не вивихнула.

— О боги, я виснажена. Ніщо не знесилоє так, як упевненість у власній смерті. — Шукаючи зручну позу, вона перекотилася на спину, тоді — на бік, а тоді знову повернулася до мене. — Господи, як же тут холодно. — Вона помітно тремтіла. — Я розумію, чому він скрутився калачиком на нашому багатті.

— Ми б могли злізти й узяти ковдру, — припустив я.

Вона пирхнула.

— Сумнівно.

Вона обхопила себе руками.

— Ось. — Я встав і зняв плащ. — Закутайся ось у це. Це небагато, але краще, ніж голий камінь, — простягнув плащ їй. — А я пильнуватиму тебе, поки ти спатимеш, і подбаю про те, щоб ти не впала.

Одну довгу мить, поки вона пильно дивилася на мене, я майже очікував, що вона відмовиться. Але за мить вона взяла плащ і закуталася в нього.

— Ви, пане Квоуте, однозначно вмієте справити враження на дівчину.

— Зачекай до завтра, — порадив я. — Я лише починаю.

Я сидів там тихо, стараючись не тремтіти, і врешті-решт Деннине дихання вирівнялося. Я дивився, як вона спить, зі спокійним задоволенням хлопчиська, який поняття не має, наскільки він дурний і які несподівані трагедії принесе наступний день.

Розділ сімдесят сьомий

Кручі

Я прокинувся, не пам'ятаючи, коли заснув. Денна злегка мене трусила.

— Не рухайся надто швидко, — сказала вона. — Звідси високо падати.

Я повільно розправився, і майже всі м'язи в моєму тілі почали скаржитися на те, як з ними вчора поводитися. Мої стегна й гомілки перетворилися на тугі, тверді вузли болю.

Лише тоді я зрозумів, що я знов у плащі.

— Я тебе розбудив? — запитав я Денну. — Я не пам'ятаю...

— У певному розумінні — так, — сказала вона. — Ти зачуняв і повалився просто на мене. Коли я тебе обматюкала, ти й вухом не повів... — Дивлячись, як я повільно спинаюся на ноги, Денна поступово замовкла. — Господи, ти ніби замучений артритом дідусь.

— Ти ж сама знаєш, — відповів я. — Після пробудження вставати завжди найважче.

Вона всміхнулася.

— У нас, жінок, такої проблеми зазвичай немає, — дивлячись на мене, вона посерйознішала. — Ти ж зараз без жартів, так?

— Я вчора, перш ніж зустрітися з тобою, проїхав верхи миль із шістдесят, — розповів я. — Я зовсім до такого не звик. А стрибнувши вчора вночі, я добряче вдарився об камінь.

— Тобі болить?

— Звісно, — відповів я. — Особливо все.

— Ох, — видихнула вона, прикривши руками рота. — Твої прекрасні руки!

Я опустив погляд і зрозумів, що вона має на увазі. Я, певно, добряче їх подряпав минулої ночі, коли знавісніло дерся на сірокамінь. Кінчики пальців майже вберегли мозолі від занять музикою, але кісточки на пальцях були сильно подряпані, і на них запеклася кров. Інші частини мого тіла боліли так жахливо, що я цього й не помітив.

Від погляду на кісточки пальців мені стало зле, але стиснувши й розтиснувши кулаки, я зрозумів, що просто сильно їх обдер, а не серйозно пошкодив. Будучи музикантом, я завжди побоювався, що з моїми руками щось станеться, а через роботу рукотворцем ця тривога посилилася вдвоє.

— З ними все не так страшно, як здається, — запевнив я й спитав: — Коли пішов дракус?

— Щонайменше кілька годин тому. Десь після сходу сонця.

Я поглянув униз із високої арки з сірокаменів. Минулого вечора вершина пагорба була рівномірно вкрита зеленою травою. Цього ранку вона скидалася на поле бою. Подекуди трава була потовчена, а подекуди — спалена дощенту. Там, де ящірка покачалася чи протягнула свою важку тушу ґрунтом, у землі лишилися глибокі борозни.

662 Злізти з сірокаменя було важче, ніж видертися на нього. Вершина арки була футів за дванадцять над землею — зависоко для спокійного стрибка. За звичайних обставин я б цим не переймався, але тепер, затерплий і пом'ятий, боявся незграбно приземлитися й підвернути ногу.

Врешті-решт ми спромоглися злізти, скориставшись ремінцем моєї дорожньої торби як мотузкою. Поки Денна, впершись, тримала один його кінець, я опустився. Торба, звісно, порвалася, і з неї посипалися мої речі, але я досяг землі й не постраждав — хіба що трохи вимазався травою.

Тоді Денна звислася з краю каменя, а я схопив її за ноги та допоміг їй повільно ковзнути вниз. Хоча все моє тіло спереду було вкрите синцями, це значно покращило мені настрій.

Я зібрав свої речі і, взявшись за голку з ниткою, сів зашивати торбу. За мить Денна повернулася з коротенької мандрівки до дерев, ненадовго зупинившись, щоб підняти ковдру, яку ми залишили внизу. На ковдрі залишилося кілька великих слідів від кігтів дракуса, який по ній потоптався.

— Ти таке коли-небудь бачила? — запитав я, витягнувши руку.

Вона глянула на мене, піднявши брову.

— Скільки разів я таке вже чула?

Широко всміхнувшись, я передав їй шмат чорного заліза, який дістав у мідника. Вона з цікавістю його оглянула.

— Це приваб-камінь?

— Мене дивує, що ти його впізнала.

— Я знала одного хлопця, який притискав таким паперами. — Вона несхвально зітхнула. — Він особливо підкреслював, що цей камінь такий цінний і страшенно рідкісний, а він притискає ним папери. — Вона пирхнула. — Він був занудою. У тебе є залізо?

— Пошукай там. — Я показав на безладну купу своїх пожитків. — Там неодмінно має щось бути.

Денна сіла на один із низьких сірокаменів і почала гратися з приваб-каменем і частиною зламаної залізної пряжки. Я без поспіху зашив свою торбу, а тоді заново причепив до неї ремінець, пришивши його кілька разів, щоб не відірвався.

Денна була відверто зачарована приваб-каменем.

— Як він діє? — запитала вона, відірвавши пряжку й відпустивши її назад. — Звідки береться тяга?

— Це своєрідна гальванічна сила, — пояснив я, а тоді завагався. — Це красивий спосіб сказати, що я поняття зеленого не маю.

— Цікаво: може, він любить залізо лише тому, що складається з заліза? — замислилася вона, марно торкнувшись його своїм срібним перснем. — Якби хтось знайшов приваб-камінь із латуні, цей камінь любив би іншу латунь?

— Можливо, він любив би мідь і цинк, — відповів я. — Латунь складається з них. — Я вивернув торбу назад і почав збирати речі. Денна повернула мені приваб-камінь і відійшла до залишків знищеного кострища.

— Перш ніж піти, він з'їв усе дерево, — зауважила вона.

Я теж пішов глянути на це. Довкола кострища все було перевернуто. Ним наче проїхав цілий легіон кавалеристів. Я потицям носакон черевика в шмат вивернутого дерну, а тоді нагнувся, щоб підняти одну річ.

— Глянь-но на це.

Денна підійшла ближче, і я продемонстрував їй знахідку. Це була одна лусочка дракуса, гладенька й чорна,

завбільшки приблизно з мою долоню. Вона мала форму краплі. Посередині вона була завтовшки чверть дюйма, а ближче до країв тоншала.

Я простягнув її Денні.

— Це вам, пані. На добру пам'ять.

Вона оцінила її вагу однією рукою.

— Важка, — сказала Денна. — Піду знайду таку тобі... — Вона відскочила назад, до залишків кострища, і заходила-ся в ньому порпатися. — Здається, він разом із деревом з'їв трохи каміння. Я знаю, що вчора ввечері зібрала на кострище більше.

— Ящірки постійно їдять каміння, — пояснив я. — Вони так перетравлюють їжу. Каміння розмелює їжу в них у кишках. — Денна скептично поглянула на мене. — Це правда. Кури теж так роблять.

Вона хитнула головою й відвернулася, порпаючись у розритій землі.

664

— Знаєш, попервах я трохи сподівалася, що ти вигадаш пісню про цю зустріч. Але що більше ти про це говориш, то більше я сумніваюся. Корови й кури. Де твоя схильність до драматизму?

— Тут не треба ніяких перебільшень, — відповів я. — Якщо я не помиляюся, ця лусочка головно складається з заліза. Куди вже більше драматизму?

Вона взяла лусочку й ретельно її оглянула.

— Ти жартуєш.

Я всміхнувся їй на весь рот.

— У тутешньому камінні повно заліза, — сказав я. — Дракус їсть каміння, і воно мало-помалу розмелюється в його другому шлунку. Метал потроху проникає в кістки та луску. — Я взяв лусочку й підійшов до одного з сірокаменів. — Він з року в рік скидає шкіру, а тоді з'їдає її, і залізо лишається в його організмі. За двісті років... — Я постукав лусочкою по каменю. Вона видала різкий, дзвінкий звук — щось середнє між дзеленчанням дзвона та полив'яного черепка.

Я повернув її Денні.

— До появи сучасної гірської справи люди, мабуть, полювали на них заради заліза. Гадаю, навіть у наш час алхіміки

готові добре платити за їхню луску чи кістки. Органічне залізо — справжня рідкість. З ним, певно, можна робити що завгодно.

Денна опустила погляд на лусочку, яку тримала в руці.

— Ти перемиг. Ти можеш написати про це пісню. — Її очі спалахнули від раптового осяяння. — Дай-но мені глянути на приваб-камінь.

Я витягнув його з торбинки й передав їй. Вона піднесла до нього лусочку, і вони прилипли одне до одного, знову дивно задзвенівши, як череп'я. Вона широко всміхнулася, повернулася до кострища й заходилася розгрібати його залишки приваб-каменем у пошуках інших лусочок.

Я поглянув на північні кручі.

— Мені б дуже не хотілося повідомляти погані новини, — промовив я й показав на розмиту смужку диму, що здіймалася з-поміж дерев. — Але там щось тліє. Кілки, які я поставив як орієнтир, зникли, але мені здається, що саме там ми вчора ввечері бачили синій вогонь.

Денна поводи́ла приваб-каменем над рештками кострища.

— Дракус не може бути винним у тому, що сталося на фермі Мотенів. — Вона показала на розриту землю й дерн. — Там такого розгардіяшу не було.

— Я думаю не про ферму, — відповів я. — Я думаю про те, що чийсь покровитель минулої ночі, можливо, сидів просто неба біля невеличкої веселої ватри...

У Денни витягнулось обличчя.

— І дракус її побачив.

— Я б не став бентежитися, — швидко промовив я. — Якщо він такий розумний, як ти про нього кажеш, він, напевно, у безпеці — все одно що в хаті.

— Покажи мені хату, якій не може нашкодити ця тварюка, — похмуро відповіла вона й повернула мені мій приваб-камінь. — Ходімо подивимося.

До того місця, де з лісу здіймався ледь помітний димок, було лише кілька миль, але йшли ми повільно. Ми були змучені та втомлені, і жоден з нас не плекав особливих надій на те, що ми знайдемо, досягши мети.

Ми на ходу з'їли разом моє останнє яблуко та половину мого останнього коржа. Я відрізав кілька смужок березової кори, і ми з Денною їх пощипали та пожували. Десь за годину м'язи в моїх ногах розслабилися настільки, що кроки перестали спричиняти біль.

Чим ближче ми підходили, тим більше сповільнювалися. На зміну положистим пагорбам прийшли круті скелі та всіяні камінцями схили. Нам доводилося дертися чи йти кружно, часом петляючи в пошуках шляху.

А ще нам було чим зайнятися. Ми натрапили на зарості стиглої горобини й затрималися біля них майже на цілу годину. Невдовзі після цього ми знайшли струмок і зупинилися попиту, відпочити й помитися. Мої сподівання на казкову любовну пригоду знову були зруйновані — тепер через те, що струмок був усього дюймів із шість завглибшки. Неідеальне місце для того, щоб як слід покупатися.

666

Ми дісталися джерела диму лише після полудня, і знайшли ми там аж ніяк не те, чого очікували.

Це була ізольована долина, схована між кручами. Я кажу «долина», але насправді вона більше скидалася на величезний прискалок серед передгір'їв. З одного боку височіла темна прямовисна скеля, а з другого було круте провалля. Ми з Денною, перш ніж знайти туди вхід, спробували проникнути до неї з двох різних неприступних місць. На щастя, вітру того дня не було, і дим здіймався в ясне блакитне небо прямо, як стріла. Якби не цей орієнтир, ми б, мабуть, так і не знайшли це місце.

Колись там, певно, був милий лісок, але тепер ця місцина мала такий вигляд, наче нею пройшло торнадо. Дерев були поламані, викорчовані, обгорілі та потрошені. Повсюди виднілися величезні борозни з вивернутої землі й каміння, неначе якийсь велетень-фермер оскаженів, орючи своє поле.

Два дні тому я не зміг би здогадатися, що може спричинити таку руйнацію. Але після того, що я побачив минулої ночі...

— Ти ж наче казав, що вони нешкідливі, — сказала Денна, повернувшись до мене. — Він тут сказився.

Ми з Денною почали пробиратися крізь цей розгардіяш. Білий дим здіймався з глибокої ями, що лишилася від великого поваленого клена. Від багаття там зоставалося хіба що кілька вуглинок, які тліли на дні ями — там, де колись було коріння.

Я знічев'я штовхнув у яму носакон черевика ще кілька грудок землі.

— Ну, одне втішає: твого покровителя тут нема. А погано тут те... — Я замовк і набрав повітря в груди. — Відчуваєш цей запах?

Денна глибоко вдихнула й кивнула, зморщивши носика.

Я виліз на повалений клен і роззирнувся навкруги. Вітер змінив напрям, і запах став сильнішим; то відгонило чимсь мертвотним і гнілим.

— Ти ж наче казав, що вони не їдять м'яса, — промовила Денна, нервово роззираючись довкола.

Я зіскочив з дерева й повернувся до прямовисної скелі. Біля неї була маленька брусована хатинка, розтрошена на друзки. Запах гниття посилювався.

— Гаразд, — вимовила Денна, оглядаючи руїни. — Це вже зовсім не видається нешкідливим.

— Ми не знаємо, чи винен у цьому дракус, — зауважив я. — Якщо на це місце напали чандріяни, дракус міг прийти на вогонь і потрощити все, гасячи його.

— Гадаєш, це зробили чандріяни? — спитала вона. — Це суперечить усьому, що я коли-небудь про них чула. Вони мають блискавично нападати, а тоді зникати. Не буває так, що вони приходять, запалюють вогонь, а згодом повертаються, щоб виконати кілька справ.

— Я не знаю, що й думати. Але дві зруйновані хати... — Я заходився прочісувати руїни. — Логічно подумати, що вони якось пов'язані між собою.

Денна різко вдихнула. Я простежив за її поглядом і побачив руку, яка стирчала з-під кількох важких колод.

Я підійшов ближче. Задзижчали мухи, і я трохи прикрив рота, марно намагаючись уберегтися від запаху.

— Він загинув витки зо два тому. — Я нагнувся й підняв купку потрошеного дерева й металу. — Глянь-но на це.

— Принеси це сюди — я й погляну.

Я приніс знахідку до того місця, де стояла Денна. Предмет був поламаний майже до невпізнанності.

— Арбалет.

— Нічого він йому не дав, — зауважила вона.

— Питання ось у чому: звідки в нього взагалі був арбалет? — Я поглянув на його товсту дугу, виготовлену з вороненої сталі. — Це був не якийсь там мисливський лук. Цим убивають людину в броні, перебуваючи на іншому кінці поля. Вони заборонені законом.

Денна пирхнула.

— Такі закони тут не виконуються. Ти ж знаєш.

Я знизав плечима.

— Все одно це був дорогий пристрій. Звідки в людини, що живе в крихітній хатинці з земляною долівкою, арбалет, який коштує десять талантів?

668

— Може, він знав про дракуса, — припустила Денна, збентежено роззираючись довкола. — Я б зараз була не проти мати арбалет.

Я хитнув головою.

— Дракуси сором'язливі. Вони уникають людей.

Денна відверто поглянула на мене й насмішкувато показала рукою на руїни хати.

— Згадай усіх диких тварин у лісі, — сказав я. — Усі дикі тварини уникають контакту з людьми. Ти вже казала, що взагалі не чула про дракусів. І це не просто так.

— Може, він скажений?

Тут я зупинився.

— Страшно подумати. — Я оглянув сплюндрований пейзаж. — Як узагалі вколювати таку істоту? І чи може ящірка взагалі сказитися?

Денна почала збентежено переминачися з ноги на ногу, нервово роззираючись довкола.

— Хочеш іще на щось тут подивитися? Бо з мене цього місця досить. Я не хочу бути тут, коли ця істота повернеться.

— Мені здається, що нам треба поховати цього хлопаку по-людськи...

Денна хитнула головою.

— Я *не* буду залишатися тут так довго. Ми можемо розповісти про це комусь у місті — може, та людина про це подбає. Він може повернутися щохвили.

— Але чому? — запитав я. — Чому він повертається сюди? — Я показав рукою. — Це дерево мертве вже цілий виток, але оте вирвали з землі всього дні зо два тому...

— Чому це тебе цікавить? — запитала Денна.

— Чандріяни, — твердо сказав я. — Я хочу знати, чому вони сюди прийшли. Чи керують вони дракусом?

— Я не думаю, що вони тут були, — відповіла Денна. — На фермі Мотенів — можливо. Але це лише робота скаженої коровоящірки. — Вона пильно вдивилася в моє обличчя. — Я не знаю, по що ти сюди прийшов. Але не думаю, що ти це знайдеш.

Я хитнув головою й роззирнувся навкруги.

— Мені здається, що це має бути якимось пов'язано з фермою.

— На мою думку, ти *хочеш*, щоб тут був якийсь зв'язок, — м'яко промовила вона. — Але цей хлопака загинув уже давно. Ти сам так сказав. А пам'ятаєш одвірок і корито для води на фермі? — Вона нагнулася й постукала кісточкою одного пальця по одній з колод зруйнованої хатини. Звук вийшов глухим. — І поглянь на арбалет — метал не проіржавів. Їх тут не було.

Я відчув, як у мене обірвалося серце. Я знав, що вона має рацію. У глибині душі я розумів, що хапався за соломинки. Однак я відчував, що здаватися, не спробувавши все можливе, неправильно.

Денна взяла мене за руку.

— Ну ж бо. Ходімо. — Вона всміхнулася й потягнула мене. Її рука була прохолодною й гладенькою. — Є цікавіші заняття, ніж полювання на...

Десь серед дерев пролунав гучний тріск: «хр-рясь-хр-хр-рясь». Денна відпустила мою руку й повернулася в той бік, звідки ми прийшли.

— Ні... — промовила вона. — Ні, ні, ні...

Завдяки раптовій загрозі дракуса я знову зосередився.

— Ми в безпеці, — сказав я, роззирнувшись навкруги. — Він не може вилізти. Заважкий для цього.

— На що вилізти? На дерево? Та він валив їх знічев'я!

— На кручі. — Я показав на прямовисну скелю на краю лісочка. — Уперед...

Ми незграбно побігли до підніжжя скелі, ледь долаючи борозни та перестрибуючи повалені дерева. За нами я почув низький, схожий на грім рев. Я позирнув за плече, але дракус і досі був десь посеред дерев.

Ми дісталися підніжжя скелі, і я заходився шукати таку ділянку, якою могли видертися ми обоє. За довгу гарячкову хвилину ми, вилізши з густих заростів сумаху, знайшли ділянку, на якій земля була сильно перерита. Тут покопався дракус.

670

— Поглянь! — Денна показала на розлом у скелі, глибоку розколину зо два фути завширшки. Крізь неї могла протиснутися людина, але для величезної ящірки вона була завузькою. Прямовисна скеля була подряпана гострими кігтями, а довкола розритої землі було розкидане потрошене каміння.

Ми з Денною протиснулись у вузьку розколину. Там було темно — єдиним джерелом світла була вузька смужка блакитного неба вгорі. Повзучи, я місцями був змушений повертатися боком, щоб не застрягнути. Коли я прибрав руки зі стін, виявилось, що мої долоні вкриті чорною сажею. Вочевидь, дракус, не маючи змоги прорити собі хід, дихнув вогнем у вузький прохід.

Всього за десяток футів щілина трохи поширшала.

— Тут є драбина, — сказала Денна. — Я полізу вгору. Якщо ця тварюка дихне на нас вогнем, він пройде тут, як дощова вода ринвою.

Вона вилізла, і я подався за нею. Драбина була неоконкретна, але міцна, і за двадцять футів ми опинилися на рівній землі. Нас із трьох боків оточував темний камінь, але зруйновану хатину та повалені дерева внизу було чітко видно. Біля скелі стояв дерев'яний ящик.

— Бачиш, що там? — запитала Денна, вдвляючись униз.

— Скажи мені, що я не дарма обдер собі коліна під час бігу.

Я почув глухий удар і відчув, як у мене за спиною здійнялася хвиля гарячого повітря. Дракус заревів ще раз, і вузькою щілиною внизу знову пройшов вогонь. Далі раптово пролунав лютий звук, схожий на шкрябання цвяхів по шиферу: дракус шалено задряпав підніжжя скелі.

Денна відверто поглянула на мене.

— Нешкідливий.

— Ми його не цікавимо, — відповів я. — Ти ж бачила. Він дряпав ту стіну ще задовго до того, як ми тут опинилися.

Денна сіла.

— Що це за місце?

— Якийсь оглядовий майданчик, — сказав я. — Звідси видно всю долину.

— Та ясно, що це — оглядовий майданчик, — зітхнула вона. — Я кажу про це місце загалом.

Я відкрив дерев'яний ящик, який стояв під скелею. У середині лежали груба вовняна ковдра, повний бурдюк із водою, трохи сушеного м'яса та з десяток гострющих стріл для арбалета.

— Я теж не знаю, — зізнався я. — Може, той хлоп від чогось утік.

Шум унизу припинився. Ми з Денною визирнули на сплюндровану долину. Врешті-решт дракус відійшов від скелі. Рухався він повільно; його величезна туша залишала в землі нерівну колію.

— Він рухається не так швидко, як минулої ночі, — зауважив я. — Може, він і справді хворий.

— Може, він стомився, бо цілий день намагався нас відстежити й убити. — Вона глянула на мене. — Сядь. Ти дієш мені на нерви. Ми поки нікуди не підемо.

Я сів, а дракус на наших очах посунув до середини долини. Він підійшов до дерева футів із тридцять заввишки й повалив його без помітних зусиль.

Тоді він заходився його їсти, почавши з листя. Далі він захрумкав гілками завтовшки з мій зап'ясток із такою легкістю, з якою вівця розжовує траву. Коли стовбур нарешті

залишився голим, я вирішив, що йому доведеться зупинитися. Та він просто захопився величезним пласким ротом за один кінець стовбура й крутнув масивною шиєю. Стовбур тріснув і зламався так, що в дракуса в роті залишився чималий, але стравний шматок, який він проковтнув практично цілком.

Ми з Денною скористалися можливістю пообідати й собі. На обід було лише трохи коржа, ковбаса та залишки моєї моркви.

Довіритися їжі з ящика я побоювався, позаяк той, хто тут жив, цілком міг бути якимось божевільним.

— Я й досі дивуюся, що його тут жодного разу ніхто не бачив, — сказала Денна.

— Його, мабуть, бачили мигцем, — відповів я. — Свинопас казав, що всі знають: у цих лісах є щось небезпечне. Мабуть, вони просто гадали, що це демон чи ще якась маґія в цьому дусі.

672

Денна з веселим усміхом позирнула на мене знову.

— І це каже хлопець, який прийшов до міста в пошуках чандріян.

— Це інше, — з жаром заперечив я. — Я не розповідаю казочки про фей і не торкаюся заліза на кожному кроці. Я прийшов сюди, щоб дізнатися правду. Щоб здобути інформацію з джерела, надійнішого за історії з третіх вуст.

— Я не хотіла тебе образити, — вражено проказала Денна. Вона знову поглянула вниз. — Це справді неймовірна тварина.

— Коли я про нього прочитав, я й не повірив у вогонь, — зізнався я. — Це здавалося мені дещо надуманим.

— Більш надуманим за існування ящірки завбільшки з гужовий віз?

— Тут річ лише в розмірі. Але вогонь — це неприродно. Зрештою, де він зберігає вогонь? Він же, ясна річ, не горить усередині.

— А хіба в тій книжці, яку ти читав, пояснення не було? — запитала Денна.

— В автора були певні здогади, та й усе. Спіймати дракуса для розтину йому не вдалося.

— Воно й не дивно, — відповіла Денна, дивлячись, як дракус спокійно перекидає ще одне дерево й починає його їсти. — Яка сітка чи клітка б його втримала?

— Утім, у нього було кілька цікавих теорій, — зауважив я. — Ти знаєш, що з коров'ячого гною виходить займистий газ?

Денна повернулася до мене й засміялася.

— Ні. Що, справді?

Я кивнув, широко всміхнувшись.

— Діти на фермах викрешують іскри на свіжий коров'ячий послід і дивляться, як він горить. Саме тому фермери мусять зберігати гній обережно. Газ може накопичитись і вибухнути.

— Я ж міська, — хихочучи, нагадала вона. — У нас у таке не грали.

— Багато втратили, — зауважив я. — Автор припускав, що дракус просто зберігає цей газ в якомусь міхурі. Насправді питання в тому, як він запалює газ. У автора є цікава ідея, пов'язана з миш'яком. З погляду хімії вона логічна. Миш'як і копальний газ вибухають від зіткнення. Так і з'являються мандрівні вогники на болотах. Але я вважаю, що це трохи нелогічно. Якби в його організмі було стільки миш'яку, він би отруївся.

— Гмм-гмм, — відповіла Денна, ще спостерігаючи за драконом унизу.

— Але якщо подумати, йому, щоб запалити газ, потрібна лише крихітна іскорка, — промовив я. — До того ж існує чимало тварин, здатних створювати гальванічну силу, якої достатньо для іскри. Наприклад, електричні вугрі можуть породжувати стільки цієї сили, що нею можна вбити людину, а вони ж усього кілька футів завдовжки. — Я показав на дракуса. — У такої великої істоти її б точно могло вистачити на іскру.

Я сподівався, що моя винахідливість вразить Денну, але її увагою, вочевидь, заволоділа сцена внизу.

— Ти ж мене насправді не слухаєш, так?

— Та не дуже, — зізналася вона, повернулася до мене й всміхнулася. — Ну, тобто для мене це цілком логічно. Він їсть дерево. Дерево горить. Чому б йому не дихати вогнем?

Поки я намагався вигадати якусь відповідь, вона показала на долину.

— Поглянь на дерева отам. Вони не здаються тобі дивними?

— Крім того, що вони знищені й майже повністю об'їдені? — запитав я. — Не дуже.

— Поглянь, як вони розташовані. Це важко помітити, бо там справжнісінький безлад, але вони, здається, росли рядами. Наче їх хтось посадив.

Тепер, коли вона на це вказала, справді здавалося, ніби значна частина дерев до приходу дракуса росла рядами. Був десяток рядів по двадцять дерев. Тепер від більшості з них zostавалися самі пеньки чи ями.

— Навіщо висаджувати дерева посеред лісу? — замислилася вона. — Це ж не садок... Ти не бачив фруктів?

Я хитнув головою.

674 — А інших дерев дракус не їв, — продовжила вона. — Он посередині порожньо. Інші він валить, але ці він валить і їсть. — Вона примружилася. — Яке дерево він їсть зараз?

— Мені звідси не видно, — сказав я. — Клен? Його що, на солодке тягне?

Ми подивилися ще трохи, а тоді Денна звелася на ноги.

— Ну, важливо тут те, що він не побіжить і не дихне вогнем нам у спину. Ходімо подивімося, що на другому кінці цієї вузької стежки. Мені здається, що це десь неподалік.

Ми спустилися драбиною й неквапливо пішли звивистим дном вузької розколини. Вона крутилася й звивалася ще двадцять футів, а тоді привела в малесеньку ущелину з крутими стінами з усіх боків.

Виходу не було, але було очевидно, що нею якимось користуються. Ущелину очистили від рослин, залишивши втоптану земляну долівку. Було викопано дві довгі ями для кострищ, а над ними лежали на цегляних платформах великі металеві ночви. Вони трохи скидалися на чани, в яких живодери топлять лій. Але ці були широкі, пласкі й мілкі, як дека для випікання величезних пирогів.

— Його справді тягне на солодке! — Денна засміялася. — Той хлопака виробляв тут кленові цукерки. Або сироп.

Я підійшов ближче, щоб подивитися. Довкола лежали відра, з тих, в які можна збирати кленовий сік для виварювання. Я відчинив двері крихітної блаженної повітки й теж побачив відра, а також довгі дерев'яні лопати для мішання соку, скребки, якими можна діставати його з ночов...

Але щось у цьому явно було не так. У лісі було вдосталь кленів. Вирощувати їх було безглуздо. І навіщо обирати таке віддалене місце?

Може, він просто був не при своєму розумі. Я знічев'я взяв один скребок і поглянув на нього. Його край був перемазаний чимось темним, наче ним вишкрібали дьоготь...

— Фе! — скрикнула Денна за мною. — Гірке. Мабуть, спалили.

Я розвернувся й побачив, що Денна стоїть біля одного кострища. Вона відірвала від дна одних ночов велике кружало липкої речовини й надкусила його. Воно було чорне, а не темно-бурштинове, як кленові цукерки.

Раптом до мене дійшло, що відбувалося там насправді.

— *Не їж!*

Вона спантеличено поглянула на мене.

— Усе *не так* погано, — сказала вона — не надто розбірливо, позаяк рот у неї був повний і злипнувся. — Воно дивне, але, у принципі, не неприємне.

Підійшовши до неї, я вибив кружало в неї з руки. У відповідь її очі гнівно спалахнули.

— *Виплюнь!* — гарикнув я. — *Негайно! Це отрута!*

Гнів на її обличчі негайно обернувся жахом. Вона роззявила рота й випустила на землю грудку темної речовини. Тоді сплюнула густою чорною слиною. Я сунув їй у руки свою пляшку з водою.

— Прополощи рота, — сказав я. — Сполосни й виплюнь.

Вона взяла пляшку, а тоді я згадав, що вона порожня. Ми допили її під час обіду.

Я кинувся бігти й ледь подолав вузький прохід. Притьмом видерся по драбині, схопив бурдюк, а тоді спустився й повернувся до маленької ущелини.

Денна сиділа на дні ущелини мертвотно-бліда і з круглими очима. Я пхнув бурдюк їй у руки, і вона захлебтала

так швидко, що аж захлинулась, а тоді сплюнула й трохи закашлялась.

Я сунув руку в кострище, глибоко занувив її в попіл і в решті-решт знайшов під ним вуглинка, які не згоріли. Дістав жменьку незгорілого деревного вугілля. Потрусивши рукою, майже позбувся попелу, а тоді сунув їй жменьку чорних вуглинок.

— З'їж оце, — наказав я.

Вона глянула на мене порожніми очима.

— З'їж! — Я потрусив жменею вугілля перед нею. — Якщо ти це не розжувеш і не проковтнеш, я виведу тебе з ладу й запхну його тобі в горлянку! — Я закинув трохи собі в рот. — Поглянь, тут нічого страшного немає. Просто зроби це. — Мій тон пом'якшився, став швидше благальним, аніж наказовим. — Денно, довірся мені.

676 Вона взяла трохи вугілля й поклала собі в рот. Бліда на виду, зі сльозами на очах, вона розжувала все і, скривившись, запила ковтком води.

— Тут збирають триклятий офалум, — пояснив я. — Який же я ідіот — не помітив цього швидше.

Денна почала щось говорити, але я урвав її.

— Не говори. Їж далі. Стільки, скільки зможеш.

Вона серйозно кивнула, вирячивши очі. Пожувала, трохи закашлялась, але проковтнула вугілля, знову набравши в рот води. Швидко з'їла дванадцять порцій, а тоді знову прополоскала рота.

— Що таке офалум? — тихо запитала вона.

— Наркотик. Це дерева денер. Ти щойно напхала собі повний рот денерового глею. — Я сів поруч з нею. У мене трусилися руки. Я поклав їх на ноги й міцно притиснув, аби це приховати.

Вона нічого не відповіла. Про денеровий глей знали всі. У Тарбієні закоцюблі трупи солодкожерів, які перестаралися з дозою в провулках і під дверима в Доках, доводилося збирати шкуродерам.

— Скільки ти проковтнула? — запитав я.

— Я просто його жувала, як іриску. — Вона знову зблідла на виду. — У мене ще трохи застрягло в зубах.

Я торкнувся бурдюка.

— Полощи далі.

Вона перекотила воду з однієї щоки до другої, виплюнула й повторила процедуру. Я спробував здогадатися, скільки наркотику потрапило в її організм, але на це впливало надто багато чинників. Я не знав, скільки вона проковтнула, наскільки рафінованим був той глей, чи намагалися ті, хто його виробляє, якось його фільтрувати чи очищувати.

Вона ворушила ротом, водночас облизуючи язиком зуби.

— Ну, добре, я чиста.

Я вимушено засміявся.

— Аж ніяк, — заперечив я. — У тебе рот весь чорний. Ти схожа на дитину, яка гралася у вугільній ямі.

— Ти від мене недалеко відбіг, — відповіла вона. — Ти схожий на сажотруса. — Вона потягнулася до мого оголеного плеча. Я, певно, порвав сорочку, зачепившись об каміння, коли мчав по бурдюк із водою. Вона кволо всміхнулася; усмішка зовсім не відобразилася в її переляканих очах. — Чому я напхалася вугілля?

— Деревне вугілля — як хімічна губка, — пояснив я. — Воно всотує наркотичні та отруйні речовини.

Вона трохи посвітлішала.

— Повністю?

Я замислився, чи мені не збрехати, але передумав.

— Здебільшого. Ти прийняла його досить швидко. Воно всотає більшу частину того, що ти проковтнула.

— Скільки?

— Близько шести десятих, — відповів я. — Сподіваюся, що трохи більше. Як ти відчуваєшся?

— Я злякана, — зізналася вона. — Наполохана. Але поза тим — жодних змін. — Вона нервово посунулася на місці й поклала руку на липке кружало глею, яке я перед цим вибив з її рук. Вона змахнула його й нервово обтерла руку об штани. — Коли ми дізнаємося напевне?

— Я не знаю, наскільки він рафінований, — сказав я. — Якщо він досі сирий, він довше буде проникати у твій організм. Це добре, тому що його дія розтягнеться на триваліший час.

Я намацав пульс у неї на шиї. Він був дуже швидкий, а це мені ні про що не казало. У мене теж був дуже швидкий пульс.

— Поглянь сюди. — Я змахнув піднятою рукою й простежив за її очима. Її зіниці реагували на світло сповільнено. Я поклав руку їй на голову і, начебто зібравшись трохи підняти їй повіку, сильно притиснув палець до синця в неї на скроні. Вона не здригнулася й ніяк не показала, що їй боляче.

— Раніше я гадала, що це я сама вигадую, — промовила Денна, поглянувши на мене. — Але твої очі справді змінюють колір. Зазвичай вони яскраво-зелені, з золотим кільцем довкола серединки...

— Вони в мене від матері, — відповів я.

— Але я за ними стежила. Коли ти вчора зламав ручку насоса, вони стали тьмяно-зеленими, каламутними. А коли свинопас висловився про ру, вони всього на мить потемніли. Я думала, що це лише світло, але тепер бачу, що воно тут ні до чого.

678

— Я здивований, що ти помітила, — зауважив я. — За все моє життя це відзначив хіба один мій старий учитель. І він був арканістом, а це означає, що помічати — це, у принципі, його робота.

— Ну, помічати все, пов'язане з тобою, — моя робота. — Вона трохи схилила голову набік. — Мабуть, увагу людей відвертає твоє волосся. Воно таке яскраве. Неабияк... неабияк відвертає увагу. А лице в тебе дуже виразне. Ти постійно його контролюєш, навіть поведінку очей. Але не їхній колір. — Вона ледь помітно всміхнулася. — Тепер вони бліді. Як зелений іній. Ти, певно, страшенно боїшся.

— Мені здається, що це — давня добра хіть, — якомога грубішим тоном відповів я. — Нечасто гарна дівчина так близько підпускає мене до себе.

— Ти завжди чудово мені брешеш, — сказала вона та опустила погляд з мене на свої руки. — Я помру?

— Ні, — запевнив я. — Аж ніяк.

— Можеш... — Вона підняла на мене очі й знову всміхнулася; очі в неї були вологі, але сльози з них не текли. — Можеш просто сказати це мені вголос?

— Ти не помреш, — вимовив я та звівся на ноги. — Ходімо, подивімося, чи не пішла вже наша приятелька-ящірка.

Я хотів, аби вона постійно рухалася й перемикала свою увагу на щось інше, тож ми обоє випили ще трохи й повернулися на оглядовий майданчик. Дракус лежав на сонечку і спав.

Я скористався можливістю запхати до своєї дорожньої торби ковдру та сушене м'ясо.

— Раніше мені було соромно красти в мертвих, — зізнався я. — Але зараз...

— Принаймні тепер ми знаємо, чому він ховався в такій глушині з арбалетом, оглядовим майданчиком і взагалі, — промовила Денна. — Невелику таємницю розгадано.

Я почав зав'язувати свою торбу, але тоді, спохопившись, поклав до неї і стріли для арбалета.

— А це навіщо? — запитала вона.

— Вони коштують грошей, — сказав я. — Я заборгував одній небезпечній людині. Мені стане у пригоді кожен гріш... — замислившись, я поступово замовк.

Денна подивилася на мене, і я зрозумів, що вона дійшла того ж висновку.

— Знаєш, скільки коштувала б така кількість глею? — запитала вона.

— Та ні, — промовив я, думаючи про тридцять ночов, на кожних з яких лежить пластина з застиглого внизу чорного липкого глею завбільшки з обідню тарілку. — Гадаю, що дуже багато. Шалену суму.

Денна захиталася вперед-назад.

— Квоуте, я сама не знаю, як до цього ставлюся. Я бачила, як дівчата ставали залежними від цієї штуки. Мені потрібні гроші. — Вона гірко розсміялася. — Зараз у мене немає навіть другого комплекту одягу. — Вона явно була стурбована. — Але я не знаю, чи так уже він мені потрібен.

— Я думаю про аптекарів, — швидко сказав я. — Вони б рафінували його й зробили б з нього ліки. Це потужне знеболювальне. Заплатять нам далеко не так добре, як інші люди, але все ж півбуханця...

Денна широко всміхнулася.

—Я була б дуже рада мати півбуханця. Особливо зважаючи на те, що мій загадковий гад-покровитель, судячи з усього, зник.

Ми повернулися в ущелину. Цього разу я, вийшовши з вузького проходу, побачив випарювальні ночви в іншому світлі. Тепер кожні з них відповідали добрій сумі в моїй кишені. Плата за навчання в наступному семестрі, новий одяг, свобода від боргу перед Деві...

Я побачив, що Денна дивиться на ночви з таким само зачудуванням, хоча в неї очі оскліли дещо сильніше, ніж у мене.

—Я б могла рік спокійно жити на ці гроші, — сказала вона. — І ні перед ким не бути зобов'язаною.

Я пішов у повітку з інструментами й узяв по скребку для кожного з нас. Попрацювавши кілька хвилин, ми зібрали всі чорні липкі шматочки в одну грудку завбільшки з солодку диню.

680

Денна трохи здригнулася, а тоді з усмішкою поглянула на мене. Щоки в неї були рум'яні.

—Мені раптом стало дуже добре. — Вона схрестила руки на грудях і потерла себе руками вгору-вниз. — Дуже-дуже добре. Не думаю, що це я просто подумала про такі великі гроші.

—Це глей, — пояснив я. — Те, що він так повільно на тебе подівав, добрий знак. Якби це сталося швидше, я б захвилювався. — Я серйозно поглянув на неї. — А тепер послухай. Якщо відчуєш якусь важкість у грудях або тобі стане важко дихати, неодмінно скажи мені. Якщо нічого з цього не буде, з тобою все має бути гаразд.

Денна кивнула, а тоді глибоко вдихнула й видихнула.

—Небесний ангелику Ордале, я почуваюся чудово. — Вона глянула на мене з тривогою, але все одно не змогла стримати широкої усмішки. — У мене від цього з'явиться залежність?

Я заперечно хитнув головою, і вона зітхнула з полегшенням.

—Знаєш, що тут найпаскудніше? Мені страшно стати залежною, але мені начхати, що мені страшно. Я ще ніколи

так не почувалася. Не дивно, що наш великий лускатий друг постійно ходить сюди по нову порцію...

— Тейлу милосердний, — промовив я. — Я про це й не подумав. Ось чому він намагався продертися сюди. Він відчуває запах глею. Він два витки їв дерева, по три-чотири штуки на день.

— Найбільший солодкожер повертається по нову дозу. — Денна засміялася, а тоді на її обличчі відобразився жах. — Скільки дерев залишилося?

— Два чи три, — відповів я, згадуючи ряди порожніх ям і зламаних стовбурів. — Але відколи ми сюди повернулися, він міг з'їсти ще одне.

— Бачив коли-небудь солодкожера, на якого найшов голод? — сказала Денна з ошелешеним обличчям. — Вони ж казяться.

— Я знаю, — відповів я, згадуючи дівчину, яка танцювала голяка в снігу в Тарбієні.

— Як гадаєш, що він зробить, коли дерев не залишиться? Я добряче замислився.

— Піде шукати нові. І впаде у відчай. А ще він знає, що в останньому місці, де він знайшов дерева, була маленька хатинка, від якої пахло людьми... Нам доведеться його вбити.

— Вбити? — Вона засміялася, а тоді знову притиснула руки до рота. — Не маючи нічого, крім мого гарного голосу та твоєї мужньої відваги? — Вона, хоч і тримала обидві руки біля рота, неконтрольовано захихотіла. — Господи, Квоуте, вибач. Як довго я такою буду?

— Не знаю. Офалум викликає ейфорію...

— Є. — Вона підморгнула мені з широкою усмішкою.

— Далі — маніакальний стан, за досить великої дози — нетривалий делірій, а тоді — виснаження.

— Може, я нарешті просплю всю ніч, — сказала вона. — Не можна всерйоз сподіватися вбити цю тварюку. Чим ти її вбиватимеш? Загостреним дрючком?

— Я не можу просто дозволити їй бігати на волі. До Требона звідси всього миль із п'ять. А ще ближче є невеличкі ферми. Уяви собі, якої шкоди він би завдав.

— Але як? — повторила вона. — Як убити таку істоту?

Я повернувся до крихітної повітки.

— Якщо нам пощастило, то цьому хлопцеві вистачило розуму купити запасний арбалет... — Я почав ритися, викидаючи з дверей різні речі. Лопатки для розмішування, відра, скребки, лопата, знову відра, бочка...

Бочка була десь завбільшки з невеличке барильце елю. Я виніс її з повітки й здер кришку. На дні лежав цератовий мішок із великою клейкою грудкою чорного денерowego глею, щонайменше вчетверо більшою за ту, яку вже зліпили ми з Денною.

Я витягнув мішок і поклав його на землю, розкривши перед Денною. Вона зазирнула всередину, охнула, а тоді трохи пострибала.

— Тепер я зможу купити собі поні! — засміялася вона.

— Стосовно поні не знаю, — мовив я, зробивши певні підрахунки в голові. — Але гадаю, що, перш ніж ми поділимо гроші, тобі слід купити добру напіварфу. А не якусь там понуру ліру.

— Так! — вигукнула Денна й кинулася до мене з несамовитими радісними обіймами. — А тобі ми купимо... — Вона з цікавістю поглянула на мене; її замурзане обличчя при цьому відділяло від мого лише кілька дюймів. — Що ти хочеш?

Перш ніж я встиг щось сказати чи зробити, заревів дракус.

Розділ сімдесят восьмий

Отрута

Рев дракуса нагадував звук сурми, якщо уявити собі сурму завбільшки з будинок — таку, що складається з каменю, грому та розтопленого свинцю. Я відчув його не в грудях. Я відчув його в стопах, коли від нього задрижала земля.

Від цього реву ми різко підскочили. Деннина потилиця врзалася мені в ніс, і я захитався, осліпши від болю. Денна цього не помітила, бо тут-таки заточилася й упала, перетворившись на безвільний реготливий клубок рук і ніг.

Допомігши Денні підвестися, я почув удалині якийсь хряскіт, і ми обережно повернулися на оглядовий майданчик.

Дракус... дурів, скачучи, як п'яний собака, і перекидаючи дерева, як хлопчисько валить кукурудзиння на полі.

Я затамував подих і побачив, як він підійшов до древнього дуба, столітнього й кремезного, як сірокамінь. Дракус став дибки й наліг передніми ногами на одну з нижчих гілок, ніби бажаючи видертися. Гілка, яка була завбільшки з ціле дерево, практично вибухнула.

Дракус став дибки знову й добряче наліг на дерево. Дивлячись, я не сумнівався, що він ось-ось нахромиться на зламану гілку, але забулений спис із твердого дерева розлетівся на друзки, ледь прим'явши йому груди. Дракус врізався в стовбур. Він не зламався, але розколовся з громоподібним звуком.

Дракус кидався навсібіч, скакав і падав, качався на гострому, забуленому камінні. Гикнув, видихнувши величезний язик полум'я, і знову атакував розколотий дуб, ударивши його головою, схожою на гігантський тупий клин. Цього разу він повалив дерево; коріння дерева різко вийшло з землі, і навсібіч полетіли ґрунт і камінь.

У мене на думці було тільки одне: намагатися заподіяти шкоду цій істоті марно. Вона застосовувала до самої себе таку силу, на яку я й не сподівався здобутися.

— Нам його ніяк не вбити, — сказав я. — Це було б усе одне що намагатись атакувати грозу. Як би ми могли йому нашкодити?

— Нам треба приманити її з-за кручі, — спокійно запропонувала Денна.

— Вона? — перепитав я. — Чому ти думаєш, що це — вона?

— А чому ти думаєш, що це — він? — відповіла вона, а тоді хитнула головою, наче очищуючи її. — Не зважай, це не має значення. Ми знаємо, що його приваблюють вогні. Ми просто розведемо вогонь і звисимо його з гілки. — Вона показала на кілька дерев, які звішувалися з кручі вниз. — Тоді, коли він помчить його гасити... — Вона зобразила обома руками падіння.

— Гадаєш, йому хоч це нашкодить? — із сумнівом запитав я.

— Ну, — заговорила Денна, — коли мурахи змітають зі столу, з нею нічого не стається, хоча для мурахи це, напевно,

все одно що впасти з кручі. Але якби хтось із нас зіскочив з даху, ми постраждали б, оскільки ми важчі. Логічно, що більші істоти падають іще жорсткіше. — Вона пильно подивилася на дракуса внизу. — А навряд чи можна бути більшим за нього.

Звісно, вона мала рацію. Вона говорила про квадратно-кубічний коефіцієнт, хоч і не знала, як це називається.

— Так він має принаймні дістати ушкодження, — продовжила Денна. — Далі ми б, наприклад, могли скинути на нього каміння абощо. — Вона поглянула на мене. — Що таке? З моєю ідеєю щось не так?

— Це не вельми героїчно, — зневажливо промовив я. — Я сподівався на щось трохи цікавіше.

— Ну, свій обладунок і бойового коня я забула вдома, — сказала вона. — Ти просто засмутився через те, що твій великий університетський мозок не зміг додуматися, що робити, а мій план блискучий. — Вона показала назад, на ущелину з крутими стінами. — Вогонь розведемо в якихось із тих металевих ночов. Вони широкі, м'які, і вони заберуть жар. У тій повітці був якийсь канат?

684

— Я... — Я вкотре відчув, як у мене всередині все обривається. — Ні. Не думаю.

Денна погладила мене по руці.

— Не треба так. Коли він піде, ми пошукаємо на руїнах хати. Б'юсь об заклад, що там є якийсь канат. — Вона поглянула на дракуса. — Чесно кажучи, я її розумію. Мені теж хочеться бігати й на щось стрибати.

— Це той маніакальний стан, про який я говорив, — відповів я.

За чверть години дракус пішов із долини. Лише після цього ми з Денною вибралися зі своєї схованки; я ніс свою дорожню торбу, а вона — важкий цератовий мішок, в якому лежав увесь глей, який ми знайшли, майже цілий бушель.

— Дай мені свій приваб-камінь, — сказала вона, поставивши мішок. Я передав його. — Знайди якийсь канат. А я піду відшукаю тобі подарунок. — Вона легко подалася геть, а за нею полетіло її темне волосся.

Я швидко обшукав хату, дихаючи якомога рідше. Знайшов сокиру, битий посуд, бочку червивого борошна, запліснявілий солом'яний матрац, клубок шпагату, але каната не знайшов.

Денна радісно скрикнула серед дерев, підбігла до мене та втиснула мені в руку чорну лусочку. Вона була тепла від сонця, трохи більша за її лусочку, але радше овальна, ніж схожа на краплю.

— Красно дякую, пані.

Усміхаючись на весь рот, вона зробила чарівний реверанс.

— Канат?

Я показав клубок грубого шпагату.

— Найближче до нього, що я зміг знайти. Вибач.

Денна насупилась, а тоді махнула на це рукою.

— Ну, гаразд. Ти вивчав в Університеті якусь дивну й чудову магію? Якись темні сили, які краще не чіпати?

Я перевернув лусочку в руках і замислився над цим. У мене був віск, а з цієї лусочки зв'язок вийшов би не гірший, аніж з волосини. Я міг би зробити модель дракуса, але що далі? Істота, яка спокійно відпочиває на вугіллі, й оком не змигне, якщо припекти їй ноги.

Але з лялькою можна робити й дещо страшніше. Таке, про що добрий арканіст не має думати взагалі. Маніпуляції зі шпильками й ножами, від яких з людини точиться кров, навіть якщо вона десь далеко. Справжнє зловживання.

Роздумуючи про це, я поглянув на лусочку у своїй руці. Вона здебільшого складалася з заліза й посередині була товща за мою долоню. Я не знав, чи зміг би проникнути під луску й нашкодити цій істоті, навіть послуговуючись лялькою й енергією з розпаленого багаття.

Найгіршим же було те, що, спробувавши, я б не дізнався, чи вийшло в мене. Мені нестерпно було уявляти, як я сиджу без діла біля якогось багаття, встромляючи шпильки у воскову ляльку, тим часом як за кілька миль від мене оскаженілий від наркотику дракус качається на підпалених руїнах ферми, що належала геть безневинній родині.

— Ні, — сказав я. — Мені не згадуються ніякі чари.

— Ми можемо піти до констебля й попросити його послати з десяток чоловіків із луками застрелити величезну, завбільшки з будинок, драконокурку, що сказала від наркотику.

Раптом до мене дійшло.

— Отрута, — сказав я. — Нам доведеться його отруїти.

— У тебе є при собі дві кварта миш'яку? — скептично запитала вона. — Цього б хоч вистачило такому велетневі?

— Не миш'яку. — Я злегка копнув цератовий мішок.

Вона опустила погляд.

— Ой, — зажурилася вона. — А як же мій поні?

— Мабуть, доведеться тобі обійтися без поні, — відповів я. — Але на твою напіварфу нам усе одно вистачить. Власне, я впевнений, що за дракусову тушу ми зможемо виручити ще більше. Луска коштуватиме дуже дорого. А натуралісти в Університеті зрадіють можливості...

686

— Тобі не треба мене вмовляти, — промовила вона. — Я знаю, що так треба. — Поглянувши на мене, вона широко всміхнулася. — До того ж ми станемо героями й заб'ємо дракона. Його скарб — це лише приємний додаток.

Я засміявся.

— Тоді добре, — сказав я. — Гадаю, нам слід повернутися до пагорба з сірокаменями й заманити його туди багаттям.

Денна явно спантеличилася.

— Чому? Ми знаємо, що він повернеться сюди. Чому б нам не просто отаборитися тут і не зачекати?

Я хитнув головою.

— Поглянь, скільки тут ще дерев денер.

Вона роззирнулася довкола.

— Він усі поїв?

Я кивнув.

— Якщо ми вб'ємо його сьогодні ввечері, то зможемо до настання ночі повернутись у Требон, — пояснив я. — Мені набридло спати надворі. Я хочу помитись у ванні, поїсти гарячого й лягти в справжню постіль.

— Знову брешеш, — весело сказала вона. — Подача в тебе вже краща, але я тебе бачу наскрізь, як неглибокий

струмок. — Вона тицьнула мене в груди пальцем. — Скажи мені правду.

— Я хочу доправити тебе назад до Требона, — зізнався я. — Просто на той випадок, якщо ти з'їла забагато глею. Я б не став довіряти жодному з тутешніх лікарів, але в них, мабуть, є якісь ліки, якими я міг би скористатися. Це про всякий випадок.

— Мій герой. — Денна всміхнулася. — Ти милий, але я почуваюся нормально.

Я потягнувся й сильно тицьнув її у вухо кінчиком пальця.

Вона з обуреним виразом обличчя піднесла руку до скроні.

— Ой... ох. — Вона якось спантеличилася.

— Зовсім не боляче, так?

— Ні, — сказала вона.

— Ось тобі правда, — серйозно заговорив я. — На мою думку, у тебе все буде гаразд, але я в цьому не впевнений. Я не знаю, скільки ще тієї речовини проникає у твій організм. За годину я розумітиму це краще, але якщо щось піде не так, я волів би бути на годину шляху ближче до Требона. Тоді мені не доведеться нести тебе так далеко. — Я поглянув їй просто у вічі. — Я не легковажу життям людей, які мені небайдужі.

Вона вислухала мене з похмурих обличчям. Тоді на її личку знову розквітла широка усмішка.

— Мені подобається твоя мужня відвага, — заявила вона. — Прояви її ще.

Розділ сімдесят дев'ятий

Солодкі слова

Ми повернулися до пагорба з сірокаменями години за дві. Це сталося б швидше, якби в Денни не посилювався маніакальний стан: її надмірна енергійність швидше заважала, ніж допомагала. У неї легко розпорошувалась увага, і вона часто поривалася втекти, побачивши щось цікаве.

Ми перейшли той самий струмочок, який переходили раніше, і, хоча води в ньому було щонайбільше по кісточки,

Денна наполягла, що нам потрібно скупатися. Я трохи обмився, а тоді відійшов на безпечну відстань і прослухав кілька не надто пристойних пісень у її виконанні. Також вона кілька разів досить відверто запросила мене зайти у воду разом з нею.

Я, безумовно, тримався осторонь. Людей, що користаються з жінок, які не повністю себе контролюють, називають по-різному, і жодне з цих слів мене ніколи не стосуватиметься.

Коли ми дісталися вершини пагорба з сірокаменями, я знайшов застосування надмірній енергійності Денни й послав її по хмиз, а сам тим часом виклав кострище, ще більше за попереднє. Що більше багаття, то швидше воно привабить дракуса.

688

Я сів біля цератового мішка й відкрив його. Від глею пішов землистий запах — солодкий, димний, як від перегною.

Денна повернулася на вершину пагорба та опустила оберемок хмизу.

— Скільки його тобі знадобиться? — спитала вона.

— Я ще не визначився, — відповів я. — Доведеться діяти навмання.

— Просто віддай йому весь, — запропонувала Денна. — Береженого Бог береже.

Я заперечно хитнув головою.

— Заходити так далеко не потрібно. Це б було звичайним марнотратством. До того ж рафінований глей — потужне знеболювальне. Ці ліки придалися б людям...

— ...а тобі придалися б гроші, — закінчила Денна.

— Придалися б, — визнав я. — Але я, правду кажучи, більше думав про твою арфу. Ти в тій пожежі втратила ліру. Я знаю, як воно — не мати інструмента.

— Чув коли-небудь історію про хлопчика з золотими стрілами? — запитала Денна. — У дитинстві вона постійно мене бентежила. Щоб вистрілити в когось золотою стрілою, треба дуже сильно хотіти його вбити. Можна ж просто лишити собі золото й піти додому, так?

— Це, безперечно, новий погляд на цю історію, — промовив я й опустил погляд на мішок. Я здогадувався, що за таку кількість денерowego глею аптекар заплатить щонайменше п'ятдесят талантів. А може, й цілу сотню, залежно від того, наскільки він рафінований.

Денна знизала плечима й попрямувала назад, до дерев, щоб набрати ще хмизу, а я заходився сушити собі голову над тим, скільки денеру може знадобитися, щоб отруїти п'ятитонну ящірку.

Це була кошмарна серія обґрунтованих здогадів, які ускладнювалися тим, що в мене не було можливості провести точні вимірювання. Почав я з крихти завбільшки з останню фалангу мого мізинця: стільки глею, як я здогадувався, насправді проковтнула Денна. Однак Денна з'їла чимало деревного вугілля, тож фактично доза була вдвічі меншою. У мене залишилася кулька чорного глею, трохи більша за горошину.

Але така його кількість могла лише викликати ейфорію в людської дівчини й надати їй сил. Я ж хотів убити дракуса. З цією метою я потроїв дозу, а тоді для певності потроїв її ще раз. Врешті-решт у мене вийшла кулька завбільшки з велику стиглу виноградину.

Як я здогадувався, дракус важив п'ять тонн або ж вісімсот стоунів. Деннину вагу я оцінив у вісім-дев'ять стоунів, для обережності — вісім. Отже, мені, щоб убити дракуса, була потрібна доза, у сто разів більша за цю виноградину. Я вліпив десять зернинок завбільшки з виноградину, а тоді зліпив їх докупи. Вийшла грудка завбільшки з абрикос. Я зліпив іще дев'ять кульок завбільшки з абрикос і поклав їх у дерев'яне відро, яке ми принесли з денеровой плантації.

Денна принесла ще хмизу й зазирнула у відро.

— Це все? — запитала вона. — Здається, не дуже багато.

Вона мала рацію. Порівняно з величезною тушею дракуса це видавалося дрібничкою. Я пояснив, звідки взяв цю оцінку. Вона кивнула.

— Здається, цього більш-менш досить. Але не забувай, що він їсть дерева вже більше половини місяця. Він, мабуть, стійкий до цього.

Я кивнув і закинув у відро ще п'ять кульок завбільшки з абрикос.

— А ще він може бути міцнішим, ніж ти думаєш. Глей може діяти на ящірок інакше.

Я знову кивнув і додав у відро ще п'ять кульок. Далі, замислившись на мить, додав ще одну.

— Отже, у нас виходить двадцять одна, — пояснив я. — Гарне число. Три сімки.

— Привабити удачу на свій бік — це геть непогано, — погодилася Денна.

— А ще нам потрібно, щоб він помер швидко, — сказав я. — Так буде й людяніше щодо дракуса, і безпечніше для нас.

Денна поглянула на мене.

— Отже, подвоїмо дозу?

Я кивнув, і вона пішла назад у ліс, тим часом як я зліпив ще двадцять одну кульку й докинув їх у відро. Коли я саме скачував останню кульку, вона принесла ще хмизу.

690

Я вчавив глей у дно відра.

— Цього має бути більш ніж достатньо, — промовив я. — Така кількість офалуму миттєво вбила б усе населення Требона.

Ми з Денною поглянули на відро. У ньому лежало близько третини всього глею, який ми знайшли. Того, що лишилося в цератовому мішку, вистачило б, щоб купити Денні напіварфу, погасити мій борг перед Деві, та після цього все одно залишилося б стільки, що ми б могли спокійно жити кілька місяців. Я уявив собі, як куплю новий одяг, повний комплект нових струн для своєї лютні, пляшку авеннського фруктового вина...

Уявив собі, як дракус розпихає дерева, наче снопи пшениці, без жодних зусиль ламаючи їх своєю вагою.

— Треба подвоїти дозу знову, — сказала Денна, повторюючи мої власні думки, — просто щоб уже напевне.

Я вкотре її подвоїв, скачавши ще сорок дві кульки з глею, тим часом як Денна приносила все нові й нові оберемки хмизу.

Щойно я розпалив багаття, пішов дощ. Ми розвели багаття, більше за попереднє, сподіваючись, що яскравіший

вогонь привабить дракуса швидше. Я хотів чимскорше повернути Денну до відносно безпечного Требона.

Нарешті я за допомогою знайденої сокири та шпагату справив неоковирну драбину. Вона була потворна, але скористатися нею було можна, і я притулив її збоку до арки з сірокаменів. Цього разу нам із Денною легко буде дістатися безпечного місця.

Вечеря в нас вийшла далеко не такою розкішною, як попереднього вечора. Ми обійшлися залишками мого коржа, який уже зачерствів, сушеним м'ясом й останніми картопляними, запеченими на вогні.

Поки ми їли, я розповів Денні всю історію про пожежу в Промислі. Почасті річ була в тому, що я був юним, був хлопчиськом і відчайдушно хотів справити на неї враження, але мені також хотілося дати їй зрозуміти, що я пропустив наш обід через обставини, які геть від мене не залежали. Вона була ідеальною слухачкою — зосередила увагу й охала завжди, коли це було доречно.

691

Я вже не переймався її передозуванням. Після того як вона збрала невеличку гірку з хмизу, її маніакальний стан вщух, і в неї почалася вдоволенна, майже сонна апатія. Однак я знав, що від дії наркотику вона буде виснаженою й слабкою. Я хотів, щоб вона не ризикувала, а видужувала, лежачи в ліжку в Требоні.

Коли ми закінчили їсти, я підійшов туди, де сиділа вона, притулившись спиною до одного з сірокаменів. Я засукав рукави сорочки.

— Гаразд, я маю тебе оглянути, — з пафосом сказав я.

Вона ліниво всміхнулася мені з напівзаплющеними очима.

— А ти справді вмієш завоювати дівчину солодкими словами.

Я намацав її пульс у ямці на тендітній шиї. Він був повільний, але стабільний. Відчувши мій дотик, вона трохи відсахнулася.

— Лоскітно.

— Як ти? — запитав я.

— Втомилася, — промовила вона не зовсім чітким голо-
сом. — Я втомилася, і мені трохи холодно...

Хоча це й не було несподіванкою, це все одно трохи ди-
вувало, зважаючи на те, що всього за кілька футів від нас
палала ватра. Я дістав зі своєї торби запасну ковдру й при-
ніс їй. Денна закуталася.

Я близько нахилився до неї, щоб зазирнути у вічі. Зіни-
ці в Денни досі були розширені й мляві, але не більше,
ніж раніше.

Вона потягнулася вгору й поклала руку мені на щоку.

— У тебе таке миле обличчя, — промовила вона, замрія-
но дивлячись на мене. — Схоже на ідеальну кухню.

Я ледве втримався від усмішки. Ось він, делірій. Вона
періодично впадатиме в нього, доки не знепритомніє від
крайнього виснаження.

692 Якщо ви в тарбієнському провулку бачите, як хтось вер-
зе якусь маячню, розмовляючи сам із собою, можливо,
це насправді не божевільний, а просто солодкожер, який
одурів від надмірної дози денеру.

— Кухню?

— Так, — підтвердила вона. — Усе пасує одне до одного,
і цукорниця стоїть саме там, де треба.

— Як ти дихаєш? — запитав я.

— Нормально, — сказала вона. — Важкувато, але нор-
мально.

Тут моє серце забилося трохи швидше.

— Що ти маєш на увазі?

— У мене проблеми з диханням, — пояснила вона. — Ча-
сом мені стискає груди, і я все одно що дихаю крізь пудинг. —
Вона засміялася. — Я сказала «пудинг»? Я хотіла сказати
«м'яса». Наче крізь солодкий м'ясовий пудинг.

Я поборов сильне бажання гнівно зауважити, що про-
сив її сказати мені, якщо вона відчує, що в неї щось не так
з диханням.

— Зараз дихати важко?

Вона байдужо низила плечима.

— Я мушу послухати твоє дихання, — сказав я. — Але ін-
струментів у мене тут немає, тож будь ласкава, розстебни

трішки сорочку. Мені доведеться прикласти вухо до твоєї грудної клітки.

Денна закотила очі й розстебнула сорочку значно більше, ніж було необхідно.

— А оце вже щось новеньке, — лукаво промовила вона; до неї на мить повернувся звичний тон. — До такого зі мною ще ніхто не вдавався.

Я повернувся й притиснув вухо до її грудини.

— Як звучить моє серце? — запитала вона.

— Воно повільне, але сильне, — сказав я. — Хороше серце.

— Воно щось каже?

— Я нічого такого не чую, — відповів я.

— Прислухайся краще.

— Глибоко вдихни кілька разів і не розмовляй, — попросив я. — Мені треба послухати твоє дихання.

Я послухав. Зі швидким припливом повітря я відчув, як одна її грудь притиснулася до моєї руки. Денна видихнула, і я відчув, як її тепле дихання торкнулося мого карку. Я весь укритися сиротами.

Я уявив собі, як на мене несхвально дивиться Арвіл. Заплющив очі й спробував зосередитися на своїх діях. Вдих, видих — я все одно що слухав вітер між деревами. Вдих, видих — я чув ледь помітне потріскування, наче то зминали папір, наче хтось злегка зітхав. Але мокроти чи булькання не було.

— У тебе чудово пахне волосся, — промовила вона.

Я сів.

— Ти в порядку, — сказав я. — Неодмінно скажи мені, як що стане гірше чи з'являться інші відчуття.

Вона люб'язно кивнула й замріяно всміхнулася.

Роздратувавшись через те, що дракус явно не поспішав до нас навідатися, я підкинув у вогонь ще хмизу. Поглянув на північні кручі, але в тьмяному світлі було видно лише обриси дерев і каменів.

Денна раптом засміялася.

— Я що, назвала твоє обличчя цукорницею чи що? — запитала вона, пильно дивлячись на мене. — Мене зараз узагалі можна зрозуміти?

— Це просто нетривалий делірій, — запевнив її я. — Ти кілька разів впадеш у нього, а тоді заснеш.

— Сподіваюся, тобі зараз так само весело, як і мені, — сказала вона, щільніше закутавшись у ковдру. — Це схоже на пухнастий сон, але не так тепло.

Я видерся драбиною на сірокамінь, на якому ми склали свої речі. Дістав із цератового мішка пригорщу денерового глею, відніс його донизу й кинув на край багаття. Він раптом зайнявся, і від нього пішов їдкий дим, який вітер поніс на північ і на захід, до невидимих круч. Хоч би дракус відчув цей запах і прибіг сюди.

— Я, як була зовсім мала, перехворіла на запалення легень, — промовила Денна без якоїсь особливої інтонації. — Ось чому в мене нездорові легені. Жахливо, коли часом не можеш дихати.

Денна вела далі, наполовину заплющивши очі; можна було подумати, ніби вона говорить до самої себе.

694

— У мене на дві хвилини зупинилося дихання, і я померла. Часом я думаю: може, це все якась помилка, може, я маю бути мертвою? Але якщо це не помилка, я, певно, тут не просто так. Але якщо причина справді є, то я не знаю, яка вона.

Вона, цілком імовірно, навіть не усвідомлювала, що говорить, а ще ймовірнішим було те, що більшість важливих ділянок її мозку вже заснула й уранці вона не пам'ятатиме нічого з того, що відбувається зараз. Не знаючи, як їй відповісти, я просто кивнув.

— Це — перше, що ти мені сказав. «Я просто думав, чому ти тут опинилася». Мої сім слів. Я вже дуже давно думаю про те ж саме.

Сонце, уже сховане за хмарами, нарешті сіло за західними горами. Коли краєвид зник у пітьмі, вершина нашого пагорбка стала схожою на острів у великому океані ночі.

Денна почала клювати носом сидячи; її голова повільно опускалася на груди, а тоді різко підіймалася. Я підійшов і простягнув руку.

— Ну ж бо, сюди скоро прийде дракус. Треба видертися на камені.

Вона кивнула й зіп'ялася на ноги, досі закутана в ковдри. Я пішов за нею до драбини, і вона повільно, незграбно видерлася на сірокамінь.

На камені, без вогню, було прохолодно. Цей холодок посилювався, коли повз нас пронісся вітер. Я розклав одну ковдру на камені, і Денна сіла, закутана в другу. Холод, здавалося, трохи її збадьорив, і вона, затрусившись, незадоволено роззирнулася довкола.

— Клята курка. Ану йди вечеряти. Мені холодно.

— Я сподівався, що до цього часу встигну вкласти тебе в тепле ліжечко в Требоні, — зізнався я. — І ось що вийшло з мого блискучого плану.

— Ти завжди знаєш, де робиш, — не зовсім зв'язно сказала вона. — Такий зарозумілий, дивишся на мене своїми зеленими очима так, ніби я щось значу. То нічого, що в тебе є кращі справи. Досить того, що часом ти дістаєшся мені. Вряди-годи. Я знаю, що для мене це — уже щастя, що мені дістається хоч трішки тебе.

Вишукуючи на схилі поглядом ознаки наближення дракуса, я згідно кивнув. Ми посиділи ще трохи, вдивляючись у темряву. Денна трохи поклювала носом, а тоді знову випрямилася та переборолла новий сильний дрож.

— Я знаю, що ти не думаєш про мене... — Вона поступово замовкла.

Людам під час делірію найкраще потурати, щоб вони, бува, не розбушувалися.

— Я постійно думаю про тебе, Денно, — запевнив я.

— Не поведься зі мною зверхньо, — сердито відказала вона, а тоді її голос знову пом'якшився. — Ти не думаєш про мене в такому плані. То не страшно. Але якщо тобі теж холодно, можеш сісти сюди та обняти мене. Трішечки.

Серце мені мало не вискочило з грудей, і я підійшов ближче, сів за нею та обійняв її обома руками.

— Добре, — промовила вона, розслабившись. — Я відчуваюся так, ніби мені завжди було холодно.

Ми сиділи й дивилися на північ. Вона притулилася до мене; обіймати її було чудово. Я дихав неглибоко, бо не хотів її потурбувати.

Денна трохи заворушилась і пробурмотіла:

— Ти такий лагідний. Ніколи не нав'язуєшся... — Вона знову замовкла, притулившись до моїх грудей трохи сильніше. Тоді вона знову стрепенулася. — Ти міг би, ну, нав'язуватися більше. Трішечки більше.

Я сидів у тій п'їтмі, тримаючи в обіймах її спляче тіло. Вона була м'яка й тепла, невимовно чарівна. Я ще ніколи не обіймав жінку. За кілька секунд у мене розболілася спина, що мусила витримувати не лише мою власну вагу, а й її. Почала терпнути нога. Її волосся лоскотало мені ніс. І все ж я не рухався, бо боявся зіпсувати це, найчудовішу мить свого життя.

Денна ворухнулася уві сні, а тоді почала ковзати вбік і різко прокинулася.

— Ляж, — сказала вона; її голос повернув собі колишню чистоту. Вона незграбно відклала ковдру вбік, щоб вона більше нас не розділяла. — Ну ж бо. Тобі ж, певно, теж холодно. Ти не священик, тож у халепу через це не потрапиш. У нас усе буде гаразд. Трішечки гаразду на цьому холоді.

Я обняв її обома руками, а вона накрила ковдрою нас обох.

Ми обоє лежали на боці, наче ложки в шухляді. Моя рука зрештою опинилася під її головою замість подушки. Вона зручно вместилася, притулившись до мого тіла спереду, так легко й невимушено, ніби й мала там бути від початку.

Лежачи там, я усвідомив, що раніше помилявся: найчудовіша мить мого життя — *зараз*.

Денна заворушилася вві сні.

— Я знаю, що ти це не всерйоз, — чітко промовила вона.

— Що не всерйоз? — тихо запитав я. Голос у неї змінився — він уже не був сонним і втомленим. Я замислився, чи не розмовляє вона вві сні.

— Раніше... Ти сказав, що виведеш мене з ладу й змушиш мене їсти вугілля... Ти б ніколи мене не вдарив. — Вона трохи повернула голову. — Не вдарив би, так? Навіть для мого ж добра?

Я відчув, як моїм тілом проходить холодок.

— Ти про що?

Запала довга тиша, і я вже почав думати, що вона заснула, аж тут вона знову подала голос.

— Я тобі не все розповіла. Я знаю, що Ясен не загинув на фермі. Коли я йшла до вогню, він мене знайшов. Він повернувся й сказав, що всі загинули. Він сказав, що, якщо вцілію тільки я, у людей виникнуть підозри...

Я відчув, як у мені здіймається жорстокий, темний гнів. Я знав, що буде далі, але дав їй висловитися. Мені не хотілося це чути, але я знав, що їй потрібно комусь розповісти.

— Він зробив це не просто так, не з доброго дива, — сказала вона. — Він подбав про те, щоб я справді цього хотіла. Я знала, що, якщо я сама заподію це собі, вийде непереконливо. Він зробив так, щоб я справді хотіла цього від нього. Змусив мене попросити його мене вдарити. Просто для певності. І правильно зробив, — говорячи, вона зовсім не рухалася. — Навіть тоді вони гадали, що це якось пов'язано зі мною. Якби він цього не зробив, я б зараз, може, сиділа в тюрмі. Мене б повісили.

Мені запекло у животі.

— Денно, — сказав я. — Той, хто міг таке з тобою зробити... він не вартий твого часу. Ні секунди. Річ не в тому, що він — лише півбуханця. Він наскрізь прогнів. Ти заслуговуєш на краще.

— Хто знає, на що я заслуговую? — промовила вона. — Він не найкращий мій буханець. Він — єдиний вибір. Або він, або голод.

— У тебе є й інші варіанти, — сказав я, а тоді застряг, згадуючи свою розмову з Деохом. — Ти... у тебе є...

— У мене є ти, — замріяно промовила вона. В її голосі мені вчувалася тепла, сонна усмішка, як у дитини, яку вкляли спати. — Ти будеш моїм темнооким відважним принцом і захищатимеш мене від свиней? Співатимеш мені? Забереш мене до високих дерев... — Вона поступово затихла.

— Так, — відповів я, але з того, як сильно вона навалилася мені на руку, здогадався, що вона нарешті заснула.

Розділ вісімдесятий

Дотик до заліза

Я лежав без сну й відчував легке дихання Денни в себе на руці. Я б не міг заснути, навіть якби хотів. Її близькість наповнила мене тріскотливою енергією, притлумленим теплом, негучним монотонним гудінням. Я лежав і не спав, смакуючи це, і кожна мить тоді була безцінна, як коштовний камінь.

Нараз я почув десь на віддалі тріск зламаної гілки. Тоді ще раз. Раніше мені хотілося лише одного — щоб дракус поквাপився до нашого вогню. Тепер я віддав би свою правичку, щоб він тільки пішов своєю дорогою ще на п'ять хвилин.

Але він таки прийшов. Я заходився обережно відхилитися від Денни. Вона не прокинулася і майже не ворухнулася.

— Денно. — Я злегка потрусив її; тоді потрусив сильніше. Нічого. Я не здивувався. Мало що може бути глибшим за сон солодкожера.

698

Я закутав її в ковдру. Тоді поставив свою дорожню торбу з одного боку, а цератовий мішок — з другого, наче обрамлення. Покотившись уві сні, вона вперлася б у якийсь із цих предметів, не підкотившись до краю сірокамня.

Я перейшов до іншого боку каменя й глянув на північ. Угорі й досі були густі хмари, тож поза колом світла від багаття мені нічого не було видно.

Я обережно намацав пальцями відрізок шпагату, який поклав упоперек сірокамня. Другий його кінець був прив'язаний до зробленої з каната ручки дерев'яного відра внизу, посередині між багаттям і сірокамнями. Найбільше я боявся, що дракус випадково роздушить відро, не занюхавши його. У такому випадку я збирався відтягнути відро в безпечне місце, а тоді викинути його знову. Денна посміялася з мого плану й назвала його курколовлею.

Дракус вийшов на вершину пагорба, з шумом продершись крізь кущі. Зупинився він, ледве зайшовши в коло світла. Його темні очі світилися червоним, і його луска теж почервоніла. Він глухо пихнув і почав ходити колами довкруг багаття, повільно хитаючи головою вперед-назад. Видихнув

широкий язик полум'я — як я почав здогадуватися, чи то вітаючись, чи то викликаючи на бій.

Він кинувся до нашого вогню. Я, хоч і стежив за ним досить довго, усе ж здивувався тому, як швидко може пересуватися ця величезна тварина. Він загальмував біля вогню, знову пихнув, а тоді посунув на відро.

Хоча відро й було виготовлене з міцного дерева й захищене щонайменше на два галони, біля масивної голови дракуса воно здавалося крихітним, як чайна чашка. Він понюхав іще раз, а тоді перекинув відро, тицьнувши його носом.

Відро покотилось, описавши півколо, але я щільно напхав туди липкого глею. Дракус зробив іще один крок, іще раз пихнув і взяв у рот усе відро.

Мені настільки полегшало на серці, що я мало не забув відпустити шпагат. Він вирвався в мене з рук, коли дракус трохи пожував відро, розчавивши його масивними щелепами. Тоді він закивав головою, проштовхуючи липку масу собі в горлянку.

Я щиро зітхнув із полегшенням і сів, а тоді подивився, як дракус ходить довкола багаття. Він щедро дихнув синім полум'ям — один раз, а потім ще один, тоді повернувся й почав качатись у багатті, звиваючись і вминаючи його в ґрунт.

Щойно від багаття не лишилося й сліду, дракус розпочав усе спочатку. Він відшукував розкидані залишки багаття, качався на них, доки вони не згасали, а тоді їв хмиз. Я мало не уявляв собі, як кожен новий патик або пеньок, що він їх ковтає, проштовхує денеровий глей далі йому в горлянку, розмішує його, роздирає, змушує його розчинятися.

Я чверть години дивився, як він добиває вогонь. Раніше я сподівався, що до цього часу дія глею стане помітною. Наскільки я здогадувався, він зжер уже шість смертельних доз. Він мав швидко проминути початкові стадії — ейфорію й маніакальний стан. Далі — делірій, параліч, кома й смерть. За моїми підрахунками, це мало завершитися протягом години, може, навіть швидше.

Дивлячись, як він душить розсіяне полум'я, я несподівано відчув сильний жаль. Ця тварина була величною.

Вбивати її мені не хотілося ще більше, ніж згайнувати таку кількість офалуму, за яку дали б шістдесят із лишком талантів. Але було очевидно, що сталося б, якби все йшло своїм плином. Я не хотів обтяжувати собі совість загибеллю безневинних людей.

Невдовзі він перестав їсти. Тепер він просто качався по розкиданих гілках, гасячи їх. Тепер він рухався енергійніше — отже, денер почав діяти. Він заревів негучним і низьким голосом. Р-р-р. Р-р-р. Синє полум'я. Кульбіт. Р-р-р. Кульбіт.

Нарешті від кострища залишилася тільки яма, в якій виблискували вуглинки. Дракус, як і раніше, влаштувався на ньому й ліг, загасивши все світло на пагорбі.

Якусь мить він лежав там тихо. Тоді знову заревів. Р-р-р. Р-р-р. Полум'я. Він ще більше занурив черево у вугілля, наче соваючись. Якщо так у нього починався маніакальний стан, то він, як на мене, починався надто повільно. Раніше я сподівався, що до цього часу він уже буде близький до делірію. Невже я надто скромно оцінив потрібну дозу?

700

Поки мої очі повільно пристосовувалися до темряви, до мене дійшло, що є ще одне джерело світла. Спершу мені здалося, ніби хмари зникли й це позирає з виднокраю місяць. Але відвернувшись від дракуса й поглянувши собі за спину, я побачив правду.

У Требоні, щонайбільше за дві милі на південний захід від нас, палахкотів вогонь. Не просто тьмяне світло свічок у вікнах — там повсюди скакали високі язики полум'я. На мить мені здалося, ніби місто палає.

Тоді до мене дійшло, що там відбувається: свято врожаю. У центрі містечка було високе багаття, а біля будинків палали менші, за якими люди, певно, частували сидром на томлених робітників. Вони пили й кидали в багаття своїх блукальців. Опудала з пшеничних снопів, з копиць ячменю, з соломи, з полови. Опудала, які мають яскраво й раптово спалахувати під час ритуалу на честь закінчення року. Вважалося, що це віднадує демонів.

Позаду себе я почув рев дракуса. Опустив на нього погляд. Він, як і я, дивився не на Требона, а на темні кручі на півночі.

Я людина не релігійна, але зізнаюся: тоді я молився. Я всерйоз молився Тейлу та всім його янголам, благаючи, щоб дракус здох, просто тихенько поринув у сон і пішов, не повернувшись і не побачивши вогні міста.

Я чекав кілька довгих хвилин. Попервах я гадав, що дракус заснув, але коли мій зір загострився, я побачив, як його голова невпинно хитається вперед-назад, уперед-назад. Мої очі дедалі більше призвичаювалися до темряви, а вогні Требона, здавалося, усе яскравішали. Відколи він зжер глей, минуло півгодини. Чому він ще не здох?

Я хотів скинути решту глею, але не наважувався цього зробити. Повернувшись до мене, дракус повернувся б на південь, до міста. Навіть якби я кинув у нього перед носом мішок глею, він міг би розвернутися й знову вмотитися на багатті. Можливо, якщо...

Тут дракус заревів — як і раніше, низьким і сильним голосом. Я не сумнівався, що його почули в Требоні. Я б не здивувався, якби дізнався, що його почули в Імрі. Я позирнув на Денну. Вона ворухнулась уві сні, але не прокинулася.

Дракус підскочив із кострища, достоту як пустотливе цуценья. Де-не-де ще виблискували жаринки; цього світла мені вистачало, щоб бачити, як цей велетень викачується й перекидається. Кусає повітря. Повертається...

— Ні, — промовив я. — Ні, ні, ні.

Він поглянув у бік Требона. Я бачив, як полум'я розведених у містечку багать, танцюючи, відображається в його величезних очах. Він ще раз видихнув широкою дугою сине полум'я. Він уже робив так — чи то вітаючись, чи то викликаючи на бій.

А тоді він побіг, помчав схилом із шаленим завзяттям. Я чув, як він суне й рветься крізь дерева. Знову рев.

Я ввімкнув свою симпатичну лампу і, підійшовши до Денни, грубо її потрусив.

— Денно. Денно! Негайно вставай!

Вона ледве заворушилася.

Я підняв їй повіку й перевірів її зіниці. У них уже не було колишньої млявості — вони швидко зменшилися на світлі. Отже, денеровий глей нарешті вийшов з її організму.

Це було звичайне виснаження, та й усе. Я просто для певності підняв їй обидві повіки й знову посвітив.

Так. Із зіницями в неї все було гаразд. У неї все було гаразд. Неначе на підтвердження моєї думки, Денна скривилася й відсахнулася від світла, пробурчавши щось нерозбірливе й однозначно нежіночне. Усього я не розібрав, але там не раз прозвучали слова «збоченець» і «здрисни».

Я підхопив її разом із ковдрами та обережно спустився на землю. Тоді знову закутав її між сірокаменями. Поки я крутив нею, вона неначе трохи прокинулася.

— Денно.

— Мотет? — пробурчала вона, не прокидаючись остаточно; її очі, накриті повіками, ледве ворушилися.

— Денно! Дракус іде до Требона! Я маю...

Я зупинився. Почасти через те, що вона явно повернулася до непритомного стану, а почасти — через те, що я не знав напевне, що саме маю зробити.

702

Я мав щось зробити. Зазвичай дракуси уникають міст, але я поняття не мав, як він відреагує на вогні з нагоди врожая, ошалівши від наркотику і в маніакальному стані. Якщо він влаштує розгاردіяш у містечку, у цьому буду винен я. Я мав щось зробити.

Я притьмом видерся на сірокамінь, підхопив обидві торби й зліз. Висипав на землю все, що було в дорожній торбі. Взяв стріли для арбалета, загорнув їх у свою порвану сорочку й запахав у сумку. Закинув я туди й тверду залізну лусочку, а тоді запахав пляшку бренду в цератовий мішок, щоб не розбилася, і поклав у дорожню торбу ще й її.

У роті в мене було сухо, тож я швидко ковтнув води з бурдюка, знову його закрив і залишив його Денні. Прокинувшись, вона страшенно захоче пити.

Я закинув дорожню торбу на плече й міцно закріпив її в себе на спині. Тоді ввімкнув свою симпатичну лампу, взяв сокиру й побіг.

Я мав убити дракона.

Я чимдуж мчав лісом; світло моєї симпатичної лампи шалено гойдалося, освітлюючи перешкоди в мене на шляху

всього за кілька секунд до того, як я на них налітав. Не дивно, що я впав і шкереберть покотився з пагорба. Підвівшись, я з легкістю відшукав свою лампу, але сокиру покинув, у глибині душі розуміючи, що в бою з дракусом від неї не буде жодної користі.

Я ще двічі впав, перш ніж дістатися дороги, а тоді нахилив голову, наче біжучи на короткій дистанції, і кинувся до далекого міського світла. Я знав, що дракус може пересуватися швидше за мене, але сподівався, що його загальмують або зіб'ють із пантелику дерева. Діставшись містечка першим, я міг би попередити міщан, підготувати їх...

Але коли з-поміж дерев вигулькнула дорога, я побачив, що вогні розжеврілися, розрослися. Палали будинки. Я чув майже безперервний рев дракуса, що перемежався криками й вереском.

Прийшовши до міста, я сповільнився — майже перейшов на крок, щоб відсапнутися. Тоді видерся на дах одного з нечисленних двоповерхових будинків, аби побачити, що відбувається насправді.

Багаття на міській площі було розкидане навсібіч. Кілька навколишніх житлових будинків і крамниць були пробиті, як прогнилі бочки, більшість уривчасто горіла. Вогонь миготів на дерев'яному гонті кількох дахів. Якби того вечора не пройшов дощ, уже палахкотіло б усе містечко, а не всього кілька окремих будівель. Але це все одно було лише питанням часу.

Дракуса я не бачив, але чув гучний хрускіт, з яким той викачувався в руїнах підпаленого будинку. Я побачив, як над дахами здійнялося сине полум'я, і знову почув дракусів рев. Від цього звуку я спітнів. Хто його знає, що тепер коїться в його одурманеній голові?

Повсюди були люди. Одні просто ошелешено стояли, інші панікували й бігли до церкви, сподіваючись, що їх захистить висока кам'яна будівля чи величезне залізне колесо, що висіло на ній, обіцяючи їм безпеку від демонів. Але двері церкви були замкнені, і цим людям доводилося шукати прихистку деінде. Дехто з жахом, ридаючи, виглядав з вікон, але напрочуд багато людей зберегли холодні голови

й передавали вервечкою воду з міського резервуару, що стояв на ратуші, до якоїсь підпаленої будівлі неподалік.

І тут я зрозумів, що маю зробити. Я неначе раптом виїшов на сцену. Страх і вагання мене покинули. Мені залишалося тільки зіграти свою роль.

Я стрибнув на інший дах неподалік, а тоді пробіг ще кількома, доки не натрапив біля міської площі на будинок, дах якого зайнявся від вогню з багаття. Я підняв товсту гонтину, що палала з одного краю, і побіг до даху ратуші.

Всього за два дахи від нього я послизнувся. До мене надто пізно дійшло, що я перестрибнув на дах шинку, покритий не дерев'яним гонтом, а слизькою від дощу глиняною черепицею. Падаючи, я міцно тримався за підпалену гонтину — не хотів її відпускати, хоча тоді міг би не впасти. Прослизнувши майже до краю покрівлі, я зупинився. Серце в мене гупало.

704

Лежачи там задиханий, я скинув черевики. Тоді, відчувши знайому поверхню даху під мозолистими ногами, побіг, стрибнув, побіг, ковзнув і знову стрибнув. Врешті-решт я, вчепившись однією рукою за линву на карнизі, виліз на плаский кам'яний дах ратуші.

Досі міцно тримаючись за підпалену гонтину, я видерся драбиною на цистерну й ледве прошепотів слова подяки тому, хто залишив її відкритою.

Поки я мчав дахами, полум'я на гонтині згасло — тільки скраю лишилася тонка лінія червоного жару. Я обережно роздмухав її, і невдовзі вона весело палала знову. Я розламав її посередині й кинув половину на плаский дах унизу.

Повернувшись, щоб оглянути містечко, я відзначив для себе найбільші пожежі. Особливо страшних було шість, вони бурхали і рвалися в темне небо. Елкса Дал завжди казав, що всі вогні — це один вогонь і всі вогні підвладні симпатикові. Ну, то чудово, усі вогні — один вогонь. *Цей* вогонь. *Цей* шматок палаючої гонтини. Я пробурмотів зв'язування й зосередив алар. Поспіхом нашкрывав на дереві нігтем великого пальця руну «уле», тоді — «дох», а тоді — «песін». На це пішла коротка мить, протягом якої вся гонтина палала й диміла, обпікаючи мені руку.

Я зачепився стопою за шабель драбини й сильно нахилився в резервуар, занурюючи гонтину в воду. На одну коротку мить я відчув, як мою руку оточила прохолодна вода, а далі вона хутко нагрілася. Хоча гонтинна була під водою, я бачив, як на її краї ще тліє ледь помітна лінія червоного жару.

Я витягнув другою рукою кишеньковий ніжик, проштрикнув ним гонтину й встромив його в дерев'яну стінку резервуара, закріплюючи свою сигалдричну саморобку під водою. Не сумніваюся, що це був найшвидший і найубогіший тепложер в історії.

Повернувшись на драбину, я озирнувся й побачив, що в містечку, на щастя, стало темно. Полум'я потьмяніло й здебільшого пригасло до понурих жаринок. Я не загасив вогню, а лише достатньо сповільнив його, щоб дати якийсь шанс містянам і їхнім відрам.

Але моя справа була зроблена лише наполовину. Я зіскочив на дах і взяв іншу, ще не згаслу, половину гонтини, яку перед цим кинув. Тоді я спустився линвою й кинувся темними вулицями. Перетнувши міську площу, я опинився перед тейлінською церквою.

Зупинився я під величезним дубом, який стояв перед парадними дверима, досі повністю вкритий осіннім листям. Опустившись на коліна, я розкрив свою торбу й дістав цераговий мішок з усім глеєм, який ще залишився. Вилив на нього пляшку бранду й підпалив його гонтинною. Він швидко зайнявся, випускаючи їдкий дим із солодким запахом.

Тоді я затиснув тупий кінець гонтини між зубами, підстрибнув, щоб вчепитися за низьку гілку, і поліз на дерево. Це було легше, ніж дертися на будівлю, і так я опинився досить високо, щоб перестрибнути на широке кам'яне підвіконня на другому поверсі церкви. Я відламав одну гілочку дуба й засунув її собі в кишеню.

Я обережно просунувся підвіконням до того місця, де висіло здоровезне залізне колесо, прикріплене до кам'яної стіни болтами. Видерся я ним швидше, ніж драбиною, хоча залізнi спиці дивно холодили мені досі не висохлі руки.

Я дістався вершини колеса, а звідти видерся на плаский гребінь найвищого даху в містечку. Вогні здебільшого ще

були тьмяними, а більшість криків стихли, перетворившись на схлипи та невиразне бурмотіння завзятих, квапливих розмов. Я вийняв гонтину з рота й знову роздмухав на ній полум'я. Годі зосередився, пробурмотів ще одне зв'язування й підніс над полум'ям дубову гілку. Поглянув на містечко й побачив, що мерехтіння вугілля потьмяніло ще більше.

Минула одна мить.

Дуб унизу раптом зайнявся блискучим полум'ям. Воно спалахнуло яскравіше за тисячу смолоскипів: усе листя на дереві запалало одночасно.

У несподіваному світлі я побачив, як за дві вулиці від мене підняв голову дракус. Він заревів і видихнув хмару синього полум'я, водночас побігши на вогонь. Він трохи зарано завернув за ріг і з усієї сили вривався в стіну якоїсь крамниці, яку пробив майже без жодних зусиль.

706

Ближче до дерева він сповільнився, знов і знов дихаючи полум'ям. Листя спалахнуло й швидко згасло — від нього лишилася тільки тисяча жаринок, через які дерево скидалося на величезний загашений канделябр.

У тьмяно-червоному світлі дракус був звичайною тінню. Але я все одно бачив, що тепер, коли яскраве полум'я зникло, увага тварини розпорошується. Масивна клиноподібна голова хиталася вперед-назад, уперед-назад. Я вилаявся собі під носа. Недостатньо близько...

Тут дракус пихнув так гучно, що я почув його, стоячи на висоті сто футів над ним. Внюхавши солодкий дим підпаленого глею, він різко крутнув головою. Він понюхав, заревів і підійшов ще на крок до мішка глею, від якого йшов дим. Де й поділася його колишня витримка — він мало не накинувся на мішок, який іще тлів, схопивши його величезною широкою пащею.

Я глибоко вдихнув і хитнув головою, намагаючись бодай частково позбутися млявості. Я за короткий час двічі досить серйозно застосував симпатію й через це добряче отупів.

Але Бог, як то кажуть, любить трійцю. Я розділив свій розум на дві частини, а тоді не без зусиль відділив і третю. Для цього було потрібне щонайменше потрійне зв'язування.

Поки дракус ворушив щелепами, намагаючись проковтнути липку глейову масу, я намацав у дорожній торбі важку чорну лусочку, а тоді дістав із плаща приваб-камінь. Я чітко вимовив слова зв'язувань і зосередив алар. Виставив лусочку й камінь перед собою та зрештою відчув їхнє взаємне тяжіння.

Я сконцентрувався, зосередився.

Я відпустив приваб-камінь. Він кинувся до залізної лусочки. Під ногами в мене вибухнув камінь: від стіни церкви відірвалося велике залізне колесо.

Упала тонна кутого заліза. Якби хтось за цим стежив, то помітив би, що колесо впало швидше, ніж могло б упасти під дією гравітації. Ця людина помітила б, що воно впало під певним кутом — можна було б подумати, ніби воно тягнеться до дракуса. Ніби сам Тейлу направив його до чудиська своєю мстивою рукою.

Але побачити, як усе було насправді, не міг ніхто. І цим не керував ніякий Бог. Тільки я.

707

Розділ вісімдесят перший

Гордість

Глянувши вниз, я побачив, що велике колесо з кутого заліза прип'яло дракуса до землі. Він лежав перед церквою нерухомий і темний, і я, хоч усе це й було необхідно, широко пошкодував, що вбив бідолашну тварину.

Мені випала одна довга мить чистого втомленого полегшення. Осіннє повітря було свіжим і солодким попри дим від спаленого дерева, а кам'яний дах церкви холодив мені ноги. Досить задоволений собою, я повернув лусочку та приваб-камінь у торбу. Глибоко вдихнув і поглянув на містечко, яке врятував.

Тоді я почув якийсь скрегіт і відчув, як піді мною сунеться дах. Передня частина будівлі осіла, осипалася, і я захитався: світ утік у мене з-під ніг. Я пошукав безпечний дах, на який можна було б перескочити, але таких досить близько не було. Дах розпався й посипався купою дрібного каміння, а я незграбно позадкував.

У відчаї я стрибнув до обпаленого гілля дуба. Схопився за одну гілку, але вона тріснула під моєю вагою. Я полетів крізь гілля, вдарився головою та впав у пійтму.

Розділ вісімдесят другий

Ясен, в'яз...

Я прокинувся в ліжку. У кімнаті. У шинку. Ось і все, що я зрозумів одразу. Почувався я так, наче хтось ударив мене по голові церквою.

708 Мене обмили й перев'язали. Дуже ретельно перев'язали. Хтось вирішив, що варто подбати про всі мої недавні ушкодження, навіть зовсім незначні. У мене були перев'язані білим полотном голова, груди, коліно та одна стопа. Хтось навіть очистив і забинтував невеликі подряпини в мене на руках і ножову рану, яку я дістав три дні тому, коли мене спробували вбити головорізи Емброуза.

Найстрашнішою, мабуть, була гуля в мене на голові. Вона пульсувала болем, а коли я піднімав голову, у мене через неї починалося запаморочення. Рухи перетворилися на уроки каральної анатомії.

Я звів ноги з краю ліжка й скривився: «Травма глибоких тканин медіальних полонів правої ноги». Сів: «Непряма деформація хряща між нижніми ребрами». Зіп'явся на ноги: «Незначний розтяг суб... транс... тряся, як же це називається?» Я уявив собі, як Арвіл супитьса за круглими окулярами.

Мій одяг випрала й заштопали. Я вдягнувся, рухаючись повільно, щоб насолодитися численними захопливими повідомленнями, які мені надсилало власне тіло. Я радів, що в кімнаті не було дзеркала, оскільки знав, що на вигляд я, швидше за все, геть побитий. Пов'язка на голові добряче дратувала, але я вирішив її не знімати. Зважаючи на моє самопочуття, можна було припустити, що моїй голові не дає розпастися на кілька шматків лише вона.

Я пішов до вікна. Було хмарно, і в сірому світлі містечко, засипане сажею й попелом, мало жакливий вигляд. Крамниця навпроти була розтрощена, як ляльковий будиночок,

на який наступив солдатський чобіт. Люди пересувалися неквапливо, прочісуючи руїни. Хмари були такими густими, щоб я не міг зрозуміти, котра година.

Відчинилися двері. Я відчув, як легенько ворухнулося повітря, а повернувшись, побачив, що у дверях стоїть дівчина. Молода, гарненька, скромна, з тих, які завжди працюють у таких невеличких шинках. Неллі. Нелл. Дівчина з тих, хто все життя проводить у безперервному тремтінні через те, що в шинкаря крутий норів і гострий язик і він не боїться здіймати на неї руку. Вона витріщилася на мене, явно здивована тим, що я вібрався з ліжка.

— Хтось загинув? — спитав я.

Вона хитнула головою.

— Лірамівський хлопчина серйозно зламав собі руку. Ще дехто обпікся й все таке... — Я відчув, як усе моє тіло розслабилося. — Не слід вам вставати, пане. Лікар казав, що ви, може, і не прокинетеся зовсім. Вам треба відпочивати.

— А... моя двоюрідна сестра повернулася до міста? — запитав я. — Дівчина, що була на фермі Мотенів. Вона теж тут? Дівчина хитнула головою.

— Тут тільки ви, пане.

— Котра зараз година?

— Вечеря ще не зовсім готова, пане. Але, якщо хочете, я можу вам щось принести.

Мою дорожню торбу залишили збоку від ліжка. Я закинув її на плече. Дивно було відчувати, що в ній немає нічого, крім лусочки та приваб-каменя. Я роззирнувся в пошуках черевиків, а тоді згадав, що скинув їх заради кращого зчеплення, коли минулої ночі бігав дахами.

Я вийшов із кімнати, обігнавши дівчину, і попрямував униз, до загальної зали. За шинквасом стояв той хлоп, що й раніше, з таким само насупленим обличчям.

Я підійшов до нього.

— Моя двоюрідна сестра, — промовив я. — Вона в місті?

Шинкар повернув насуплене обличчя до дверей, аж тут вийшла молода дівчина.

— Нелл, якого милого ти дозволяєш йому вставати? Клянусь, Бог і собаці дав більше клепкок у голову, ніж тобі.

Отже, її справді звали Нелл. За інших обставин це зда-лося б мені кумедним.

Він повернувся до мене й нагородив мене усмішкою, яка насправді була просто іншою похмурою гримасою.

— Господи, хлопче, у тебе обличчя не болить? Мені аж дивитися на нього боляче. — Він зареготав із власно-го жарту.

Я зло позирнув на нього.

— Я питав про свою двоюрідну сестру.

Він хитнув головою.

— Вона не повернулася. Як на мене, хай лиха година йде, звідки прийшла.

— Принеси мені хліба, фруктів і будь-якого м'яса, яке лежить у тебе в підсобці наготові, — наказав я. — І пляшку авеннського фруктового вина. Полуничного, якщо є.

710 Він сперся на шинквас і підняв брову, дивлячись на ме-не. На його обличчі замість невдоволеної гримаси з'явив-ся маленький зверхній усміх.

— Немає потреби квапитися, синку. Тепер, коли ти на ногах, з тобою захоче поговорити констебль.

Я зціпив зуби, щоб не бовкнути перше, що спало на дум-ку, і глибоко вдихнув.

— Послухай, останніх кілька днів мене дуже роздрату-вала, голова болить так, що тобі й розуму не стане таке уявити, а ще в мене є друг, який, можливо, потрапив у хале-пу. — Я пильно, з крижаним спокоєм подивився на нього. — Мені аж ніяк не хочеться якоїсь неприємної ситуації. Тож я уклінно тебе прошу: дай мені те, про що я попросив. — Я дістав гаманець. — Будь ласка.

Він поглянув на мене; його обличчя мало-помалу набу-ло гнівного виразу.

— Ах ти ж малий язикатий довбограй. Якщо ти не про-явиш до мене трохи поваги, я тебе посадовлю та прив'яжу до стільця, доки не прийде констебль.

Я кинув на шинквас залізний драб, міцно затиснувши в кулаці ще один.

Він сердито поглянув на монету.

— Це ще що таке?

Я зосередився й відчув, як моєю рукою почав розповсюджуватися холодок.

— Це твої чайові, — відповів я, тим часом як від драба почала здійматися тоненька закручена цівочка диму. — За швидке й гречне обслуговування.

Лак довкола драба взявся бульбашками, і довкола залізячки утворилося чорне кільце вугілля. Чолов'яга нажахано витріщився на нього без жодного слова.

— Тепер принеси мені те, про що я попросив, — наказав я, дивлячись йому в очі. — А ще — бурдюк із водою. Бо інакше я спалю цей заклад у тебе на очах і станцюю на його згарищі та на твоїх обвуглених липких кістках.

Я вийшов на вершину пагорба з сірокаменями, несучи повну торбу. Я був босий, задиханий, а моя голова пульсувала від болю. Денни ніде не було видно.

Швидко обшукавши навколишню місцевість, я знайшов усі свої розкидані речі там, де їх залишив. Обидві ковдри. Бурдюк для води був майже порожній, але поза тим усе було на місці. Денна неначе просто відійшла за покликом природи.

Я зачекав. Я чекав довше, ніж було доцільно. Тоді я гукнув її — спершу тихо, тоді голосніше, хоча мені від крику починала боліти голова. Нарешті я просто сів. Думалося мені лише про одне: Денна ходить десь сама, мучиться від болю, від спраги й не знає, куди їй іти. Що ж вона подумала?

Відтак я трохи поїв, намагаючись зрозуміти, що можна зробити далі. Я замислився, чи не відкоркувати пляшку з вином, але знав, що це — кепська ідея, бо в мене, без сумніву, був легкий струс мозку. Я відігнав від себе дурнуватий страх, що Денна могла в стані делірію забрести до лісу, а я маю піти її шукати. Я замислився, чи не варто запалити багаття, щоб вона його побачила й повернулася...

Але ні. Я знав, що вона просто зникла. Прокинулася, побачила, що мене немає поруч, і пішла. Вона сама про це сказала, коли ми пішли з трібонського шинку. «Якщо я десь не потрібна, я звідти йду. Усе інше я можу надолужити дорогою». Вона подумала, що я її покинув?

Хай там як, я нутром відчував, що вона пішла звідти вже давно. Я склав дорожню торбу. Далі, просто на той випадок, якщо я помилюся, написав записку, в якій пояснив, що сталося, і повідомив, що протягом дня чекатиму на неї в Требоні. Я написав її ім'я вуглинкою на одному з сірокаменів, а тоді намалював стрілку донизу, вказавши, де я залишив усі принесені харчі, пляшку води та одну ковдру.

Тоді я пішов. Настрій у мене був препаскудний. Мої думки не були ні ніжними, ні лагідними.

Коли я повернувся до Требона, над містом збиралися сутінки. Я трохи обережніше, ніж зазвичай, виліз на дах. Я не міг довіряти своїй рівновазі ще кілька днів, поки моя голова не відновилася.

712 Проте видертися на дах шинку й забрати звідти свої черевики все одно було неважко. З цього даху містечко в тьмяному світлі здавалося похмурим. Передня половина церкви повністю обвалилася, і майже третина містечка постраждала від вогню. Деякі будівлі були лише обпалені, але від інших залишився хіба що попіл. Хоч як я старався, вогонь, вочевидь, розбушувався після того, як я впав і знепритомнів.

Глянувши на північ, я побачив вершину пагорба з сірокаменями. Я сподівався побачити мерехтіння вогню, але там, звісно, не було нічого.

Я виліз на плаский дах ратуші й видерся драбиною до резервуара. Він був майже порожній. На дні, значно нижче за те місце, де я прип'яв ножем до його стінки обгорілу гонтину, мерехтіла вода завглибшки кілька футів. Це пояснювало теперішній стан містечка. Коли поверхня води опустилася нижче за мою сигалдричну імпровізацію, вогонь спалахнув знову. І все ж вона сповільнила хід подій. Якби не це, можливо, від міста б геть нічого не лишилося.

У шинку збиралася попити та попліткувати величезна кількість похмурих, перемазаних сажею людей. Мого насупленого друга ніде не було видно, але довкола шинквасу зібралася якась компанія, що захоплено обговорювала щось побачене.

Були там і бургомістр із констеблем. Помітивши мене, вони одразу погнали мене до окремої кімнати на розмову.

Я був мовчазний і похмурий, а після подій останніх кількох днів мене не надто лякав авторитет двох підтоптаних стариганів. Вони це помітили й тому нервували. Мені боліла голова й не хотілося щось пояснювати, і я цілком спокійно витримував незручну тишу. Через це вони досить багато говорили, а своїми запитаннями розповіли мені більшу частину того, що я хотів знати.

На щастя, містечко постраждало мало. Через свято врожаю тоді ніхто не спав. Залишилося дуже багато синців, обпаленого волосся, і чимало людей надихалися диму, але, якщо не брати до уваги кількох сильних опіків і хлопаки, якому на руку впала колода, мені, судячи з усього, дісталось найбільше.

Вони абсолютно точно знали, що дракус був демоном. Величезним чорним демоном, який дихав вогнем і отрутою. Якщо в цьому хтось трішечки сумнівався, то цей сумнів зник, коли тварюку вбило залізо самого Тейлу.

Також після цього всі погодилися з тим, що демонічне чудисько ще й зруйнувало ферму Мотенів. Висновок законотвірний — щоправда, геть неправильний. Спробувавши переконати когось із місцевих у чомусь іншому, я б безглуздо змарнував час.

Мене знайшли непритомним на залізному колесі, що вбило демона. Місцевий коновал підлатав мене як умів і, не знаючи про надзвичайну товщину мого черепа, висловив серйозні сумніви в тому, що я коли-небудь отямлюся.

Попервах усі вважали, що я — лише очевидець, якому не поталанило, або що я якимось робом відірвав колесо від церкви. Однак моє чудесне одужання в поєднанні з тим, що я пропік дірку в шинквасі на першому поверсі, змусило людей нарешті звернути увагу на те, про що весь день говорили один хлопчина та одна стара вдова: коли старий дуб зайнявся, наче смолоскип, вони побачили, як хтось стоїть на даху церкви. Цю постать освітлював вогонь унизу. Вона підняла руки перед собою — можна було подумати, ніби вона молиться...

Врешті-решт настала така мить, коли бургомістрові та констеблеві вже не було чим заповнити тишу, і вони просто сиділи й збентежено поглядали то на мене, то один на одного.

Мені спало на думку, що вони бачили не нужденного обідранця, що сидів навпроти них. Вони бачили таємничу поби́ту постать, яка вбила демона. Я не бачив жодної причини переконувати їх у чомусь іншому. Власне, мені вже давно мало якось поталанити в цій історії. Якщо вони вважали мене якимось героєм або святим, то це надавало мені корисний важіль впливу.

— Що ви зробили з тілом демона? — запитав я, і вони помітно розслабилися. До цього я вимовив щонайбільше з десятиків слів, на більшість їхніх обережних запитань відповідаючи похмури́м мовчанням.

— Про це не турбуйтеся, пане, — відповів констебль. — Ми знали, що з ним робити.

714

У мене всередині все стиснулося, і я здогадався, перш ніж вони мені розповіли: його спалили й закопали. Ця істота була науковим дивом, а вони спалили й закопали її, наче сміття. Я знав канцелярів-натуралістів з Архівів, які б відтяли собі руки, щоб тільки повивчати таку рідкісну істоту. Я навіть сподівався в глибині душі, що, може, запропонувавши їм таку можливість, знову здобуду доступ до Архівів.

А ще — луска й кістки. Сотні фунтів денатурованого заліза, за яке алхіміки билися б між собою...

Бургомістр радо закивав і проспівав:

— Яму два на десять рить. Горобина, ясен, в'яз. — Він прокашлявся. — Тільки яму, звісно, довелося вирити більшу. До цього доклалися всі по черзі, щоб упоратися якнайшвидше. — Він підняв руку, гордо демонструючи кілька свіжих пухирів.

Я заплющив очі й поборов у собі сильне бажання жбурляти речі по кімнаті та проклинати їх вісьмома мовами. Це пояснювало, чому містечко залишалося в такому жалюгідному стані. Усі були зайняті — палили й закопували істоту, варту неабиякої винагороди.

Однак тут уже нічим не можна було зарадити. Я сумнівався, що моя новоздобута репутація захистить мене, якщо мене застукають під час спроби його відкопати.

— Дівчина, що пережила мотенівське весілля, — нагадав я. — Її сьогодні хтось бачив?

Бургомістр запитливо поглянув на констебля.

— Я про таке не чув. Гадаєш, вона була якось пов'язана з тварюкою?

— Що? — запитання було настільки абсурдним, що я не одразу його зрозумів. — Ні! Не меліть дурниць. — Я насупився, дивлячись на них. Я аж ніяк не мав вплутувати в усе це Денну. — Вона допомагала мені в роботі, — додав я, намагаючись висловитися двозначно.

Бургомістр гнівно зиркнув на констебля, а тоді знову поглянув на мене.

— Твоя... робота тут завершена? — Він запитав обережно, ніби боячись мене образити. — Я, звісно, не хочу лізти у твої справи... але... — Він збентежено облизав губи. — Чому це сталося? Ми в безпеці?

— Ви в безпеці, наскільки це в моїх силах, — двозначно відповів я. Ці слова звучали героїчно. Якщо я зможу дістати з цього лише трохи слави, то можна й подбати про те, щоб вона була такою, як треба.

Тоді до мене прийшла ідея.

— Щоб бути впевненим у вашій безпеці, мені потрібно одне. — Я нахилився вперед, не встаючи зі стільця, і переплів пальці. — Мені потрібно знати, що Мотен викопав на Гробку.

Я побачив, як вони презирнулися, думаючи: «Звідки він це знає?»

Я відкинувся на спинку стільця, борючись із бажанням усміхнутись, як кіт у голуб'ятні.

— Знаючи, що знайшов там Мотен, я зможу подбати про те, щоб такого більше не сталося. Я знаю, що це було таємницею, але хтось із містян неодмінно знає більше. Сповістіть усіх і зробіть так, щоб усі, хто щось знає, прийшли до мене поговорити.

Я плавно здійнявся на ноги, не кривлячись від пощипування й болю лише завдяки свідомому зусиллю волі.

— Але хай вони приходять хутко. Я піду завтра ввечері. У мене є нагальні справи на півдні.

Тоді я вискочив із дверей, а мій плащ доволі драматично потягнувся за мною. Я — артист до нутра кісток, і я вмію гарно піти зі сцени, коли на ній усе готово.

Весь наступний день я добре їв і спав у своєму м'якому ліжку. Я прийняв ванну, подбав про свої різноманітні рани й взагалі заслужено відпочив. До мене зазирнуло кілька людей, які розповіли мені те, що я вже знав. Мотен викопав каміння з кургану й знайшов те, що було там поховано. Що саме? Просто щось. Більше не знав ніхто.

Я сидів біля свого ліжка, роздумуючи, чи не написати пісню про дракуса, аж раптом почув тихенький і несміливий стук у двері.

— Заходьте.

716

Двері трішечки прочинились, а тоді відчинилися ширше. Дівчинка років тринадцяти нервово роззирнулася довкола й прошмигнула всередину, а тоді тихенько зачинила за собою двері. Вона мала бляклі темні кучері та бліде личко з рум'янцем на щоках. Очі в неї були запалі й темні, наче вона перед цим чи то плакала, чи то не спала, чи то плакала без сну.

— Ти хотів дізнатися, що відкопав Мотен? — Вона поглянула на мене, а тоді відвела очі.

— Як тебе звати? — лагідно спитав я.

— Верайнія Грейфлок, — слухняно відповіла вона. Тоді поспіхом зробила реверанс, дивлячись на підлогу.

— Гарне ім'я, — промовив я. — Веріан — це така крихітна червона квіточка. — Я всміхнувся, намагаючись її заспокоїти. — Бачила її коли-небудь? — Вона хитнула головою, не відриваючи очей від підлоги. — От тільки, гадаю, що тебе ніхто не кличе Верайнією. Ти Ніна?

Тут вона підняла очі. На її враженому личку з'явилася ледь помітна усмішка.

— Мене так бабця зве.

— Підійди й сядь, Ніно. — Я кивнув на ліжко, оскільки в кімнаті більше не було на чому сидіти.

Вона сіла й почала нервово заламувати руки на колінах.

— Я це бачила. Те, що вони витягли з кургану. — Вона поглянула на мене, а тоді знов опустила погляд на руки. — Джиммі, найменший Мотенів хлопець, він мені показав. Моє серце забилося швидше.

— Що це було?

— Це був великий химерний горщик, — тихо промовила вона. — Десь такий заввишки. — Вона потримала руку десь за три фути над підлогою. Рука при цьому тремтіла. — З купою всяких написів і малюнків. Дуже химерних. Я й кольорів таких ніколи не бачила. А деякі фарби блищали, як срібло й золото.

— Що було на малюнках? — запитав я, силкуючись зберегти спокій у голосі.

— Люди, — сказала вона. — Здебільшого люди. Там була жінка, яка тримала зламаний меч, і чоловік біля мертвого дерева, і ще один чоловік, якого кусав за ногу пес... — Вона затихла.

— Була там людина з білим волоссям і чорними очима? Вона поглянула на мене круглими очима й кивнула. — Я від нього була сама не своя. — Вона здригнулася. Чандріяни. Це була ваза з зображеннями чандріян і їхніх ознак.

— Не згадаєш більше нічого про малюнки? — запитав я. — Не поспішай, добре подумай.

Вона замислилася.

— Там був хтось без обличчя, самий капюшон, а всередині — нічо. Біля ніг у нього було дзеркало, а над ним — кілька місяців. Ну, там повний місяць, півмісяць, новий місяць. — Вона, замислившись, опустила погляд. — А ще була жінка... — Вона зашарілася. — Не зовсім одягнена.

— Можеш згадати щось іще? — запитав я.

Вона хитнула головою.

— А як щодо написів?

Ніна хитнула головою.

— Там тіки по-ненашому було писано. Нічо не можна було прочитати.

— Як гадаєш, ти б могла намалювати мені щось із тих написів, які на ньому побачила?

Вона знову хитнула головою.

— Я тіки півсекунди на нього дивилася, — відповіла вона. — Ми з Джиммі знали, що нам перепаде на горіхи, як його татко нас піймає, — їй на очі раптом навернулися сльози. — Демони й по мене прийдуть, раз я його бачила?

Я хитнув головою, заспокоюючи її, проте вона все одно залилася сльозми.

— Я так боялася після того, що сталося в Мотена, — схлипнула вона. — Мені й досі сняться сни. Я знаю, що вони по мене прийдуть.

Я пересів на ліжку ближче до неї та обняв її однією рукою, бурмочучи щось утішне. Її схлипи поволі затихли.

— Ніхто по тебе не прийде.

Вона підняла на мене очі. Вона вже не плакала, але я бачив правду в її погляді. У глибині душі вона ще була налякана. Для того, щоб її заспокоїти, не вистачить ніяких лагідних слів.

718

Я встав і пішов до свого плаща.

— Дозволь мені дещо тобі подарувати, — сказав я й сгянув рукою в одну з кишень. Дістав звідти деталь для симпатичної лампи, над якою працював у Промислі. Це був диск із яскравого металу, вкритий з одного боку складними сигалдричними рунами.

Я приніс його їй.

— Я роздобув цей амулет у Велорані. Далеко, за Штормвальськими горами. Це — пречудовий амулет від демонів. — Я взяв її за руку й втиснув його їй у долоню.

Ніна поглянула на нього, а тоді — на мене.

— А тобі він хіба не треба?

Я хитнув головою.

— У мене є інші можливості себе захистити.

Вона міцно схопилася за нього, і по її щоках знову полилися сльози.

— О, дякую. Я його весь час носитиму. — Вона стиснула його так, що аж кісточки пальців побіліли.

Вона його загубить. Нескоро — за рік, два чи десять. Така вже людська природа, а коли це станеться, їй буде навіть гірше, ніж раніше.

— Не треба так, — швидко промовив я. — Ось як він працює. — Я взяв її за руку, що стискала шматок металу, та обгорнув її власною. — Заплющ очі.

Ніна заплющила очі, і я повільно продекламував перші десять рядків «Ве Валора Сартане». Насправді це було не вельми доречно, але тоді мені більш нічого не спало на думку. Звучання темської мови справляє неабияке враження, особливо якщо мовець має добрий драматичний баритон, а він у мене таки був.

Я закінчив, і вона розплющила очі. Вони були сповнені зачудування, а не сліз.

— Тепер він налаштований на тебе, — пояснив я. — Хоч що станеться, хоч де він буде, він боронитиме й захищатиме тебе. Можна навіть розламати його й розтопити, а чари все одно нікуди не подінуться.

Вона кинулася до мене з обіймами й поцілувала в щоку. Тоді раптом підвелася, зашарівшись. Вона вже не була блідою та враженою, а очі в неї сяяли. Раніше я цього не помічав, але вона була вродливою.

Невдовзі вона пішла, а я трохи посидів на ліжку в задумі.

Протягом останнього місяця я витягнув жінку з вогненного пекла. Я прикликав вогонь і блискавку на найманих убивць і втік від них. Я навіть убив істоту, яку можна було б вважати як драконом, так і демоном.

Але там, у тій кімнаті, я вперше насправді відчув себе героєм. Якщо вам цікаво, чому я став тим, ким врешті-решт став, якщо ви шукаєте початок, шукайте там.

Розділ вісімдесят третій

Повернення

Того вечора я зібрав речі та спустився до загальної зали. Містяни оглядали мене й збуджено гомоніли між собою. Ідучи до шинквасу, я підслухав кілька реплік і зрозумів, що вчора більшість із них бачили мене в пов'язках, які буцімто приховували жажливі рани. Сьогодні пов'язок не було,

і вони бачили всього кілька невеликих синців. Ще одне чудо. Я ледве втримався від усмішки.

Понурий шинкар сказав мені, що навіть не думає взяти з мене гроші, зважаючи на те, що мені заборгувало все місто й таке інше. Я наполіг на цьому. Ні-ні. У жодному разі. Він і чути про це не хоче. Якби ж то він міг ще якось висловити свою вдячність.

Я зобразив задуму. Раз він уже про це згадав, промовив я, то, якщо в нього раптом десь залишилася пляшечка того чудового полуничного вина...

Я пройшов до доків Івздауна й заплатив за проїзд на баржі, яка прямувала вниз річкою. Тоді, чекаючи на відплиття, поцікавився, чи не бачив хтось із місцевих робітників, щоб сюди за два останні дні прибула дівчина. Темноволоса, гарна з себе...

720 Таки бачили. Вона була там учора в обід і відпливла вниз річкою. Мені стало дещо легше на душі: тепер я знав, що вона жива й відносно здорова. Але поза тим я не знав, що й думати. Чому вона не прийшла до Требона? Думала, що я її покинув? Згадала щось із того, про що ми говорили тієї ночі, лежачи разом на сірокамні?

Ми прибули до Імрі за кілька годин після світанку, і я негайно пішов до Деві. Жваво поторгувавшись, я віддав їй приваб-камінь й один талант, щоб розрахуватися за надзвичайно короткострокову позику у двадцять талантів. Перший борг і досі лишався за мною, але після всього, що я пережив, борг у чотири таланти вже не здавався дуже страшним, хоча мій гаманець знову практично спорожнів.

Привести своє життя до ладу в мене вийшло не одразу. Мене не було всього чотири дні, але мені довелося звертатися з вибаченнями й поясненнями до безлічі різних людей. Я пропустив зустріч із графом Трепом, а також дві зустрічі з Манетом та обід із Фелою. У шинку «В Анкера» два вечори не було музиканта. Навіть Арі злегка мене пошпетила за те, що я її не провідував.

Я пропустив заняття в Кілвіна, Елкси Дала та Арвіла. Усі вони прийняли мої вибачення з милостивим несхваленням. Я знав, що мені доведеться заплатити за свою раптову

й майже не пояснену відсутність, коли встановлюватимуть плату за навчання в наступному семестрі.

Найважливішим було поговорити з Вілом та Сімом. До них дійшли чутки про напад на студента в провулку. Зважаючи на те, що Емброуз останнім часом надимав шоки ще більше, ніж зазвичай, вони гадали, що мене витурили з міста або я взагалі лежу на дні Ометі з камінням на шиї.

По-справжньому я пояснив, що сталося, лише їм. Я не сказав їм усієї правди про причини свого інтересу до чандріян, але все ж таки розповів їм усю історію й показав лусочку.

Вони були належним чином здивовані, хоч і відверто сказали мені, що наступного разу я муситиму лишити для них записку, бо інакше мені буде непереливки.

А ще я шукав Денну, сподіваючись надати найважливіше пояснення. Але від цього пошуку, як завжди, не було жодної користі.

721

Розділ вісімдесят четвертий

Раптова буря

Кінець кінцем я знайшов Денну так, як знаходжу завжди, — зовсім випадково.

Я квапливо йшов, думаючи про купу інших речей, і раптом, завернувши за ріг, вимушено зупинився, щоб не врізатися в неї.

Ми обоє постояли там із півсекунди отетерілі та німі. Побачивши її, я був приголомшений, хоча вже не один день вишукував її обличчя в кожній тині й у вікнах кожної карети. Я пам'ятав форму її очей, але не їхню вагу. Їхню темряву, але не їхню глибину. Від її близькості мені вибило дух із грудей, неначе мене раптом глибоко занурили у воду.

Я провів не одну годину, уявляючи собі, якою може вийти ця зустріч. Я тисячу разів розіграв цю сцену в голові. Я боявся, що Денна буде відстороненою, холодною. Що вона відцурається мене через те, що я лишив її саму в лісі. Що вона мовчатиме й понуро страждатиме від болю.

Я побоювався, що вона заплаче, прокляне мене чи просто розвернеться й піде.

Денна радісно мені всміхнулася.

— Квоуте! — Вона схопила мою руку й стиснула її обома долонями. — Я за тобою скучила. Де ти був?

Мене попустило.

— Ой, ну, знаєш. То там, то тут. — Я безтурботно змахнув рукою. — Повсюди.

— Ти нещодавно кинув мене на міліні, — сказала вона, глянувши на мене з удаваною серйозністю. — Я все чекала, але приплив так і не почався.

Я вже приготувався пояснити все Денні, аж тут вона показала на чоловіка, що стояв біля неї.

— Вибачте за нечемність. Квоуте, це — Лентарен. — Я його перед цим навіть не помітив. — Лентарене, це — Квоут.

722 Лентарен був високий і худорлявий. М'язистий, гарно вбраний і породистий. Він мав підборіддя, яким пишався б муляр, і рівні білі зуби. Він був схожий на відважного принца з казок. Від нього відгонило грішми.

Він невимушено, привітно мені всміхнувся.

— Радий знайомству, Квоуте, — промовив він із граційним напівпоклоном.

Я відповів йому поклоном суто рефлексивно, усміхнувшись найчарівнішою своєю усмішкою.

— До ваших послуг, Лентарене.

Я знову повернувся до Денни.

— Нам найближчим часом треба буде пообідати разом, — безтурботно промовив я й трішечки вигнув одну брову, питаючи: «Це пан Ясен?» — У мене для тебе є кілька цікавих історій.

— Звісно. — Вона злегка хитнула головою, кажучи мені: «Ні». — Ти пішов, не встигнувши закінчити останню. Я була страшенно незадоволена, пропустивши кінець. Навіть засмучена.

— О, ти вже чула таке сто разів, — промовив я. — Відважний принц убиває дракона, але втрачає скарб і дівчину.

— Ах, яка трагедія. — Денна опустила погляд. — Не той кінець, на який я сподівалася, але, гадаю, я й не чекала на більше.

— Якби вона на цьому закінчувалася, це було б по-своєму трагічно, — визнав я. — Але насправді все залежить від того, як на неї дивитися. Я волію вважати, що ця історія напрошується на досить життєствердне продовження.

Дорогою прогуркотіла карета, і Лентарен зійшов з її шляху, при цьому ненароком злегка торкнувшись Денни. Вона бездумно взяла його за руку.

— Зазвичай мені не до смаку історії з продовженням, — сказала вона; її обличчя негайно стало серйозним і непроникним. Тоді вона знизала плечима й всміхнулася мені ледь помітним кривим усміхом. — Але я, звісно, уже змінювала свою думку з таких питань. Можливо, ти змусиш мене передумати.

Я показав на футляра із лютнею, який носив на ремінці через плече.

— Я досі майже шовечора граю в Анкера, може, ти захочеш прийти...

— Я прийду. — Денна зітхнула й поглянула на Лентарена. — Ми вже запізнюємося, чи не так?

Він, примружившись, глянув на сонце й кивнув.

— Так. Але ще можемо встигнути за ними, якщо поквасимося.

Вона знову повернулася до мене.

— Вибач, але в нас запланована прогулянка верхи.

— Я б ні за що не став вас затримувати, — промовив я і люб'язно відступив убік, щоб не загороджувати їм шляху.

Ми з Лентареном гречно кивнули один одному.

— Я скоро тебе знайду, — сказала вона, повернувшись у мій бік, коли вони пройшли повз мене.

— Уперед. — Я кивнув туди, куди вони прямували. — Щоб я вас не затримував.

Я дивився їм услід, а вони тим часом ішли брукованими вулицями Імрі. Разом.

Коли я прийшов, на мене вже чекали Віл та Сім. Вони встигли влаштуватися на лаві, з якої добре було видно фонтан перед «Еолияном». Довкола статуй німф, за якими гнався сатир, здіймалися струмені води.

Я поклав свій футляр із лютнею біля лави й машинально відкинув його кришку, подумавши, що моїй лютні, можливо, не завадить трохи погріти струни на сонечку. Я й не сподіваюся, що ви це зрозумієте, якщо ви не музикант.

Коли я сів біля них, Віл дав мені яблуко. Подвір'ям легко пронісся вітер, і струмені води з фонтана на моїх очах заворушилися на вітрі, наче серпанкові фіранки. На бруківці танцювали по колу кілька червоних кленових листків. Я дивився, як вони скачуть і крутяться, виписуючи в порожнечі дивні складні траєкторії.

— Я так розумію, ти нарешті знайшов Денну? — спитав за якийсь час Вілем.

Я кивнув, не відводячи очей від листя. Мені зовсім не хотілося щось пояснювати.

— Я здогадався, бо ти якийсь тихий, — сказав він.

— Зустріч минула кепсько? — обережно запитав Сім.

— Усе вийшло не так, як я сподівався, — відповів я.

724

Вони з розумінням кивнули, і на мить знову запала тиша.

— Я тут думав про те, що ти нам розповів, — промовив Віл. — Про те, що сказала твоя Денна. В її історії є дірка.

Ми з Сімом зацікавлено поглянули на нього.

— Вона сказала, що шукає свого покровителя, — зауважив Вілем. — Вона подорожувала з тобою, шукаючи його. Але згодом вона сказала, ніби знає, що він у безпеці, бо він... — Віл багатозначно завагався, — ...зустрівся з нею, коли вона поверталася до підпаленої ферми. Тут дещо не сходиться. Нащо їй було на нього полювати, якщо вона знала, що він у безпеці?

Я про це не замислювався. Не встиг я вигадати якусь відповідь, як Сіммон хитнув головою.

— Вона просто вигадала привід для того, щоб побути з ним, — сказав він таким тоном, ніби це було ясно як день.

Вілем трохи насупився.

Сім перевів погляд з мене на нього й назад, явно здивований необхідністю пояснювати свої слова.

— Це ж очевидно: ти їй небайдужий, — промовив він і заходився загинати пальці. — Вона знаходить тебе в Анкера. Вона приходить по тебе того вечора в «Еоліяні», коли ми

п'ємо. Вона вигадує привід кілька днів повештатися з тобою в глушині...

— Сіме, — роздратовано відповів я, — якби їй це було цікаво, я зміг би відшукати її більш ніж один раз за місяць пошуків.

— Це логічна помилка, — радо зауважив Сім. — Хибний причиновий зв'язок. Це лише доводить, що ти кепсько її шукаєш або ж її важко знайти. А не те, що їй нецікаво.

— Ба більше, — зауважив Вілем, перейшовши на бік Сіммона, — оскільки вона знаходить тебе частіше, видається ймовірним, що вона, ймовірно, проводить у пошуках тебе чимало часу. Відстежити тебе нелегко. Це вказує на інтерес.

Я згадав про записку, яку вона мені залишила, і на мить уявив собі, що Сім може мати рацію. Я відчув, як у моїх грудях зажевірла квולה надія, і згадав ту ніч, коли ми лежали на сірокамні.

Тоді я згадав, що тієї ночі Денна була сама не своя через делірій. А ще згадав Денну під ручку з Лентареном. Згадав високого, гарного, багатого Лентарена та всіх інших незліченних чоловіків, які могли запропонувати їй щось вартісне. Щось більше за гарний голос і мужню відвагу.

— Ти знаєш, що я маю рацію! — Сіммон прибрав волосся з очей і по-хлопчачому розсміявся. — Тут ти не викрутишся! Вона явно втратила від тебе голову. А ти просто безголовий, тож ви — чудова пара.

Я зітхнув.

— Сіме, я задоволений дружбою з нею. Вона — чудова людина, і я радію зустрічам з нею. Ось і все. — Я говорив із належною безжурною байдужістю в голосі, щоб Сім повірив мені на слово й наразі облишив цю тему.

Сім на мить поглянув на мене, а тоді махнув на це рукою.

— Якщо так, — промовив він, змахнувши шматочком курятини, — то Фела постійно про тебе торочить. Вважає тебе шикарним хлопцем. А ще ж ти їй життя врятував. Я не сумніваюся, що з нею в тебе є шанси.

Я знизав плечима, стежачи за траєкторіями, які вітер описував у струменях фонтана.

— Знаєш, що нам треба... — Сім зупинився посеред фрази, витріщившись на щось поза мною; його обличчя раптом стало непроникним.

Я обернувся, щоб побачити, на що він дивиться, і побачив, що мій футляр для лютні спорожнів. Моя лютня зникла. Я дико роззирнувся довкола, готовий підскочити на ноги й кинутися на її пошуки. Але потреби в цьому не було: за кілька футів від нас стояв Емброуз із кількома своїми приятелями. В одній руці він недбало тримав мою лютню.

— Ох, Тейлу милосердний, — промимрив за мною Сіммон. А тоді додав на звичайній гучності: — Ану віддай, Емброузе.

— Тихо, е'ліре, — гарикнув Емброуз. — Це не твоє діло.

Я звівся на ноги, не зводячи очей з нього та зі своєї лютні. Я звик думати, що Емброуз вищий за мене, але підвівшись, зрозумів, що наші очі на одному рівні. Емброуз, виглядало, теж трохи здивувався.

726

— Віддай її мені, — промовив я та простягнув руку. З подивом побачив, що вона не тремтить. Зате я тремтів у середині — наполовину зі страху, наполовину з люті.

У мені водночас намагалися говорити дві частини мого «я». Перша кричала: «Прошу, нічого з нею не роби. Це не має повторитися. Не ламай її. Прошу, поверни її. Не тримай її так за гриф». Друга моя половина скандувала: «Ненавиджу, ненавиджу, ненавиджу», — наче щедро плюючись кров'ю.

Я зробив крок уперед.

— Віддай її мені. — Мій голос дивував мене самого звучанням — беземоційним і пласким. Пласким, як моя простягнута долоня. Я вже перестав тремтіти всередині.

Якусь мить він помовчав: щось у моєму тоні заскочило його зненацька. Я відчував його розгубленість: я поведився не так, як він очікував. Було чути, як у мене за спиною затамували подих Вілем і Сіммон. За спиною в Емброуза мовчали, раптом втративши впевненість, його приятелі.

Емброуз посміхнувся й вигнув брову.

— Але ж я написав для тебе пісню, а їй потрібен акомпанемент.

Він грубо взявся за лютню й забренькав пальцями по струнах, не дбаючи ані про ритм, ані про мелодію. Дехто зупинився на нього подивитись, а він тим часом заспівав:

— Був собі обідранець Квоут,
Швидкий на язик і гострий.
Майстри подумали: «От же ж розумник!» —
І всипали йому вдоста.

На той час біля нас зупинилося вже чимало перехожих, які всміхались і сміялися, споглядаючи маленький виступ Емброуза. Збадьорившись, Емброуз енергійно вклонився.

— Співають усі! — крикнув він, піднявши руки, наче диригент оркестру, і замахавши своєю лютнею, як паличкою.

Я зробив ще крок уперед.

— Поверни її, бо вб'ю, — тоді я говорив абсолютно серйозно.

Усе знову затихло. Зрозумівши, що йому не вдасться роздраконити мене так, як хотілося, Емброуз удав байдужість.

— У деяких людей немає почуття гумору, — промовив він, зітхнувши. — Лови.

Він кинув інструмент мені, але лютні кидати не можна. Вона незграбно крутнулася в повітрі, а коли я спробував її вхопити, у руках у мене опинилася порожнеча. Мені геть байдуже, незграбним він був чи жорстоким. Моя лютня вдарилася корпусом об бруківку й гучно розкололася.

Це нагадало мені жахливий звук, який видала лютня мого батька, коли я розтрощив її власним тілом у вимазаному сажею тарбієнському провулку. Я нагнувся, щоб її підняти, а вона застогнала, як поранена тварина. Емброуз напівобернувся до мене, і я побачив, як його обличчя сяє втіхою.

Я відкрив рота, щоб завити, закричати, проклясти його. Але з моєї горлянки вирвалося щось *інше*, слово, якого я не знав і не міг згадати.

Далі я чув лише одне — звук вітру. Він увірвався на подвір'я з ревом раптової бурі. Карета, що стояла неподалік, ковзнула вбік бруківкою, а коні в її запрягу перелякано стали дибки. У когось із рук вирвалися ноти й промайнули

повз нас дивною блискавкою. Я мимоволі вийшов на крок уперед. Вітер штовхнув усіх. Усіх, окрім Емброуза, який полетів на землю так, наче його вразила Божа рука.

Тоді все знову стихло. Папери падали, кружляючи, як осінні листя. Люди ошелешено роззиралися довкола; волосся в них було розпатлане, а одяг втратив охайність. Кілька людей хитались, опираючись бурі, що вже зникла.

Мені боліло горло. Моя лютня розбилася.

Емброуз ледве зіп'явся на ноги. Він незграбно тримав руку збоку, а з голови в нього текла кров. Коли він глянув на мене, я ненадовго, але щиро насолодився диким, спантеличеним страхом у його погляді. Я замислився, чи не крикнути на нього ще раз: мені було цікаво, що тоді станеться. Повернеться вітер? Його поглине земля?

Я почув злякане кінське іржання. З «Еоліяна» та інших будівель довкола подвір'я висипалися люди. Музиканти наполохано роззиралися довкола, і всі одночасно говорили.

728

— ...це було?

— ...ноти розсипалися. Допоможи мені, поки вони не...

— ...це зробив. Он він стоїть, з рудим...

— ...демона. Демона вітру й...

Я спантеличено роззирався довкола, нічого не кажучи, доки мене не підхопили Вілем та Сіммон.

— Ми не знали, куди його вести, — сказав Кілвінові Сіммон.

— Розкажіть мені все це знову, — спокійно попросив Кілвін. — Але хай цього разу говорить тільки один. — Він показав на Вілема. — Постарайся говорити чітко й до ладу.

Ми були в Кілвіновому кабінеті. Його двері були зачинені, а вікна запнуті фіранками. Вілем заходився пояснювати, що сталося. Прискорившись, він перейшов на сіаруську. Кілвін регулярно кивав йому з задумливим виразом обличчя. Сіммон напружено слухав, час від часу вставляючи слово чи два.

Я сидів на табуреті неподалік. Мені паморочилося в голові від спантеличення та не до кінця сформульованих запитань. Горло мені поболовало. Тіло втомилось і сповнилося кислого адреналіну. Якось частина мене посеред усього цього,

глибоко всередині моїх грудей палала гнівом, як палає червоним жаром вуглинка в кузні. Мене оточувало велике заціпеніння, неначе мене повністю вкрили десятидюймовим шаром воску. Квоута не було — було тільки спантеличення, гнів і заціпеніння, що їх огортало. Я був як горобчик під час бурі, не мав змоги знайти надійну гілку й зачепитися за неї. Не мав змоги опанувати свій незграбний політ.

Вілем уже майже закінчив своє пояснення, аж тут до кабінету, не стукаючи й не питаючи дозволу, зайшов Елодін. Вілем замовк. Я мигцем поглянув на Майстра-Іменувача, а тоді знову поглянув на розтрошену лютню, яку тримав у руках. Перевернувши її, я порізав собі палець одним з її гострих країв. Я отетерів, а тим часом на ньому зібралася кров і капнула на підлогу.

Елодін став просто переді мною, не завдавши собі клопоту поговорити з кимось іще.

— Квоуте!

— Він нездоровий, майстре, — промовив Сіммон пискливим від тривоги голосом. — Геть отупів. Зовсім не говорить. — Я, хоч і чув слова, знав, що вони мають значення, навіть знав їхні значення, зовсім не міг їх зрозуміти.

— Гадаю, він стукнувся головою, — докинув Вілем. — Дивиться на людину, а в очах порожньо. У нього очі як у собаки.

— Квоуте! — повторив Елодін. Коли я не відповів і не підняв очей від лютні, він потягнувся вперед і злегка підняв моє підборіддя так, щоб я подивився йому в очі. — Квоуте. Я кліпнув.

Він подивився на мене. Його темні очі трохи привели мене до тями. Сповільнили бурю в мені.

— Аерлевседі, — промовив він. — Скажи це.

— Що? — запитав Сіммон десь далеко на задньому плані. — Вігер?

— Аерлевседі, — терпляче повторив Елодін, уп'явшись поглядом темних очей мені в обличчя.

— Аерлевседі, — отетеріло проказав я.

Елодін, заспокоївшись, ненадовго заплющив очі. Ніби намагався вловити ледь чутну музику, яку спокійно ніс вітерець. Не бачачи його очей, я почав кудись відпливати. Я опустив

очі на розбиту лютню в руках, але він, перш ніж мій погляд опинився надто далеко, знову взяв мене за підборіддя й підняв моє обличчя.

Його очі зустрілися з моїми. Отетеріння зникло, але в голові в мене досі вирувала буря. Тоді Елодінові очі змінилися. Він перестав дивитися на мене й подивився у мене. Інакше я це описати не можу. Він зазирнув углиб мене, не у мої очі, а крізь мої очі. Його погляд проникнув у мене й закріпився в мене в грудях. Він неначе занурив у мене обидві руки, намацуючи форму моїх легень, рух мого серця, жар мого гніву, траєкторію бурі, що бушувала в мені.

Він нахилився вперед, і його губи злегка торкнулися мого вуха. Я відчув його дихання. Він заговорив... і буря вщухла. Я знайшов місце для приземлення.

730 Є така гра, до якої рано чи пізно вдаються всі діти. Розкидаєш руки, а тоді крутишся й крутишся, дивлячись, як розмиваються обриси світу. Попервах це дезорієнтує, але якщо покрутитися ще досить довго, світ повертається до звичайного стану, і в голові вже не паморочиться від кружляння, хоч світ довкола й розпливається.

Тоді зупиняєшся, і світ незграбно повертається до звичайної форми. Запаморочення вражає блискавично, усе хитається, рухається. Світ довкола нахилиється.

Ось що сталося, коли Елодін зупинив бурю в мене в голові. Раптом я, відчуваючи страшне запаморочення, скрикнув і підняв руки, щоб не впасти набік, не впасти вгору, не впасти всередину. Я відчув, як мене підхопили чийсь руки, мої ноги втрапили між ніжки табурета, і я почав падати.

Це було страшно, але це минулося. Коли я оговтався, Елодіна вже не було.

Розділ вісімдесят п'ятий

Руки проти мене

Сіммон і Вілем провели мене до моєї кімнати в шинку «В Анкера», де я звалився в ліжко й провів вісімнадцять годин за дверима сну. Прокинувшись наступного дня,

я почувався напрочуд добре, зважаючи на те, що спав я одягненим, а мій сечовий міхур, здавалося, розтягнувся до розмірів солодкої дині.

Удача всміхнулася мені, давши мені досить часу, щоб поїсти й помитися, перш ніж мене відшукав один із Джемісонових попихачів. Мене хотіли бачити в Залі Майстрів. Я мав за півгодини опинитися на рогах.

Ми з Емброузом стояли перед столом майстрів. Він звинуватив мене у зловживанні. Я помстився, звинувативши його в крадіжці, знищенні власності та поведінці, не гідній члена Аркануму. Побувавши на рогах минулого разу, я ознайомився з «Рерум Кодекс», офіційними правилами Університету. Я вже прочитав їх двічі, щоб точно знати, як тут усе відбувається. Я знав їх як свої п'ять пальців.

На жаль, це означало, що я достеменно знав, у яку халепу вскочив. Звинувачення в зловживанні було серйозним. Якби мене визнали винним у навмисному заподіянні шкоди Емброузу, мене б відшмагали й відрахували з Університету.

У тому, що я нашкодив Емброузу, сумніватися не доводилося. Він був весь у синцях і шкутильгав. Його чоло прикрашало кричущо-червоне садно. Ще він був у лубку, але я практично не сумнівався, що це — лише театральщина, до якої він додумався сам.

Та от біда: я поняття зеленого не мав, що насправді сталося. Мені не випала нагода з кимось поговорити. Чи бодай подякувати Елодінові за те, що він учора допоміг мені в Кілвіновій майстерні.

Майстри дозволили висловитися кожному з нас. Емброуз поводився зразково: якщо вже говорив, то говорив дуже ввічливо. За якийсь час я здогадався, що він став таким млявим через надто щедру дозу знеболювального. Завдяки його скляним очам я здогадувався, що це був лауданум.

— Розгляньмо скарги в порядку тяжкості, — промовив Ректор після того, як ми розповіли кожен свою історію.

Майстер Гемм ворухнув рукою, і Ректор кивнув, дозволяючи йому заговорити.

— Перш ніж проголосувати, треба скоротити кількість звинувачень, — сказав Гемм. — Скарги е'ліра Квоута є тавтологічними. Не можна звинуватити студента *і* в крадіжці, *і* в знищенні однієї й тієї ж власності. Або одне, або інше.

— Чому ви це кажете, майстре? — ввічливо запитав я.

— Крадіжка неможлива без володіння чужою власністю, — розважливо пояснив Гемм. — Як людина може володіти тим, що знищила? Треба скасувати.

Ректор поглянув на мене.

— Е'ліре Квоуте, чи бажаєте ви скасувати одну зі своїх скарг?

— Ні, пане.

— Тоді я вимагаю проголосувати щодо скасування звинувачення в крадіжці, — промовив Гемм.

Ректор зиркнув на Гемма, мовчки дорікаючи йому за те, що він заговорив поза чергою, і знову повернувся до мене.

732

— Е'ліре, упертість перед обличчям розважливості не заслуговує на похвалу, а майстер Гемм висуває переконливі аргументи.

— Майстер Гемм висуває хибні аргументи, — спокійно проказав я. — Крадіжка неможлива без *заволодіння* чужою власністю. Просто смішно думати, ніби знищити вкрадене не можна.

Тут я побачив, як кілька майстрів закивали, але Гемм правив своєї.

— Майстре Лоррен, яким є покарання за крадіжку?

— Студентові завдають не більше двох ударів одинарним батоном по спині, — продекламував Лоррен. — Також він зобов'язаний повернути власність або сплатити її вартість і штраф у розмірі одного срібного таланта.

— А покарання за знищення власності?

— Студент зобов'язаний оплатити заміну або ремонт власності.

— Бачите? — заговорив Гемм. — Є ймовірність, що йому доведеться сплатити за одну лютню двічі. Це несправедливо. Так його буде двічі покарано за одне й те саме.

— Ні, майстре Гемм, — втрутився я. — Так його було б покарано за крадіжку та за знищення власності. — Ректор

зиркнув на мене так, як зиркнув на Гемма за те, що він заговорив поза чергою, але я не здався. — Якби я позичив йому свою лютню, а він її розбив, це було б одне. Якби він украв її й залишив неушкодженою, це було б інше. Ні про те, ні про інше не йдеться. Тут і перше, і друге.

Ректор постукав кісточками пальців по столу, щоб нас утихомирити.

— Отже, ви не скасуєте одне зі звинувачень?

— Ні.

Гемм підняв руку й дістав дозвіл висловитися.

— Вимагаю проголосувати щодо скасування звинувачення в крадіжці.

— Усі за? — стомлено вимовив Ректор. Гемм підняв руку. Брандер, Мандраг і Лоррен теж. — П'ять з половиною проти чотирьох. Скарга залишається чинною.

Доки ніхто не встиг сповільнити хід справ, Ректор повів далі.

— Хто вважає ре'лара Емброуза винним у знищенні власності? — руки підняли всі, крім Гемма й Брандера. Ректор поглянув на мене. — Скільки ви заплатили за лютню?

— Дев'ять талантів і шість, — збрехав я, знаючи, що це — розумна ціна.

Тут Емброуз стрепенувся.

— Тю на тебе. Ти ніколи в житті не тримав у руках десять талантів.

Почувши недоречну репліку, Ректор невдоволено постукав кісточками пальців. Але тут попросив слова, піднявши руку, Брандер.

— Ре'лар Емброуз справді зробив цікаве зауваження. Звідки в студента, що прийшов до нас злидарем, такі гроші?

Кілька майстрів задумливо подивилися на мене. Я опустив погляд, наче знітившись.

— Виграв у кутики, шановне панство.

Залунало веселе буркотіння. Елодін голосно розсміявся. Ректор постукав по столу.

— Оштрафувати ре'лара Емброуза на дев'ять талантів і шість. Чи виступає хтось із майстрів проти цього заходу?

Гемм підняв руку — марно.

— Повернімося до скарги на крадіжку. Бажана кількість ударів?

— Жодного, — відповів я. Дехто підняв брови.

— Хто вважає ре'лара Емброуза винним у крадіжці? — промовив Ректор. Рук не підняли Гемм, Брандер і Лоррен. — Оштрафувати ре'лара Емброуза на десять талантів і шість. Чи виступає хтось із майстрів проти цього заходу?

Гемм надувся й цього разу не став підіймати руку.

Ректор зробив глибокий вдих і стрімко видихнув.

— Майстре-Архівісте, яким є покарання за поведінку, не гідну члена Аркануму?

— Залежно від тяжкості скарги студента можна оштрафувати, відшмагати батогами, тимчасово виключити з Аркануму або відрахувати з Університету, — спокійно проказав Лоррен.

— Бажане покарання?

734

— Тимчасове виключення з Аркануму, — відповів я так, наче це було абсолютно розважливо.

Емброуз зірвався.

— Що?! — вражено перепитав він і повернувся до мене. Подав голос Гемм.

— Гермо, це перетворюється на абсурд.

Ректор дещо докірливо глянув на мене.

— Боюся, я змушений погодитися з майстром Геммом, е'ліре Квоуте. Я не схильний вважати це підставою для тимчасового виключення.

— Я протестую, — вимовив я, намагаючись застосувати свій дар переконання повною мірою. — Подумайте-но над тим, що почули. Емброуз лише через особисту неприязнь до мене вирішив публічно посміятися з мене, а тоді вкрасти й знищити єдину цінну річ, якою я володів.

Чи так має поводитися член Аркануму? Чи таку ментальність ви бажаєте заохочувати серед інших ре'ларів? Чи схвалюєте ви в студентах, які прагнуть стати арканістами, такі риси, як дріб'язкова підлість і злість? Востаннє арканіста спалили двісті років тому. Якщо ви успішно надаватимете гіддери таким обмеженим дітям, як він, — я показав на

Емброуза, — цьому тривалому миру та безпеці за якихось кілька років настане кінець.

Це на них вплинуло. Я зрозумів це по їхніх обличчях. Біля мене нервово засовався Емброуз, кидаючи погляд то на одне обличчя, то на інше.

За мить тиші Ректор розпочав голосування.

— Хто за тимчасове виключення ре'лара Емброуза?

Руку підняв Арвіл, а за ним — Лоррен, Елодін, Елкса Дал... На мить усі напружилися. Я поглянув спершу на Кілвіна, а тоді — на Ректора, сподіваючись побачити, що хтось із них теж підніме руку.

Мить минула.

— Скаргу не задоволено.

Емброуз видихнув. Я засмутився зовсім трохи. Власне кажучи, я серйозно здивувався тому, наскільки далеко зміг зайти й без цього.

— А тепер, — вимовив Ректор, наче готуючись до великого зусилля, — скарга на е'ліра Квоута у зв'язку зі зловживанням.

— Від чотирьох до п'ятнадцяти ударів одинарним бато-гом та обов'язкове відрахування з Університету, — проказав Лоррен.

— Бажана кількість ударів?

Емброуз повернувся в мій бік. Я бачив, як крутяться шестерні в нього в голові: він намагався обчислити, наскільки велику ціну може з мене вимагати, щоб майстри при цьому все-таки проголосували на його користь.

— Шість.

Я відчув, як усередині мене заліг свинцевим тягарем страх. Батоги мене нітрохи не лякали. Я б і два десятки витримав, щоб тільки мене не відрахували. Якщо мене викинуть з Університету, моє життя скінчиться.

— Ректоре, — подав голос я.

Він кинув на мене втомлений добродушний погляд. Його очі говорили, що він розуміє, але не може не довести справу до очевидного кінця. Лагідний жаль у його погляді мене злякав. Він знав, що зараз станеться.

— Так, е'ліре Квоуте?

— Можна мені дещо сказати?

— Ви вже висловилися на свій захист, — твердо відповів він.

— Але я навіть не знаю, що накоїв! — вибухнув я, втрапивши спокій через панічний жах.

— Шість ударів батогом і відрахування, — продовжив Ректор офіційним голосом, не звернувши уваги на мій сплеск емоцій. — Усі згодні?

Гемм підняв руку. За ним підняли руки Брандер і Арвіл. Мені обірвалося серце: я побачив, як підняли руки Ректор, Лоррен, Кілвін і Елкса Дал. Останнім був Елодін, який лїниво всміхнувся й помахав пальцями піднятої руки, ніби прощаючись. Усі дев'ять рук проти мене. Мене мали відрахувати з Університету. Моє життя скінчилося.

Розділ вісімдесят шостий

736

Сам вогонь

— Шість батогів і відрахування, — важко проказав Ректор.

«Відрахування, — байдуже подумав я, так, наче ще ніколи не чув цього слова. — Відраховувати — рахуючи, відділяти, відокремлювати частину кого-, чого-небудь». Я відчував, як Емброуз аж світиться від задоволення. На мить мені стало лячно, що мені там-таки, привселюдно стане страшенно зле.

— Чи виступає хтось із майстрів проти цього заходу? — за традицією запитав Ректор, тим часом як я дивився на свої ноги.

— Я виступаю, — цей захопливий голос міг належати тільки Елодіну.

— Усі за затримання відрахування?

Я знову підняв очі й побачив руку Елодіна. Елкси Дала. Кілвіна, Лоррена, Ректора. Усі руки, крім Геммової. Я мало не розсміявся від шоку та звичайної несподіванки. Елодін ще раз обдарував мене своєю хлоп'ячою усмішкою.

— Відрахування скасовано, — твердо оголосив Ректор, і я відчув, як біля мене зблиснула й згасла втіха Емброуза. —

Чи є ще якісь запитання? — у Ректоровому голосі я помітив якусь дивну нотку. Він чогось очікував.

Заговорив Елодін.

— Пропоную підвищити Квоута у званні до ре'лара.

— Усі за? — усі, крім Гемма, одночасно підняли руки. — П'ятого підпарня Квоута підвищено до ре'лара. Поручитель — Елодін. Засідання закрито. — Він підвівся, відштовхнувшись від столу, і рушив до дверей.

— Що?! — заволав Емброуз, роззираючись навкруги так, ніби не міг визначитися, кого питає. Врешті-решт він кинувся слідом за Геммом, який хутенько виходив за Ректором і більшістю інших майстрів. Я помітив, що тепер він кульгав значно менше, ніж перед початком суду.

Зачудувавшись, я стояв там, як дурний, поки Елодін не підійшов до мене й не потис мені безвільну руку.

— Заплутався? — спитав він. — Ходи-но зі мною. Я все поясню.

737

Після тінистої прохолоди Порожнини яскраве денне світло шокувало. Елодін незграбно натягнув собі на голову мантію майстра. Під нею в нього була проста біла сорочка й досить сумнівні на вигляд штани, підперезані обтріпаною мотузкою. Я вперше побачив, що він босий. Його стопи згори відзначалися такою ж здоровою засмагою, як і руки та обличчя.

— Знаєш, що означає слово «ре'лар»? — невимушено спитав він мене.

— Воно перекладається як «мовець», — відповів я.

— Ти знаєш, що воно *означає*? — Він зробив наголос на останньому слові.

— Та ні, — зізнався я.

Елодін глибоко вдихнув.

— Колись давно був собі Університет. Він був побудований на мертвих руїнах давнішого Університету. Він був не дуже великий, там було всього людей із п'ятдесят. Але це був найкращий Університет на багато миль довкола, тож туди приходили люди, навчалися і йшли. Там зібралася

одна невелика група людей. Тих, чиї знання не обмежувалися математикою, граматиною та риторикою.

Вони заснували ще меншу групу в межах Університету. Її назвали Арканумом, і вона була дуже маленька й дуже таємна. В Арканумі діяла внутрішня система звань, і у званні підвищували за майстерність і тільки за майстерність. До цієї групи вступали, довівши своє вміння бачити речі такими, якими вони є насправді. Новачок ставав е'ліром, тобто прозорливцем. А як, на твою думку, ставали ре'ларами? — Він вичікувально поглянув на мене.

— Промовляючи.

Він засміявся.

— Правильно! — Він зупинився й повернувся до мене. — Але промовляючи що? — Його очі дивилися ясно й проникливо.

— Слова?

738

— Імена, — захоплено сказав він. — Імена — це форма світу, а той, хто здатен їх промовляти, — на шляху до влади. Тоді, на початку, Арканум був невеличким зібранням тих, хто розумів речі. Тих, хто знав потужні імена. Вони навчали нечисленних студентів, неспішно, обережно підштовхуючи їх до влади та мудрості. А також магії. Справжньої магії. — Він оглянув будівлі та юрби студентів. — У ті часи Арканум був міцним бренді. Зараз він — добряче розведене вино.

Я зачекав, доки не позбувся сумнівів у тому, що він закінчив.

— Майстре Елодін, що сталося вчора? — Я затамував подих і всупереч усьому почав сподіватися на зв'язну відповідь.

Він насмішкувато поглянув на мене.

— Ти вигукнув ім'я вітру, — промовив він так, ніби відповідь була очевидною.

— Але що це означає? І що ви маєте на увазі під словом «ім'я»? Це просто ім'я, як «Квоут» або «Елодін»? Чи ближче до «Таборлін знав імена багатьох речей»?

— Схоже й на те, і на те, — заявив він і помахав гарненькій дівчині, що висунулася з вікна на другому поверсі.

— Але як ім'я може спричинитися до чогось такого? «Квоут» і «Елодін» — це лише звуки, які ми видаємо; вони не мають жодної влади самі по собі.

Тут Елодін здійняв брови.

— Справді? Дивись.

Він глянув уздовж вулиці.

— Нейтане! — крикнув він. Один хлопчина, повернувшись, глянув у нашому напрямку. Я впізнав у ньому одного з Джемісонових попихачів. — Нейтане, ходи сюди!

Хлопчина потрюхикав до нас і глянув на Елодіна.

— Так, пане.

Елодін передав хлопчині свою мантию майстра.

— Нейтане, віднеси-но це, будь ласка, до моїх кімнат.

— Звісно, пане, — хлопчина взяв мантию й побіг геть.

Елодін подивився на мене.

— Бачиш? Імена, якими ми зємо одне одного, — не *Імена*. Але вони все ж мають певну владу.

— Це не магія, — заперечив я. — Він мусив вас послухатися. Ви ж майстер.

— А ти — ре'лар, — суворо відказав він. — Ти покликав вітер, і вітер послухався.

Мені було важко осягнути цю ідею.

— Ви маєте на увазі, що вітер живий?

Він незрозуміло змахнув рукою.

— У певному розумінні. Більшість речей так чи інакше живі. Я вирішив піти іншим шляхом.

— Як я прикликав вітер, якщо не вмів цього робити?

Елодін різко плеснув у долоні.

— *Оце* вже чудове запитання! Відповідь така: кожен з нас має два розуми — розум наяву й розум уві сні. Розум наяву думає, говорить і міркує. Але розум уві сні могутніший. Він зазирає в саму суть речей. Це та наша частина, яка снить. Він усе пам'ятає. Він дає нам інтуїцію. Розум наяву не розуміє природи імен. Зате її розуміє розум уві сні. Він уже знає чимало такого, чого не знає розум наяву.

Елодін поглянув на мене.

— Пам'ятаєш, як ти почувався після того, як вигукнув ім'я вітру?

Я кивнув. Згадувати про це мені було неприємно.

— Коли Емброуз розбив твою лютню, прокинувся твій розум уві сні. Наче величезний ведмідь, якого під час сплячки штрикнули підпаленим дрючком, він став дибки й проревів ім'я вітру. — Він дико замахав руками, привертаючи до себе дивні погляди прохожих студентів. — Опісля твій розум наяву не знав, що робити. Він залишився сам на сам із розлюченим ведмедем.

— Що ви зробили? Я не можу згадати, що ви мені прошепотіли.

— Це було ім'я. Це було ім'я, що заспокоїло розлюченого ведмедя, вклало його спати знову. Але тепер він спить не так міцно. Нам слід повільно його розбудити й підпорядкувати тобі.

— Тому ви й виступили за затримання мого відрахування?

Він зневажливо махнув рукою.

740

— Відрахування тобі насправді не загрожувало. Ти не перший студент, який у гніві вигукнув ім'я вітру, хоча останні кілька років такого справді не було. Зазвичай розум уві сні вперше пробуджує якесь сильне почуття. — Він усміхнувся. — Ім'я вітру прийшло до мене, коли я сперечався з Елксоею Далом. Коли я його вигукнув, Далові жаровні вибухнули вогненною хмарою золи й попелу. — Він захихотів.

— Чим він вас так розлютив?

— Відмовився навчати мене вищих зв'язувань. Мені було лише чотирнадцять, і я був е'ліром. Він сказав мені, що мені доведеться зачекати, поки я не стану ре'ларом.

— Існують вищі зв'язування?

Він широко мені всміхнувся.

— Таємниці, ре'ларе Квоуте. Ось що найголовніше в тому, щоб бути арканістом. Тепер, ставши ре'ларом, ти маєш право на певні речі, які раніше були тобі недоступними. Вищі симпатичні зв'язування, природа імен. Трохи сумнівних рун, якщо Кілвін вирішить, що ти готовий.

У мене в грудях виросла надія.

— Чи означає це, що тепер я маю доступ до Архівів?

— А, — протягнув Елодін. — Ні. Аж ніяк. Розумієш, Архіви — це Лорренова вотчина, його королівство. Ці таємниці я розголошувати не можу.

Коли він згадав про таємниці, я зосередився на одній із них, яка бентежила мене вже кілька місяців. Таємниці в серці Архівів.

— А як щодо кам'яних дверей в Архівах? — запитав я. — Дверей із чотирма пластинами. Чи можете ви тепер, коли я ре'лар, сказати мені, що за ними?

Елодін розсміявся.

— О ні. Ні, ні. Ти не розмінюєшся на дрібні таємниці, еге ж? — Він плеснув мене по спині. Наче я щойно дуже вдало пожартував. — «Валарітас». Господи. Я й досі пам'ятаю, як воно було — стояти там, дивитися на ті двері й думати.

Він розсміявся знову.

— Тейлу милосердний, це ж мене мало не вбило. — Він хитнув головою. — Ні. За двері з чотирма пластинами зайти не можна. Але, — він по-змовницьки зиркнув на мене, — оскільки ти ре'лар... — Він роззирнувся навсібіч, ніби боячись, що хтось може нас підслухати. Я нахилився ближче. — Оскільки ти ре'лар, я визнаю, що вони існують. — Він невесело підморгнув мені.

Я мимоволі всміхнувся, хоч і був засмучений. Ми замовкли й мовчки проминули Основу та «В Анкера».

— Майстре Елодін.

— Так? — Він стежив очима за білкою, що перебігла до рогу й видерлася на дерево.

— Я досі не розумію сутності імен.

— Я тебе навчу, то ти й зрозумієш, — з легкістю промовив він. — Природу імен неможливо описати — її можна лише відчутти та зрозуміти.

— Чому її не можна описати? — запитав я. — Те, що розуміють, можна й описати.

— Чи можеш ти описати все, що розумієш? — Він скосяглянув на мене.

— Звісно.

Елодін показав уперед.

— Якого кольору сорочка того хлопця?

— Блакитного.

— Якого це — блакитного? Опиши його.

Трохи помучившись, я так нічого й не вигадав.

— Отже, «блакитний» — це ім'я?

— Це слово. Слова — це бліді тіні забутих імен. Оскільки імена мають силу, слова теж мають силу. Слова можуть запалювати вогонь у людських душах. Слова можуть витискати сльози з найчерствіших сердець. Є сім слів, якими можна закохати в себе людину. Є десять слів, які зламають волю сильної людини. Але слово — це лише малюнок вогню. Ім'я ж — це сам вогонь.

Мені вже заматірилося в голові.

— Я досі не розумію.

Він поклав руку мені на плече.

742 — Говорити про слова за допомогою слів — це все одно що олівцем малювати той-таки олівець на цьому ж олівці. Це неможливо. Це збиває з пантелику. Це дратує. — Він високо здійняв руки над головою, наче тягнучись до неба. — Але є й інші шляхи до розуміння! — вигукнув він і засміявся, як дитина. Він викинув обидві руки до безхмарної арки неба над нами, не припиняючи сміятися. — Дивись! — закричав він, відкинувши голову назад. — Блакитний! Блакитний! Блакитний!

Розділ вісімдесят сьомий

Зима

— Він зовсім, зовсім божевільний, — сказав я Сіммонові й Вілемові того ж дня в «Еоліані».

— Він — майстер, — тактовно відповів Сім. — І твій поручитель. А судячи з того, що ти нам розповів, тебе не відрахували саме завдяки йому.

— Я не кажу, що він — нерозумний, і я бачив, як він робить те, що я зовсім не можу пояснити. Але він усе одно геть не при своєму розумі. Він туманно розводиться про імена, слова й силу. Поки він це говорить, звучить непогано. Але насправді це нічого не означає.

— Годі жалітися, — промовив Сіммон. — Ти став ре'ларом раніше за нас обох, хоч у твого поручителя й не всі вдома. А ще тобі заплатили два витки срібла за те, що ти зламав Емброузу руку. Ти вийшов із води сухісіньким. Мені б хоч половину твого талану.

— Не зовсім сухісіньким, — заперечив я. — Мене все одно відшмагають.

— Що? — здивувався Сіммон. — Ти ж наче сказав, що виконання рішення затримали.

— Затримали моє відрахування, — пояснив я. — Не шмагання.

Сіммонові відвисла щелепа.

— Боже мій, чому?

— Зловживання, — стиха промовив Вілем. — Визнавши студента винним у зловживанні, його не можуть залишити зовсім безкарним.

— Так казав Елодін.

Я трохи випив. Потім випив ще.

— Мені байдуже, — з жаром промовив Сіммон. — Це варварство.

До останнього свого слова він долучив удар по столу кулаком, перекинувши свій келих і розливши на столі темну калюжу зі скатену.

— Холера. — Він зіп'явся на ноги й спробував руками зупинити напій, щоб не пролився на підлогу.

Я безпорадно сміявся до сліз і болю в животі. Відновивши нарешті дихання, я відчув, як з моїх грудей зник тягар.

— Я люблю тебе, Сіме, — серйозно заявив я. — Часом мені здається, ніби ти — єдина чесна людина, яку я знаю.

Він оглянув мене.

— Ти п'яний.

— Ні, це правда. Ти — хороша людина. Мені таким ніколи не стати.

Він позирнув на мене, ніби говорячи поглядом, що не розуміє, кепкую я з нього чи ні. Прийшла служниця з вологою ганчіркою, начисто витерла стіл і підпустила кілька шпильок. Сімові вистачило порядності зобразити сором за всіх нас.

Коли я повернувся в Університет, уже остаточно стемніло. Я ненадовго зайшов до шинку «В Анкера», щоб узяти кілька речей, а тоді видерся на дах Основи.

Я здивувався, побачивши, що на даху на мене попри чисте небо чекає Арі. Вона сиділа на низенькому цегляному комині, знічев'я розмахуючи голими ногами. Її волосся оточувало її крихітну фігурку легенькою хмаринкою.

Коли я наблизився, вона зіскочила й зробила маленький напівкрок убік, майже схожий на реверанс.

— Добрий вечір, Квоуте.

— Добрий вечір, Арі, — відповів я. — Як ти?

— Я — прекрасно, — твердо промовила вона, — а сьогодні прекрасна ніч.

Вона завела обидві руки за спину й перенесла вагу з однієї ноги на другу.

— Що ти мені сьогодні принесла? — запитав я.

Вона обдарувала мене своєю сонячною усмішкою.

— А що *ти* мені приніс?

Я витягнув з-під плаща вузьку пляшку.

— Я приніс тобі медового вина.

Вона взялася за пляшку обома руками.

— О, та це королівський подарунок. — Вона зачудовано подивилася на пляшку. — Тільки уяви собі, як від нього п'яніють бджілки. — Вона витягнула корок і понюхала його. — Що у ньому?

— Сонячне світло, — відповів я. — А ще — усмішка й запитання.

Вона піднесла шийку пляшки до вуха й широко всмінулася мені.

— Запитання на дні, — пояснив я.

— Важке запитання, — сказала вона, а тоді простягнула мені руку. — Я принесла тобі перстень.

Він був виготовлений із теплого гладенького дерева.

— Яка від нього користь? — запитав я.

— Він береже таємниці, — промовила вона.

Я підніс його до вуха.

Арі серйозно захитала головою так, що довкола неї заметлялося волосся.

— Він їх береже, а не розповідає. — Вона підійшла до мене й узяла перстень, а тоді насунула його мені на палець. — Мати таємницю вже досить, — лагідно дорікнула вона мені. — Далі вже починається жадібність.

— Він мені підходить, — не без подиву зауважив я.

— Це ж твої таємниці, — сказала вона таким тоном, ніби пояснювала щось дитині. — Кому ще він би підійшов?

Арі відкинула волосся назад і ще раз зробила дивний напівкрок убік. Майже схожий на реверанс, майже схожий на малесенький танець.

— Я тут думала, чи прийдеш ти сьогодні зі мною повечеряти, Квоуте, — промовила вона з серйозним обличчям. — Я принесла яблук і яєць. А ще можу запропонувати чудове медове вино.

— Я був би радий повечеряти з тобою, Арі, — офіційно відповів я. — Я приніс хліба й сиру.

Арі чкурнула на подвір'я, а за кілька хвилин повернулася, принісши мені тендітну порцелянову чашечку. Налила нам обом медового вина й випила своє за кілька маленьких ковточків зі срібної жебрацької чашки, заледве більшої за наперсток.

Я сів на даху, і ми розділили їжу. У мене був великий буханець темного ячмінного хліба й кавалок твердого білого далонірського сиру. В Арі були стиглі яблука й півдюжини яєць у брунатних плямах, які вона якимось робом примудрилася зварити круто. Ми з'їли їх, присмачивши сіллю, яку я вийняв з кишені плаща.

Більшу частину вечері ми мовчали, просто насолоджуючись товариством одне одного. Арі сиділа, схрестивши ноги й випрямивши спину, а її волосся маяло на всі боки. Як завжди, завдяки її обережній делікатності ця імпровізована трапеза на даху скидалася на звану вечерю в якогось шляхтича.

— Вітер останнім часом заносив листя до Піднизу, — невимушено промовила Арі наприкінці трапези. — Крізь решітки й тунелі. Воно осідає у Дновині, тож там усе повсюди шурхотить.

— Справді?

Вона кивнула.

— А ще там оселилася мама-сова. Звила гніздо просто посеред Сірої Дюжини, сміливиця.

— Отже, вона — істота доволі рідкісна?

Арі кивнула.

— Однозначно. Сови мудрі. Обережні й терплячі. Мудрість виключає сміливість. — Вона трохи надпила зі своєї чашки, елегантно тримаючи її ручку великим і вказівним пальцями. — Тому з сов кепські герої.

Мудрість виключає сміливість. Після своїх недавніх пригод у Требоні я не міг не погодитись.

— Але ж ця схильна до пригод? До досліджень?

— О так, — підтвердила Арі з круглими очима. — Вона безстрашна. Морда в неї — як лихий місяць.

Вона знову наповнила свою крихітну срібну чашечку медовим вином, а решту вилила в мою чайну чашку. Перевернувши пляшку догори дригом, вона стиснула губи та двічі різко дмухнула на її вершечок так, що вийшло протяжне гудіння.

— Де моє запитання? — поцікавилася вона.

Я завагався, не знаючи точно, як вона відреагує на моє прохання.

— Я тут думав, Арі... Ти не проти показати мені Підниз? Арі відвела очі, раптом засоромившись.

— Квоуте, я гадала, що ти — джентльмен, — дорікнула вона, знічено смикаючи подерту спідницю. — Це ж треба — просити дівчину показати підниз!

Вона глянула вниз, і її личко сховалося за волоссям.

Я на мить затамував подих, ретельно обираючи наступні слова, щоб, бува, не налякати її й не загнати назад під землю. Поки я думав, Арі поглядала на мене крізь завісу волосся.

— Арі, — повільно вимовив я, — ти зі мною жартуєш?

Вона підняла очі й всміхнулася на весь рот.

— Так, — гордо заявила вона. — Хіба це не чудово?

Арі провела мене до Піднизу крізь важкі металеві ґрати на покинутому подвір'ї. Я дістав свою переносну лампу, щоб

освітити наш шлях. В Арі було власне джерело світла, яке світилося м'яким синьо-зеленим саявом в її складених човником долонях. Мені було цікаво, що там у неї, але не хотілося випитувати в неї надто багато таємниць одночасно.

Попервах Підниз був саме таким, як я й очікував. Тунелі й труби. Труби для стічної води, звичайної води, пари та копальневого газу. Величезні чорні чавунні труби, якими могла б проповзти людина, маленькі яскраві латунні труби діаметром не більше вашого великого пальця. Там була величезна мережа кам'яних тунелів, які розгалужувались і з'єднувались під дивними кутами. Якщо в цьому місці й була якась логіка, то я її не вловив.

Арі швидко показала мені все, горда, як молода мати, і захоплена, як маленька дівчинка. Її ентузіазм був заразливим, і я невдовзі загубився в миттєвому захваті, геть забувши про те, чому саме я захотів дослідити тунелі. Ніщо так не тішить загадковістю, як таємниця на власному задньому дворі.

747

Ми спустилися трьома крученими сходами з кутого темносірого чавуну та опинилися в Сірій Дюжині. Там ми наче стояли на дні ущелини. Піднявши очі, я побачив, як далеко вгорі проникає крізь стічну решітку кволе місячне саяво. Мама-сова зникла, проте Арі показала мені її гніздо.

Що глибше ми проникали, то дивнішим усе ставало. Круглі тунелі для стоку й труби зникли, а замість них з'явилися прямокутні коридори та засипані щебенем сходи. З іржавих петель звисали напівзогнілі дерев'яні двері, а ще там були напіврозвалені кімнати, в яких стояли запліснявілі столи та стільці. Хоча ми, як я здогадувався, перебували щонайменше на п'ятдесят футів під землею, в одній кімнаті було двоє закладених цеглою вікон.

Ще глибше ми ввійшли до Крізьдна, схожого на собор приміщення, такого великого, що найвищих точок стелі не сягало ні Аріне сине світло, ні моє червоне. Нас зусібіч оточували величезні стародавні машини. Деякі розвалилися на шматки: ламані шестерні, вищі за людину, крихкі від старості шкіряні паски, великі дерев'яні балки, які тепер вибухали білим грибок, здоровезні, як живопліт.

Інші машини були цілі, але зносилися за століття недогляду. Я підійшов до залізного блока завбільшки з фермерську хату й відламав від нього один клапоть іржі завбільшки в обідню тарілку. Під нею була лише іржа. Неподалік стояли три великі стовпи, вкриті шаром зеленої мідянки, який завдяки товщині нагадував мох. Чимало величезних машин були невпізнаними — здавалося, вони швидше розтанули, ніж заіржавіли. Але я побачив те, що колись могло бути водяним колесом, заввишки в три поверхи. Воно лежало в сухому каналі, що прірвою проходив посеред кімнати.

Я практично не уявляв собі, для чого могли бути потрібні ці машини. Чому ж вони не одне століття пролежали тут, глибоко під землею, я й гадки не мав. Здавалося...

Розділ вісімдесят восьмий

748

Інтерлюдія: Пошук

Звук важких чобіт, які ступали дерев'яним настилом, сполохав тих, хто сидів у шинку «Путь-камінь». Квоут посеред речення підскочив на ноги та вже опинився на півдорозі до шинквасу, аж тут відчинилися парадні двері, і всередину зайшов перший із відвідувачів, які заходили сюди ввечері повалка.

— У тебе тут люди голодні, Коуте! — гукнув Коб, відчинивши двері. За ним усередину пройшли Шеп, Джейк і Грем.

— Можливо, у нас у підсобці дещо є, — відповів Коут. — Я міг би побігти по це одразу, якщо ви спершу не хочете випити. — Чоловіки влаштувалися на табуретах біля шинквасу й привітно висловили одностайну згоду. Розмова видавалася звичною, зручною, як старе взуття.

Хроніст витріщився на рудого чоловіка за шинквасом. У ньому не лишилося нічого від Квоута. Це був просто шинкар: привітний, догідливий і страшенно скромний — майже невидимий.

Джейк зробив добрячий ковток, а тоді помітив, що у віддаленому кінці зали сидить Хроніст.

— Ти ба, Коуте! Новий клієнт. Холера, та нам узагалі пощастило десь сісти.

Шеп захихотів. Коб розвернув табурет і пильно поглянув туди, де біля Баста сидів Хроніст, досі тримаючи перо над папером.

— Він писар чи шо?

— Писар, — швидко підтвердив Коут. — Прибув до міста вчора вночі.

Коб примружено глянув на них.

— Шо він пише?

Коут трохи стишив голос, відвертаючи увагу клієнтів від гостя й знову привертаючи її до свого боку шинквасу.

— Пам'ятаєте, як Баст їздив до Бедна? — Вони ствердно закивали. — Ну, виявляється, він перелякався через віспу й відтоді почувається підстаркуватим. Подумав, що краще написати духівницю, поки є можливість.

— Ниньки такі часи, що так і треба, — похмуро сказав Шеп. Він допив пиво й перевернув порожній кухоль. — Я б випив іще.

— Усі свої заощадження в грошовій формі на момент смерті відписую вдові Сейдж, — голосно проказав Баст на іншому боці зали. — На виховання та посаг її трьох доньок, які невдовзі досягнуть шлюбувального віку. — Він збентежено поглянув на Хроніста. — Є таке слово — «шлюбувальний»?

— Мала Кейті незле виросла за останній рік, еге ж? — замислився Грем. Інші ствердно закивали.

— Своєму наймачеві відписую свою найкращу пару чобіт, — великодушно продовжив Баст. — І будь-які штани, які підійдуть йому розміром.

— А в цього хлопаки таки добрі чоботи, — сказав Коб Коутові. — Я завжди так думав.

— Патерові Леодену заповідаю розподілити решту моєї власності серед парафіян, оскільки вона більше не знадобиться моїй розтлінній душі.

— Ви хочете сказати «нетлінній», так? — невпевнено запитав Хроніст.

Баст знизав плечима.

— Поки що більш нічого на думку не спадає.

Хроніст кивнув і квапливо прибрав папір, пера й чорнило у свою пласку шкіряну сумку.

— Тоді ходи сюди, — гукнув йому Коб. — Шо ти як чужий?

Хроніст застиг на місці, а тоді повільно пішов до шинквасу.

— Як тебе звати, хлопче?

— Деван, — сказав він, а тоді прокашлявся, явно перелякавшись. — Вибачте, Карверсон. Деван Карверсон.

Коб відрекомендував усіх, а тоді знову повернувся до новоприбулого.

— Ти звідкіля, Деване? — запитав він.

— З-за Абатового Броду.

— Є звідтіть якісь новини?

Хроніст нервово засовався на табуреті, тим часом як Коут похмуро дивився на нього з-за шинквасу.

— Ну... дороги досить кепські...

750 Це спровокувало хор звичних скарг, і Хроніст розслабився. Поки вони ще бурчали, двері відчинились і зайшов ковальчук, схожий на хлопчиська й широкоплечий, із пропахлим вугільним димом волоссям. Поклавши на плече довгий залізний прут, він потримав двері для Фурмана.

— Ти на дурня схожий, хлопче, — буркнув Фурман, повільно пройшовши у двері. Він ішов із напруженою обережністю людини, що нещодавно травмувалася. — Як будеш і далі тягати цю штуку з собою, люди почнуть тебе сприймати як Вар'ята Мартіна. І будеш ти отим божевільним хлопчиськом із Ранніша. Хочеш чути це наступні п'ятдесят років?

Ковальчук присоромлено пересунув руку, якою тримав залізний прут.

— Хай балакають, — промимрив він із ноткою непокори в голосі. — Той павук мені сниться, відколи я пішов і подбав про Неллі. — Він хитнув головою. — Холера, як на мене, ти мав би нести по такому в кожній руці. Та тварюка могла тебе вбити.

Фурман проігнорував його і з напруженим обличчям сторожко пішов до шинквасу.

— Приємно бачити, що ти на ногах, Фурмане, — гукнув Шеп, піднявши кухоль. — Я гадав, що ти ще день-два полежиш у ліжку.

— Кількома стібками мене не зупинити, — відповів Фурман. Баст демонстративно запропонував свій табурет постраждалому, а тоді тихцем сів якнайдалі від ковальчука. Усі тепло, неголосно привіталися.

Шинкар зник у підсобці й повернувся кілька хвилин по тому з тацею, навантаженою гарячим хлібом і мисками печені, що аж парували.

Усі слухали Хроніста.

— ...якщо я нічого не плутаю, Квоут, коли це сталося, був у Северені. Він ішов додому...

— Северен тут ні до чого, — заперечив Старий Коб. — Це було біля Університету.

— Може, й так, — погодився Хроніст. — Хай там як, він ішов додому пізно ввечері, а на нього в провулку наскочили якісь бандити.

— Це було серед білого дня, — роздратовано зауважив Коб. — Посеред міста. Там була купа всякого люду, який усе бачив.

Хроніст уперто захитав головою.

— Я пам'ятаю, що то був провулок. Хай там як, бандити заскочили Квоута зненацька. Хотіли відібрати в нього косяк. — Він зупинився й потер собі лоба кінчиками пальців. — Заждіть, це не так. Він не міг бути з конем у провулку. Може, він прямував до Северена.

— Я ж тобі казав: Северен тут ні до чого! — енергійно промовив Коб і, явно роздратувавшись, лягнув рукою по шинквасу. — Тейлу з тобою, просто стули писк. Ти все переплутав.

Хроніст ніяково зашарівся.

— Я про це чув тільки один раз, багато років тому.

Кинувши похмурий погляд на Хроніста, Коут грюкнув тацею об шинквас, і про історію негайно забули. Старий Коб узявся за їжу так швидко, що мало не вдавився, а запив її добрячим ковтком пива.

— Раз ти ще працюєш над вечерею, — сказав він Хроністові з певною напругою в голосі, витерши рота рукавом, — ти не був би проти, якби я продовжив історію? Ну, хай уже хлопчисько її почує.

— Якщо ви так уже впевнені, що її знаєте... — невпевнено промовив Хроніст.

— Звісно, я її знаю, — відповів Коб, розвернувши табурет так, щоб бачити більше слухачів. — Гарзд. Колись давно Квоут, як був ще зовсім шмаркачем, пішов до Університету. Але розумієте, в самому Університеті він не жив, бо був із простих. Він не міг собі дозволити тамтешні розкоші.

— Як це так? — запитав ковальчук. — Ти ж уже казав, що Квоут був такий розумний, що йому заплатили за навчання, хоч йому й було всього десять років. Йому дали й повний гаманець золота, і діамант завбільшки з суглоб його великого пальця, і зовсім молодого коня з новим сідлом і збруєю, і нові черевики, і повний мішок вівса, і ще купу всякого.

Коб замирливо кивнув.

— Так, це справді так. Але це було за рік чи два після того, як Квоут усе це отримав. І розумієш, він же віддав купу того золота якимось бідарям, у яких згоріли дощенту хати.

752

— Згоріли під час весілля, — втрутився Грем.

Коб кивнув.

— А Квоутові ж треба було їсти, винаймати кімнату й купувати ще вівса своєму коневі. Тому золото він до того вже геть-чисто проциндрив. Тож він...

— А як же діамант? — не вгавав хлопчисько.

Старий Коб ледь помітно насупився.

— Шоб ти знав, він віддав той діамант своєму особливому другові. Особливій подружці. Але це зовсім інша історія, і вона не стосується тієї, яку я зараз розповідаю. — Він сердито зиркнув на хлопчину, який присоромлено опустив очі та напхав рота печенею.

Коб повів далі:

— Квоут не міг собі дозволити університетські розкоші й тому жив у містечку неподалік, яке звалось *Амарі*. — Він недвозначно позирнув на Хроніста. — Квоут мав кімнату в шинку, в якій міг жити безкоштовно, бо він сподобався вдові, яка володіла тим закладом, і відробляв своє утримання різною роботою.

— А ще він там музикував, — докинув Джейк. — Він дуже вправно грав на лютні.

— Жери свою вечерю й дай мені договорити, Джейкобе, — гарикнув Старий Коб. — Усі знають, що Квоут вправно грав на лютні. Саме тому він так сподобався тій удові, а музикування шовечора було *одним* з його обов'язків.

Коб швидко випив і продовжив.

— Тож якось Квоут пішов зробити дещицю для вдови, аж тут якийсь хлопака дістає ніж і каже Квоутові: хай, мовляв, віддає вдовині грошики, бо інакше він випустить Квоутові кишки й розкидає по всій вулиці. — Коб наставив на хлопчиська уявний ніж і загрозово поглянув на нього. — А ви ж не забувайте: це було ще тоді, як Квоут був зовсім шмаркачем. Меча він не мав, а якщо й мав, то ще не навчився від адемів битися як треба.

— То що ж зробив Квоут? — запитав ковальчук.

— Ну. — Коб відкинувся назад. — Це було посеред дня, а стояли вони просто посередині міської площі Амарі. Квоут уже надумав покликати констебля, але ж він завше був насторожі. А тому він помітив, що в того хлопа білі-пребілі зуби...

У хлопчини округлились очі.

— Він був солодкожером?

Коб кивнув.

— Навіть гірше — той хлоп уже почав пітніти, як загнаний кінь, очі в нього були дикі, а руки... — Коб сам врячив очі й витягнув руки, а тоді зобразив дрож у них. — Тому Квоут зрозумів, що той хлопака збіса голодний, а це означало, що він би й рідну мамцю за гнутий гріш зарізав. — Коб зробив ще один добрий ковток, посилюючи напругу.

— І що ж він тоді зробив? — стривожено бовкнув Баст за віддаленим кінцем шинквасу, театральню заламуючи руки. Шинкар зиркнув на свого учня.

Коб продовжив:

— Ну, він спершу вагається, а той чолов'яга підходить із ножем усе ближче, і Квоут розуміє, що цей хлопака двічі не питатиме. Тож Квоут вдається до темної магії, яку знайшов схованою в таємній книзі в Університеті. Він промовляє три страшних таємних слова й викликає демона...

— Демона? — мало не запищав ковальчук. — Такого, як той...

Коб повільно захитав головою.

— Е, ні, цей взагалі не був схожий на павука. Він був страшніший. Цей повністю складався з тіней, а опустившись на того хлопа, вкусив його за груди, просто над серцем, а тоді випив з нього всю кров, як людина висмоктує сік зі сливи.

— Почорнілі руки, Кобе, — промовив Фурман з явним докором у голосі. — У хлопчини від твоєї оповідки будуть кошмари. Він рік проходить із цим клятим залізним дрючком, бо голова в нього буде забита твоєю маячнею.

— А я чув дещо інше, — повільно зауважив Грем. — Я чув, що горів якийсь будинок, там застрягла жінка, а Квоут викликав демона, щоб той захистив його від вогню. Тоді він забіг усередину, витягнув ту дамочку з вогню, і вона зовсім не обгоріла.

754

— Послухайте самі себе, — з відразою промовив Джейк. — Ви наче діти на Середзим'я. «Демони вкрали мою ляльку». «Демони розлили молоко». Квоут із демонами не знався. Він же вивчав в Університеті всякі імена, так? Той хлопака пішов на нього з ножем, а він прикликав вогонь і блискавку, достоту як Таборлін Великий.

— Це був демон, Джейку, — сердито відказав Коб. — Інакше це була б не історія, а казна-шо. Він викликав саме демона, а той випив у хлопаки всю кров, і всі, хто це бачив, перелякалися до холери. Хтось розповів про це священикові, тоді священики пішли до констебля, а констебль того вечора пішов і витурив його з удовиною шинку. Потім його запроторили до буцегарні за спілкування з темними силами й таке інше.

— Люди, мабуть, просто побачили вогонь і подумали, що то демон, — не здавався Джейк. — Ти ж знаєш, як люди мислять.

— Ні, не знаю, Джейкобе, — різко відповів Коб, схрестив руки на грудях і відкинувся на шинквас. — Чом би тобі не розказати мені, як люди мислять? Чом би тобі не взяти й не розповісти цю кляту історію повністю, доки...

Коб зупинився, почувши тупіт важких чобіт по дерев'яному настилу надворі. Ненадовго запала тиша, а тоді хтось почав вовтузитися з клямкою на дверях.

Усі, зацікавившись, розвернулися, щоб поглянути на двері, позаяк усі постійні клієнти вже були всередині.

— Два нових обличчя за один день, — м'яко промовив Грем, знаючи, що він зачіпає делікатну тему. — Може, застій у твоєму закладі скінчився, Коуте.

— То, певно, на дорогах стає краще, — промовив Шеп, не відриваючись від кухля, з ноткою полегшення в голосі. — Нам уже має хоч якось поталанити.

Ручка клацнула, і двері повільно розчахнулись, описавши неспішну дугу до стіни. Надворі у темряві стояв якийсь чоловік, що наче думав, заходити йому чи ні.

— Ласкаво просимо до «Путь-каменя», — гукнув шинкар із-за шинквасу. — Чим вам можна допомогти?

Чолов'яга вийшов на світло, і захват фермерів зів'янув: вони побачили шкіряний обладунок та важкий меч, по яких легко було впізнати найманця. Поодинокі найманці ніколи не були втішним видовищем, навіть за найкращих часів. Усі знали: різниця між безробітним найманцем і розбійником має передусім часовий характер.

Ба більше, було очевидно, що цей найманець переживає скрутні часи. Холоші його штанів біля щиколоток і груба шкіра шнурків на його черевиках були вкриті бурошипом. Сорочка в нього була з тонкого полотна, пофарбованого в темну королівську синь, але заляпана брудом і роздерта в чагарниках. Волосся він мав масне й закудлане. Очі в нього були темні й запалі, ніби він не спав кілька днів. Він зробив ще кілька кроків усередину шинку, не зачинивши за собою двері.

— Здається, ви чимало часу провели в дорозі, — весело промовив Квоут. — Не хочете випити чи повечеряти?

Найманець не відповів, і він додав:

— Утім, ніхто з нас би не образився, якби ви спершу трохи поспали. Здається, вам останні кілька днів було непереливки. — Квоут позирнув на Баста, який плавно встав із табурета й пішов зачинити парадні двері шинку.

Повільно оглянувши всіх, хто сидів за шинквасом, найманець пішов до порожнього місця між Хроністом і Старим Кобом. Квоут усміхнувся своєю найкращою шинкарською усмішкою, тим часом як найманець важко схилився до шинквасу й щось промимрив.

На іншому кінці зали застигнув Баст, який тримав руку на дверній ручці.

— Прошу? — перепитав Квоут, нахилившись уперед.

Піднявши очі, найманець зустрівся поглядом із Квоутом, а тоді оглянув простір за шинквасом. Очі в нього рухалися мляво, ніби на нього згубно подіяв удар по голові.

— *Аетін тсе ктистой сктайвен вей.*

Квоут нахилився вперед:

— Перепрошую, та чи не могли б ви повторити? — коли найманець не сказав більше нічого, він поглянув на інших людей біля шинквасу. — Хтось це розібрав?

756

Хроніст саме оглядав найманця — роздивлявся його обладунок, порожній сагайдак, сорочку з тонкого синього полотна. Погляд у писаря був напружений, але найманець, здавалося, цього не помітив.

— Це сіаруська, — упевнено промовив Коб. — Кумедно. Зовні він на шима не схожий.

Шеп засміявся й хитнув головою.

— Та не. Він п'яний. Мій дядько так говорив. — Він штурхнув Грема ліктем. — Пам'ятаєш мого дядька Тема? Господи, ніколи не бачив, щоб людина так пила.

Баст потай зробив гарячковий жест, не відходячи від дверей, але Квоут цього не помітив, бо намагався привернути увагу найманця.

— Говорите атурською? — повільно вимовив Квоут. — Чого ви хочете?

Найманець одразу перевів погляд на шинкаря.

— *Авой...* — розпочав він, а тоді заплющив очі й схилив голову набік, неначе прислухаючись до чогось. Розплющив очі. — *Я... хочу...* — заговорив він млявим і сонним голосом. — *Я... шукаю...* — Він поступово замовк, а його розфокусований погляд безцільно заблукав залом.

— Я його знаю, — промовив Хроніст.

Усі повернулися до писаря.

— Що? — перепитав Шеп.

На обличчі Хроніста відобразився гнів.

— Цей хлопака й четверо його приятелів пограбували мене днів зо п'ять тому. Я його спершу не впізнав. Тоді він був чисто поголений, але це він.

За спиною в новоприбулого Баст зробив ще настирливіший жест, намагаючись привернути до себе увагу свого пана, але Квоут зосередився на одурманеному чолов'язі.

— Ви впевнені?

Хроніст різко, безрадісно засміявся.

— На ньому моя сорочка. Він її ще й зіпсував. Вона мені в цілий талант обійшлася. Мені навіть не випало нагоди її вдягнути.

— Він і раніше такий був?

Хроніст хитнув головою.

— Аж ніяк. Як на бандита, він був майже гречний. Я вирішив, що він раніше був невисоким офіцерським чином, а потім дезертирував.

Баст перестав подавати сигнали.

— Реші! — гукнув він із ноткою відчаю в голосі.

— Одну секунду, Басте, — відповів Квоут, намагаючись привернути увагу отетерілого найманця. Він помахав рукою в найманця перед обличчям, покладав пальцями. — Агов!

Чолов'яга стежив очима за рухами Квоутової руки, але, здавалося, не усвідомлював нічого з того, що говорили докола нього.

— *Я... той... шукаю...* — повільно вимовив він. — *Я шукаю...*

— Що? — роздратовано поцікавився Коб. — Що ви шукаєте?

— *Шукаю...* — загадково повторив найманець.

— Гадаю, він шукає мене, щоб повернути мені коня, — спокійно промовив Хроніст, наблизився до нього на півкроку й схопився за руків'я його меча. Різким рухом висмикнув його чи радше спробував це зробити. Замість того, щоб із легкістю вислизнути з піхов, він вийшов до половини й застряг.

— Ні! — скрикнув Баст на іншому кінці зали.

Найманець невиразно подивився на Хроніста, але навіть не спробував його зупинити. Незграбно стоячи й не відпускаючи руків'я його меча, писар потягнув сильніше, і меч повільно вийшов. Його широкий клинок був вкритий плямами засохлої крові та іржі.

Відступивши на крок, Хроніст заспокоївся й наставив меч на найманця.

— І мій кінь — це тільки початок. Потім він, гадаю, захоче повернути мені гроші й мило потеревенити з констеблем.

Найманець поглянув на вістря меча, що непевно гойдалося біля його грудей. Якийсь час його очі стежили за цим легким погойдуванням.

— Просто облиште його! — пронизливо закричав Баст. — Будь ласка!

Коб кивнув.

758 — Хлопчисько правий, Деване. У цього хлопа вавка в голові. Не наставляй на нього більше цю штуку. Він же може зомліти й нахромитися на нього.

Найманець із відсутнім виглядом підняв руку.

— *Я шукаю...* — промовив він, відмахнувшись від меча, як від гілки на своєму шляху. Хроніст шумно вдихнув і відсмикнув меч, коли найманець провів рукою по лезу клинка й поранився.

— Ти ба? — продовжив Старий Коб. — А що я тобі казав? П'яний — сам собі ворог.

Голова найманця схилилася набік. Він підняв руку й оглянув її. Темна кров повільною цівкою стікала з його великого пальця, затримувалася на мить, а тоді капала на підлогу. Найманець глибоко вдихнув через ніс, і його осклілі запалі очі раптом різко сфокусувалися.

Він широко всміхнувся Хроністові, і його обличчя перестало бути невиразним.

— *Те варайн арой Сеаталой вей мела,* — проказав він низьким голосом.

— Я... я вас не розумію, — збентежено промовив Хроніст.

Усмішка найманця зів'яла. Його очі стали холоднішими, у них з'явився гнів.

— *Те-таурен скійрлоет? Амауен.*

— Мені незрозуміло, що ви кажете, — відповів Хроніст. — Але ваш тон мені не подобається. — Він знову підняв меч, наставивши його на груди співрозмовника.

Найманець опустил погляд на важкий шербатий клинок, і його чоло спантеличено зморщилося. Тоді на його обличчі раптом відобразилося розуміння, і широка посмішка з'явилася знову. Він відкинув голову назад і розсміявся.

Цей сміх звучав не по-людськи. Він був диким і переможним, як пронизливий крик яструба.

Найманець підняв ушкоджену руку й узявся за кінець меча, рухаючись із такою раптовою швидкістю, що метал при цьому глухо задзвенів. Не перестаючи посміхатися, він посилив хватку й зігнув клинок. Кров з його руки потекла лезом меча й закрापала на підлогу.

Усі в залі отетеріло стежили за цим, не вірячи власним очам. Єдиним звуком було ледь чутне рипіння кісток пальців найманця об оголені краї клинка.

Дивлячись Хроністові просто в обличчя, найманець різко крутнув рукою, і меч зламався, дзенькнувши, як розбитий дзвоник. Поки Хроніст тупо витріщався на знищену зброю, найманець виступив на крок уперед і легко поклав вільну руку писареві на плече.

Хроніст здавлено скрикнув і відсахнувся так, наче його штрикнули розпеченою кочергою. Він шалено змахнув зламаним мечем, відбив руку і вгородив його найманцеві в зап'ясток. Обличчя найманця не виражало ні болю, ні страху, ні навіть усвідомлення того, що його поранили.

Досі тримаючи в закривавленій руці відламаний кінець меча, найманець підійшов до Хроніста ще на крок.

Тут з'явився Баст. Він буцнув найманця одним плечем, ударивши його з такою силою, що його тіло врізалось в шинквас із червоного дерева, розтрощивши один важкий табурет. Баст блискавично схопив найманця за голову обома руками й стукнув нею об край шинквасу. Вишкірившись, Баст знову завзято грюкнув головою супротивника об червоне дерево: другий раз, третій...

Далі, неначе Бастові дії розбудили всіх, у залі запанував хаос. Старий Коб відштовхнувся від шинквасу й відступив,

перекинувши свій табурет. Грем заходився кричати щось про констебля. Джейк спробував кинутися до дверей, перечепився об перекинутий Кобів табурет і незграбно розтягнувся на підлозі. Ковальчук схопився за свій залізний прут і зрештою кинув його на підлогу. Прут покотився, описавши широку дугу, і зупинився під одним зі столів.

Баст перелякано верескнув. Його жбурнуло на інший кінець зали, і він приземлився на один із важких дерев'яних столів. Стіл під його вагою зламався, і Баст незграбно розлігся серед уламків, безвільний, як ганчір'яна лялька. Найманець зіп'явся на ноги, лівий бік його обличчя заливала кров. Він без сліду тривоги знову повернувся до Хроніста, досі тримаючи в скривавленій руці кінець зламаного меча.

760

За ним Шеп підняв ніж, який лежав біля з'їденого наполовину кружала сиру. Це був звичайний кухонний ніж із лезом завдовжки близько п'яді. Фермер із похмурим обличчям наблизився до найманця ззаду й завзято штрикнув його, повністю вгородивши коротке лезо в найманцеве тіло, між плечем і шиєю.

Найманець не повалився, а розвернувся й рубонув Шепу по обличчю зазубленим лезом меча. Бризнула кров, і Шеп затулив обличчя руками. Тоді найманець дуже швидко, наче ледве сіпнувшись, змахнув шматком металу й вгородив його фермерові в груди. Шеп, позадкувавши, наскочив на шинквас, а тоді звалився на підлогу. Між ребер у нього досі стирчав відламаний кінець меча.

Найманець підняв руку і з цікавістю торкнувся руків'я ножа, що стирчав із шиї в нього самого. Потягнув за нього, швидше спантеличившись, аніж розгнівавшись. Коли ніж не піддався, він іще раз дико, по-пташиному реготнув.

Фермер лежав на підлозі, задихаючись і стікаючи кров'ю, а найманець, здавалося, розгубився, неначе забув, що робить. Його очі повільно оглядали залу, ліниво минаючи поламані столи, чорний кам'яний камін, величезні дубові бочки. Нарешті погляд найманця зупинився на рудому чоловікові за шинквасом. Коли найманець зосередив на ньому увагу, Квоут не збліднув і не відступив. Їхні погляди зустрілися.

Найманцеві очі знову сфокусувалися, зосередившись на Квоутові. Знову з'явилася широка похмура посмішка, яка видавалася моторошною через кров, що заливала йому обличчя.

— *Те айтійн Сеаталой?* — поцікавився він. — *Те Рінтае?*

Квоут майже невимушено підхопив зі стільниці темну пляшку й жбурнув її за шинквас. Вона вдарила найманця по губах і розбилася. Повітря наповнилося різким запахом бузини, а вміст пляшки залив найманцеві лице, з якого досі не зник вискал, і плечі.

Витягнувши одну руку, Квоут умочив палець у бризки напою на шинквасі. Пробурмотів щось собі під носа, зосереджено наморщивши чоло. Напружено вдивився в скрижавленого чоловіка, що стояв по той бік шинквасу.

Нічого не відбулося.

Найманець сягнув рукою за шинквас і схопив Квоута за рукав. Шинкар не зрушив з місця, а його обличчя тієї миті не виражало ні страху, ні гніву, ні подиву. Він здавався лише стомленим, ошелешеним і розгубленим.

761

Найманець так і не встиг схопити Квоута за руку, бо заточився: на нього ззаду наскочив Баст. Бастові вдалося однією рукою обвити найманцеву шию, а другою — дряпнути йому обличчя. Найманець відпустив Квоута і схопився обома руками за ту руку, що обвилася довкола його шиї, намагаючись вирватися. Коли Баста торкнулися найманцеві руки, його обличчя обернулось на змучену маску болю. Вишкіривши зуби, він несамовито вчепився пальцями вільної руки найманцеві в очі.

Біля віддаленого кінця шинквасу ковальчук нарешті витягнув свій залізний прут із-під столу й випростався на весь зріст. Він посунув поваленими табуретами й розкиданими тілами на підлозі. Завивши, він високо заніс залізний прут над одним плечем.

Не відпускаючи найманця, Баст вирячив очі від раптового жаху — побачив наближення ковальчука. Він відпустив супротивника й позадкував; його ноги заплуталися в уламках розтрощеного табурета. Повалившись назад, він дременув від обох.

Повернувшись, найманець побачив, що його атакує високий хлопець. Він усміхнувся й витягнув закривавлену руку. Цей порух вийшов граційним, майже лінивим.

Ковальчук відпихнув простягнуту руку. З ударом залізного прута з обличчя найманця зникла посмішка. Він схопився за руку, шиплячи й плюючись, як сердитий кіт.

Хлопчисько ще раз змахнув залізним прутом і вдарив найманця просто по ребрах. Сила удару відірвала його від шинку, і він упав накарачки, заверещавши, як різане ягня.

Ковальчук узявся за прут обома руками й опустив його найманцеві на спину, наче рубаючи дрова. Захрустіли кістки. Залізний прут стиха задзвенів, наче далекий дзвін у тумані.

762 Закривавлений чолов'яга попри зламану спину спробував поповзти до дверей шинку. Тепер його обличчя було порожнім: він роззявив рота в стишеному стогоні, безперервному й бездумному, як виття вітру між зимових дерев. Ковальчук бив знову й знову, легко розмахуючи важким залізним прутом, наче вербовою лозиною. Він залишив глибоку борозну в дерев'яній долівці, потім зламав одну ногу, одну руку, ще кілька ребер. Найманець усе одно продовжував рватися до дверей, репетуючи й стогнучи, швидше по-звірячому, ніж по-людськи.

Нарешті хлопчисько влучив у голову, і найманець обм'як. На мить запала цілковита тиша, а тоді найманець низько, мокро кашлянув і виблював огидною рідиною, густою, мов смола, і чорною, як чорнило.

Хлопчисько далеко не одразу перестав гамселити нерухомий труп, і навіть зупинившись, він заніс залізяку над плечем, важко, нерівно дихаючи й дико роззираючись навколо. Доки він мало-помалу відсапувався, з іншого боку зали долинали притишені молитви. То Старий Коб зігнувся біля чорного кам'яного каміна.

Кілька хвилин по тому закінчилися навіть молитви, і до шинку «Путь-камінь» повернулася тиша.

Наступні кілька годин «Путь-камінь» перебував у центрі уваги всього містечка. Загальна зала була заюрмлена, повна шепоту, стиснених запитань і розпачливих схлипів. Люди

менш допитливі або більш гречні залишалися надворі, де зазирали в широкі вікна й пліткували про почуте.

Жодних історій поки що не було — тільки збурена маса чуток. Небіжчик був бандитом і прийшов пограбувати шинок. Він прийшов помститися Хроністові, який безчестив його сестру в Абатовому Броді. Він був лісорубом і сказився. Він був давнім знайомим шинкаря й прийшов забрати борг. Він був колишнім солдатом, який збожеволів, б'ючись із повстанцями в Ресавеку.

Джейк і Фурман приділяли особливу увагу посмішці найманця, а хоча денерова залежність і була проблемою великих міст, тутешні все ж чули про солодкожерів. Трипалий Том знався на цьому, бо відбув солдатчину за старого короля, майже тридцять років тому. Він пояснив, що людині після чотирьох гранів денерового глею можна без жодного болю ампутувати стопу. Після восьми гранів людина розпиляє собі кістку сама. Після дванадцяти гранів вона потім ще й побіжить підтюпцем, сміючись і співаючи «Мідника-гарбаря».

Над Шеповим тілом, накритим ковдрою, помолився священник. Згодом його також оглянув констебль, але він явно не міг зрозуміти, що до чого, а огляд робив, бо вважав, що так треба, а не тому що знав, чого шукати.

Десь за годину юрба почала зменшуватися. Приїхали по Шепове тіло його брати з возом. Похмурі погляди їхніх червоних очей віднадили більшість із тих глядачів, які ще ніпали довкола.

І все ж потрібно було зробити чимало. Констебль спробував відновити хід подій, спираючись на почуте від очевидців і найговіркіших сторонніх глядачів. За кілька годин міркувань нарешті почала складатися історія. Врешті-решт усі зійшлися на тому, що загиблий був залежним від денеру дезертиром, який прийшов до їхнього маленького містечка й раптово збожеволів.

Усім було ясно: ковальчук вчинив правильно, навіть сміливо. Однак залізний закон вимагав суду, тож суд мав відбутися наступного місяця, коли сюди нагодиться черговий місцевий суд.

Констебль пішов додому, до дружини й дітей. Священик забрав рештки найманця до церкви. Баст прибрав розтрощені меблі, склавши їх біля дверей кухні, щоб пустити на дрова. Шинкар сім разів протер паркет у шинку — поки вода у відрі не перестала набувати червоного відтінку після споліскування.

Врешті-решт зникли навіть найзатятіші роззяви. Залишилася звична для вечора повалка компанія — без однієї людини.

Джейк, Коб і всі інші невпевнено розмовляли між собою, обговорюючи все, крім того, що сталося, і відчайдушно намагаючись утішитися товариством один одного.

Виснаження вигнало їх одного за одним із «Путь-каменя». Врешті-решт залишився тільки ковальчук, що вдивлявся в кухню, який тримав у руках. Залізний прут лежав на шинкувасі з червоного дерева біля його ліктя.

764

Минуло майже півгодини без жодної репліки. Хроніст сидів за столом неподалік, удаючи, ніби доїдає миску печені. Квоут і Баст вешталися залом, намагаючись видатися заклопотаними. У залі зростала незрозуміла напруга, вони крадькома позирали один на одного, чекаючи, коли хлопчисько піде.

Шинкар неквапом підійшов до хлопчиська й витер руки об чисту полотняну ганчірку.

— Що ж, хлопче, гадаю...

— Аарон, — урвав його ковальчук, не відриваючи очей від випивки. — Мене звати Аарон.

Квоут серйозно кивнув.

— Отже, Аароне. Гадаю, ти на це заслуговуєш.

— Я не думаю, що то був денер, — раптово промовив Аарон.

Квоут помовчав.

— Прошу?

— Я не думаю, що той хлопака був солодкожером.

— То ти згоден із Кобом? — запитав Квоут. — Гадаєш, він сказився?

— Я думаю, що в нього вселився демон, — відповів хлопчисько з обережною рішучістю, неначе довго обдумував

ці слова. — Раніше я нічо не казав, бо не хотів, щоб люди подумали, ніби я геть здурів, як Вар'ят Мартін. — Він відірвав погляд від напою. — Але я все одно думаю, що в ньому сидів демон.

Квоут лагідно всміхнувся й показав на Баста з Хроністом.

— А ти хіба не боїшся, що ми подумаємо так само?

Аарон серйозно хитнув головою.

— Ви ж нетутешні. Ви багато де побували. Знаєте, що буває на світі. — Він відверто поглянув на Квоута. — Гадаю, ви теж знаєте, що це був демон.

Баст, який саме підмітав біля каміна, застиг на місці. Квоут зацікавлено схилив голову набік, не відводячи очей.

— Чому це ти так кажеш?

Ковальчук показав за шинквас.

— Я знаю, що в тебе там, під шинквасом, лежить замашний дубовий дрючок, яким можна почастувати п'яного. І, ну... — Він позирнув угору, на меч, який загрозовито висів за шинквасом. — Мені здається, що в тебе була тільки одна причина схопитися за пляшку, а не за це. Ти не намагався вибити зуби тому хлопві. Ти хтів його підпалити. От тільки сірників у тебе не було, і свічок поблизу теж не було.

765

— Мамця колись читала мені децицю з «Книги Шляху», — повів він далі. — Там демонів вистачає. Деякі ховаються в людських тілах, як ми під овечими шкурами. Гадаю, він був просто звичайним собі хлопом, в якого вселився демон. Тим-то його ніщо й не брало. Для нього це було все одно що дірки в сорочці. Тим-то й не можна було допетрати, що він верзе. Він балакав по-демонячому.

Аарон знову опустив погляд на свій кухоль і кивнув самому собі.

— Чим більше я думаю, тим вірогіднішим це здається. Залізо й вогонь. Це проти демонів.

— Солодкожери сильніші, ніж ти думаєш, — промовив Баст на іншому кінці зали. — Я якось бачив...

— Ти маєш рацію, — відповів Квоут. — Це був демон.

Піднявши голову, Аарон поглянув Квоутові у вічі, а тоді кивнув і знову опустив погляд на свій кухоль.

— І ти нічого не сказав, бо ти в місті недавно, а справи в тебе йдуть кепсько.

Квоут кивнув.

— А як я комусь розкажу, нічого доброго не вийде, еге ж? Квоут глибоко вдихнув, а тоді повільно видихнув.

— Мабуть, ні.

Аарон одним ковтком допив своє пиво й відсунув порожній кухоль на шинквасі.

— Гаразд. Мені просто треба було це почути. Треба було знати, що я не зовсім здурів.

Він зіп'явся на ноги й підняв важкий залізний прут однією рукою, а тоді, повернувшись до дверей, поклав його на плече. Він перетнув залу й вийшов, зачинивши за собою двері, а тим часом усі мовчали. Його важкі чоботи лунко ступали по дерев'яному настилу надворі, а потім усе затихло.

766 — Він не такий простий, як мені здавалося, — нарешті промовив Квоут.

— Він просто великий, — байдуже відповів Баст, переставши вдавати, ніби підмітає. — Вас, людей, легко збити з пантелику зовнішнім виглядом. Я вже давненько за ним стежив. Він розумніший, ніж усі вважають. Завжди на все дивиться й ставить запитання. — Баст переніс віник до шинквасу. — Він мене бентежить.

Квоут розвеселився.

— Бентежить? Тебе?

— Від цього хлопчиська відгонить залізом. Він увесь день із ним працює, розжарює його, вдихає дим від нього. А потім приходиться сюди з розумними очима. — Бастів погляд сповнився глибокого осуду. — Це неприродно.

— Неприродно? — нарешті подав голос Хроніст. У його голосі було чути істеричні нотки. — Що ти знаєш про природність? Я шойно побачив, як демон убив людину. Хіба це природно?! — Хроніст повернувся до Квоута. — Що, в біса, взагалі робила тут ця тварюка? — запитав Хроніст.

— Певно, «шукала», — відповів Квоут. — Більш нічого я, у принципі, і не допетрав. А ти, Басте? Зміг його зрозуміти?

Баст хитнув головою.

— Я передусім упізнав звучання, Реші. Він говорив дуже старими, архаїчними фразами. Я геть нічого не міг розібрати.

— Чудово. Він шукав, — різко промовив Хроніст. — Чого шукав?

— Мабуть, мене, — похмуро відказав Квоут.

— Реші, — дорікнув йому Баст, — ви просто розклеїлися. Ви в цьому не винні.

Квоут нагордив свого учня довгим стомленим поглядом.

— Ти надто розумний, щоб так думати, Басте. Це все — моя провина. Скрелі, війна. В усьому винен я.

Баст неначе хотів заперечити, але не знайшов підхожих слів. За якийсь час він здався й відвів очі.

Квоут, зітхнувши, поставив лікті на шинквас.

— А що це, власне, було? Як ти гадаєш?

Баст хитнув головою.

— Він скидався на когось із Магаел-урет, Реші. На шкуростриба. — Останнє він промовив геть невпевненим тоном і насупившись.

Квоут підняв брову.

— Хіба він не твого роду?

Бастове обличчя, зазвичай привітне, загострилося, виражаючи гнів.

— Він був *не* «мого роду», — обурено заперечив він. — У Мелу навіть спільного кордону з нами немає. Це чи не найвіддаленіші краї у Фею.

Квоут кивнув, наче вибачаючись.

— Я просто вирішив, що ти знаєш, хто це. Ти атакував його без вагань.

— Усі змії кусаються, Реші. Аби знати, що вони небезпечні, мені не потрібні їхні назви. Я здогадався, що він із Мелу. Цього було досить.

— То це, ймовірно, шкуростриб? — замислився Квоут. — А хіба ти не казав мені, що вони зникли вже дуже-дуже давно?

Баст кивнув.

— А ще він здався якимось... тупим, і він не спробував утекти в нове тіло. — Баст знизав плечима. — До того ж ми

всі залишилися живими. Можливо, це вказує на те, що він був кимось іншим.

Хроніст стежив за розмовою, не вірячи власним вухам.

— Тобто жоден з вас не знає, що це було? — Він поглянув на Квоута. — Ви ж сказали хлопчиськові, що це був демон!

— Для хлопчиська це — демон, — пояснив Квоут, — оскільки це йому зрозуміти найлегше й це досить близько до істини. — Він заходився потихеньку чистити шинквас. — Для всіх інших міщан це — солодкожер, оскільки так вони зможуть спати вночі.

— Ну, тоді це демон і для мене, — різко промовив Хроніст. — Тому що плече в мене там, де він мене торкнувся, наче крижане.

Баст поквапився до нього.

— Я забув, що він здійняв на вас руку. Дайте-но подивитися.

768

Квоут зачинив віконниці, тим часом як Хроніст зняв сорочку; його руки зі воротного боку, де його три ночі тому поранив скрель, були вкриті пов'язками.

Баст придивився до його плеча.

— Можете ним поворушити?

Хроніст кивнув і крутнув ним.

— Коли він мене торкнувся, болю було до дванадцяти холер, наче всередині там щось рвалося. — Почувши власні слова, він роздратовано хитнув головою. — Тепер воно просто якесь дивне. Заніміле. Ніби заснуло.

Баст потицяв пальцем йому в плече та з сумнівом його оглянув.

Хроніст перевів погляд на Квоута.

— Хлопчисько правильно сказав про вогонь, так? Поки він про це не згадав, я не розу... *a-a-a-й-й-й-й-й-й-й!* — Писар заволав і відсахнувся від Баста. — На Бога, що це було? — запитав він.

— Гадаю, ваше плечове нервово сплетіння, — сухо промовив Квоут.

— Мені треба було побачити глибину ушкодження, — незворушно пояснив Баст. — Реші, не принесете мені гусячого жиру, часнику, гірчиці... У нас є такі зелені штучки, які пахнуть цибулею, але не є цибулею?

Квоут кивнув.

— Кеверал? Гадаю, кілька штук ще є.

— Принесіть їх, і бинт теж. Мені тут потрібна мазь.

Квоут кивнув і пройшов у двері за шинквасом. Щойно він зник із поля зору, Баст нахилився до Хроністового вуха.

— Не питайте його про це, — наполегливо просичав він. — Не згадуйте про це взагалі.

Хроніст ніби спантеличився.

— Що ви маєте на увазі?

— Пляшку. Симпатію, до якої він спробував вдатися.

— То він *справді* намагався запалити ту штуку? Чому це не спрацювало? Що...

Баст посилив хватку, вгородивши великий палець Хроністові в ямку під ключицею. Писар ще раз злякано верескнув.

— Не говоріть про це, — прошипів Баст йому на вухо. — Не ставте запитань. — Тримаючи писаря за обидва плеча, Баст трусонув його один раз, як розгніваний батько чи мати вперту дитину.

— Господи милосердний, Басте. Мені аж тут чути, як він виє, — гукнув Квоут із кухні. Баст випростався й посадовив Хроніста прямо на стільці, тим часом як шинкар вийшов із дверей. — Тейлу з тобою, він же білий як простирadlo. З ним усе буде гаразд?

— Це, мабуть, усе одно що обмороження, не серйозніше, — зневажливо відповів Баст. — Якщо він репетує, як маленька дівчинка, то я тут ні до чого.

— Що ж, будь обережний з ним, — наказав Квоут, а тоді поставив на стіл горщик із жиром і поклав жменьку зубчиків часнику. — Ця рука буде йому потрібна ще щонайменше кілька днів.

Квоут почистив і потовк часник. Баст змішав мазь і розмазав смердючий засіб у писаря на плечі, а тоді перев'язав його бинтом. Хроніст сидів нерухомо.

— Не хочете сьогодні пописати ще трохи? — запитав Квоут, коли писар уже вдягнувся в сорочку. — До якогось справжнього закінчення нам ще не один день, але я до кінця дня можу роз'яснити дещицю.

— Мене вистачить ще не на одну годину.

Хроніст квапливо виклав вміст своєї сумки, навіть не глянувши на Баста.

— Мене теж. — Баст із ясним і завзятим обличчям повернувся до Квоута. — Я хочу дізнатися, що ви знайшли під Університетом.

Квоут ледь помітно всміхнувся.

— Я так і думав, Басте. — Він підійшов до столу й сів. — Під Університетом я знайшов те, чого хотів найбільше, однак це було не те, чого я очікував. — Він жестом наказав Хроністові взятися за перо. — Так часто буває, коли людина здобуває те, чого бажало її серце.

Розділ вісімдесят дев'ятий

Приємний день

770

Наступного дня мене відшмагали на широкому брукованому подвір'ї, яке раніше звалося Квоян Гаель. Дім Вітру. Мені це здалося напрочуд доречним.

Як і очікувалося, з цієї нагоди зібрався чималий натовп. Сотні студентів з'юрилися на подвір'ї так, що яблуку ніде було впасти. Вони визирали з вікон і дверей. Декілька навіть видерлися на дахи, щоб краще було видно. Я, в принципі, їх за це не засуджую. Від безкоштовних розваг відмовлятися важко.

Мені завдали шість ударів по спині одинарним батоном. Не бажаючи розчарувати присутніх, я дав їм матеріал для пліток. Зіграв свою роль повторно. Я не кричав, з мене не точилася кров, і я не знепритомнів. Із подвір'я я пішов на своїх двох і з гордо піднятою головою.

Після того як Мола зашила мені спину п'ятдесятьма сімома охайними стібками, я втішився мандрівкою до Імрі, де витратив Емброузові гроші на неймовірно прекрасну лютню, два гарні комплекти ношеного одягу для себе, маленьку пляшечку власної крові й теплу нову сукню для Арі.

Загалом цей день вийшов дуже приємним.

Розділ дев'яностий

Напівзведені будинки

Я щоночі ходив досліджувати підземелля разом з Арі. Там я побачив багато цікавого. Про дещо з цього можна розповісти згодом, але поки що достатньо сказати, що вона показала мені всі незліченні та розмаїті куточки Піднизу. Вона провела мене до Дновини, Скакалок, Лісів, Нірниці, Цвіркунчика, Десятин, Свічконоса...

Імена, які вона їм дала, попервах здавалися безглуздими, але коли я нарешті бачив те, що вони позначали, виявлялися ідеальними. Ліси були геть не схожі на ліс. Це були просто кілька напіврозвалених коридорів і кімнат, стелі в яких підпирали грубі дерев'яні балки. Однією стіною Цвіркунчика стікала крихітна цівочка прісної води. Ця волога приваблювала цвіркунів, які наповнювали довгу залу з низькою стелею своїми писклявими пісеньками. Скакалки були вузьким коридором із трьома глибокими тріщинами на підлозі. Я зрозумів, звідки взялася ця назва, лише побачивши, як Арі дісталася на інший кінець приміщення, швидко перескочивши всі три тріщини одну за одною.

771

За кілька днів Арі привела мене до Підвалів, лабіринту з тунелів, які перетиналися між собою. Хоча ми перебували на глибині щонайменше в сотні футів під землею, вони були повні ненастанного швидкого вітру, що пахнув пилом і шкірою.

Саме вітер і став для мене підказкою. Він показав мені, що я невдовзі зможу знайти те, по що сюди прийшов. Однак мене бентежило, що я не розумію, звідки взялася назва цього місця. Я знав, що точно щось упустив.

— Чому ти називаєш це місце Підвалами? — запитав я в Арі.

— Це його ім'я, — невимушено заявила вона. Через вітер її тонке волосся тягнулося за нею, наче прапорець із тонкої тканини. — Речі називають їхніми іменами. Для цього імена й потрібні.

Я мимохить усміхнувся.

— Чому в нього таке ім'я? Хіба тут не все — «підвал»?

Вона повернулася до мене, схиливши голову на один бік. Їй в обличчя полізло волосся, і вона прибрала його обома руками.

— Не *підвали*, — промовила вона. — *Підвали*.

Я не розчув, у чому різниця.

— Піддувала? — перепитав я й надув щоки, ніби дмухаючи.

Арі радісно засміялася.

— Трохи є. — Вона всміхнулася на весь рот. — Спробуй щось більше.

Я спробував зрозуміти, що ще тут підходить.

— Піддавала? — Я замахав обома руками так, ніби працюю з ковальськими міхами, піддаючи повітря.

Арі на мить замислилася, підняла очі й захитала головою туди-сюди.

— Не зовсім. Тут же тихо. — Вона витягнула маленьку ручку й узялася за край мого плаща, витягуючи його вбік. Тут 772 його підхопив неквапливий вітер і надув, як вітрило.

Арі глянула на мене, усміхаючись так, ніби їй щойно вдався якийсь фокус.

Підвівала. Ну звісно. Я теж усміхнувся, а тоді засміявся.

Далі, коли цю невеличку таємницю було розгадано, ми з Арі почали ретельно досліджувати Підвівала. За кілька годин я почав відчувати це місце, розуміти, куди мені слід йти. Залишалось тільки знайти тунель, який туди вів.

Це бісило. Тунелі вигиналися й вели далекими непотрібними кружними шляхами. У тих рідкісних випадках, коли я знаходив тунель, який не йшов манівцями, шлях було закрито. Кілька проходів звертали просто вгору чи просто донизу, тож я не міг рухатися ними далі. В одному проході шлях загороджували товсті залізні пруті, глибоко ввігнані в камінь довкола. Інший невпинно вужчав, і решті-решт у ньому від стіни до стіни лишилося не більше п'яді. Ще один закінчувався обвалом — безладною купою дерева й ґрунту.

За кілька днів пошуків ми таки знайшли стародавні запліснявілі двері. Коли я спробував їх відчинити, їхнє вологе дерево розпалося на шматки.

Арі наморщила носик і хитнула головою.

— Я собі коліна обдеру.

Посвітивши своєю симпатичною лампою на той бік знижених дверей, я побачив, що вона має на увазі. У кімнаті за ними стеля поступово нижчала і врешті-решт зупинялася всього за три фути від підлоги.

— Зачекаєш на мене? — спитав я її, знявши плащ і засукавши рукави сорочки. — Не знаю, чи зможу вибратися нагору без тебе.

Арі кивнула з тривогою на обличчі.

— Зайти легше, ніж вийти, сам знаєш. Там буває вузько. Можна застрягнути.

Я постарався про це не думати.

— Я просто піду подивлюся. За півгодини знову буду тут. Вона схилила голову набік.

— А якщо не будеш?

Я всміхнувся.

— Доведеться тобі прийти й врятувати мене.

Вона кивнула, спохмурнівши, як серйозна дитина.

Я взяв симпатичну лампу до рота й освітив непроглядну чорноту перед собою. Тоді став накарачки й поліз уперед, совгаючи коліними об грубий камінь підлоги.

За кілька поворотів стеля стала ще нижчою — настільки, що накарачках уже було й не пролізти. Зосередившись, я опустився на живіт і завзято посунув уперед, штовхаючи лампу перед собою. Вигинаючи тіло, я щоразу тягнув ряди швів по всій своїй спині.

Якщо ви ніколи не бували глибоко під землею, я сумніваюся, що ви можете зрозуміти, як воно. Темрява там непроглядна, майже відчутна на дотик. Вона переховується за межами світла, чекаючи на можливість политися стрімким раптовим потоком. Повітря нерухоме й сперте. Жодних звуків, окрім тих, які видаєте ви самі. Стає добре чутно власне дихання. Серце гупає. І все це постійно супроводжується гнітючим усвідомленням того, що над вами осідають тисячі тонн ґрунту й каменю.

Однак я не припиняв повзти вперед, долаючи дюйм за дюймом. Руки в мене забруднились, а в очі затікав піт. Лаз ставав дедалі вузьчим, а я здуру не помітив, як одну мою

руку притиснуло до мого боку. Я запанікував, і моє тіло облилося холодним потом. Я заборсався, намагаючись витягнути її перед собою...

За кілька страхітливих хвилин я спромігся звільнити цю руку. Відтак, полежавши якусь хвилю на місці й потремтівши в темряві, посунув уперед.

І знайшов те, чого шукав...

Вийшовши з Піднизу, я обережно пробрався крізь вікно та замкнені двері до жіночого крила Гнізд. Тихенько постукав у двері до Фели, не бажаючи ненароком когось розбудити. Чоловіки не допускалися до жіночого крила Гнізд без супроводу, особливо посеред ночі.

Я тричі постукав, а тоді почув, як у її кімнаті щось злегка заворушилося. За мить Фела відчинила двері. Її довге волосся було страшенно скуйовджене. Вона зі спантеличеним виразом обличчя вдивилась у коридор напівзаплющеними ще очима. Побачивши, що там стою я, вона кліпнула так, ніби нікого насправді не чекала.

Вона явно була гола й загорнулась у простирadlo. Зізнаюся: мить, коли я побачив перед собою напівоголеною прекрасну пишногоруду Фелу, була чи не найдивовижнішим еротичним моментом мого молодого життя.

— Квоуте, — промовила вона, зберігаючи надзвичайний спокій. Вона спробувала прикритися краще й досягла половинчастого успіху: підтягнула простирadlo до шиї, при цьому неприємно сильно виставивши напоказ довгі, пропорційні ноги. — Котра зараз година? Як ти сюди потрапив?

— Ти казала, що, як мені раптом щось знадобиться, я можу звернутися до тебе по допомогу, — наполегливо заговорив я. — Ти справді так думала?

— Ну, так. Звісно, — підтвердила вона. — Господи, вигляд у тебе страхітливий. Що з тобою сталося?

Я поглянув на самого себе й лише тоді усвідомив власний стан. Я був забрьоханий: моє тіло спереду вимазалось у грязюці, поки я ковзав по підлозі. Штани в мене порвалися на одному коліні, а під ними з мене, здавалося, сочилася

кров. Я настільки захопився, що навіть не помітив цього й не подумав перевдягтись у чисте, перш ніж зайти.

Фела відступила на півкроку й відчинила двері ширше, пропускаючи мене всередину. Відчиняючись, двері здійняли ледь помітний вітерець, який притиснув простирadlo до її тіла, на мить окресливши в профіль її досконалу голизну.

— Тобі конче треба зайти?

— Я не можу лишатися тут, — бездумно відповів я, боючись із сильним бажанням відкрито витріщитися на неї. — Мені потрібно, щоб ти завтра ввечері зустрілася в Архівах з одним моїм другом. Після п'ятого дзвону, біля дверей із чотирма пластинами. Можеш це зробити?

— У мене заняття, — промовила вона. — Але якщо це важливо, я можу його пропустити.

— Дякую, — тихо сказав я й позадкував геть.

Про те, що я знайшов у тунелях під Університетом, дуже багато говорить те, що я лише на півдорозі до своєї кімнатки в Анкера усвідомив, що відхилив запрошення напівголої Фели зайти до неї в кімнату.

775

Наступного дня Фела пропустила лекцію з вищих геометрій і подалася до Архівів. Вона пододала кілька сходових маршів і лабіринт із коридорів та полиць у пошуках єдиної ділянки кам'яної стіни в усій будівлі, що не була заставлена книжками. Там стояли двері з чотирма пластинами, мовчазні й нерухомі, як гора: «Валарітас».

Фела нервово роззирнула довкола, переминаючись із ноги на ногу.

За якийсь час із темряви в червонясте світло її ручної лампи вийшла постать у каптурі.

Вона тривожно всміхнулася.

— Привіт, — тихо сказала вона. — Мене один друг просив... — Вона замовкнула й трохи нахилила голову, намагаючись хоч мигцем розгледіти обличчя в тіні каптура.

Те, кого вона побачила, вас, мабуть, не здивує.

— Квоут? — ошелешено промовила вона й роззирнулася довкола в раптовому жаху. — Боже мій, що ти тут робиш?

— Порушую заборону, — безтурботно відповів я.

Вона схопила мене й потягнула мене лабіринтом полиць, доки ми не опинилися біля однієї з читальних комірок, розкиданих по всіх Архівах. Вона запхала мене всередину, надійно зачинила двері за нами й притулилася до них.

— Як ти сюди потрапив? Лоррена ж грець ухопить! Хочеш, щоб нас обох відрахували?

— Тебе б не відрахували, — безжурно відповів я. — Ти винна щонайбільше в добровільному співництві. За це відрахувати не можуть. Ти б, мабуть, відбулася штрафом, оскільки жінок не шмагають. — Я трохи поворушив плечима, відчуваючи, як мені злегка потягує шви на спині. — Як на мене, це дещо несправедливо.

— Як ти сюди потрапив? — повторила вона. — Прощмигнув повз стіл?

— Тобі краще не знати, — ухилився я.

776

Звісно, я прийшов через Підвівала. Щойно до мене принесло вітром запахи старої шкіри та пилу, я зрозумів, що вже близько. У лабіринті тунелів були заховані двері, що вели просто до найнижчого рівня *Сховища*. Вони забезпечували канцелярам легкий доступ до вентиляційної системи. Двері, звісно, були замкнені, але замкнені двері ніколи не були для мене великою перешкодою. На жаль.

Однак Фелі я нічого з цього не розповів. Я знав, що з того таємного маршруту буде якась користь, тільки якщо він залишиться таємним. Розповідати про нього канцелярові, навіть такому, що мені завинив, просто було нерозважливо.

— Послухай, — швидко сказав я. — Це абсолютно безпечно. Я пробув тут не одну годину, і до мене ніхто навіть не наблизився. Усі ходять із власними ліхтарями, тож уникати людей легко.

— Ти просто мене здивував, — промовила Фела, відкинувши темне волосся на плечі. — Утім, ти маєш рацію: тут, мабуть, безпечніше. — Вона відчинила двері й визирнула назовні, впевнюючись у тому, що довкола все чисто. — Канцеляри періодично перевіряють окремі читальні комірки, щоб там ніхто не спав або не злягався.

— Що?

— Ти дуже багато не знаєш про Архіви. — Фела всміхнулася й відчинила двері навстіж.

— Тому мені й потрібна твоя допомога, — сказав я, коли ми вийшли до *Сховища*. — Я геть не можу тут зорієнтуватися.

— Що ти шукаєш? — запитала Фела.

— Десь із тисячу різних речей, — чесно зізнався я. — Але можна почати з історії амірів. Або будь-яких невігаданих повідомлень про чандріян. У принципі, що завгодно як про тих, так і про інших. Я не спромігся знайти геть нічого.

Я й не намагався приховати розпачу в голосі. Те, що я на решті потрапив до Архівів і не міг знайти жодну з тих відповідей, які шукав, бісило.

— Я гадав, тут усе краще організовано, — буркнув я.

Фела притишено захихотіла.

— А як саме ти б це зробив? Ну, тобто організував усе.

— Я, власне, думав про це останніх кілька годин, — відповів я. — Найкраще було б організувати все тематично. Ну, ти зрозуміла: історичні тексти, спогади, граматики...

777

Фела зупинилась і тяжко зітхнула.

— Гадаю, з цим треба покінчити. — Вона навмання дістала одну книжку з полиці. — Яка тема цієї книжки?

Я розгорнув її й позирнув на сторінки. Вона була написана почерком старого писаря, неохайним і малочитимим.

— Схоже на спогади.

— Які саме спогади? Як би ти співвідніс її з іншими спогадами?

Ще не закінчивши гортати сторінки, я помітив ретельно накреслену карту.

— Власне кажучи, вона більше скидається на подорожні нотатки.

— Чудово, — погодилася вона. — Де б ти поставив її у відділі спогадів про подорожі?

— Я б упорядкував їх за географічним принципом, — заявив я, насолоджуючись цією грою. Перегорнув ще кілька сторінок. — Атур, Модег і... Вінт? — Я насупився й поглянув на корінець книжки. — Скільки їй років? Атурська імперія поглинула Вінт понад триста років тому.

— Понад чотириста років тому, — виправила вона. — То куди ставити подорожні нотатки про місце, якого вже не існує?

— Насправді це швидше був би історичний текст, — відповів я вже повільніше.

— А якщо він неточний? — не вгавала Фела. — Написаний на основі чуток, а не особистого досвіду? Що, як він суто художній? Романи у формі подорожніх нотаток були доволі модними в Модегу кілька століть тому.

Я згорнув книжку і, не кваплячись, повернув її на полицю.

— Я починаю розуміти, в чому проблема, — задумливо сказав я.

— Ні, не починаєш, — відверто заперечила Фела. — Ти просто трішечки здогадуєшся про проблему. — Вона обвела жестом *Сховище*. — Припустімо, ти завтра станеш Майстром-Архівістом. Скільки часу тобі знадобилося б на те, щоб це все впорядкувати?

778

Я поглянув на незліченні полиці довкола себе, що тягнулися вдалину, зникаючи в темряві.

— На це знадобилося б ціле життя.

— Є докази на користь того, що на це потрібне більш ніж одне життя, — сухо відказала Фела. — Тут понад три чверті мільйона томів, і це навіть без урахування глиняних табличок, сувоїв або фрагментів із Калуптени.

Вона зневажливо махнула рукою.

— Отже, ти витрачаєш багато років на розробку ідеальної організаційної системи, в якій навіть є зручне місце для твоїх історико-художніх спогадів про подорожі. Ти разом із канцелярями десятиліттями ідентифікуєш, сортуєш і заново впорядковуєш десятки тисяч книжок. — Вона зазирнула мені в очі. — А потім ти вмираєш. Що відбувається тоді?

Я почав розуміти, куди вона хилить.

— Ну, в ідеальному світі наступний Майстер-Архівіст узявся б за діло там, де я закінчив, — відповів я.

— Хай живе ідеальний світ, — саркастично промовила Фела, а тоді повернулася і знову повела мене між полицями.

— Я так розумію, нові Майстри-Архівісти зазвичай мають власні уявлення про належну організацію?

— Не *зазвичай*, — визнала Фела. — Інколи над однією й тією ж системою працює кілька майстрів поспіль. Але рано чи пізно з'являється людина, упевнена в тому, що вона вміє краще, і все знову починається з нуля.

— Скільки різних систем тут було? — Я помітив, як серед полиць удалині колишеться тьмяне червоне світло, і вказав на нього.

Фела змінила напрям, пішовши геть від світла та від того, хто його ніс.

— Залежить від того, як їх рахувати, — тихо сказала вона. — За останні триста років — щонайменше дев'ять. Найгірше було років із п'ятдесят тому, коли четверо Майстрів-Архівістів поспіль пропрацювали не більше п'яти років. У результаті серед канцелярів з'явилися три різні партії, кожна з яких використовувала свою систему каталогізації, і кожна була щиро переконана, що її система — найкраща.

— Це якась громадянська війна, — зауважив я.

— Священна війна, — виправила Фела. — Дуже тиха, обережна військова кампанія, кожна сторона якої була певна, що захищає безсмертну душу Архівів. Канцеляри крали одне в одного книжки, уже каталогізовані в їхніх системах. Вони ховали книжки один від одного або перемішували їх на полицях.

— Як довго це тривало?

— Майже п'ятнадцять років, — сказала Фела. — Це б могло тривати й досі, якби канцеляри майстра Толема врешті-решт не спромоглися вкрасти облікові книги ларкінців і спалити їх. Ларкінці після цього здалися.

— А мораль цієї історії — у тому, що серед книжок люди стають запальними? — доброзичливо пожартував я. — Звідси й необхідність вибірково перевіряти читальні комірки?

Фела показала язика.

— Мораль цієї історії в тому, що тут панує безлад. Коли Толем спалив ларкінські облікові книги, ми фактично «втратили» майже двісті тисяч книжок. То були єдині документи, де було зазначено місцезнаходження цих книжок. Потім, п'ять років по тому, Толем помирає. Здогадуєшся, що відбувається далі?

— Новий Майстер-Архівіст прагне розпочати все наново?

— Це схоже на нескінченну вервечку напівзведених будинків, — стомлено промовила вона. — У старій системі знаходити книжки легко, тож так і створюється нова система. Той, хто працює над новим будинком, постійно краде деревину з уже зведених будівель. Окремі розрізнені залишки старих систем існують і досі. Ми досі знаходимо партії книжок, які канцеляри ховали одне від одного багато років тому.

— Як я здогадуся, це твоє болюче місце, — з усмішкою сказав я.

Ми дійшли до сходів, і Фела повернулася до мене.

— Це болюче місце кожного канцеляра, який витримує більше двох днів на роботі в Архівах, — відповіла вона. — Ті, хто працює у *Фоліантах*, скаржаться, коли ми приносимо їм те, чого вони хочуть, аж за годину. Вони не розуміють, що це складніше, ніж піти до поліції «Історія амірів» і дістати книжку.

780

Вона повернулася й пішла сходами. Я мовчки рушив за нею, радий, що побачив ситуацію під новим кутом.

Розділ дев'яносто перший

Варто добиватися

Далі осінній семестр минав спокійно й розмірено. Фела мало-помалу познайомила мене з внутрішньою кухнею Архівів, і я весь свій вільний час переховувався там, намагаючись розкопати відповіді на тисячу своїх запитань.

Елодін займався тим, що теоретично можна було назвати викладанням, але зазвичай йому, здається, більше хотілося мене заплутати, ніж пролити хоч трохи справжнього світла на тему іменування. Я просувався вперед настільки непомітно, що часом замислювався, чи можна там узагалі просуватися вперед.

Той час, який я не проводив за навчанням або в Архівах, я проводив у дорозі до Імрі, кидаючи виклик дедалі ближчому зимовому вітру або шукаючи його ім'я. Ймовірність

знайти Денну завжди була найвищою в «Еоліяні», а з погіршенням погоди я знаходив її там дедалі частіше. Коли випав перший сніг, мені вже зазвичай вдавалося зустрітись з нею в одному випадку з трьох.

На жаль, мені рідко вдавалося не розділити її ні з ким, оскільки вона майже завше мала якогось супутника. Як колись сказав Деох, вона була не з тих, хто багато часу проводить самотою.

І все ж я не переставав приходити. Чому? Бо щоразу, коли вона мене бачила, у ній спалахувало якесь світло, що на мить осявало її. Вона підскакувала, бігла до мене й хапала мене за руку. Тоді, сміючись, вела мене до свого столика й знайомила мене зі своїм новим кавалером.

Я пізнав більшість із них. Жоден з них не був досить добрим для неї, тому я їх зневажав і ненавидів. Вони, своєю чергою, ненавиділи й боялися мене.

Але ми були взаємно люб'язними. Незмінно люб'язними. Це була своєрідна гра. Він пропонував мені сісти, а я замовляв йому випивку. Ми розмовляли втрьох, а в нього повільно темніли очі, коли він бачив, як вона мені всміхається. Його губи стискалися, коли він слухав, як вона мимоволі сміється з моїх жартів, історій, пісень...

Вони завжди реагували однаково, намагалися якимись дрібницями доводити, що вона належить їм. Тримали її за руку, цілували, надто вже невимушено торкалися її плеча.

Вони трималися за неї з відчайдушною рішучістю. Деяким із них моя присутність була просто осоружною, вони вбачали в мені суперника. Але інші від початку боялися, бо дещо знали, і це можна було побачити в їхніх очах. Вони знали, що вона йде, а чому — не знали. Тому вони хапалися за неї, як моряки після кораблетрощі, що чіпляються за скелі, хоч і розбиваються об них на смерть. Мені їх було майже шкода. Майже.

Тож вони ненавиділи мене, і ця ненависть блищала в їхніх очах, коли Денна відверталася. Я зголошувався ще раз замовити випивку на всіх, але він наполягав на протилежному, а я милостиво погоджувався, дякував йому й усміхався.

«Я знаю її довше, — говорила моя усмішка. — Справді, ти побував у її обіймах, пізнав смак її вуст, відчув її тепло, а цього в мене не було ніколи. Але в ній є дещо призначене лише для мене. Ти не можеш цього торкнутися, хоч як ти старатимешся. А коли вона тебе покине, я нікуди не подінуся й викликатиму в неї сміх. У ній сяятиме моє світло. Вона вже давно забуде твоє ім'я, а я залишатимуся тут».

Їх було чимало. Вона проходила крізь них, як перо крізь вологий папір. Вона покидала їх засмученими. Або ж вони, розлютившись, кидали її, залишаючи по собі біль у серці, смуток, але аж ніяк не сльози.

Раз чи два сльози таки були. Але плакала вона не за втраченими чи покинутими чоловіками. Вона тихо плакала за самою собою, бо всередині неї було щось страшенно зболене. Я не розумів, що саме, а запитати не наслідився. Натомість я просто казав, що міг, аби забрати її біль, і допомагав їй сховатися від світу.

782

Вряди-годи я обговорював Денну з Вілемом і Сіммоном. Вони як справжні друзі з майже однаковою частотою давали мені розумні поради та висловлювали щире співчуття.

Співчуття я високо цінував, але поради були гірше ніж безглуздими. Вони спонукали мене до правди, казали мені відкрити їй своє серце. Добиватися її. Писати для неї вірші. Надсилати їй троянди.

Троянди. Вони її не знали. Хоч я й ненавидів Денниних чоловіків, вони навчили мене того, чого я за інших обставин, може, і не навчився б ніколи.

— Ти просто не розумієш, — пояснював я Сіммонові якось по обіді, коли ми сиділи під флагштоком, — що чоловіки постійно закохуються в Денну. Ти знаєш, як при цьому відчувається вона? Як це втомлює? Я — один з її нечисленних друзів. Я не буду ризикувати цим становищем. Я не кидатимуся до неї з обіймами. Вона цього не хоче. Я не буду одним із сотні зачарованих кавалерів, які зітхають за нею, як закохані вівці.

— Я просто не розумію, що ти в ній знайшов, — обережно промовив Сім. — Я знаю, що вона харизматична. Чарівна

та все таке. Але, судячи з усього, вона досить... — він зава-
гався,— ...жорстока.

Я кивнув.

— Так і є.

Сіммон вичікувально поглянув на мене і врешті-решт сказав:

— Що? Ти не будеш її захищати?

— Ні. Слово «жорстока» добре їй підходить. Але я вважаю, що ти кажеш «жорстока», а думаєш про щось інше. Денна не зла, не підла й не зневажлива. Вона жорстока.

Сім відповів лише після тривалого мовчання.

— Я гадаю, що вона може бути і якоюсь такою, і жорстокою.

Добрий, чесний, лагідний Сім. У нього ніколи не виходило говорити погано про іншу людину — він лише натякав на погане. Навіть якщо це давалося йому важко.

Він поглянув на мене.

— Я поговорив із Совеєм. Він і досі її не забув. Розумієш, він же справді її кохав. Поводився з нею як із принцесою. Він би що завгодно для неї зробив. Але вона все одно його покинула, без жодного пояснення.

— Денна — істота дика, — пояснив я. — Як лань або літня буря. Якщо буря валить твій будинок або ламає дерево, ти ж не кажеш, що буря вчинила підло. Вона вчинила жорстоко. Вона діяла відповідно до своєї природи, і при цьому, на жаль, дещо постраждало. Те ж саме стосується Денни.

— Що таке лань?

— Олень.

— Наче ж правильно казати «олениця»?

— Лань — це самиця оленя. Дикого оленя. Знаєш, скільки користі з гонитви за дикою істотою? Жодної. Вона працює проти тебе. Вона відлякує лань. Можна лише спокійно залишатися на місці та сподіватися, що з часом лань прийде до тебе.

Сім кинув, але я здогадувався, що він насправді мене не зрозумів.

— Знаєш, що це місце раніше називали Залою Запитань? — промовив я, демонстративно змінюючи тему. — Студенти

писали запитання на папірцях і пускали їх за вітром. Відповідь залежала від того, яким шляхом папірець відлітав з подвір'я. — Я вказав на проміжки між сірими будівлями, які показав мені Елодін. — Так. Ні. Можливо. Деінде. Скоро.

Подав голос дзвін на дзвіниці, і Сіммон зітхнув, відчуваючи, що вести цю розмову далі безглуздо.

— Ми сьогодні граємо в кутики?

Я кивнув. Коли він пішов, я сягнув рукою всередину плаща й витягнув записку, яку Денна залишила в моєму вікні. Неквапом її перечитав. Тоді обережно відірвав нижню частину аркуша, де вона підписалася.

Я склав вузьку смужку паперу з Денним ім'ям, скрутив її та випустив з руки, після чого її закрутив серед останніх осінніх листочків вічно присутній тут вітер.

Папірець затанцював над бруківкою. Він кружляв і кружляв, виписуючи такі безладні й розмаїті траєкторії, що мені годі було за ними встежити. Але хоч я й зачекав дотемна, вітер так і не поніс його геть. Коли я пішов, моє запитання ще блукало Домом Вітру, натякаючи на багато відповідей і не даючи жодної. *Так. Ні. Можливо. Деінде. Скоро.*

784

Зрештою, моя ворожнеча з Емброузом нікуди не поділася. Я щодня ходив як на голках, чекаючи, коли ж він помститься. Але минали місяці, а нічого не відбувалося. Отож я дійшов висновку, що він нарешті дістав добрий урок і тепер тримається на безпечній відстані від мене.

Звісно, я помилявся. Абсолютно, цілковито помилявся. Емброуз лише навчився вичікувати. Йому таки вдалося помститись, і ця помста заскочила мене зненацька і змусила піти з Університету.

Але це, як то кажуть, уже зовсім інша історія.

Розділ дев'яносто другий

Музика, що грає

— Гадаю, цього поки що має вистачити, — сказав Квоут і жестом наказав Хроністові відкласти перо. — Тепер ми

маємо повноцінний фундамент. Підвалини, на яких можна розбудовувати історію.

Квоут зіп'явся на ноги й покрутив плечима, а тоді потягнувся.

— Завтра в нас будуть деякі з моїх улюблених історій. Про мою подорож до Алверонового двору. Про те, як я навчався битися в адемів. Про Фелуріян... — Він узяв чисту полотняну ганчірку й повернувся до Хроніста. — Може, вам щось потрібно перед сном?

Хроніст хитнув головою, бо добре розумів, коли з ним ввічливо прощалися.

— Дякую, але ні. У мене все буде гаразд. — Він зібрав усе у свою пласку шкіряну сумку й пішов нагору, до своїх кімнат.

— Ти теж, Басте, — промовив Квоут. — Прибиранням займуся я. — Перш ніж його учень встиг запротестувати, він відмахнувся від нього. — Давай. Мені потрібен час, щоб обдумати завтрашню історію. Сам знаєш, такі речі самі себе не планують.

785

Знизавши плечима, Баст теж подався вгору; його кроки глухо відлунювали від дерев'яних сходинок.

Квоут заходився виконувати свій вечірній ритуал. Вигріб совком попіл із величезного кам'яного каміна й поклав дрова для завтрашнього вогню. Вийшов надвір, щоб загасити лампи біля вивіски «Путь-каменя», але зрозумів, що цього вечора забув їх запалити. Він замкнув шинок, а тоді, замислившись на мить, лишив ключ у дверях, щоб Хроніст зумів вийти сам, якщо прокинеться рано-вранці.

Далі він замів підлогу, помив столи та протер шинквас, рухаючись із методичною вправністю. Наостанок залишилися відполірувати пляшки. Усі ці рухи він виконував, дивлячись кудись удалину, згадуючи. Він нічого не мугикав і не насвистував. Не співав.

Хроніст у своїй кімнаті неспокійно ходив туди-сюди, втомлений, але надто сповнений тривожної енергії, щоб заснути. Він дістав із сумки дописані сторінки й надійно сховав їх у важкому дерев'яному комоді. Тоді почистив кінчики усіх своїх пер і виклав їх сушитися. Обережно зняв пов'язку

з плеча, викинув смердючий бинт у нічний горщик і знову накрив його кришкою, а тоді промив плече в тазу для рук.

Позіхнувши, він пішов до вікна й визирнув на маленьке містечко, але дивитися там не було на що. Ні світла, ні руху. Він трішки прочинив вікно, впускаючи свіже осіннє повітря. Затягнувши його шторами, Хроніст роздягнувся перед сном і повісив одяг на спинку стільця. Останнім він зняв із шиї просте залізне кільце, яке поклав на нічний столик.

Розібравши постіль, Хроніст із подивом побачив, що простирадла встигли поміняти за день. Постільна білизна була свіжою й приємно пахла лавандою.

Завагавшись на мить, Хроніст підійшов до дверей своєї кімнати й зачинив їх. Поклав ключ на нічний столик, а тоді, насупившись, узяв стилізоване залізне колесо й знову повісив його собі на шию, перш ніж загасити лампу й заповзти в ліжко.

786

Хроніст майже годину пролежав у ліжку серед солодких пахоців без сну, невпинно перекидаючись із боку на бік. Врешті-решт він зітхнув і скинув із себе ковдри. Знову запалив лампу сірчаним сірником і виліз із ліжка. Тоді підійшов до важкого комода біля вікна й штовхнув його. Попервах комод не піддавався, але, налігши як слід, він зумів малопомалу посунути його гладенькою дерев'яною підлогою.

За хвилину важкий предмет меблів притиснувся до дверей його кімнати. Після цього він заліз назад у ліжко, загасив лампу та швидко поринув у глибокий спокійний сон.

Коли Хроніст прокинувся, відчуваючи, як йому на обличчя тисне щось м'яке, у кімнаті було непроглядно темно. Він безладно заборсався — швидше рефлекторно, ніж намагаючись вирватися. Його зляканий крик притлумила рука, що міцно затиснула йому рота.

Після нетривалої паніки Хроніст затих та обм'якнув. Тепер він лежав, важко дихаючи й витріщившись у темряву круглими очима.

— Це всього-на-всього я, — прошепотів Баст, не прибираючи руки.

Хроніст щось промимрив.

— Нам треба поговорити. — Вклякнувши біля ліжка, Баст поглянув на темний силует Хроніста, викривлений ковдрами. — Я запалю лампу, а ви не видаватимете гучних звуків. Гаразд?

Хроніст кивнув, ще відчуваючи дотик Бастової руки. За мить спалахнув сірник, який наповнив кімнату нерівним червоним світлом і їдким запахом сірки. Далі полилося лагідніше світло лампи. Баст облизав пальці й затиснув між ними сірник.

Злегка тремтячи, Хроніст сів на ліжку й притулився спиною до стіни. Голий по пояс, він сором'язливо підтягнув ковдри до стану й позирнув на двері. Там досі стояв важкий комод.

Баст простежив за його поглядом.

— Це вказує на певну недовіру, — сухо зауважив він. — Сподіваюся, ви не подряпали йому підлогу. Він через таке страх як лютує.

— Як ви сюди потрапили? — запитав Хроніст.

Баст несамовито замахав руками Хроністові в обличчя.

— Тихо! — прошипів він. — Нам треба сидіти тихо. У нього яструбині вуха.

— Як... — заговорив Хроніст уже тихіше, а тоді зупинився. — Яструби не мають вух.

Баст спантеличено поглянув на нього.

— Що?

— Ви сказали, що в нього яструбині вуха. Це ж нісенітниця.

Баст насупився й зневажливо махнув рукою.

— Ви розумієте, про що я. Він не має знати, що я тут. — Баст сів на край ліжка й знічено пригладив собі штани.

Хроніст схопився за ковдри, які притримував на талії.

— А чому ви тут?

— Як я вже сказав: нам треба поговорити. — Баст серйозно подивився на Хроніста. — Нам треба поговорити про те, чому ви тут.

— Така в мене робота, — роздратувавшись, відповів Хроніст. — Я збираю історії. А як випадає нагода, то цікавлюся

дивними чутками й перевіряю, чи є в них якась частка правди.

— Мені просто цікаво: що це була за чутка? — спитав Баст.

— Швидше за все, ви залили собі очі та проговорилися про щось фургоннику, — пояснив Хроніст. — Зважаючи на всі обставини, доволі необачно.

Баст кинув на Хроніста погляд, сповнений безмежного жалю.

— Подивіться на мене, — сказав Баст так, наче звертався до дитини. — Подумайте. Чи міг би мене споїти який-небудь погонич фургонів? Мене!

Хроніст відкрив рота. Тоді закрив.

— Отже...

— Він був моїм посланням у пляшці. Одним з багатьох. Просто так уже сталося, що ви першим знайшли послання й вирушили на пошуки.

788

Хроніст перетравив цю інформацію далеко не одразу.

— А я гадав, ви обидва переховуєтеся.

— О, звісне діло, ми переховуємося, — саркастично промовив Баст. — Ми сховалися в такій безпеці, що він практично зливається з загальним тлом.

— Я можу собі уявити, що вам тут трохи тісно, — відповів Хроніст. — Але, правду кажучи, я не розумію, як поганий настрій вашого пана пов'язаний з цінами на масло.

Баст гнівно зблиснув очима.

— Він дуже тісно пов'язаний з цінами на масло! — процідив він крізь зуби. — І щоб ти знав, нещасний дурнуватий ангаут-фейн, це значно страшніше, ніж поганий настрій. Це місце його вбиває.

Побачивши, як Баст зірвався, Хроніст зблід.

— Я... я не...

Баст заплющив очі й глибоко вдихнув, явно намагаючись заспокоїтися.

— Ви просто не розумієте, що відбувається, — сказав він, звертаючись водночас і до Хроніста, і до самого себе. — Тому я й прийшов — щоб пояснити. Я багато місяців чекав, поки хтось прийде. Хто завгодно. Навіть якби прийшли

розквитатись якісь давні вороги, це було б краще, ніж те, що він отак в'яне. Але ви перевершили мої сподівання. Ви підходите ідеально.

— Ідеально для чого? — запитав Хроніст. — Я навіть не знаю, в чому проблема.

— Ну, це... ви коли-небудь чули історію про Мартіна Маскороба? — Хроніст хитнув головою, і Баст розпачливо зітхнув. — А як щодо п'єс? Бачили «Привида й гусопаску» або «Півгрошового короля»?

Хроніст насупився.

— Це та, де король продає свою корону хлопчикові-сироті? Баст кивнув.

— А цей хлопчик стає кращим королем за попереднього. Гусопаска вдягається як графиня, і всіх приголомшує її грація й харизма. — Він завагався, ніяк не знаходячи потрібних слів. — Розумієте, між «здаватися» і «бути» є принциповий зв'язок. Це знає кожна дитина фейрі, але ви, смертні, ніби ніколи цього не усвідомлюєте. Ми розуміємо, наскільки небезпечною може бути маска. Ми всі перетворюємося на тих, ким прикидаємося.

Хроніст трохи розслабився, зрозумівши, що ця тема йому знайома.

— Це основи психології. Жебрака вбирають у вишуканий одяг, люди поводяться з ним як зі шляхтичем, а він виправдовує їхні очікування.

— З цього все тільки починається, — відповів Баст. — Правда глибша. Можна... — Баст на мить розгубився, — можна сказати, що всі подумки розповідають історію про себе. Завжди. Постійно. Ця історія й робить вас тим, ким ви є. На основі цієї історії ми вибудовуємо себе.

Хроніст, насупившись, відкрив рота, але Баст зупинив його, витягнувши вперед руку.

— Ні, послухайте. Тепер я знаю, що сказати. От ви зустрілися з дівчиною — сором'язливою, скромною. Якщо ви скажете їй, що вона красива, вона подумає, що ви милий, але не повірить вам. Вона знає, що краса — у вашому погляді. — Баст неохоче знизав плечима. — І часом цього буває досить.

Його очі пояснили.

— Але можна вчинити краще. *Показати* їй, що вона красива. Перетворити свої очі на дзеркала, а дотики своїх рук до її тіла — на молитви. Це важко, дуже важко, але коли вона справді вам повірить... — Баст захоплено змахнув руками. — Раптом історія, яку вона подумки собі розповідає, змінюється. Вона перетворюється. У ній не *бачать краси*. Вона *красива, і це бачать*.

— Що це, в біса, значить? — буркнув Хроніст. — Тепер ви просто верзете якусь маячню.

— Я верзу надто розумні речі для вашого розуміння, — роздратовано відказав Баст. — Але ви майже здогадуєтесь, що я маю на увазі. Згадайте, що він сьогодні казав. У ньому бачили героя, а він грав цю роль. Він носив її, як маску, але врешті-решт повірив у неї. Вона стала правдою. Але тепер... — Він затих.

— Тепер у ньому бачать шинкаря, — сказав Хроніст.

790

— Ні, — тихо промовив Баст. — Бачили в ньому шинкаря рік тому. Він знімав маску, коли люди виходили з дверей. Тепер він *сам* бачить у собі шинкаря, і до того ж шинкаря-невдаха. Ви ж бачили, яким він був, коли ввечері зайшли Коб і всі інші. Ви бачили ввечері ту вузьку тінь людини. Раніше це було грою...

Баст підняв захоплений погляд.

— Але ви підходите ідеально. Ви можете допомогти йому згадати минуле. Я вже багато місяців не бачив його таким жвавим. Я знаю, ви можете.

Хроніст трохи насупився.

— Я не впевнений...

— Я знаю, що це спрацює, — енергійно запевнив Баст. — Я сам спробував удатися до чогось подібного кілька місяців тому. Змусив його сісти за спогади.

Хроніст пожвавішав.

— Він написав спогади?

— *Сів* за спогади, — уточнив Баст. — Він був дуже збуджений, кілька днів про них говорив. Роздумував, із чого йому почати свою історію. Після першої ночі писання він знову став такий, як був. Він наче виріс на три фути й носив

блискавиці на плечах. — Баст зітхнув. — Але тут щось сталося. Наступного дня він прочитав те, що записав, і знову спохмурнів. Заявив, що вся ця затія була найгіршою ідеєю в його житті.

— А що ж ті сторінки, які він написав?

Баст зім'яв руками уявний папір і викинув його.

— Що там було? — запитав Хроніст.

Баст хитнув головою.

— Він їх не викинув. Просто... кинув. Вони пролежали на його столі кілька місяців.

Хроністова цікавість стала дуже добре відчутною.

— А не можна просто... — Він помахав пальцями. — Ну, розумієте, підрихтувати їх?

— Анпауен. Ні. — Баст вжахнувся. — Він розлютився, коли їх прочитав. — Баст злегка здригнувся. — Ви не знаєте, який він, коли гнівається по-справжньому. Мені вистає розуму не провокувати його в такому стані.

— Гадаю, вам видніше, — з сумнівом у голосі промовив Хроніст.

Баст енергійно кивнув.

— Саме так. Тому я й прийшов із вами поговорити. Тому що мені видніше. Не давайте йому зосереджуватися на похмурому. Як не... — Баст знизав плечима й знову вдав, ніби зминає й викидає папірець.

— Але ж я записую історію його життя. *Справжню* історію. — Хроніст безпорадно розвів руками. — Без похмурих епізодів це просто якась дурна історійка про ф... — Хроніст завмер на півслові й нервово позирнув убік.

Баст усміхнувся, як дитина, яка застукала священика за лайкою.

— Ну ж бо, — наполог він із радісними, жорстокими й грізними очима. — Скажіть це.

— Наче якась дурна історійка про фей, — завершив Хроніст тоненьким і бляклим, як папір, голосом.

Баст широко всміхнувся.

— Якщо ви гадаєте, що історії про нас не мають темного боку, ви нічого не знаєте про фейрі. Але якщо про все це забути, це таки історія з феями, бо запишете ви її для мене.

Хроніст важко глितнув і неначе частково повернув собі спокій.

— Я маю на увазі, що його оповідь для мене правдива, а правдиві історії мають неприємні епізоди. Гадаю, у його історії таких особливо багато. Вони безладні, заплутані й...

— Я знаю, що ви не можете примусити його їх опускати, — сказав Баст. — Але ви можете його квапити. Можете допомагати йому зупинятися на приємному: на його пригодах, жінках, бійках, мандрах, музиці... — Баст раптово зупинився. — Ну... не музиці. Не питайте про це, як і про те, чому він більше не займається магією.

Хроніст насупився.

— Чому? Здається, музика в нього...

Бастове обличчя спохмурніло.

— Просто не питайте, — твердо сказав він. — Ці теми непродуктивні. Я вже зупиняв вас, — він багатозначно торкнувся Хроністового плеча, — бо ви хотіли запитати його, що в нього вийшло не так із симпатією. Ви нічого не знали. Тепер знаєте. Зосередьтеся на героїзмі, на його кмітливості. — Він помахав руками. — На чомусь такому.

792

— Я насправді не маю права кудись його спрямовувати, — напружено промовив Хроніст. — Я — записувач. Я просто прийшов заради історії. Зрештою значення має саме історія.

— До біса вашу історію, — різко сказав Баст. — Або ви будете робити так, як я скажу, або я зламаю вас, як галузку.

Хроніст завмер.

— То ви кажете, що я на вас працюватиму?

— Я кажу, що ви мені належите. — Бастове обличчя стало надзвичайно серйозним. — До нутра кісток. Я привабив вас сюди, щоб ви послужили моїй меті. Ви їли за моїм столом, а ще я врятував вам життя. — Він показав на оголені груди Хроніста. — Я володію вами з трьох причин. Тому ви повністю мій. Знаряддя моїх бажань. Ви будете робити так, як я скажу.

Хроніст трохи підняв підборіддя, і його лице посуворішало.

— Я буду робити так, як вважатиму за потрібне, — заявив він і повільно підняв руку до шматка металу на своїх оголених грудях.

Баст знову позирнув униз, а тоді підняв очі.

— Думаєте, я граюся в якусь гру? — Йому наче не вірилося в побачене. — Думаєте, залізо вас убереже? — Баст нахилився вперед, ударом прибрав Хроністову руку й схопив кільце з темного металу, перш ніж писар встиг ворухнутися. Бастова рука негайно напружилася, а його очі міцно заплющилися; він скривився від болю. Коли він розплющив очі знову, вони були геть синіми, як глибока вода або присмеркове небо.

Баст нахилився вперед і наблизив своє обличчя до Хроністового. Писар запанікував і спробував боком виповзти з ліжка, але Баст узяв його за плече й утримав на місці.

— Почуй мої слова, людинко, — прошипів він. — Не плутай мене з моєю маскою. Ти бачиш плями світла на воді й забуваєш про глибоку холодну пітьму внизу. — Баст міцніше стиснув кільце, і в його руці затріщали сухожилля. — Послухай. Ти не можеш мені нашкодити. Ти не можеш ані втекти, ані сховатися. У цьому я не потерплю непокори.

З цими словами Бастові очі поступово зблідли до чистої блакиті ясного полуденного неба.

— Клянуся всією сіллю в собі: якщо ви вчините наперекір моему бажанню, решта вашого короткого смертного життя стане оркестром нещастя. Клянуся каменем, дубом і в'язом: я перетворю вас на здобич. Я ходитиму за вами невидимий і гаситиму всяку іскру радості, яку ви знайдете. Ви ніколи не знатимете дотику жінки, перепочинку та душевного спокою.

Тепер Бастові очі були блідо-блакитними, як блискавиця, а його голос — напруженим і грізним.

— І клянуся нічним небом і вічно рухливим місяцем: якщо ви доведете мого пана до відчаю, я розітну вас і хлюпатимуся у вас, як дитина в брудній калюжі. Я зроблю з ваших кишок струни для скрипки й змушу вас на ній грати, а сам потанцюю під цю музику.

Баст нахилився так близько, що між їхніми обличчями залишилося всього кілька дюймів, а його очі тим часом стали білими, як опал, білими, як пузатий місяць.

— Ви — людина освічена. Ви знаєте, що демонів не існує. — Баст грізно всміхнувся. — Є лише такі, як я. — Баст нахилився ще ближче, і Хроніст помітив, що його дихання пахне квітами. — Вам не стає мудрості боятися мене так, як мене слід боятися. Ви не знаєте жодної ноти тієї музики, що мною рухає.

Баст відхилився від Хроніста й відступив від ліжка на кілька кроків. Стоячи на краю непевного світла свічки, він розкрив долоню, і залізне кільце впало, глухо дзенькнувши, на дерев'яну підлогу. За мить Баст повільно, глибоко вдихнув. Провів руками крізь волосся.

Хроніст залишився на місці, блідий і спітнілий.

Баст нагнувся й підняв залізне кільце за порвану шворку, а тоді вправними пальцями зв'язав її знову.

794

— Послухайте, у нас немає причин не бути друзями, — спокійно сказав він, повернувшись і простягнувши кулон Хроністу. Його очі знову стали по-людськи блакитними, а його усмішка — теплою й чарівною. — Немає жодної причини, з якої ми всі не могли б отримати бажане. Вам — ваша історія. Йому — можливість її розповісти. Вам випадає дізнатися правду. Йому випадає згадати, хто він насправді. Усі виграють, і ми розходимося хто куди, вдоволені як вишеньки.

Хроніст потягнувся до шворки; рука в нього злегка тремтіла.

— А вам що? — запитав він сухим шепотом. — Чого ви від цього хочете?

Це запитання наче заскочило Баста зненацька. Він на мить завмер у незграбній позі — де й поділася його плавна грація. Якусь мить здавалося, ніби він може розплакатися.

— Чого хочу я? Я просто хочу, щоб повернувся мій Рєші. — Голос у нього був тихий і розгублений. — Я хочу, щоб він повернувся такий, як був.

На мить запала ніякова тиша. Баст потер лице обома руками й важко глितнув.

— Я надто затримався там, де не маю бути, — раптом завив він, підійшов до вікна й відчинив його. Спинився, перекинувши одну ногу через підвіконня, і знову поглянув на Хроніста. — Вам принести щось перед сном? Випити чогось? Ще кілька ковдр?

Хроніст отетеріло хитнув головою, і Баст помахав рукою, остаточно вийшовши з вікна, а тоді обережно зачинив його за собою.

Епілог

Тиша в трьох частинах

Знову настала ніч. У шинку «Путь-камінь» запала тиша, і це була тиша в трьох частинах.

Першою частиною була порожня лунка тиша від того, чого не вистачало. Якби в повітці були коні, вони б розбили її на друзки тупанням і форканням. Якби там заночувала юрба чи бодай жменька відвідувачів, їхнє невпинне дихання й переплетене хропіння потихеньку розтопило б цю тишу, як теплий весняний вітерець. Якби там була музика... але ні, звісно, ніякої музики не було. Власне, нічого з цього там не було, а тому тиша залишалася.

Усередині «Путь-каменя» скрутився калачиком у глибокій постелі з солодким запахом чоловік. Він лежав у темряві з широко розплющеними очима, не рухаючись і чекаючи на сон. Таким чином він додавав до більшої, пустотілої тиші маленьку, злякану. Виходив своєрідний сплав, гармонія.

Помітити третю тишу було нелегко. Імовірно, послухавши годинку, її можна було б відчуті в товстих кам'яних стінах порожньої зали та в пласкому сірому металі меча, що висів за шинквасом. Вона була в тьмяному світлі свічки, що наповнювало одну з кімнат нагорі рухливими тінями. Вона була в божевільних лініях зім'ятих спогадів, які лежали на письмовому столі кинуті, але не забуті. А ще вона була в руках чоловіка, який сидів там і завзято ігнорував сторінки, які колись давно написав і відкинув.

Цей чоловік мав по-справжньому руде волосся, полум'яно-руде. Очі в нього були темні й відсторонені, а рухався він зі стомленим спокоєм, який приходить із чималими знаннями.

«Путь-камінь» належав йому, так само, як і третя тиша. Так і годилося, бо це була найбільша тиша з трьох, яка огортала інші. Вона була глибока й широка, як кінець осені. Вона була важка, як великий обточений річкою камінь. Вона була терплячим звуком людини, що чекає власної смерті, схожим на той, який видає зрізана квітка.

Зміст

Подяки	7
<i>Пролог</i> . Тиша в трьох частинах	11
<i>Розділ перший</i> . Місце для демонів	12
<i>Розділ другий</i> . Прекрасний день	30
<i>Розділ третій</i> . Дерево і слово	35
<i>Розділ четвертий</i> . На півдорозі до Крайсвіту	48
<i>Розділ п'ятий</i> . Записки	54
<i>Розділ шостий</i> . Ціна спогадів	58
<i>Розділ сьомий</i> . Про початки та імена речей	67
<i>Розділ восьмий</i> . Злодії, єретики і повії	73
<i>Розділ дев'ятий</i> . Подорожі у фургоні з Беном	86
<i>Розділ десятий</i> . Алар та кілька каменів	92
<i>Розділ одинадцятий</i> . Зв'язування заліза	95
<i>Розділ дванадцятий</i> . Головоломка складається до купи	103
<i>Розділ тринадцятий</i> . Інтерлюдія: Плоть, а під нею — кров	115
<i>Розділ чотирнадцятий</i> . Ім'я вітру	122
<i>Розділ п'ятнадцятий</i> . Розваги та прощання	133
<i>Розділ шістнадцятий</i> . Надія	139
<i>Розділ сімнадцятий</i> . Інтерлюдія: Осінь	150
<i>Розділ вісімнадцятий</i> . Дороги до безпеки	152
<i>Розділ дев'ятнадцятий</i> . Пальці та струни	157
<i>Розділ двадцятий</i> . На руках — кров, кулаки пече	162
<i>Розділ двадцять перший</i> . Підвал, хліб і відро	171
<i>Розділ двадцять другий</i> . Час демонів	176
<i>Розділ двадцять третій</i> . Охоплене вогнем колесо	188
<i>Розділ двадцять четвертий</i> . Самі тіні	203
<i>Розділ двадцять п'ятий</i> . Інтерлюдія: Палке бажання дізнатися причини	205
<i>Розділ двадцять шостий</i> . Ланре повернувся	208
<i>Розділ двадцять сьомий</i> . Полуда з очей	225
<i>Розділ двадцять восьмий</i> . Пильне око Тейлу	227

<i>Розділ двадцять дев'ятий. Двері мого розуму</i>	234
<i>Розділ тридцятий. Зламана палітурка</i>	236
<i>Розділ тридцять перший. Природа шляхетності</i>	239
<i>Розділ тридцять другий. Мідяки, чижмарі та натовпи</i>	246
<i>Розділ тридцять третій. Море зірок</i>	255
<i>Розділ тридцять четвертий. Лише згодом</i>	260
<i>Розділ тридцять п'ятий. Розлука</i>	264
<i>Розділ тридцять шостий. Таланти з мінусом</i>	267
<i>Розділ тридцять сьомий. Ясноокий</i>	284
<i>Розділ тридцять восьмий. Симпатія в Основі</i>	296
<i>Розділ тридцять дев'ятий. Досить довга мотузка</i>	307
<i>Розділ сороковий. На рогах</i>	312
<i>Розділ сорок перший. Кров друга</i>	326
<i>Розділ сорок другий. Безкровний</i>	333
<i>Розділ сорок третій. Мерехтливий шлях</i>	339
<i>Розділ сорок четвертий. Вогонь за склом</i>	356
<i>Розділ сорок п'ятий. Інтерлюдія: Якесь байка з корчми</i>	365
<i>Розділ сорок шостий. Вічно мінливий вітер</i>	367
<i>Розділ сорок сьомий. Колючки</i>	381
<i>Розділ сорок восьмий. Інтерлюдія: Тиша іншого штибу</i>	383
<i>Розділ сорок дев'ятий. Природа дикого</i>	386
<i>Розділ п'ятдесятий. Торги</i>	389
<i>Розділ п'ятдесят перший. Дьоготь і бляха</i>	400
<i>Розділ п'ятдесят другий. Горіння</i>	405
<i>Розділ п'ятдесят третій. Повільні кола</i>	419
<i>Розділ п'ятдесят четвертий. Місце для горіння</i>	426
<i>Розділ п'ятдесят п'ятий. Полум'я та грім</i>	443
<i>Розділ п'ятдесят шостий. Покровителі, дівчата й метеґлін</i>	444
<i>Розділ п'ятдесят сьомий. Інтерлюдія: Те, з чого ми складаємося</i>	456
<i>Розділ п'ятдесят восьмий. Імена для початку</i>	461
<i>Розділ п'ятдесят дев'ятий. Стільки знань</i>	472
<i>Розділ шістдесятий. Талан</i>	473
<i>Розділ шістдесят перший. Осел, осел</i>	488
<i>Розділ шістдесят другий. Дозволи</i>	501

<i>Розділ шістдесят третій. Ходіння й розмови</i>	513
<i>Розділ шістдесят четвертий. Дев'ять у вогні</i>	517
<i>Розділ шістдесят п'ятий. Іскра</i>	525
<i>Розділ шістдесят шостий. Летке</i>	535
<i>Розділ шістдесят сьомий. Проблема в руках</i>	544
<i>Розділ шістдесят восьмий. Вічно мінливий вітер</i>	550
<i>Розділ шістдесят дев'ятий. Вітер і прихильність жінки</i>	563
<i>Розділ сімдесятий. Знаки</i>	580
<i>Розділ сімдесят перший. Дивний потяг</i>	592
<i>Розділ сімдесят другий. Гребок</i>	610
<i>Розділ сімдесят третій. Паці</i>	634
<i>Розділ сімдесят четвертий. Путь-камінь</i>	648
<i>Розділ сімдесят п'ятий. Інтерлюдія: Покура</i>	656
<i>Розділ сімдесят шостий. Шлюбні ігри дракуса звичайного</i>	657
<i>Розділ сімдесят сьомий. Кручі</i>	661
<i>Розділ сімдесят восьмий. Отрута</i>	682
<i>Розділ сімдесят дев'ятий. Солодкі слова</i>	687
<i>Розділ вісімдесятий. Дотик до заліза</i>	698
<i>Розділ вісімдесят перший. Гордість</i>	707
<i>Розділ вісімдесят другий. Ясен, в'яз</i>	708
<i>Розділ вісімдесят третій. Повернення</i>	719
<i>Розділ вісімдесят четвертий. Раптова буря</i>	721
<i>Розділ вісімдесят п'ятий. Руки проти мене</i>	730
<i>Розділ вісімдесят шостий. Сам вогонь</i>	736
<i>Розділ вісімдесят сьомий. Зима</i>	742
<i>Розділ вісімдесят восьмий. Інтерлюдія: Пошук</i>	748
<i>Розділ вісімдесят дев'ятий. Приємний день</i>	770
<i>Розділ дев'яностий. Напівзведені будинки</i>	771
<i>Розділ дев'яносто перший. Варто добиватися</i>	780
<i>Розділ дев'яносто другий. Музика, що грає</i>	784
<i>Епілог. Тиша в трьох частинах</i>	795

Літературно-художнє видання

РОТФУСС Патрік
Ім'я вітру

Керівник проекту *В. А. Тютюнник*
Відповідальний за випуск *Н. О. Міщенко*
Редактор *П. Й. Коробчук*
Художній редактор *В. О. Трубчанінов*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *Х. В. Бакшєєва*

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а. E-mail: cop@bookclub.ua

Ротфусс П.

Р79 Ім'я вітру : роман / Патрік Ротфусс ; пер. з англ. М. Пухлій. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. — 800 с. : іл.

ISBN 978-617-12-6431-1 (PDF)

ISBN 978-617-12-6307-9

ISBN 978-0-7564-0474-1 (англ.)

Подивіться на мене. Кого ви бачите? Хлопця з полум'яно-рудим волоссям, що неслухняно стирчить урізноміч, звичайного шинкаря у провінційному містечку. Але придивіться уважніше до мого обличчя. Ці глибокі старечі зморшки. Про що вони говорять? Чи, точніше, про що мовчать?.. Про той жах, який я побачив дитиною. Про тих, хто знищив мою родину. Вони перетворили мене на волоцюгу. Я втратив усе. Але наляканий хлопчик виріс. І тепер я знаю, кого бояться вони. Того, кому стане сили промовити ім'я. Чиє? Ім'я вітру...

УДК 821.111(73)